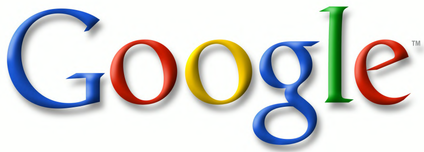

HISTORISKE EFTERRETNINGER

OM

ABRAHAMSTRUP GAARD

I ÆLDRE OG NYERE TID.

1

LÆSTE I DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFTSELSKAB
PAA CHRISTIANSBORG DEN VII MAI MDCCCLIV.

AF

C. F. WEGENER.

FÖRSTE DEEL.

KJÖBENHAVN.

TRYKT I L. LEVINS BOGTRYKKERI.

MDCCCLV.

Nærværende lidet Skrift er blevet til ifölge Hans Majestæt Kongens den niende December 1853 mundtlig mig givne allerhöieste Befaling, at samle nogle historiske Efterretninger om Jægerspriis fornemmelig i den ældre Tid. I den fölgende Februar Maaned 1854 udarbeidede og overleverede jeg allerunderdanigst Skriftet til Hans Majestæt, som derpaa i det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs Möde under Allerhöistsammes Forsæde paa Christiansborg Slot den syvende Mai næstefter lod mig forelæse det og befalede dets Trykning. Tilfældige Omstændigheder have hidtil forsinket Udgivelsen, og jeg har benyttet dette Ophold til at forbedre, hvad jeg har kunnet.

Idet jeg nu fremlægger Afhandlingen for en videre Kreds, maa jeg önske, at der ikke stilles Fordringer til den, som jeg ikke har formaaet at opfylde. Et Emne af denne Beskaffenhed lader sig vanskelig afvinde nogen almindeligere Interesse. Jægerspriis eller Abrahamstrup, som det hed indtil henimod Slutningen af det syttende Aarhundrede, var ikke Sædet for nogen adelig Slægt, hvis Skjæbne gjennem Generationer sluttede sig dertil og kastede noget historisk Lys derover; men det var först et Kronens Lehn, siden et umiddelbart kongeligt Slot. Lehnet Abrahamstrup havde sine hyppigt afvexlende Lehnsmænd, hvis Historie ofte staaer i en meget svag Forbindelse med det Lehn, som de forvaltede og lönnedes af. Slottet Jægerspriis gaves fordetmeeste Kongernes Sönner eller Brödre til livsvarig Benyttelse; men de opholdt sig der kun i kor-

tere Mellemrum og indtoge iövrigt en Stilling, der ikke i det Væsentlige kunde være begrændset eller betinget af denne for dem saa ringe Besiddelse. Det er kun enkelte af disse höie Fyrster, Kong Frederik den Femte som Kronprinds og fornemmelig hans Sön Arveprinds Frederik, der paa en synligere Maade udmærkede Jægerspriis og have efterladt sig mere blivende Minder derom.

Under saadanne Forhold bör man udentvivl vogte sig for at ville gjöre mere ud af Emnet, end det egner sig til. Jeg skal ikke forsöge derpaa, men holde mig nær til den stillede Opgave. Denne fordrer historiske Efterretninger fornemmelig om det ældre Jægerspriis, hvad jeg ved at bruge Navnet Abrahamstrup har villet betegne; men den historiske Fremstilling kan efter Kildernes Beskaffenhed ikke indeholde meget mere end Lehnsmændenes Række og Handlinger som saadanne, hvorimod deres övrige Levnetsomstændigheder ere enten forbigaaede eller blot kortelig antydede. Da imidlertid denne ældre Historie er Afhandlingens Hovedstykke, har jeg benyttet Leiligheden til at meddele deels Oplysninger om Lehns-Forvaltningen i Almindelighed, deels utrykte Actstykker vedkommende Abrahamstrup Lehn i Særdeleshed, hvilket forhaabentlig vil finde historiske Læseres Bifald. — Den nyere Tids eller Jægerspriis's Historie er at betragte som et Tillæg, en Tilgift; thi da denne allerede er behandlet i et större men ufuldendt Værk fra den Tid af, da Jægerspriis som et Dansk Pantheon tildrog sig en forhen ukjendt Opmærksomhed, har jeg i denne Afdeling indskrænket mig til en kortere Oversigt af det allerede bekjendte, og til en efter min Plan passende Fuldendelse af de ældre Beretninger.

Tvende anseelige Halvöer skyde sig fra Syd til Nord op i Isefjorden og dele denne i tre mindre Arme. Den vestlige Halvöe er bredere og lidet fremragende, og bestaaer kun af Meerlöse og Tudse Herreders nordlige Sogne; den östlige derimod reiser sig som et mægtigt Horn fra Voldborg Herred og ender i en Længde af halvfemte Miil ligeoverfor det gamle Isöre paa Halsnæs. Denne Halvöe danner de vestlige Bredder af den lange smalle Fjord, der strakte sig ned imod Leires gamle Hövdingesæde. Hvert Skib, der fra Kattegattet styrede ind gjennem Isöre-Sund til Leire eller Roeskilde, havde paa höire Haand Halvöens bakkede Kyster og gamle Gravhöie og mörke Skove, hvis kraftige Træer syntes bestemte til mange Aarhundreders Liv [1]. Jordbunden, især imod Nord, var ikke af den frugtbareste; men Beliggenheden ved Söveien til Roeskilde maatte bringe disse Egne en tidlig Befolkning og saamegen Cultur, som den var istand til at udbrede i sit Hjem.

Der er heller ikke nogen Tvivl om, at Landhornet i Isefjorden var bebygget allerede i hiin fjerne Oldtid, da disse Lande havde et nu forsvundet Folkefærd, der klædte sig i Dyrehuder, betjente sig af Steenredskaber, underholdt sig meest ved Jagt og Fiskerie og bevarede de Afdödes ubrændte Lig i store jorddækte Steenkamre. Derom vidner endnu en stor Mængde Gravhöie, af hvilke de, der hidtil ere undersögte, oprindelig hidröre fra hiint

---

[1] Tregder, Haandb. f. R. S. 56, nævner saaledes endnu 1824 i Nordskoven et ældgammelt Egetræ, som holdtes for det ældste i Danmark, idetmindste 1000 Aar gammelt, og hvis hule Stamme havde en Omkreds af 25 Alen og var istand til at modtage tre Mennesker tilhest. Ligeledes et uhyre stort Bögetræ i Fasanhaven.

undergaaede Urfolk[1]. Og siden, da en höiere Cultur maaskee ved en anden Folkestamme, et gotisk Folk, der kjendte Kobberets Behandling og brændte sine Afdöde, trængte ind i disse nordiske Lande, maatte Halvöen i Isefjorden paa Veien til Leire Kongesæde, ligeledes blive blandt de Landströg, der tidligst toges i Besiddelse. De tætte Skovstrækninger aabnedes ved Metaløxen for at skaffe Agerbruget Plads, og Urfolkets mægtige Gravhöie toges i Brug, naar Aske-Urnen skulde gjemmes i Jordens Skjöd, idet Goterne snart kastede en mindre Jordhöi over det gamle Fundament, snart bröde det gamle Steenkammer selv for deri at gjemme de brændte Been[2]. Mindesmærker ogsaa fra denne Tidsalder ere tilbage i hine gamle Gravhöie, som en nyere Tid og ubekjendte Tilfælde have givet forskjellige Navne. Jættestuen og Monses Höi ere saaledes fra Urfolkets Periode; men Goterne have benyttet begge. Mange endnu ikke undersögte Gravhöie i den samme Egn, Elsehöi, Kröblingehöi, Troldrække-Bakkerne, Brantebjerg, Lodenhöiene og flere, ere ligesaa mange Vidnesbyrd om Menneskers tidlige Liv og Virksomhed i dette Landskab[3].

Beboerne af Landhornet i Isefjorden vare saa at sige af Naturen anviiste til at udgjöre et Samfund for sig selv; thi Söen aflukkede dem næsten paa alle Sider fra deres Naboer. Det tör saaledes udentvivl antages, at de have havt et eget Tempel, et eget Thingsted og hvilke

---

[1] Pontoppidan, i Vid. Selsk. Skr. I. 308, angaaende Opdagelsen af den förste store Jettestue i Slutningen af K. Christian VI[s] Regjering.

[2] Adresse-Cont. Efterr. f. 1776, No. 132, som er en kort Meddelelse af O. Höegh-Guldberg angaaende Udgravningerne efter daværende Arveprinds Frederiks Foranstaltning. Smgl. Pontop. a. St. S. 307—8.

[3] Wandall, Mindesm. p. Jægerspr. I. 19—21. Navnene ere vistnok alle fra en nyere Tid og skyldes tilfældige Omstændigheder; men de gamle Benævnelser kjendes ikke mere.

andre Sammenholdspuncter hiin Oldtids borgerlige Forfatning kjendte. Halvöen var altsaa et eget Herred [1], der fik Navn af Horns Herred, og indenfor dette dannede sig atter Bymændenes mindre Samfund for deres engere Sysler og Pligter.

2. Christendommens kirkelige Institutioner bleve vistnok i Almindelighed byggede paa det ældre Grundlag, forsaavidt det var muligt. Da Kirken i det tiende Aarhundrede begyndte at danne sig og i det ellevte vandt nogen Fasthed, vedblev Hornsherred at udgjöre ogsaa en kirkelig Eenhed. Herredet beholdt sin egen Foged og fik sin egen Provst. Bymændene i Skiby, Vellerup, Ferslöv, Selsöe, Skulleløv, Krogstrup, Kyndby, Gjerlöv og Draaby samt Ourőe dannede ligesaamange mindre Samfund, for de verdslige Anliggender ved Sognestævnet, for de kirkelige ved Sognekirken og Præsten; men alle havde et fælleds Foreningspunct i Herredsthinget, der idetmindste i senere Tid holdtes hver Torsdag [2] eller, som man sagde, feria quinta, et Udtryk, der atter vidnede om Kirkens Indvirkning ogsaa paa disse Forhold. Paa Thinget mödte Fogeden og de frie Beboere eller Bönderne, og allerede i det trettende Aarhundrede havde Hornsherred et Antal af tohundrede og niogfyrgetyve Plove eller Böndergaarde [3].

Men ved Siden af Bönderne havde ogsaa Kongen eller Kronen tidlig i Horns Herred betydelige Marker og Skove, og ved Hierarchiets Udvikling fik Kirken, navnlig

---

[1] Morville, i Vid. S. Skr. Ny Saml. II. 395, regner hele Herredets Störrelse til henimod $3^1/_2$ Quadratmiil eller nöiagtigere 34,537 Tönder Land geometrisk Maal.

[2] Dette sees f. E. af tvende hidtil utrykte Thingsvidner i Geh. Arch., det ene af Torsdagen næst efter St. Dionysii Dag (14 Octbr.) 1473, (det andet af Torsdagen næst for St. Laurids Martyrs Dag (7. Aug.) 1483. Begge ville nedenfor nærmere blive omtalte.

[3] Enum. territor. Dan., S. R. D. V. 616. Dette Stykke synes at være skrevet lidt efter Midten af det 13de Seculum.

den roeskildske Bisp, efterhaanden i denne Egn betydelige Landeiendomme[1]: Dyrkerne vare Folk, som derfor svarede Kongen eller Bispen en særlig Afgift. Paa Valdemarernes Tid nöd Kongen eller Kronen saaledes af Horns Herred tyve Mark i aarlig Indtægt, og hvor usikkert det end maatte være at anslaae denne Sum til en bestemt Værdie og sammenligne den med en nyere Tids Mönt, saa synes den dog ikke saa ubetydelig i Forhold til Herredets naturlige Beskaffenhed og Datidens offentlige Huusholdning[2]. Denne Skyldsætning findes i den saakaldte Valdemars Jordebog, hvis förste Deel er skrevet ved Aaret 1231, og den samme Jordebog nævner derhos een af Beboerne i Horns Herred, maaskee den ældste, hvis Navn er bevaret i historiske Mindesmærker. Det var en Enke Agathe, der havde at svare Kongen en fuld Mark, fordi hun sad Quærsæde, som det hed; det vil sige, fordi hun var fritagen for Leding, hvilket i dette Tilfælde vel neppe var en Fölge af Jordloddens Ubetydelighed, men formodentlig deraf, at hun som Quinde ikke kunde gjöre personlig Krigstjeneste[3].

Til Krongodset i Hornsherred hörte i det samme trettende Aarhundrede[4] ogsaa en af disse umiddelbare Kongsgaarde, der bestyredes af en Brydie eller Foged, og stundom modtog Besög af selve den kongelige Herre,

---

[1] Om den roeskildske Bisps Gods vil nedenfor S. 11 blive Tale.

[2] Lib. cens. Dan., S. R. D. VII, 528. Turde man paa den Tid regne en Mark Sölv til 15 el. 16 Rd. i vore Penge, saa blev tyve Mark omtrent 300 Rd. Men da Jordebogen simpelthen nævner Mark uden nöiere Bestemmelse, som paa andre Steder og strax efter gives, bör man maaskee kun regne en Tredicdeel deraf.

[3] Anf. St. *De Agatha vidua pro quærsæt marcam puri in majori pondere.* Jvfr. Osters. Veiles Gloss. (Udg. 1641) S. 414—15, og Suhms Anm. til dette Sted i Jordebogen S. 590. Not. 670.

[4] Saa langt tilbage tör man idetmindste med Vished gaae, da Abrahamstrup nævnes i Beg. af det 14de Aarhundrede. Men det var udentvivl meget ældre.

naar denne for Jagtens Skyld eller af andre Grunde vilde opholde sig der. Gaarden havde vistnok et betydeligt Tilliggende: den omfattede udentvivl hele Herredets nordligste Deel, med Öerne Öxenholm i Roeskildefjord og Alholm i Isefjorden; den havde store Skove, Jagt og Fiskerie. Men den var egentlig kun en Skov-Gaard, med sandige og lidet frugtbare Marker[1]; söndenfor den, fra Draaby af, begyndte först de noget bedre Egne. Denne Kongsgaard förte Navnet Abrahamstrup.

3. Gaarden Abrahamstrup var anlagt paa Halvöens nordligere og smallere Deel; thi det er rimeligt, at den indtog netop den samme Plads som det nuværende Jægerspriis[2], ogsaa fordi der hverken findes Spor af nogen anden Beliggenhed eller Sagn derom. Naar og af hvem den er bygget, er ligesaa ubekjendt som den ældste Bygnings Beskaffenhed; men Gaarden er gammel, og det lader sig vel tænke, at de ældste Dele af den kunde have endnu nogle Fundamenter og Levninger af den ældre Kongsgaard. Navnets Oprindelse kjender man hellerikke, og hvad Traditionen derom skal have bevaret, röber selv Traditionens Upaalidelighed[3].

---

[1] Knytl. S. cap. 28 siger os, at de öde Steder, og vel i Regelen ogsaa de store Skove, tilhörte Kongen.

[2] Wandall, I, 7 skriver ogsaa: „Endnu udgjör, skjöndt i forandret Skikkelse, det gamle Abrahamstrup en Deel af det nuværende Jægerspriis."

[3] Blandt Jessens haandskr. Samlinger (MSS. Bibl. Reg. Kallske Saml. No. 30. fol.) findes en Beretning om Jægerspriis Amt, dateret Jægerspriis den 28de September 1743, undertegnet: Laurids Eskildsen, og deelt i treogtredive Paragrapher eller Svar paa ligesaamange Spörgsmaal. Her hedder det under No. 30: *Jægerspriis berettes at være bygt af en Biskop ved Navn Abraham og af hannem kaldet Abrahamstrup.* Men en Biskop af dette Navn, paa hvem man kunde gjætte, har uheldigviis ingensinde været til. — Jeg skal dog bemærke, at Gaardens Navn i den ældre Tid ogsaa findes skrevet Abrumstorp, og at En af de Herrer, der vare tilstede ved dette Skrifts Forelæsning, yttrede den Mening, at Abrum kunde betyde et til Dyrkning nylig opbrudt Stykke Jord.

Ligesom de övrige Kronens Slotte eller Gaarde, opnaaede Abrahamstrup en större Betydning, efterhaanden som det aristocratiske Princip gjorde sig mere gjældende i Rigets indre Bestyrelse. De gamle Herredsforbund tabte især fra det trettende Aarhundrede af lidt efter lidt i Anseelse, og nye og som oftest större Forbindelser dannedes om de store Kongsgaarde eller Slotte, der snart mod en aarlig Afgift bleve overladte til kongelige Lehnsmænd. Kronens Lehn omfattede fordetmeeste Krongodset i flere Herreder, i hvilke Lehnsmanden eller Fogeden paa visse Betingelser havde Kronens Ret og Indtægter baade af Gaarden selv med dens umiddelbare Tjenere og af Lehnets övrige Bönder. Men stundom kunde locale eller historiske Forhold ogsaa skabe et Lehn af mindre Omfang, og dette var netop Tilfældet med Abrahamstrup, der ikke strakte sig udenfor Hornsherred. Thi Isefjorden omsluttede det mod Nord, Öst og Vest, og Halvöens sydlige Deel[1] hörte fra gammel Tid til Voldborg Herred og fulgte med Resten af dette under Roeskildegaards Lehn.

Abrahamstrup Lehn hörte saaledes ikke til de större Kronens Lehn, men det dannede et sluttet og velafrundet District. Fra den lave og sandige Strand imod Nord hævede Landet sig i afvexlende Höie og Dale mod Syd og tiltog under Stigningen i Frugtbarhed[2]. Vidtlöftige Skove dækkede en stor Deel deraf, og fra Guldbjerget paa Nordsiden, Kitnæsbakkerne mod Östen og de skovklædte Nissebakker mod Nordvest havdes en vid Udsigt over den tilstödende Egn[3]. Gaarden selv, Lehns-

---

[1] Nemlig: Rye, Sonnerup, Hyllinge, Lyndby, Sæby og Gjershöi.

[2] Sarauw, Frederiksb. Amt, S. 106—110. 118. giver en detaillert Skildring af Halvöens naturlige Beskaffenhed i öconomisk Henseende.

[3] Wandall, S. 7 nævner endog Udsigten fra Slottet selv, der dog egentlig ikke ligger höit.

mandens eller Fogedens Sæde, har i dens ældre Skikkelse næppe været nogen stor Bygning, ligesom den hellerikke vides nogensinde at være bleven befæstet eller at have været et Slot i dette Ords ældre Betydning. Derimod tör man vel antage, at den iövrigt har været efter Tidens Leilighed vel udstyret. Thi Konger og Dronninger toge der stundom Ophold, og fra et saadant i det fjortende Aarhundredes förste Decennier skriver sig Abrahamstrups förste historiske Mærkværdighed.

4. Dengang regjerede Kong Erik Menved i Danmark. Han havde ved en tidlig Död mistet alle de Sönner[1], som Dronning Ingeborg, en Datter af den svenske Konge Magnus Ladelaas, havde födt ham, og Sorgen derover var saameget större, som Thronen, hvis han döde uden mandligt Afkom, syntes at vilde tilfalde hans Broder Hertug Christopher, om hvem hverken Kongen[2] eller Folket havde de bedste Tanker. Det blev derfor anseet for en sær lykkelig Begivenhed, da Dronningen i Aaret 1318 igjen nedkom med en Sön. Fire Maaneder derefter opholdt hun sig med Barnet paa Kongsgaarden — Abrahamstrup. Men da hun en Dag kjörte fra denne Gaard til Holbeksgaard, der ligeledes var en kongelig Forlehning, havde hun den Ulykke at vælte og tabe Barnet, som derved satte Livet til[3]. Kong Erik tog sig dette meget nær, og da han desuden var utilfreds med Ingeborgs Hengivenhed for hendes Brödre i Sverrig, forögedes Misstemningen i den kongelige Familie i den Grad, at Dronningen frivillig

---

[1] Antallet nævnes forskjelligt, enten fjorten eller otte. Suhm, XI. 839.

[2] Detmar v. Grautoff, I. 211.

[3] Pet. Ol. Chron., S. R. D. I. 128: *Unus vero illorum* (puerorum), *cum haberet sedecim hebdomadas, translatus est de Abramstorp ad Holbeck, sed in via conculcatus est currus cum puero et fractum est collum ejus &c.*

eller ufrivillig gav Afkald paa sin jordiske Höihed og sögte et Tilflugtssted i St. Klare Kloster i Roeskilde, hvor hun döde kort efter i Begyndelsen af Foraaret 1319, omtrent fyrgetyve Aar gammel [1]. Kongen selv, der kun var fem Aar ældre, overlevede hende ikke mere end syv Maaneder. Han döde den trettende November samme Aar [2], og hans Broder, den af sine og Danmarks Ulykker saa bekjendte Christopher den Anden, kom paa Thronen. Det var ikke lykkelige Varsler, under hvilke Abrahamstrups Navn förste Gang traadte frem i Historien.

Under den Oplösnings-Tilstand, hvori det danske Rige befandt sig paa Kong Christophers Tid, har Abrahamstrup Gaard og Lehn rimeligviis deelt de kongelige Forlehningers almindelige Skjæbne, den at blive pantsat til en eller anden indenlandsk eller fremmed Herre, som da nöd Kronens Rettigheder og Indkomster deraf. Men dette Lehn var et af de mindre, og Navnet paa den Adelsmand, der maatte have havt det som Pant, er ikke i Historien bleven bevaret.

Valdemar Atterdag fremkaldte eller forberedede en bedre Tid, og da han stillede sig Eneherredömmet i Sjelland som sine Bestræbelsers förste Maal, er det at formode, at han temmelig snart indlöste eller paa anden Maade erhvervede sig Abrahamstrup Lehn tilbage [3]. Dersom dette kunde være skeet inden Aaret 1348, saa vilde man desto lettere kunne forstaae, at han idetmindste fra den Tid af begyndte at foröge det umiddelbare Kron-

---

[1] Hvitfeld, III, 277—278 (Quart-Udg.). Suhm XI. 828 og de af ham anförte Forff. Hendes Dödsdag sættes dog ogsaa til Sommeren s. A. (5 Apr. el. 15. Aug.)

[2] Iflölge Gravskriften i Ringsted: *die b. Brictii Episc. et Confess.* Jvfr. Reyersen, S. 53.

[3] Dersom Forliget i Kjöbenhavn den 23de August 1346 gjorde Valdemar til Eneherre i hele Sjelland (Suhm XIII. 153), saa maatte ogsaa Abrahamstrup da være indlöst. Dette stemmer ogsaa vel overeens med, hvad det Fölgende synes at vise om denne Gaard.

gods i den samme Egn eller i Hornsherred, hvor han blandt det meget Gods, som Fru Christine af Löve, Niels Axelsens Enke, oplod ham paa det sjellandske Landsthing i Ringsted 1348, erholt ogsaa hele Byen Esberntorp, og hvor han ligeledes sex Aar senere af Fru Margrete Holgersdatter, Peder Hægles Enke, erholdt en Gaard i Landeslöv [1]. Hiin Formodning kunde ogsaa derved finde nogen Bestyrkelse, at han ganske vist i Begyndelsen af Aaret 1360 opholdt sig paa Gaarden med sin Sön Christopher. Under dette Ophold udstedede nemlig begge den femogtyvende Januar fra Abrahamstrup et Gjældsbrev paa tretusinde Mark Cölnsk til Herr Benedict Ahlefeldt, hvem de for denne Sum pantsatte noget Gods, meest beliggende paa Laaland [2]. I det mindste fra den Tid af tör man vel altsaa antage, at Kong Valdemar har besiddet Kronens Lehn og Gaard Abrahamstrup, og uagtet de ideligen afvexlende Indlösninger og Pantsættelser, der characterisere hans Regjering, er det dog meget sandsynligt, at han eiede det endnu ved sin femten Aar efter indtrufne Död. Til samme Tid havde ogsaa den roeskildske Bispestol anseeligt Gods i Horns Herred, navnlig det biskoppelige Lehn Selsöe med dets Tilliggende [3].

---

[1] De æld. Archivreg. I. 128 og 125 vise, at baade Landsthingsvidnet og Skjödebrevet, det sidste udstedet fra Kallundborg, bevaredes i det kongelige Brevkammer paa Vordingborg.

[2] De æld. Archivreg. I. 111: *Breff, at koning Woldemar oc hanns sön Christofer kennis them skiildiig at wære her Benedictus van Aleuelde, ridder, treytwsinde lödwghe marck sölff j cölniske viickt &c. Datum in Abramtzstorp, anno mccclx in die conversionis sancti Pauli* (d. e. den 25 Januar.).

[3] Den bisk. Jordebog af 1370 i S. R. D. VII. 47—49 viser, hvad der hörte til Exactio Selzo, og hvad Bispen eiede i flere nu tildeels forsvundne Landsbyer. Der nævnes Sönderby, Östby, Vestby, Manderup, Færslöv, *Kunerslöv* (Æld. Arch. I. 128), Draaby, Skullelöv, Skiby, Kyndby, Krogstrup, Gjerlöv, *Sköneby*, og Aworthæ Öffræ. Dertil er sigtet ovenfor S. 5—6, og senere ville vi komme tilbage dertil.

5. I Dronning Margretes förste Regjeringsaar var nemlig Abrahamstrup i Kronens umiddelbare Besiddelse; thi af hende blev det da pantsat for firehundrede Mark til tvende Adelsmænd, Væbnerne Henrik Wardenberg og Paschedach [1]. Dronningen har formodentlig under de vanskelige Forhold, hvori hun strax efter Faderens Död befandt sig, behövet Penge og Venner; begge Dele kunde erholdes ved Hjælp af Kronens Gods, og Abrahamstrup blev saaledes afhændet som Pantelehn til de to nysnævnte Herrer, begge vistnok af fremmed Herkomst. Den förste af dem havde ogsaa som Eiendom eller som Pant fra andre Sider en stor Deel Gods i Hornsherred, hvilket ligeledes var Tilfældet med Hemming Jenssön, Niels Pedersen Griis, Peder Magnussön og formodentlig flere danske Adelsmænd [2].

Men Margrete lignede sin Fader i Omsorgen for at indlöse og bevare de kongelige Forlehninger, hvoraf Kronens Indkomster og derved tillige Regjeringens Kraft saa væsentlig var afhængig, og allerede i Efteraaret 1382 erhvervede hun sig igjen Abrahamstrup tilbage. Da ustedede nemlig Wardenberg og Paschedag, den eenogtredivte October, deres Tilstaaelse [3] for at have modtaget af Dronningen

---

[1] Pantsættelsen kjendes kun af den senere Indlösning; men i Indlösningsbrevet, som nedenfor fölger, siges utrykkelig og gjentagende, at Abrahamstrup var pantsat af Dronningen selv. Hun maa altsaa tidligere have besiddet det.

[2] Ogsaa dette vil nedenfor sees af den snart paafulgte Erhvervelse for Kronen.

[3] Det hidtil utrykte Actstykke findes i det Kongl. Geh. Arch. og er saaledes lydende:

Universis præsentium notitiam habituris Hinricus Wardenbergh et Paskedach, Armigeri, in Domino salutem. Noveritis nos a præsentium exhibitrice, Principe et Serenissima Domina nostra, Domina Margareta, Dei gratia Norwegiæ et Sweciæ Regina, quadringentas marcas argenti, pro quibus nobis castrum suum Abrumstorp cum sibi adjacentibus exactionibus impignorauerat, integre sublevasse, ut contentamur. Obligantes nos sub bona fide et honore

de firehundrede Mark, hvorfor hun havde pantsat dem Abrahamstrup med Tilliggende, forpligtede sig til inden fjorten Dage at udlevere hendes Gjælds-Forskrivninger, erklærede, at Dronningen derefter intet i nogen Maade var dem skyldig med Undtagelse af hundrede Mark, som hun ved Vike Moltke og nogle andre Herrer havde forbundet sig til at betale, hvilken Gjæld dog

---

nostro ad assignandum jam dictæ Dominæ nostræ, infra quatuordecim dierum spatium a data præsentium, omnes litteras apertas, quas ab ipsa habemus, omni dubio procul moto. Ceterum omnes promissiones seu fidejussiones, Lof vulgariter dictæ, nobis per memoratam Dominam nostram et suos compromissores tam litteris quam ore et manu factæ, tenore præsentium sint cassatæ et penitus annullatæ, excepta promissione duntaxat super centum marcis argenti nobis facta per Dominum Vicconem Moltike, militem, Andream Pætherson, Bernikinum Skinkel et Hinricum Barnckow, quibus cilentium, Swiende vulgariter dictum, super dicta promissione usque jam instans festum S. Martini ad annum per præsentes offerimus, sic quod interim ratione dictæ summæ pecuniæ per neminem debeant amoneri. Protestamur etiam in bona fide nostra recognoscentes, nos ipsum castrum Abrumstorp a sæpe dicta Domina nostra ad fideles manus detinere, sic quod quandocunque ipsa Domina Regina idem castrum a nobis vel nostrorum altero exhegerit, extunc ipsum castrum cum suis exactionibus sibi sine dubio vel fraude seu sinistra adinventione debeamus libere assignare. Ceterum Hennikinum Olaffson, Beronem Olaffson, Petrum Hinriksön et Nicolaum Ciuardsön, ratione centum marcarum argenti, nobis per eosdem ex parte antedictæ Dominæ Reginæ manu coadunata promissarum, quittos dimittimus per nos et per ipsos, quibus ad manus nostras ipsi pecuniam præscriptam promisere, sic quod ipsi nullorum amonitionem inposterum ratione dictarum C marcarum argenti sufferre debeant quovis modo. Suprascriptos siquidem articulos et eorum quemlibet singulariter nos Hinricus Wardenbergk et Paskedagh præfati, Johannes Andrisson de Esendorp, miles, et Johannes Liste, Capitaneus castri Oppensteen, sæpescriptæ Dominæ nostræ Reginæ Dominis Benedicto Byug et Johanni Rwt, militibus, et Petro Walkendorp, manibus coadunatis, in bona fide nostra promittimus inviolabiliter observare, in omnium præmissorum euidentiam firmiorem sigilla nostra præsentibus appendentes. Datum Anno Domini M° CCC° LXXX secundo, in vigilia omnium sanctorum.

skulde henstaa ukrævet til næste Mortensdag, og lovede endelig at holde hende Slottet Abrahamstrup til troer Hænde og at overlevere hende det uden Svig eller Argelist, naarsomhelst hun det forlangte. De quitterede derhos ligeledes for andre hundrede Mark, som nogle af Dronningens navngivne Mænd havde paataget sig at betale for hende. Paa den sjette Dag derefter, den femte November 1382, lod Margrete denne Quittering læse paa Sjellands Landthing. Her mödte paa hendes Vegne Mester Peder Lykke, Kanik i Roeskilde. Han godtgjorde först, at Dronningen havde indlöst Odsherred fra Bispen af Roeskilde for ottehundrede Mark, dernæst at hun havde indlöst Abrahamstrup, og han erholdt i et og samme Document et Landsthingsvidne paa begge Indlösninger, udstedet og beseglet af Landsdommeren Jens Truelsen med to Riddere og fire Væbnere [1].

Saaledes var da Abrahamstrup Gaard og Lehn igjen kommen tilbage til Kronen. Men Henrik Wardenberg vedblev formodentlig efter Indlösningen at være Dronningens Lehnsmand eller Foged paa Abrahamstrup, eftersom han i Quittancen havde aflagt det Löfte at holde hende det til troer Hænde, kun at han fra nu af havde det paa den for danske Kronlehns Overdragelse sædvanlige Maade, det vil sige, paa Dronningens Naade eller indtil hun anderledes bestemte, og at han maatte svare en Afgift deraf til Kronen [2]. Hvorlænge Henrik Wardenberg endnu var Dronningens Lehnsmand paa Abrahamstrup, er uvist; men ogsaa efterat han der var aflöst som saadan, beholdt han i adskillige Aar hiint

---

[1] Suhm XIV. 526—527, hvor det hele Landsthingsvidne in extenso er aftrykt.

[2] At Dronningen ogsaa efter Indløsningen vilde beholde den ene af dem som Lehnsmand, synes allerede antydet i selve deres Quittering, hvor der tales om, at Dronningen vil kræve Gaarden tilbage af dem eller af Een af dem, *a nobis vel nostrorum altero.*

ovennævnte Gods i Hornsherred, som han synes tidligere og tildeels fra andre Sider at have havt i Pant, navnlig Östregaard og Nörregaard i Draaby Sogn, en Gaard i Vestre-Draaby og en Gaard i Landeslöv[1].

En anden Adelsmand, Herman Flemming, fik derimod selve Abrahamstrup som Pantelehn af Dronning Margrete, — formodentlig paa den Tid, da Rustningerne og Krigen mod Kong Albrecht af Sverrig fordrede store Pengesummer. Thi uden vigtige Formaal formindskede Dronningen vist ikke Kronens Gods eller Indtægtskilder. Ogsaa denne Pantsættelse kjendes nu kun af Pantets Gjenlösning. Da nemlig Krigen var endt og Sverrigs Krone kunde ansees for vundet, tövede Dronningen ikke længe med at indlöse Abrahamstrup, og det er muligt, at hendes Yndling Biskop Peder Jenssön Lodehat af Roeskilde forstrakte hende med en Deel af Pengene dertil, eftersom han var tilstede hos hende ved Indlösningen og i samme Öieblik modtog som Pant noget Gods i Horns Herred. Dette skeete den tredie Mai 1396. Paa denne Dag holdtes et stort Möde paa Abrahamstrup. Dronningen selv var formodentlig tilstede og med hende fire geistlige og fire verdslige Herrer, nemlig Biskop Peder af Roeskilde Abbed Niels af Soröe, Decanus Oluf Pant af Roeskilde, og Provst Thytbern af Odense, Hemming Jensen, Stig Porse, Jon Litle og Henneke Godow. Her udstedede nu Herman Flemming i sit eget og sin Hustrues Fru Ingers Navn et Brev paa Dansk[2], hvori han erkjendte at være

---

[1] Han overlod nemlig strax efter dette Gods til Dronningen.

[2] Skjöndt forhen trykt (Molb. o. Pet. Udv. I, 49—50, efter en Copie) bör dog vel dette Document, som et af de ældste Danske vedkommende Abrahamstrup, ikke savnes paa dette Sted.

Jech Hermand fleming awapn kungör thet alle men met thettæ mit opnæ breff, at som jek oc min husfrue Ingerdh Abramstorp oc hornshærith hafthe, tha kennes jech thet, at min frue Drotning Margretæ hauer mik oc henne fwlt gjort for thenne fornefnde garth Abramstorp oc for al thes tilliggelse oc for thet for-

tilfredsstillet af Dronningen for Pantesummen og oplod hende **Abrahamstrup** og al dets Tilliggende samt Hornsherred, og de otte tilstædeværende Herrer hængte med ham paa sædvanlig Viis deres Segl under dette Brev. Samme Dag udfærdigede Dronningen et Brev paa Latin til Biskop Peder, hvem hun for hundredeogtredive Mark Sölv, hver Mark regnet til femogfyrgetyve lybske Skilling i god og gangbar Mönt, pantsatte sit Gods, Lands-

---

nefnde hærith hornshærith, oc for al then ræticheet oc breff, som jek oc fornefnde min husfrue Ingerth ther til hauer oc hafthe, swo at henne oc mik oc oss bothe ther wel j nögher, efter wor wilghe. thy haue wi met goth wilghe igeen antworthet fornefnde min frw drotning Margretæ fornefnde garth Abramstorp oc thes tilliggelse oc hornshærith met al rætigheet oc breff, som wi ther til haue oc hafthe, e huat thet helzt ær, fri oc wmbeworit i henne wæræ, at skikkæ oc göræ frelselike oc frileghe efter hennes wilghe oc hennes arwinge oc æfterkommende whindrith aff oss eller wore arwinge. oc om noker breff finnes her efter, flere æn som wi henne nw j geen finge, som oss eller wore arwinge mattæ til gothe komme, oc fornefnde min frwe drotning Margretæ eller hennes arwinge eller efterkommende matæ til scathe eller hinder komme, som sighe pa Abramstorp eller thes tilliggelsæ eller hornshærith, tha scule the breff engin macht haue, oc mæler jæk thom döthe oc makt lösæ met thettæ breff. oc kennes jech thet, at jek æller min husfrue Ingerth eller wore arwinge engin ræt meer haue til fornefndæ garth Abramstorp eller thes tilligelse eller fornefnde hornshærith j enge modæ, thy at wor fornefndæ frw drotning Margretæ hauer oss ther fore swo mekit giort, at oss wel j nögher, oc at wi æræ skyldighe at thakke henne ther fore. til forwarilse alle thisse forscrefnæ stykke, tha hauer jech herman flæming met goth wilghe ladit mit incigle henges for thettæ breff oc hauer jek bethit ærlich fathir Biscop Pæther, Biscop j Roskilde, Abbit niels som abbit ær j Soor, her olaf pant dæken j Roskilde, her thytbern prouest j othens, Hemming jenssön, Stigh porse, Jon lille, oc Hennike godow, lade thæres incigle til witnesbyrth henges for thettæ breff, Som giuet ær i Abramstorp, efter wor herres föthilses aar thusende aar thryhundrith aar halffemptæsintyughe aar pa thet syettæ aar, pa helghe kors dach, som thet war funnet. — De ældste Archivreg. I. 130, vise, at Originalen i sin Tid har været i det Kgl. Brevkammer paa Vordingborg. Nylig er den kommen i Geh. Archivet.

byen Esmendrup i Skullelöv Sogn i Hornsherred, indtil det lovligen blev indlöst af ham eller hans Efterfölgere paa Bispestolen; hun selv tilligemed de fleeste af ovennævnte Herrer og desuden Abbed Laurids af Ringsted beseglede ogsaa dette Brev [1].

Saaledes vendte Abrahamstrup tilbage i Kronens umiddelbare Besiddelse, og det lader til, at allerede Dronning Margrete har begyndt at samle om dette som Midtpunkt, hvad Kronen kunde erhverve i denne Egn, en Bestræbelse, hvorved ogsaa denne Kongsgaard lidt efter lidt blev omgivet med Kronens umiddelbare Tjenere og kunde drage desto mere Nytte af dem. Det fjernere liggende Esmendrup havde hun forelöbig skilt sig ved; derimod erhvervede hun sig til samme Tid af den nysnævnte Hemming Jenssön af Kyndby alt hans Gods i Hornsherred, hvortil blandt andet hörte sex Örer Jord i Landeslöv, et halvt Bol og en Fjerding Jord i Draaby-Vestre, samt eet Bol i Orebjerg og eet Bol i Dalby [2]. I det fölgende Aar, 1397, fik hun alt, hvad Niels Pederssön Griis eiede i Kirke-Draaby, nemlig atten Örter Skyld, ligesom hun ved Dom tilvandt Kronen Eiendomme i Weileby og Orebjerg [3]. I Begyndelsen af Aaret 1400 kom fremdeles de fire Gaarde, som Henrik Wardenberg endnu havde i de Abrahamstrup Gaards Marker nærliggende Sogne Draaby og Gierlöv, til Kronen, idet han den sjette Februar [4] gav sin

---

[1] Dan. Mag. IV. 299, hvor hele Brevet findes i Efterretn. om Biskop Peder Jenssön. Naar det er udstedet, seer man ikke deraf.

[2] Æld. Archivreg. I. 147, som tillige viser, at den ovennævnte Henr. Wardenberg havde eiet en Deel ogsaa af dette Gods.

[3] Smsteds. S. 120. 57. Det sidstnævnte synes næsten at være det samme, som ovenfor S. 45 er anfört, men uden nogen bestemt Tidsangivelse.

[4] D. Kgl. Geh. Arch. (Hornsh. no. 79) har ogsaa Originalen af dette Brev, der ikke har været trykt:

Jak Hinrik Wardynberch riddare kennes thet meth thettæ mit opnæ bref, at min nadighe fruæ drotningh Margrethæ nw af mik

Tilstaaelse for, at Dronningen af ham havde indlöst Östregaard i Draaby Sogn, som hun selv havde pantsat ham, for ti lödige Mark, Nörregaard i samme Sogn, som Peder Magnussön havde pantsat ham, for ni lödige Mark, en Gaard i Vester-Draaby og en Gaard i Landeslöv, Gjerlöv Sogn, som Hemming Jenssön havde pantsat og i hvilke Dronningen alt havde nogen Eiendomsret, begge for sex lödige Mark. Endelig fik Dronning Margrete endnu i Aaret 1400 af den nysnævnte Adelsmand Peder Magnussön tvende Gaarde i Draaby og een Gaard i Landeslöv [1]. Vi skulle ikke forfölge disse Enkeltheder videre; men at

---

löst hauer thisse gardhæ, suosom ær först then gardh Östrægardh j Drauby for ty lödich mark, huilkin gardh mic af henne til pant stoth for thesse forscr. ty lödik mark; jtem Norragardh j then samæ stædh for ny lödik mark, huilken jek hafdhe til pant aff Pæther Magnussön, jtem en gardh i Westra Drauby, som mik til pant stodh af Hemming Jenssön, huilken gardh han solde for[de] min fruæ oc hun ther nw æghendomen wtj hauer, oc en gardh i Landerlöff af for[dæ] Hemming Jensön, som min fruæ oc hafuer æghendom wtj, bothe for siex lödik mark, for huilkæ forscr. gardhæ oc godz kennes jæk, at jek nw mynæ penningæ fore fangit hauer oc ær mik ther sua fullelicæ fult giort fore efter min wiliæ, at mic wel at nögher, ok lader jek for[de] min fruæ oc hennes arwingæ oc efterkommendæ thisse forscr. gardhe oc godz wp meth al breff oc rætichet, sua at jek eller minæ arwingæ ther engin ræt eller til talan hauæ, thy at the æræ loghlicæ of mik lösde oc mik ther sua fult fore giort ær, at mik nögher, som fore ær sact, oc scal jek for[de] min fruæ the opne breff, som wpa thisse forscr. gardhe ludæ genist igen fongæ, och the samæ breff mæler jek döthæ oc ganzæ machtlösæ meth thetta mit breff efter thenne dach, e huar the æræ eller finnes, sua at the for[de] min fruæ eller henne aruingæ eller efterkommende ok engin til engin scadhæ eller hindar j nogræ made komæ sculæ. Oc til mere beuaring allæ thisse forscr. stykke tha hauer jek mit incigle meth wilæ oc witscap ladit hengies for thetta breff oc til witnesbyrdh her Jons Laessöns oc her Erik Nielssöns incigle. Datum Roskildis anno domini MCCCC°, crastino beate Agathe virginis et martiris. (De to förste Segl ere tilstede).

[1] Æld. Archivreg. I. 41. Brevet er dateret *Kastaleholm fer. quinta p. f. S. Georgi*, d. e. Castelholm i Bahuslehn den 29 April.

bemærkes fortjene de. Thi derved turde udentvivl den förste Grund være lagt til Abrahamstrups Herlighed over Draaby og Gierlöv Sogne, skjöndt den fuldkomnere Afrunding af Gaardens underliggende Gods vistnok hörer til en meget senere Tid.

6. Den anseelige Begyndelse, der saaledes allerede i det fjortende Aarhundrede var gjort til at samle umiddelbart Krongods paa Sydsiden af Gaarden Abrahamstrups Marker, blev nemlig under hendes nærmeste Efterfölger neppe med Held fortsat. Kong Erik forstod i Almindelighed ikke at bevare det Meget, som han havde modtaget. Hvad imidlertid Abrahamstrup angaaer, da er dets Skjæbne i hans Tid saa lidet bekjendt, at man kun er istand til at nævne een Lehnsmand paa denne Gaard, og at man om denne ene veed saagodtsom Intet uden Navnet.

Peder Jenssön hed denne Mand, og han nævnes udtrykkelig paa Abrahamstrup i Aaret 1428 [1]. I dette Aar forelagde nemlig Kongen, vistnok ikke uden god Grund under den haarde Krig, hvori han da var indviklet [2], paa det sjellandske Landsthing det Spörgsmaal, hvad Straf den burde lide, der under fjendtligt Overfald enten sad hjemme eller i Marken kastede Banneret fra sig eller römte fra sit Banner. Da tog Landsdommeren Herlug Nielsen i Englorp, Ridder, til sig en Deel gode Mænd af Adel, samt to af hver Kjöbsted og to af hvert

---

[1] Dan. Mag. V. 319, hvor hele den mærkelige Kjendelse paa Sjellands Landsthing er meddeelt af en Vidisse, som Kong Christian II lod sig give sammesteds henved et Aarhundrede derefter.

[2] Som bekjendt havde nemlig Hertug Adolphs Broder, Grev Gerhard, i dette Aar strax efter Paasken med en stor hanseatisk Flaade gjort Angrebet paa Kjöbenhavn. Jvfr. Herm. Corneri chr. novel. ap. Eccard, Tom. II. col. 1287—88. Hvitf. IV. 438—440. Om Sommeren derefter (den 7 Juli) toges denne Landsthings-Kjendelse.

Herred i Sjelland, og kjendte med disse efter gammel Sædvane for Ret, at hver den, der sad hjemme, skulde hænges ved sin egen Bjælke, at den, der bortkastede sit Banner, skulde miste Ære, Liv og Gods, og at den, der römte fra sit Banner, skulde være ærelös Mand [1]. Blandt hine gode Mænd, der udtalte denne Kjendelse, var ogsaa Per Jenssön af Abrwmstorp. Han maa altsaa have været en dansk Adelsmand, der dengang havde Abrahamstrup enten som Lehn af Kongens Naade eller som Pantelehn. Men dette er ogsaa alt, hvad der med Vished kan siges om ham, og man veed ikke engang, hvilken Slægt han hörte til. Vistnok levede og nævnes omtrent paa samme Tid ved en anden Leilighed tvende Adelsmænd af Navnet Peder Jenssön, hvoraf den ene, der havde Skjoldenæs og var Landsdommer, förte en opretstaaende Eenhjörning i sit Vaaben [2], den anden, der boede i Byen Gierlöv i Hornsherred, brugte en Ibskal som Skjoldmærke [3]; men hverken lader det sig afgjöre, om En af dem skulde være den samme som Lehnsmanden paa Abrahamstrup [4], ei heller vilde man af de anförte Vaabenmærker

---

[1] *At nar Fyendæ kommæ fore Landet og Bagn brænder oc Widie Brand gingæ, hwilken i then Stædt hiëmæ sadhæ oc til lagh Aller komen waare oc foor man, hanwm bör at hengæ weth syn egen Byelkæ* o. s. v.

[2] Klevenf. Sigil-Saml. i Geh. Arch. no. 69 og no. 369 har ham af et Landsthingsvidne af 1435, hvor han kaldes *Pæther Jenssön oppæ Skjoldnæs, Landz Domer*, og en Vidisse af 1436, hvor han opföres som Vidne.

[3] Klevenf. Dan. Herold, ms. in 4to Pars III. no 600 har denne *Petrus Johannis* af et Gavebrev fra 1438, et Hornsherreds Thingsvidne af 1445 og som Vitterlighedsvidne med Ave Lunge af Basnæs 1447.

[4] Man vilde vel snarest tænke paa den Sidstnævnte, da han havde Gods i Gierlöv. Jeg tör intet afgjöre i slige Spörgsmaal; men da jeg hver Dag i flere Timer arbeider sammen med Registrator Kall Rasmussen, har jeg baade her og andetsteds i saadanne Til-

med Sikkerhed kunne paavise hans Slægt [1], end mindre deraf udfinde nogen anden Oplysning til Abrahamstrups Historie paa hans og Kong Erik af Pommerns Tid [2]. Af andre Grunde turde man maaskee dog slutte, at der allerede paa den Tid reistes en Strid mellem ham og Hornsherreds Beboere paa den ene Side, Kjöbstederne ved Isefjorden paa den anden, om den frie Handel paa Isefjorden, og at denne Strid, der siden fornyedes, dengang blev afgjort til Herredets eller Lehnets Fordeel [3].

Dersom Peder Jenssön, hvad der vistnok kunde være rimeligt, har besiddet Abrahamstrup som Pantelehn, lod det sig vel tænke, at han har beholdt det under den baierske Christophers korte Regjering, da neppe meget af Kronens Gods blev indlöst. I al Fald nævnes der under denne Konge ingen Bortforlehning af Abrahamstrup i de hidtil fremdragne historiske Mindesmærker. Derimod kjender man for denne Tid af Navn Herredsfogeden og nogle Sognepræster i Hornsherred, hvilke anföres i et Thingsvidne fra 1445 [4]. Jens Pederssön var da Herredsfoged; Hr. Mossæ var Præst i Ferslöv, Herr Niels Ing-

fælde tyet til hans altid velvillige Bistand, og han mener, at det dog ikke var umuligt, at det kunde være den Förstnævnte. Han bemærker nemlig, at denne kunde have havt Abrahamstrup 1428, og derefter engang mellem 1430—1435 have faaet Skjoldenæs, eftersom Kronen 1429 erhvervede sig dette ved Mageskifte med Ruderne, som derfor fik Vedbygaard (Dipl. Arch. R. 1429 för 25 Juni), hvorpaa Skjoldenæs blev forlehnet til Jens Matthiessön (Dipl. Arch. R. ms. 5 Juli 1430), som da let kunde tænkes aflöst 1430—35 af Lehnsmanden paa Abrahamstrup.

[1] Som f. E. Danske Adels-Lex. viser, var der mange forskjellige Familier, der förte begge de nævnte Skjoldmærker.

[2] Ældste Archivreg. I. 62 synes rigtignok under 1429 at have to Breve, som her turde komme i Betragtning. Men Aarstallet vedkommer neppe disse Breve, der synes identiske med de ovenfor nævnte.

[3] Beviset derfor fölger strax nedenfor S. 23—25.

[4] Geh. Arch. eier dette. Det er et Hornsherreds Thingsvidne

varssön i Kyndby og Herr Villatus Jenssön i Skiby. Hvor Kilderne flyde saa sparsomt, er det tilladt at tage hver Draabe med.

7. Endnu under den förste Kong Christian af den Oldenborgske Stamme haves kun sparsomme Efterretninger til Abrahamstrups Historie. Imidlertid lader dog Rækken af Lehnsmændene sig fra den Tid af nogenledes fuldstændigt paavise. I den förste Halvdeel af denne Konges Regjering besad Herr Torben Bille til Allinde Abrahamstrup som Pantelehn[1]; i den anden Halvdeel synes Dronning Dorthea at have besiddet det og at have ladet det bestyre ved sine Fogeder, navnlig Jep Jenssön, Henrik Friis og Trud Andersen. Men det er ikke meget, hvad man udenfor dette er istand til at oplyse om Gaarden eller Lehnet selv.

Torben Bille til Allindegaard, Sön af Bendt Bille til Allinde og Inger, Herr Torbern Pedersens Datter[2], var allerede i Kong Christophers Tid blandt de danske Herrer, der hængde Segl under det slesvigske Lehnsbrev af 1440, og otte Aar efter, da Grev Christian af Oldenborg valgtes til Konge, var han Ridder og havde Sæde i Danmarks Riges Raad. Han nævnes ofte som en betydende Mand under denne Konges Regjering: han mödte saaledes 1450 som Befuldmægtiget ved Forhandlingerne i Halmstad, og 1458 paa Retterthinget i Roeskilde, hvor han med Flere afgav en Kjendelse over Hævds-Forholdene[3].

---

af den 8 April 1445 angaaende en Gaards Pantsættelse i Dalby.

[1] Som nedenfor S. 32 vil sees, var den Sum, hvorfor Abrahamstrup var pantsat, 4000 Mark eller derover.

[2] Magaz. t. den dan. Adels Hist. I. 31, hvor nogle Berigtigelser og yderligere Bidrag gives til det, som Hoffman anförer.

[3] Alt af Efterr. om Biskop Ove Bille i Aarhuus, Torbens Sönnesön, i Ny Dan. Mag. I. 194—196, hvor dog en Urigtighed, der nedenfor S. 27 skal omtales, er indlöben.

Foruden Billernes gamle Fædrenegaard Allinde, eiede han Svanholm i Hornsherred og Söholm i Stevnsherred; hans Hustru Sidsel Ovesdatter, en Datter af Herr Ove Lunge til Basnæs og Maren Basse, bragde ham Gaarden Egede, og som Pant af Kronen besad han Abrahamstrup Gaard[1] med Kronens Ret over det underliggende Lehn i Hornsherred.

Den dobbelte Besiddelse i dette Herred maatte nödvendigviis gjöre Herr Torben Bille til Part i en Retsstrid[2], som opstod derved, at Verner Parsberg, Lehnsmand

---

[1] Til Oplysning om hans Besiddelser fortjener fölgende Brev af 14 April 1456, (Top. Sam. Svanholm, Orig. med Levn. af to Segl i Geh. Arch.) at mærkes:

Wy Cristiern, met gutz nade Danmark, Norgis, Vendis oc godis konning, grewæ i oldenborg och Delmenhorst, Giöræ thet vitherligt, at fore oss vor skicket velbyrdyg man her torbern billæ Riddere aff abrumstorp met breff och bewisning oc fiærdæ dom breff, som ludhæ po Swonæholmss gard, Item ix bolæ jordæ i wentzlöff, Item gymerop all sammen, Item lwnnerop al sammen, Item krogstorp al sammen wden prestæ garden ock degnegarden, Item orderop al sammen, Item en öræ korn i dalby, Item iiij pund skild i onswed, Item i kwnnerslöff en fierdingh iorde, Item ij pund skild i kinby och en gard, skillæ j ß grot, Item en fierding jorde, som ligger j dalby, Item i förslöfflillæ iij fierding iorde, Item i Cleppæstorp iiij garde. Thy biude vy hoos edher, i ho som segh kennær noghre rættighet at haue i for^ne^ gootz met æyædomss breff eller panthæbreff, at thæ komæ fore oss met breff och bewisning innem vi vgær, tha wælæ wy ether ath skyliæ, efthær thi som loff och ræth ær. En komær ther engen, tha giuæ wy ther ydermere breff apaa, som thet [se]g bör. Datum Brengstorp Anno domini Mcdlvj^o^ die sanctorum Tyburcij et valeriani martirum, nostro s[ub si]gillo Ad causas, Teste Nostro Justiciario domino Johanni torberni Militi de brengstorph.

[2] I Geh. Arch. (Hornsh. no. 20) findes et utrykt Thingsvidne, der er af megen Interesse i Abrahamstrups Historie:

Allæ men thettæ breff see æller höræ, helsæ wy Pether Boossön j Skulleleffuæ, Hæretzfogeth j Hornshærret, Villatus Sognæprest j Skyby, Niels Jenssön Sognæprest j Skulleleffuæ, Michel Olssön Sognæprest j Gerdeleffuæ, Hans Kortzssön Sognæprest j Fersleffuæ, Olaff Sognæprest j Kynby ok Pæther Jenssön j Gerde-

paa Holbeksgaard, vilde ligesom nogle af hans Formænd indskrænke den frie Seilads og Handel paa Isefjorden og navnlig forbyde Beboerne af Abrahamstrup Lehn den umiddelbare Handel med Skippere, der sögte dem. Kongen befalede Biskop Oluf Mortensen af Roeskilde at undersöge, hvad der i denne Henseende havde været gammel Sædvane. Torsdagen den sjette Mai 1462 sattes Hornsherreds Thing ved Herredsfogeden Peder Boesen af Skullelöv. Her mödte paa Biskoppens Vegne Tetz Rosengaard Erkedegn og Jes Nielssön Kannik i Roeskilde, forelagde efter Kongens Befaling det Spörgsmaal, hvad gammel Sædvane havde været, om de Skibe, som sögte ind i Isefjord, maatte kjöbe og sælge hos Indbyggerne i Hornsherred og Orderöe, overlagde med menige Almue, læg og lærd, de ældste og bedste, som de havde indbudt at komme til Thinget, formanede dem at sige Sandhed, som de vilde være bekjendt for Gud og Kongen og alle gode Mænd, og begjerede et fuldt Thingsvidne derom. Da overdrog Her-

---

leffuæ aff Wapn, kerlighæ met gud, göræ viderligt met thettæ wort opnæ breff, at aar æffter guds byrd mcdlx secundo St. Johannis Dagh Apostoli ok Ewangeliste ante portam latinam, wore skykkædhæ fore oss vppa Hornshæretzthingh ok fore fleræ godhæ mæn, som thinget sögtæ then dagh, Hedherlighæ men ok welbyrdhugh herræ Tezt Ærchædiegn j Roskilde ok her Jes Nielssön Canek j sammæ stedh vppa werdhughe fadhers wegnæ ok Herræ Biscop Oleff Martenssön Biscop j Roskilde, som war nadheghe herræ koning Cristiern hanom befalit haffdæ j Köpenhaffn, for siit raadh at höræ ok randzsaghæ ok vt ladæ spörghæ j sanningh, hwat gamald sidhwanæ haffuer været, om the skip, som sögtæ jn j Ysæfiordh, mattæ köppa ok selghæ met jnbyggære j Hornshærrit ok Orderö. Om huilkæ ærendæ forde Herræ Tetz ok her Jens Nielssön sigh tha bespordhæ met meneghe almwghæ, leegh ok læærdhæ, the ældzstæ ok the bæstæ, som the tha haffdhæ bebudhet til thinget at kommæ vppa war nadheghe herræ koningx wegnæ, ok formanædhæ them sannigh at sighæ, som the wildæ wære bekendæ for gud ok forne war nadheghe herræ koningh ok fleræ godhæ men, hwar thet hældz kommæ kunnæ. Ok begæredhæ the ther et fult

redsfogeden en beskeden Mand, Nis Jenssön af Kyndby, at tage til sig de ældste og bedste, som paa Thinget vare, hvorpaa denne valgte sexten Mænd, der gik ud og beraadsloge og kom tilbage og vidnede inden fire Thingstokke eendrægtig: at i tredsindstyve Aar eller meer, saa langt de kunde spörge tilbage, havde de Skibe, der indkom i Isefjorden, frit og uhindret kunnet handle med den kongelige Embedsmand paa Abrahamstrup og med andre gode Mænd, Præster og Bönder i Hornsherred, og at Ingen deri havde hindret dem, för Herr Verner og een eller to af hans Formænd, hvorved menige Almue i Hornsherred og Orderöe havde lidt stor Skade, da Kronens, Kirkens og Adelens Gods derved i Længden vilde lægges öde; ligeledes vidnede de, at de mindedes, hvorledes fjorten eller sexten af Holbeks Mænd, Borgemestre og Raadmænd havde været paa Hornsherreds Thing inden fire Stokke og lovet, at de aldrig vilde hindre noget Skib i at kjöbslaae med Almuen i dette Herred, eftersom det alt i Kong Eriks Tid var afgjort, at Hornsherreds Mænd skulde nyde de Friheder, de fra Arilds Tid havde havt, hvorfor og

thingswithnæ vppa. Tha tilnæffndhæ jek ford[e] Pæther Boosson En beskedhen man Nes Jenssön af Kyndby at taghæ til sigh the ældzstæ ok the bæstæ, som vppa thinget wore. Tha togh han thessæ æffterscrefinæ til sigh: fförst Pædher Nielssön aff Orderö, Jep Jenssön ok Jep Michelssön j samæstedh, Jep Ascersön, Pether Jonssön ok Pether Nielssön j Gerdeleffuæ, Nes Staal ok Niels Hemmingssön j Wædlæby, Pæther Samsingh, Anders Pedherssön ok Hans Anderssön j Fersleffuæ, Albregt Nielssön aff Selsö, Nes Olssön aff Orebergh, Jep Nielssön ok Clemet Sudære aff wændzleffuæ, ok Lassæ Smidh aff Bonderop. Hwilkæ ford[e] vtgingæ ok wel beraddæ igen komme jnnen iiij thingstokkæ ok Endrectælighæ withnædhæ vppa theris siel ok sanningh, at them myntes, at j lx aar ok mere, swa at the æy lenger spörghæ kunnæ, at huilkæ skip, som hære jnkom j ysæfiordh, wore wanæ friet ok vhindrædhæ aff noghen at selghæ ok köppæ met konningx æmbetzman j Abramstrop ok met andræ godhæ men, prester og bønder hære vtj Hornshæret, ok aldrigh haffuæ hört, at noghet skip haffuer wæret ther fore hindret i

Embedsmanden paa Abrahamstrup nöd Told og kongelig Rettighed af Handelen paa Hornsherred, der havde sin Handelsplads og Kongens frie Birk Orderöe. Hele denne Forhandling blev optaget i det Thingsvidne, som Herredsfogeden Peder Boesön i Forbindelse med fem af Herredets Præster og en i Gierlöv boende Adelsmand Peder Jenssön samme Dag udstedede.

Dette for Abrahamstrup og Abrahamstrup Lehn saa vigtige Thingsvidne, der upaatvivlelig afgjorde Sagen,[1] indeholder, som man vil have bemærket, ogsaa Oplysninger til Personalhistorien paa Herr Torben Billes Tid, og viser, at Herredet i de sidste sytten Aar, siden 1445, havde faaet mange nye Bestillingsmænd. I Löbet af disse Aar

---

ysæfiordh, föör æn aff her Werner ok En eller two æmbetzmen, som fore hannom haffuæ wærit, aff hwilket meneghe almwghen i Hornshærret ok Orderö kerdhæ sigh stoor skadhæ at haffuæ fanget theraff. Thy Krwnnenes gotz, klærkærys ok rydderskappens gotz bliffuæ therom ödhæ, om swa lengæ bliffuæ skall. Item sagdæ the ok, at them myntes, at xiiij æller xvi aff Holbegss men, burghæmæstære ok radmen wore her vppa Hornshærrets thing jnnen iiij stokkæ ok loffuædhæ ok saghdæ vppa theres godhæ tro, at the aldrigh vildæ æffter then tiidh hindræ noghræ skip, som hære om kryngh hæredhet loghæ ok köpsloghæ met almughen, for thy at thet wor aff funnet j koningh Erics tiidh, swa at Hornshærretz men skullæ nydæ then friheth, som the haffuæ hafft aff ærildh. Ok sagdhæ the, at huilken æmbétzman vppa Abramstrop haffuer wæret, haffuer hafft full makt vppa koningx vegnæ at loffuæ skip, som here jn kommæ, at köppæ ok selghæ met Hornshæretz jnbyggære ok opbære theris toll ok koningx rættechet vppa koningx veghnæ. Thy at hære ær ok köpstædh j Hæræ̈dhet ok koningx frii berk, som ær Orderö. At swa gik ok foor then dagh vppa thinget, thet hördhæ wij ok withnæ met ware jnseglæ hengende fore thettæ breff. Giffuet aar, dagh ok stedh, som forscreffuit staar. (Med fire bevarede Segl).

Man ville her ogsaa bemærke, hvad Slutningen af dette Thingsvidne siger om en, som det synes, lignende Strid i Kong Erik af Pommerns Tid, formodentlig da Peder Jenssön var Foged paa Abrahamstrup. Det er netop dertil, jeg sigtede ovenfor S. 21.

[1] Vi skulle nemlig nedenfor see, hvorledes man 27 Aar senere beraabte sig paa dette Thingsvidne.

var Herredsfogeden Jens Pederssön aflöst af Peder Boesön, og af de for sytten Aar siden levende Sognepræster var kun den ene, Herr Villatus Jenssön i Skiby, nu tilbage [1], medens Herr Mosæ og Herr Niels Ingvarssön vare efterfulgte af Herr Hans Kortsen i Ferslöv og Herr Olaf i Kyndby. Derhos nævnes Sognepræsterne Herr Niels Jenssön i Skullelöv og Herr Mikkel Olsön i Gierlöv [2].

Lehnsmanden Herr Torben Bille levede endnu meer end tre Aar derefter. Han var 1465 tilstede först den fjortende September ved Forliget i Kjöbenhavn mellem Kong Christian den Förste og Erkebiskop Jens af Upsala, og siden den syvende October i Segeberg, hvor Kongen udstedede Forligsbrevet [3]. Men henimod Slutningen af samme Aar döde han og blev begravet paa Antvortskov [4], hvor hans Ligsteen længe bevaredes. Hans Sönner deelte siden hans forskjellige Eiendomme saaledes imellem sig, at Bendt Bille fik Mödrenegaarden Egede, Peder Bille fik Svanholm og Steen Basse Bille fik Söholm; men hans Enke, Fru Sidsel, der overlevede ham endnu omtrent i otteogtredive Aar [5], synes for det förste at være bleven i

---

[1] See ovenf. S. 21—22.

[2] Det forekommer mig dog derved værd at bemærke, at her nævnes samtlige Sognepræster i Hornsherreds nuværende Hovedsogne (undt. Ouröe), hvorimod slet ingen for de nuværende Annexer, Selsö, Vellerup, Krogstrup og Draaby. Omtrent tyve Aar efter finder jeg en „Capellan" i Krogstrup Kirke.

[3] Hvitfeld V. 143. Diplom. Arch. R. ms. viser os hans Virksomhed tidligere i samme Aar, nemlig den 3 Febr. og 14 Mai.

[4] I de Abildgaardske Tegninger er hans Dödsaar angivet til MCDLXVIII die beatæ Catharinæ, d. e., d. 25de Novbr. 1468. Dagen er maaskee rigtig, men Aarstallet maa være en Skrivfeil, hvorledes den end saa er opstaaet, da man af Documenter seer, at han ikke mere levede den 11 Januar 1466 (Diplom. Arch. Reg. ms.), saa at Rettelsen i Ny Dan. Mag. I. 196 Not. 6 falder bort. See ovenfor S. 22.

[5] Ny Dan. Mag. anf. St. antages hun at være död 1503.

Besiddelse ogsaa af Pantegodset Abrahamstrup, hvis Indlösning Kongen udentvivl tilsigtede.

Forhandlingerne derom maa i saa Fald have varet i nogle Aar, medens Fru Sidsel og hendes Sönner forestode Pantelehnet og sörgede for dets Tarv [1] under forskjellige Tvistigheder. Da saaledes Præsten Herr Hans paa Orderöe ved denne Tid formedelst usædeligt Levnet blev anklaget til Fortabelse af sit Gods, gjorde baade hun som Besidderinde af Lehnet og Biskop Oluf Mortenssön af Roeskilde som Kirkens Overhoved Fordring derpaa; men den kongelige Retterthingsdom, afsagt den ellevte Marts 1466 i Sortebrödre Kloster Stue i Roeskilde, faldt ud til Bispens Fordeel [2]. En anden og for Abrahamstrup meget vigtigere Strid havde hun med Beboerne af Selsöe Lehn, der havde visse Forrettigheder i Abrahamstrup Skove, som hun deels fordrede formeget Arbeide for, deels nægtede dem [3]. Da Selsöe nu tilhörte den roeskildske Bispestol, tog Bispen sig naturligviis af sine Undergivne, og Torsdagen efter hellig Knud Konges Dag, eller den fjortende Juli, 1468 fremstod atter Erkedegnen Herr Tetz Rosengaard paa Hornsherredsthing, bad der om et fuldt

---

[1] Til denne Periode hörer et Brev, der findes i Geh. Arch. (Hornsh. no. 2), hvori Mogens Krabbe til Bustrup (gift m. Elsebe Tygesdatter Lunge af Basnæs) befaler Bönderne paa sit Strögods i Gierlöv og Landeslöv at være Fru Sidsel lydige og give hende Landgilde, indtil han anderledes bestemte.

[2] Geh. Arch. (Hornsh. no. 3) bevarer denne Retterthingsdom i en Transsumpt p. Perg. af 1515.

[3] Diplom. Arch. R. ms. ved 21 Juni og 14 Juni 1468 har to vigtige men efter en slet ved Peder Spormand besörget Copie afskrevne Documenter til Oplysning herom. Det sidstnævnte lyder saaledes:

Alle mend, dette breff see eller höre læsse, hilszer ich Poffuell Lassen, herridzfogett i Hornsherridt, evindeligen med gud. Kundgiörende alle nærværende och komme skulle, at aar effter gudsz biurd 1468, den torszdag effter Sancti Canuti dag regis, vaar hæderlig mand her Tedtz, erchedegn i Roschild, inden fijre stoche paa Hornszherridtz ting och bedet et fult stochevidne, om herridtzmend viste aff, huad

Stokkevidne, hvorvidt Herredsmændene kjendte noget til de Friheder, som Selsöes Beboere havde Ret til i Abrahamstrup Skove, og lod læse Vidnesbyrd derom fra forhenværende Fogeder paa Selsöe. Herredsfogeden Povel Lassön udmeldte derpaa en beskeden Dannemand Anders Pedersson i Ferslöv, der tog til sig elleve andre uvillige Herredsmænd, hvilke efter sædvanlig Raadslagning aflagde det Vidnesbyrd, at Selsöes Beboere ikke gave mere for Skov og Bygning fra Hornsved end et halvt Lam og for „Landstingsreed" to Engelske om Aaret, at de dreve deres Sviin paa Olden i Hornsved og betalte deres Oldengjæld til Bispens Foged paa Selsöe baade i Torben Billes Tid og under Kong Christophers Regjering og saa langt man kunde spörge tilbage, uden at de derfor gjorde nogen Tjeneste til Abrahamstrup, og at de kunde hugge af

---

frihed de udj Sielszöe leen boe, haffue hafft aff ærildom paa schouffkiöb, landsztingreed, oldengield och anden tieniste thil Abrahamsztropsz Leen, och lod fornefnde her erchedegn der læsse nogle breffue, vel beszeglede„ om vidniszbiurd derom aff mange gode mend, szom fogde haffde været paa Sielszöe, det de vidne derom paa dom for officiial udj Roschild. Da thilmelte ich forne Poffuel Lassen en bescheden dannemand Andersz Pederszen i Fiersløff at tage til szig elleffue andre wuillige dannemend och vidne, huad dennem kunde szinnisz och spörgisz derom i sandheden. Da opstod forne Andersz Pederszen och tog thil szig Peder Jepszen, fogett i Egholm, Abraham och Knud Samszing i Fersløff, Ocss Jepszen i Kundbye, Lass Egvorszen, Jep Goder och Peder Jepszen i Skybye, Jep Ass i Dalbye, Jep Olszen i Othenszue, Erich Jepszen i Lyngerup och Peder Qwisth i Skulleløff, huilche forne dannemend udginge och velberaade indkom igien inden fijre stoche paa forne ting och szamdregteligen vidne paa derisz gode troe och sanden, at de som bygge oc boe udj Sielszöe Leen gaffue ey mere for schouff och bygning aff Hornszved end it halfft lam och for Landsztingszreed toe engelsche om aarett och dreffue derisz sviin thill Honszved, naar olden vaar, och frieligen op igien whindrett thil Sielszöegodsz, och ydte de derisz oldengield thil den, szom gaarden haffte i verrie paa biszpensz veyne, uden huer mandsz hinder och gienszigelsze i nogen maade udi her Torben Bildesz thid i mange aar och langt for hansz thid i kong Christoffers dage och

Hornsved baade til Bygningstömmer og til Ildebrand uden Nogens Indsigelse. Povel Lassen udfærdigede derefter Thingsvidnet, og med ham hængde tre af Herredets Præster deres Segl derved, nemlig Herr Jens Iss, der havde afløst Herr Villatus Jenssön i Skiby, Herr Peder Henningsön, der havde aflöst Herr Oluf i Kyndby, og den ovennævnte Herr Niels i Skullelöv; desuden Sognepræsten ved St. Mortens Kirke i Roeskilde Herr Henrik og tvende Herredsmænd Mads Bertelsen i Öster-Draaby og Jep Jenssön i Lyngerup. Det synes altsaa, at den gjorte Fordring paa Hornsved er bleven erkjendt gyldig, saa at Fru Sidsel anden Gang kom tilkort ligeoverfor Biskop Oluf Mortensen.

Desto tilböieligere maatte hun være til at træde ud af de Forhold, hvori Besiddelsen af Abrahamstrup havde bragt hende, og allerede inden Udgangen af det samme Aar 1468 synes hun at have truffet en forelöbig Overeenskomst med Kongen, iffölge hvilken denne overtog Gaarden og ansatte en Foged eller Lehnsmand Jep Jenssön [1].

---

aff ærildom, szaa at de ei andet kunde höre eller spörge, end det szaa haffuer værit, och giorde udj forne tiid ingen thieniste thil Abrahamszstrop, huerken med vedegt eller anden tieniste, uden de szielff ville det giöre, oc haffde forne mend udj Sielszöe leen for forne udgifft alt det de kunde schelligen hugge aff Hornszved i alle maader szaa vel thil huszbyguing, szom thil ildebrand, och her vaar ingen gienhöringe eller gienszigelsze i nogen maade. Till yddermere vidniszbiurd herom henger ich mitt indszegll med andre gode och beschedne mendsz indszegle for dette breff, szom vaare her Jensz Iiss i Skybby, her Peder Henningsen af Kyndby, her Nielsz af Skullelöff, her Hendrich, sognepræst i Sancte Mortensz sogn i Roschild, Madtz Bertelszen udj Drobye Öster och Jep Jenszen af Lyungerup. Datum anno, die et loco ut supra.

[1] Dan. Atl. II. 821 Not. vil, at Jep Jensen allerede 1465 skulde have været Foged paa Abrahamstrup. Jeg kan dertil kun sige, at han i saa Fald maatte have været det i Torben Billes eller i det mindste i Fru Sidsels Besiddelsestid, hvilket synes mig usandsynligt. Jeg troer, at det er en Vildfarelse, og har ikke fundet ham som Foged paa Abrahamstrup tidligere end ved den strax nedenfor omtalte Leilighed, i Aaret 1468.

Underhandlingerne om Indlösningens Vilkaar bleve derefter fortsatte, og flere Tilfælde synes at have begunstiget Kongen. Det var i denne Henseende vel af mindre Betydenhed, at Fru Sidsels ældste Sön, Bendt Bille til Allinde, paa det sjellandske Landsthing, hvor ogsaa Jep Jenssön af Abrahamstrup var tilstede, den fjortende December 1468 blev idömt en Böde af to Gange fyrgetyve Mark for en Qvindes voldelige Behandling [1]; men af væsentlig Indflydelse var det, at en Landsthingsdom ligeledes havde tilkjendt Kongen alt det Gods, som Fru Sidsels Svigersön Herr Iver Axelssön af Lillöe og dennes Barn eiede og havde forbrudt ved hans bekjendte Affald fra Kong Christian [2]. Tilbagegivelsen af dette Gods blev nemlig Grundvolden og Betingelsen for Abrahamstrups Indlösning, og mod Slutningen af det fölgende Aar blev den hele Sag ved Brev og Gjenbrev formelig afgjort. Kongens Brev udgik fra Kjöbenhavns Slot den tolvte December 1469 [3]. Kongen vitterliggjorde at have truffet Overeens-

---

[1] Af Geh. Arch. Dommen er udstedet af Landsdommeren Henrik Meyenstrop, der vitterliggjorde, hvorledes Kongen paa alle Landsthing havde lyst Lov og Ret, forbudt at gribe, baste, binde Nogen uhört, og lagt sit Brev derom i Landekisten, samt modtaget menige Almues Tak derfor og Löfte om at ville adlyde dette Bud. Derpaa fölger Dommen over Bendt Bille.

[2] Iver Axelsens Sag er bekjendt nok. Dommen, hvorved hans Gods blev confiskeret, omtales i de fölgende Documenter.

[3] Efter et Kgl. Vidissebrev af 30 Jun. 1509 p. Perg. i Geh. Arch, Abrahamstrup no. 5, hidtil utrykt, der lyder saaledes:

Vii Cristiern met [gudz] nade Danmarckis Suerigis Norgis vendis oc gotis konningh, hertugh i Slesuigh, Greffue i holsten, stormarn, oldenborgh oc delmenhorst, Giöre alle vitherligt, at vij ere saa offuer eens met hetherligh oc velbyrdigh quinne frue Cecilie, her Torbern billes efftерleffuerske, oc her bent bille Ridder, peder bille oc basse bille pa theres oc theres systers vegne hennes börn, at wij haffue opladet oc affhenth them oc theres arffuinge till ewerdelige eye all then dell oc rettighed, som oss oc kronen nw tilfaldne ere eller her effter tilfalle kunnæ, vti alle the garde oc gotz, rörende oc wrörende,

komst med Fru Sidsel og med hendes tre Sönner Herr Bendt, Peder og Basse paa deres og deres Sösterbarns Vegne, saaledes at han overlod dem alt det Gods, som Herr Iver Axelsön med sit Barn havde eiet og som paa Sjellandsfar Landsthing var Kronen tildömt, hvorimod de igjen havde forpligtet sig til inden næstkommende förste Januar at tilbagelevere Kongen eller Biskop Oluf af Roeskilde paa hans Vegne de Breve paa firetusinde Mark eller mere, hvorfor de havde Abrahamstrup i Pant. Billernes Gjenbrev [1] blev udfærdiget fra Peder Billes Gaard

som her ywer axelsön mynde kunnæ met sith barn eller erffue kunnæ her effter, om han sith barn owerlewende worder, oc oss oc kronen noger rettighed ther vti noghenn tyd fallende worder, som er her torbern billes dotter barn bode wti fæderne oc wti möderne. Thii oplade wii fra oss oc wore arffuinge oc effterkommere, konninger i Danmarch, till forne frue cecilie oc hennes börn oc theres arffuinge all then mynde dell oc arff, som forscreffuit star oc oss tildömpte wore pa Sielandzfarlandztingh, oc kiennes oss oc kronen enghenn dell eller rettighed athaffue eller atfange vti forne myndedell eller arff effter thenne dagh, som forscreffuit star. Item for forne eyedell oc rettighed, som oss oc kronen tilfallen er, som forscreffuit star, tha haffue the Igen opladet oss the breff, som the haffde Abramstrop wti pant meth, lydendes pa fire tusende marc eller mere, oc skulle the antworde oss them innen ottendedagh iulæ nestkommendes eller oss elskelige werdige fader biscop Oluff vti Roskille pa vore wegne. Thy forbyude vij alle, ehuo the helst ære eller være kunnæ oc serdeles wore fogeder oc embitzmen, them her wti pa forne myndedell oc rettighed, som forscreffuit star, ath hindre eller hindre lade, möde, vmage eller i noger made vforrette vnder wor konningxlige heffnd oc wrede. Datum in castro nostro haffnensi feria 3tia proxima post festum concepcionis beate marie virginis gloriose, Anno domini millesimoquadringentesimosexagesimonono, Nostro regali sub Secreto, presentibus appenso in euidenciam firmiorem.

[1] Geh. Arch. (Abrahamstr. no. 3) har ligeledes dette hidtil utrykte Brev, Orig. p. Perg.

Alle mæn thettæ breff see eller [höre læssis, he]lsse wii Cecilia a[wesdotther aff e]ghede, her Thorbern bille [Ridderes] effterleuere, Beynt bille i [siöholm, peder] bille i swanh[olm, basse bille i] alende

Svanholm den niogtyvende December samme Aar. Fru Sidsel og hendes Sönner erklærede, at de havde opladt Kongen al den Gjæld, hvorfor de havde Abrahamstrup Gaard og Lehn i Pant ved Livsbrev og andre Breve, og at de forpligtede sig til inden förste Januar 1470 at overlevere disse Breve til Kongen eller til Biskoppen af Roeskilde paa Kongens Vegne; at Kongen derimod havde overdraget dem al sin og Kronens Ret til Herr Iver Axelsöns og hans Barns Gods, hvorfor de lovede at være Kongen, Dronningen og deres Börn hulde og tro i alle Maader.

Det saaledes indlöste Abrahamstrup blev imidlertid endnu for det förste ikke umiddelbart hos Kronen.

Ewinneligh [met gudh], kwndgöre fore alle met [thette wort] breff, at wii met wore oc wore a[rvinghes] fuldbyrdh oc [godhe w]elie haue vpladhit oc vpladhe [högboren] förste konning Cristiern, wo[r kere] Nadighe herre, ald [then gi]æld, som [hans] Nade oss skyl[dhig ær oc som] wi hans læn Abramstorp ...... ns læsen [i pant inne] haffde met liiffs breff oc and[re breff, som w]ij ther vppaa haffde, som fo[rscreffne breffue yther]mere vduise, [oc bepl]ichte wij oss Jnnen ottende daghen Julæ at antworde for^ne wor nadighe [herre] eller werdugh fadher Biscop olaff i Roskilde for^ne breff vppaa for^ne wor nadighe herris veghne. Oc hær fore hauer hans Nade vpladhit oss ald then deell oc Rættighet, som hans nade paa kronenes weghne tillfallet ær eller hær effter tillfalle kan i alle the garde oc godz, rörinde oc vrörende som her ywer axelssön mynne kunde met set barn eller her effter tillfalle kan, vm han sit barn owerleffuende wordher, Oc vm hans nade oc kronen noger Rættighet ther vdi noghen tiidh tillfallende worder. Oc loffue wij oc syæ alle endræchtelighe, at wij wele oc skulle wære wor kære nadighe herre oc Nadighe frwe oc therris barn hulle oc tro i alle made, som oss bör aff ære og Ræt at wære wor kære nadighe herre, Nadighe frwe, therris barn oc wort Rætte herreskap. Datum swanholm, feria sexta infra octauas Natiuitatis cristi Anno eiusdem Millesimoquadringentesimosexagesimonono, Nostris sub Sigillis, in testimonium omnium premissorum.

Ogsaa i det fölgende Aar (1471) disponerede Kongen over Noget af Hr. Iver Axelsens Gods, da han d. 19de Mai deraf skjænkede Dronningens Hofmesterinde, Herr Peder Eriksens Enke, en Gaard i Klosterstræde i Kjöbenhavn. Dipl. ms. Arch. Reg.

Dronning Dorthea erholdt det[1] enten som en Deel af sit Livgeding eller maaskee som Pant for Penge, hvormed hun havde forstrakt Kongen. Den ovennævnte Jep Jenssön, der i Aaret 1468 var Foged paa Abrahamstrup, var det muligviis alt dengang paa hendes Vegne, eller han vedblev at være det, efterat hun havde faaet Abrahamstrup[2]. Vist er det, at Dronningen i Begyndelsen af Aaret 1471 opholdt sig paa Abrahamstrup og udtrykkelig kaldte det sin Gaard, da hun den femte Marts derfra lod udgaae Befaling til Landsdommeren paa Laaland, Christopher von Hagen, og sine Fogeder paa Ravensborg og Aalholm, Jep Jenssön og Hans Poysche, at de skulde dömme i en Strid mellem Herr Johan Oxe og Anders Graa[3]. Saadanne Tvistigheder mellem Adelsmændene om deres Gods og Rettigheder hörte til Dagens

---

[1] Beviset derfor ligger deels i det fölgende Brev, udstedet fra Abrahamstrup, deels i et senere, hvori een af Jep Jenssens Efterfölgere kaldes Dronningens Foged; men der mangler Efterretning om, naar og hvorledes hun fik dette Lehn.

[2] Jep Jenssens Vaaben findes iblandt de Klevenfeldtske Sigiller no. 638 og viser en Klokke i Skjoldet og to Arme, holdende en Klokke, paa Hjelmen; men det er uvist, hvilken Slægt han hörer til.

[3] Diplom. ms. Arch. R., en Copie med Grams Haand efter Orig. paa Pap. fra Jens Rosenvinge i Fyen:

Wii Dorothea meth Gudz Nathe Danmarcks, Sverges, Norghes, Wendes oc Gothes Drothning, Hertochinne in Sleszuig, Greffueinne i Holsten, Stormaren, Oldenborch oc Delmenhorst, Helsse Ether, oss ælskelige Cristoffer vam Hagen, Landzdommer i Laaland, Jep Jessen wor Æmbitzman vpa Ravinsburig, oc Hans Poyseke wor Æmbitzman vpa Aaleholm, kerlige meth Gudh oc wor Nade. Wider, Kere Wener, at wor Kere naduge Heres Elskelige Man oc Raad, Her Johan Oxæ Hövitzman vpa Siöborgh, haffuer beræt for oss, at ther ær noger Trette oc Dele mellöm hannom oc Anders Graa om thet Gots i Torppe, ta ær forne Her Johan nw stædder i wor kere naduge Heres og Righens thieneste, swo at han kan ey selffuer tilstæde ware at sware fore sigh. Thi bethe wii ether kerlige oc binde, at I taghe then sagh til ether oc hörer then til rette oc flyr forne Her Johans

Orden og udgjöre en væsentlig Deel af de enkelte Herregaardes Historie; og to Aar efter opstod en lignende Strid mellem Dronningens tvende Fogeder af samme Navn, den Ravensborgske og den Abrahamstrupske. Hiin gjorde rimeligviis for sin egen Person [1], Fordringer paa Oreberg i Abrahamstrup Lehn, hvorimod denne sögte at beskytte sig ved et Thingsvidne af Hornsherreds Thing. Dette blev ham ogsaa den fjortende October 1473 givet [2] af Herredsfogden Povel Lassön, to Adelsmænd i Gierlöv, Peder Jenssön og Matthias Pederssön, Præsterne Niels Jenssön og Olaf Jepssön i Skullelöv og Skiby, samt tvende Bönder i Draaby-Östre, og gik ud paa, at Ingen i halvfjerdsindstyve Aar eller mere vidste at sige af nogen For-

---

bwd paa hans weghne swo möghet, som Lagh oc Ræt ær, oc som I wele antsware for Gudh oc wære bekenne fore Oss, swa at thet göres ey offtir behoff at komme for Oss, oc lader thet engelunde. in Christo valete. Datum in curia nostra Abramstrop, feria tertia proxima post Dominicam Invocauit, Nostro sub secreto. Anno Dni. MCDLXX primo.

[1] Thi Jep Jenssen af Ravensborg eiede Gods i Hornsherred. En Deel deraf, to Gaarde i Sönderdraaby, havde han d. 24 Aug. 1458 tilskjödet Biskop Oluf Daa i Roeskilde. Det orig. Skjöde haves endnu i Geh. Archivet.

[2] Orig. p. Perg. med syv Segl i Geh. Arch. Hornsherred no. 65, hidtil utrykt, saaledes lydende:

Allæ men thette breff see æller höre læsse, hælse vi powel lassön, herrittz fowgehet i Hornssherrith, per ienssön ok mattis perssön i Gerlöf, som aff vapn ære, nielss ienssön ok Oleff iyepssön presther i skulleloff ok skiby, Oleff Anderssön ok lasse gladher, bomen i droby östræ, ewinnelich met gwth, ok göre viderlicth met thette vorth opnebreff, Ath Anno Dni mcdlxx tertio then thorsdagh nesth effther sti dyonisii dagh var skicket for oss ok for mangæ flere gwodæ men, som tha nærverindes vare vppa hornssherritz thingh, velboren man iep ienssön, fowghet paa Abramstrup, ok openbare ther innen fira stockæ atspurdæ, om ther var noghen nerdis eller anenstetz i hornssherrith, ther aff visiæ, myntes æller spurdh haffdæ, ath ther var illet eller keerdh eller illingæ eller kære seth vppa Oræbergh i kroxstrups sogn i fordè hornssherrith liggendes, og ther vppa beeddis han en

dring paa Oreberg, förend Jep Jenssön paa Ravensborg var fremkommen dermed. Ligeledes maatte den Abrahamstrupske Jep Jenssön beskytte Bönderne i Hornsherred mod Roeskilde Borgere, der, ligesom Holbekkerne havde sögt at tilegne sig Herredömmet over Vestsiden, vilde forbyde fremmede Skippere at drive Handel paa Herredets Östside, men med lige saa lidet Held som disse[1]. Saaledes forsvarede Jep Jenssön det ham betroede Lehn. Hvor længe han har havt det, lader sig neppe ganske nöie bestemme; men et Par Aar efter Kong Christian den Förstes Död havde Dronningen paa Abrahamstrup en anden Foged eller Lehnsmand, Henrik Friis.

8. Under Kong Hanses Regjering beholdt hans Moder Dorthea fremdeles Abrahamstrup lige til sin Död.

---

fwldh neffndh aff xvi Dannemen aff the ælstæ ok bestæ i forde Herrith. Tha meltes ther til jon yss ok iess kraffuitz i gerlöff, per quisth, Oleff maw i skulleleff, Anders perssön ok nis samsingh i fersløff, jep nielssön ok karl jenssön i ventslöff, nis henningssön i kindby, Oleff michelssön i Dalby, Oleff ionssön ok iep ienssön i Liwungerup, per nielssön i vesther Droby, mattis bertelssön i Droby östræ, lasse smedh i bonderup, jep gwodher ok Thordh ostredssön i skiby, hwilke forne Dannemen, som nesth thingdagh ther efther forskreffnæ dagh in kommæ innen firæ stockæ paa forde Hornssherritz thingh ok swo Endrectheligh vitnete vppa gwodh tro ok sanninghen, Ath the aldry aff vistæ, myntes æller spöryæ kwnnæ i nogræ maadæ aff therris forællrnæ, thet noghen tidh var illet æller kiærdh i halffiærdesynnwmtiwæ Aar ok mere, föör æn tha jep ienssön vppa raffnsborgh lodh settæ illingh vppa forde Orebergh. Ath thi swo vitnete for oss, thet vitnæ vi fremdeles met vore Jntsyglæ, hengendis næthen for thette breff, som guiffet ær Aar, dagh ok stet, som forskreffuet standher. etc.

I dette Brev nævnes Povel Lassen som Herredsfoged i Hornsherred; men nogle Aar efter, 1480, var han afløst af Johan Gericksen, der forekommer i et Thingsvidne af 30te November 1480 angaaende Markeskjæl mellem Svanholm og Skiby, i Geh. Arch. Topogr. Saml. Krogstrup.

[1] Beviset herfor er et Hornsherreds Thingsvidne af 4 Juni 1489, hvorom siden nærmere vil blive talt S. 39—40.

Derefter faldt det tilbage til Kongen, og blev idetmindste i hans senere Regjeringsaar bortforlehnet til den yngre Torben Bille af Sandholt.

Enkedronningens Hövidsmand paa Abrahamstrup, den nysnævnte Henrik Friis, fremtraadte i Aaret 1483 som Dommer i en Strid mellem tvende Adelsmænd i Herredet, nemlig Herr Johan Jepssön af Kyndbygaard og den ældre Torben Billes ovenanförte Sön, Peder Bille af Svanholm, angaaende et Marsviinssætte og Marsviinsfangsten nordenfor Kyndby under Kynnebjerg ved Sjelörn[1]. I denne Anledning mödte Henrik Friis paa Hornsherreds Thingdag den syvende August, hvor han, efterat have hört et Thingsvidne om, hvad der hidtil, saa langt Vidnerne kunde mindes og spörge, havde været Ret, tilkjendte Peder Bille det omtvistede Marsviinssætte. Denne Dom blev ogsaa til Stadfæstelse og Vidnesbyrd medunderskreven af tvende

---

[1] Det Kongl. Geh. Arch. har den hidtil utrykte Herredsthingsdom, Orig. p. Perg. Hornsh. no. 22, der lyder saaledes:

Allæ men thette breff seer eller höör læsæs, hielssz iek Henrik fryiss, Hötzman paa abramstrup, evindeligh met gwdh, oc gör iek vitherligth met thette mith opnæ breff, ath aar effther gwdz bywrdh mcdlxxxiii° then torsdag nesth for sti laurissz martyrs dag tha var skykketh velbyrdigh man paa hornsshærets tyngh, som var her jahan iebssön i kynby goordh oc per billæ i swaneholm, fore mik oc for flere danæ men, som tha tyng varæ söcthe, oc gaffuæ thee them bodhe ther i ræthæ om et marswynss sætthæ, liggynnes nordhen fraa kynby vndher kynnæberigh vet syælörn. tha effther thee xii danæ mæns vinnæ, som til fore vinnethe samæ dagh paa goodh troo, siel oc sennyngh, ath thee aldr anth hadhe hörd eller spwrdh, end ath forde marswyns setthæ j knwdh anderssen, her niels knwdssen hans söns tydh oc i her torbern billæs tidh, i albrydh hemmyngssens, frw elsöss oc iep ienssens oc hans hosfrws frw elnæs tydh, oc i her mawenss laussen oc hans for ellers oc aryngers tydh haffuer været til ræthæ til swaneholm, willeth oc wkærth met them aff kynby. Effther forde vinner oc tyngmenss raadh tha dömdhe iek henrik frys per billæ til ath haffuæ forde marswynss fyskery soo fryeth oc qwyth wbewaret, som hans for eller haffue hadh til fornæ, met hederlig men i kynby til soo lenghe, ath ther kommer bæræ bewisnyngh opaa.

Adelsmænd Herluf Pederssön og Lars Bille i Gierlöf, Herr Anders Lauerssön, Capellan ved Krogstrup Kirke[1], og flere Andre.

Tre Aar senere var Trud Anderssön Dronning Dortheas Foged paa Abrahamstrup, en myndig og selvraadig Mand, som det synes. En vis Jens Olssön, der rimeligviis stod i Kongens egen Tjeneste, beklagede sig over, at Trud Anderssön havde uretfærdigen frataget ham hans Qvæg og Heste, hvorfor Kong Hans befalede[2] tre Adelsmænd i Lehnet, nemlig de to nysnævnte, Peder Bille af Svanholm og Herluf Pederssön i Gierlöv, samt Bo Iis, at undersöge og endelig paadömme Sagen, og de stridende

---

Thil stadfestels oc vinnæbyrdh tha hengher iek myth ynzeglæ næthen fore thette breff. Oc thil vthermere betwarelsse bedher iek velbyrdhigh men herlöff Perssen, lass byllæ i gerlöff, som æræ aff vapen, her anders lauerssen capellanæ i krogstrops kyrke, per nielssen foget i egholm, oc jahan gerikssen dyeghen i skwllalöff, jep ienssen löngerop, ath thee oc henghe theres ynzeglæ næthen for thette breff. Gyffuet aar oc dagh ut snpra. Ivfr. Dan. Mag. T. R. III. 226.

[1] Man vil her bemærke, hvad jeg ovenfor S. 27. Not. 2 har antydet, at Krogstrup, der nu er Annex til Kyndby, dengang havde en Capellan.

[2] Orig. p. Papir med paatrykt Segl, hidtil utrykt, findes i Geh. Arch. (Top. Sam. Abrahamstr. no. 1.), som fölger:

Wij Hans met guds nade Danmarks Norges vendes oc gothers Koning, vduald till Suerige, Hertug i Slesuiig, oc i Holsten stormarn oc Ditmerschen Hertng, Greffue i oldenborg oc delmenhorst, Helse tig per bilde, boo iis oc Herlaf pederssen, wor elske men oc thienere, kerlige met gud oc wor nade. Thenne breffuisere ies olssen, wor tienere, hauer fore oss berett, at truet anderssen, wor kære moders foget paa abromstorpp, hauer taget hans fææ oc ög fraa hanom met vrette, som han selff ydermere berette kan. Thi bethe wij ether, befale oc met thette wort obne breff fuldmacht giffue, Ati strax met thet förste paa leilig tiid oc sted steffne them fore ether paa bode sider oc hörer then sag, them mellom er, oc skilier them ther om at met rette, Som i wele answare fore gud oc ware bekende fore oss, Swo at han ey schal haue behoff ther öffter fore oss at kare, oc ader thet engelund. Oc biude wii tigh forne truet anderssen oc jes

Parter at möde for disse Dommere. Kongens Befaling udgik fra Ringsted Kloster den förste December 1486; men Sagens Udfald kjendes ikke. Paa Trud Anderssöns Tid kom den gamle Tvist om Handelsfriheden paa Hornsherred igjen paa Bane. Holbeks Borgere, der vilde forbyde Skibe at lægge til Halvöens vestlige Side, vare allerede to Gange afviiste, da Peder Jenssön under Erik af Pommern og den ældre Torben Bille under Christian den Förste vare Lehnsmænd paa Abrahamstrup[1], og de have maaskee derefter for det förste forholdt sig rolige; men Roeskilde Borgere, der vilde forbyde den umiddelbare Seilads paa Halvöens Östside, synes ikke at have villet lade det beroe ved det lignende Forsög, som de nylig paa Jep Jenssöns Tid havde gjort[2], og i Foraaret 1489 overfaldt de et Par norske Skibe, der bragte Tömmer til Bönderne i Hornsherred, fratoge dem deres Seil og handlede ilde med dem. Skipperne henvendte sig med deres Klage til Lehnsmanden paa Abrahamstrup, „den velbaarne Mand Trud Anderssön"[3], som var tilstede paa Herredsthinget Torsdagen den fjerde Juni. Paa dennes Spörgsmaal reiste sig Peder Bille af Svanholm, og afgav den Erklæring, at det havde været gammel Sædvane, at Skibe med Tömmer maatte lægge til ved Herredet og sælge til Almuen, at intet Skib i hans Tid var bleven forhindret

---

olssen, Ati met begges ether bewiisning möde fore for^ne wore gode men, naar oc huar the ether ther om tilsige, oc liider oc vngelder huer j sin sted, hues the ether fore rette affsigende worde. Oc lader thet engelunde. Jn Christo valete. Ex monasterio ringstadensi jn crastino Andree apostoli Anno etc. lxxxvj. Nostro sub signeto.

[1] See ovenf. S. 21. 23—25.

[2] See ovenf. S. 36.

[3] De kærede til Thinget for den velbaarne Mand Trud Anderssen og menige Almue, hedder det i Thingsvidnet. Man seer deraf, at samme Dronningens Foged har været af adelig Slægt, og Klevenfeldt (Saml. i Geh. Arch.) synes at have villet regne ham til Slægten Hase. Han var en Tid (1501) Lehnsmand paa Gedsör.

deri uden engang, medens Jep Jenssön var Lehnsmand paa Abrahamstrup, og at han kjendte de to Breve fra Kong Christian den Förstes Tid, hvorved det, efterat Biskop Oluf Mortensön og Raadet havde undersögt Forholdene, var kjendt for Ret, at Skibe maatte lande og ligge baade paa Östsiden og paa Vestsiden af Hornsherred med Tömmer og andre Bygningsmaterialier, hvoraf Tolden svaredes til Abrahamstrup[1]. Trud Anderssön fik derefter et Thingsvidne af tolv Mænd, at det var Sandhed, hvad Peder Bille havde sagt, at intet Skib der ved Herredet var bleven anholdt undtagen et paa Östsiden af Roeskilde Borgere i Jep Jenssöns Tid, og et andet paa Vestsiden af Holbeks Borgere i Torben Billes Tid[2], og at der dengang var bleven dömt, at disse Borgere ikke havde gjort det med Rette i nogen Maade[3]. Om Sagen efter dette Vidnesbyrd har været endt, er ligesaa ubekjendt som Trud Anderssöns övrige Historie; men Dronning Dorthea besad vistnok Abrahamstrup lige til sin Död, paa hendes Gaard i Roeskilde, den femtende November 1495[4].

Derefter begyndte den anden Periode for Abrahamstrup i Kong Hanses Tid. Kongen overtog Gaarden og Lehnet, der ifölge den for sexogtyve Aar siden med

---

[1] Man vil deraf see, at Dom var fældet (see ovenf. S. 26. Not. 1), og at den var falden ud baade imod Holbeks og imod Roeskildes (see S. 36. Not. 1) Fordringer.

[2] Torben Bille den Ældre var, som vi vide, tidligere Lehnsmand end Jep Jenssön. Men Anachronismen i Thingsvidnets Fremstilling er en Fölge af, at denne nöie slutter sig til Erklæringen af Peder Bille, og at han först vidner om, hvad han selv havde oplevet, siden om det, han vidste af to gamle Breve.

[3] Da dette i Abrahamstrup Lehns Historie vigtige Thingsvidne nu nylig er trykt i Dan. Mag. T. R. V, 147—48, skal jeg blot henvise dertil.

[4] Sanct. Birg. (Suhms Saml. I. 3) S. 22. Jfr. Werlauff, Hel. T. Kong. Kap. S. 51 Not. h, hvor de forskjellige Efterretninger om Tid og Sted for Dronningens Död ere anförte.

Billerne sluttede Overeenskomst eller Handel hörte Kronen til, og allerede i det fölgende Aar[1] lod Herr Steen Bille, Landsdommer i Skaane, sig paa Sjellandsfare Landsthing give et Vidnesbyrd for, at denne Handel aldrig siden havde været paatalt eller Gjenstand for nogen Strid. Landsthingsbrevet blev udstedet af Landsdommeren Herr Henrik Meyenstrup den sexogtyvende October 1496.

---

[1] I Geh. Arch. haves en Vidisse (p. Perg. Abrah. no. 5) af 30 Juni 1509, hvoraf jeg meddeler fölgende, hidtil utrykte Landthingsvidne:

Alle men thette breff see eller höre lese, helser vij hendrich meyenstorp ridder, landzdomer i Sieland oc höwitzman pa korssör, oluff daa i raffnstorp, ingemer grubbe i nesby, vepnere, niels henricsön, scriffuer till sielandzfarlandztingh, hans brun, oluff clausön, per drucken, borgere i Ringstede, oc torsten jensön i ortwed ewinnelige met gud oc giöre vitherligt met thette wort opne breff, at aar effter gudz byrd millesimoquadringentesimononagesimosexto, then othensdagh nest fore apostolorum symonis et iude dagh, pa sielandzfarlandztingh for oss oc flere gode men oc menige almuge, som then dagh samme tingh söcth hagde, var skicket erligh oc velbyrdigh man her steen bille landz domer i Schonæ, oc ther tha lydelige atspurde bland menige tingmen, om them vitherligt wor, till mynne droges eller oc i sandhed hört eller oc spurth haffue, at thet kiöff, som giort war mellom högboren förste wor nadige herre konningh cristiern, hwes siell gud nade, oc frue ceciliæ oc hennes börn, som war then arff oc myndedell, som her yuer axelsön tilfald effter her torbern billes dotter, oc wort wor nadige herre koningh Cristiernn for[ne] tildömpt pa sielandzfarlandztingh, haffuer noger tyd werit ildet eller kerth her till tinge eller oc ey, oc her offuer bedes eth wwildigt stocke widne ther om, tha tilmeltes velbyrdigh man hermen roloff, oc hau till segh togh hans knudsön i jonstorp, cristoffer ericsön i vindinge, lasse beck i försleff, som wepnere ere, nicles persön i horstoffte, hemming clemendsön i fulebergh, anders sandby i wethersleff, per mand tienendes i ringstedecloster, jes jeipsön i ballerop, jes maw i jenstorp, jens jeipsön i brorderop oc jep smed i testerop, huilke xij danne men vdginge oc velberode igen indkomme pa for[ne] ting oc alle samdrectelige vidnete pa theres gode tro oc sandninge, at for[ne] kiöb, som giort wor emellam for[ne] hogboren förste wor nadige herre koningh Cristiern, hwes siell gud nade, oc frue cecilie oc hennes börn, som forscreffuit stander, haffuer ey weret ildet eller kerth her till tinge eller noger

Dersom denne retslige Forsigtighedsregel var fremkaldt derved, at man fra begge Sider vilde sikkre sig mod Tvistigheder om Abrahamstrup, saa lod den sig maaskee end yderligere forklare med Hensyn til den Mand, hvem Kongen havde bestemt det, om ikke allerede forlehnet dermed. Denne Mand var nemlig den yngre Torben Bille til Sandholt, Sönnesön af den ældre Herr Torben Bille til Allinde og Fru Sidsel, og Sön af den nu afdöde Herr Bendt Bille til Söholm, Herr Steen Billes ældste Broder. Og den samme yngre Torben Bille havde derhos ved Hoffet en Brud, som Kongen selv gjorde særdeles meget af, Jomfru Edele Mikkelsdatter Jernskjæg. Edele var af en gammel Slægt, der var stegen i Anseelse, siden Jens Pedersen Jernskjæg havde beklædt den Roeskildske Bispestol[1]; hun selv var Jomfru — eller hvad en nyere Tid vilde kalde Hofdame — hos Dronning Christine; hun fulgte som saadan i Aaret 1498 Kongen og Dronningen til Stokholm, og de Svenske lode ikke ubemærket, hvor gjerne Kongen befandt sig i hendes Selskab baade under mindre Lystfarter og hjemme i Slottets Höisale. Den gamle svenske Riimkrönike har bevaret Mindet derom, idet den indförer Kongen selv talende saaledes:

Min Drotning Christine fulgte og daa,
Jomfru Edele gjorde og saa.

---

dele oppa seth, thet the i sandhed aff noger spörge kunnæ, siden for^ne kiöff giort wor. at the saa for oss, som forscreffuit stander, thet widne wij met wore indseglæ neden for thette breff. Datum anno die et loco in quibus vt supra.

[1] Klevenf. Saml. t. Adelshist. ms. har ogsaa nogle Oplysninger, der dog ikke skulle være ganske paalidelige, om Familien Jernskjæg. Saameget er vist, at Biskoppens Broder Anders Pederssen paa Ellinge (Birkholm. Lövenborg) havde en Sön Mikkel Anderssen, der var Fader til denne Edele Mikelsdatter og til den Mester Laurids Mikkelssön (Laurentius Michaelis), for hvem Kongen, som man seer af hans Brevbog (Aarsber. f. Geh. Arch. I. 37. 38. 43. 44), særdeles meget interesserede sig, og som siden döde i Paris.

Altid skulde hun age med mig i Slæde,
Det gjorde jeg for Lyst og Glæde.
Hun kunde vel skjæmte med sine Ord,
Og Tærning kaste over Tavelbord [1].

Det har maaskee ogsaa været paa en saadan lystig Kanefart, at Jomfru Edeles Hest kom til at slaae en Staldkarl, hvis Helbredelse Dronningen bekostede [2]. Formodentlig kort efter Hjemkomsten fra Sverrig ægtede hun Torben Bille, der vel var Lehnsmand paa Vordingborg, og udentvivl ikke længe efter Brylluppet ligeledes blev forlehnet med Abrahamstrup [3].

Torben Bille og Fru Edele levede nu afvexlende paa Abrahamstrup, paa Vordingborg eller paa Sandholt, og havde vel en særlig Foged paa hvert af disse Steder; paa Abrahamstrup nævnes idetmindste en saadan, Peder Mortensön [4], vistnok en Mand af borgerlig Herkomst. Ofte var Kongen til Gjæst hos dem, og en Deel Breve fra ham ere endnu bevarede som Vidnesbyrd om, hvor gjerne han sögte Fru Edeles Selskab baade paa Abrahamstrup, paa Vordingborg og paa Sandholt [5]. Det er begribeligt, at Kongens Opmærksomhed for denne Dame

---

[1] Hadorph, sven. Riimkrön. I, 563.

[2] Dron. Christines Regnsk. i Molb. Nord. Tidsskr. I. 449: *Item fick Morthin folswen ij marck till lægelön, ther Jomfrw Edles Hæst haffde hannom slaget.*

[3] Nogen bestemt Tidsangivelse for disse to Forlehninger har jeg ikke seet. Det fölgende viser, at han idetmindste fra 1503 boede paa Abrahamstrup, og det synes mig rimeligt, at han havde faaet dette senere end Vordingborg.

[4] Det vil sees af et Skjödebrev af 10 Juni 1518, hvorom nærmere nedenfor.

[5] Dan. Selsk. Beg. S. 206—7 nævner to af Kongens Breve fra Sandholt af 1506 og 1509. Breve fra Vordingborg af 13 Sept. 1504, 28 April 1505, 26 Marts 1507, 29 Decbr. 1508, 2 Jan. 1509 o. fl. findes i Diplom. ms. Arch. R. Exempler paa Breve fra Abrahamstrup ville gives i det Fölgende.

kunde give Anledning til Mistanke, og at Mistanken især i Aaret 1502, da Dronningen længe var fraværende, afspærret i Stokholm, tiltog paa en for Kongen ufordeelagtig Maade. Den snilde Jens Andersen Beldenak, Biskop i Odense, besluttede derfor at advare Kongen, og han vidste at udföre sit Forsæt uden derved at udsætte sig selv for Fare. Efter hvad der fortælles, fandt han i en Nordmand, Asmund Qvant, et passende Middel for sin Hensigt. Han indbildte denne, at Kongen var meget fortörnet paa ham, som den der havde talt ilde om Fru Edele. „Kongen veed", sagde han, „at Du har yttret, at han ikke er den eneste, der nyder Fru Edeles Gunst, men at Otto Rud, som var med iaar [1] paa Jagten ved Vordingborg, deler den med ham". Da nu Asmund, vistnok med Sandhed, forsikkrede, at Kongens Mistanke var ugrundet, og at han aldrig nogensinde havde sagt dette, svarede Bispen ham: „Ja saa vilde jeg dog raade Dig, at Du selv gaaer til Kongen, fortæller ham Sagen og giver ham denne Forsikkring om Din Uskyldighed". Asmund faldt i Snaren; han fulgte Bispens Raad. Med Forundring hörte Kongen den besynderlig aabenhjertige Forklaring, og spurgte strax, hvem der da falskelig kunde have paadigtet ham denne Bröde, og Asmund var naturligviis ikke istand til at nævne nogen anden Hjemmelsmand for, at et saadant Rygte var til, end — Biskop Jens Beldenak. Ved at höre den snilde Mands Navn gik der strax et Lys op for Kongen; han forstod nu vel hele Sammenhængen, og svarede blot: „Guds Dros! Bispen er en Skalk" [2].

---

[1] Hvitfeld henförer dette til Aaret 1502, som det, hvori der efter hans Beretning var meest Tale mellem Folk om Kongens Forhold til Fru Edele.

[2] Hvitfeld VI. 202—3 har den hele Beretning. Man tör derefter neppe sige, at Dalin eller andre svenske Historieskrivere uden Grund have i Riimkrönikens Ord indlagt Noget, som der ikke var Anledning til at formode.

Skjöndt Kong Hans vistnok ikke efter denne Paamindelse lagde mere Skjul paa sin Hengivenhed for Fru Edele, findes der dog ingen Spor til, at Torben Bille nogensinde er bleven koldsindig mod hende. Tværtimod synes hun stedse at have udövet megen Indflydelse over ham. Derom vidner et Brev, som han den trettende April 1503 skrev fra Abrahamstrup til sin Moder Fru Ermegaard[1], der da opholdt sig paa Söholm. Han beder hende nemlig deri blandt andet, at hun vilde skrive til Edele og anbefale hende en vis Fyenbo, der var hos ham og som han nödig vilde af med, og at hun ret snart vilde komme til Abrahamstrup til Fru Edele, som hun havde lovet ham. Derom vidner fremdeles og endnu mere en Disposition, hvorved han i Foraaret 1508 tilsikkrede Fru Edele en livsvarig Besiddelse af sit meeste Gods efter sin Död. Efter et Familiemöde af Billerne mod Slutningen af Februar dette Aar paa Abrahamstrup, hvor Torbens Farbroder, Peder Bille til Svanholm, overlod sin Andeel i Nielstrup til sin Södersön Johan Oxe af Nielstrup[2] imod en Gaard i Fyen og en anden i Hornsherred, og hvor muligen andre Familie-Anliggender kunne være blevne

---

[1] Klevenf. Saml. Doc. t. Fam. Bille, efter Jon Mortensens Afskrift af Originalen. Det lille Brev lyder saaledes:

Sönligh kierlighedt tilforn send altid meth gud, bether ieg ether kerlighen, kære modher, at ieg maa wist slaa myn lyd tiil the ijc marc, i loffwede meg i köghe alsenysthe viij daghe ellder xiiij daghe nest effther Poske. Kiere modher, bether ieg ether kierlighen, ati tw fly thet saa, at fynboen blyffuer hoss meg entthen meth godhe eller meth ondhe, och loffwer, ati wille scriffwe for hannum tiil edlæ myn höstruff, at hwn skal tale hanss besthe tiil meg. Thette ær myn kerlige bön tiil ether, bether ieg ether kerlighen, ati wille wel göre och wmaghe ether hiid tiil edlæ, thet snaresthe i kwnne, som i loffwet meg. her meth befaller ieg ether gud. Screffwet paa Abramstrop skeertorsdagh Anno Md3o. Torbern bille. Opskrifft: Syn kære modher paa Söholm kerlighen sendes thette breff.

[2] Sön af Herr Joh. Oxe til Torsöe og dennes anden Hustru Inger Bille, Datter af den ovennævnte ældre Torben Bille til Allinde.

aftalte[1], opholdt Torben Bille sig i April Maaned paa sin Forlehning Vordingborg, og havde der hos sig sine nærmeste Slægtninge, sin Svoger Herr Henrik Knudsen (Gyldenstjerne) til Iversnæs[2], Hövedsmand paa Törning, og sine to Brödre Hans Bille til Egede, Hövedsmand paa Skjoldenæs, og Anders Bille til Söholm, Hövedsmand paa Stege. Her paa Vordingborg Löverdagen for Palmesöndag, eller den femtende April, opsatte Torben Bille en Disposition[3], hvorved han bestemte, at hans Hustru Fru Edele skulde efter hans Död, og saalænge hun levede, besidde uden al Afgift og uden hans Arvingers Indsigelse alt det Gods, som han i deres Ægteskab havde tilkjöbt sig, nemlig Sandholt og Arreskov med Tilliggende, en Gaard i Odense og en Gaard i Kjöbenhavn med deres Tilliggende, samt alt hvad han fremdeles ved Kjöb eller Pant maatte erhverve sig, saa at alt dette Gods först efter hendes Död

---

[1] Mageskiftebrevet er udstedet den 25 Februar 1508 fra Abrahamstrup og haves endnu i Geheimearchivet, men vedkommer iövrigt ikke Abrahamstrups Historie.

[2] Sön af Herr Knud Henriksen, der nævnes som K. Christian Is Medbeiler til Danmarks Throne, og Hilleborg Skinkel. Han var gift med Torbens Söster, Karen Bille Bendtsdatter.

[3] Klevenf. Saml. Doc. t. Fam. Bille, efter Joh. Mortensens Afskr. af en Copie. Brevet, hidtil utrykt, lyder saaledes:

Jeg torbern billde, Höfftzman paa wörttingborg, paa wor nadige Herris wegne, giörer alle witterligt meth thette mith obne breff, ath jeg haffuer wnth, loffuit ock tilsagt myn kere Husfru edele Nielsdatter (*sic*), om hwn myn Döödh offuerlewendes worder, ath hwn skal nyde ock beholde i henness liffues tiid wthen alle affgifft quit ock frii wthen alle myne Aruingis giensegelse i noghen made, alle the gotz, som jeg haffuer köfft, sidhen jeg fick henner til myn Husstrw, som er sandholt, arweskoff meth alle theris gotz ock rætte tillegelsse ock en myn gard liggendes i odenss i fyn, met then myn gord, som ieg köffte i köpinghaffn met alle theris rette tilleggelse; ock tessligeste alle the gotz, som jeg her effter köber, panther effther thenne dag, skal forscr[ne] myn kere Husfru ock saa beholde, som forscreffuet staar. Dog met saa skel, at naar hwn döödh ock affganghen

skulde skiftes efter Loven mellem hans og hendes Arvinger. De nysnævnte Slægtninge hængte med ham deres Segl under dette Brev. Saaledes var denne Sag lovlig afgjort ved beseglet Brev og, som det synes, vare Billerne den Tid meget bekjeftigede med at have deres Brevskaber og Adkomster i Orden. I Begyndelsen af næste Sommer 1509 lod nemlig saaledes Torbens Farbroder, Herr Steen Basse Bille, Kongen forelægge de tvende ældre Breve angaaende Overeenskomsten mellem K. Christian den Förste og hans Moder Fru Sidsel Lunge, — nemlig det, hvorved Billerne havde tilbagevundet en Deel af det Iver Axelsön fradömte Gods, og det, hvorved det sjellandske Landsthing senere havde forsikkret, at Overeenskomsten ikke havde været paaanket fra nogen Side[1], — og forlangte af begge en retsgyldig Vidisse, der ogsaa blev givet den tredivte Juni 1509 fra Kjöbenhavn, forseglet med Kongens Sigillum ad causas og paategnet til Vidnesbyrd af Rigets Cantsler Jörgen Marsviin[2].

Den samme Vidisse eller de Breve, den indeholdt, var tillige Kongen en Forsikkring om Kronens Ret til

---

er, tha skulle same gotz skyfftes ock jaffness henness arffuinge ock myne arffuing emellom, som thet seg bör effter loffuen. Til witnesbyrd henger jeg mit intsegel nethen for thette mit obne breff met thesse gode mentz, som jeg ther til bedhet haffuer, som er her Henrick knutssen ridder, Höfftzman paa törninge, myn kere swager, hanss bilde Höfftzman paa skioldeness, Anderss bilde Höfftzman paa stege, myn kere broder, ath the ock henge theris intzegle met mit nethen for thette mit obne breff. Giffuet paa wörtingborg löffuerdagen nest for Palme syndag, Aar effter Gudz byrd MD octavo.

[1] Disse to Breve af 12 Decbr. 1469 og 26 Octbr. 1496 ere begge ovenfor S. 31—32 og 41—42 meddeelte.

[2] Geheimearch. har den originale Vidisse paa Pergament, dateret Löverdagen för Frue Dag visitationis, og hine to ældre Breve ere, som sædvanlig, deri optagne in extenso, strax efter Intimationen. Derpaa tilföies ved Slutningen: *Giffuit, som forscreffuit star, vnder wort Indseglæ till sagher. Till vidnesbyrd, Jörghen marswin, wor elskelige rethskickere.*

Abrahamstrup, hvor han fremdeles gjerne besögte Torben Bille og Fru Edele lige indtil deres og hans Död der synes at være indtruffen i korte Mellemrum. Saaledes var han hos dem Sixti Martyrs Dag[1] 1510, da han fra Abrahamstrup skrev et lille Brev til Lehnsmanden paa Kjöbenhavn, Esge Bille, hvem han befalede at sende Torben et Par Vogne, naar denne forlangte dem[2]. Men i Aaret 1512 synes baade Torben og Edele at være döde. Han havde den femtende Juli dette Aar været i Kjöbenhavn, hvor han, hans Broder Hans og deres Fætter Mester Torben Bille Steensen beseglede et nyt Mageskifte i Billernes Familie mellem Torbens Broder, den ovennævnte Anders Bille af Söholm paa den ene Side, og deres Fættere, Cantsler Ove Bille, Erik, Esge og Mogens Bille, Sönner af Peder Bille til Svanholm, paa den anden[3]; men ti Dage derefter var Kong Hans selv paa Abrahamstrup, hvorfra han sendte et Brev til Esge Bille, som Lehnsmand paa Kjöbenhavn[4].

---

[1] Altsaa 6 April eller 6 August, uvist hvilken af dem.

[2] Orig. p. Pap. i Kgl. Geh., (Dan. Saml. no. 10) forhen utrykt, saaledes lydende:

Hanss, met gudts nade Danmarckes, Suerges, Norges etc. konning, hertug wdi slessuiig, Holsten stormarn oc i Ditmerschen. Vor gunst tilffornn, wi bethe teg oc welæ, at tw schicker oss elsskelige torbern bildes, wor mand ob Radts, budt two wogenæ, nar thet teg ther om tilsiiger, oc ladh thet engenlunde. Beffallendes teg gud. Screffuit pa wor gard abramstrop Sanctj Sixti martiris dag. Aar etc. mdx°, vnder wort signete. Udskrift: Oss elsskelige Essgy Bildæ, wor Embitzman pa Köpnæhaffnn.

[3] Diplom. ms. Arch. R. Men dette Document vedkommer ikke videre Torben Billes Stilling paa Abrahamstrup.

[4] Orig. p. Pap. i Geh. Arch. (Dan. Kong. Hist. Fasc. 3) m. Levn. af Segl i rödt Vox. Det lille Brev lyder saaledes:

Hanss met gudz nade Danmarckes, Sueriges, Norges etc. koningh, hertugh wdi slesuig, i holstenn Stormaren oc ditmerskenn. Vor gunst tillfornn. Vii bethe teg oc velæ, at thw nw strax vfortöffuedt skicker wor tienere Jeppe graffwere affstedt till högboren förste her Cristiernn, wor kiære sönn, Swa hann wisseligenn ær hoss hannum wdi hellsingborg nw strax i morgenn ataffteu. Ock ladt thet Ingen-

Omtrent ved denne Tid maa udentvivl baade Torben Bille og Fru Edele være döde, — hun maaskee efter en Barselseng. Det lod sig da ogsaa tænke, at Efterretningen om den Fare, hvori Edele svævede, netop havde bevæget Kongen til at besöge hende; thi Kongen skal have været tilstede ved hendes Dödsleie og skal have beroliget hendes Samvittighed med de Ord: „Ædel var Du i Livet, ædel est Du i Döden" [1]. Edele og Torben efterlode sig to unge Döttre, hvoraf den ene döde tidlig, den anden, der bar Moderens Navn, bragte Sandholt ved Ægteskab til Jacob Hardenberg.

Kongen besögte Abrahamstrup endnu engang i dette Aar. Han skrev derfra den ellevte September 1512 til Lauge Urne, Electus i Roeskilde, hvem han opfordrede til at frede en Skov i Hornsherred, Draabylund, som Kronen og Kirken synes at have besiddet i Fællig [2]. At

---

lande. Befalendes teg gudh. Screffuit paa wor gardt Abramstrop sancti Jacobi apostoli dagh Aar etc. mdxij, Vnder wort signete. Udskrift: Oss ellskelige Eske billde, wor embitzmann paa kiöpnehaffnn eller vnderfogethen ther samestedz i hans fraværelsæ.

[1] Hvitfeld, VI. 202. Datteren vilde neppe i den Tid have faaet Moderens Navn, med mindre Moderen var död, för hun blev döbt.

[2] Diplom. ms. A. R. ex orig. chart. in Arch. Canc. Dan., det sidste Vidnesbyrd om Kong Hans's Ophold paa Abrahamstrup:

Johannes Dei gracia Dacie, Suecie, Noruegie, Sclauorum Gothorumque Rex, Dux Slesuigiensis, Holsatie, Stormarie ac Ditmercie, Comes in Olldenborgh etc. Premisso nostro sincero fauore. Kiære Herre Electus, Wiider, at wii haffue ladet lywsæ wdj friidt oc hegneth en Lundh, som kalldis Droby lundh, wdi hwilcken I oc Kirken skulle haffue lodt oc deell, oc ær oss nw till vithendes wordet, ath ethers oc Kirkens thienere ey velæ hollde then wdi friidt, men velæ then saare oc vplichteligen forhugge. Bethe wii ether ther fore kiærligen, ati velæ met thet förstæ giffue oss tilkende, om I velæ lade same lundh hollde wdi friidh eller ey. Oc hwar I then wdi friidt hollde lade velæ, thaa velæ wii thet swa beskike, at ethers oc Kirkens thienere skulle fange her aff skowgen i herrethet, hwæs wedt oc trædt thee till redelighedt behoff haffue. Welæ I thet oc

Torben Bille ikke nævnes ved denne Leilighed, turde atter være et Vidnesbyrd om, at han da var död, eftersom Kongen personlig tog sig af Lehnsmandens Pligter. Kong Hans kunde ikke mere finde sine kjære Venner paa Abrahamstrup. I Begyndelsen af det næste Aar, den tyvende Februar 1513, samledes han med dem i det andet Liv.

9. Kong Christian den Anden fandt ved sin Thronbestigelse ikke Abrahamstrup bortforlehnet til nogen dansk Adelsmand, og han selv satte ingensinde nogen Lehnsmand [1] paa denne Gaard. Han lod den derimod gjennem hele sin Regjering bestyre ved en Foged, den samme Peder Mortenssön, der havde staaet i Torben Billes Tjeneste, og denne Foged aflagde aarligt sit Regnskab umiddelbart for Kongen eller for Dronning Elisabeth. Det synes nemlig, som om Dronningen idetmindste for nogen Tid har havt Abrahamstrup i Besiddelse, være sig som Livgeding eller som Pant; men i ethvert Tilfælde stod dette Lehn dog ogsaa da i det Hele til Kongens Raadighed, skjöndt hun befindes etsteds at have kaldt Abrahamstrup sin Gaard.

Peder Mortenssön havde efter Torben Billes Död aflagt Regnskab for hans Broder Herr Hans Bille til Egede som Broderdöttrenes Formynder, og ved denne Leilighed beholdt tilgode i Boet eethundrede og halvtredsindstyve Mark Danske, som han paa Torbens Vegne havde ud-

---

icke lade swa skee, thaa [velæ] wii oc lade bruge same lundh oc hugge ther wdi, Swa ther snarligen skall bliffue ænde paa. In christo valete. Ex curia nostra Abramstrop, sabato infra octauas natiuitatis marie, Anno etc. MDXII. Nostro sub signeto. Udskrift: Reuerendo in Christo Patri Dno . . . . Ecclesie Roschildensis Electo.

[1] Hvitfeld, VII. 292, nævner rigtignok en „Lehnsmand" der; men Benævnelserne bruges ofte iflæng, og det vil nedenfor sees, at der vistnok menes en Foged.

lagt[1]. Efterat Kong Hans havde overtaget Lehnet og i September 1512 selv været paa Gaarden, havde han fra Mikkelsdagstid af[2] samme Aar fremdeles betroet Peder Mortenssön Bestyrelsen, og Kong Christian den Anden gjorde deri ingen Forandring. Han lod Peder Mortenssön ikke alene beholde Tjenesten som Kronens Foged paa Abrahamstrup, men han bekræftede ham ogsaa den sjette Juli 1513 i Forlehningen med Sanct Jörgens Hospital udenfor Nestved, saaledes som den afdöde Konge havde lovet ham dette, naar han derom kunde komme overeens med Niels Boessön, der havde det i Besiddelse[3]. Peder Mortenssön havde ligeledes Hospitalet udenfor Vordingborg i Forlehning[4], og med Besiddelsen af saadanne Sanct Jörgensgaarde fulgte betydelige Forpligtelser og Afgifter til de Fattige og Kirken; men han var udentvivl en dygtig Godsbestyrer, der forstod at udbringe saameget af Landeiendomme, at han kunde svare, hvad han skulde, og beholde Noget tilovers for sig selv. Abrahamstrup med dets anseelige Tilliggende af Jorder var derfor en passende Virksomhed for ham, og han erlagde til rette Tid de ham paahvilende Afgifter deraf. Kort efter Maidag 1514 gjorde han Kongen det förste Regnskab over, hvad han i de to Aar havde modtaget, udgivet og sendt til Kjöbenhavn af Penge eller Levnetsmidler fra Abrahamstrup Gaard og Lehn[5], hvad han havde i Behold af Födemidler paa

---

[1] Dette siges udtrykkeligt i det nedenfor, S. 52—53, Not. 3, anförte Hans Billes Brev af 10 Juni 1518.

[2] Christ. II. aab. Br. f. Sjel. (Orig. i Geh. Arch. Tom. II. A. fol. 6) har i Brevet af 17 Mai 1514 ganske tydeligt: *fran sancti michels dag aar etc. mdxij*, ligesom ogsaa samme Brev udtrykkelig siger, at han da havde havt Lehnet i to Aar. Hos Suhm S. 119 er altsaa *mdxiij* en Trykfeil.

[3] Suhms Saml. II. 1. S. 109—110.

[4] Sammest. S. 148.

[5] *Penninge, fytalia oc alt andet, han vpboret, vdgiffuet oc tiill köpenhaffn forsendt haffuer aff abramstrops gord oc leen*". Anf.

Gaarden og hvad der endnu var tilbage at indkræve, og han fik derefter den syttende Mai Kongens Quittants. I Efteraaret 1516 overlod Peder Mortenssön med Kongens Tilladelse sin Forlehning St. Jörgensgaard ved Vordingborg til en Borger i denne By, Hans Skriver [1], men han beholdt sine andre Forlehninger og aflagde altid sit gode Regnskab; saaledes igjen fra Paaske 1516 til Paaske 1517, hvorfor han den anden August 1517 modtog en kongelig Quittants for samme, der tillige indeholdt en Fortegnelse over, hvad han havde tilbage til Gaardens Underholdning. Deriblandt var ogsaa et for dette Lehn eiendommeligt Produkt, nemlig Marsviinsflesk [2]. I det fölgende Aar 1518 fik Peder Mortenssön for de hundrede og halvtredsindstyve Mark, som han havde tilgode i Torben Billes Bo, en Skyldner i Kongen selv. Da nemlig Christian den Anden i dette Foraar afkjöbte Boets Lavværge, Herr Hans Bille, Landeslöv Veirmölle i Draaby Sogn, der stod Peder Mortenssön til Sikkerhed for hans Tilgodehavende, saa overdrog Hans Bille Kjöbesummen, de hundrede og halvtredsindstyve Mark, til denne [3], og udstedede derfor den tiende

---

St. S. 119. Abrahamstrup blev saaledes brugt som en Slags Ladegaard, hvorfra Kjöbenhavns Slot forsynedes. Det var en Grund til at beholde det umiddelbart og lade det bestyre af en Foged.

[1] Suhms Saml. II. 1. S 148. Kongens Brev til Hans Skriver er udstedet i Vordingborg, die beate Cecilie, d. e. den 22 November.

[2] Smsteds S. 156: *iij½ sider marswinflesk*. Om Marsviinsfangsten ved Abrahamstrup Lehn i det forrige (femtende) Aarhundrede, see ovenf. S. 37. I Aaret 1529, da Prioren af Antvortskov overdrog Herr Mogens Bille af Svanholm noget Klosteret i Hornsherred tilhörende Gods mod forskjellige Ydelser deraf, nævnes blandt disse atter: fire Marsviin hvert Aar af det Marsviinssætte, som Klosteret der havde. (Orig. i Geh. Arch. af 25 Marts 1529).

[3] Orig. p. Perg. i Geh. Arch., Skjöder no. 9, med de to förste Segl, hidtil utrykt, saaledes lydende:

Iek hans bille ridder, torbern billes börns laffwe wærye, gör witterlicth oc kendes, thet jeg pone myne brodhers börns wegne

Juni 1518 i Kjöbenhavn et Brev, som hans Fættere, Magister Ove Bille, Kongens Cantsler, og Mogens Bille, Kongens Hofsinde, bekræftede med deres Segl. Ved Opgjörelsen af sit Regnskab for Abrahamstrup havde Peder Mortenssön en passende Leilighed til at faae sine Penge, og Sagen blev rimeligviis bragt tilende mellem dem, da Kongen den anden Februar 1519 gav Quittants paa hans Regnskab for de i Lehnet indtil Paaske forrige Aar indkrævede Udbuds-Penge [1].

Dronning Elisabeths Ophold paa Abrahamstrup lader sig bestemt paavise i Aaret 1520. Da skrev hun nemlig derfra den syvogtyvende August til Lehnsmanden paa Hagenskov, Esge Bille, og befalede ham at sende til Kjöbenhavn en Deel Malt og Kjöd, som Kongen behövede,

---

haffwer solth, sköth oc affhenth oc met thette myt opne breff selyer, sköder oc affhender fran torbern billes börn oc theres arffwinge til hoyboren förste oc herræ, her Cristiern met gwds nade danmarks norges konning etc. myn kæreste nadige herræ, en wedermölle, som staar wdhenfor landerslöff wti hornshæret i droby soghen met alth hennes tilhöring til ewerdelig eyæ, wndhertaghet then jordh oc grwnd, som forde mölle star wppaa, som hörer myn faderbroder per billes börn til, for hwilken forde mölle wor kæreste nadige herræ haffuer tilsagth hans nades foghet pone abbramstrop, per morthensön, halffandhet hundret marck danske penninger. thesse forde ijc marck skal forde per morthensön selff beholle wti then gield, som jek bleff hannom skildig pone torberns börns wegne, ther han giorde mek reghenskab effter theres fader for thet, han haffde wdlacth pone torberns wegne, mere en han haffde wppeboret, then stwndh han wor hans foghet. Til ydermere witnesbyrd tha hengher jek myt incegle nedhen for thette myth opne breff, tilbedhendes welbyrdig mand mester affwe bille, myn kæreste nadige herres canzeler, oc mons bille, hans nades hoffyndff, ath the besegle met mek. Giffuet wti Köbenhaffn torsdagen nest effter gwdz legoms dag, Anno Dni mdxviij°.

[1] Suhms Saml. II. 1. S. 178. Saavel denne som de fölgende Quitteringer tale ikke om Lehnets ordentlige Indtægter, hvoraf maaskee kunde sluttes, at det allerede dengang var overdraget Dronningen, medens Peder Mortenssen iövrigt beholdt de Forretninger, som vedkom Kongen.

formodentlig under hans Togter paa Sverrig. I dette Brev kalder hun Abrahamstrup udtrykkelig: vor Gaard[1]. Ogsaa i den fölgende Maaned opholdt hun sig i Kongens Fraværelse paa Abrahamstrup og sendte derfra den tyvende September 1520 en Skrivelse til Domcapitlet i Viborg, som hun anmodede om at vælge Kongens Secretair Domprovsten, Mester Jörgen Friis, til Bisp i den afdöde Erik Kaas's Sted, og forelöbig at overgive Bispedömmet til hans Broder, Domcantoren Mester Niels Friis, indtil han selv kom tilbage fra Kongen[2]. Jörgen Friis blev da ogsaa virkelig valgt til Biskop i Viborg, og er bekjendt nok i Reformationshistorien.

Hvem Dronningen, hvis hun, som det synes, i disse Aar har besiddet Abrahamstrup, benyttede som Foged, er hidtil ikke bekjendt. Det synes ikke urimeligt, at ogsaa hun kunde have betroet Bestyrelsen til den samme Peder

---

[1] Geh. Arch., Dan. Saml. no. 601, bevarer Dronningens hidtil utrykte Brev:

Elisabet, met gudtzs Nadhe Danmarckes, Norges, Wendes oc Gottes Drottningh, jndboren hertuginde vtj Österrige, Burgunden etc., hertuginde vtj Slesuigh etc. Wor gunst tilforne, widt, at högboren furste wor Kære nadige herre oc hosbonde haffuer nw schriffuit oc giffuit oss till kende mett oss elskelige Juncker thomes, wor capteyne paa en wor kraffuele, at hans nades högmectigheidt haffuer stor Bryst, paa maltt oc paa kiödt. thij bede wij teg oc endeligen wille, attw nw strax selff altingest retter teg effther at skicke oss hidtiill Köpnehaffn xij tr. malt, xij pund wtj huer lest, oc vj lesther saltett kiödt, thett som vell foruorett er. wij vijlle lade betale tig ther tiill gode rede, szo tw oss tacke skaltt. oc fly thett saa, atthet wfortöffuit fremkommer, szo frempt attw ey wiltt stande oss ther tiill rette fore, thij wij forladte oss ther tiill oc tw wist, at oss oc rigit ther stor mackt paa ligger. thi ladt thett engelunde wnder wort hylleste oc nade. Scriffuitt paa wor gordt Abramstroppe, mandagen nest effther Bartholomej anno etc. Mdxx, wnder wortt signeto. Udskrift: Oss elskelige Esky Biilde, wor embitzman paa wortt Slott Hagenskouff.

[2] Ursin, Stiftsst. Viborg, S. 132 Not. 4, efter den i Bispearchivet bevarede Original.

Mortenssön, da han fremdeles havde Kongens Interesser i denne Egn at varetage[1]; men Regnskabet for Gaardens og Lehnets ordentlige Indtægter og Udgifter vilde i saa Tilfælde være at aflægge for hende, og man finder heller ikke fra denne Tid nogen af Kongen udstedet Quittants derfor saaledes som tidligere. At Kongen dog ogsaa i sine sidste Aar har udstrakt sin Indflydelse over Abrahamstrup, er baade sandsynligt ifölge hans Character og bliver udtrykkkelig antydet i samtidige Beretninger. Abrahamstrup skal have været Skuepladsen for een af de Voldshandlinger, som med Rette eller Urette tillægges ham. En Klage eller Beskyldning, der blev fremsat i Opsigelses-Manifestet[2], gik nemlig ud paa, at Överste Haderstorff (Heiderstorff?) af Lante Franken, der af Landseknægtene i Stokholm var sendt til Kjöbenhavn for at fordre deres tilgodehavende Sold, skulde af Fogeden i Kjöbenhavn være bleven henviist til Abrahamstrup under det Foregivende, at han der vilde træffe Kongen, men at Haderstorff derefter paa Abrahamstrup skulde være bleven fængslet af Lehnsmanden sammesteds og hemmeligen myrdet tilligemed sin Ledsager eller Tjener. Saaledes lyder Beskyldningen, og dersom den er grundet, maatte den vel henföres til Aarene 1520 eller 1521; men de nærmere Omstændigheder derved ere ubekjendte. Imidlertid paaviiste man dog endnu over halvtredie hundrede

---

[1] Dette fremgaaer af den strax nedenfor, S. 56, anförte Quittants af 23 Juni 1522.

[2] Hvitfeld, VII. 281—296, giver det Hele paa Dansk, og deri S. 292 om Haderstorffs Mord; men han anförer ingen Datum. Ludewig, Reliqu. mss. Tom. V. 315 fgg., har det paa Latin, med Datering: „*Roschild terre maritime an. p. nat. Chr. MDXXIII.* Aaret er vist rigtigt, men Dagen mangler, da det besynderlige Udtryk, „terre maritime", vel blot er en Oversættelse af „Sjelland".

Aar senere det Værelse paa Abrahamstrup, hvori hiin Misgjerning ifölge Sagnet skulde være udövet[1].

En Lehnsmand paa Abrahamstrup omtales ved denne Leilighed, men han navngives ikke, og det kan altsaa være uvist, om der sigtes til Peder Mortenssön eller til en anden. Derimod er det vist, at Peder Mortenssön i Aaret 1522 var Foged paa Gaarden, være sig nu i Kongens eller i Dronningens Tjeneste, og paa Kongens Vegne modtog den af Hornsherred bevilgede eller udskrevne Landehjælp; thi St. Hans Aften 1522 fik han Kongens Quittants for rigtig aflagt Regnskab, saa at han intet var bleven Kongen skyldig[2]. Den næste Regnskabsdag fandt ikke mere Christian den Anden paa Danmarks Throne. Han forlod Kjöbenhavns Rhed den trettende April 1523[3].

10. Omtrent sex Uger derefter, Dagen efter Trinitatis Söndag, den förste Juni 1523, landede Frederik den Förste ved Korsör[4], hvor strax flere danske Mænd, forladte af deres retmæssige Konge og Herre, modtoge og sluttede sig til den, der skulde blive hans Efterfölger. Iblandt dem var ogsaa Oluf Nielsen Rosenkrands til Vallöe, Sön af den afdöde Hofmester Herr Niels Erikssön til Björnholm og Fru Birgitte Olufsdatter (Thott) af Vallöe. Han besad Koldinghuus som Pantelehn for totusinde ethundrede

---

[1] Wandall, I. 7, vil (1783) endog vide, at dette Værelse dengang og længe efter var Borgerstue, hvorom der intet staaer i Rigsraadets ovennævnte Manifest. Hvortil det i hans Tid brugtes, siger han ikke.

[2] Christ. II. aab. B. hos Suhm II. 1. 200, hvor Overskriften er : *Peder morthenszön, foget paa abramstorpp.*

[3] Allen, de reb. Chr. II. exs. p. 7—8 Not. *Mandagen efter Quasimodogeniti.*

[4] Hvitfeld, VIII. 39.

og 95 Mark[1]; han havde staaet i megen Anseelse hos Christian den Anden og havde lige til det sidste været beskjeftiget med at mægle Forlig mellem denne og Oprörerne i Nörrejylland[2]. Men nu i Korsör erklærede han sig strax for Frederik den Förste og blev hans Mand og Raad. Saadan Tjeneste maatte betales, og Oluf Nielsen kastede Öiet paa Abrahamstrup Lehn, der ved Kongens og Dronningens Flugt var blevet ledigt. Han forsömte heller intet Öieblik. Selvsamme förste Juni[3] lod han sig ikke alene forsikkre sit Pantelehn Koldinghuus, men han lod sig derhos for den samme tilgodehavende Sum pantsætte for Livstid ogsaa Abrahamstrup Gaard og Lehn. Frederik den Förstes Brev, udstedet fra Korsör Mandag efter Trefoldigheds Söndag, fornyede altsaa Pantsættelsen af Koldinghuus, og overlod ham tillige for tro og villig Tjeneste, han havde viist og herefter vise skulde, Abrahamstrup Lehn med al kongelig Rente og Ret-

---

[1] Nye Saml. I. 164—65. 288, i Forord. o. aab. B. f. Jylland, viser, at han havde faaet dette Pant i Aaret 1517, ligesom hans Fader havde havt det, uaflöst i 10 Aar, og derefter indtil det blev indlöst, samt at han i Aaret 1518 havde indbetalt Udbudspenge af Lehnet.

[2] Behrmann, I. 346.

[3] Regist. o. a. L. Tom. III. fol. 196—97 har det i Korsör af Kong Frederik udstedede Brev, hvorved Abrahamstrups Skjæbne omtrent i en Menneskealder blev bestemt:

Vii ffrederich met Gutzs Naade etc. Göre alle vittherligt, at vii aff reett vittherlig gialldt plectiig ere oss elskelige Oluff Nielsszenn till Vallöö, Wor mandt och raadt, two twszindt two hwndret march v march myndne, Som handt nw haffuede vortt oc Kronens Slott fore, Kollding och Kollding leenn, vdi pantt, ffor hwilcke ij^m ij^c v marck myndne Och sammeledis fore troe ock villig thiennistte, handt oss och riiget her till bewiist haffuer och her effther troligen göre maa och schall, haffue vii vntt och tillpantt satt och met thette vortt opne breff vnde och tillpantt setthe hannum och hanss arffwinge vor och kronens gaardt Abbrumstruppe och abbrumstruppe

tighed som et frit brugeligt Pant for hans Livstid og for hans Arvinger efter ham, indtil hiin Gjæld blev betalt. Derimod betingede Kongen sig, at han skulde stille otte væbnede Mænd med Hest til Krigstjenesten, underholde Kongen og hans Fölge en Nat med Öl, Mad og Hestefoder, naar denne personlig kom dertil, holde Gaarden i god Stand, ikke forurette dens Tjenere, ikke forhugge dens Skove og tilbagelevere den med alt det Boskab, hvormed den var modtaget, naar den engang fra hans Arvinger blev indlöst.

---

leenn met aldt szin rette tilligellsze, Koninglig rentte och rettighedt, vott och tiwrtt, inthet vndertaget vdi nogre maade, att haffue, nyde, bruge och behollde for eth friitt brugeligt pantt hanss liiffstiidt wdt vafflöstt och sidenn, saa lenge thet bliffuer hanss arffwinge afflöstt aff oss eller vore efftherkomere, konninger vdi danmarck, for for^ne^ ijm ijc v marck mynde, Som forscreffuit staar, Daag met saa skell, hanndt och hanss arffwinge sculle hollde oss och riigett till thiennistte Otte vellfferdiige karlle met hest och harnsk till lanndt och vanndt, Naar vii eller vore efftherkomere, konningere vdi danmarck hannum eller hanss arffwinge ther om tillsziigenndis vorde, Och holle oss och vortt daglige faalch en natt met öll, madt och hesttefoder, Naar vii perszonelig ther fram dragenndis vorde, Och ther met were qwiitt och frii for alldt ytthermere kongelige tynge, Och Bygge, forbedre och vti gode maade hollde for^ne^ gaardt, Och ey vforrette eller vforreette lade tienneren, ther til lige, Och ey forhugge eller forhugge lade the skowe, ther tillige, till vplectt. Och hues handt paa for^ne^ gaardt anammendis vorder aff boe, boscaff, dyner, hoffwet dyner, Sengekleder, lagenn, dughe, handtkleder, gryder, kander och bryggerede, hwadtsomhellstt ther findis, sculle hanss arffwinge yde ther, Naar vii eller vore efftherkomere, konninger vdi Danmarck, for^ne^ gaardt och leenn igeenn löszendis vorde, Vndertaget öxne, köer, fee, qweeg, geder, och leffuendis vaere. Thi Bede vii och biwde ether alle vore och kronenns bönder Och tiennere, Som bygge och boe vdi for^ne^ abbestruppe leenn, ati her efftber vere for^ne^ Oluff nielsszen Och hanss arffwinge höriige oc liwdige, Giffuendes och görendes thennum till gode reede ethers aarlige landtgillde skatt, sageffalldt, tiennistte och alldt andenn rettighedt, Som i oss och kronenn plectiige ere aarligenn vdt attgiffue och Ingenn andenn, saa lenge handt eller hanss arffwinge for^ne^ gaardt och leenn aff oss

Herr Oluf Nielsen besad derefter Abrahamstrup i meer end toogtyve Aar [1] under denne og den fölgende Regjering ligetil sin Död, og indtog en anseelig Plads hos K. Frederik den Förste. Det var ham, der under en Samtale i Mester Knud Valkendorfs Gaard bevægede Statholderen paa Kjöbenhavn, Henrik Giöe, til at overgive Staden [2]. Hans övrige Fortjenester er det her ikke Stedet at omtale; men Kongen havde stor Tillid til ham, udnævnte ham efter sit Raads Önske til Hofmester for sin anden Sön Hertug Hans, og gav ham endnu otte Dage för sin Död [3] under Opholdet paa Gottorp den anden

---

eller vore effthеrkomere, konninger vdi Danmarck, vdi pantt haffuer, Som forscreffuit staar. Cum Jnhibitione solita. Giffuit vdi vor köpstadt kaarss öör, Mandagen nest effther the hellige trindtfolldighetzs Söndag, Aar etc. Mdxxiii vnnder vortt Signet. (Relator her Mogens göye.)

[1] Nye D. Mag. VI. 278, i Registret over de Lehn, der laae til Kongens Fadebur, optaget netop i Aaret 1523, har ogsaa: *Abramstrup haffuer Oluff Nielssen i pant.*

[2] Hvitfeld, VIII. 48 fgg. — Han blev Ridder 1524, og fik den 3 Juli 1526 (Regist. p. a. L. Tom. III. fol. 232) Pantebrev paa Holmegaard og Holmslehn for 700 Mark i danske Hvider og dobbelte Skilling, som K. Christian lod mönte, og 120 rhinske Gylden i Guld, samt 157 Lod Sölv, som han laante Frederik I, da han laa for Kjöbenhavn, 1523 Onsdagen næst efter vor Frue Dag Nativitatis (d. e. den 9 Septbr.); ligeledes 100 vægtige rhinske Gylden i Guld og 100 Mark danske Penge, da Kongens Krigsfolk laae i Sjelland, Aar 1524 Löverdagen næstefter Paaske. Han fik den 15 Juli 1528 (Regist. o. a. L. Tom. III. fol. 243) af Kongen Skjöde paa Kronens Part i en Bondegaard i Bieverskov Herred, kaldet Raariis, i hvilken Gaard han ogsaa selv havde Part og havde tilkjöbt sig den Part, som en Bonde deri havde.

[3] Orig. p. Perg. i Geh. Arch. (Abrahamstr. no. 6), hidtil utrykt, saaledes lydende:

Wij Frederich met gudts naade Danmarcks, Wendis och Gottis Koningh, Vdualdt koningh tiil Norge, Hertug vdj Slesszuigh, Holstenn Stormernn och Ditmerskenn, Greffwe vdj Oldenborgh och Delmenhorsth, Göre alle wittherligt, ath wij aff wor sönnerligh gunsth och

April 1533 et fornyet Pantebrev paa Abrahamstrup Gaard og Lehn og alt det Pantegods af Kronen, som han desforuden havde i Besiddelse.

---

nade, saa och fore troskab och willigh tienesthe, som oss elsk^e Her Oluff Rosenkrandts Ridder, wor mand, tro Raad och hogbornne forsthis Hertug Hanssis, wor kere Söns Hoffmesther, oss och Riigit her tiill giordt och beuisdt haffuer och her effther troligenn giöre och beuise maa och skall, haffwe vndt och tilladit och met thette wortt obne breff Vndtne och tillade, ath hand maa och skall haffue, nyde, bruge och beholde thesse efftherschreffnne wore och kronens læen gaarde och godts, Abramstorp gaard och læen, Holm gaardh, Holm mölle och aldt Wallore by och fæm gaardhe Vdj assendrup och two gaarde vdj Aasöwe, som Jes perszön och mats perszön vdj boo Vdj Sielandh liggendis, som hand aff oss och kronen Vdj pantt haffwer, met aldt wor koninglige rentte och rettighedt, ingtet Vndertaget, effther the panttebreffs lydelse, som hand ther paa haffuer, Vafflösdt aff oss och wore efftherkommere, konninger vdj Danmarck, vdj hans liiffs tiid och saa lengee hannd leffwer, Dog saa ath hand schall bygge och forbedre for^ne wore och kronens gaarde Och holle for^ne mölle welferdigh met bygningh, demningh och ald andhenn tilbehöringh, Och schall hannd holde for^ne godts wiid heffdt och magt och tienernne, ther paa boo, wiid Lagh, skell och rett och ey tilstæde, at the vforrettis vdj noger maade. Och nar for^ne oss elsk^e her Oluff Rosenkrandts Ridder etc. döder och affgangenn er, thaa mwe och skulle hanns arffuinghe effther hannum Nydhe, bruge och beholde for^ne wore och kronens Læen, gaardhe, mölle och godts fore it friidt brugeligt pantt effther for^ne panttebreffs lydelsse tiill saalenge, ath thet worder thennom ighen affløst aff oss eller wore efftherkommere, koninger vdj Danmarck, fore saadann swm guldt och penninghe, som for^ne oss elsk^e her Oluff Rosenkrandts Ridder thet nu fore vdj pantt haffuer. Och naar thet saa aff oss eller aff wore efftherkommere, konninger i Danmarck, aff for^ne oss elsk^e Her Oluff Rosenkrandts Ridderes arffuinge ighen lösdt er, thaa skulle for^ne wore och kronens læenn, gaarde, mölle och godts ighenn khomme till oss, wore efftherkommere, koninger vdj Danmarck, och kronen vden aldt hinder och gensigelsse i alle maade. Thij forbiude Wij Alle, ehuo the helst ære eller vere kunde, serdelis wore Embitzmennd och alle andre, for^ne oss elsk^e her Oluff Rosenkrandtz Riddere, wor mand Raad etc., och hans arffuinge her emodh paa for^ne wore och kronens læen, gaarde, mölle och gods athindre, hindre lade, möde, platse, vmage eller vdj noger maade,

I den urolige Tid efter Kong Frederiks Död bevarede han sin Troskab mod dennes Slægt. Han var da Befalingsmand paa Nyborg og havde Hertug Hans hos sig. Saasnart han i Aaret 1534 erfarede, at Kjöbenhavn var falden i Lybekkernes Hænder, forklædte han den unge Hertug, sig selv og nogle Betjente som Bönder, gik saaledes ud af Byen og naaede lykkelig over til Als, hvor han afleverede sin Myndling til Ditlev Brokdorff, Slotsherre paa Sönderborg, Peder Svave og andre Kongehusets troe Mænd, og vendte derpaa tilbage til Nyborg, som han stræbte at sætte i god Forsvarstand[1].

11. Under den nye Tingenes Orden, der indtraadte med Kong Christian den Tredie, erhvervede Kronen det anseelige Bispegods i Hornsherred; men nogen betydelig Tilvæxt derved erholdt Abrahamstrup Lehn i ethvert Fald ikke, eftersom det biskoppelige Lehn Selsöe vedblev at være et eget Lehn, nu af Kronen[2]. Abrahamstrup Lehn forblev fremdeles hos Herr Oluf Rosenkrands, saalænge han levede, som ham tilsagt var; derefter erholdt

---

förre end thet bliffuer thennom ighen effther for^ne her Oluff Rosenkrandts död och affgangh afflösdt, forfang at giöre. Vnder wortt hylleste och nade. Giffuit paa wort Slott Gottorp, Otthensdag nest effther Söndagen Judica, Aar etc. mdxxxiij° Vnder wort Signete. de mandato proprio regie maiestatis. Casseret (skaaren) Orig. paa Perg. med hængende Segl. Det samme Brev findes ogsaa i Register p. a. L. Tom. III. fol. 284 og Tom. IV. fol. 113b, hvor den i Originalen udförlig givne Inhibition er udeladt, og de sidste Ord udtrykte med den sædvanlige Formel: *Dominus Rex per se.*

[1] Nic. Cragii Annal. lib. I. p. 50, og udförligere hos Hvitfeld, IX. H2b—H3, hvem Hoffm. Dan. Ad. II. 89 fölger.

[2] Niels Vincentsen Lunge († 1552), der havde været Bispens Lehnsmand paa Selsö, blev nu Kongens. Siden (1553) fik Herluf Skave det i Pant af Kronen, og i K. Christian IIIs sidste Aar blev det ved Mageskifte afhændet til Andreas Barby. Jvfr. Dan. Mag. T. R. III. 233.

först Peder Godske og saa Povel Hvitfeld denne Forlehning.

Herr Oluf Rosenkrands havde tidligere hört til Reformationens Modstandere [1], og hans Lehn var, som det synes, af det catholske Partie bleven betragtet som et sikkert Gjemmested for Sager, som det satte Priis paa. En mærkelig papistisk Krönnike, forfattet netop under den heftigste Kamp mellem det Gamle og det Nye, efter Nogles Mening af den i Reformationens Tidsalder saa bekjendte Povel Eliesen, var bleven indmuret, maaskee af en ivrig catholsk Sognepræst, i Skiby Kirke [2], hvor den meer end et Aarhundrede efter ved et Tilfælde blev opdaget og bragt for Lyset. Men Oluf Rosenkrands sluttede sig nu til Christian den Tredies Sag, ydede denne væsentlige Tjenester, antog Reformationen, nöd hyppigt kongelige Gunstbeviisninger [3] og bevarede sin Anseelse og Indflydelse som Medlem af Rigsraadet ligetil sin Död, som indtraf paa hans Gaard Vallöe den niende November 1545. Den fölgende Dag blev han begravet i Vallöebyes

---

[1] Hoffman, Dan. Ad. II. 89. Det var efter Biskoppernes Önske, at han var bleven udnævnt til Hert. Hans's Hofmester.

[2] Derefter kaldet Chronicon Skibyense. Den egentlige gamle Recension gaaer til Aaret 1534; senere er den af en anden Forfatter fortsat til 1556, og Langebeks Udg. (S. R. D. II. 554 sqq.) er dannet af begge.

[3] Regist. o. a. L. Tom. IV fol. 122, 142, 144, 182 giver os Exempler derpaa: d. 29 Juni 1537 fik han Livsbrev paa en Cannikegaard i Kjöbenhavn, som Jörgen Hintze havde opladt ham; d. 24 Febr. 1539 forærede Kongen ham noget Skyts (en halv Slange og tre Falconetter) som Erstatning for det, som han „i næst forleden Feide" havde mistet; d. 26 Juni 1539 fik han Quittants for to forseglede Lædersække med Kirkens Sölv, som Christoffer Stygge og Claus Rantzau paa hans Vegne leverede til Woislav Wobitzer, Embedsmand paa Visborg; d. 10 Juli 1542 fik han kongl. Confirmation paa et Brev af gamle Kong Christian (I), at maatte nyde Vrag nedenfor Östmark, ligesom Jens Falk af Vallö havde havt, med Ret som de kgl. Lehnsmænd.

Kirke[1], hvor et Monument over ham findes. Han efterlod sig af sit Ægteskab med Ide Munk Mogensdatter kun trende Döttre, af hvilke Mette efter Steen Rosensparres Död ægtede den berömte Rigshofmester Peder Oxe. I en Dedication til denne, fireogtyve Aar efter, mindede Niels Hemmingsen endnu om Oluf Rosenkrands's Fromhed, Retfærdighed, Gavmildhed, Humanitet og övrige Dyder[2].

Peder Godske til Lidemark, allerede Embedsmand paa Kjöbenhavns Slot, blev derpaa forlehnet ogsaa med Abrahamstrup. Han nedstammede fra en sjellandsk Adelsslægt, der brugte et Vaaben med to blaae Bjelker i Sölvfeldt og paa Hjelmen to Arme, holdende et Speil[3], og han havde under Grevens Feide i Foraaret 1535 med Mod og Udholdenhed forsvaret det Roskilde Stift tilhörende Slot Hjortholm ved Fuursöe, indtil det fjendtlige Skyts saaledes havde ödelagt det, at det ikke længer kunde holdes[4]. I Kong Christian den Tredies Tid stod han i stor Anseelse for sin Iver og Troskab og erholdt 1540 den vigtige Post som Hövedsmand paa Kjöbenhavn[5]. Det er muligt, at Abrahamstrup blev ham bestemt ved

---

[1] S. R. D. II. 600: *Anno Domini MDXLV feria secunda post Octavas Omnium Sanctorum* (d. e. Mandag otte dage efter Allehelgensdag) *obiit Nobilis vir ac Eqves Auratus Dominus Olavus Rosencranz in Walö, qui etiam sepultus fuit in profesto Martini.*

[2] Ryge, Ped. Oxe S. 291, anförer disse Ord af Dedic. foran N. Hemmingsens Enarratio psalm. 84: pietatem, justiciam, æqvitatem, liberalitatem, clementiam, humanitatem, comitatem aliasqve virtutes pene innumeras.

[3] Dan. Adelslex. I. 184, hvor Slægten siges at være uddöd omtrent 1650, om det ellers er ganske correct.

[4] Hvitfeld, IX. N4b—O. Det blev overgivet den 1 Mai; men den 1 Septbr. s. A. udstedede Joa. Rönnow og Capitlet et Brev, hvori de takkede Peder Godske for hans mandhaftige Forsvar.

[5] Harboes Fort. t. Zwerg. S. 22 Not. k, hvor en Deel er samlet til hans Historie. See ogsaa Reg. p. s. L. Tom. IV. fol. 149 (28 Octbr. 1539), Pont. Orig. Havn. S. 138.

Siden deraf strax efter Oluf Rosenkrands's Död; men Lehnsbrevet selv haves ikke, og först halvandet Aar senere synes han at have tiltraadt dette Lehn. I denne Mellemtid har maaskee Kongen ladet Gaarden istandsætte og navnlig et Stutteri der indrette, det ældste Stutteri, som man kjender paa Abrahamstrup, hvor ogsaa meget senere et lignende Institut blev oprettet. Vist er det, at Peder Godske först den syttende April 1547 modtog Fölgebrevet til Bönderne paa Abrahamstrup Lehn[1]. Dermed fulgte ogsaa Overbestyrelsen af det kongelige Stutteri paa Abrahamstrup og Hesselöe, hvorfor Lehnsmanden nöd en særlig Indtægt, idet Kongen den tyvende October 1550 tillagde ham Halvdelen af de Föl, der i de to sidst forlöbne Aar vare faldne og fremdeles maatte falde paa begge Steder, saalænge han havde Kjöbenhavns Slot[2]. Dette sidste var naturligviis hans Hoved-

[1] Reg. o. a. L. Tom. V. fol. 159: *peder godske, Embitzmandtt paa köpnehaffn, Fick fölge Breff tiill Bönder oc tienere, som ligge oc tiene tiill abramstrup, tiill myn herre thennom anderledis ther om tiilsigendes worder. Datum kolling, söndagenn quasi modo geniti, aar mdxlvij.* — Lehnsbrevet er ikke indfört i Registrene og Fölgebrevet kun med dette korte Udtog, en Mangel der hyppigt finder Sted i de ældre Bind af de gamle officielle Copieböger.

[2] Kongens hidtil utrykte Brev derom haves i Reg. o. a. L. Tom. V. fol. 230, og lyder saaledes:

Giöre alle witterligt, at Aar epther guds byrd Mdl, thend Mandagh nest epther sanctj Luce Evangeliste dagh, her paa wort slott Köpenhaffn er wij szaa til eens wordet met oss elsk[e] peder godske, wor mand, thienere och Embiidzmand her szammesteds, at hand skal haffue halffdellen aff alle the föel oc aff komme, szom er fallen paa wore stoder paa hesleö oc for wor gaard Abrumstrup wdj tesse neste forleden ij Aar, Och her epther sziiden framdeles, szaa lenge hand er Embiidzmand her paa for[ne] Köpenhaffn, beholde huer andet föel, szom falder paa for[ne] stoder. Oc skulle wij haffue koret, at thage then förste til wor part Oc hand thet andet, Dog skal for[ne] peder godske paa syn eghenn omkostning beszörghe szamme tuenne wore stoder aarlighen met godt stod heste, szaa the icke ther met bliffuer forszömmet, eller met anden god tiilsziunn. Datum ut szupra.

forlehning, der især gjorde Fordring paa hans Omhu og Aarvaagenhed og bragte ham i Forbindelse med andre Samtidens betydende Mænd; men hans Virksomhed i denne Post hörer ikke til Abrahamstrups Historie. Det maa derfor være nok at bemærke, at han i Foraaret 1550 fik Befaling til at opföre et Töihuus i Kjöbenhavn[1], at han i Aaret 1552 eller 1553 afskaffede de catholske Fastelavns-Skikke, der længe havde forarget de strænge Lutheranere[2], at han i Sommeren 1553 fik Fölgebrev til nogle Bönder under Kjöbenhavn, Forlehning med Rönnebæksholm og Tilladelse at indlöse noget Kronens Gods hos Iver Lunge paa Selsö[3], og at han i Efteraaret s. A., skjöndt han dengang laae syg af et Beenbrud paa Hörsholm, intet forsömte for Hovedstadens Rolighed, da den bekjendte Johan a Lasco med et stort Fölge kom til Kjöbenhavn[4]. Den niende October 1555 blev han forlehnet med Örekrog[5]. Peder Godske var ogsaa den orthodoxe lutherske Kirke meget hengiven, og en fortrolig Ven af Biskop Petrus Palladius, der i Aaret 1555 dedicerede ham sin Historie af Forklarelsen paa Tabor, og næste Aar 1556 i sin Oversættelse af Musculi Formaning priiste hans Nidkjærhed for den rene Lære. Henimod Slutningen af sin Levetid havde Peder Godske og Herluf Skave paa Selsö en Strid med Provsten i Roeskilde, Anders Barby, om Provsteholm ved Krogstrup, som denne paastod at ligge

---

[1] Orig. Hafn. S. 332: Kongens Brev af 22 Marts.

[2] Harboes Fortale til Zwergius, S. 22 Not. k. Palladius skriver: *Den Fastelaffuens Dieffuel inden Kiöpnehaffns Porte* o. s. v.

[3] Regist. o. a. L. Tom. VI. fol. 7. 9. 14, af 19 og 29 Juli samt 11 Septbr., det sidste dateret fra Abrahamstrup.

[4] Harboes Fort. giver en udförlig Fremstilling af hele denne Sag, og navnlig S. 44 og 54 af Ped. Godskes Deeltagelse. Krags Christ. III. Hist. ved Sandv. Suppl. B. S. 122. 124. 126.

[5] Regist. o. a. L. Tom. VI. fol. 111.

til St. Laurentii Kapel i Roeskilde [1]. Han döde under Elisabeths Bryllup, den treogtyvende Februar 1556 og blev begravet den sexogtyvende Februar i Frue Kirke [2].

---

[1] Dan. Selsk. Breve p. Papir have under no. 184 en af fire Medlemmer i Roeskilde Kapitel om et Möde d. 29 November 1555 desangaaende gjort Optegnelse, som i et kort Uddrag kunde fortjene at meddeles. Indholdet er fölgende: Aar, 1555 Fredagen efter Catharinæ Dag, vare ifölge Kongl. Befaling Herr Niels Friis, Cantor, Jens Rosengaard, Claus Rosengaard og Mester Oluf, Kaniker i Roeskilde, udsendte af Capitlet for at möde i en Trætte mellem M. Anders Barby, Provst i Roeskilde, paa den ene Side, og Herluf Skave, der havde Selsö Gaard og Lehn i Pant, samt Peder Godske, Hövedsmand paa Kjöbenhavn og Befalingsmand paa Abrahamstrup, paa den anden Side, — angaaende Provsteholm ved Krogstrups Old i Hornsherred, som Anders Barby havde ladet indhegne, plöie og saae. Paa dette Möde beviiste Anders Barby ved en Vidisse, at Provsten i Roeskilde, Herr Christiern (siden Bisp i Ribe), der havde havt St. Laurentii Kapel i Forlehning, brugte Provsteholm uomtvistet i alle Maader. Men da der dog i Slutningen af Vidissen erklæredes, at man ikke vidste, hvem egentlig Provsteholms Grund tilhörte, saa svarede Herluf Skave: „Jeg vidste vel, at den Ducat skulde komme tilsidst". Da imidlertid Ingen vidste, at der var gjort Fordring paa Provsteholm nogensinde, ansaaes dette som tilstrækkeligt Beviis for, at det hörte til St. Laurentii Kapels Gods i Skullelöv. — Paa Anders Barbys Vegne vare ogsaa tilstede Peder Oxe, Eskel Oxe og Kong. Maj. Secretair Corfitz Ulfeld. Hvad haarde Ord de gode Mænd, navnlig Herluf Skave, lod falde, gjöres det ikke Behov at anföre. Hvad Tale Eiler Krause til Egholm havde mod Kapitlet og dette svarede, vilde være vidtlöftigt at skrive. Dette lod Kapitlet optegne, da ovennævnte fire Mænd kom hjem, for at deres Eftermænd kunde vide Besked, hvis der opstod Trætte om Provsteholm. — Joachim Beck gjorde Fordring paa sex Bol Jord paa Krogstrup Old, men havde ingen Beviis derfor; Cantor (Niels Friis) gjorde for Kapitlet Fordring paa tolv Bol Jord i Krogstrup Old og beviiste det strax med gamle Permens Registre. Videre findes blandt Bispestolens Breve paa Bispegaarden i Roeskilde, som er i Kongens eget Værge og Gjemme. — Saavidt denne Optegnelse.

[2] Resen. Insc. Hafn. p. 85; men den der anförte Datum kan ikke være rigtig, ifölge Regist. o. a. L. Tom. VI. fol. 111 og Harboe til Zwerg. S. 22. Not.

Povel Hvitfeld til Snidstrup i Halland blev omtrent et Par Uger senere hans Efterfölger i begge Forlehninger. Han var en Sön af Otto Klausen til Krumstrup og Barbara Eriksdatter Blaa af Berridsgaard og Ourebygaard, og havde allerede havt Leilighed til at vise sig som en Mand af Mod og Bestemthed[1]. Först havde han saaledes befriet sin ældre Broder Klaus Hvitfeld fra et Fangenskab i Enckhuysen[2]. Siden var han af Kongen bleven sendt til Island, for at ordne den forstyrrede geistlige og verdslige Forfatning i denne fjerne Provinds og gjenoprette Regjeringens Anseelse, hvilket Hverv han ved trende Reiser derhen i Aarene 1552, 1553 og 1554 lykkelig udförte[3]. Efter Hjemkomsten fra Island og Peder Godskes Död blev han nu forlehnet baade med Kjöbenhavn og Abrahamstrup, og til samme Tid ogsaa med Krogen Slot, og modtog den ellevte Marts 1556 det sædvanlige Fölgebrev til Bönderne i alle tre Lehn[4]. I denne Stilling forblev han paa fjerde Aar, uden at man iövrigt er istand til at nævne bestemte Vidnesbyrd om hans Virksomhed der i det Enkelte. I hans andet Aar udkom den

[1] Finni Joh. hist. eccl. Isl. Tom. II. p. 290. „Vir magni nominis et expertæ fortitudinis".

[2] Hoffman, Dan. Adel. I. 13.

[3] Fin. Joh. a. St. giver en udförlig og med diplomatiske Acter bilagt Fremstilling, navnlig om förste Reise S. 309 og 312, anden S. 320. 323, tredie 327. Tom. III. 84 Not. 166. Jvfr. Ketelsens isl. Forordn. I. 298 fg. Krag v. Sandv. II, 477—80.

[4] Regist. o. a. L. Tom. V. fol. 71b: *Pouell huitfeldtt Fick fölgebreffue till Kongl. mat. wndersaatte, bönder oc thiennere, som ligge och thienne till Köpnehaffns slot, krogen oc Abramstrupgaard, som peder gotske sist wdj were hagde, att the her epther skulle suare hanom paa Kongl. mat. wegne, och Ingenn anden, till saa lenge, at kongl. mat. anderledes ther om tillsigendis worder. Datum Köpnehaffnn, onsdagen nest epther söndagen oculi, aar etc. mdlvj.* — Lehnsbrevet selv haves ikke. Fölgebrevets Indhold viser, at Peder Godske havde været forlehnet ogsaa med Krogen.

mærkelige Lehnsordning af anden Juni 1557 [1], der under Straf af Lehnets Fortabelse ikke alene sikkrede Kronen de samme tilkommende Indtægter af Lehnene, hvad enten disse vare Regnskabslehn eller Afgiftslehn [2], men især-deleshed indskjærpede de kongelige Lehnsmænd, Skrivere, Fogeder og Lehnsmændenes Tjenere at handle med Kronens Bönder og Undersaatter efter Lov, Ret og christelig Billighed. Denne Lehnsordning var et smukt Værk af en mild og fredelig Regjering. Hvorvidt den stemmede med den Aand, hvori Abrahamstrup Lehn blev bestyret, er uvist. Men K. Christians Död, Nytaarsdag 1559, var Forbudet paa en ny Tid, der snart fik anden Brug for en Mand som Povel Hvitfeld.

12. Kong Frederik den Anden forlövede ham nemlig allerede i sit förste Regjeringsaar fra Abrahamstrup, og overdrog dette Lehn först til Borchard von Pappenheim, siden til Frants Brokkenhuus, efter hvis Död Pappenheim anden Gang erholdt det.

Den korte Tid, hvori Povel Hvitfeld endnu havde dette Lehn, er imidlertid bleven mærkværdig ved Affattelsen af en Jordebog og et Regnskab over Lehnets Indtægter og den tilbageværende Beholdning for det sidst forlöbne Aar indtil Paasken 1559, et mærkeligt Aktstykke,

---

[1] P. Kofod Ancher, Dansk Lehnsret, S. 168—176: *Ordning oc Skick, hoor effther Kon. Mtts. Lensmend offuer altt riigit met Kon. Mats. leen skulle thennom wiide att holde. Kjöpnehaffn, Onsdagen nest epther Söndag Exaudi, Aar etc. MDLVII.*

[2] Regnskabs-Lehn, d. e., hvis Lehnsmand fik en vis fast aarlig Lön og Genant, hvorimod han skulde gjöre Regnskab for alle Indtægter og Udgifter og betale Overskudet til Kongen. Afgifts-Lehn, d. e., hvis Lehnsmand svarede Kongen en vis fast aarlig Afgift, hvorimod han selv nöd det övrige Overskud af Lehnets Indtægter. Ordentligviis bestemte Lehnsbrevet, paa hvilken Maade Lehnet var overdraget.

der endnu er til[1] og giver de paalideligste og lærerigste Oplysninger om Abrahamstrups Tilstand og öconomiske Bestyrelse ved Kong Frederik den Andens Regjerings Tiltrædelse.

Jordebogens förste Hovedstykke viser Omfanget af Kronens Gods i Horns Herred og den faste aarlige Landgilde deraf. Til Abrahamstrup Lehn henhörte paa den Tid elleve Gaarde, ti Huse og een Mölle i Draaby, to Gaarde og een Mölle i Landeslöv, sex Gaarde og fire Huse i Skullelöv, treogtyve Gaarde og otte Huse i Skiby, to Gaarde og eet Huus i Ferslöv, to Gaarde og eet Huus i Dalby, fire Gaarde i Overberg, een Gaard i Törslöv og vel hele Öen Ouröe, nemlig sex Gaarde og eet Huus i Gamlöse, femogtyve Gaarde og fem Huse i Bybjerg, tolv Gaarde og eet Huus i Næsby[2]. Saaledes udgjorde det Abrahamstrup underlagte Böndergods fireoghalvfemtsindstyve Gaarde, eenogtredive Huse og to Möller[3].

Den faste aarlige Landgilde, som dette Kronens Böndergods havde at erlægge til Lehnsmanden paa Abrahamstrup, var for hver enkelt Gaard eller Huus, hvis Fæster

---

[1] I Geheime-Archivet, 80 beskrevne Blade in Folio. Det vil blive vanskeligt at give en Oversigt over Indholdet paa et Par Sider, og endnu vanskeligere at give dette i en læselig Form; men Stykket er for vigtigt til at turde forbigaaes her, om end de, der ikke kunne finde sig i en Smaalighed, som Emnet medförer, ville lade disse Blade ulæste.

[2] Man ville bemærke, at Godset dengang langtfra var arronderet, som det senere blev. Det var endnu meget spredt; end ikke hele Draaby, meget mindre Gierlöv, som laa saa nær ved Abrahamstrup, hörte dengang dertil. . Böndergodset var meest samlet i Draaby, Skiby og paa Ouröe; Resten var Strögods. Men i Löbet af det nærmeste Aarhundrede gik Arronderingen for sig, som en senere Jordebog, der udförlig skal blive omtalt paa sit Sted, nærmere vil vise.

[3] Jordebogen selv bruger ikke Benævnelsen Gaarde og Huse, men af Taxationen seer man Forskjellen, idet Gaardene alene svare Kornafgifter, Husene intet uden Penge.

ved Navn er anfört, bestemt til en vis Ydelse i Naturalier, nemlig Rug, Byg, Havre, Qvæg, Sviin eller Flæsk, Fjederkræ, og til en Pengeafgift under forskjellige Former, saasom Humlepenge, Erridspenge, Landgildepenge, Gjesteripenge, dog saaledes at den enkelte Bonde ikke i Regelen svarede ethvert Slags af disse Afgifter. Korn leverede ordentligviis alle Gaarde[1], Husene derimod kun Penge; men en almindelig Reduction af Naturalydelserne, være sig til haardt Korn[2] eller til Penge, kjendte eller benyttede man endnu ikke. Afgifterne vare naturligviis forskjellige efter Böndergaardenes Störrelse; men Forskjellen var gjerne udtrykt i Paalæget af Korn og Penge, medens de övrige Naturalydelser vare de samme eller lidet forskjellige for större og mindre Gaarde. I Skiby, som havde de störste Gaarde, endog een, der var ansat til halvtredsindstyve Skjæpper Rug, tredsindstyve Skjæpper Byg, et Sviin og halvfemte Mark Gjesteripenge, svarede en Gaard i Almindelighed[3] som fast Landgilde tredive Skjæpper Rug, sexogtredive Skjæpper Byg, et Lam, en Gaas, to Höns, to Mark og fire Skilling Gjesteripenge; men i Draaby, som havde mindre Gaarde, kunde Afgiften af hver efter et Middeltal kun anslaaes til tretten Skjæpper Rug, sexten Skjæpper Byg, et Lam, en Gaas, to Höns, sexten Skilling Gjesterie og sex Skilling Humlepenge. Draaby alene erlagde den sidstnævnte Afgift; de tre Byer paa Ouröe vare

---

[1] Kun tvende Gaarde (i Gamlöse og Bybjerg) gjöre derfra Undtagelse: de svarede intet Landgildekorn, men hver 7 Mark ½ Skill. Landgildepenge, der vel kunde æquivalere omtrent 42 Skjæpper haardt Korn. Husenes eneste Afgift findes at have varieret mellem 2 Mark og 4 til 6 Skilling; som en Mellemstörrelse synes man at kunne nævne omtrent 18 Skilling.

[2] D. e. Rug og Byg, „Hartkorn".

[3] Det vil sige, naar man udregner, hvad der var Middelafgiften af alle de 23 Gaarde (vistnok den hele By), som var Kronens Gods i Skiby.

de eneste, der svarede Havre[1] og Flæsk samt dertil, lignet paa hele Öen, otte Köer og sytten Faar, og Byerne Landeslöv, Skullelöv, Ferslöv, Dalby, Overberg og Törslöv, hvis Kronen tilhörende Gaarde i det Hele vare smaae, leverede alene haardt Korn og Penge, i Almindelighed Gjesteripenge, uden andre Landgilde-Afgifter[2].

En Sammentælling af de for hver Gaard, Mölle og Huus i hele Abrahamstrup Lehn ved Paasketid 1559 opförte faste aarlige Landgildeafgifter giver ti Læster, to Pund og en halv Skjæppe Rug, ni Læster, halvandet Pund og to Skjæpper Byg, otte Tönder og en Skjæppe Havre, ni Köer[3], syvoghalvfemtsindstyve Faar og Lam, to Sviin, sexoghalvfjerdsindstyve Gjæs, hundredeoghalvfjerdsindstyve Höns, eenogfyrgetyve Sider Flæsk, en Fjerding Smör og tohundrede og treogtredive Mark og halvfjerde Skilling Penge[4].

Jordebogens andet[5] Hovedstykke viser, hvad der i sidst forlöbne Aar foruden den faste Landgilde var mod-

---

[1] Det var dog kun een Skjæppe af hver Gaard, formodentlig efter gammel Vedtægt til Landgilde-Gjæssenes Fedning, hvorfor den ogsaa er opfört blandt den faste Landgilde. Det er dog mærkeligt, at der i næste Hovedstykke om de uvisse Indtægter ingen Havre anföres for disse Byer.

[2] Gjesteripenge gave alle Gaarde; men de tvende i Ferslöv og den ene i Törslöv gave tillige Erridspenge, og de elleve Gaarde i Draaby tillige Humlepenge.

[3] Alle disse Köer kom fra Ouröe, de 8 ved et almindeligt Paalæg paa hele Öen, og dertil en halv Ko (el. en Ko hvert andet Aar) fra hver af de ovennævnte tvende Gaarde i Gamlöse og Bybjerg, der ingen Landgildekorn svarede.

[4] Neml.: Humlepenge 4 Mk. 12½ Sk., Landgildep. 52 Mk. 1 Sk., Erridspenge 3 Mk. 3 Sk., Gjesterip. 172 Mk. 1 Sk., „Forbedring", (formodentl. siden den forrige Jordebogs Affattelse), 18 Sk.

[5] I den originale Jordebog er dette Hovedstykke det tredie, og det, som jeg anförer nedenfor som det tredie, er der det andet. Det forekommer mig at være naturligere at stille de faste og uvisse Indtægter ved Siden af hinanden og at slutte med Beholdningen.

taget paa Gaarden og altsaa skulde gjöres Rede og Rigtighed for; thi Lehnsmanden havde mange flere Indtægter og Bönderne mange flere Ydelser end den faste aarlige Landgilde, der som en i det Hele uforanderlig Taxt hvilede paa Bönder-Gaardene. Disse accidentelle Indtægter vare af ligesaa mange Slags, som en stor kongelig Lehnsgaard og Huusholdning havde Fornödenheder af Korn, alle Arter Födemidler, Klædningsstykker, Bygningsmaterialier og deslige, og hvert Slags havde sine Kilder ikke alene i den store Lehnsgaards egen Produktion, Indkjöb og nogle faa tilliggende Tiender, men ogsaa i Böndernes Trang til Understöttelse eller Gunstbeviisninger af Hovedgaarden eller Lehnsmanden, som derfor betingede sig Erstatning efter den beviiste Tjenestes Værdie eller andre Omstændigheder. Mod Fritagelse for Foderhold i Natura, mod Græsning for Sviin paa Hovedgaardens Overdrev, mod Brændsel fra dens Skove, mod Eftergivelse af Landsthingsreiser, af Gjesterie og visse Forseelser svarede en Deel Bönder Afgift i Havre[1]. Som Fæstepenge for Gaarde svaredes undertiden Öxne[2]; for Brændsel af Kongens Skove gaves ogsaa Lam, stundom Gjæs, og Tilladelse til at drive deres Sviin paa Olden i Hovedgaardens Skove

[1] Deraf Benævnelserne: Foderholds-Havre, Græsgangs-Havre, Skov-Havre, Landsthings-Havre, Gjesterie-Havre, Sagefalds-Havre. Elleve Mænd (udentvivl Haandværkere) gave hver 1 Td. Havre for Foderhold. For Græsgang til Sviin betaltes gjerne en halv eller en heel Skjæppe for hver Griis eller Sviin. For Skov gave Bönderne gjerne hver 1 Tönde, uden Hensyn til om de hörte under Abrahamstrup eller under Nabogodserne f. Ex. Selsö. De som kjöbte sig fri for Landsthingsreiser, gave ½ Td. Havre. Af Sagefalds-Havre indkom kun 1 Td., som „*Anders brunn ij Thörslöuff gaff, for hans Drengh hugh en grönn green wdj skougen*". Gjesterie-Havren indbragte i eet Aar 70 Tönder.

[2] Saaledes 3 Öxne i Indfæstning af en Gaard i Skiby, som blev opladt af en Bonde til en anden; 4 Öxne i Indfæstning af en Gaard i Bybjerg efter den forrige Fæsters Död.

betaltes af Bönderne med Sviin i Natura[1]. En Deel saavel af disse som af andre Begunstigelser kunde Bönderne, hvis de foretrak dette, ogsaa erhverve sig for rede Penge, og Lehnsmanden indtog en ikke ringe Sum aarligen for Indfæstninger, Sagefald, Förlov, Told og Bunkebrud, Langreiser, Græsgang, Brændsel, Olden, Arbeide, samt for hvad han kunde sælge af de til ham leverede Natural-Producter eller af Gaardens egne Frembringelser[2]. Disse sidste bestode, da Abrahamstrup endnu neppe havde nogen betydelig Kornavl, fornemmelig i Tillæg af Qvæg, Faar, Sviin og Gjæs[3]; dernæst i saltet Kjöd, Smör, Ost, Gryn,

---

[1] Deraf Benævnelserne: Skov-Lam, Olden-Sviin. En stor Mængde Bönder ogsaa udenfor Lehnet fik Brændsel af Hornsherreds store Skove imod saadan Ydelse. I Regelen gav hver Bonde 1 Lam; de fleeste gave 1 Sviin, dog enkelte 2 à 4, andre kun $^1/_2$. Men desforuden maatte adskillige af Kronens Bönder levere 1 el. $^1/_2$ Sviin under Navn af Hjælpesviin. Nogle Bönder paa Ouröe betalte deres Brændsel med Gjæs, altsaa „Skov-Gjæs".

[2] Fæstepengene af Færgen til Udesundby var 60 Mark, og af en Bondegaard 15 Mark. Sagefald: *Oluff Knudtzen ij Skulleløuff gaff, for handt wor mett mogens Jenssen ij Droby och hans selskuff och toghe iij Lam paa weyen, ther the dreff Kongens Lamm til kjöpenhaffnn Slaath, 3 Mk. Jens Jenssen i offer droby gaff, for handt kiöpte ij Skjæpper aure af sin broder Mogens Jenssen, som hand stall fran kon. matts. horse heste, 18 Mk.* Förlov: *Lauritz Smedt wdi skiby, for hand flötthethe aff och Indt paa Anders Barbyes* (d. e. Selsöe Gods), *30 Skill. Citze knudtz ibid., for hun flöthe af kon. m. godtz och Indt paa priors aff Anduorskough, 30 Skill.* Tolden var i Regelen 4 Skill. for 1 Pund Rug og 1 Skill. for 1 Pund Byg, og Bunkebrud (udentvivl Losse- og Lade-Penge) for hver Enkelt 8 Skill. Langreiser: *Mads Degn i Skiby gaff, for hand er fri for Langreiser, 3 Mk.* Græsgang paa Gaardens Overdrev betaltes med 3 Skill. for en Stud, 2 Skill. for én Ko, og $1^1/_2$ à 3 Mk. for alt en Bondes Qvæg. Brændsel betalte kun faa Bönder med Penge. Olden betaltes gjerne med 4 Skill. for et Sviin, 2 à 3 Skill. for en Griis el. Ungsviin. Istedenfor Arbeide gave nogle Enkelte Penge, gjerne da 4 Skill. hver. Salg fra Gaarden indbragte ikke meget; der solgtes kun Skind, Lam, Kjökkenfidt, Uld og „Dreffth".

[3] Tillæget var 5 Stude, 1 Tyr, 48 Faar, 34 Sviin, 21 Gjæs.

Öl, Huder, Uld, Vadmel, Lærred og Fodtöi fra Gaardens Slagterie, Salterie, Melkestue, Mölle, Bryggerie og egne Landhaandværkere[1]. Det allermeeste deraf forbrugtes paa Gaarden selv, og forsaavidt denne af en eller anden Slags ikke kunde levere det Fornödne, hvad ikke sjeldent var Tilfældet, blev dette enten umiddelbart kjöbt, eller det blev sendt deels fra Faurholm, deels fra Kjöbenhavns Slot, som i denne Tid havde fælleds Lehnsmand med Abrahamstrnp[2].

De mange Indkomster eller Leveringer, der saaledes udenfor den faste Landgilde under forskjellige Former opförtes i Abrahamstrups Jordebogs andet Hovedstykke for Tiden fra Paaske 1558 til Paaske 1559, udgjorde tilsammen en betydelig Værdie. Först nævnes Kornvarerne, nemlig een Læst, eet Pund og een Skjæppe Rug, ti Pund og fem Skjæpper Byg, femhundrede og otteogtredsindstyve Tönder, een Skjæppe og tre Fjerdingkar Havre[3], hvortil kom tredive Skjæpper Boghvede, samt tohundrede og tre Skjæpper Humle[4]. Dernæst fjorten Öxne og een Tyr, trehundrede og femogtredive Lam, firehun-

---

[1] Produktionerne af denne Art fölge strax nedenfor.

[2] Kjöbes maatte noget salt Fisk, Lüneborger Salt, Vadmel, Stövler, Hamp, Lægter og stort Tömmer. Sendt blev fra Faurholm noget Smör, fra Kjöbenhavns Slot noget Smör og Herre-Öl, Fiskevarer, Marsviinsflæsk, grovt Salt, Eddike, Jern, Bræder, Vognskud.

[3] Rugen og Bygget indkom deels for Tiende, neml. $7^1/_2$ Pund 4 Skp. Rug fra Ferslöv og 4 Skjæp. Byg fra Draaby, deels for Arbeide. dog kun fra een Bonde i Dalby, 1 Pund Byg, deels for Overmaal fra de to foregaaende Aar. Intet anföres af Gaardens egen Avl. Havren havde de foranförte Kilder: Foderhold, Græsgang, Skov (d. e. Brændsel) o. s. v.

[4] Boghvede alene fra Ferslöv. Humle, deels af egen Avl, deels fra Faurholm og Kjöbenhavns Slot, men det meeste kjöbt.

drede og syvogfyrgetyve Sviin, fyrgetyve Gjæs [1], hvilket i Forbindelse med den i Jordebogens förste Stykke anförte Landgilde af samme Art satte Hovedgaardens Salterie istand til at levere otte Kokroppe, hundredeogsyvogtredive Faarekroppe, nihundrede og sexogtredsindstyve Sider Flæsk, fire og halvfemtsindstyve Gaasekroppe [2]; dertil kom endnu fra Kjöbenhavn tre Sider Marsviinsflæsk. Gaardens Melkestue leverede tre Fjerdinger söd og en halv Tönde suur Ost og en Deel Smör, hvoraf i det Hele indkom fem Tönder og en halv Fjerding [3]. Fiskevarerne maatte alle tilföres: femten Tönder Sild, trehundrede Flyndre, sex Vaager og tohundrede og sexogtyve Stykker Bergensfisk, hundrede Hvidlinger, en Tönde Örter, fire Tönder saltet Fisk, firehundrede Stykker islandsk Fisk, en halv Tönde saltet Lax [4]; tilföres maatte ogsaa syvogtredive Tönder Salt, tre Tönder Eddike, og noget Öl. Derimod produceredes paa Gaarden selv ni Tönder Gryn, fem og en halv Læst Rugmeel, forbagt til Bröd, og det meeste Öl, hvoraf i det Hele leveredes firehundrede og tolv Tönder deels Herre-Öl, deels Spise-Öl [5]. Fra Gaardens Slagterie var kommen sexten Oxe- og Kohuder, tyve og et halvt Deger og fire Stykker Lammeskind, tolv Tönder og halvanden Fjerding Ister; fra Stegerset en Tönde Kjökkenfidt. Ind-

---

[1] Öxne, nemlig 7 i Indfæstning, 5 og en Tyr som eget Tillæg, 2 sendte fra Kjöbenhavn. Lam, neml. 287 Skovlam og 48 eget Tillæg. Sviin, neml. 357½ Oldensviin, 55½ Hjælpesviin og 34 eget Tillæg. Gjæs, neml. 21 Skovgjæs, 19 eget Tillæg.

[2] Man maa antage, at en Deel af denne Kjöd-Leverance er forbrugt strax som færsk Kjöd; Resten blev saltet.

[3] Nemlig 4 Tönder fra Abrahamstrups egen Melkestue, 1½ Fjerding fra Faurholm, 3 Fjerdinger fra Kjöbenhavn.

[4] Alt sendt fra Kjöbenhavn undtagen 2 Tönder saltet Fisk, som *bleff kiöpt aff oluff Seffrenssen wtj Ebeltopt paa Haszens*".

[5] Herreöl, 127½ Tönder (10½ Læst 1½ Tönde), hvoraf blot 23 Tönder vare hidbragte fra Kjöbenhavn; Resten var brygget paa Abrahamstrup.

tægten af Uld og Laad udgjorde syv og en halv Tönde[1], men lidt Vadmel, fire og en halv Alen, var kjöbt[2]. Gaardens egne Haandværkere havde leveret niogHalvfemtsindstyve Alen Hör- og Blaarlærred og treogtyve Par Skoe; men Hörren var kjöbt i det foregaaende Aar, og i dette Aar kjöbtes to Steen Hamp, og et Par Stövler i Kjöbenhavn[3]. Derfra var ogsaa sendt et Fad Jern, nihundrede og eenoghalvtredsindstyve Lægter, fem Tylvter og eet Stykke Bræder, nitten Tylvter og syv Stykker Fyrretömmer, Egetömmer og Vognskud. Indtægten i rede Penge for disse uvisse Indkomster havde udgjort trehundrede og fireoghalvtredsindstyve Mark, tre og en halv Skilling[4].

Disse tvende Hovedstykker af Jordebogen tilsammentagne vise altsaa den hele aarlige Indtægt, som Lehnsmanden paa Abrahamstrup havde havt baade af den faste Landgilde og af de paa særlig Accord med Bönderne beroende Ydelser, baade af Hovedgaardens egne raae eller forædlede Produkter og af alt hvad der var sendt fra Kjöbenhavn eller kjöbt for rede Penge[5].

---

[1] Deraf 6 Tönder af Gaardens egne Faar, 1½ Tönde fra Bönderne.

[2] *Bleff kiöpt aff hans skotte wtj wendtzlöuff* (formodentl. Vendslöv i Herslöv Sogn).

[3] En Steen Hamp svarer nu til omtrent 20 Pund.

[4] Nemlig: Indfæstning 75 Mk., Sagefald 48 Mk., Förlouff 3 Mk. 12 Sk., Told og Bunkebrud 12 Mk. 10½ Sk., Langreiser 3 Mk., Græsgang 37 Mk. 13 Sk., Skov 14 Mk. 4 Sk., Oldengjæld 69 Mk. 2 Sk., Arbeide 12 Mk. 8 Alb. For Salget af Skind 30 Mk. 4 Sk., et Lam 1 Mk., en Td. Kjökkenfidt 15 Mk., Uld og Laad 29 Mk. 8 Sk., Dreffth (Drivtömmer?) 2 Mk. 8 Sk. 10 Alb.

[5] En Sammenlægning vilde saaledes vise, at hele Indtægten var: af Rug 11 Læster 3 Pund 1½ Skp., af Byg 10 Læster 2 Skp., af Havre 576 Td. 2 Skp. 3 Fdkr. o. s. v., af rede Penge 587 Mk. 7 Sk. (Marken beregnet til 4 Mark nuværende Rigsmönt, vilde det være = 391 Rd. 3 Mk. 12 Sk.) Derhos maa agtes paa den daværende Inddeling af Mynt, Maal og Vægt, hvorom strax nedenfor.

Jordebogens tredie Hovedstykke viser derimod kun ufuldstændigt og i al Fald indirecte, hvad der i Aarets Löb var udgivet eller forbrugt, eftersom det alene indeholder en Fortegnelse over, hvad der ved Regnskabets Afslutning var tilbage paa Gaarden[1]. Men Fortegnelsen giver dog noget Bidrag til en Udsigt over Forbrugen, hvorom man deelviis kunde gjöre sig et Begreb ved at drage Beholdningen fra Summen af de i de to foregaaende Stykker opförte Indtægter.

Den hele Beholdning paa Abrahamstrup ved Paaksketid 1559 angives da i Korthed saaledes: een Læst, halvandet Pund og syv Skjæpper Rug og Meel, ni Læster, halvfjerde Pund og halvanden Skjæppe Byg og Malt, trehundrede og sexoghalvfjerdsindstyve Tönder og een Skjæppe Havre, fem og en halv Skjæppe Humle[2]; endvidere, formodentlig som Hovedgaardens ordentlige Besætning, fjorten Öxne, een Tyr, toogfyrgetyve Köer, hundrede og fireogtredsindstyve Faar og Lam, otteogfyrgetyve Sviin og atten Gjæs; fremdeles til Brug i Husholdningen sexhun-

---

[1] En Mangel falder strax i Öinene, nemlig at der ikke er givet nogen Fortegnelse over Beholdningen fra det foregaaende Regnskabs-Aar. At en Beholdning har været tilstede ved Paasketid 1558, er klart deraf, at der af enkelte Artikler havdes en större Beholdning ved Paasken 1559 end det, som i Aarets Löb var indkommet.

[2] Afseet fra en mulig Beholdning fra Aaret 1557—1558, vilde der altsaa være forbrugt i det sidste Aar: 10 Læster 1 Pd. $4^1/_2$ Skp. Rug, $8^1/_2$ Pund $^1/_2$ Skp. Byg, 200 Tönder 1 Skp. 3 Fdkr. Havre, $197^1/_2$ Skp. Humle o. s. v. o. s. v. — Efter sjellandsk Maal var dengang af Rug 1 Læst = 12 Pund el. 40 Tönder, 1 Pund = 20 Skjæpper el. $3^1/_3$ Tönde, 1 Tönde = 6 Skjæpper; af Byg 1 Læst 12 Pund eller 48 Tönder, 1 Pund = 24 Skjæpper el. 4 Tönder, 1 Tönde = 6 Skjæpper; af Havre 1 Tönde = 5 Skjæpper; af Humle 1 Tremedt = $21^1/_5$ Skjæppe. Senere, den 30 Aug. 1687, blev Læsten ligesom Korn-Maalet overhovedet noget forandret til Uniformitet over hele Riget. Jvfr. Forordn. af 1 Mai 1683, 10 Jan. 1698 o. fl.

drede og syvogfiirsindstyve Sider Flæsk, syv og en halv saltede Kroppe og en Fjerding Oxekjöd, hundrede og fireogfiirsindstyve Lammekroppe, treogtredsindstyve Gaasekroppe, sex Sider Marsviinsflæsk, tre Fjerdinger og en halv Halvotting Smör [1], en halv Tönde og halvanden Fjerding Ost, og af Fiskevarer halvtredsindstyve Flyndere, ni Bergensfisk [2], tooghalvfemtsindstyve Hvidlinger, en halv Fjerding Örter, en halv Fjerding Torsk, hundrede islandske Fisk; ligeledes halvtredie Fjerding Gryn, halvtredie Tönde og en halv Fjerding Salt, een Læst og otte Tönder Öl, syv Qvæghuder, en Fjerding Kjökkenfidt og en Fjerding Ister; endelig eenoghalvfjerdsindstyve og en halv Alen Vadmel [3], et halvt Fad Jern, hundrede og halvfemtsindstyve Lægter, ti Bræder, fireogtredive Tylvter og ni Stykker Tömmer, et halvt hundrede Muursteen, fem Tönder Kalk, en Tönde Beg og en Tönde Tjære.

Saaledes var Tilstanden paa Abrahamstrup ved Paasketid 1559, da Povel Hvitfeld lod det aarlige Regnskab forfatte. Om dette har været bestemt alene for ham selv eller for det kongelige Rentekammer, med andre Ord, om Abrahamstrup dengang var Lehn paa Afgift eller paa Regnskab, viser Jordebogen ikke, eftersom hverken Penge-Udgiften eller Penge-Beholdningen der er opfört: det sidste synes dog rimeligst [5].

---

[1] En Tönde Smör deeltes i 16 Pund. Et Pund Smör var altsaa = 1 Halvotting, og naar Jordebogen her nævner $^1/_2$ Pund, menes derved fölgelig en halv Halvotting.

[2] En Vaag Bergensfisk, som nævnes i det foregaaende Hovedstykke, ansættes hos Ar. Berntsen, IV Bog 1 Part S. 528, til 40 Stykker eller en Vægt af 72 Mark.

[3] Her maa have været en stor Beholdning fra forrige Aar, da der i Aarets Löb kun var indkommen $4^1/_2$ Alen. Det samme seer man af Beholdningen af Bygningsmaterialier, sammenlignet med Indtægten deraf.

[4] Deels fordi Eftermanden udtrykkelig fik det paa denne Maade, deels fordi ogsaa Overslaget over Rigens Indtægt af 1602

Strax efter Paasketiden, ved Philippi Jacobi, faldt ordentligviis Lehnsmændenes Skifte; men det er uvist, om Povel Hvitfeld dengang forlod Abrahamstrup, eller om han beholdt det endnu et halvt Aar, indtil Eftermanden blev udnævnt. En Foged, Frederik Christiernsen, var i denne Mellemtid paa Gaarden, hvadenten han bestyrede den for Hvitfeld eller umiddelbart for Kongen [1], og i Efteraaret kom Kongen selv til Abrahamstrup, der fremfor de fleste andre Egne indböd til Jagtens Glæder. Under dette Ophold udstedede K. Frederik den Anden den otteogtyvende October 1559 et Brev [2], hvorved han af synderlig Gunst tillagde Fogeden Frederik Christiernsen den aarlige Landgilde af Kongsgaarden i Stevnsherred og gav ham Löfte om Fæste paa selve denne Gaard efter

---

regner det til denne Classe. Men vist er det ikke, da Vilkaarene beroede paa Kongens Villie.

[1] For sidstnævnte Mening kunde anföres, deels den ikke ganske almindelige Bortforlehningstid midt i Regnskabsaaret, deels den temmelig betydelige Gunst, som Kongen viiste denne Foged især ved Löftet om Kongsgaarden i Stevnsherred, nu Erikstrup ved Storeheddinge. Men uvist er det. — Det er muligt, at Frederik Christiernsen allerede forud var Foged paa Abrahamstrup hos Povel Hvitfeld, der selv formodentlig meest opholdt sig i Kjöbenhavn.

[2] Regist. o. a. L., Tom. VII. fol. 274—75, har dette hidtil utrykte Brev, der lyder saaledes:

Frederich Chrestensen, foged paa Abrahamstorp, fick breff ad gratiam, att mue wpebere lanndgildet aff kongs garden vdj steffuensherrit, saa liudendis:

Wij Frederich etc. Giöre alle witterligt, att wij aff wor synnerlig gunst oc naade haffue wnndt oc tilladett oc nu met thette wortt obne breff vnnde och tillade, att thenne breffuisere, Frederich Christiernnsen, fogitt her paa wort gardt Abramstorp, maa Aarligen vpbere aff wor och kronens gard, kongs gardenn i steffuensherit liggendes, Christiern Jenssen boer, the halfftredie pund korn, som for[ne] Christiern Jenssen aarligen giffuer til osz och kronnen aff same gard, och thennom haffue, nyde, bruge och beholde till saa lenge wij anderledis therom till sigendis worder, och ther som for[ne] Frederich Christiernsen for[ne] Christiern Jenssens död offuerleffuendis worder, Tha

den daværende Fæsters dödelige Afgang, hvorpaa Landgilden igjen skulde falde tilbage til Kronen. Faa Dage senere, formodentlig paa Tilbageveien fra Abrahamstrup, udnævnte Kongen paa Roeskildegaard den nye Lehnsmand, Borchard von Pappenheim.

Povel Hvitfelds fölgende Skjæbne vedrörer ikke Abrahamstrups Historie. Hans meest glimrende Bedrift er Forsvaret af Halmstad, hvor han i Begyndelsen af Syvaarskrigen var Befalingsmand, og hvis Slot han fra den anden October til den sjette November 1563 forsvarede mod K. Erik den Fjortende selv med en Standhaftighed og Lykke, der tildrog sig Samtidens Beundring[1]. Henimod en tredive Aar senere, og efterat have mistet begge sine Sönner med Margrete Breide i deres unge Alder, döde Povel Hvitfeld den eenogtyvende September 1592

---

haffue wij aff same gunst oc naade vnndt och tilladett och nu met thette wort obne breff vnnde och tillade, Att forne Frederich Christiernsen maa fange forne wor oc kronnens gard, Kongens gaard, och then haffue, nyde, bruge och beholde mett all sin rente oc rette tilliggelse, inthett vndertagitt, som forne Christiern Jenssen nu ther till i were haffuer, til saa lennge wij anderledes therom tilsigendes worder, dog saa att hannd Aarligen til gode rede skall giöre oc giffue ther aff til osz oc kronenn slige tönge och affgifft, som forne Christiern Jenssen theraff giortt oc giffuit haffuer, oc bygge oc forbedre forne gard oc then holde wed god heffd oc magt, oc Ey forhugge eller forhugge lade nogen the skouffue, ther tilligger, til wpligt i nogen maade. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis wore foggither, Embitzmend oc alle andre, forne frederich Christiernssen her emod, efther som forschreffuit staar, att hindre eller vdi nogre maade forfang att giöre, vnnder wort hyllist oc naade. Giffuit etc. Datum Abramstorp, 28 Octobris Anno 1559.

[1] K. Freder. d. And. Krön. S. 100—101. Erik XIV. böd 22000 Ducater for Slottets Overgivelse; men Hvitfeld svarede, *hand haffde huercken Eed eller Ære at sælge for Penninge, men hans Herre oc Konge haffde icke sparet Penge paa Lod eller Krud; det vilde hand skiffte oc deele med hannem, saalænge Lifvet oc hans Herris Munition vilde tilstrække.* Den 7 November forlod Kong Erik Halmstad med uforrettet Sag.

paa Tryggevælde, som hans Brodersön, den berömte Arild Hvitfeld, da havde i Forlehning.

Borchard Pappenheim, hans Efterfölger paa Abrahamstrup, var af fremmed Slægt, fra Hessen, hvor Familien besad Stamgodset Liebenau[1], indkommen til Danmark. Her var han traadt i Kong Christian den Tredies Tjeneste som Jægermester, var 1556 bleven forlenet med Fugleberg og Haldager i Sjelland[2], og to Aar senere, da han stod i Begreb med at gifte sig ind i den danske Adel ved at ægte Birgitte Falster Pedersdatter af Corselitze[3], med Sæbygaard paa Laaland, som hans nysnævnte Svigerfader tidligere havde havt i Forlehning. Han fik endog denne Gaard paa sin og sin Hustrues Livstid[4],

---

[1] Dan. Adelslex. II. 66. Hans Fader, Jörgen von Pappenheim til Liebenau, var i sin Tid Landgreve Philip af Hessens Raad, og det har formodentlig været Christian IIIs nöie Forbindelse med de tydske Protestanter, der havde bragt ham til Danmark. Hans Moder nævnes (Ligpr. ov. Borch. Rud, S. 40) Elisabeth v. Olderhausen.

[2] Regist. o. a. L. Tom. VI. fol. 68 har det Kongl. Lehnsbrev af 3 Marts 1556.

[3] R. Reravius's Huusfred (Kbhvn. 1575) er dediceret til hende, og Slutningen af Dedicationen indeholder Adskilligt om hendes Slægt.

[4] Regist. o. a. L. Tom. VI. fol. 230. Dette Livsbrev, hvorved Sæbygaards (Sæbyholms) Skjæbne for en lang Periode blev bestemt, lyder saaledes:

Wii Christiann thenn trediie, Giiöre Alle wiittherlliigtt, att wii aff wor synnderlliig gunst och naade, Saa oc for troskab oc wiilliig thienniste, som oss elskelliige Borchortt Papphenheim, wor Jeyermester, ossz her tiill giortt og beuist haffuer, oc her epther trolliigenn giiöre beuise maa oc skall, haffue wnntt oc forlentt, oc nu mett thette wortt obne Breff wnde oc forlenne for[ne] Borchortt Papenhiem oc ellskeliige Jomffrue Birgitte Fallsters, Som handtt skall haffue tiill Sinn egthe hösttrue, wor och kronenns gaardtt [Sæbygaardtt] wtti wortt landtt Laallanndtt ligendes, mett bönnder, thiennere oc alldtt sin rentthe oc retthe tilliggellssze, inthett wnndertagiitt, som peder falster ther thiill

og senere erhvervede han sig den til Eiendom. Dersom det havde været Pappenheims Virksomhed som Jægermester, der saaledes havde tildraget ham K. Christian den Tredies Opmærksomhed, saa maatte den samme Virksomhed kunne sikkre ham en lige Gunst hos K. Frederik den Anden, der satte Priis paa Jagtens Glæder, og Abrahamstrup, der ligesom af Naturen var skabt til et Jagtslot, kunde ansees som den meest passende Forlehning for den kongelige Jægermester. Lehnsbrevet selv af anden November 1559 udtrykte ogsaa klart nok, hvad

---

wttj wærre Hagde oc hanndt nu sellffuer wdj wære haffuer, att haffue, nyde, bruge oc beholle wttj beggis theris liiffs tiidtt, oc saa lennge thj leffue; dog saa att the skulle thienne oss oc riigiitt ther aff mett ij Gerustede heste eller och ij Karlle tiill skiibs, nar thennom thiillsiigis, oc forne Borchort paphenheinn skall lade siig bruge wttj wor thiennisthee for enn Jegermester, naar wij hannom ther om lade thiilsiige oc saa lennge wij hannom Behoff haffue; Sammellediis skulle the Biigge oc forbedre forne gaardtt, Oc thenn hollde wedtt goiidtt heffdt oc magtt, oc thiennerne ther thiilliigenndissz erre, wedtt loug, skiell oc Rett oc inghen aff thennom wdfeste aff there gaarde, Emeden oc all thenn stunndtt thee aarlliigenn thiill gode rede yde oc wdgiffue theriis Landgiielldt oc Anndenn Rettighedt oc hollde theriis Gaarde wedtt heffdtt oc biigning oc ey Heller besuerge thennom mett nogenn nye paalegning eller Andre ny tiinge wttj noger Maade, oc skulle the alldeliis innthet skiude eller skiude lade, slaa eller slaa lade eller ellerssz wtthj nogennmaadde ödelegge nogenn Addell will, Hiortt, hindtt eller Raaer, Medenn huor the mett adellenn haffue loiidtt eller deell, oc er adellenns Egiitt arffuegoiidtz, ther mue the Jege oc icke annderstetz, thisligiste skulle the icke heller forhugge eller forhuge lade noghenn the Skouffue, ther thiiliiger, thiill wplictt, Oc ey Selliige eller Affhennde nogenn the Wornitt Sönner, som paa Godtziidt födde erre wtti noger Maade. Oc ther som forschreffnne Jomffrw biirgiitte Borchortt paphennhienns Dödtt offuerleffuendes worder, oc hun giffthe seg egenn wthenn wortt eller worre eptherkommer, koninnger wttj Danemarck, fulburdt, wiilge eller sambtycke, Tha skall forne Jomfrw Biirgiithe ther mett haffue forbrott thette wortt breff, oc wij enn anndenn ther mett att forlenne. Cum Inhibitione solita ab utriusque parte. Giifuitt paa Nyborrig slott thenn 13 Junij Aar etc. Mdlviij. Regia Maiestas Manu propria subscripsit.

der havde ledet Kongens Valg [1]; thi Pappenheim fik ikke alene Abrahamstrup at bestyre som et Regnskabslehn mod en vis aarlig Genant og andre sædvanlige Fordele, men han blev tillige sat over samtlige Kronens Skove paa hele Kjöbenhavns og Krogens Lehn, hvis Befalingsmænd i alle Skovanliggender skulde henvende sig til ham. Denne Gang beholdt han imidlertid ikke Abrahamstrup mere end to Aar, indtil Foraaret 1562, uvist af hvad Grund; men han vendte snart tilbage.

Frants Brokkenhuus til Bramstrup aflöste ham for nogen Tid. Denne berömte Mand, Sön af Mikkel Brokkenhuus til Bramstrup og Karen Lykke Hansdatter, havde först ved Ægteskab med Anna Tegenhuus, Datter og Arving af Laurids Tegenhuus eller Skinkel, erhvervet

---

[1] Regist. o. a. L. Tom. VII. fol. 275b-276a. Jeg meddeler det fuldstændige Lehnsbrev, der viser, paa hvad Vilkaar Abrahamstrup blev overdraget:

Wij Frederich etc. Giöre alle wittherligt, att wij aff wor synnerlig gunst oc naade haffue vnndt och forlent, oc nu mett thette wort obne breff vnnde oc forlenne osz Elske Borchort von Papenheim, wor mand oc thienere, wor oc kronnes gard Abramstorp, ther schall haffue hanns woning oc vnderholding till seg oc hanns hostrwe oc theris folck oc foder paa fire heste. Sameledes wille wij wed wor Renntemester Aarligen lade giffue hannom j[c] daller oc seduanlige hoffkleding til sig selff fierde, oc schall hand Arligen giöre osz gode rede og regenskab fore aufflen oc alt andett, oc dett altt att komme osz till beste. Sameledes skall hannd haffue wdj befalning alle wore oc kronens skouffue offwer alt Kiöbnehaffnns oc krogens leen, Saa att ingen hwercken wore Lenszmend paa Kiöpnehaffn eller krogen eller nogen anden thennom ther mett skulle befatte, enthen mett skouffhug eller vdj anndre maade, meden nar for[ne] wore lensmend til Slottenns behoff skulle lade hugge nogett enthenn till bögnings tömmer eller ildebrannd, eller oc ther skal fölgis nogett aff skowffwenns til bönderne, tha skall thet först giffuis for[ne] Borchart von papenhieim tilkiende, Oc tha skall hannd befale skouffuegaderne, att thee thennom thett skulle forewise, oc wdj alle maade haffue god, flitig vpseende mett, saa att skowffwenne bliffwer well wed macht holdett etc. Datum Roskilde then ij dag Nouembris Ao. 1559.

sig Egeskov, som han havde opbygget og ved Indkjöb af Böndergods dannet til en anseelig Gaard; han havde dernæst ved sin Faders Död 1555 arvet Bramstrup[1]. Efter flere tidligere Forlehninger erholdt han nu Kjöbenhavn og Abrahamstrup, og fik den tredivte April 1562 Fölgebrev til de underliggende Bönder[2]. Samme Aar var han bleven Rigsraad. Men hans Forbindelse med Abrahamstrup blev ifölge Omstændighederne uden Betydenhed i hans Historie, eftersom den strax efter udbrudte Syvaarskrig kaldte ham til en Virksomhed, der optog alle hans Kræfter og endelig fordrede ogsaa hans Liv. I denne Krig tjente han nemlig först tilsöes under Herluf Trolle, siden tillands som Anförer for Fodfolket, — medens en Foged maatte udföre hans Forretninger paa Abrahamstrup og modtage Kongen, naar denne, saasom i Sommeren 1564 og 1565, i kortere eller længere Tid besögte Gaarden[3]. Fogedtjenesten var idetmindste i det fölgende Aar, maaskee allerede tidligere, overdraget til Mads Skeel, der henhörte til en Green af denne gamle Slægt, som i lang Tid eiede Hesselballe[4]. Til ham hen-

---

[1] Becker, Orion. Maanedsskr. III. 328 fgg. 679 fgg.

[2] Regist. o. a. L. Tom. VIII. fol. 254a: *Frandtz Brockenhusz fick fölge breff til Ko. Mtts Bönder og thienere, som ligge oc thiene til Kiöpennhaffn oc Abramstorp, att the schulle suare hannom etc. Datum Esserom thend xxx dag Aprilis Ao. lxij.* Lehnsbrevet selv har jeg ikke seet.

[3] Vidne om Kongens Ophold paa Abrahamstrup ere f. E. de derfra under 26 Juli 1564 og 22 Juli 1565 daterede Breve (Reg. o. a. L. Tom VIII. fol. 81a. 99b.); det förste skjænker Kongetienden af Selde Sogn (i Salling) til Præsten Hans Ipsen i Viborg, det andet tillader Oluf Munk til Thuis at indlöse Kronens Slot Örum fra Fru Edel Hardenberg, Frants Billes Enke. I sidstnævnte Aar havde Fr. Brokkenhuus allerede d. 3 Februar (Teg. o. a. L. Tom. VIII. fol. 220) faaet Ordre at begive sig over til Skaane.

[4] Klevenfeldts alphab. Saml. Geneal. famil. illustr. MSS. fol. har Adskilligt om denne Mand, men veed ikke nöiere at angive

vendte Kongen for Abrahamstrups Vedkommende i disse Aar sine Befalinger, der fornemmelig gik ud paa at tilveiebringe, hvad den langvarige og fordærvelige Syvaarskrig fordrede og Bönderne maatte udrede: en almindelig „Pendinge-Skat" paa to Daler af hver fri og een Daler af hver ufri Bondegaard over hele Riget i August 1566, en betydelig og trykkende saakaldet Madskat i Februar 1567 og Indkjöb af Öxne til Hærens Forbrug i August samme Aar [1]. Til Mads Skeel henvendte Kongen sig ligeledes, da han i dette Efteraar var bleven enig med Henrik Momme om at ville modtage for ham til Fodring saa mange Öxne, som kunde opstaldes paa Frederiksborg og Abrahamstrup Ladegaarde [2]. Endnu i Slutningen af Juni 1568 var Mads Skeel paa Abrahamstrup og modtog da blandt Rigets Lehnsmænd Befaling til hurtig at indkræve og indsende Pengeskatten, som Kongen til Krigsfolket behövede [3]. Frants Brokkenhuus, der fremdeles spillede en Hovedrolle paa Kamppladsen og i forrige Aar var udnævnt til Rigens Marsk, kunde ikke befatte sig med Abrahamstrup. Da derfor Mads Skeel i Sommeren 1568 blev sendt til Norge som Lehnsmand

---

hans Plads paa Skeelernes Stamtavle. Han var Broder til Claus Skeel til Hesselballe (Starup Sogn, Brusk Herred), og Dan. Atl. V. 954 nævnes Peder Skeel i Hesselballe 1479.

[1] Tegn. o. a. L. Tom. IX. fol. 20—22. 195. 366 b. har disse Kongl. Befalinger af 26 August 1566, 25 Februar og 24 August 1567. Mads Skeel skulde paa eengang levere tredive Öxne.

[2] Tegnels. o. a. L. Tom. IX fol. 404b. har begge Breve, förtst det til Jörgen Munk, Lehnsmand paa Frederiksborg, derpaa *Wtj lige Maade breff till Matz Skeell, fogitt paa Abramstrup, att hand och stoller forne henrich Momme saa mange öxne, som ther wtj Ladegaarden paa foder kunde opsettis, paa thend beskeed, Kongl. Maytt. med hannom giort haffuer. Hafniæ 23 Septembris Aar etc. 1567.*

[3] Anf. St. Tom. X. fol. 75: Befaling til Lehnsmændene af 29 Juni 1568.

i Bergen, maatte Abrahamstrup have en anden Foged eller en ny Lehnsmand [1].

Borchard Pappenheim kunde baade som Kongens Jægermester og som tidligere Lehnsmand paa samme Gaard synes den nærmeste dertil, og skjöndt Tiden for hans Tiltrædelse er noget uvis [2], saa er det dog vist, at han allerede i Efteraaret 1568 igjen udförte en Lehnsmands Embede paa Ahrahamstrup og som saadan fik Befaling at vaage over Kronens Eneret til Hornsved [3]. Hans

---

[1] Abs. Pedersen, Udt. af Bergens Capitelsb. i Suhms Sandv. Saml. II. 2. S. 103, sætter Mads Skeels Ankomst til Bergen til den 15 August 1568, og nævner ham ofte i det fölgende indtil 1572. Klevenf. a. St. bemærker, at han siden fik Tromsö og Vardöhuus, hvor Broderen Claus Skeel 1577 aflöste ham.

[2] Han havde den 4 Mai 1567 (Reg. o. a. L. Tom. IX. fol. 233) faaet Fölgebrev til Bönderne i Karlebo, at svare ham under Hörsholm, og den 9 Septbr. 1568 fik han Quittants for sin Bestyrelse af Kronens Skove paa Kjöbenhavns og Hörsholms Lehn (Reg. o. a. L. Tom. X. fol. 213), hvormed han da tillige blev forlövet fra den Bestilling, rimeligviis fordi han havde faaet Abrahamstrup; men förstsenere, nemlig den 4 Januar 1571 (Reg. o. a. L. Tom. X. fol. 349b.), fik han Quittants for Hörsholm Lehn.

[3] Denne gamle Skov synes der oftere at have været Tvist om, idet Naboerne udentvivl vilde tilegne sig en vis Brugsret. Mærkeligt er i denne Henseende et Brev af K. Frederik den II til Borchard Pappenheim af 2 Octbr. 1568 (Tegn. o. a. L. Tom. X. fol. 194a—b.), saaledes lydende:

Wiid, att wij forfarer, att nogre bode Adelenn, prester oc bönder wille tillholle thennom frij skoffhugge oc olden paa vor och kronens skouff Hornsued, endoch the haffue ther vdj ingen lod eller partt. Tha eptherdj wij ingen kiende nogen rettighed att haffue vdj same skouff vden oss oc kronen, Bede wij thiig oc ville, attu ingen enthen aff adelen, prester, bönder eller nogen anden tiilsteder nogen brugning y same skouff, vden the haffue thet vdj thin minde paa vore wegne. Oc thersom nogen ville driffue theris suin ther paa tiill ollen, skall thu tage tiil olldengield aff huert gamilt suin vj ß, aff huertt vngt suin iiij ß oc aff huer grijs ij ß. Er oc nogen illebrand begerindis, tha mottu vnde thennom huert bonde les for vj ß, doch attu

formelige Udnævnelse ved Lehnsbrev, der var bleven forsömt i rette Tid, skeete först henimod fjorten Aar senere[1]. Det var fremdeles en stræng Tid for alle de kongelige Lehn, hvis Bönder trykkedes ved de haarde Paalæg, som Krigen gjorde nödvendige og Lehnsmændene maatte inddrive. Ligesom de andre Lehnsmænd, saaledes modtog ogsaa Pappenheim i Aaret 1568 og 1569 en Række af kongelige Befalinger om at tilveiebringe Penge og Födemidler deels ved Udskrivning hos Bönderne i det ham betroede Lehn, deels ved Kjöb; saaledes 1568 den tiende August om Öxne-Hjælp[2], 1569 den anden Juni om en almindelig Skat og Landehjælp over hele Riget[3], et Par

---

inthed lader hugge skoffuen tiil skade. Oc huis thu y saa maade oppeberindis worder, ther for skaltu aarligen giöre oss gode rede oc regenschaff oc thett alt att kome oss tiil beste. Findis oc, attu ser mett nogen igiennom finger oc tillsteder thennom paa hornswed nogen brugning och icke ther for anamer paa vore wegne skiell och fyllystt, som forscreffuit staar, tha skalt thu stande oss ther for tiill rette. Dog mottu vnde vore egne thiener, som ligge oc thiene tiill Abramstrop frij Illebrand tiill skiellighed aff vindfeller oc fornede treer. Frederichsborg d. 2 Octobris Ao 68.

. Denne Kongelige Befaling synes imidlertid at have været noget forhastet; thi allerede den 28 Januar i næste Aar (Tegnelser o. a. L. Tom. X. fol. 250) maatte et nyt Brev udfærdiges til Pappenheim, at Peder Bille til Svanholm og hans Bönder skulde have deres Brug af Hornsved efter Indholdet af det Brev, som Kongen derom havde givet ham, og atter i det fölgende Aar (1570) blev en lignende Indrömmelse bevilget Jacob Ulfeldt paa Selsö og, som det synes, adskillige Andre, saa at det næsten lader til, at en vis Brug af Arilds Tid havde gjort Hornsved til en Slags Fælleds-Skov for denne Egn.

[1] Nemlig ved Begynd. af Aaret 1582, hvorom nedenf. S. 94.

[2] Tegn. o. a. L. Tom. X. fol. 147b. Bönderne skulde for at lette dem denne Byrde lægges i Lægd, saa at den rige kunde hjælpe den fattige.

[3] Tegnels. o. a. L. Tom. X. fol. 353 fg. Lensmendene finge breff om schatten som fölger:

Uger efter om en Levering af Öxne fra alle Lehn, tyve navnlig fra Abrahamstrup[1], atter den tredivte Juli at lægge Bönderne i Lægd og udskrive af hver ti Mand en god Oxe inden Mikkelsdag[2], endelig den ottende September at indkræve en Tönde Havre af hver Bonde i Lehnet[3]. Paa denne Maade sögte Kongen at vinde Midler

---

Wiid, att effther dj the Suenske haffue vdslagitt thend friid, som thisse riiger emellom var oprett, tha achte wij med thet förste att lade wortt kriegsfolk opröcke oc icke lenger opholde thennom vdj wortt egit land, oc efftherdj tiill theris besolding behoff giöris en mærkeliig stor Summa pendinge, tha haffue wij ladit wore obne breff vdgaa tiill bönderne oc menige almue offuer alt Riigit om en almindelig schatt oc landehielp, efftherdsom thu aff thette breff, wij till bönderne vdj thitt leen haffue vdschriffuit oc thiig her hoess tiil schicke, ydermere haffuer att forfare. Thi bede wij thiig oc ville, att thu saame wortt breff strax lader forkynde for bönderne offuer alt forne thitt leen oc siiden vdfordrer same hielp, saa thend visseligen oc vden ald vndskylding vdkomer oc bliffuer forschickitt hiid vdj wortt Renterij inden thend bestimtte tiid, wore obne breff om formelde y thet allerseniste, anseindes att oss aldsomstörste magt ther paa liggindis er. Thi lader etc. Hafniæ 2 Juni Ao. 69.

Foran Brevet gaaer en Fortegnelse over alle Rigets Lehnsmænd i Fyen, Jylland, Sjelland, Skaane.

[1] Teg. o. a. L. Tom. X. fol. 358b. *Breff tiil Lensmend om öxne att kiöbe kon. May. till beste, oc leffre her for kiöbnehaffns slott nativitatis mariæ.* I Listen anföres Tallet, som hvert Lehn skulde levere: Kjöbenhavn 100, Vordingborg 30, Holbek 20, Abrahamstrup 20, Nyborg 60, Odensegaard 40, St. Knuds Kloster 20, Rugaard 20, Hindsgaul 20, Hagenskov 20 o. s. v. o. s. v. Brevet har ingen Datum, men staaer mellem Breve af 12te og 16de Juni

[2] Tegn. o. L. Tom. X. fol. 391a. *En god ferdig oxe*, hedder det. Men — *Borchartt von Papenheim skulde legge kronens bönder udj Abramstrup vdj leg samen.*

[3] Tegn. o. a. L. Tom. X. fol. 415a. Om Haffre, till bönderne.

Friderich. Hilsse ether alle worre oc kronens bönder oc thiennere saa oc Stifftens thiennere, Kloster thiennere, prelatethienner, Canicke thienner, Wicari thienner, Kirke thiennere oc prestethiennere, som bygge oc boe offuer allt N. leen, met gud oc wor naade. Wiid, att wij met thet allerförste acte att lade wort Krigsfolck opröcke ind

til Krigens Fortsættelse; men i det samme Efteraar 1569 mistede han begge sine dygtigste Feldtherrer, Daniel Rantzau og Frants Brokkenhuus, Abrahamstrups forrige Lehnsmand [1], uden at opnaae den Fred, der skulde gjöre Ende paa saa store og hyppige Offere.

Fölgerne af disse sporedes derimod allerede overalt, ogsaa paa Abrahamstrup, saa at Kongen i Begyndelsen af det næste Aar 1570 maatte eftergive Bönderne paa Abrahamstrup en Deel af de nylig udskrevne Paalæg. Den sjette Januar fik Pappenheim Brev, at der af den Skat, som sidste syttende Juni [2] var paalagt, skulde fradrages tre Mark for hver Gaardmand og halvanden Mark for hver Gaardsæde af Kronens Tjenere i Hornsherred [3].

---

wdj Swerrig Emodt worre oc riigens fiender oc behoffue till theris beste en stoer hob haffre, huorfore will werre fornöden ther om wdj tiide at tiltenke. Thi Bede wij ether alle oc huer oc serdellis strengeligen binde, attj rette ether epther huer mand till thes behoff att komme oss tillhielp met i Tönde haffre, oc thend strax wfortöffuit att wdgiffue oc fremförre paa the steder oss Elskelig N., vor mand oc thienner, ether paa wores wegne forwissendes worder, epther som wij hanum ther om haffue tillschreffuitt samme haffre aff ether att Skulle wdfordre, Saa thend wden all forsömmelsse met thet alleriligste maa frembkomme. Ladendis thet Ingenlunde. Haffniæ 8 Septembris Aar 1569. Dagen efter et almindeligt Skatte-Paabud. ib. fol. 419.

[1] Dödelig saaret d. 31 Octbr., döde d. 14 Novbr. 1569, begravet i Quærndrup. Hans eneste Sön, Laurids Brokkenhuus, fik baade Bramstrup og Egeskov, og blev ved Karen Skram Fader til den ulykkelige Rigborg Brokkenhuus.

[2] Dersom dette Skattebrev ikke er det ovenanförte, hvorved Öxne bleve udskrevne, 20 fra Abrahamstrup, hvilket just ikke synes rimeligt, — saa kjender jeg det ikke.

[3] Tegnels. o. a. L. Tom. XI. fol 6b.

Borchort van Papenheim fick breff som effterfölger:

Wiid, att wij haffue omdragett och thillgiffuet wore och kronnens thiennere vdj horrenssherritt, som ligge oc thienne thill wor gaard Abrahamstorp, aff thennd skatt oc hielp, som bleff skreffuitt thennd xvij Junij och skulle weritt vdtgiffuitt thill Ste hanns dag siidst for-

Et Par Maaneder efter viiste Kongen ogsaa en af de nærboende Adelsmænd, Jacob Ulfeldt paa Selsö, en Gunst, idet han den tredie Marts befalede Pappenheim aarligen at udvise denne af Abrahamstrup Skove saamegen Brændsel, som han ved sine egne Folk to Gange om Sommeren og to Gange om Vinteren kunde lade hente [1], og kort efter blev en noget lignende Gunstbeviisning ogsaa andre Naboer til Deel [2]. Dette var dog vel neppe nogen umiddel-

---

ganngen, huer Landboe, som plöiger och saaer, iij Mark och huer gaardsede ij Mark, Sammeledis haffue wij och omdragett Mett Söffren smed i Skiffby iij Mark. Thij bede wij thig och wille, att thu lader forne wore vndersotte were quit for forne penndinge och thennom ter fore icke lader deele eller tiltale. Datum hörssholm tend vj Januarij Aar etc. 70.

[1] Regist. o. a. L Tom. X. fol. 279b. har det til Ulfeldt udgangne Brev, saaledes lydende:

Jacop wlffeld fick konn. maitz. breff ad gratiam, Att maa aarligenn bekomme vdj konn. Maitts och kronens Skouff hornssued saa mögenn wed til hans Ildebranndts behoff paa hans gaard Sielsö, Som hans egnne thiennere tuende gange om Sommeren och tuennde gange om windtherenn kunde ther henndthe och wdföre. Och skall konn. Maitts Leenszmannd paa Abramstorp lade forwise hannom same wed. Bedendes och Byudindes ther for forne wor Lenszmand etc. Datum kiöpnnehaffn thend iij Martij Ao. Lxx. — Omtrent fem Aar senere, den 16 Juni 1575 (Sjell. Tegn. Tom. XIII. fol. 48), fik Borchard Pappenheim Befaling at lade Jacob Ulfeld bekomme „til Ildebrand og anden Brugning af Hornsved Skov" paa samme Maade, som bevilget var for Peder Billes Tjenere.

[2] Tegnels. o. a. L. Tom. XI. fol. 103b. bevarer denne Ordre til Borch. Pappenheim.

Vor gunst tillfornn. Wiid, att wij haffue wndt oc tiilladt, att bönndernne, bode Adelens oc Andre, omkring Abramstrop, mue her effther haffue thieris skouff kiöb, som the haffue haffdt aff Arildz tiidt, dog att the ther for skulle giöre oc giffue till oss oc kronnenn, effther som the giordt oc giffuit haffuer aff gamell tiidt, Thij bede wij teg oc wille, att thu tilsteder thennom thett, oc ther emodt wppeberer, huadt oss aff retthe tilkomer, oc therwdinden ramer oc wiider wortt gaffn oc beste. Ther mett skeer wor wilge. Actum Frederichsborg 26 Maij Ao. etc. 1570.

bar Erstatning for Krigens Byrder, der rigtignok lettedes ved Freden mod Slutningen af Aaret, men hvis Efterveer længe föltes ogsaa i denne Egn, saa at Bönderne paa Abrahamstrup endnu mange Aar efter vare forarmede og stode tilbage med deres Afgifter.

At ophjælpe Godset var Lehnsmandens Pligt, og det synes, som Pappenheim ogsaa stræbte derefter. Ved enkelte Leiligheder kom Kongen ham derved til Hjælp. Saaledes overdrog han den femte Januar 1571 uden Indfæstning en Gaard i Gamlöse til Jep Povelsen Qvist iflölge et ældre Löfte af K. Christian den Tredie til dennes Svigerfader, Sören Staldsvend, der havde været Foged paa Abrahamstrup[1]. Men den almindelige Nöd blandt

---

[1] Reg. o. a. L. Tom. X. fol. 350. Da jeg ellers ikke har fundet denne Abrahamstrupske Foged og ikke har kunnet anvise ham nogen Plads i det Foregaaende, eftersom man ikke veed, paa hvilken Tid han var Foged, skal jeg meddele Kongens hidtil utrykte Brev til ham:

Söffren Staldsuend fick breff, som efftérfölger.

Giöre alle witterligtt, Att efftersom wor kiere herre fader, Salig och hoglofflig ihukommelse, haffde vnntt och thillatt Seffrenn staldsuennd, som wor fogett paa vor gaardt Abrahamstrup, at motte nyde och beholde enn wor och Kronenns gaard paa Oeröen vdj gamlöse liggendis, vdj hans liiffstiid, saa och ett hanns egtte barnn tend effter hannem att motte bekommett, efftersom samme breff wiidere formelder, Tha efftertij thenne breffuisere, Jep pouelssen quist, haffuer bekommett forne Söffren Stalldsuendtz datter till hans Egtte hustru, haffue wij aff wor synnderlig gunst och naade vnndt och thillatt, och nu mett thette wortt obne breff vnnde och thillade, att forne Jep poffuelssen Maa bekomme samme wor och Kronenns gaardt vdj Gamlösse, frij vdenn indfestning, och thend siiden haffue, nyde, bruge och beholde, Mett all sin eygendomme och thilligelsse, indtett vnnderdtagett vdj hanns liiffstiid och saa lenge hand leffuer. Dog saa att hand aarligen ter aff schall giffue och giöre thill oss och Kronen tennd sedtuanlige landgilde, tönnge och thienneste, som ter met rette pleiger och bör aff att gaa. Skall hannd och were wor Lennsmand paa wor gaard Abrahamstrop, thend som nu er eller

Bönderne efter Syvaarskrigens Ende blev ved og fordrede stadig Eftergivelser og Lettelser, som Kongen maatte bevilge[1]. Lykkeligere var udentvivl Pappenheim i sit huuslige Liv med Birgitte Falster, dersom man ellers tör slutte noget af den Fortale, hvorved Præsten Rasmus Hansen Reravius dedicerede hende 1575 sin Oversættelse af Bogen

---

her effter kommendis worder, hörig, liudig och fölgachtig, vdj huess maade hanud hannom paa wore weigne tilsiigindis worder. Sammeledis schall hannd och bygge och forbedtre forne gaardt, och thennd holde wedt godt heffd och machtt, Och icke forhugge eller forhugge lade Nogenn tee skoffue, ter tilliger, thill vpligtt i naagre Maade. Cum inhibitione solita. Ex Frederichsborg thend v Januarij ao. 71.

[1] Saaledes igjen 1574. Sjelland. Tegn. Tom. XII. fol. 243 har fölgende Skrivelse:

Till Borchortt von Papenheim.

Frederich etc. Wid att vore och kronens bönder till Abramstrup liggindes, vnderdanigst haffue oss besögett, att wij paa thenne gang naadigst vilde forschone thenum mett thene madschatt, som til midfaste schall vdgiffuis, och beklage the, the boe poe en scharp eygen och haffue liden biering med seed, och att the lider stuor schade aff dyr om somerenn, Som opeder och bortreder thieris korn. Huorfore wij haffue forne wor wndersotte, som ligge til Abramstrup, paa thenne gang benaaditt mett halff madschatt, Bedindis theg och wille, att thu lader schriffue och legge thennem for halff madschatt och thend siden aff thennum vdfordrer, Saa thend til thend bestimpte thid wisseligen vdkommer. Ther mett scher wor Wilge. Actum Frederichsborg thend v Martij 1574. — Af Bönderne havde Kronen saaledes i dette Aar vistnok en ringe Indtægt. Mere Nytte synes den at have draget af selve Hovedgaarden, hvorfra Kongen oftere lod forskrive Levnetsmidler. Saaledes 1576 d. 6 Septbr. (Sjell. Tegn. XIII. fol. 189) fik Pappenheim Befaling at lade bage af Abrahamstrup Gaards Forraad 30 Læster Bröd, at lade 2 Læster Byg formale til Gryn, at sende Kongen 15 Læster Rug og 5 Læster Malt, og endelig at indkjöbe til Kongen i Lehnet 200 Gjæs; 1577, da der om Efteraaret var Fodermangel paa Frederiksborg, maatte Pappenheim modtage fra den derværende Lehnsmand, Johan Taube, efter Kongens Befaling af 1 Novbr. s. A. (smsteds fol. 235) ikke mindre end 100 Öxne til Staldfodring.

om Huusfred [1]; men han havde selv kun en Datter, og han indböd derfor fra Tydskland 1578 sin femtenaarige Brodersön, Alexander Rabe von Pappenheim, der ogsaa senere ved Ægteskab med Regisse Grubbe Eilersdatter af Lystrup giftede sig ind i den danske Adel [2].

Borchard Pappenheim synes i det Hele med Omhu at have sörget for de fortrykte Bönder under Abrahamstrup Lehn [3]. De Fordringer, der efter Datidens eiendommelige Stats- og Hof-Huusholdning gjordes paa Natural-Leveringer og Arbeide af de kongelige Lehn, kunde han vel nogenledes tilfredsstille [4]; men Penge-Skatter og de i denne Tid ofte gjentagne extraordinaire Paabud var det vistnok stundom umuligt at inddrive [5], især hvor Matriklerne ikke vare ordnede efter de mange Forandringer, som i Tidens Löb ved Udstykning, Salg eller Magelæg vare foregaaede. Den almindelige kongelige Befaling

---

[1] Til Tröst, siger han, i Sorgen over hendes Moders, Öllegaard Valkendorfs (Datter af Henning Valkendorf til Glorup og Anne Oxe af Nielstrup), dödelige Afgang.

[2] Klevenf. Saml. ms. i Geh. Arch. Han eiede og skrev sig til Snedingegaard, döde 1631, og er begravet i Örslöv Kirke. See Ligpræd. af Povel Christensen. Kbhvn. 1631. 4. — Klevenfeldt anmærker endnu en tredie Indvandring af denne Familie med Jost Fredr. von Pappenheim til Söholt, gift med Regisse Urne Knudsdatter.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XIV. fol. 13: Kgl. Tilladelse af 28 Januar 1578, at der maatte regnes Bönderne 16 Skp. Byg paa en Tönde Gryn at levere.

[4] Smsteds fol. 83. 128. 132. Fra d. 6 Juni til d. 5 Octbr. 1578 maatte Pappenheim levere fra Abrahamstrup: 100 Lam, 30 Læster bagt Bröd, 4 Læster Gryn (1 Læst Gryn var 9 Tönder, men 1 Læst Byg var 48 Tönder, og der regnedes 16 Skp. el. $2^1/_3$ Tönde Byg paa 1 Tönde Gryn), 5 Læster Rug, 5 Læster Malt og en Deel Sviin.

[5] Sjell. Tegn. Tom. XIV. fol. 219: Kgl. Befaling af 16 Juli 1579 til Pappenheim, at indkræve Pendinge-Skatten i sit Lehn.

af toogtyvende August 1580[1] til nye Jordebögers Optagelse overalt i Riget var maaskee foranlediget ved erkjendte Misforhold i Beskatningen; men vist er det, at den Fattigdom, som engang havde faaet Overhaand blandt Bönderne paa Abrahamstrup Lehn, ikke derved blev afhjulpen.

Det er bemærket, at Borchard Pappenheim havde overtaget Lehnet uden noget formeligt Lehnsbrev[2], og i fjorten Aar havde han saaledes bestyret det. Han gjorde nu opmærksom paa denne Uregelmæssighed, og Kong Frederik den Anden befalede da den tredie Februar 1582 Rentemesteren Christoffer Valkendorf at opsætte det tilbörlige Lehnsbrev[3]. Saasnart han havde faaet dette, sögte han paa en mere gjennemgribende Maade at lette den Byrde, der trykkede Bönderne. Han forsikkrede Kongen, at der endnu var mange Restancer fra de i Fortiden udskrevne Skatter, at en Deel af Bönderne vare döde uden at have kunnet betale dem, og en anden Deel saa

---

[1] Smsteds fol. 258b., udstedet „paa Jagten i Söborg". I December s. A. befalede Kongen alle Lehnsmænd at optegne, hvad Eng og Agerland der laa til deres Lehn, og i Decbr. 1581 frigav han tre Mænd, Borgere i Holbek, men födte paa Abrahamstrup Gods, for deres Födestavn. (Ibid. fol. 400. 549b.)

[2] See ovenfor S. 87.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XV. fol. 25: Frederich etc. Wor synderlig gunst tilforn. Wiider, att Epthersom Oss Elskl. Borckortt Von Papenheim, wor mand thienner och Embitzmand paa wor gaardt Abramstrup, haffuer thillthess icke haffadt nogen breff Eller schrifftlich bescheedt paa forne wor gaardt, Men gjortt ther aff aarlig Rede och Regenskaff, Och hand nu Vnderdanigst haffuer weritt begierenthis, att motte bekomme aff Oss ydermere bescheedt och breff paa samme wor gaardt och Leen, ther Epther hand sig kunde haffue att Rette. Thi bede wij Ether och Begiere, Attj paa wore wegne giöre ther paa en tax och forordning, ther Epther wij kunde vnde och giffue forne Borchortt von Papenheim wortt breff paa samme Leen, Och thett Oss med thett förste lader tillkomme. etc. Thermet etc. Actum Kroneborg 3 Februarij Aar etc. 1582.

forarmet, at Intet kunde erholdes. Paa Grund af denne Forestilling befalede Kongen den otteogtyvende Februar 1582 [1] Christoffer Valkendorf at stryge alle Restancer for Bönderne i Abrahamstrup Lehn indtil Aaret 1577 og meddele Pappenheim Quittering derfor. Dette var nu vistnok en betydelig Lettelse; men de sidste fem Aar havde formodentlig ogsaa mange udestaaende Restancer, og ethvert af de fölgende gjorde nye Krav paa Madskat, almindelig Landehjælp, Pengeskat og deslige [2]. Dertil kom endnu i Aaret 1584 en Misvæxt, især paa Bygget, i Hornsherred, en pestagtig Sygdom [3], og endelig alle de

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XV. fol. 34 har ogsaa dette Brev, hvoraf man tillige seer Indholdet af Pappenheims Forestilling:

Christoffer Valckendorff fick breff Madskattens Restantz wdj Abramstrup Lehn anrörendis, ut sequitur.

Wor synderlig gunst thilforn. Wiider, att Oss Elskelige Borckhortt von papenheim, wor mand, thienner och Embitzmand paa wor gaard Abramstrup, haffuer Vnderdanigst for Oss laditt berette, att ther wdj Abramstrup Leen skall endnu were en heell hob tilbage staaenthis till Restantz af huis Madskatter, som ere bleffne schreffne och paabodne wdj forgangne Aaringe, Och att En partt bönderne, hoess huilcke samme Restantz er staaendis, er hen döde, En partt saa forarmede, at thett hoes thennum icke bekommis kand. Tha haffue wij Naadigst epthergiffuit, huiss aff samme Madskatte wdj forne Abramstrup Leen tilbage staar, som thil thett Aar etc. 77 etc. schulle were wdgiffuit. Thi Bede wij Ether och wille, Attj paa wore wegne forne Borckhortt von Papenheim, for huis Restantz aff Madskatter wdj forne Abramstrup Leen tilbage staar, til forne Anno etc. 77 skulde were wdgiffuit, Quitterer. Ther med skier wor wilge etc. Actum Haffniæ 28 Febr. etc. 82.

[2] Smsteds fol. 143. 299. 394. 516. 541: En Madskat d. 27 Novbr. 1582, almindelig Skat og Landehjælp d. 10 Januar 1584, Bröd-Levering til Flaadens Brug d. 19 Septbr. 1584, Öxne, Lam og Gjæs til samme d. 24 Juni 1585, Pengeskat d. 20 August 1585 o. s. v. o. s. v.

[3] Smsteds fol. 396. 417. 433. Misvæxten foranledigede d. 21 Septbr. og 26 Octbr. 1584 et Forbud mod Udförsel af Byg, og Pesten en Befaling af 16 Novbr. 1584, at en almindelig Bededag skulde holdes d. 25—27 Januar 1585.

Natural-Arbeider, der paalagdes Bönderne ogsaa udenfor Hovmarkens og Hovedgaardens Drift, saa at de ikke alene maatte hugge og kjöre Tömmer fra de store Skove i dette Lehn, navnlig til Ombygningen af Sundby Færgebro 1585[1],

---

[1] Smsteds fol. 523. og Tom. XVI. fol. 2. Befalinger til Borchard Pappenheim, lydende saaledes:

Frederich etc. Wor gunst thilforn. Wiid, att wij haffue forgott ansehet, och Ere thilsindt worden, att wille lade giöre En skibbro wid Sundby ferge, att ther paa kand opschiibis, huis godz ther Sammestedtz Indföris, Enthen thill wor behoff Eller Andre theris Leylighet, Huor thill will behoff giöris En heell hob thömer. Thi bede wij thig och wille, att Nar thu her met besögis, Thu tha paa wor och Kronens skouffue, Som thu wdj befalling haffuer, thill wor gaard Abramstrup, huor thet Ringist thill Skouff schade schie kand, lader hugge, Saa mögit och Saa Stortt och Dannit bygge thömmer, Som wor Thymmermand, hans Lyckou, thig om schall thilsige och wnnderwiisse, och Nar thet huggen Er, Attu tha thet lader nederflode, och forschaffer thill Landt paa thenne Siide, Ind for Sundby, Saa thet met thet förste maa Vdkomme. Ther met schier wor wilge och thag her Ingen forsömmelse fore. Befallendis etc. Actum Frederichsborg, thend x Jnlij, Aar etc. 1585. — Ligeledes i Begyndelsen af næste Aar: Bönderne Vdj Abramstrup Leen finge breff om thömmer att lade Udföre, ut sequitur etc. Wij Frederich Thend Anden etc. Helsse Ether alle wore och Kronens, saa och alle Closter thiennere, Prelate thiennere, Canicke thiennere, Vicarij thiennere, Prouiste thiennere och Preste thiennere, Som bygge och boe offuer Ald Abramstrup Leen, Euindelig mett Gud och wor Naade. Viider, att wij Naadigst haffue befallit Oss Elskl. Borckort Von Papenheim, wor Mand, thiennere och Embitzmand paa for[ne] wor gaard Abramstrup, at schulle lade hugge Nogle threer ther wdj Leenit thill en schibbro, som wij wille lade legge wid Sundby ferge. Thi Bede wij Ether Alle och huer Serdellis, Strengeligen binde, Attj Retther Ether Epther, Naar I aff for[ne] Borckort Von Papenheim ther om thilsiges, Tha att begiffue Ether met Ethers heste och wogen thil the Steder, hand lader forwisse, Och siden thil hielp samme thömmer att vdföre. Saa frampt nogen findis her Emod forsömmelig och offuerhörig, I tha icke therfore wille deelis och thilthalis och Straffis. Ther mett scher wor wilge och befalling. Ladendis thett Ingenlunde. Actum Frederichsborrig, 7 Januarij Aar etc. 86.

men endog hente Rug fra Hovedgaarden hjem til deres Huse og deraf bage store Provisioner af Bröd til Brug for den kongelige Orlogsflaade. Der var intet, hvortil man ikke troede at kunne raade over Böndernes Kræfter[1]. Det er derfor heller ikke rimeligt, at hiin kongelige Eftergivelse i nogen mærkelig Grad havde forbedret Bondens Vilkaar eller fremkaldt en lykkeligere Tilstand paa Abrahamstrup i Frederik den Andens sidste Dage. Ved hans Död, den fjerde April 1588, havde Borchard Pappenheim endnu dette Lehn.

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XV. fol. 568. Et classisk Exempel paa, hvorledes et heelt Lehns Bönder, ogsaa de paa Lehnets geistlige Gods, hvorover Kongen efter Reformationens Indförelse havde Herligheden, kunde forvandles endog til — Bagere, naar det Slags Arbeidere tilfældigen behövedes, giver fölgende Kongelige Befaling af den 8 October 1585:

Kong. Matts. Obne Breff til Bönderne offuer alt Abrahamstrup Leen om bröd att lade forbage, ut sequitur:

Wij Frederich thend Andenn etc. Helsse Ether Alle, Closter thiennere, Prelate thiennere, Canicke thiennere, Vicarie thiennere, Prouiste thiennere, Preste thiennere och Kircke thiennere, Som bygge och Boe offuer aldt Abramstrup Leen, Euindeligen met Gud och wor Naade. Viider, Etpher som wij haffue befallit Oss Elskl. Borckortt von Papenheim, wor mand, thienner och Embitzmand paa wor gaard Abramstrup, att schulle lade bage nogre Lester bröd thill Vdspisning paa wore Orlougs Skiibe och paa Holmen for wort Slott Kjöbnehaffn, Och thet will falde wore och Kronens Bönder och thiennere besuerligt samme Bröd alene saa snart, som behoff giöris, att forbage, Och Epther [wij] for[ne] Bröd met thet första behoffde och giernne haffue bagit, Bede wij Ether och huer serdelis befalle, attj Rethe Ether Epther met thet förste att begiffue Ether thill for[ne] Abramstrup, Och ther huer att anamme Saa mögit Rug, Som thill tho Thönder Bröd, och thet siiden forbage, och siiden thill for[ne] wor Leenssmand leffuere, Saa for[ne] Bröd met thet allerförste kand bliffue bagit. Thermett scher wor wilge och Befalling. Thi thager her Ingen forsömmelsse fore, Saa frampt I icke therfore wille liide thilthalle och Skade. Ladendis thet Ingenlunde. Giffuet paa Andnorskouff, thend viij Octobris Aar etc. mdlxxxvij. (Skrivfeil istedenfor: mdlxxxv.)

13. Men i Formynder-Regjeringens förste Aar traadte han af. Allerede den tredie Juli udgik Befaling til ham at aflevere Abrahamstrup til Oluf Bille, og til denne at aflevere sin hidtilværende Forlehning, Turebygaard, til Jörgen Ernst Worm, en Adelsmand af tydsk Herkomst [1]. Borchard Pappenheim levede derefter ikke længe. Han efterlod sig 1590 en Datter Margrete, der ved Ægteskab bragte Sæbygaard til Eiler Rud af Otterslöv og blev Moder til en Sön, der fik hendes Faders Navn [2]. Men Abrahamstrups nye Lehnsmand forblev i sin Stilling gjennem hele Formynder-Regjeringen, indtil den unge Konge opnaaede sin Myndighedsalder.

Oluf Bille til Vallö [3] var en Sönnesöns Sön af den ovenfor anförte Peder Bille til Svanholm, som var Broder til den ligeledes nævnte Herr Bendt Bille til Söholm [4]; han var en Sön af Peder Bille til Svanholm og Birgitte Rosenkrands Olufsdatter, og var selv gift med Margrete Rosenkrands Jörgensdatter, hvis Fader havde Sæde i Formynder-Regjeringen [5]. Dette Familieforhold var maaskee ikke uden Indflydelse paa Oluf Billes Befordring og de fordeelagtige Vilkaar, under hvilke den skeete. Efterat han allerede den förste Mai 1588 havde tiltraadt Abrahamstrup Lehn [6], og den eenogtyvende næst efter deeltaget i

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XVII. fol. 65b.

[2] See Vedel Simonsen, om de Danske Ruder, II. 149. Ligpræd. over Borchard Rud af Knud Eriksen Pontoppidan, Præst i Halsted. Kbhvn. 1656. 4.

[3] Han kaldtes dengang endnu Oluf Bille til Svanholm (f. E. i Quittancen for Tureby af 15 Marts 1589: Sjell. Regist. Tom. XIII. fol. 64), indtil hans Broder fik denne Gaard.

[4] See ovenfor Side 27. 42.

[5] Hoffm. Dan. Ad. III. 323 Tab. I. 336—37.

[6] Dette siges udtrykkeligt baade i den nysnævnte Quittants for Tureby, og i det nedenfor meddeelte Brev af 13 Febr. 1590, skjöndt Lehnsbrevet, som vi ville see, blev udstedt to Maaneder senere.

det anseelige Fölge af Rigets Store og Lehnsmænd, der ledsagede den afdöde Konges Lig fra Antvorskov eller Slagelse til Roeskilde [1], erholdt han under tredie Juli 1588 det af Formynder-Regjeringen i den unge Konges Navn udstedede formelige Forlehningsbrev, der var meget gunstigt for ham [2]. Abrahamstrup blev ham nemlig givet som et Lehn paa Afgift. Oluf Bille skulde have Hovedgaardens og det tilliggende Böndergods's hele visse og uvisse Indtægt, intet undtaget, saa og Krónens Andeel af Tiendekornet og hele Lehnets geistlige Rente imod en aarlig Afgift af trehundrede Daler, at indbetale hvert Aars förste Mai i det kongelige Rentekammer, Stillingen af tvende Gerustheste inden Riget paa egen

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XVII. fol. 13 har Indkaldelsesbrevet, hvor da ogsaa Oluf Bille nævnes. Jvfr. Resen, S. 361.

[2] Sjell. Regist. Tom. XIII. fol. 6b—8a. Det lyder saaledes:

Wij Christian thend Fjerde etc. Giöre Alle witterligtt, Att wij Aff wor Synderlig gunst och naade, saa och for throschab och willig thienniste, som Oss Elskl. Oluff Bille, wor mand och thienner, hogborne Förste wor kierre her fader, Salig och hoglofflig Ehukommelse, och Riiget her thill giortt och beuist haffuer, och her Effter Oss och Riiget throligen beuisse maa och schall, haffue vndt och forlentt, Och nu mett thette wortt obne breff vnde och forlenne for^ne Oluff Bille Wor och Kronens gaard och lehen Abramstrup mett Bönder och thiennere och ald thess Renthe och Rette thilliggelsse, Inthet Vnderthagitt, effther som oss Elskl. Borchartt von Papenheim, wor mand och thienner, thett nu sidst for hannom vdj werre och forleaning hafft haffuer, Att schulle haffue, niude, Bruge och Beholde, Till saa lenge Anderledis therom thillsigis, Dog saa att hand Aarliigen thill Affgifft schall giffue theraff thill Oss och Kronen baade for thend wisse och wuisse Indkomst, Tisligiste for wor och Kronens Anpartt Aff thiende Kornitt, Och huiss geistlige Renthe och Rettighedt, som ther falder vdj Lehenitt, och oss och Kronen thillkommer, thre hundritt Daller, Och samme Pendinge huertt Aar thill huer Sanctorum philippi och Jacobi Apostolorum dagh Paa hans egen omkostning lade fornöige Ind wdj wortt Renthekammer. Och schall hand ther aff thienne Oss och Riiget mett tho gerust heste Inden Rigit paa hans egen omkostning och wden Riigit Paa Wor

Bekostning, og Vedligeholdelsen af Hovedgaard, Ladegaard og Möller uden nogen Udgift for Kronen. Tolden, Accisen, Skovene og Jagten havde Kongen forbeholdt sig, dog saaledes at han maatte bruge Skovene til Brændsel og Bygningtömmer for Gaarden selv og Kronens Bönder samt de Adelens Bönder i Hornsherred, som af Arilds Tid havde faaet Skov af Hornsved, eller kunde have særlige Breve derpaa fra Frederik den Anden; men dertil maatte alene udvises Vindfælder og furnede Træer, ikke rodhugne eller friske, og hvad der indkom paa denne Maade ved Salg af Skoven, deraf skulde Lehnsmanden nyde det

---

och Kronens omkostning. Han schall och bygge och forbedre forne wor gaardt Abramstrup och Ladegaarden, ther thill liggendis, Och thennem wed macht holde och forbedre. Hand schall i lige maade holde, hviss möllcre ther thilliggendis ere, wid guod heffdt och bygning paa hans egen omkostning, Och ther fore Inthet thillschriffue oss och Kronen i nogen maade. Huiss Thold och Siisse, som ther kand falde vdj Lehenit, wille wij oss och Kronnen Allene forbeholditt haffue. Hand schall icke heller forhugge eller forhugge lade Skouffuene ther thilligger, Vden huiss hannom thill Ildebrandt och gaardsens bygning thill Nottorfft kand behoff giöris, huor thill hand mest schall bruge, huiss windfeld ther falder om Aarit, Och saa schall hand icke heller selge eller Affhende nogen Rodhuggen skouff, Egh eller Bögh. Dog maa hand Vnde wor och Kronens thiennere ther vdj herrittit frij Bygnings Thömmer thill Kronnens gaardes nottorfftige Bygning, Och thett ligenell icke vden Aff fornede threer, och huor mindst kunde were thill Skouffskade. Maa hand och Vnde thennom frij thill thieris Ildebrand aff Windfalden och fornede threer, Effther som the Aff Arrildtz thiid skall haffue bekommitt. Dissligiste maa hand och selge thill Adelens thiennere ther vdj herrittit Aff Windfeld och fornede threer for skiellig kjöb, dog Inthet grönt Rodhuggen thennem forunde. Och schall hand therudinden Ingen Aff Adelens thiennere lade nyde nogen Wilkor eller Fordeell for hinanden mett bedre Kiöb eller Vdj andre maade, Wden the therom kunde haffue högt bete wor kierre Her Faders breff att fremlegge, huor effther hand sig thill thend leylighedt haffuer Att rette, och ellers vdj Ingen Deell thend enis thienner for thend Andens nogett Indrömme, meden therudinden holde ligelighedt. Och huiss hand for windfelder och fornede Aff Adelens thiennere

Halve og erlægge den anden Halvdeel til Kongen. Jagten paa Harer og Ræve var ogsaa Lehnsmandens.

Dette er Lehnsbrevets Indhold. De sidstnævnte Kronen forbeholdte Indtægtskilder vare neppe betydelige, da Skoven skulde skaanes og store Udviisninger af Vindfælder og beskadigede Træer vare tilstaaede baade Lehnets Bönder og Omegnens Adel, hvilke Udviisninger i det fölgende Aar ogsaa kom alle Herredets Præster og Degne, senere endnu enkelte Andre, tilgode[1]. Uagtet Lehnsbrevets for Oluf Bille saa gunstige Betingelser synes det ikke at være taget meget strængt med Hensyn til de ham paalagte Forpligtelser. Til disse hörte, at han uden Udgift for Kronen skulde bygge og forbedre Gaarden selv med dens Ladegaard og Möller. Men da Abrahamstrup et Par Aar efter befandtes i en saadan Tilstand, at Huusholdnings-Bygningerne vare næsten ubrugelige og Gaarden selv meget forfalden, saa synes det i Februar 1590 at være

---

eller Andre bekommendis Worder, Therfor schall hand aarligen giöre oss gode rede och Regenschaff, Och haffue wij theraff benilgitt hannom halfparthen for sig att beholde, och thend Anden Halffpartt komme os thill beste. hand schall och frede Jachten och aldelis Inthet Jege eller Jege lade, Skiude eller Skiude lade paa nogen wor och Kronens schouffue, ther thilligger, Underthagendis Harer och Reffue. och saa skall hand holde Bönderne, ther thilliggendis ere, Wid lough, skiel och rett, och Ingen aff thennom thillstede emod lougen att wforrettis eller mett nogen ny Indfestning eller Anden wseduanlige Paalegge att besuergis i nogre maade. Thi forbiude wij wore Fougither, Embitzmend och Alle Andre forne Oluff Bille her Emod Paa forne Abramstrup gaard och lehen, Eller nogen thess renthe och Rette thilliggelsse, epther som forsit staar, Att hindre eller vdj nogre maade forfang att giöre. Vnder wor hyldist och naade. Actum Haffnie 3 Julij Ao. etc. 88.

[1] Sjell. Tegnels. Tom. XVII. fol. 144 have et Brev til Oluf Bille af 4 April 1589, at menige Præster og Degne i Hornsherred maatte faae fri Ildebrand af Hornsved, og fol. 221 af 4 Novbr. s. A., at Christoffer Pakisk (Pax) maatte erholde 300 Læs Veed.

bleven ham tilladt at anvende den hele toaarige Kronens Indkomst fra hans Tiltrædelse indtil den förste Mai samme Aar, uden at tage noget af det, som Lehnsbrevet havde tilstaaet ham selv, paa Bygningernes Istandsættelse og Opförelsen af et nyt grundmuret Huus, og at före Kongen de dertil medgaaende Udgifter til Regning[1]. Nogle Aar senere blev rigtignok Afgiften af Abrahamstrup Lehn lidt forhöiet; men dette var allerede forud paa anden Maade erstattet. Efterat Oluf Bille nemlig i Begyndelsen af Aaret 1593 havde faaet Brev paa at maatte nyde Herligheden af tvende Gaarde i Taarnby ved Vallöe, som hans Fader og Moder för havde havt[2], udstedede Formynder-Regjeringen

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XVII. fol. 250b. Jeg siger med Flid, at det synes saa. Thi fölgende Brev til Oluf Bille lader sig ikke vel forene med det paaberaabte Afgifts-Lehnsbrev.

Christianus 4. Wor gunst thilfornn. Wiid, at som wij komme wdj forfaringe, huorledis at husene ther paa wor gaard Abramstrup schal med bygning ilde werre wed mackt holden, saa at ther huercken bryggers eller baggers eller stegers saaledis findis wed macht, att mand thennom thil nottorfftens leilighed kan bruge, Ther thil med paa gemackerne med Skaarsten oc Anderstedtz i Andre maade schal findis mögit bygfeldig, Tha bede wij thig oc wille, attu lader forbygge ther paa gaarden tho Aars indkompst, huis thu Aff samme lehn, wist oc wuist, paa tho Aars thiid kand haffue bekommit oc opborit, regnendis fra Philippi Jacobi Dag ao. etc. 88, thu först med samme lehn er bleffuen forleent oc thil nest thilkommendis Philippi Jacobi Dag ao. etc. 90. Dog huis thig thil aarlig pension er forschreffuit, thet schal och mue thu epter dit forleenings breff niude, beholde oc oppebere. Oc attu lader opsette et huss, murit aff grund, oc haffuer insehende med, att thet wdi saa maade med bygning bliffuer forferdiget, at thet kand bliffue bestendig oc thil gauffns giort, oc huis thu ther paa anuender, attu thet lader indschriffue wdj thit regenschab. Haff. 13 Febr.

[2] Sjell. Reg. Tom. XIII. fol. 308b. I Overskriften siges, at disse Gaarde laae i Tjereby, men i Brevet selv staaer tydelig skrevet: Tornby, som vistnok er det rigtige. — Nogle Uger senere deeltog Oluf Bille ifölge Indbydelse af 28 Novbr. 1592 (Sjell. Tegn. Tom. XVIII. fol. 210) i det Bryllup, som den unge Konge Fastelavns

den eenogtredivte August for ham et nyt Lehnsbrev paa Abrahamstrup, at regne fra den sidstforegaaende förste Mai, og fastsatte deri den aarlige Afgift til firehundrede Rigsdaler. Men de övrige Bestemmelser bleve i alt Væsentligt uforandrede [1], saa at Oluf Bille fremdeles havde en fordeelagtig Forlehning og efter Lehnets Störrelse gode Indkomster.

Da Kong Christian den Fjerde 1596 var bleven kronet [2] og selv havde overtaget Regjeringen, sporedes en Stræben efter bedre Orden saavel i andre Retninger som med Hensyn til Benyttelsen af Kronens Lehn. I Almindelighed bleve Lehnene nu kun bortgivne paa Regnskab, hvorimod Lehnsmanden fik en fast Besoldning, og Philippi Jacobi Dag eller den förste Mai blev den ordentlige Termin for Lehns-Indtægternes Erlæggelse i det kongelige Rentekammer, en Regel, der tidligere var anvendt, men dog under mange Afvigelser. En naturlig Fölge deraf blev det, at Lehnene bortgaves ved förste Mai, hvorfor ogsaa en Forordning af femte August 1596 uden Vanskelighed kunde tilstaae afdöde Lehnsmænds Enker at beholde Lehnet til den næstfölgende förste Mai [3]. Hvad i

---

Söndag 1593 gjorde for sin Hofmarskalk Predbjörn Bild paa Kjöbenhavns Slot (Mag. f. Ad. Hist. I. 105); men Aaret efter, d. 29 Juli 1594 (Sjel. Tegn. XVIII. 347), maatte han, ligesom samtlige Rigets Lehnsmænd, indfordre en Afgift af alle Lehnets Præster til en Studenterboligs Bygning paa Studiigaarden.

[1] Smsteds fol. 340b—342a. De enkelte Omstændigheder ere vidtlöftigere udförte og enkelte nye tilföiede, f. E. den, at Oluf Bille maatte *icke affkende Nogen the Voerende Sönner, paa goudtzit födde ere*, en Clausul, som i den fölgende Tid hyppigt findes i Lehnsbrevene.

[2] Til Kroningen leveredes blandt andet fra Abrahamstrup Lehn iflölge Befaling af d. 22 Mai 1596 (Sjell. Tegn. Tom. XVIII. fol. 514): 300 Lam og 400 levende Gjæs, der skulde indsendes den 1 og 25 August.

[3] Det Kongl. Dan. Selsk. Beg. o. Tilv. S. 287 no. 25. Selskabets Samlinger bevares nu særskilt i det Kgl. Geheimearchiv.

Særdeleshed Abrahamstrup angaaer, da begyndte med K. Christian den Fjerdes Selvregjering en heel ny Epoke for dette Lehn. Frederiksborg, som Kong Frederik den Anden havde bygget og hvor Christian den Fjerde var födt, skulde gjöres til et Hoved-Slot i denne Egn af Riget, ikke alene ved en ny og langt prægtigere Ombygning, men ogsaa ved et anseeligere Tilliggende. Kronborg Lehn indskrænkede det imod Östen, og det vigtige Kronborg Slot maatte ikke beröves nogen Herlighed: det vedblev at være et Hovedlehn [1]. Men det lille Abrahamstrup Lehn imod Vesten, som kun omfattede Hornsherreds Krongods, blev henlagt under Frederiksborg og bestyret af dettes Befalingsmand. Vistnok blev i samme Periode ogsaa Frederiksborg Lehn ikke sjeldent underlagt Lehnsmanden paa Kronborg, formodentlig en Fölge af, at Kongen allerede under Bygningsarbeiderne, som han selv ledede, saa ofte personlig benyttede Frederiksborg; men ogsaa under disse Forhold stilledes de trende Lehn ingenlunde paa lige Linie. De betragtedes egentlig kun som to, idet Abrahamstrup regnedes til Frederiksborg. Abrahamstrup havde i Gjerningen tabt et Lehns Selvstændighed; dets Herre residerede enten paa Kronborg eller paa Frederiksborg; det var kun en Avlsgaard med et Jagtslot og store Skove i Frederiksborg Lehn, og dets Skjæbne i denne Tid bærer allevegne Spor af dets ydmyge Stilling. Den historiske Beretning derom burde vel gjöre et tilsvarende Indtryk [2].

---

[1] Naar i denne Periode Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn saa ofte nævnes sammen i de officielle Lehnsbreve, anföres de altid i denne Orden, Kronborg först, dernæst Frederiksborg „samt Abrahamstrup". De to förste benævnes „Slotte"; det sidste kaldes „Gaard".

[2] Lehnets og Gaardens Historie er for en stor Deel den der residerende Lehnsmands; men da nu ingen Lehnsmand residerede paa Abrahamstrup, vil det neppe være passende at udbrede sig over Lehnsmændenes Historie i nogen nærmere Detail.

Kong Christian den Fjerde afskedigede endnu i Efteraaret 1596 de hidtilværende Lehnsmænd paa Frederiksborg og Abrahamstrup, Jacob Trolle og Oluf Bille, og bestemte begge Lehn til sin Kjögemester Peder Mund, der ogsaa strax forelöbig overtog dem [1]. For at indlede den formelige og endelige Overdragelse befalede han den fjerde October Jacob Wind til Grundet, Erkedegn i Roeskilde, og Ditlev Holk til Höigaard, Lehnsmand paa Kronborg [2], at de skulde være tilstede, naar Jacob Trolle afleverede Frederiksborg og Abrahamstrup, tage Syn over Bygningerne og overantvorde disse med Inventarium, Jordeböger og deslige til Peder Mund. Til denne udste-

---

[1] Da Jacob Trolle, som strax vil vise sig, afleverede begge, maatte man vel antage, at Oluf Bille först er bleven forlövet og at Jacob Trolle derefter i en ganske kort Tid har havt Abrahamstrup tilligemed Frederiksborg. Vist er det, at Peder Mund allerede i Septbr. 1596 fungerede som Lehnsmand; thi den Kongl. Befaling af 28 Septbr. 1596 om Udskrivning af en almindelig Landeskat (Sjell. Tegn. Tom. XIX. fol. 11) blev for Frederiksborgs og Hornsherreds Vedkommende sendt til ham.

[2] Sjell. Tegnels. Tom. XIX. fol. 15b—16a have denne Kgl. Befaling, saaledes lydende:

Wij Christiann etc. Helsse Eder oss Elskl. Jacop Windt thill grunditt och Dettlöff holck til Höigaar(d), worre mendt og thiennerre, kerligen medt gudt och wor Naade. Wiider, effthersom wij Naadigst haffuer forlent oss Elskl. Peder Mundt, wor Kiögemester, medt wortt och Kronens Slott Fredrichsborg, som och medt wor och Kronens Gardt Abramstrup. Thi Bede wij Eder, Befalle och her medt full macht giffue, att nar os Elskl. Jacop Trolle, wor mandt, thienner och Embidtsmandt paa wor gaar wdj Thrundhiem, fraa Sig leffuerer forne Slot och gardt, I tha Erre offuerнerrendis thillstede och thill forne Peder mundt offuerantuorder, huiss Inuentarium, Breffue, Register, Jordeböger och allt Andett, Som hoess forne Slot och gardt findis och Bör att ladis och offuerantuordis. Tissligiste Attj och Beszichter Bygningenn paa Slotit, Saa well Som och paa forne gardt och ladegardene therssammestedtz, huorledis den nu forre finndis och wedt macht holdis, och thet klarligenn giffuer fran Eder vnder Eders Signeter beschreffuit, Som I wille antsuare och werre Bekienndt, och

dede Kongen Dagen efter et, som det synes, dog endnu kun forelöbigt Lehnsbrev[1], ifölge hvilket han skulde nyde en aarlig Besoldning af syvhundrede Rigsdaler, samt Halv-

---

thet Sidenn till for^ne Peder mundt offuerantuorder. Ladendis etc. Guiffuitt Haffniæ 4 Octobris A^o. 1596.

[1] Sjell. Regist. Tom. XIV. fol. 16b—18a. Dette kortfattede Lehnsbrev tör der vel være Plads for:

Wij Christian etc. Giöre Alle witterligt, att wij Aff vor Synderlige gunst och Naade, saa och for throschauff och Villig thienniste, som Oss Elskl. Peder Mundt, Vor mandt och thienner, Oss och Riigit gioert och beuist haffuer och her Epther throlligen giöre och beuisse maa och schall, haffue vndt och forlendt och nu med dette vortt Obne Breff vnde och forlenne Vort och Chronnens Slott och Leen Friderichsborg, med Bönder, thiener, och Aldt thes rente och rette thilligelsze, aldielis inthedt wnnderthagitt, Effther som Oss Elskl. Jacob Throlle, vor mand och thiener, ther tiill nu sennisten wdj werge och forsuar hafftt haffuer, Att mue och schulle haffue, niude, bruge och beholde, thiill saa lenge vij Anderledis ther om thiilsigendis worder. Och schall hanndt wdj Alle maade, med Inndthegt och wdgifft, aff for^ne Slott och Leenns Indtkompst Wide och ramme wores gaffuen och beste, Effther som wij hanum Naadigst thilthroer, Och medt Aldt tinngest, saa Vell med thendt daglige wdtspissening paa Slottedt, som Anditt wdj Ladegaardenn och Leennidt, haffue guodt och flittig opseende, Att Aldt thinngest skickeligen, ordentligen och thilbörligenn forholditt bliffuer, Oss thiill thend ringeste ombkostning mueligt er, eller skie Kandt. Sammeledis schall for^ne Peder Mundt thiill huer Sanctorum Phillippi Jacobi Dag giöre goudt rede och regenschauff for Aldt for^ne Slottis wisse och wuisse indkomst, Innthedt wndertagett i nogre maade, Saa well som och for thendt geistlige Rennte, ther Vdj Leenidt falde Kanndt. Och for slig hanns wnderdanigste throe och willig thienniste haffuer wij Naadigst bewilget hannum Aarligen thiill besollding paa hans egidt liiff vij^c gamble Daller, Och paa threi Karle thiill Lönn, huer — ix Daller om Aarridt. schall handt och bekomme wnderholding og Klæding paa Sex Perssoenner och frij fouder och maall paa fire gerust heste, huormedt handt schall thienne Oss och Riigett, naar hannom thiil Siges, inden riigett paa hanns egen, och wden Riigett paa Vore ombkostning, Saa och beckomme frij fouder och maal paa thuende Wogenheste. Meden huadt Slottens och Ladegardennes

delen af de uvisse Indtægter, men forövrigt hver Philippi Jacobi Dag aflægge Regnskab for Alt og indbetale Overskudet til det kongelige Rentekammer. Overleverings-Forretningen eller andre Omstændigheder medtoge næsten et Fjerdingaar, i hvilken Tid Peder Mund dog ligefuldt forestod Lehnet[1], og först fra Nytaarstid 1597 regnedes hans fulde Ansvarlighed som Lehnsmand[2]. Fra den Tid af vare Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn forenede

daglige folck och thienners lönn och Aarss besolding anlanger, ther medt schall forne Peder Mundt i alle maade forreholde och retthe sig epther, Ligeruis som forne Jacob Throlle nest for hannom giordt haffuer. Sammeledis haffuer Vij Naadigste beuilgett hannom halffueparten aff thend wuisse rente, som Aarligen ther wdj Leennidt falde Kandt, som er Sagefaldt, Gaardtfestning, Hossbundtholdt, Winndtfelder, Drifftt, förlouff och Rönings gouds. Medenns huis Oldengieldt, Thieldt, Ziisse och wragh, som ther wdj Leennidt sig thildrage kandt, Thedt Ald sammen, inthet wndertagett vdj nogen maade, vill wi thiill Clartt och gott regenschaff haffue oss Aldenne forbeholditt. Skall handt och holde Bönderne, paa goudtzitt boendis, wed loug skiell och rett, och ingen Aff thennum thiillstede Att wforrettis emodt lougen eller medt nogen nye Inndtfestning eller Anden wsedtuannlig paalegge besuerge wdj nogen maade. Dissligeste schall handt och haffue flittig indtseende med Vildbanen, att thendt well fredis, Och Aldielis inthett iage eller Iage lade, skiude eller skiude lade, paa nogen the Skouffue, ther thilligger, Och thennum eyheller thiill wpligt forhugge eller forhugge lade i nogenn maade. Och ey heller selge eller affhende nogne the Vornede Bönder Sönner, Paa forne Slottis gouds födde ehre eller her epther födde worder, wden vor Naathes wilge och befalning. thi forbiude wij vore Fougitter, Embitzmend och Alle Andre forne Peder Mundt her emod, Epther som forschreffuit staar, Att hindre eller vdj nogen maade forfang att giörre. Vnder wor hylleste och Naade. Giffuitt paa wortt Slott Kiöbenhaffn den 5 Octobris Anno 1596.

[1] Sjell. Tegn. Tom. XIX. fol. 30. 34. 37b. 45 viser dette ved en Række af Breve, udstedede til ham i denne Egenskab, den 28 Octbr., 21 Novbr., 9 og 20 Decbr. 1596.

[2] Vil sees af en i det fölgende omtalt Quittance af 16 August 1604, der udtrykkelig nævner den 2 Januar 1597 som den Dag, da hans Regnskab först begyndte.

under ham og hans Eftermænd, Joachim Bülow, Claus von Ahnen, Christoffer Basse, Jörgen Urne, Frederik Urne, Hans Ulrik Gyldenlöve og Arent von der Kuhla, igjennem et halvt Aarhundrede lige til Christian den Fjerdes Död.

Peder Mund til Serritslev, en Sön af Sören Mund til Serritslev og Kirsten Glambek, nedstammede fra en gammel dansk Adelsslægt, hvis Vaabenmærke var en blaa Lilie, holdt af to Arme, i Sölvfeldt[1]. Efterat han den anden Januar 1597 havde tiltraadt Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn, fik han, ligesom Rigets Lehnsmænd overhovedet, den næstfölgende tolvte April et nyt Lehnsbrev, der udförligt bestemte hans Pligter og Rettigheder[2]. Disse Lehnsbreve fortjene Opmærksomhed deels som en af de förste almindelige Regjeringshandlinger, den unge Konge foretog sig, deels som et vigtigt Bidrag til Oplysning om Rigets daværende Statshuusholdning, og da de alle, med den nödvendige Forskjel mellem Afgiftslehn[3] og Regnskabslehn, i det Væsentlige vare af samme Indhold og Form, kunde det, der meddeeltes Peder Mund, give et almindeligt Begreb om Lehnsmændenes Stilling i

---

[1] Klevenf. Saml. ms. i Geh. Arch. og Dan. Adelslex. II. 30. Top. Saml. Mariboekl. no. 11 er Sören Munds Livsbrev paa Serritslev af 12 Juni 1573 for ham og eet af hans Börn.

[2] Sjell. Reg, Tom. XIV fol. 54 fgg. har den hele Række af Breve til Sjellands Lehnsmænd fra denne Dag, nemlig Börge Trolle for Kjöbenhavns Slot, Christof. Valkendorf for Jungshoved, Peder Mund for Frederiksborg, Christof. Parsberg for Roskildegaard, Arild Hvitfeld for Draxholm, Ebbe Munk for Antvorskov, Steen Brahe for Kallundborg, Henr. Lykke for Vordingborg, Steen Bille for Turebygaard, Corf. Ulfeldt for Korsör, Chr. Holck for Tryggeværldegaard, Breide Rantzau for Stege og Elmelundgaard, Eustachius von Thümen for Svenstrup, Ditl. Holck for Kronborg.

[3] I Dan. Mag. VI. 202 fg., under de samlede Efterretninger om Mariager Kloster, har man trykt det til Jacob Seefeld givne Lehnsbrev som Exemplet for et Afgiftslehn. Han var Rigsraad og nöd vel som saadan noget fordeelagtigere Vilkaar.

Regnskabslehnene [1], som nu vare den langt overveiende Deel. Iflölge det nye Lehnsbrev vedblev da Frederiksborg med Abrahamstrup at höre til Regnskabslehnenes Klasse, saaledes at Peder Mund mod en fast aarlig Besoldning af femhundrede Rigsdaler for sig og sine Folk, den almindelige Hofklædning for sig selv sjette og fri Underholdning for sig selv ottende, skulde aarlig aflægge Regnskab for samtlige Lehnets visse og uvisse Indkomster, og vaage over god Orden med Hensyn til Bespiisningen og Lönningen af Kongens Folk paa Slottet og Ladegaardene:

---

[1] Sjell. Reg. Tom. XIV fol. 58. Jeg skal her lade det aftrykke som et Exempel for Regnskabslehnene (skjöndt der vistnok ogsaa var nogen Forskjel mellem de enkelte af disse), og jeg skal derhos lade de Stykker, hvori det afviger fra Jacob Seefelds Lehnsbrev, sætte med Cursiv. Peder Munds udförlige Lehnsbrev af 12 April 1597 lyder da saaledes:

Wij Christian etc. Giör Alle witterlig, Att wij aff wor Synderlig gunst och Naade, och for Throschaff och willige thieniste, som oss Elskl. Peder Mund, wor mand och thiener, oss och Riget her thill giord och beuist haffuer och her effter throligenn giöre och beuisse maa och schall, haffue wndt och forlehnnt och nu med thette wort obne breff wnde och forlehene forne Peder Mund med wortt och Cronnens Slott och Lehnn Frederichsborge Sambt des thilliggende bönder och thiennere, wiist och wuiist, alldielis inthet Vnderthagit i nogre maade, Att schulle haffue, niude, bruge och beholde, Indthil saa lenge wij anderledis therom thilsigendis worder. *Och haffuer wij Naadigst beuillget hannum aff forne Lehnns Rente och Indkompst att maa aarligen bekomme och lade Oppebere v^c Daler baade paa Sig Sielff och thill hans Suenne och folck adt lönne och besolde med, sampt gemeine hoff Kledung paa sig Sielff siette, Och frij Notturfftig Underholdung paa sig, hans Suenne och folck, selff Ottende Personer och icke mere. Huoremod forschreffne Peder Mund schall were Pligtig att giöre oss Aarligenn gode Rede och Regenschaff for Alld Slottens och des wnnderliggende ladegaards wisse och wuisse Indkompst, aldielis inthett Vndertagid i nogre maade, Saa well som och haffue Indseende med Vdgifften och wdspiisningen ther paa Slotted och des wnnderliggende Laadegaardt, adt thend ringiste Ombkostning och Vdgifft ther paa bliffuer giordt, ther mueligt Kand were, Och haffue flittig Indseende, att ingen vnöttig wdspisning eller*

enhver af disse skulde kun have, hvad ham tilkom efter gammel Brug, Fogeden sin Tiendepenge, Skriveren sin Skriverskjæppe. Peder Mund skulde af Lehnets uvisse Indkomster, af Stedsmaal, Sagefald, Drift, Römningsgods, Huusbondhold, Förlov, samt Penge eller Korn, der gaves for Vindfælder, kun nyde en Tiendedeel, Kongen de ni Tiendedele; men Indkomsten af Oldengjæld, Told, Accise, Vrag, rodhuggen Skov og Korn skulde alene være Kongen forbeholdt. Han skulde til den Ende ved Skriveren holde meget nöie Bog over den indbringende Oldengjæld, saa

---

follckelönn vdj Regenschaffuit bliffuer indschreffuit, effter som hand Sielff weedt thend lieglighedt, huadt Slottid och laadegaardene i the maade Vdkreffuer. Medens huad folckelönnen anlanger paa Slottet sampt wnnderliggendis ladegaarde, schall hand ther med forholde, epther som thill dess schied er, och i Regenschaffuit findes indförd. och schall hand icke thilstede fougden eller schriffueren, mögitt mindre andre Slottens folck, att haffue nogen geneett wdj Lennid, wndertagen fougidten sin thiende pendinge och schriffueren sin schriffuer schippe, som Seeduonlig haffuer werridt, Och wdj alle maade saa well paa Slottid och dess Vnderliggende ladegaarde som wdj Lehnid wiide och Ramme wor gaffnn, beste och fordiel, widere end hannom aff oss fore schriffuis kandt. Sammeledis wille wij, Att for^ne Peder Mundt aarligen schall giörre gode rede och Regenschaff for all thend wuisse Renthe och indkompst, ther i Lehnit falde kandt, Thet werre Sig Stedtzmaall, Sagefald, Drifft, Römningsguodzs, hossbundhold, Förlöff, Pendinge eller Korn, for windfelder oppeberis, eller andit sligt mehre, som for wuisse kand och pleiger att reignis, huor aff wij Naadigst haffuer beuilged hannom for Sin wmage och besueringe thend thiende partt, Och de öffrige Parter Sampt ald huiss Oldengield, Told, Zisse, wrag och Pendinge eller Korn, for rodhugen skouff annammis och oppeberris, will wij oss sielff thill beste aldenne frij beholdit haffue. medens huadt Oldengielden anlanger, schall ther med Saaledis i Regenschafuerne foreholdis, aarligen naar ther i lehnit paa wor och Cronens schouffue bliffuer Olden, ad hoss huer mandtzs naffnn, som Suin paa wor och Cronens schouffue indslaar till Olden, schall antegnis, huor mange Suin hannum aff Lenssmanden thill Olden beuilgit bliffuer, Och huis Suin paa wor och Cronens wegne thill Oldengield bliffuer wdj saa maade annammidt,

at de Bönder, som fik deres Sviin paa Oldèn, navnlig skulde indföres med Antallet af gamle og unge Sviin og Betalingen derfor i Penge eller Flæsk; han skulde ordne Sagefald og Gaardfæstning saaledes, at de to Trediedele betaltes med Penge, en Trediedeel med Öxne; han skulde sörge for, at Kronens Lehn ikke fravendtes nogen Jord eller Eiendom, og ved Rettens Mellemkomst indvinde, hvad der ulovlig kunde være det berövet. Peder Mund skulde derhos tjene med fire Gerustheste, indenrigs paa sin egen og udenrigs paa Kongens Bekostning, men derfor ogsaa nyde frit Foder saavel til disse som til tvende Vognheste. Han skulde fremdeles have den geistlige Jurisdiction i Lehnet, tage Præsterne i Forsvar, gjöre Regn-

---

schall schriffueren i Regenschaffuidt angtegne, huilcke ther aff erre gamble och huilcke vnge Suin, Och haffue indseende medt, Ad oss skier ther winden skiel och rett, saa vell som och Seerdielis thage beuiss paa fleschidt aff the gamble och Seerdelis aff the wnge suin, Naar thet hid thiill Slottet thill wortt behouff frembschicked bliffuer. Sammeledis schall Peder Mundt thet saa forordne och wdj Acht haffue, att wdj Alt, huis S a g e f a l d och g a a r f e s t n i n g, som hand paa worre wegne ther i Lehnitt afftinger, Skall afftingis och anammis the thuenne Parther i Penninge och thend thridie partt wdj Öxen, eptersom Stetzmaallit eller sagefaldit sig högt eller lidett belöffue Kandt. Sammeledis schall for^ne^ Peder Mund werre pligtig att haffue goedt thiilsiuffn thill wor och Cronnens Jord och Eegdome ther i Lehnitt, att thend icke med Vrette therfraa heffdis eller forwendis, Och ther som hand kand formerche nogen Jord och Egendomme, lidet eller mögidt, att werre kommen ther fraa med wrette, Tha schall forschreffne Peder Mund thale thet ind igenn medt lougenn, domb och Rett, saa frempt hand icke Selff will stande oss ther fore thill rette. Thessligeste schall hand thienne oss och Riiged aff for^ne^ Lehnn met 4 *g e r u s t h e s t e*, inden Riiged paa hans egenn, och Vden Riget paa wor omkostningh, Naar hand therom tilsagt bliffuer. *Och paa thennum saa well som och paa ij wogenn heste haffuer wij Naath. beuilget hannum ther aff Slottedt aarligen att maa bekomme frij fuoder och Maal. Skall hand och haffue thend g e i s t l i g e j u r i s d i c t s och Presterne ther i Lehnit i befaling och forsuar, Och Presterne, naar behouff giörris, thill ald rette fordedige och forsuare, Och*

skab for de geistlige Indtægter, Fæstepenge af Tiender og Sagefald af Præster og Degne, og före Tilsyn med Kirkernes Indkomst, saa at Kirkeværgerne solgte Kirkens Korn til Kjöbstedborgerne og ikke til Andre; men Kronens og Kirkens Tiender skulde han bortfæste, dog ikke for længere Tid end tre Aar, ved Auction til den, der böd meest derfor. Peder Mund skulde envidere frede Skovene, at de ikke forhuggedes til Upligt eller Skade; frede Jagten og hverken skyde eller skyde lade, og holde Bonden ved Lov og Ret, uden at forurette ham eller paalægge ham nye Byrder udover Jordebogen, men ikke frigive nogen Vordned mod Kongens Vidende og Villie. Peder Mund skulde endelig hvert Aar aflægge sit ordentlige Regnskab,

---

huiss thend giestlige Renthe och Stigtenns Indkompst ther aff lehnit anlanger, Saa well som och Stedtzmaall aff thinderne och Sagefald aff Preste och Deigne, ther wdj lehnit kand oppeberis, schall Peder Mundt giörre oss aarligenn guode rede och Regenschaff fore, wiist och wuist, aldiellis inthet wnderthagit, oss aldenne thilbeste. Skall handt och haffue indseende med Kirckernis Renthe och Indkompst, adt thend thill Kierckernis beste nötte och frambtharff nötteligen och gaffnligen Anlagd och anwend bliffuer, Och Kierckernis Korn aarligen adt lade veed Kierckeuergerne thill huer kircke selgis och affhendis thill formuende borgere i Kiöpstederne och thill ingen Anden. Skall ej heller forne Peder Mund her effter mue bortfeste nogre thiender, enthen Cronens eller Kierckens parter, lenger thill hobe end paa 3 Aarsstidt, Och dog thill fornne opbiude thennum thill Tinge, thennum thill beste, ther miest ther aff wille giffue och ehere formuende thill att bethale oss och Kiercken samme Affgifft. Hand schall och frede schouffenne ther i Lehnit, Och aldiellis inthet ther wdj lade hugge thill wplicht eller schouffschade i nogre maade. Dessligeste schall hand haffue goed opsiuffnn medt wor och Cronens wildbanne ther vdj Lehnit, att thend bliffuer fred och wed magt holden, Och ther wdj aldielis indthett Jege eller Jege lade, Schiude eller schiude lade i nogre maade. Och holde bönnderne, thill Lehnnidt liggende ehre, weed Loug, schiel och rett, Och thennum aldielis inthett wforrette emodt lougen eller Jordbogen, eller med nogen nye Paa legge besuerge i nogre maade. *Och aldielis ingen aff wore och Cronens Vornede Böndersönner mue frij och löss giffue eller wden wor eigen Naadigste beuilling selge eller affhende.* Huil-

begyndende og endende med förste Mai, og ledsaget af tilbörlige Quitteringer for enhver Udgift, paategnede af ham egenhændig til Vidnesbyrd om, at Udgiften var gjort med hans Vidende og Bifald.

Saavidt dette nye Lehnsbrev. Man ville bemærke, at Lehnsmandens Besoldning var nedsat til femhundrede Rigsdaler og hans Indtægt af det Uvisse til en Tiendedeel, samt at Abrahamstrup slet ikke udtrykkelig nævnes. Dette sidste var en Fölge af, at Abrahamstrup havde tabt Egenskaben af et selvstændigt Lehn, og betragtedes blot som en Deel af Frederiksborg[1]. Ogsaa Kongen selv sörgede under Et for dem begge: saaledes havde han nylig i Marts samme Aar befalet, at endog Gartneren paa Frederiksborg skulde til Plantning ligeledes i Abrahamstrup Have indkjöbe unge hollandske Træer, naar saadanne ankom med Skibe i Öresund[2]. Hvad hiin

---

eked forschreffne Peder Mundtzs Regenschaff schall begynde och angaa fraa Sanctorum Philippi och Jacobi Apostolorum Dag 1597, och endis thill aarssdagen ther nest effter 1598, och saaledes frembdielis forfölgis Aar fraa Aar, Emedens och ald thend stund wij hannum med Samme Lehnn Naadigst forlenne will. Och haffuer wij thet for gaadt anseett och thet hereffter saaledis med Vdgifften i wore Regenschaff [wille forholdet haffue, att Schriff]ueren paa ald Vdgifften schall thage Nöigachtig quitandtzer och beuisser aff thennum, som samme Vdgifft paa liuder, huilken Quitandtze for^ne Peder Mund thill ydermere beuissning schall med eigen hand wnndertegne, ad Samme Vdgifft och Kiöb hannum witterligt er, och aff hannum paa wore wegne sambtöckt, saa frembt same Vdgifft i Regenschaffuid paa wore wegne ellers schall Patzeris och bliffue gott giord. Thi forbiude wij etc. Actum Haffniæ thend 12 Aprilis Anno 1597.

[1] At Abrahamstrup virkelig hörte ind under Frederiksborg Lehn, derom have vi i den nedenfor anförte Quittance af 16 August 1604 til Overflod det fuldstændigste Beviis.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XIX fol. 67. Toldernne j helssingör finge Breff, at schulle lade Gartenerren paa Fredrichsborg widet, nar nogle vnge och alle hande Slags hollensche threr ankom ther vdj Sundet, at hand aff the beste kandt wdsöge nogen till at Sethe ther vdj haffuen,

Nedsættelse i Lehnsmandens Lön angaaer, da kunde den maaskee være en Fölge af den Beretning, som Jacob Wind og Ditlev Holk efter Overleveringen havde indgivet om Lehnets formeentlig forbedrede Tilstand; men den synes da at have været overilet, og den blev snart igjen forandret. Abrahamstrup Gods idetmindste var endnu kun i maadelig Forfatning. Den Fattigdom, der saa stærkt viiste sig efter Krigen i K. Frederik den Andens Tid, blev derhos forôget ved en begyndende Sandflugt og Jordsmonnets tiltagende Sandighed navnlig i Övre-Draaby og Törslöv, og paa Böndernes Beklagelse derover befalede Kongen allerede den femogtyvende April Peder Mund at lade optage Syn over deres Jorder og nedsætte deres Landgilde efter en billig Taxation af disse [1]. Men deraf

---

och vdj Abramstrup haffue, och att the thennom Sidenn Bethaller och thet Saaledis indförer till Regnschaff. Fredrichsborg den 25 Martij Ao. 1597.

[1] At Flyvesandet idetmindste siden Slutningen af det sextende Aarhundrede ödelagde en Deel Egne i det nordlige Sjelland, har jeg allerede anmærket i mit Skrift om Asserbo (Sep. Aftr. S. 41 fg.). Et bestemt Vidnesbyrd derom, hvad Abrahamstrup Lehn angaaer, haves i fölgende Christian IVs Brev (Sjell. Tegn. Tom. XIX. fol, 77 fg.) til Peder Mund:

Christianus 4. Vor gunst thill forn. Widt, att thisse Breffuissere, worre och Kronens thienere till wor gardt Abramstrup vdj Gierlöff och thörslöff och Nogen vdj öffre Drobye Boendis, haffuer vnderdanigt supplicerit giffuendis tilkiennde, huorledis theris garde schall werre thennem for höjt satt paa landgille, Saa the icke Kandt affstedkomme att vdgiffue Samme landgille aarligen, aff thennd aarssag, att theriss Jordt schall werre belöbenn medt Sandt, och therforre vnderdanigt Begierrenndis, att samme theris garde mothe omssethis for Ett skielligt och billigt landgielle, Thaa Bede wij Dig och wille, Attu ther ohm forfarer leiglighedenn, ladendis till thinge opkreffue Siön till Samme theriss Jordt, Som der ohm kunde grandsche och Siönne, om Samme theriss Jordt Er Saaledes medt Sandt belöben och forderffuit, Som the berether, och thersom thet Saa befinndis, attu daa opkreffuer Oldinge, paa Samme theris Jordt och garde, Som thennom for Ett skielligt och billigt landgielle

maatte nödvendig fölge, at Lehnets og Lehnsmandens Indtægter vilde aftage; og Oprettelsen af et Teglværk ved Abrahamstrup, som Kongen i det næste Foraar tilsigtede, skulde vistnok ikke bidrage til at gjöre Bondens Stilling lideligere, da han sagtens derved efter Datidens Skik fik et nyt Paalæg af Arbeide[1]. Det var formodentlig paa Grund af denne Lehnets Beskaffenhed, at Kongen, efterat Peder Mund havde aflagt det förste Aars Regnskab til Philippi Jacobi 1598, tilstod ham den tredie Januar 1599,[2] foruden den i Lehnsbrevet fastsatte Besoldning

---

kunde Sethe och taxerre, och thet Sidenn vdj Jordbogenn Saaledis lader foranndre och Indschriffue. Ter. etc. Actum Frederichsborg, 25 Aprilis Ao. 97.

Det er muligt, at „de höie Volde, som allerede Kong Frederik II havde ladet opkaste ved Ebelholt Kloster og Sösterbro Mölle", vare bestemte til en Dæmning mod Arresöens truende Oversvömmelser, naar Flyvesandet væltede sig ind i Söen; men deraf fulgte igjen andre Ulykker, hvorover Bönderne, især af Meellöse By i Lyndby Sogn, nu klagede, og som Peder Mund d. 25 Septbr. s. A. (Sjell. Tegn. Tom. XIX. fol. 108) fik Befaling at undersöge. I de nordligere Egne vare, som man seer af en anden Befaling til Peder Mund af 26 Juli 1600 (Smsteds fol. 272), snart betydelige Sandflugtsödelæggelser skeete, saaledes af de tvende Möller, Övre- og Nedre-Mölle paa „Hallschouff" (Om Asserbo S. 42).

[1] Sjell. Tegn. Tom. XIX. fol. 143: Peder Mundt fick Breff, Kong. Maitz. igenn att wille haffue anretit och opsat den Tegell offuere wedt Abramstrup. Att handtt derforre medt förste leglighed denn Igen lader op sette, Ramendis ther udinden Kong. Maitts gauffn och beste vdj alle maade. och huis Som opgar, den medt att lade opbygge och hollde wedt ligge, thet haffuer hand till sitt Regenschaff Att indförre. Frederichsborg, 27 Mai Ao. 98. — Teglgaarden ved Abrahamstrup nævnes senere 1604, nedenf. S. 120.

[2] Sjell. Regist. Tom. XIV. fol. 198. Brevet lyder saaledes: Wij Christian etc. Giöre Alle witterligt, Att effther Som wij Anno 1597 naadigste haffuer forlehnnt Oss Elskl. Peder mund thill Seritzlöff, wor mannd och thienner, medt wor och Cronnens Slott och Lehnn Frederichsborg, effther Som hans forlehningsbreff, wij hannom Sammethiid ther paa naadigste haffuer giffuitt, ther om

og Genant, endnu aarlig femhundrede Rigsdaler af det kongelige Kammer, at regne fra det andet Lehnsaars Begyndelse, hvorefter han atter ved den fölgende förste Mai gjorde Rede for sin Bestyrelse, og endelig den tredie April i Aaret 1600 paa eengang modtog den sædvanlige Quittering paa rigtigt aflagt Regnskab i begge Terminer [1].

Imidlertid var den nye Slotsbygning i fuld Gang og kaldte vistnok ofte Kong Christian den Fjerde selv til Frederiksborg, og det vilde ikke være besynderligt, om deraf udviklede sig et ungdommelig muntert Forhold mellem Kongen og Lehnsmanden. Hvordan det end dermed monne forholde sig, saa indgik Kongen engang et Slags Væddemaal med Peder Mund, Albert Skeel, Anders Sinclar og Apits Grönneberg, at den af dem, der först blev drukken fra sjette Februar indtil Paasken, skulde erlægge tredive Rigsdaler i Böder. Uheldet traf, rimeligviis samtidigt, Peder Mund og Albert Skeel, og deres Penge bleve anvendte til en Sölvpokal, hvis Indskrift bevarede for Efter-

---

widere formelder och indholder, Tha haffue wij naadigste vnndt och bewilgett och nu medt thette wortt obne breff wnnde och bewilge forne Peder mund for hans wnderdanigste thro och flithig thienniste, att maa bekomme thiill hanns Aarlige Pension och besolding vc Daller meere end som forne hans forlehnings breff hannom thiil holder, och skall thenne hans besoldings forbedring begynde och ahngaa fran Philippi och Jacobi Daug Siist forleden Anno 1598 Och endis thiill Philippi och Jacobi nerwerendis 98 Aar, och Saaledis frembdielis forfölgis Aar fra Aar, emedens och ald thend Stund wij hannom med Samme wortt Lehn naadigste forlehnne wille. Bedendis och biudendis wor Renthemester, thend som nu er eller her effther Kommendis worder, att hannd Aarligen thiill gnode rede lader fölge forne Peder Mund forne vc Daller, och thennom wdj hanns Regenskaff gott giörer, Ey giörendis hannom ther paa nogen forhindring eller mangell wdj nogre maade. Actum Haffniæ 3 Januarii Anno 1599.

[1] Lehnsbog fra 1599 til 1600 (i Geh. Arch.) fol. 178a og 181b har begge disse Peder Mund meddeelte Quitteringer for de to förste Aar, begge af samme Datum.

verdenen Mindet om dens Oprindelse [1]. Med Kongen havde Peder Mund ogsaa nogle Forhandlinger, nærmest paa sin Hustrues Vibeke Griis's Vegne, angaaende Sandbygaard og noget dertil liggende Gods i Skaane, i hvilken Anledning han ved Begyndelsen af Aaret 1603 indbetalte tusinde Rigsdaler i det kongelige Rentekammer [2]. Hvad hans Virksomhed paa Abrahamstrup angaaer, da er derom ikke meget bekjendt. Denne Gaard med dens Tilliggende var ganske sammensmeltet med Frederiksborg Lehn, og naar det korte til Kongens private Brug opsatte Overslag over Rigets Indtægter ved Slutningen af Aaret 1602 nævner Abrahamstrups Navn ved Siden af Frederiksborgs, saa adskiller det dog ingenlunde begges Regnskabsvæsen, men angiver Indtægten og Udgiften for begge i en samlet Sum. Overskudet, der indflöd i Kongens Kasse, udgjorde for begge kun firetusinde firehundrede og syvogtredive Rigsdaler aarlig [3]. Paa samme Maade er Abrahamstrup forenet med Frederiksborg i den sidste almindelige Quittering [4], som Peder Mund, efterat han ved

---

[1] Hoffman, Dan. Adelsm. I. 41, hvor hele Indskriften, den eneste Kilde til denne Beretning, er aftrykt. Sölvbægeret bevares paa Rosenborg.

[2] Sjell. Regist. Tom. XIV. fol. 396b har Kongens Quittering for denne Sum, dateret Kjöbenhavn den 27 Jan. 1603.

[3] Schlegels Samml. I. 1. S. 35—36. Dette Overslag er dateret den 24 December 1602, og nævner ogsaa Peder Mund som Lehnsmand.

[4] Sjell. Regist. Tom. XIV. fol. 454b—455a. Denne „Quitantsiarum", som man sagde, der oftere i det foregaaende er nævnt, fordi den indeholder adskillige historiske Oplysninger om Peder Munds Forhold som Lehnsmand, lyder saaledes:

Christian 4. Giöre Alle Witterligt, Att Oss Elskl. Peder Mund thill Sandbyegaard, wor mand och thiener, haffuer nu endelig ladet giöre Oss gode rede och Regenskab af wortt och Chronens Slott och Lehn Frederichsborgs och Abramstrupgaards Lene, som hand en tid lang Aff Oss naadigst haffuer werit medt forlendt fra den 2 Ja-

förste Mai 1604 var afgaaet fra disse Lehn, modtog af Kongen den sextende August samme Aar. Han kaldes der Peder Mund til Sandbygaard [1]. Han blev derefter forlehnet med Skanderborg og Aakjær, og hans fölgende Skjæbne er fremmed for Abrahamstrups Historie [2].

Joachim Bülow til Ingelsted aflöste ham. Denne Mand hörte til hiin bekjendte gamle meklenborgske Adelsslægt, hvoraf vel enkelte Medlemmer tidligere havde været i dansk Tjeneste, men som dog först med ham og i den Wedendorfske Linie fik et stadigt Hjem i disse Lande [3].

---

nvarii Anno 1597, thill huilcken dag och tid hand först dermed er bleffuen forlent, Och thill Philippi Jacobi Dag Anno 1604, hand fordne Lehn igien er quitt bleffuen, och med Clar inventario igien fra sig lewerit, Saa well som och giort Regenskab och beschied for huiss Almindelig Penning schatter emedlertid der sammesteds er opboren. Och befindiss, Att forbtte Peder Mund Oss paa fordne Hans Regenskaber Saa och Penning Schatter Aldelis inthet er skyldig bleffuen effter de Regenskaber, Qvitantzer, beuiser, Inventarii och Mandtalls Registers Liudelse, Som hand nu ind vdj wortt Rente Cammer thill wor Rentemestere, Oss Elskl. Enwold Krusse thill Hiörmidzlöffgaard, och Sigword Beck thill Förssløff, Indlagt, Lewerit och offwerandtuordett haffuer. Thi lade wii nu hermed fordne Peder Mund, hans höstrü, Börn och Arffuinger Aldelis quitt frij och Kraffuisslöss aff Oss och wore efftercommere, Konninger Vdj Dannemarck, for Ald ydermere Kraff, thilltale, eftermaning och paaéschelse for fordne hans Regenskaber, Mandtals Registere, Inventarier, Qvitantzer oc bewiser, Indtegt och wdgifft, aff fordne Frederichsborg och Abramstrup gaards Lehu, fra den Dag och tid, hand först der med er bleffuen forlendt, och thill den dag, hand fordne Lehne igien er quitt bleffuen, efftersom forschreffuitt staar i alle maade. Actum Hafniæ, 16 Augusti Anno 1604.

[1] Men i det ovenfor S. 115 meddeelte Brev af 3 Januar 1599 kaldes han Peder Mund til Serritslev.

[2] De æld. dan. Archiv. Reg. I. 163. Han efterlod sig ingen Börn, men Klevenfeldt har Brudstykker af Slægtens Stamtavle endnu i Beg. af 18de Aarhundrede.

[3] J. F. J. Bülow, Beschr. d. Geschl. von Bülow, S. 32—33, nævner de otte Linier: Wedendorf, Potrense, Gross-Siemen,

Hans Fader, Adam Bülow, havde været Hofmarschal ved det Schwerinske Hof, og Forbindelsen mellem dette og Danmark blev maaskee Anledning til, at dennes tvende Sönner, Joachim og Adam, bleve antagne af Kong Christian den Fjerde, hiin som Jægermester, denne som Staldmester [1]. Joachim Bülow, som var særdeles yndet af Kongen, fik nu den toogtyvende April 1604 tvende Lehnsbreve, det ene paa Kronborg Lehn efter Mogens Ulfeld til Selsö, det andet paa Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn efter Peder Mund. Begge disse Lehnsbreve vare i den sædvanlige Form, men det sidstnævnte afveg dog deri fra det, som var hans Forgjænger meddeelt, at Abrahamstrup udtrykkelig var nævnet, og det tillige særlig var bestemt, hvilke Folk han der skulde holde til Gaardens Tjeneste [2]. Frederiksborg med Abrahamstrup vedblev at være et Regnskabslehn, saaledes at Joachim Bülow skulde nyde en fast Pengelön eller Besoldning paa femhundrede Rigsdaler, Godtgjörelse for Hofklædning til sig selv sjette samt en Tiendedeel af de saakaldte uvisse

---

Radun-Wischendorf, Zibühl, Gartow-Stintenburg, Wehningen-Gudow og Plüschkow. Jvfr. Kneschke, Deut. Grafen-Häuser, I. 132—34. De danske Bülower höre til förste og sidste.

[1] De Benzonske og især de meget rige Bertouchske Saml. ms. i Geh. Arch. Jeg skal bemærke, at den Sidstnævntes Ligbegjængelse, ifölge Mads Jensen Middelfarts Ligpr. ov. Hans Barnekow, Dedic. iij, holdtes i Horsens 1619, medens Beschr. d. Gesch. v. B. S. 100, siger, at han ligger begravet i Grambow Kirke ved Wedendorf. Ligpr. anf. St. omtaler Kongens særdeles Yndest for dem begge. Sjell. Reg. Tom. XIV. fol. 174. 413. 452. 486 af 28 August 1598, 7 Septbr. 1603 (hvor Joach. Bülow kaldes Kjögemester), 29 Mai og 4 Octbr. 1604 tyde paa det samme, og synes at vise, at Joa. Bülow drev en Slags Studehandel paa Tydskland, senere, 1615, (ib. T. XVI. 140) ogsaa Svinehandel.

[2] Sjell. Regist. Tom. XIV. fol. 443b—445 har Lehnsbrevet for Frederiksborg med Abrahamstrup. Umiddelbart foran gaaer det for Kronborg, der d. 18 April 1605 (ib. Tom. XV. 19) blev fornyet og noget forandret.

Indtægter [1], og derhos fast Genant i Naturalier til Underholdning af de Bestillingsmænd eller Tjenere, som daglig skulde bespises paa Frederiksborg [2], medens andre derværende Arbeidere fik visse Kostpenge. Lehnsbrevet bestemte ogsaa nöie, hvilke Folk der nu skulde holdes paa Faurholm og Abrahamstrup, navnlig for denne Gaard en Ladegaardsfoged, en Skriver, en Buddreng, to Vogndrenge, to Rögtere, to Foldrenge, en Meierske og to Piger, hvilke alle skulde nyde den Lön og de Kostpenge, som de hidtil havde havt [3]. Lehnsmandens Forpligtelser vare, at tjene med fire Gerustheste, forsvare Kronens Jorder og Eiendomme, Geistligheden, Kirkernes Indtægter, frede Skovene og Vildbanen, holde Bönderne ved Lov og Ret, bevare de Vornede paa Godset og endelig hver Philippi Jacobi Dag efter rigtigt Regnskab at indbetale Lehnets Indtægter i det Kongelige Rentekammer.

---

[1] Stedsmaal, Sagefald, Drift, Römningsgods, Huusbondhold, Förloufspenge, Korn for Vindfælder, „som for Uvisse pleier at regnes", hedder det. Om Betydningen af disse Ord, see Arent Berntsen II. 229—133.

[2] I denne Betydning bruges Udtrykket „Genant" i disse Lehnsbreve, og adskilles fra Besoldningen eller Lönnen i Penge.

[3] Den Abrahamstrup vedkommende Deel af Lehnsbrevet, der omtrent paa samme Maade gjentages i de fölgende Lehnsbreve, lyder fol. 442b saaledes: *Och paa Abramstrup Gaard skall holdis Effterschreffne Personer om Aaritt, j Ladegaardsfogitt, j Schriffuer, som och skall were Kieller-Suend og whaare, huis Skouff som föris der egiennem gaarden, Thisligeste j som skall whaare foellerne om wintteren och skall wogte wonggene om Sommeren, Och j buddreng, som och skall giöre Andett Arbede, i Gaarden falder, naar hand er thillstede, ij Wogendrenge Kiörer Lieer wogen thill Teigellgaarden, emeden fornöden giöris, ij Færögter om winteren, Och en Foelldreng, som och skall waare Suinene om winteren, j Meiersch och ij Piger, huilcke fordne Faffuerholms och Abramstrupgaardtz folck skulle fremdelis niude och bekomme den Lön, besolling och Kostpenninge, de thill dess Aarligen hafft haffuer.* — Teglværket er omtalt 1598 ovenf. S 115.

At aflægge dette Regnskab kunde vel ofte falde vanskeligt nok, da Fattigdommen blandt Almuen i denne Egn vedblev, og foranledigede snart Gjenstridighed snart Beklagelser, som atter havde Straffe eller Eftergivelser til Fölge. Joachim Bülow havde alt i sit förste Aar Exempler derpaa [1]. Dog gjorde han Rede og Rigtighed for dette Aar og modtog den treogtyvende October 1605 förste Gang den sædvanlige Quittance [2].

I samme Tidslöb undergik Abrahamstrup Lehn betydelige Territorial-Forandringer, hvorved Godset uden-tvivl blev mere afrundet og nærmede sig den Skikkelse, hvori det siden findes i en Jordebög fra K. Frederik den Tredies Tid. Til dette Lehn lagdes nemlig den förste Juni 1605 fem Gaarde i Kyndby, som hidtil havde hört

[1] Sjell. Tegn. Tom XX. fol. 1b, 4b, 6 og 15 lærer os at kjende disse. En Befaling til Bülow af 17 Jan. 1605 eftergav Byen Aggerup, der var öde, og Övre-Mölle paa Halsnæs, der havde lidt af Flyvesand, en Deel Afgifter, hvilket dog d. 25 Septbr. næstefter blev forandret derhen, at Jorderne först skulde besigtiges af „Oldinge". En Befaling af 4 Febr. 1605 tilstod Bönderne i Anderöd (ved Arresöe nær det gamle Dronningholm) samme Eftergivelse, som Övre- og Nedre-Mölle havde faaet. Derimod paalagde Kongen d. 26 Febr. 1605 Joachim Bülow at straffe de gjenstridige Bönder i Lehnet, der nægtede at möde paa Tilsigelse med Heste og Vogn, ikke paa Gods og Penge, fordi Gaardene derved vilde blive öde, men med „Spansk Tönde og Taarnet". Den förste April 1605 fik Joachim Bülow Brev, *att epthersom Mölleren paa weiermöllen der wed Abrumstorp formedelst hanss Armod skyldt icke kandt aff stedkom att udgiffue sitt Landgilde, att handt da for nerwerendis Aar affslager hannom af hanss Landtgilde ij pundt, och den saaledes lader före thill Regenschab.*

[2] Lehns-Quittance-Bog for 1605—1606 i Geh. Arch. fol. 95. I Registeret staaer med Henviisning til dette Sted: *Jochim Bülow til Wedendorff*, men i Quittancen selv skrives han ikke til nogen Eiendom eller Familiegaard. Smsteds fol. 102 findes ogsaa Quittancen for Kronborg Lehns Regnskab, der er dateret den 17 November 1605.

under Roeskildegaards Lehn [1]; dernæst den fjerde August to Gaarde i Onsved, een i Skullelöv, to i Winderup, der ligeledes havde hört under Roeskildegaard, samt en Gaard i Onsved, der havde hört til Antvorskov Lehn [2]. En betydelig Forögelse syntes at ville tilflyde Abrahamstrup, da Erik Wasbyrd til Winderup ved et Mageskifte tilböd at ville udlægge Kronen henimod toogtyve Tönder Hartkorn i Skullelöv Bye [3], i hvilken Anledning Peder Basse

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XX. fol. 24 har fölgende Brev til Joachim Bülow: Christianus 4. Wor Gunst thillforn, wiid, at epthersom wij Naadigst wille haffue lagt wnder wor gaard Abramstrup ther wdj Friderichsborg lehen the femb wore och Cronens gaarde och goedz, liggendis j Kundbye j hornszherridt, som hid indthill haffuer ligget wnder wor gaard vdj Roschild, Tha bede wij dig och wille, atthu med förste leilighedt forde femb gaarde ther wnder forde Abramstrnpgaard lader anamme, och wdj Jordbogen indthager, Och siden for thes wissze och wuissze rente och indkomst aarligen lader giöre Osz goede rede och regenschab. Therm. etc. Actum Haffniæ thend 1 Junii Ao. 1650.

[2] Smsteds fol. 37, ligeledes til Joachim Bülow: Christianus 4. Wor Gunst tillforn. Wiid, att epthersom wij her effter Naadigst wille haffue lagd thisse eptherschreffne wore och Cronens gaarde der wnder wor gaard Abramstrup, du naadigst med forlehentt er, som er: först vdj Omsuid thuende gaarde, Jep Pedersen daa och Jep flint iboer, Noch en gaard wdj Schullelöff, Hans Lauritzen paaboer, noch wdj Winderup tho gaarde, huilcke hid indtill haffuer suarit till wor gaard vdj Rodschild, Noch en gaard vdj forde Onsuid, Lauritz Jensen paaboer, som tillforn haffuer ligget wnder wort Slott Anderschouff. Thi bede wij dig och wille, attthu thisse ther wnder forde wor gaard Abramstrup lader anamme, vdj Jordbogen indschriffue, och siden for thes wissze och wuissze rente och indkomst lader giöre Osz aarligen goede rede och Regenschab. Therm. Actum Haffniæ thend 4 Augusti Ao. 1605.

[3] Smsteds Tom. XX. fol. 40 fg. har fölgende Brev til Peder Basse og Joachim Bülow:

Christianus 4. Helse eder Osz Elschl. Peder Bassze till Siörup, befalingsmand paa wor gaard wdj Roschilde, och Joachim Bylow, Embidzmand paa wort Slott Croneborg, wore Mend och tienere, kerligen med Gud och wor Naade. Wider, at epthersom wij nogen kort

paa Roeskildegaard og Joachim Bülow den förste September 1605 fik Befaling at besigtige dette Gods; men ved Mageskiftets Afslutning kom dog kun een Gaard og eet Huus i Skullelöv den tredie October næstefter til Abrahamstrup[1]. Meget anseeligere var formodentlig

thiid forleden Nadigst haffuer beuilget Osz Elschl. Erick Wasbyrd til winderup, wor Mand och tiener, til maglaug att maa bekomme nogle wore och Cronens gaarde och goedz her wdj wort land Sieland liggendis, huoremod hand wnderdanigsten igien will wdlegge Osz och Cronen schiell och fylliste aff hans arffuegoedtz vdj wort land Nörre-Iudtland, och eptheratt forde wor och Cronens goedz, wij hannom samme tiid Naadigst till maglaug bewilgede, sig belöber epther goede mendtz her wdj wort Cantzelie indschickte besichtelsze Vdj hart Korn xxij tner iij schieper ½ frcar hart korn merhe end som det, som forde Erick Wasbyrd wdj den forige besichtelsze aff sit arffuegoedtz vdj wort land Nörrejudtland till Osz och Cronen egien att wilde wdlegge haffde naffngiffuit, haffuer handt sig nu wnderdanigst erbödet, att wilde giöre osz och Cronen for forde Rest wederlagh aff hans arffuegoedtz wdj en hans gaarde och goedz i Skullelöff by, vdj Horrenszherridt, wed wor och Cronens gaard Abramstrup her wdj wort land Sielandt liggendis. Thi bede wij ether, befalle och nu med thette wort obne breff fuldmagt giffue, attj med förste leilighedt begiffuer eder thill forde Erick Wasbyrdtz gaard och goedtz, som som handt till Osz och Cronen will wdlegge, grandscher och grandgiffueligen forfarer Samme gaardis och guodtzis eiendom, landgilde, herlighedt, rente och ald anden tilliggelse, och siden ligner och legger det emod forde xxij thönder iij schipr ½ frcar hart korn, Saa och Cronen vdj alle maade j samme schiffte saa wel som hannem kand schie schiell och fylliste, och huis I wdj saa maade grandschendis, forfarendis Saa och det ene emod det Andet lignendis och leggendis worder, Attj det clarligen wnder ethers Signeter giffuer fra ether beschreffuit, som j wille andsuare och were bekjendt for Osz, och saa en besichtelsze siden wdj wort Cantzelie indschicker, att wij ald leiligheden der aff nochsom kand forfare, och Osz saa well som hannem vdj forde schiffte att schie schiell och fylliste, Saa frambt som Osz och Cronen derwdjnden wdj nogen maade for ethers forsömmelszis schylld schier for kort, I da icke derfaare wille stande Osz til rette. Ther. etc. Haffniæ thend 1 7bris Anno 1605.

[1] Sjell. Tegn. Tom. XX. fol. 49b. Kongen skriver saaledes til Joach. Bülow: Christianus IV. Wor gunst tillforn. Wiid, at ephtersom

den Erhvervelse, som Kongen i næste Foraar 1606 ved et Magelæg med Roeskilde Capitel gjorde af dennes Gods i Hornsherred, der den sextende April blev underlagt Abrahamstrup, skjöndt det rimeligviis maatte kjöbes ved andre Aftrædelser [1].

I det samme Aar fik Joachim Bülow en særdeles Leilighed til at optræde specielt som Lehnsmand i det egentlige Abrahamstrup Lehns gamle Omraade, Horns

---

wij Naadigst till maglaug och Euig Eiendomb haffuer bekommit aff Osz Elschl. Erick Wasbyrd til Winderup, wor Mand och tiener, thenne eptherschn. gaard och goedz, liggendis her j wort land Sieland vdj Hornszherridt j Skulleloffbye, Jörgen Nielszen jboer, schylder aarligen Rug j pund v schipp, Biug j pund vj schpr., Gaase j, Höns ij, Fönöd j, xviij ß penge, för gick. Noch j boelig der sammestedtz, Oluff Snedicker jboer, schylder aarligen Sex marck penge. Huilcken forde gaard och boelig wij Naadigstt wille haffue lagdt wnder wor gaar Abramstrup, du Naadigst med forlehent er. Tha bede wij dig och wille, atthu dennem der wnder gaarden lader anamme, I Jordbogen indschriffue, och for desz wissze och wuissze rente och indkomst lader aarligen giöre osz goede reede och Regenschab. Ther etc. Haffniæ d. 3 8bris Ao. 1605.

[1] Sjell.. Tegn. Tom. XX. fol. 85. Et Missive til Joachim Bülow saaledes lydende:

Christianus IV. Wor gunst tilforn, att epthersom wij Naadigst haffuer bekommit till Maglaug och Euig Eiendomb aff Osz Elschl. Hæderlig Capittell wdj Roschild Domkiercke de gaarde och goedz her wdj wort land Sieland wdj Hornsherridt liggendis, som indlagde Register och fortegnelsze om formelder, huilcke forde gaarde och goedz wij nu wille haffue lagdt wnder wor gaard Abramstrup, Thi bede wij dig och wjlle, atthu nu strax forda goedtz der wnder gaarden lader anamme, wdj Jordbogen indschriffue, och for des wissze och wuissze Rente och indkomst lader giöre Osz aarligen goed Reede och regenschab. Haffniæ den 16 Aprilis Anno 1606. — Mon ikke den störste Deel af det Gods, der hörte til Abrahamstrup ifölge Jordebogen af 1559, men var kommen derfra ifölge Jordebogen af 1662 (som nedenfor vil blive omtalt), skulde være borttusket ved dette Mageskifte med Roeskilde Capitel, navnlig de tre Byer paa Ourö? Det er kun en Formodning. Nærmere Oplysninger mangler jeg.

Herred. Her, i Krogstrup Kirke, Annex til Kyndby, fandtes dengang endnu et Helgenbillede af St. Dionysius, hvilket Almuen til visse Tider ærede ved Ceremonier, der mindede om Catholicismen. Rygtet derom naaede Kongens Øren, og Christian den Fjerde, der var stræng Lutheraner, tilskrev derfor Joachim Bülow den femogtyvende October 1606 fra Frederiksborg, at han skulde lade borttage det Helgenbillede, der vakte saamegen Forargelse[1]. Imidlertid havde Bülow, som de fremmede Herrer gjerne pleiede, giftet sig ind i den gamle danske Adel ved Ægteskab med Else Grubbe, en Datter af Rigens Cantsler Eiler Grubbe til Lystrup og Fru Kirsten Lykke, og han erhvervede sig ligeledes Gods i Riget, idet han tilkjöbte sig Galternes gamle Familiegaard Ingelsted i Skaane af Hans Lindenov den Yngre til Örslev Kloster, der havde overtaget hiin Gaard for Gjæld af Niels Pedersen (Galt)[2]. Han skrev sig derefter til Ingelsted. Hans Hustru födte ham den trettende December 1607 en Sön, der den syttende Januar 1608 i Daaben fik Kongens Navn og havde Kongen selv til Fadder[3]. Om hans Virksomhed særligt for Abrahamstrup haves kun faa Efterretninger[4]. Efter at have

---

[1] Dan. Mag. I. 96 el. Sjell. Tegn. Tom. XX. fol. 113. Men i Brevet staaer ganske mærkeligt: *Krogstrup Kircke udi Horns Herret ker udi Frederichsborg Lehn liggendis.* Abrahamstrupgaard var betragtet som en Ladegaard og dens forrige Tilliggende som incorporeret i Frederiksborg Lehn.

[2] Benzonske Saml. ms. i Geh. Arch., hvor Brylluppet sættes 4 Marts 1605.

[3] Ped. Winstrup, Ligpr. ov. Christian Bülow til Ingelsted, E. vers. Eiij. Eiv. vers. Kongens Skrivkalender for 1608 hos Schlegel II. 3. S. 60.

[4] Sjell. Tegn. Tom XX. fol 354. 452b. Den 8 Novbr. 1610 fik han Lov til at bevilge Bönderne paa Abrahamstrup Lehn fem Skjæpper Rug til hver Tönde Bröd at bage for Kongen, medens de för kun havde faaet halvfemte Skjæppe. Den 19 April 1612 fik han nogle Eftergivelser for en brandlidt Bonde i Nedre-Draaby. —

forestaaet de tre nordsjellandske Lehn i otte Aar, blev Joachim Bülow 1612 forlövet derfra, erholdt Vordingborg, Lekkinge og Jungshoved[1], og döde nogle Aar senere 1615; men han havde heftet sine Efterkommere til Danmark og givet sine Slægtninge i Tydskland et indbydende Exempel, og fra ham og dem udgik i Tidernes Löb berömmelige Mænd[2].

Claus von Ahnen, ligeledes af fremmed Herkomst, blev efter Joachim Bülow forlehnet med Frederiksborg og Abrahamstrup. Han nedstammede fra en anseelig pommersk Adelsslægt og var i Aaret 1606 kommen til Danmark, hvor han blev udnævnt til Hof- og Cancelliejunker samt kongelig Kiögemester, i hvilken Egenskab han samme Aar havde ledsaget Kongen paa den förste engelske Reise[3]. Som Besoldning blev han aflagt med nogle Forlehninger i Norge, maaskee Rakkestad og den

---

Sjell. Regist. Tom. XV. fol. 441 lærer os derhos at kjende en paa Bülows Tid ikke uvigtig Betjent for en Skov- og Jagtgaard som Abrahamstrup, nemlig Skovrideren Laurids Ipsen. Han boede i en Gaard i Övre-Draaby, og fik d. 20 April 1612 Brev paa at have denne Gaard quit og fri, ligesom hans Formænd havde havt, saalænge han var i Tjenesten, at regne fra 1 Mai 1610.

[1] Sjell. Reg. Tom. XV. fol. 433 fg. — Hans sidste Quittancer for Kronborg og for Frederiksborg med Abrahamstrup af 7 Juni 1615, ibid. Tom. XVI. fol. 122.

[2] Den bekjendte Johan Bülow til Sanderumgaard var en Sönnesöns Sönnesöns Sön af ham, og Generall. Frederik Rubech Henrik Bülow er en Sönnesöns Sönnesöns Sön af hans Broder Barthold Bülow, hvis Efterkommere senere indvandrede. Begge höre til den Wedendorfske Linie. — Men Generall. Frants Christoffer Bülow, K. Frederik VIs Generaladjutant, og Oberst Poul Martin Bülow, K. Frederik VIIs Adjutant, höre (ligesom Greverne af Bülow-Dennewitz) til den Plüschkowske Linie, der ogsaa senere indkom til Danmark.

[3] Helvaderi Sylva Chron. II. 275 nævner ham mellem Hof- og Cancelliejunkerne i Kongens Fölge, og Jens Laur. Wolfs Diarium s. Calend. p. 566 tilföier, at han var Kiögemester.

Osloske Mariekirkes Provstie [1], saa at han derhos kunde blive ved sin umiddelbare Hoftjeneste som Kiögemester, idetmindste til henimod Foraaret 1612, og endnu den tolvte April dette Aar udstedede han Beviser for Leveringer til det kongelige Kjökken [2]. En Ugestid senere, den toogtyvende April, fik han Forlehningsbrev paa Frederiksborg og Abrahamstrup, i alt Væsentligt paa samme Vilkaar som Joachim Bülow, kun at han istedenfor den faste Lön af femhundrede Rigsdaler, som havde været denne tilstaaet, skulde beholde sine norske Forlehninger [3]. Artikelen angaaende de Folk, der skulde holdes og lönnes paa Abrahamstrup, gik fra Formandens Lehnsbrev uforandret over i hans. Men Claus von Ahnen forestod kun i to Aar disse Lehn, uden at efterlade sig Minder om sin Virksomhed [4], og ombyttede dem derpaa 1614 med Sembgaard og tilliggende Eger Lehn i Norge [5], idet han derhos udentvivl fremdeles beholdt Rakkestad og Marie-

---

[1] Det Frederiksborgske Lehnsbrev viser, at han forud havde Forlehninger i Norge. At det kunde have været de nævnte, er en Formodning, ifölge den nedenfor meddeelte Quittance af 1615.

[2] Kongens Almanak ved 8 Januar 1608 h. Schlegel II. 3. S. 60, og Eske Brocks Almanak ved 13 April 1612 i Adels-Mag. I. 12 give Exempler paa hans Function som Kiögemester i disse Aar.

[3] Sjell. Registr. Tom. XV. fol. 441b—445. — Kronborg, skilt derfra, gaves til Christen Hansen til Nörgaard paa Laaland, Sön af den bekjendte Admiral Hans Lauridsen (Baden, Jernskjæg).

[4] Sjell. Tegn. Tom. XXI har nogle faa Breve til ham, hvoraf jeg blot skal bemærke tvende. Det förste (fol. 3—4) af 24 Februar 1613 angaaer en Misvæxt i Lehnet; det andet (fol. 25—26) er en Befaling til at lade Krogstrup Kirke istandsætte ved Pengelaan fra Hornsherreds andre Kirker, da Krogstrup Kirke ikke havde Penge.

[5] I. C. Bergs Tillæg t. Schelven om Laurvig (Topogr. Journ. XXVII.) S. 138 bemærker, at han den 30 April fik Fölgebrev til Bönderne i Sembgaard og Eger.

kirkes Provstie[1]; og den syvogtyvende Mai 1615 afsluttedes ganske hans Forbindelse med Frederiksborg og Abrahamstrup ved en kongelig Quittance for hans sidste og endelige Regnskab[2]. Ved denne Leilighed kaldes han Claus von Ahnen til Nederhouff. Han gik nu til Norge, og er formodentlig engang i Efteraaret 1628 afgaaet ved Döden, ugift og efterladende sig Eiendomme, hvorom hans uægte Börn strede med hans indvandrede Slægtninge, af hvilke Preben von Ahnen og dennes Sön

---

[1] Det synes mig meget rimeligt af den fölgende Quittance.

[2] Sjell. Regist. Tom. XVI. fol. 121. Dette oftere paaberaabte Stykke skal jeg meddele:

Claus von Ahnen fik Quitantziarum paa Fredericksborgh og Abramstrup gaardt. Christianus 4tus. Giöre alle witterligtt, att oss Elsch. Claus won Ahnen thill Nedderhonff, wor Mand, thienner och befalingsmandt offuer Rackestedh leen och Mariekirckis proustie vdi wortt Rige Norge, haffuer nu endeligen giortt oss gode Rede och Regenschab for all Intechtt och Vdgifft aff Wortt och Cronens Slott Frederichsborgh och Abramstrupgaardh som hand nogen thid lang aff oss Naadigst haffuer werrett medforlehntt, beregnett fraa philippi Jacobj Dagh Anno 1612, hand först fick Samme Slott, gaardh och Lehn Vdj befalingh och forsuar effter oss Eschl. Jochum Bülou, Wor Mand, thienner och Embitzmand paa Wortt Slott Wordingborgh, och thill philippi Jacobj Dagh Anno 1614, hand dermet igienn quitt bleff, och oss Elschl. Christoffer Basse, wor Mand, thienner och Embitzmandh her paa forne Wortt Slott Frederichsborgh, met forne Slott, gaardh och Lehen aff oss Naadigst igienn forlehntt bleff. Vdj ligemaade haffuer handh och giortt Regenschaff och beschedh for huis pendinngeschatter dess midler thidh der Vdj forne Lehne ehr Vdgiffuenn, saa oçh for huis Inventarium, som handh haffuer annamitt der paa forne Frederichsborgh Slott och Abramstrupgaardh, och igien fraa sigh leffuertt, och ehr hand oss deraff aldielis intet schyldig bleffuenn, effter de Regennschaffuer, Mantals Registere, Inuentarium, Quitantzers och beuissers lydelsse, som hand nu fraa sigh Ind Vdj Wortt Renttekammer thill oss Elsch. Siguortt Beck thill Försløff och Jens Jnll thill Kielgaardh, Wore Mend, thiennere och Renttemestere, paa Wore Wegne leffueret och offueranttuordett haffuer. Thi lade Wi uu hermet etc. Cum clausulis consuetis etc. Frederichsborgh 27 May 1615.

Iver, den sidste af Slægten paa Sværdsiden i disse nordiske Lande, bleve rige og anseete Mænd i Norge[1].

Christoffer Basse til Urup i Fyen[2] var imidlertid bleven hans Eftermand paa Frederiksborg og Abrahamstrup, skjöndt ikke ganske umiddelbart. Han var en Sön af Laurids Basse til Gierumgaard i Vendsyssel, og hörte til de Basser med et Jægerhorn i Vaabenet[3], en hidtil mindre fremhævet Adelsslægt, og han havde nylig deeltaget i det Fölge, der ledsagede Rigskantsleren Jacob Ulfeldt paa Gesandtskabet til Spanien, hvorfra han, efter Fölgets Oplösning, tillands over Frankrig var vendt tilbage med denne[4]. I det næste Foraar 1614 bleve Frederiksborg og Abrahamstrup, som nyligt bemærket, ledige, men de bestyredes i det förste Halvaar derefter uden nogen Lehnsmand rimeligviis af de paa Slottet og Gaarden værende Fogeder, og först den syvende October 1614 fik Christoffer Basse denne Forlehning. Lehnsbrevet[5] tillagde ham en fast Besoldning af femhundrede Rigsdaler foruden en Tiendedeel af det Uvisse, samt Hofklædningspenge og Genant til Underholdning af hans Folk og det bestemte Antal af Betjente, der ifölge samme Lehnsbrev

---

[1] Saml. til d. Nor. Folks Hist. II. 513 fgg. og fl. St. i de fölgg. Bind (see Registrene) have interessante Bidrag til denne Slægts Historie. Ogsaa i de Benzonske Stamtavler i Geh. Arch. findes Et og Andet.

[2] En lille Gaard i Rynkeby Sogn, nær ved det nedenfor nævnte Selleberg i Birkende Sogn, Bjerge Herred.

[3] Klevenf. Saml. ms. i Geh. Arch., og Adelslex. I. 32 med Tab. VI. no. 61.

[4] Rothe, Dan. Mænds Efterm. i Jens Munks Levnet, II. 543—44.

[5] Sjell. Regist. Tom. XVI. fol. 84b—89. Hofklædningspengene vare ansatte til 60 Rigsdaler, og for Abrahamstrup var bestemt det samme Antal af Folk som i de nærmest foregaaende Lehnsbreve.

skulde være paa Slottet og Gaarden. Hans Indtægter vare altsaa de samme som hans Formænds; men efterat han i halvfemte Aar havde havt Frederiksborg med Abrahamstrup, blev denne Forlehning fornyet og udvidet ogsaa over Kronborg Lehn, der nu ved Christen Hansens Död var bleven ledigt [1]. Bönderne under Kronborg fik den sextende Marts 1619 Fölgebrev at svare ham, og to Dage efter udfærdigedes det formelige Lehnsbrev paa alle tre Forlehninger [2]. Fra den Tid af tog han formodentlig sit egentlige Ophold paa Kronborg, medens Kong Christian den Fjerde ved at ansætte en Borger i Hilleröd, Johan Bögvad, som Bygnings-Tilsynsmand paa Frederiksborg [3] og ved sin egen hyppige Nærværelse der med Iver fremmede Bygningsarbeidet. Om Abrahamstrup i Særdeleshed er til samme Tid intet videre bekjendt; det skulde da være et Mageskifte mellem Hovedgaarden og nogle af de nærliggende Bönder ved Begyndelsen af Aaret 1622 [4].

---

[1] At Christen Hansen 1612 havde aflöst Joachim Bülow som Lehnsmand paa Kronborg, er ovenf. S. 127 Not. 3. bemærket.

[2] Sjell. Regist. Tom. XVI. fol. 391—97 har baade Fölgebrevet og Lehnsbrevet, begge i den sædvanlige Form. Kun er det just ikke sædvanligt, at Fölgebrevet er tidligere udfærdiget end Lehnsbrevet.

[3] Denne Johan Bögvad, der synes at have nydt Kongens særdeles Tillid og Gunst, vil senere blive omtalt som en mærkelig Mand i Abrahamstrups Historie. Her ville vi blot bemærke, at han 1613 var Skriver paa Frederiksborg Slot, da han den 8 Marts blev forlehnet med S. Agathe Vicarie i Roeskilde, at han den 23 Novbr. 1614 fik Quittants for de Penge, han havde udbetalt til Slotsbygningen fra 1 Mai 1613 til 6 Novbr. 1614, og ligeledes d. 25 Januar 1619 for sine Regnskaber fra 6 Novbr. 1614 til Nytaarsdag 1619. Sjell. Regist. Tom. XVI. fol. 4b. 94. 379b.

[4] Sjell. Tegn. Tom. XXII. pag. 2. (Dette Bind er i Begyndelsen ikke folieret, men pagineret): Christoffer Basse fick Breff, nogle Bönder att giöre udleg for nogett Jord, de till Abramstrup haffuer udlagt, anrörende. Christian 4. Vor gunst thillfornn. Wi

Kort efter blev Christoffer Basses Lehnsbrev atter fornyet den tyvende April[1]. Hans faste Besoldning ansattes da til syvhundrede Rigsdaler foruden den sædvanlige Tiendedeel af det Uvisse og hundrede Rigsdaler til Hofklædning; Natural-Bespiisningen skulde paa Frederiksborg og Abrahamstrup ganske falde bort imod visse Kostpenge til Betjentene, og den skulde paa Kronborg afholdes for syttenhundrede Rigsdaler Courant, der betaltes Lehnsmanden istedenfor den hidtil brugelige Genant af Födemidler[2]. Nogle Maaneder derpaa maatte Bönderne her ligesom over hele Riget udrede en overordentlig Skat[3]. Men allerede Aaret efter blev Christoffer Basse afskediget som Lehnsmand. Han drog over til Fyen og levede paa sin Gaard Selleberg, efter hvilken han skrev sig i sine senere Leveaar[4].

Jörgen Urne til Alslev erholdt derpaa de trende nordsjellandske Lehn og er en af de personlig meest anseete Lehnsmænd, Abrahamstrup har havt, skjöndt

---

bede dig och wille, att du de Bönder, som deris Jord haffuer vdj Abramstrup marck, udskiffter och dennom siden paa andre beleylige steder derfor fyldist vdleg lader giöre. Hafn. 7 Januar 1622. — De mangfoldige andre Breve og Befalinger til Christoffer Basse, som bevares i de officielle Copieböger, angaae ikke specielt Abrahamstrup.

[1] Sjell. Regist. Tom. XVII. fol. 248—252.

[2] Denne Bestræbelse efter at forvandle saameget som muligt fra Natural-Præstation til Penge er i samme Periode ved flere Leiligheder at bemærke, og kunde fortjene nærmere Undersögelse og Oplysning. Det synes dog, at man var kommen for tidlig med en i sig selv priselig Reform og derfor senere maatte gjöre Tilbageskridt.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXII. fol. 186. Hver ti Bönder skulde udgjöre et Lægd, hvoraf skulde erlægges for de frie Bönder 20 enkende Daler, og for de ikke frie Bönder 10 enkende Daler; hver Haandværker, som brugte Avling, 1 enkende Daler, og de, som ikke brugte Avling, $^1/_2$ enkende Daler, o. s. v. o. s. v. Befalingen til Christoffer Basse var af 5 Juli 1622.

[4] Han efterlod sig ingen Börn af Ægteskabet med Abel Norby.

hans Anseelse rigtignok hverken udgik fra eller faldt tilbage paa denne Forlehning. Han var födt 1598 paa Halsted Kloster, som hans Fader, Knud Urne til Aasmark, havde til Lehn i Forbindelse med Aalholm og Nykjöbing paa Falster[1]; hans Moder var Fru Merde Grubbe, en Datter af Rigscantsler Eiler Grubbe til Lystrup. Efter en kort Underviisning i boglige Kunster og adelig Höviskhed deels paa Herlufsholm, deels som Ædelknabe ved Hoffet og under den brunsvigske Feide og anden engelske Reise, blev han i sit nittende Aar gjort til Riddersvend[2], dannede sig derpaa nogen Tid i Udlandet, blev Hofjunker hos Kongen og tog endelig Tjeneste hos Greven af Thurn, under hvem han fægtede i Slaget ved Prag. Ved sin Hjemkomst indtraadte han igjen i Hoftjenesten, brugtes i de nærmeste Aar flere Gange ved Sendelser til Udlandet og forlovede sig ved Pindsetid 1623 med Margrete Marsviin Ottosdatter af Dybek. Nogle Uger iforveien var det, at han blev forlehnet med Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup[3]. Det ham den tyvende April 1623 givne Lehnsbrev udtrykte endnu skarpere end de tidligere Bestræbelsen efter at reducere Besoldningen fra Naturalier til Penge[4]; thi Jörgen Urne fik aldeles ingen Genant i Landprodukter af Lehnene, hverken til sine egne Tjeneres eller til Kongens Folks Underholdning paa

---

[1] Nemlig af Dronning Sophie, K. Christian IVs Moder, til hvis Livgeding disse Slotte, som bekjendt, henhörte.

[2] „Giort væractig", som det hedder, d. e. wehrhaft.

[3] Biskop Morten Madsens Ligprædiken over Herr Jörgen Urne, S. 33—38, hvor alt det Ovenstaaende udförligere er fortalt. Naar Forlehningen der ansættes til 1 Mai, er det ikke Lehnsbrevet, men Lehnets Tiltrædelses Datum, der menes.

[4] Sjell. Regist. Tom. XVII. fol. 352b—356 findes Lehnsbrevet, som vel kunde fortjene at meddeles, hvis det ikke var saa vidtlöftigt og dog nærmere hörte til Kronborgs og Frederiksborgs end til Abrahamstrups Historie.

de ham betroede Gaarde; han fik ikke den sædvanlige Part af de uvisse Indtægter og ingen Medbestyrelse, men alene en Overinspection, ved Avlsvæsenet paa Ladegaardene. Derimod blev ham tilstaaet som Besoldning og Genant for sig og sine Tjenere den faste Sum af halvtredietusinde Rigsdaler Courant [1], bestemte Lönninger og Kostpenge for hver enkelt af Kongens Folk paa Gaardene, og endelig tohundrede og otteogtyve Rigsdaler fireogtredsindstyve Skilling aarlig istedenfor hiin Tiendedeel af det Uvisse. Samtidig med Lehnsbrevet udgik tvende andre kongelige Skrivelser, nemlig et Fölgebrev til Bönderne og en Befaling til Lehnsmændene paa Roeskildegaard og Tryggevælde, Mogens Pax til Thorup og Frederik Reedtz til Tygestrup, at de skulde overlevere Slotte og Lehn til Jörgen Urne [2]. Denne tog, ligesom vistnok Formanden, sin Bolig paa Kronborg; Kongen selv var hyppigt paa Frederiksborg, og det lille Abrahamstrup havde neppe Fordeel af sin Forbindelse med de tvende saa anseelige Slotte. Baade dets Bygninger og Inventarium trængte til at eftersees, foröges og fornyes, og et Par Maaneder efterat Jörgen Urne havde tiltraadt sit Embede, fik Cantsleren Christian Friis af Kongen Befaling til at lade Alting sætte i tilbörlig Stand [3]: Broen, der gik til Huset,

---

[1] Courant-Daleren var 80 Skilling; den gamle Rigsdaler, enkende Daler el. Rigsdaler Species, var 96 Skilling.

[2] Sjell. Regist. XVII. fol. 352a—b har begge disse Breve, i sædvanlig Form. Mogens Pax var dengang Lehnsmand paa Roeskildegaard, siden paa Holbek, og Frederik Reedtz var Lehnsmand paa Tryggevælde, siden paa Vordingborg. — Næsten Aarsdagen efter, nemlig den 19 April 1624 (Smsteds fol. 479), fik Jörgen Urne i Forbindelse med Frederik Reedtz Befaling at overlevere Draxholm til Claus Daa.

[3] K. Christian IVs egenh. Breve, I. 134. Brevet er dateret Flensborg den 3 Juli 1623. Da det er stilet til Cantsleren, ikke til Jörgen Urne, have vel de befundne Mangler været udsatte af Mogens Pax og Frederik Reedtz, og skulde nu afhjælpes, for at

skulde omlægges, Gemakkerne skulde males, og Gaarden forsynes med Borde, Stole, Bænke og Sengeklæder; ogsaa Huset ved Sundby Færge skulde opbygges paa Dæmningen, saa nær som muligt ved Brokarret. Alt dette antydede dog en vis Interesse for det gamle Abrahamstrup, som om Kongen, maaskee for Jagtens Skyld, havde isinde at opholde sig der i nogen Tid. I Eftersommeren bestemte Kongen ogsaa nærmere, hvilke Folk der maatte holdes saavel paa Abrahamstrup som paa Lehnets andre Ladegaarde [1]. Jörgen Urne selv opholdt sig meest paa Kronborg [2], hvor hans Bryllup med Margrete Marsviin den sextende Februar 1624 af Kongen selv blev bekostet, og hvorfra han sörgede ogsaa for Bestyrelsen af Abrahamstrup [3]; men hans Lehnsmands-Virksomhed var deelt

---

en ordentlig Aflevering kunde skee. De korte Udtryk i Kongens Brev, der for os ere noget utydelige, havde da deres Forklaring ved hine Herrers Indberetning om Tilstanden paa Abrahamstrup.

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXII. fol. 283 har denne Bestemmelse i et Brev til Jörgen Urne af 8 Septbr. 1623. Paa Abrahamstrup skulde være: en Foged med 20 Rd. Aarslön og 3 Rd. maanedlige Kostpenge, en Landthingsrider, som ogsaa skulde være Arbeidskarl, med 6 Rd. Aarslön og 2 Sletdr. maanedlige Kostpenge, to Kiærre-Drenge, dersom der endnu brændes Steen, med 6 Rd. Aarslön og 2 Sletdlr. Kostpenge, en Rögter for hver 50 Öxne med Lön af 5 Sletdlr. om Vinteren og 2 Sletdlr. maanedlige Kostpenge, endelig Tærskere og Huusmænd. Andre Folk maatte ikke holdes.

[2] Dette sees ogsaa af Lehnsbrevet, der tillagde ham Ret til at lade fiske i de derværende Damme til Brug for sin egen Huusholdning paa Kronborg.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXII. fol. 397 og 413, to kongelige Befalinger til ham vedkommende Abrahamstrup. Den förste af 16 Aug. 1624 befaler ham at indkræve Bropenge af den nye Bro ved Sundby Færge, nemlig en Mark Danske af hver ti Læster Korn, der indskibes eller udskibes. Den anden af 30 Octbr. 1624 lyder saaledes: Christianus Quartus. W. G. T. Vij bede dig och ville, att du digh Vdj efftherfölgende maader Retter och forholler, nemlig Att Du enhuer bonde thill holler 20 stubbe vdj Ebbekjöbsvang at Rödde och

og kortvarig. Först blev han nemlig under et befrygtet Angreb paa Grændselandene imod Sverrig udnævnt til Ritmester for det ene af de nye Compagnier, som i denne Anledning bleve oprettede, og derefter blev han 1627 sendt som Befalingsmand til Christiansstad. Skjöndt han först senere aflagde sit Regnskab for de trende sjellandske Lehn, vedkommer dog hans fölgende Historie ikke Abrahamstrup. Det maa være nok at erindre om denne i sin Tid saa betydende Mand, at han i Januar 1629 bivaanede det Ulfsbekske Möde og den femte April 1632 paa St. Knuds Kloster i Odense blev udnævnt til Rigens Raad og Marsk og som saadan forlehnet med Vestervig Kloster[1]. Aaret derpaa, den tiende April, fik han den endelige Quittance for Frederiksborg med Abrahamstrup[2], og nogle Maaneder senere modtog han Ridder-

---

iche videre, förend vij dett selff haffuer beseet, saa och samme bönder aluorligen tilholler slige affrödede stubbe aff Veyen att före och platzen att jeffne. Vdj lige maade schall forhollis med den mose ved Abrahamstrup, som ligger op thill den dam, som sist bleff rensitt, der som veyen gaar thill gaarden. Sammeledis efftthersom du haffuer bekommitt voris naadigst schrifftteligh befalling, Hesselved thill Krudmöllen att fremsende, saa schall samme ved vdj dett Kobbell nest op thill Abrahamstrup huggis. — (Resten af Brevet gaaer ud paa, at Skovrideren ikke holdt god Tilsyn med Skoven). Dat. Frederichsb. d. 30 Octbr. 1624.

[1] Mort. Madsens Ligpr. G4—H. Der siges det ogsaa om hans Bestyrelse af de tre Lehn, at han „sig sammesteds saaledis forholdet, at menige Almue hannem derfra unödig vilde ombære".

[2] Sjell. Regist. Tom. XIX. fol. 92, hvor han endnu benævnes „vor Mand, Tjener og Befalingsmand paa Christiansstad", formodentlig fordi Regnskabet, hvorfor Quitteringen gaves, var affattet för hans Udnævnelse til Marsk og den dermed fölgende Forlehning med Vestervig. — Imidlertid maa han dog tidligere have aflagt et foreløbigt Regnskab; thi allerede d. 21 Januar 1628 (Sjell. Tegn. Tom. XXIV. fol. 22) havde Kongen befalet Rentemesteren Jörgen Wind at godtgjöre ham nogle Poster i Anledning af hans Regnskab for Kronborg og Frederiksborg Lehn. Quittancen for Kronborg

slaget paa Kjöbenhavns Slot. I Anledning af Prinds Christians Forlovelse med Magdalene Sybille blev Herr Jörgen Urne sendt til Sachsen, ligesom han overhovedet ofte brugtes i vigtige Sager hjemme og ude indtil hans Död den nittende Februar 1642 i den endnu unge Alder af fireogfyrgetyve Aar [1].

Frederik Urne til Alslev, hans yngre Broder, havde imidlertid umiddelbart aflöst ham paa Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup ifölge det kongelige Forlehningsbrev af fjerde Februar 1627 og det samtidig udstedede Fölgebrev til Bönderne, begge i Indhold og Form som den afgaaede Befalingsmands [2]. Frederik Urne tiltraadte Embedet den næstfölgende förste Mai og opholdt sig ligesom Broderen meest paa Kronborg [3]. Allerede i hans förste Embedsaar gjentoges den tidligere Klage over Jordernes tiltagende Sandighed og Ufrugtbarhed i Hornsherred, denne Gang navnlig fra Bönderne i Törslöv, i hvilken Anledning Kongen den femtende Januar 1628 indhentede Lehnsmandens Erklæring og den næstfölgende fjortende Februar befalede ham at nedsætte Landgilden for sex af Kronens Bönder eller Tjenere i dette Sogn [4].

Lehn havde han derpaa faaet (Sjell. Regist. Tom. XVIII. fol. 392b) den 7 Marts 1629.

[1] Biskop Morten Madsen af Aarhuus holdt den 12 Marts 1642 i St. Mortens Kirke i Randers den Ligprædiken over ham, som i det Foregaaende oftere er anfört.

[2] Sjell. Regist. Tom. XVIII. fol. 156a fgg. Lehnsbrevet, og fol. 167a fgg. Fölgebrevet.

[3] Af den store Mængde Breve, der fra Kongen haves til ham, vedkommer den mindste Deel Abrahamstrup. Disse ville nedenfor blive anförte. De fleeste angaae Kronborg og Sundet. Den 9 Januar 1628 fik han Ordre (Sjell. Tegn. Tom. XXIV. fol. 5) at sætte den bekjendte Fru Anne Lykke til Harridslevgaard, Enke efter Kay Rantzau, paa fri Fod.

[4] Sjell. Tegn. Tom XXIV. fol. 18 og 36 giver derom Oplysning ved fölgende Brev til Fr. Urne:

Nöden syntes dog ikke derved at være afhjulpen. I Begyndelsen af det næste Aar fik Frederik Urne Befaling at ledsage Kongen til Sammenkomsten med Gustav Adolph i Markeröd paa den hallandske Grændse[1]. Efter Freden i Lybek kunde vel Bönderne haabe paa bedre Tider, men fra Hornsherred fornyedes Klagerne: de kunde ikke svare deres Landgilde paa Grund af ringe Jorder og slet Höst. Kong Christian den Fjerde befalede da den tredivte December 1630 sin Lehnsmand at undersöge Tilstanden, denne Gang hos Bönderne i Skulleløv og Lyngerup. Fre-

---

Chr. 4. W. G. t. Viid, at for oss vnderdanigst haffuer ladet berette effterschr. 6 uore och Chronens tienere udj törslöff, Nembligen Peder Lycke, Hanss Nielssen, Jep Andersen, Anders Madtzön, Jens blach och Mogenss Niellsen, huorledis deris jord meget med sand schall uere belöben, saa de formedelst misuexst paa Jordenss gröde jche schall kunde udgiffue deris landgiellde, vnderdanigst derfore nogen affslag paa forne deris landgielde begerendis. Thi bede uj dig och Naadigst uille, attu dig om forschrne leilighed mod oss vnderdanigst erklerer och samme din erklering j voris Cantzelie jndschriffer, at vj deris uilkor Nochsommeligen deraff nochsom kand fornemme. Dat. Haff. d. 15 Januarij Ao. 1628. — Den 14 Febr. næstefter (fol. 36) fik Fr. Urne igjen Brev, at 6 Bönder i Törslöv havde klaget over at være satte for höit i Landgilde, og at Kongen, da Fr. Urne havde erklæret det billigt at nedsætte Landgilden for alle disse Bönder i Törslöv, havde indvilliget deri. Om disse Bönder ere de samme som de i Brevet af 15 Jan. omtalte, kan ikke vides med Vished; men det er meer end rimeligt.

[1] Da dette Möde har været Gjenstand for nogen Tvivl (Jvfr. Schlegels Slange III. 378—79), skal jeg meddele fölgende Brev af Sjell. Tegn. Tom. XXIV. fol. 238:

Frederick och Jörgen Wrne och Iffuer Krabbe, (Befalingsm. p. Laholm, siden paa Warbjerg) att fölge Konningen til Grentzen. W. G. T. Efftersom wij naadigst haffuer berammett K. Wurde vdj Suerige till den 20 Februarij nu förstkommendis att wille möde paa Grentzen wed Marckeröd, daa bede wij dig och wille, att du Retter din Leilighed effter selff anden att Vere vdj wort Kjöbsted Hellssingborgh tillstede den 17 Februarij först kommendis och siden oss till Grentzen att fremföllge och paa reisen opwarte. Dermed etc. Hafniæ den 5 Februari 1629.

derik Urne indberettede derefter til Kongen den fireogtyvende Marts 1631 [1], at han i sin Tid havde beseet Böndernes Marker og Korn, baade det som laa paa Skaar og det som var bragt i Laden, at han havde overbeviist sig om Markernes Sandighed og Höstens ringe Udbytte, og at han vilde anbefale Bönderne til Kongens mueligste Skaansomhed, paa det at de desbedre igjen kunde komme til Kræfter. Det er vel rimeligt, at Kongen har taget Hensyn til denne Forestilling, ligesom han i den fölgende Tid skjænkede ikke alene Kronens Skove, der gave disse Lehn en saa stor Betydning for en jagtelskende Herre [2],

---

[1] Frdr. Urnes Erklæring findes i Geheimearch. (Topogr. Saml. Kronb. no. 67) og er Kilden til alt hvad man veed om denne Sag. Den lyder saaledes:

Disligeste er mig och tillhende kommen Kong. Maiettz. min allernaadigste herres Missiue, daterit Frederichsborge Slott dend 31 December Neste forleden aar, huor wdinden hans Maittz. Naadigst befaller mig, at schulle wnderdanigst forfarre, Om Sckullelöff och Lyngerup mend i Abramstrup Leen i horrens herret boendes iche Kand udgiffue deris Landgilde for forgangne Aar for miswextis schyld. da haffuer Jeg werret paa derris Marcker, da Siunis de Meget Sandige, saa well som den Störste part aff Marcherne wdj Samme herret ere, och haffuer ieg ladet thage Siun till derris Korn, baade der det laa paa schaar, saa och der det war Indförtt wdj hussenne. Da befindes dennem en Ringeting der effter at haffue bekommet, och er en Stoer Miswext scheet I det herret paa en thoe Aars tiid, formedelst Jorden er iche med det beste. Dersom hans Maiettz. aff Kongeligh Mildhed wilde denem forschaane, saa meget mueligt kunde werre, Kunde de her effter dis bedre bliffue wed magt. Och er dette herpaa min wnderdanigste Erklering. Datum Frederichsborigh dend 24 Martij Anno 1631. Frederich Wrne

Egen hand.

[2] Jagten paa de nordsjellandske Lehn findes i denne Periode, og saavel tidligere som senere, at have ligget Kongerne meget paa Hjertet. Jeg har derfor været opmærksom paa de Skovbetjente, der nævnes. Tvende Skovridere, Jep Hansen og Jörgen Hansen, lærer man at kjende af fölgende Brev (Sjell. Tegn. Tom. XXV. fol. 110) til Frederik Urne:

men ogsaa Böndergodset, der var Kongen en vigtig Indtægtskilde, sin Opmærksomhed; thi den tredie April 1633 paalagde han Frederik Urne at begive sig personlig til Abrahamstrup, kalde Bönderne for sig og tilbyde dem Fritagelse fra alt Hoverie undtagen i Höhösten, dersom de vilde svare et passende Vederlag i Penge[1]. Ligesom dette Tilbud minder om K. Christian den Fjerdes landöconomiske Blik, saaledes turde det ogsaa være et nyt Exempel paa hans Bestræbelser for at reducere Natural-Ydelserne til Penge og gjöre sig Kronens Gods saa indbringende som muligt. Den samme Bestræbelse traadte endnu tydeligere frem med Hensyn til den Brug, han gjorde af hele Lehnet og Gaarden Abrahamstrup. Det var vel mindre betydende, at han saaledes ved denne Tid lod indhegne en strax ved Gaarden liggende Hesselskov til Brug for et Slags Stutterie; vigtigere var det, at han lagde Planen til en lettere Udförsel af de store Abrahamstrupske Skoves Rigdomme ved at anbringe en ny Udskibningsbro

---

C. 4. W. g. t. Efftersom wij haffuer tillforordnett neruerende Breffwiser Jörgen Hansen, att schall were Skouffrider vdj Cronborg och Frederichsborg Lehne vdj Jep Hansens Sted, Da bede wij dig och naadigst wille, att du hannem Vdwiser en beleilig Sted mit vdj Lehnene, huor hand siden den tilbörligh inspection kand haffue med woris willdbahne. Hafniæ den 30 Decbr. 1632.

[1] Frdr. Urnes Copiebog over Kongens Breve, Ms. Bibl. Reg. „Du skalt begive Dig hen ad Abrahamstrup og sammestedz lade alle dertil liggende Bönder kalde for Dig og udaf dennem fornemme, hvormeget de ville aarligen give, om de kunde aldelis blive fri for ald houning undtagen höet at indhöste. — Ved Abrahamstrup skalt du lade indheigne med et stakket Riisgierde dend hesselskov, som strax ved Gaarden ligger, saaledes at hestefollerne udaf 2 à 3 Aar kand være forvaret udj. — Veien, som löber igjennem Tegelstrup Vang henad Nyrrup, er saa tung at kiöre paa, som det var paa en bar frost, hvorfore dend skall slettes. Friderichsborgh d. 3 April Ao. 1633". — Iövrigt ville vi strax see, at det ikke kom til nogen Hoverie-Aflösning for Bönderne.

formodentlig paa Halvöens nordligste Spidse [1]; men det mærkeligste var den Forandring, som han, endnu för hiin Plan blev udfört, foretog med hele Abrahamstrups öcononomiske Bestyrelse.

I de to sidst meddeelte Lehnsbreve havde Kongen antydet denne Forandring, idet han udtrykkelig havde undtaget Ladegaardenes Avlsvæsen fra Lehnsmændenes Omraade og alene tillagt disse et almindeligt Overtilsyn dermed. Han havde saaledes frie Hænder, og besluttede nu at bortforpagte Abrahamstrup mod en bestemt aarlig Afgift til Mænd, hvis practiske Dygtighed han havde prövet, den ovennævnte Johan Bögvad [2] og den hidtilværende Foged paa Abrahamstrup, Hans Hansen. Johan Bögvad havde ikke alene tjent Kongen som Bygnings-Tilsynsmand paa Frederiksborg, men han havde tillige ved Kongens Gunst erhvervet sig Landeiendom ved Hilleröd, Fritagelse for Ægt og Dagværk af denne, Tilladelse til at anlægge Fiskeparker i nogle Kongen tilhörende Moser [3],

---

[1] Den 15 Jan. 1634 yttrer Kongen i et Brev fra Skanderborg til Fr. Urne blandt andet: „Jeg haver skreven Rentemesterne til, at de skal befale Overtömmermanden at begive sig henad til dig, at du hannem kand vise, hvor den Steenkiste ved Abrahamstrup kand staae, saa at den jo för jo heller kand blive begyndt. Bonden paa samme Steenkiste kand bedst giöres af Bög og det övrige af Eg eller stærkt Fyr". — Man vil strax nedenfor see, hvad dette Arbeide efter min Formening sigtede til.

[2] See ovenfor S. 30 Not. 3.

[3] Quittance for hans Regnskab ved Frederiksborgs Bygning, d. 4 Marts 1620 og 20 Januar 1621, Bestalling som Bygnings-Tilsynsmand, d. 16 April 1621. Bevilling paa et Stykke Jord ved Hilleröd til Eiendom, d. 31 Marts 1622, og en Quittance for Bygnings-Regnskab og Skjöde paa en Gaard i Hilleröd („Johan Skriffuer"), d. 31 Marts 1622 og 18 Novbr. 1623. Fritagelse for Ægt og Dagværk, d. 10 Febr. 1625. Quittance som „Bygningsskriver" paa Frederiksborg for 2820 Rd. Courant, modtagne og udgivne i Aaret 1623, og for 2743 Rd. Courant, modtagne og udgivne i Aaret 1624

og han synes i det Hele taget at have været en driftig og foretagende Aand, som K. Christian den Fjerde kunde lide og derfor, ogsaa efterat Frederiksborg Slotsbygning var færdig, havde beholdt der hos sig som en Foged. Abrahamstrups Bortforpagtning begyndte med den förste Mai 1634, men Forpagtningsbrevet eller Contracten blev ikke udstedet för den fireogtyvende Juni næstefter [1]. Ifölge dette Brev skulde Johan Bögvad og Hans Hansen nyde med faa udtrykkelig bestemte Undtagelser hele Gaardens og Lehnets visse og uvisse Indkomst med fuldt Hoverie af Bönderne og dertil Draaby Tiende, fri Oldèn til hundrede Sviin og trehundrede Læs Brænde, imod at de

---

til Frederiksborg Slots Bygning, d. 16 April 1625. Skjöde paa tre Moser, hvilke han vilde bruge som Fiskedamme, d. 29 Octbr. 1628. Alt af Sjell. Reg. Tom. XVII. fol. 15a. 103b. 126a. 238a. 239b. 395a. Tom. XVIII. fol. 6b. 33. 348b fgg.

[1] Sjell. Regist. Tom. XIX. fol. 243a—244b. Dette i Abrahamstrups Historie saa mærkelige Stykke lyder saaledes:

Christian 4. G. A. W., at vi Naadigst haffuer tillad, vnd og bevilgett, saa och hermed vnde, bevilge och tillade, indtill saalenge vi anderledis derom tillsigendis worder, att Os Elskelige Johan Bogvad, Indvaaner vdi Hillerōd, och Hans Hansen, foget paa vor gaard Abrahamstrup, mue anamme og oppeberge ald samme lehns og gaards rette tilliggende bönders og tienneris visse Landgilde og indkombst effter jordebogens lydelse saa vell som drobye Sogne tiend, som der sammesteds aarligen ydis vdj negen, med ald den vvisse rente og indkombst, der vdi leenit falde kand, som steedsmaall, Sagefall, hosbonholdt, Drifft, förlouff, gresgangs penge aff skoffuene och ellers vvisse indkomsth, saa och fri olden 100 Sviin aff deris egen auffuell och opföding, naar Olden er. Disligeste skulle de nyde och beholde alld aufflen dersammesteds, saa vell som iijc lees veed till aarlige fri ildebrand, beregnit x treer til huer bonde lees, som dennem aff skoufffogden skall vdvisis, och siden aff Bönderne frembföris. Vdiligemaade maa och skall bönderne driffue och forrette Alld gaarsens aulff och höst, item gierder at lucke og vedlige holde, saa och deris landgilde vdi Kiöbenhaffn eller nermere, naar tillsigis, at frembföre, med hvis andett bonde arbeide, saa viid aufflen vedkommer, till gaarden kand falde och de hid intill giord haffuer. hvor

hvert Aars förste Mai erlagde en Forpagtnings-Afgift af totusinde femhundrede gode enkende Rigsdaler i Species, og underholdt tolv Stutterie-Foler for Kongen. Mod særlig Lön eller Besoldning skulde de derhos som kongelige Fogeder have Tilsyn med det, som Kongen i Lehnet havde forbeholdt sig, Oldengjælden og Vindfælderne i Skovene; de skulde aflægge Lehnsmanden paa Frederiksborg Regnskab for Oldengjælden, de skulde paa Kongens Vegne have Opsigt med Vindfælder og holde Bönderne ved Lov og Ret: for denne Tjeneste skulde de aarlig lönnes med hundrede Rigsdaler Species, der maatte afkortes dem i Forpagtnings-Afgiften. Bygningerne vilde Kongen selv

---

imod for^ne Johan Bogvad og Hans Hansen eller deris arffvinger, en for alle eller alle for en, aarligen till huer philippi Jacobi Dag skulle vere forpligt for saadan voris benaading och bevilgning paa deris egen bekostning att anlegge vdi vortt rente Cammer her vdi Kiöbenhaffn 2500 guode Enckende Rix dr. in specie, Saa vell som aarligen vnderholde 12 aff voris foeler, som vi Naadigst lader did skicke, och baade sommer och vinter skall gaa vdi en serdelis waang, som dertill er forordned, Men naar behöff giöris for vinterens haarhed, da skall di med höe vnderholdis, saa di icke vorder forsömbt. sammeledis skulle de haffue indseende med Oldengielden, och aarligen derpaa leffvere it Rigtig Mandtall till Lensmanden paa vort Slott Fredericksborg, hvor effter hand Oldengielden paa vore vegne kand lade annamme och os allene till regenskab före. Disligeste skall for^ne Johan Bogvad og Hans Hansen giöre os guod rede og regenskab for alle huis vindfelder der vdi leenit aarligen falde kand, som aff skoufogden skal forseglis og vnderskriffuis. Saa och forsuare bönderne och holde dennem veed loug, skiell og rett, och ingen aff dennem imoed longen eller jordebogen vforrette vdi nogen maade. Og haffue vi Naadigst bevilget dennem till lön og besoldning och for bönderne at forsuare og veed loug och rett hent haffue halff threisinsdiffe specie Daler, och for vindfeldeskouff att giöre aarlig Regenskab for 50 Rix Daler, som dennem aff voris Rentemestere vdi forskreffne deris affgifft aarligen maa gott giöris. Och skall eller maa di dennom aldelis intet med vor och Cronens villdbane, fiskeri vdi Söerne eller skouffuene befatte vdi nogen maade, medens dermed haffue flittig indseende, at de vell bliffuer fredde och ved magt

sörge for, og dersom han under Forpagtningen maatte ville tilstaa Bönder nogen Eftergivelse i deres Landgilde, skulde Forpagtningsafgiften nedsættes i samme Forhold. Saaledes begyndte en heel ny Tingenes Orden, der fortjener Opmærksomhed som en Antydning af, at Kongen vel vidste, hvor meget större Fordeel der kunde drages af Kronens vidtlöftige Gods, dersom han havde havt frie Hænder, og som et Fingerpeg paa det, der en Menneskealder senere traadte i Kraft allevegne. For Tiden kunde man ikke gaae videre. Lehnsvæsenet var Lov.

Og Lehnsmands-Herligheden over Abrahamstrup forblev ogsaa fremdeles hos Frederik Urne, saaledes som Lehnsbrevet vistnok med Hensyn til Kongens Planer

---

holdne. Di skall os icke hellere nogen flickeri tillskriffue, medens bygningen ville Wi selff Naadigst holde veed lige, huorfor di aldelis ingen bygning skulle eller mue forretage, vden vi dett Naadigst sielff lader befale, Ei heller os med nogen afkortning for öde och forarmed goeds eller i andre maader andmode, vden allene den aarlige landskyld aff tuende herritsfogdens och skoufffogdens gaarde, som Wi Naadigst haffuer bevilget dennem frie for deris tienniste og vmage. medens dersom vi effter dette vor breffs Dato noget aff jordebogens Indkombst till andre Naadigst bortforlenner eller effterlader, da skall dett dennem vdi forne deris affgiffts aarligen gott giöris effter dett Kjöb och Taxt, som vi dennem dett nu Naadigst bevilget haffuer. Och skall vore leensmand paa Frederichsborg dennem nu straxen samme leen och gaard med hvis jnuentarium, som der paa gaarden findis, sampt en Rigtig vnderskreffuen jordebog lade leffuere, Och der aff giendpart vdi vor Rente Cammer indskicke, och skall denne benaading, affgifft och forpagtning andgaae fra Philippi Jacobi dag 1634 vdi nerverende aar sist forleden och endes till Philippi Jacobi dag 1635 först kommendis, och siden frembtelis saaledis aarligen forfölgis, emedens och alld den stund Wi dennem samme leen Naadigst paa forskreffne affgifft bevilgendis vorder. Meden naar som heldst Wi Naadigst bliffuer tillsinds dennem dett icke lengere paa affgifft at ville lade beholde, eller och di vnderdanist denne forpagtning icke lengere ere begerendis, da skall dett itt halff aar tillforne tillkiendes giffuis. Giffuet Hafniæ den 24 Juni Anno 1634.

havde begrændset den. Frederik Urne overleverede Forpagterne Gaarden, Inventariet og Jordebogen; han havde fremdeles Fordring paa de Abrahamstrupske Bönders Hörighed og Lydighed, der hellerikke blev nævnet i det Fölgebrev til dem, som Forpagterne erholdt [1]; han stod i overordnet Forhold til begge som Fogeder indenfor hans Lehn, og da Johan Bögvad fratraadte denne Stilling og derimod udnævntes til Fiskemester, blev Forholdet ligefuldt bevaret [2]. Alt hvad Bygningsvæsenet paa Abra-

[1] Sjell. Regist. Tom. XIX. fol. 245b—246a. Dette Brev, der viser Böndernes Stilling til Forpagterne, lyder saaledes:

Christian 4. Helse eder alle, vore och Cronens Bönder och tiennere, som ligge och tienne till vor och Cronens gaard Abrahamstrup, som Os Eskl. Frederich vrne till Brendveed, vor Mand, thienner och Embitsmand paa vore Slotte Croneborg och Frederichsborg, tillforn vdi verge och forshuar haffd haffuer, evindeligen med gud och vor naade. Vi bede eder alle och huer serdelis strengeligen biude, at I retter eder effter fra philippi Jacobi dag sist forleden vdi nerverende aar, at suare os Elskl. Johan Bogvad, Indvoener vdi Hilleroed, och Hans Hanssen, fouget paa forneffte vor gaard Abrahamstrup, giffuendis og giörendis dennem och ingen anden paa vore vegne eders aarlige landgild, giesteri, sagefalld, egtt, arbeide och alld anden rente og rettighed, som I pleje och pligtig ere at giöre och giffue och I aff arrilds tid till Os og Cronen giord och giffuet haffuer, saa lenge vi anderledis der om tillsigendis vorder. De skall igen holde eder alle och huer serdelis veed louff, skiell och rett, og ingen eder tillstede at (v)forrettis emod lougen vdi nogen maade. Ladendes dett ingelunde. Giffuit Hafniæ den 24 Jun. Anno 1634.

[2] Fr. Urnes Copiebog lærer os, at Jo. Bögvad omtrent ved Midten af Aaret 1636 gik af som Slotsfoged. Den 23 Juni skrev nemlig Kongen til Fr. Urne saaledes: „Eftersom du tallede mig til nu seenesten om en anden Slotsfoget i Johan Bögvads Sted, da skal Du være derom, at du kand spörge en op, som er dögtig dertil. Hafde den samme, som du tallede til mig om, væred saaledes, som han burde, da hafde hand lenge siden været befordret. Hans Öiesiufn huger mig intet o. s. v. Frederiksborg d. 23 Juni 1636". — Derimod haves i Sjell. Regist. Tom. XIX. fol. 464b. fg. Bestallingen for Johan Bögvad som Fiskemester, dat. Antvorskov den 21 Dcbr. 1636: han fik aarlig Lön af 100 Rigsdaler, til Kostpenge

hamstrup angik, laa ene under Lehnsmandens Overtilsyn, og man var netop i Aaret 1635 ivrig sysselsat med at bygge den ovenomtalte Udskibningsbro fra Hornsved. Den tredie Mai befalede Kongen Frederik Urne at sætte et Brokar af Egetömmer ved Dæmningen og at lægge fra Brokarret af en Bro paa Pæle: tvende Pæle-Rækker skulde nedrammes og Rummet mellem dem fyldes med Steen og Træknubbe, saa at Broen kunde modstaae Bölgeslagene, et Huus skulde bygges ved Broen til Bolig for den Mand, der skulde have Tilsyn med det til Udskibning henförte Brænde[1], og i

20 Rd. Cour. maanedlig, to Hofklædninger og frit Foder til en Hest, — alt at regne fra 17 April 1636.

[1] Fred. Urnes Copie-Bog ms. har under den nævnte Dato fölgende Brev fra Kongen:

Frederik Urne skal lade forfærdige de Brokar ved den begyndte Demning, som er anlagt ved Hornsved Skov. Brokarrene ud til Söen skal bepælles med de Egepælle, som kommer dertil fra Kjöbenhavn. Siden skal samme Brokar forlegges oventil, eftersom det kand behöves. Der som Brokarrene slipper henne imod Dæmningen, der skal giöres en Bro over paa Pæle. Der skal slaaes 2 regger med Bögge Pæle, 10 faune fra Dæmningen, hvorimellem skal kastes Steene og Knubbe af Elle og Bög, som kan holde Slaget op af Söen, saa at den intet gaaer saa stærk paa Demningen, til hvilket Arbeide der skal bruges Folk, som mand kan faa for Penge, hvilke af Toldboden efterhaanden skal betalles. Der skal sættes et Huus op næst ved samme Bro, hvorudi han skal boe, som skal have Opsigt med Veden. Cronborg den 3 Mai 1635. — Jeg kan ikke tvivle paa, at dette er Udförelsen af den Plan, som ovenfor S. 139—40 er omtalt, og hvortil Forberedelser allerede gjordes i Begyndelsen af Aaret 1634. Hvor Broen egentlig har ligget, kan man ikke see af Kongens Ord; men derom troer jeg at have en Oplysning i den ovenfor anförte haandskrevne Beretning af Laurids Eskildsen fra 1743 blandt Jessens Samlinger (Ms. Bibl. Reg. Kallske Saml. No. 30 fol.) hvor det hedder: *Norden ved Jægerspriis Skov, nedenfor en Gaard kaldet Kulhuset, befindes endnu synlig en Steenbro udi Jorden til Dyb-Renden (?) kaldet Kongens Bro, som udi höilovl. Hukom. sal. K. Christian IVs Tid skal have været bygget og istand, saa at temmelig store Skibe kunde lægge dertil og tage Lad-*

Löbet af Foraaret og Sommeren 1635 blev Skibsbroen ved Hornsved bragt saavidt, at Kongen i Slutningen af August kunde tænke paa at sende Fartöier derhen efter Brænde [1]; men Tvistigheder mellem Fogeden og Tömmermanden, som den kongelige Overtömmermand Hans Anemöller maatte söge at bilægge, synes at have forhalet Broens Fuldendelse til henved Efteraaret [2]. Derpaa lod Kongen ogsaa brænde Kul ved Abrahamstrup, og udföre deraf til Brug i Kjöbenhavn [3]. Paa samme Maade udövede Frederik Urne ogsaa Kronens Jurisdiction over

---

ning af Skibstömmer fra Jægerspriis Skov til den Kongl. Flaades Behov, men udi Frederici IIIi Tid af de Svenske ruineret, og fra den Tid af været öde, saa der ikkun findes nogle gamle Pæle og Stenene deraf.

[1] „Du skalt befalle Kaabersmeden, at hand begiver sig hid og — skalt du giöre den anordning, at der staaer saameget Veed færdig paa Abrahamstrup Skove, som Fladlusen kan före, som haver inde 600 Læs Veed, hver Less regnet paa 10 Stykker Veed, 3 sjellandsk Alen lang, og 2 Stykker, som paa Siderne af Træerne intet falder saa lange. Kiöbenhavn d. 27 August 1635".

[2] Derom vidne nemlig tvende smaae Breve fra Kongen til Frederik Urne af fölgende Indhold:

Du skalt begive dig henad Abrahamstrup og see, hvad der fattes paa Broen, som der giöres, efterdi jeg fornemmer, at Fogeden og Tömmermanden intet kand forligges derom, hvorledes dend skal flies. Overtömmermanden skal möde dig der i Morgen. Börnehuset d. 14 Septbr. 1635". „Udaf din Skrivelse, mig af M. hans Annemöller tilstillet, haver jeg Leiligheden om dend Bro ved Abrahamstrup Skov fornummet, med hvilken Bro det skal forholdes, eftersom engang forordnet er o. s. v. Paa Ladegaarden udenfor Kiöbenhavn den 19 Septbr. 1635."

[3] „Du skalt, det förste mueligt er, lade brænde en anseelig hob Kull paa Abrahamstrup Skove, som siden derfra kand föres til Vands henad Kjöbenhavn. Og naar Kullene ere brændte, da skalt Du lade Admiralen paa Holmen det vide, at hand sender Skibe derhen, som dennem henter. Udi den store Dyrrehauge skal ogsaa brændes Kull, som mand her og paa Rosenborg daglig kand bruge. Frederichsborg den 8 Octbr. 1635".

Lehnets Bönder. Da derfor en stor Deel af disse ikke kunde eller ikke vilde betale deres aarlige Landgilde i rette Tid, saa fik han den sextende December 1635 Bemyndigelse til at anvende en summarisk Fremgangsmaade imod dem, vistnok efter Kongens Mening til deres eget Bedste [1]: han skulde, efter blot at have til Thinge paamindet Bönderne, ikke videre lægge Sag an imod dem og oppebie den Thingdom, som Loven foreskrev, men strax paa Kongens Vegne ved Nam udlægge af Bondens Bo, hvad han af den aarlige Landgilde var skyldig. Forpag-

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXV. fol. 475: Frederich Wrne fich breff, bönderne i Croneborg, Frederichsborg och Abramstrup Lehne anl. Christianus Quartus. W. G. T. Wiid, at efftersom Wi Naad. er kommen vdj forfaring, huorledis en stor part wore och Cronens bönder och thiener vdi Croneborg, Frederichsborg och Abramstrup Lehne schulle sig fortröche, betimen effter recessen deriss Aarlige Landgilde, som de os och Cronen plichtig ere, at vdgiffue (Vanseet de derom nogle sinde bode thill thinge och ellers Alffuorligen bliffue aduarede), med mindre du dennem thilforn thill thinge haffuer ladet fordeele, och same deriss Landgilde ved Nam effter lougen aff deris boe vdtagiss. Och vanseet lougen formelder, vden tings domb ey at maa thagis Namb, Dog efften efterdi saadan deris Vachtsomhed och forhold (i det de deris eget gaffn och beste iche vdi saa Maade kunde betenche) dennem selff thill största schade och forderff vill geraade, saa de derudoffuer vdi lengden gansche kunde komme Thill agters, saa fremt der thill vdi Thide iche bliffuer tenckt andre Middell, och Vi vdi slige saa vell som vdi Andre Maader gierne deriss gaffn och beste ville Ramme, Thi bede vi dig och ville, at naar nogen aff for[ne] vore och Cronens bönder och tienere der udj for[ne] lehne, naar de thill thinge ere bleffuen paamindt derom, sig fortröcher iche Thill rette Thid effter Recessen at ville vdgiffue sitt landgilde, schalt du paa vore vegne vden videre deelssmaall strax ved Namb udaff hans boe maa lade vduordere saa meget, hand os och Cronen aff hans aarlige landgilde Kand schyldig bliffue, paa det ingen ydermere med viitlöfftige deele Thill Thinge schulle tribuleris, haffuendis dog grandgiffuelig indseende, at ingen vnder det schin aff dine fogder och fuldmechtige offuerlast vdi saa maader bliffuer Thilföritt. D. Hadersleffhuus, den 16 Decembris 1635.

teren paa Abrahamstrup havde dermed intet at bestille, naar han blot modtog Landgilden efter Jordebogen, og kun i det Tilfælde, at Kongen af en eller anden Grund eftergav Kronens Bönder og Tjenere noget af det, som de efter Jordebogen burde svare, maatte Johan Bögvad derom underrettes[1], for at han kunde vide, at det saaledes Eftergivne ogsaa vilde blive ham fraregnet i hans aarlige Forpagtnings-Afgift. Ligeledes var Lehnsmanden paa Abrahamstrup de kongelige Tjenestemænds og Folks nærmeste Foresattte, og naar saadanne bleve antagne, saasom Foged, Skriver, Fiskemester, Skovrider eller andre Betjente, modtog han i den Anledning Kongens umiddelbare Befaling: saaledes da Kongen den tiende December 1636[2] gav Johan Bögvad i Egenskab af Fiskemester Tilladelse

---

[1] Derfor fik Johan Bögvad den 9 November 1635 (Anf. St. Tom. XXVI. fol. 115) et saadant Brev: C. 4. V. G. T. Wid, efftersom wi Naad. forfare, nogle wore och Chronens bönder och thiennere, nemblig Marquor Mogenssen, Esben Nielssen, Jep Hanssen, Niels Andersen Boemand och Jens Hugger Hussmand udj Nedre Droby under Abrahamstrup, deris gaarde att vere affbrendt, och derfor vnderd. begierendis, att maa for itt Aars landgilde vere forschaanitt, daa bede wi dig och wille, att du dennom for itt Aars landgilde lader Vere forschaanit, nemlig fraa Philippi Jacobi 1635 til 1636, dett du dig Saaledis till affkortning haffuer att lade före. D. Haf. den 9 Nouemb. 1636.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXVI. fol. 131 har fölgende Kongl. Befalinger til Frederik Urne og Niels Trolle: C. 4. V. G. T. Wi bede dig och wille, att du lader oss Elskl. Johan Böguad, woris Fischmester, vere fölgagtig en aff wor och Chronens Huussmend der vdj ditt lehn, som schall vere fri for aarlig landgilde, schatt och arbeide, huilchen landgild forne Johan Böguad selff igien schall vdlegge, och schall forne Huussmand vogte vore och Chronens Söer, at ingen, som her till dags scheed ehr, vlouligen der udj fischer. Iligemaade bede wi dig, att du forne Johan Böguad ued din fuldmegtig vorder behielpelig, att fraatage dennom Kaaner, bode och redschab, Som befindis vlouglig fischerie udj vore Söer att brugge, och dennom Siden ved retten lader tiltalle. D. Antuorschouff den 10 Decemb. 1636.

til at tage sig en Huusmand af Godset som Medhjælper ved Opsynet over Fiskeriet i Söerne, at Ingen ulovlig skulde benytte dette; saaledes ogsaa, da Kongen den syvende Februar 1637 [1] ansatte en vis Staphen Christensen i Gierlöv til Skovrider paa Abrahamstrup, og derfor tilstod ham Fritagelse for Landgilde og anden Afgift af hans Gaard; saaledes fremdeles, da Kongen i samme Foraar [2] antog en ny Fuglefænger, der skulde have Tilsyn med Fasanerne og Kaninerne, og skulde forsynes med de Redskaber, som dertil vare nödvendige. Denne Fasan- og Kaningaard hörte maaskee dog nærmest til det egentlige Frederiksborgske Lehn. Endelig havde Frederik Urne ogsaa Overbestyrelsen af Kronens Skove i Abrahamstrup Lehn. Vistnok skulde Johan Bögvad og Hans Hansen have Tilsyn med disse efter deres Forpagtningsbrev; men det dem overdragne almindelige Tilsyn gik

---

[1] Smsteds fol, 145b. Frederich Wrne fick breff Staphen Christenssen anl. C. 4. W. G. T. Vid, att wi Naad. Haffuer beuilget Staphen Christenssen, boendis udj Gerlöff paa Abramstrup lehn, hans gaard quit och fri for ald landgilde och anden affgifft att maa nyde, huorimod hand schall vere forpligt Som en Schoffrider med hest at tage Vaare paa fra begge strandene langs gröfften, Som ehr schillet imellom Vilbanen och fellet, att intet Vilt udkommer, ey heller fremmede schytter i Vildbaanen indkommer. Det du dig Saaledes thill regenschab haffuer att lade före. D. Ut supra. (d. e. 7 Febr. 1637).

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXVI. fol. 191: Frederich Wrne fich breff, Een Fulefenger anl. C. 4. W. G. T. Wi bede dig och ville, at du forschaffer den Nye fulefenger, som schall vere hoess Fasanerne och Caninerne, huis hand haffuer fornöden baade till Fasanerne och Caninerne, och huis andet hand till forne werchis fornödenhed behöffuer, ligesom hand det sielff er begierendis, och det strax lader forferdige. Och haffue vi Naad. beuilget hannom till Lön at mue bekomme, ligesom den anden Fulefenger haffuer, och hans Lön at schall andgaa fraa den 1 Augusti sidst forleden. D. Hafn. d. 18 May Anno 1637.

nærmest ud paa at holde Öie med Skovtyverier[1], og deres specielle Tilsyn med Oldengjælden var selve Forpagtningen uvedkommende og blev dem godtgjort ved en særlig Lön. De vare altsaa i denne Henseende Kongens Skovbetjente med særdeles Hensyn til Oldengjælden, ligesom Skovfogeden med Hensyn til Udviisning af Brændsel og Gavntömmer, og den nysnævnte Skovrider Staphen Christensen med Hensyn til Jagten, og de vare forsaavidt Frederik Urne som Lehnsmand underordnede. Naar derfor Kongen vilde udvise Brændsel eller Bygningstömmer af Abrahamstrup Skove, saa udgik Ordre derom til Lehnsmanden. Denne havde i Foraaret 1637 indmeldt, at en Deel af Kronens Bönder og Tjenere under Abrahamstrup höiligen behövede Tömmer til deres forfaldne Gaardes Opbyggelse. Kongen befalede ham derfor den tyvende Mai 1637[2], at han skulde lade otte Mænd tage Syn paa Gaardene og gjöre Overslag over, hvormeget

[1] Saaledes er det at forstaae, naar Forpagtningsbrevet (ovenf. S. 142) tilsyneladende modsiger sig selv: De maatte ikke i nogen Maade befatte sig med Skovene, men skulde have flittig Indseende, at de bleve fredede og holdte ved Magt. Den særlige Skovfoged nævnes i samme Forpagtningsbrev.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXVI. fol. 196 har fölgende kongl. Befaling til Frederik Urne:

Frederich Wrne fick Breff, nogle Bönder at forschaffe Tömmer i Abrahambstrup Lehn C. 4. V. G. T. Efftersom du Oss vnderd. giffuer tilkiende, huorledis en stoer deell wore och Chronens Bönder och tienere under Abrahamstrup Lehn udj Hornssherrit endeligen till deris Gaarderss Opbygggelsse och forbedring at haffue fornöden en andeell Bygningsstömber aff wor och Chronens schouffue, saafremt gaardene ellers schall bliffue ved macht, och du med 8 Mendss Affsigt forklarer, huormegit en huer behöffuer, Daa paa det deris gaarde kand bliffue ved macht holden, haffue wi Naad. beuilget enhuer att mue bekomme effter for[ne] 8 Mendss Affsigts formelding, Bedendis dig och wille, att du enhuer aff Bönderne der udj for[ne] Hornssherridt effter be[te] 8 Mendss Affsigt Jndhold lader bekomme till deris gaarderss Opbyggelse och forbedring, huis bygnings tömber de be-

Tömmer der behövedes, og at han derpaa skulde udvise enhver af de nævnte Bönder det Fornödne.

Alle disse Enkeltheder turde give en temmelig klar Forestilling om Lehnsmandens Myndighed, Virksomhed og Forhold idetmindste i de förste Aar, efterat Abrahamstrup havde faaet en Forpagter[1]. At Frederik Urne imidlertid derved kunde have lidt en eller anden Indskrænkning, er vel ikke umuligt; men dette var i saa Fald paa anden Maade bleven ham erstattet: han erhvervede sig selv Bregentved, hvorefter han senere skrev sig, og han erholdt af Kongen 1637 Forlehning med Hörsholm og tilliggende Tiender for en billig Afgift af sexhundrede og syvoghalvtredsindstyve og en halv Rigsdaler Species[2]. Vanskeligere var det vistnok at erstatte Bönderne det Tab, som de gjerne lede ved at gaae over til en Forpagters Raadighed: de synes ikke at have staaet sig vel derved. Johan Bögvad derimod blev en rig Mand, og var bekjendt for at være det. Da saaledes Frederik Urne i Aaret 1639 fik Befaling[3] for sine Lehns Vedkommende at

---

höffuer, Och det paa de steder udj wor och Chronens schouffue, huor det kand schee schouffuene minst till schade. D. Haf. d. 20 May 1637.

[1] Det synes nemlig, hvad der ogsaa i sig selv er let at forstaae, at i Tidens Löb Forpagter-Fogedens Betydning tiltog og at han nærmede sig til at blive betragtet af Kongen i Virkeligheden som en Lehnsmand, medens dog en Anden, en adelig Herre, förte Lehnsmandens Navn. Det fölgende vil udentvivl nærmere oplyse dette, især senere da Frederik Urne var gaaet af, medens Johan Bögvad vedblev at være Forpagter, saavelsom og da Christen Bollesen blev Forpagter og Kongelig Foged.

[2] Sjell. Regist. Tom. XIX. fol. 495: Han kaldes her Os Elskl. Frederik Urne „til Brenttved", medens han i det ovennævnte Lehnsbrev kaldes „til Alslev". Brevet er af 29 April 1637.

[3] Dan. Saml. no. 107 ms. i Geh. Arch. er den af Fr. Urne indgivne Beretning om Resultatet af hans Bestræbelse. Deraf lærer man at kjende den Kgl. Befaling, at han skulde *oppeberge til Rigets*

indkræve til Rigets Defension en overordentlig Skat paa to Procent af Formuen og derhos Soldater-Hold eller Penge for samme i to Aar af alle formuende Mænd, saa svarede Fiskemester Johan Bögvad, boende i Hilleröd, alene af sin Formue en Skat paa tohundrede og femogtyve Rigsdaler, medens ingen anden Borger i Hilleröd taxerede sig til höiere end fireogtredive, og kun tre Bönder i hele Abrahamstrup Lehn eiede Formue, alle tre tilsammen blot halvfemtehundrede Rigsdaler, hvoraf altsaa svaredes ni; i Penge for Soldaterhold indkom fra hele Abrahamstrup Lehn kun hundrede og sexogtredive Sletdaler[1]. Frederik Urne aflagde den förste Mai 1640 Regnskab for Udbyttet af begge Paalæg i Abrahamstrup Lehn; han bemærkede udtrykkelig, at kun meget faa af Kronens eller Geistlighedens Bönder i dette Lehn havde nogen Formue, og alt hvad han fra alle tre nordsjellandske Lehn kavde indsamlet og kunde erlægge til de de kongelige Commissairer, Niels Trolle til Trolholm og Christen Skeel til Vallö, udgjorde kun lidt over sextusind

---

Defension af Borgere og Bönder i Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn to af hvert hundrede, som de skulde udgiffue af hvis Penge de kunde have paa Rente eller staaendis over hvis Gjæld de kunde være bortskyldig: iligemaade at skulle med det formuende Borgerskab i Kjöbstederne handle, at de ville hver for sig indeholde et Antal Soldater paa et eller to Aar eller erlægge Penge for Soldaters Underholdning etc. Af dette mærkelige Actstykke maa jeg indskrænke mig til at meddele, hvad der specielt angaaer Abrahamstrup.

[1] *Abrahamstrup Lehn:* 1. extraord. Skat: *Byndernne haffuer ahngiffued sig at haffue penge staaendis eller paa Rente som fölger: Steffen Christensenn i Gierlöff af 100 Dr.—2 Dr., Anders Jensen i Onsved aff 200 Dr.—4 Dr., Lauridtz Pedersen af 150 Dr.—3 Dr.* 2. Soldaterhold: *Cronnes och Geistlighedens Bynder vdj Abrahamstrup Lehne, hvoriblant gandske foe findis at wehre formuende, och de, som Nogenledis formuende ehre, ehr taxeridt fore att udgiffue thill Soldaters wnnderholdningh som fölger: Penge 136½ S. Dr.*

trehundrede Daler [1]. I det fölgende Aar afgik Frederik Urne fra disse Lehn, som han i fjorten Aar havde forestaaet [2]. Johan Bögvads Forpagtning af Abrahamstrup vedvarede uafhængig deraf, skjöndt han selv boede i Hilleröd [3], hvor hans övrige Virksomhed kunde give ham Sysselsættelse nok; men Frederik Urne erkoldt andre Forlehninger, först Silkeborg, derpaa 1642 Throndhjem, saa Roeskildegaard 1656 og endelig 1657 Halsted Kloster. Han döde i det næste Aar 1658 den tolvte April, efterladende sig tvende Döttre af sit Ægteskab med Karen Arenfeld Hansdatter [4].

Hans Ulrik Gyldenlöve til Vindinge [5] havde imidlertid ved Frederik Urnes Afgang faaet Forlehningsbrev paa Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup. Han var, som bekjendt, en naturlig Sön af Kong Christian den Fjerde med Karen Andersdatter, födt paa Kronborg den tiende Marts 1615. Af Kongen, der havde bestemt ham for Söevæsenet og udseet ham til engang i Tiden at beklæde en Rigsadmirals höie Værdighed, havde han faaet en Underviisning derefter, og nylig havde han 1640 i en Alder af femogtyve Aar deeltaget i den bekjendte Ambas-

---

[1] Det hele Belöb var nöiagtig angivet, 6306½ Dr. 1 Mk. 6 Skill. I Regnskabet anvendtes den saakaldte Sletdaler til 4 Mark.

[2] Sjell. Reg. Tom. XXI. fol. 214 har hans sidste Quittants af 24 Januar 1643.

[3] Vi skulle nemlig nedenfor see ham endnu i Begyndelsen af Aaret 1645 fungerende i den med Forpagtningen forbundne Fogedtjeneste paa Abrahamstrup; men at han regnedes til Hilleröds Borgere, viser nysanförte Regnskab og andre Forhold. Jvfr. S. 160.

[4] Mag. t. Dan. Ad. Hist. I. 131. — Döttrene vare Kirstine, gift med Ove Juel til Willestrup, og Anne, forlovet med Christ. Lindenov, men död för Brylluppet.

[5] Nu Fiurendal under Grevskabet Holsteinborg.

sade til Spanien under Hannibal Sehested[1], ledsaget ogsaa paa denne Reise af en Lærer i de nautiske og mathematiske Videnskaber, Husumeren Paul Würtz[2]; men han havde i Spanien ved uordentlig Levemaade paadraget sig et Anfald af Epilepsie og var derfor af Schested tilsöes over Cadix sendt tilbage til Danmark[3]. Da var det, at Kongen, maaskee for at have ham i sin Nærhed, gav ham de trende ledige nordsjellandske Lehn. Det under femogtyvende April 1641 udstedede Forlehningbrev var af samme Indhold som de nærmest foregaaende, tillagde ham samme Besoldning og Erstatning for Tiendedelen af det Uvisse, samme Rettigheder og Pligter[4]; men i det følgende Aar, den otteogtyvende Mai, erholdt han derhos endnu Brev paa Hveen, der skulde ligge under Kronborg[5]. Paa dette Slot opholdt Hans Ulrik sig nu i Almindelighed, og Lehnsmandens Nærværelse der kunde under den stigende Spænding mellem Kongen og Generalstaterne ogsaa blive af Vigtighed. Paa Abrahamstrup derimod forefaldt kun de Forretninger, som vare almindelige i Lehnene, og i saadan Anledning havde Kongen Johan Bögvad

---

[1] Slange, K. Christ. IVs Hist. Tom. II. 1027 fgg. om dette Gesandtskabs Anledning og Hensigt, og S. 1034 navnlig om Hans Ulrik Gyldenlöve.

[2] Den siden i Carl Gustavs Historie navnlig under Krigen med Polen saa bekjendte Feldtherre, der tilsidst blev Feldtmarschal hos Generalstaterne.

[3] Ot. Sperlings Levn. i Suhms Nye Saml. III. 217. 218. 220—21. Sperling, som Ambassadens Læge, var Öienvidne til det, som han fortæller.

[4] Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 41b. ffg. Hans Pligter nævnes specielt med Hensyn til Kronborg; med Frederiksborg og Abrahamstrup skulde han, som det hedder, have Tilsyn. De fleeste Breve, der haves til ham, angaae ogsaa hans Stilling paa Kronborg; dog er det förste af 3 Mai 1641 (Sjell. Tegn. Tom. XXVII fol. 170) en Befaling til at lade bygge et Jægerhuus ved Frederiksborg.

[5] Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 147.

at henvende sig til. Saaledes i Begyndelsen af Aaret 1643, da en brandlidt Bonde i Törslöv fik Eftergivelse for et Aars Landgilde, Ægt og Arbeide, hvilken Eftergivelse naturligviis ligeledes maatte afgaae i Johan Bögvads Regnskab for det kongelige Rentekammer[1]. Men da i Juli 1644 et hollandsk Gesandtskab, ledsaget af en anseelig Flaade, ankom i Sundet, maatte Hans Ulrik her selv være paa sin Post, gjöre Anmeldelse derom til Kjöbenhavn[2], og modtog derfra den Instruction, at han ikke burde tillade saa betydelige Stridskræfter i tvivlsom Hensigt at samle sig ved Rigets Kyster[3]. I Abrahamstrup Lehn sporedes udentvivl lidet hans Virksomhed; han havde ingen Bestyrelse af Lehnets Avlsgaarde, og en Foged kunde vel der iagttage hans Lehnsmands-Pligter. Desuden blev hans Embedstid kun kort, neppe fire Aar. Han döde uden Efterkommere[4] henimod tredive Aar gammel den eenogtredivte Januar 1645.

Arent von der Kuhla til Löitved blev hans Efterfölger. Denne Mand var af fremmed Herkomst og hörer til de flere tydske Herrer, som K. Christian den Fjerdes Bestræbelser efter at erhverve tydske Stifter for sine yngre Sönner bragte til Danmark. Han var en Sön af Benedict von der Kuhla og Hedevig Isendorff, födt paa sin Fædrenegaard Kuhla[5] i Bremen Stift 1599. Efter at

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXVIII. fol. 15: Kongens Brev til Johan Bögvad, at eftersom Jens Gladssen i Törslöv i Abrahamstrup Lehn havde lidt Skade ved Ildebrand, saa vil Kongen, *at du hannem for et Aars Landgilde, saa och Ægt och Arbed i forne Aar forskaaner, hvilcket dig siden vdj din Affgifft igien paa uort Renterie skall kaartis och gotgjöris. Hafn. 1643, d. 8 Februar.*

[2] Kongen selv var ikke i Kjöbenhavn, men den udvalgte Konge Prinds Christian traadte i hans Sted.

[3] Slange, Chr. IVs Hist. II. 1272.

[4] Han var gift med Regisse Grubbe Jörgensdatter af Vedbygaard.

[5] Ikke langt fra Stade i det Oldendorfske under Amtet Himmelpforten.

have dannet sig ved de mindre nordtydske Hoffer og paa Reiser, var han 1625 som Staldmester traadt i Hoftjeneste hos Erkebispen af Bremen, Hertug Johan Frederik [1], og et Par Aar derefter var han af Christian den Fjerde bleven ansat som Kammerjunker hos dennes anden Sön, Hertug Frederik, Coadjutor i Bremen. Med ham kom Arent von der Kuhla 1628 til Danmark, ledsagede ham paa Udenlandsreisen og blev Aaret efter deres Hjemkomst antaget 1632 til Staldmester hos Kongen selv, i hvilken Stilling han forblev, saalænge Kongen levede. Han fik snart Forlehninger [2], og blev brugt ved Missioner til fremmede Hoffer, og da han 1642 havde besvogret sig med den gamle indfödte Adel ved Ægteskab med Anne Wind Iversdatter af Nörholm, blev han den ottende Februar i fölgende Aar formelig optaget i Rigets Adel [3]. I Anledning af det ovenfor omtalte hollandske Gesandtskab, der

---

[1] Jo. Dirichsön Barsker, Det svage Menniskens Liff behöffver en Myrrhebusk, Ligpr. ov. A. v. d. Kula, S. 20—21. 23—29. — De meget nöiagtige Efterretninger om ham i denne Ligprædiken kunne vel ansees for et Udtog af hans der (S. 51—52) omtalte Biographie, skrevet under hans egne Öine.

[2] Anf. St. S. 29. 33fg. Han havde först Lofoden og Vesteraalen i Norge 1638—1642; derpaa fik han d. 30 April 1642 Lehnsbrev paa Dalum Kloster, som han havde til 1645.

[3] Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 216b. Brevet, som stærkt fremhæver, at han havde giftet sig (d. 20 Octbr. 1642) ind i den gamle danske Adel, er af fölgende Indhold:

Christian Quartus. „G. W. At efftersom Oss Elskl. Arntt von der Kulau, wor Mand, tienere, Staldmester och Befallingsmand vdi Dallum Closter, som en rum Tid haffuer weret udi woris tjeniste og endnu er, och for nogen tiid forleden sig vdj Egteschab haffuer begiffuit iblantt woris Dansche af Adell," — underdanigst har andraget, at vi vilde forunde ham og Efterkommere alle Danmarks Riges Adels Privilegier, saa have vi af Gunst og Naade for hans lange tro Tjeneste, „och efterdj hand sig gifft haffuer iblantt woris dansche Adell" bevilget, at han maa have alle de Privil. og Friheder, som Adelen i Danmark haver og nyder, forbydende etc. Hafn. 8 Febr. 1643.

1644 havde sat Hans Ulrik Gyldenlöve i Bevægelse paa Kronborg, havde han som Kongens Staldmester havt det Hverv at modtage de fremmede Herrer udenfor Kjöbenhavn og före dem ind i Staden [1], og Aaret efter var han som Marschal gaaet med de danske Befuldmægtigede til Grændsemödet, hvor Fredsforhandlingerne med Sverrig bleve indledede. Men da Tiden nærmede sig, at Hans Ulriks Enke Fru Regisse Grubbe skulde forlade de nordsjellandske Lehn, kaldte Kongen den treogtyvende April 1645 Arent von der Kuhla tilbage fra disse Forhandlinger [2] og bestemte ham fra förste Mai af til Lehnsmand paa Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup. Den tolvte Mai næstefter fik Arent von der Kuhla det sædvanlige Fölgebrev til Bönderne i de tre Lehn, og han havde dem derpaa alle samlede indtil Kong Christian den Fjerdes Död, da de to sidstnævnte skiltes fra Kronborg [3].

---

[1] Christ. IVs Histor. v. Slange, Tom. II. 1273.

[2] Sjell. Tegnels. Tom. XXVIII. fol. 249. Udnævnelses-Brevet af 3 Januar 1645, og fol. 335b. Tilbagekaldelsen.

[3] Lehnsbrevet selv har jeg ikke fundet; men Sagen er vis, saavel efter Ligpræd. S. 38—39, som efter Fölgebrevet, der haves i Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 363b—364a og lyder saaledes:

C. 4. Helse eder Alle vore och Chronens bönder och tienere offwer ald Chronborg, Frederichsborg och Abrahamstrup Lehne, som affgangen Hans Ulrich till Vindinge sist udj vere och forsuar hafft haffuer, Evindeligen med Gud och vor naade. Wi bede eder alle och huer serdelis strengeligen biude, attj retter eder effter nu at suare Oss Elskl. Arent von der Kulaw, vor mand, tiener, Staldmester och forrige befalingsmand udj Dalum Closter, giffvendis och giörendis hannom och ingen anden paa vore vegne Eders aarlige landgilde, Giesteri, sagefald, Egt, Arbeide och ald anden Rente och Rettighed, som i pleyer och plicttige ere at giöre och giffue, och i aff arildstid till Oss och Chronen giort och giffuet haffver, indtill vi anderledis derom tillsigendis vorder. Hand skall igien holde eder alle och huer serdelis ved loug, skeell och ret oc ingen aff eder tillstede att wforrettis imod louffven i nogen maader. Ladendis. Hafn. den 18 May 1645.

Abrahamstrup var dog for Arent von der Kuhla ligesom for hans nærmeste Forgjænger en mere nominel end virkelig Forlehning. Det synes nu kun opfört i Lehnsbrevene for at tilfredststille den Bestemmelse, at Kronens Lehn skulde bortforlehnes. Efter Forholdenes almindelige Udvikling maatte Forpagteren, især efterat den Lehnsmand var afgaaet, der havde styret uden en saadan Forpagter, lidt efter lidt blive den egentlige Hovedperson, og Johan Bögvad, der i Forbindelse med Forpagtningen havde overtaget en Fogeds Tjeneste, udövede efter Kongens umiddelbare Befalinger omtrent en Lehnsmands væsentlige Forretninger [1]. Det hed vel saaledes i Forpagtningsbrevet, at han havde intet med Skovenes Bestyrelse at gjöre [2], men da Kongen i Begyndelsen af Aaret 1645 vilde have hugget en Deel Brænde i Kronens Skove til Brug for sit Provianthuus og i denne Anledning den eenogtredivte Januar lod udgaae Breve til sine Lehnsmænd paa Kallundborg, Antvorskov og Abrahamstrup, saa fik ikke Hans Ulrik Gyldenlöve eller Fru Regisse [3], men derimod Johan Bögvad den for alle Lehnsmændene ligelydende kongelige Befaling [4]; og da Kongen et Par Uger senere tillod, at Bönderne i Övre-Draaby mod en aarlig Afgift af fyrgetyve Tönder Havre maatte benytte en Abrahamstrup Gaard

---

[1] Dette er allerede antydet ovenfor S. 151, Not. 1.

[2] See ovenfor S. 142, Not.

[3] Gyldenlöve döde netop den Dag, da Brevet udgik; men dersom man havde villet skrive til Lehnsmanden paa Frederiksborg og havde vidst, at han var död, saa vilde dog Brevet have været stilet til Regisse Grubbe, der lovlig beholdt Kronborg og Frederiksborg indtil 1 Mai, og til hvem mange Befalinger afgik (Sjell. Tegnels. Tom. XXVIII) angaaende disse Lehn fra Gyldenlöves Död indtil Arent von der Kuhlas Udnævnelse.

[4] Sjell. Tegnels. Tom. XXVIII. fol. 272b findes under Et Brevet til Hans Lindenov, Ventzel Rotkirk og Joh. Bögvad. Jvfr. ovenf. S. 153, Not. 3.

tilliggende Enghave, kaldet Olden, saafremt en anden Jord i Skoven kunde indtages under Gaardens Avlsbrug til Erstatning derfor, saa og tillod, at Bönderne baade i Övre- og Nedre-Draaby maatte erholde et Stykke Jord i den store Skov til en Enghave for sig, saa stöttede han denne Gunstbeviisning eller idetmindste den sidstnævnte Deel deraf paa en Erklæring, der var givet ikke af den nominelle Lehnsmand, men af Johan Bögvad[1]. Denne gjorde i Virkeligheden Fyldest for en Lehnsmand paa Abrahamstrup, uden dog just ligefrem at betegnes som saadan eller at udnævnes til de övrige kongelige Betjentes Foresatte. Da Kongen saaledes den anden August 1645 beskikkede August Reibell til Skovrider paa Abrahamstrup, saa betegnedes nærmest Lehnsmanden paa Frederiksborg som hans Foresatte[2]. Men fra den förste Mai 1646 ophörte Johan Bögvads Forpagtning med Fogedtjeneste paa Abrahamstrup og Fiskemester-Tjeneste

---

[1] Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 338. Kongens Brev er dateret fra Frederiksborg den 15 Februar 1645.

[2] Smstds. fol. 379. Augustus Reibell fick Skoff Riders bestilling i Abrahamstrup Lehn. Haffn. d. 2 August 1645. Indholdet af den kongelige Bestalling er, at August Reibell skulde tage Vare paa Skovene „paa Abrahamstrup udj Frederichsborg Lehn" og vaage over Jagtfreden; dersom Nogen gik „med lange Rör" i Skovene, skulde han söge at blive dem mægtig, og dersom de ikke vilde overgive sig, skulde han være bemyndiget til „at skyde et lod i dem". Han skulde paasee, at ingen Geder holdtes paa Kronens Skove, og skyde de Hunde, han maatte træffe i Skovene. Han skulde indestaae for, at intet blev hugget i Skovene uden Lehnsmandens Tilladelse, og have Tilsyn med Gjerderne i Skoven. Han skulde være Lehnsmanden hörig og lydig. Hans aarlige Lön var 16 gamle Daler, en sædvanlig Hofklædning, Foder og Maal til en Hest og 4 Daler maanedlig i Kostpenge, at udbetale af Lehnsmånden paa Frederiksborg, — Alt at regne fra dette Brevs Datum til Aarsdagen derefter, og fremdeles saalænge han var i Tjenesten. — Man vil ogsaa her see, hvad ovenfor S. 150 er bemærket om Reibells Formand Staphen Christensen, at Skovrideren var mere en Jagtbetjent end en Skovbetjent.

paa Frederiksborg, og han levede i Hilleröd som en formuende Mand, der havde faste Eiendomme i begge Lehn, og ved Leilighed forögede eller forbedrede disse [1]. Derimod klagede hans Eftermand som Fiskemester over de af ham anlagte Damme, saa at Kongen mod Slutningen af Aaret 1646 befalede at undersöge, hvem af dem der var Skyld i Fiskeriets Ringhed [2]. Dette forhindrede dog ikke, at Kongen endnu kort för sin Död ved en ny Gunstbeviisning overlod ham en Plads ved Sundby Færge, hvor han vilde bygge et Huus [3].

---

[1] See ovenfor S. 140. 152 og her i det strax fölgende. Kort efter sin Afgang, den 13 Mai 1646 (Sjell. Reg. XXI. fol. 482b —284a) fik han af Kongen Skjöde paa en Plads eller et Stykke Jord ved Hilleröd, som han havde faaet for en Gjældsfordring efter afdöde Hans Henriksen, hvem det var udlagt den 25 Juli 1642 af Hans Ulrik Gyldenlöve istedenfor den Plads, hvorpaa Skolen blev bygget. Jo. Bögvad havde nu forlangt kongelig Confirmation paa det af Gyldenlöve 1642 udstedede Brev til Hans Henriksen, og Kongen befalede d. 23 April 1646 (Sjell. Tegn. XXIX. fol. 31) A. v. d. Kuhla at give Erklæring derom. Da denne gik ud paa, at dette Stykke Jord vel kunde undværes imod Skolens Plads, fik Joh. Bögvad nu Skjöde derpaa.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXIX. fol. 114. Brevet af 12 December 1646 er til Hofmarschallen og Kjögemesteren. Fiskeriet var slet, og den nuværende Fiskemester sögte om Tilladelse til at lade de forfaldne Damme reparere og nye anlægge, hvorimod „den forrige Fiskemester Johan Bögvad" paastod, at 36 Damme i hans Tid vare anlagte.

[3] Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 758b. Kongens Bevilling for Joh. Bögvad lyder saaledes:

Chr. 4. G. A. W. At wi Naadigst haffer forundt och bevilget saa och hermed forunder og bewilger oss Elskl. johan Bögwad, indwaaner i Hilleröd, en platz wed Sundby ferge, som det gamle Kallehuuss tilforne haffer standet paa, Som er i breden fem Roder och i lengden fem Roder, huilken platz hand och hanss Arfuinger fri och uden all affgifft maa bebygge och den sig saa nyttig giöre, som de louligen och best wide och kand. Frederiksborg den 12 Febr. Anno 1648.

I det Hele taget synes nemlig Kongen at have fundet sig vel ved den frie Bortforpagtning af Abrahamstrup Lehn, og ligesom han efter den anden svenske Krig baade behövede og for en Deel fik noget större Udbytte af Kronens Forlehninger[1], saaledes besluttede han ogsaa fremdeles at benytte denne Gaard med Tilliggende paa samme Maade som hidtil. Men hvad enten Kongen forelöbig vilde pröve den Mand, der skulde være Forpagter og Foged, og imidlertid lade forbedre Et og Andet ved Gaarden, som under den lange Forpagtning kunde være kommen i Forfald, eller den udseete Forpagter forelöbig vilde gjöre sig bekjendt med Gaardens Beskaffenhed og det hele betydelige Foretagende, hvorpaa han skulde indlade sig, saa blev Abrahamstrup efter Johan Bögvads Fratrædelse ikke strax bortforpagtet paa et længere Aaremaal, men for det förste kun paa et Aarstid imod en fast Pengeafgift overladt til Christen Bollesen som Forpagter og Foged[2]. Denne Christen Bollesen, der nedstammede fra

---

[1] Repholtz, Beskr. ov. Stampenborg, S. 45. 50 nævner denne almindelige Forhöielse af Lehnsafgifterne i Aaret 1646, men tilföier, at Lehnsmændene paa Grund deraf ligeledes forhöiede Jordebogs-Afgifterne for Bönderne, saa at det i Grunden gik ud over disse. Det turde dog være meget tvivlsomt, om dette sidste kan siges saaledes ganske i Almindelighed.

[2] At der efter Joh. Bögvad og i Christen Bollesens förste Aar indtraadte en saadan Overgangs-Tilstand, hvori sidstnævnte dog havde forpligtet sig til en fast Afgift, vil sees af det Fölgende, nemlig af de to Breve af 21 Novbr. 1646. — Om derimod endog denne Overgangs-Tilstand skulde have været aftalt og forberedt mellem Kongen og Christen Bollesen et heelt Aar iforveien, endnu medens Johan Bögvad var i fuld Besiddelse af Forpagtningen og Fogedtjenesten, det forekommer mig ikke rimeligt. Man har rigtignok et Document, hvoraf det kunde synes at fremgaae. I Sjell. Tegn. Tom. XXVIII. fol. 374 læses: *Rentemestrene finge breff, att Christen Bollesen maa got giöris och kortis vdj hans affgifft, hvis hand til Abrahamstrups Nödvendig reparation med M. Hans annemöllers hand och effter hans tingning bewiisser at were anwendt och*

jydsk Bondeslægt i Lykstrup[1], en Mand af ualmindeligt administrativt Talent, havde ved egen Driftighed, ved Giftermaal[2] og Arv erhvervet sig Formue, og levede den-

---

bekostet. D. Hafniæ 17 Juny 1645. Er dette Brevs Datum fuldkommen correct angivet, saa maatte Sagen med Christen Bollesen allerede være afgjort i Juni 1645: Christen Bollesen maatte have begyndt at lade Bygnings-Arbeider udföre paa Abrahamstrup, eet Aar för han modtog det, og Kongen maatte da have givet ham Löfte om Afslag i den Afgift, som han först to Aar senere skulde betale. Umuligt er det jo ikke. Men — jeg skulde dog næsten snarere troe, at Brevet var indfört paa et urigtigt Sted (hvad ikke saa ganske sjeldent er skeet i de gamle Copieböger) og derfor tillige med et urigtigt Aarstal, saameget mere som ikke Brevet selv, men kun dets Indhold er angivet, og at dette her antydede Brev hörer til den strax nedenfor S. 165 i et Brev til Rentemestrene af 28 Juni 1646 omtalte Reparation af Abrahamstrup, saa at blot Aarstallet her bör være 1646 og ikke 1645. Et Exempel paa Feilskrift af denne Art i de officielle Copieböger har jeg allerede ovenfor S. 97 Not. bemærket.

[1] Viborg Stift, Nörrelyngherred, Fiskebek Sogn, i hvis Kirke Bolle Christensen ligger begravet. Dan. Atl. IV. 647. Deraf Navnet Luxdorff, som Familien förte.

[2] Da Christen Bollesen, som nedenfor skal anföres, blev Stamfader for en af de Berömmelige, der i Slutningen af forrige Aarhundrede gave vort Fædreneland det skjönne Exempel paa höitstaaende Regjeringsmænd, der vidste at forene ædel Humanitet, Kjærlighed til Videnskaberne og egne grundige Studier med deres practiske Embedspligters Opfyldelse, tör det vel være tilladt at dvæle nogle Öieblikke ved hans Familieforhold. Christen Bollesen var gift med Maren Olufsdatter af Familien Staphrophski, der med hendes Farfader var kommen til Danmark. — Phocas Staphrophski el. Saphoroseli, el. Sophrof el. Starofski (thi Navnet forquakles efter den Tids Skik paa flere Maader), en Russer af adelig Slægt, der med Ære havde fægtet under sin Storfyrste i Krigene mod Polen, Lifland og Sverrig, var paa Ösel kommen i dansk Fangenskab, og derfra bleven sendt til Frederik II. Kongen syntes vel om ham, ansatte ham (efterat han formodentlig havde ombyttet den græske Tro med den evangelisk-lutherske) i sin Tjeneste ved Hoffet (Marm. Dan. I. 141) og skjænkede ham den 26 Octbr. 1587 (Sjell. Regist. XII. 621) en Gaard paa Gammeltorv til Eiendom, dog paa det Vilkaar, at han

gang som en anseet og velhavende Borger i Kjöbenhavn; den förste Mai 1646 tiltraadte han sin forelöbige For-

skulde forblive i Kongens Tjeneste, saalænge han levede, at Gaarden skulde falde tilbage til Kronen, hvis han döde uden Arvinger, og at Kongen skulde have Forkjöbsret til den, hvis den nogentid skulde sælges. Efter Frederik IIs Död forblev Phocas Staphrophski som „Sölvermester" ved Hoffet, og fulgte som saadan i Juli 1592 den unge Kong Christian IV paa en Reise; men under Kongens Ophold paa Antvorskov (Marm. Dan. l. c.) döde han i samme Efteraar, og den 21 Octbr. 1592 (Sjell. Tegn. XVIII. 198b) udgik kongl. Befaling til Christian Friis, at lade ham paa Kongens Bekostning give en efter hans Stand og Leilighed passende Begravelse i Slagelse. Han blev begravet i St. Mikkelskirken indenfor Chorsdören og et Epitaphium opsat over ham (Marm. Dan. l. c. Dän. Bibl. III. 13). Phocas Staphrophski efterlod sig en Sön, der allerede havde faaet et nordisk Navn, Oluf, og blev en meget anseet Mand i disse nordiske Lande. — Oluf Phocas Staphrophski studerede, tog Magistergraden (Strelow, Cron. Guth. Fortal.), blev Sognepræst i Nestved (Encom. Regn. Dan. p. 679), hvor han udentvivl ægtede sin Formands Enke (J. Wallin, Gothl. Saml. I. 178), og endelig 1631 Biskop eller Superintendent paa Gulland, hvormed formodentlig fulgte Sognepastoratet i Visby samt Præbende-Pastoratet Westkinde og Bro. Han var meget yndet af K. Christian IV, fra hvem han modtog flere naadige Breve, og som han 1633 paa en kort Tid besögte i Kjöbenhavn (Wallin p. 179). Han förte i Vaabenet to opretstaaende mod hinanden vendte Löver, der holdt en Krone mellem Forföddderne, saaledes som hans Segl hos Wallin p. 180 er afbildet, og han döde 1644 (Encom. Regn. Dan. l. c.), efterladende sig idetmindste to Börn, Sönnen Falk Olufsen eller Olsen, og Datteren Maren Olufsdatter. — Falk Olsen levede endnu, som nedenf. S. 178 vil sees, i Begyndelsen af Frederik IIIs Regjering, og besad da hiin fra Farfaderen nedarvede Gaard paa Gammeltorv i Fælledsskab med sin Söster, Maren Olufsdatter, Christen Bollesens Hustru. — (En anden Falk Olsen, noget ældre, drev Skibsrederi fra Helsingör; der sigtes til ham i den Kongl. Befaling af 16 Dcbr. 1635 (Sjell. Tegn. XXV. 129) til Frederik Urne, at han skulde tale med den svenske Resident i Helsingör, der gjorde Vanskeligheder ved at betale Falk Olsen, hvad ham tilkom i Fragt, fordi hans Skipper Anders Carstensen for to Aar siden havde „fört Krigsfolk ned for Hs. Kgl. Wurde udj Sverrige"; han var idetmindste lidt senere Borgemester i Slangerup, ifölge en Ordre af

pagtning og Tjeneste[1]. Kongen lod ogsaa strax paa Christen Bollesens Forestilling undersöge, hvorvidt Gaarden istedenfor den til Bönderne i Övre-Draaby overladte Enghave havde faaet eller kunde faae den befalede Erstatning af Agerjord i Skoven, og da dette ikke kunde skee, gav han den tolvte Mai 1646 Christen Bollesen Ret til igjen at inddrage Engen under Abrahamstrup[2]; og da Kongen, ligesom tidligere, havde forbeholdt sig Bygningsvæsenet, befalede han kort efter sin Overbygmester Hans Ahnemüller, at han skulde besigtige Abrahamstrup Gaard, som Christen Bollesen udentvivl selv havde ladet istandsætte imod Löfte om Erstatning af Kongen[3], og at han

---

22 Octbr. 1636 (Sjell. Tegn. XXVI. 98) til Frederik Urne, at beskikke „Os Elskl. Falk Oluffszen, Borgemester udj Slangerup" til Værge for den da nylig afgangne kongelige Livlæge Dr. Henning Arnisæi Börn).

[1] Et directe Vidnesbyrd derfor har jeg ikke; men det kan neppe være anderledes, da 1 Mai var den sædvanlige Tid og da Kongen allerede den 12 Mai giver Resolution paa en fra ham i hans nye Stilling indsendt Erklæring.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXIX. fol. 39: Christian 4. W. G. T. Efftersom wore och Cronens Tjenere vdj öffre Droby der vdi Abrahambstrup leen vdi forleden Aar haffuer bekommet woris Naad. tiladelszebreff, at de en Engehaffue kaldet Oder (sic!), ssom til forne Abrahambstrup brugis, til dieris by maatte bekomme, dog at anden iord i skouffuen igien til Afflens forbedring skulde indtagis, och Vi nu Naad. aff din underd. indskickede erklering, saa och otte mends siun och grandskning erfarer, der vdi skouffuen ingen saa dyctig plöye- och sæde iord at findis, som i steden for forne Olden til forskreffne Abrahambstrup affl kunde indluckis, bede Wi dig och Naad. wille, at du forne Olden til gaardssens affl igien indtager och der til ssom tilforne lader bruge, huorimod forbemte bönder igien skall affslagis de fyrgetiffue Tdr. aure, som de til Os och Cronen for samme iord skulde udgiffue, efftersom de iorden icke meere nyder. D. Hafniæ 12 Mai 1646. — Brevet er stilet directe til Christen Bollesen; Lehnsmandens Mellemkomst er ikke benyttet derved.

[3] Befalingen til Gaardens Besigtigelse kjende vi af et Brev til Rentemestrene af 28 Juni 1646 (Sjell. Tegn. Tom. XXIX. fol.

skulde gjöre et Overslag over Abrahamstrup Veirmölles Istandsættelse, som Kongen umiddelbart vilde lade udföre, hvilket Overslag ogsaa blev indleveret et Par Maaneder senere [1]. Den nye Forpagter synes i det förste Pröveaar at have været heldig og at have vundet Kongens

79) saaledes lydende: Christ. 4tus. W. G. T. Efftersom wi Naad. erfarer, denne sidst forleden storm och wweir nogen skade paa bygningen paa vor gaard Abrahamstrup at skal haffue giort, Da haffue wi Naad. befalet wor Bygmester Hans Ahnemöller sig diid at forföye och dets brystfeldighed besicte, Saa och Naad. bewilget Os Elskl. Christen Bollessen, forne gaards bygning, med ringeste omkostning skee kand, at maa lade reparere, huilcket hannem siden udi hans affgifft paa wort Renterie skall affkortis och got giöris, huor effter i eder kand wiide at rette. d. 28 Juni 1646. — Jeg antager nu, at det S. 161—62 Not: nævnte Brev af 17 Juni 1645 til Rentemestrene er af 17 Juni 1646 og sigter til den samme Reparation af Abrahamstrup Gaard, som her omtales, og som skulde udföres af Christen Bollesen og derpaa efter Hans Ahnemüllers Syns-Forretning erstattes ham ved Afslag i hans Forpagtnings-Afgift.

[1] Topogr. Saml. Abrahamstrup no. 11 i Geh. Arch. har det af Hans Ahnemüller under 3 Juli 1646 forfattede Overslag over Veirmöllens Istandsættelse, som fölger:

Saa frembt den weyer mölle ved abramsdorp igien skall for ferdiges, will der till giöres for nöden: 4 stöke ege tömer till foedt stöke — 12 allen lang; 1 stöke ege tömer till en axell — 10 allen lang; 16 stöke ege tömer till styffuer — 6 allen lang; 8 ege planker, huer — 5 Allen lang, 5 tom tyke; 1 stöke krumb ege tömer 8 allen lang, Som skall Saugeskeris till sper; 2 stöke ege tömer till arme huer 6 allen lang. Forskreffuen tömer kan huges i skouffen. — 2 stöke 24 allen gulands tömer, og 2 stöke 20 allen gullandz tömer till flöyell — kost 9 Rixdr.; 16 tyllt lange blegens före planker — tyllt koster 3 Rixdr.; 9 tom spiger — 250 — 100 koster $2^{1}/_{2}$ Rixdr.; 5 tom Söm — 2500 — 1000 koster 5 Rixdr.; till lyster om kring kleding Danmarkes Deller — 10 tyllt — tyllt koster 1 Rixdr.; oelaff Söm — 3000 — 1000 koster 5 S. Dr.; 6 axell skener — stöcke koster 1 Rix Ortt; 2 axell Rynge — stöke koster 3 mk. Tömer mandz arbettz lön same Mölle att forferdige — 75 Rd; for skreffnen Matrialler will kiöbes for Rede penge. Actum abramsdorp den 3 Juli 1646. hans Ahnnemiller, Eg. handt.

Tillid; idetmindste kunde han efter Hösten tilbyde at levere Kongen til næste Foraar tolvhundrede Tönder Malt og hundrede gode Öxne til Hofholdningen, og Kongen befalede den eenogtyvende November sine Rentemestere at modtage det Tilbudte for en billig Priis og afkorte Betalingen i det förste Aars Forpagtnings-Afgift[1].

Fra begge Sider vare saaledes de nye Forhold prövede, og den selvsamme eenogtyvende November 1646 udfærdigede Kongen det formelige Forpagtningsbrev, der skulde regnes fra förste Mai 1647. Dette var næsten Ord til andet ligelydende med det, som for meer end tretten Aar siden var givet Johan Bögvad, kun at det istedenfor en ubestemt Forpagtnings-Tid med et halvt Aars Opsigelse fastsatte Forpagtningen til et Tidsrum af fem fulde Aar fra förste Mai 1647 til förste Mai 1652[2]. Christen Bollesen blev altsaa baade Forpagter og Foged eller Forvalter imod en aarlig Afgift af totusind femhundrede enkende Rigsdaler i Species, hvori dog skulde af-

---

[1] Sjell. Tegnels. Tom. XXIX. fol. 101b. Brevet til Rentemestrene lyder saaledes:

Christian 4. W. G. T. Wiider, efftersom Os Elskl. Christen Bollessen sig Wnderd. erbyder til Os strax for en billig kiöb at wille affhende 1200 Td. Malt, Disligist et hundrede gode staldöxen til woris Hoffhaltings Fornödenhed paa foraaret at wilde leffuere, Da bede wi eder och Naad. wille, at i med hannem om samme maltis och öxens priis for det ringeste mueligt accorderer och paa wore Wegne endelig kiöb slutter, och at i siden pengene, som i med hannem bliffuer eens om, hannem vdi hans aarlig affgifft korter och got giörer, indtil hand betald bliffuer. D. Hafniæ 21 Novbr. 1646.

[2] Lehnsbog for 1646 i Geh. Arch. fol. 23—24b. Ligeledes findes dette Forpagtningsbrev i Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 551a —554b. Men jeg kan henvise til det ligelydende for Joh. Bögvad ovenfor S. 141 til 143, der kun i de sidste Linier, som anført, afviger fra Christen Bollesens. Dette ender. saaledes: *Och skall denne benaading, afgift och forpactging andgaa fra Philippi Jacobidag förstkommendesz, naar mand Skriffendesz vorder Anno 1647, og endesz til forbete Aarszdagen dereffter Anno 1652.*

kortes hundrede Species-Rigsdaler for hans Tilsyn med Bönderne og Regnskab over Vindfældcrne, hvilke Kongen havde forbeholdt sig tilligemed Skovene, Oldengjælden, Vildbanen, Fiskerierne og Bygningsvæsenet. Arent von der Kuhla fik Befaling til strax at aflevere Abrahamstrup Lehn og Gaard med tilhörende Inventarium, og endnu inden Aarets Udlöb androg Christen Bollesen paa en liden Forandring i Forpagtnings-Contracten, saaledes at al Oldengjælden i Skovene blev ham overladt imod en bestemt Penge-Afgift [1]; og Kongen syntes villig til at gaae ind derpaa.

Den nye Orden paa Abrahamstrup var eet Led af de Foranstaltninger, som Kongen efter den svenske Krig foretog sig til en bedre Benyttelse af Kronens Lehn. Et andet fulgte næsten umiddelbart efter og gik ud paa at styrke og forôge den nationale Deel af Hæren tilhest og tilfods. Ligesom Rigets övrige Lehnsmænd fik nemlig Arent von der Kuhla den tolvte December 1646 tvende kongelige Befalinger [2]. For det förste skulde han udtage

---

[1] Sjell. Tegnels. Tom. XXIX. fol. 114: Rentemesterne finge Breff Christen Bollessen anlangende. Christian 4. W. G. T. Efftersom Os Elskl. Christen Bollessen underd. hos Os lader anholde, at det hannem for en wiss priis maatte sette, huad hand Aarligen for olden, som paa Abrahambstrup leen kand falde, skulde giffue, enten der bleff olden eller icke, Da bede wi eder och Naad. wille, at i eder ercklerer, om i eracte det Os til profit at skee kunde, saa och, om det vdj Werck settis kand, huad hand Os da aarlig skal giffue, enten der bliffuer olden eller icke. D. Fredericksborg 11 Decemb. 1646.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXIX. fol. 112 fgg. bevarer begge disse Breve. Det förste er fölgende:

Alle Leensmende i Danmarck finge breff, Rytteriet Anlangendis. Christ. 4tus. W. G. T. Wiid, att efftersom wi Naad. haffue for got ansseet, at paa wort och Cronens (Leen) en bygget gaard, god paa Eyendom och brug, blant saa mange som 400 Tdr. korn skylder, skal vdwellis, huorpaa en Rytter sig kunde bosette, *Saa haffuer wi derpaa ladet giöre et offuerslag och befunden, at vdi Croneborg, Frederichsborg och Abrahamstrup leene i saa maade 31 Ryttere skulde*

en god Bondegaard for hver firehundrede Tönder Hartkorn i sine Lehn til Bolig og Underholdning for en Rytter, hvorefter der paa Kronborg, Frederiksborg og Abramstrup Gods vilde blive at oprette eenogtredive Rytter-

---

henligges, huorom wi och Os Elskl. Lewin Bülow, wor Mand, Tjener och Ritmester, ordre haffuer giffuet forne 31 Ryttere til forne Leene at anwiisse. Da bede wi dig och Naad. wille, at du giör dit beste en ssaadant gaard blant dennem, som i dit Leen 400 Tdr. hart korn til Os och Cronen, Mölle Skyld wberegnet, giffuer til Landgilde, til saadan Rytterhold ledig at forskaffe. Skulde nu ingen gaard strax ledig were at bekomme, wille wi Naad., att Rytteren, indtil hannem gaard kan til weye bringis, sin hest affskaffer, och bönderne, som de 400 Tdr. korn skylder, hannem Maanadtlig halfffemte Rdlr., maaneden til 32 (?) Dage beregnet, giffuer, huicke penge du selff aff samme bönder haffuer at lade samle och Rytteren tilstille, och skall Rytteren diss imidler tiid sig, huor du best med hannem accordere kandst, opholde i Kiöbstederne, eller huor hand best kand were vden nogen service, Borgeskabets eller Bönders bekostning. Ingen Rytter skall sig med Jagt, skouff eller fiskerie befatte, men ellers were fri for skatt, egt, arbeide, skyld, landgilde och ald Kongelige Tynge, men tiende bör hand aff sin gaard som andre bönder at vdgiffue. *Wil nogen Rytter den gaard, hannem paawiises, ey antage, och naar du dig med een eller tu aff Riigets Raad i den province, huor Riigens Marsk ey findis, haffuer Raadfördt och Rytterens wfornöielighed giffuet tilkiende, och Rytteren sig dog ey til gaard at anamme wil bequemme, skall hand til sin Ritmester forwiises, som Rigens Marsk det skall giffue tilkjende, at hand affskaffis och en anden i hans sted antagis.* Huor och ingen gaard er at bekomme, och Rytteren dissimidler tiid, til gaard ledig bliffuer, ey sin hest wil affskaffe och sig maanadtlig med halffemte Rdlr. fornöye, skall i liige maader *sin affskeed at ssöge til Ritmesteren henwiises.* Dett landgilde, som den gaard giffuer, Rytteren bliffuer forordnet, skall de bönder, som 400 Tdr. korn skylder, paaliggis och skifftes imellem at vdgiffue, paa det Os och Cronen paa woris Landgilde intet affgaar. Huilcken Rytter och sin hest affskaffer och Monadtlig aff bönderne betalis, hannem skall och en tienlig hest, om Rytteriet opmanis, aff de bönder, som 400 Tdr. korn skylder, forskaffis, huilcken du hannem i saadan tilfald hos bönderne haffuer at bringe till weye och ellers haffuer indseende, at bönderne aff samme Rytter ingen offuerlast wederfaris. D. Hafniæ 12 Decembris 1646. — Saaledes löd Brevet specielt til Arent

gaarde; og for det andet skulde han lægge Böndergaardene i Lægd til Soldaters Underholdning, saaledes at for Fremtiden fem Gaarde, istedenfor tidligere ni Gaarde, skulde stille en Soldat.

Imidlertid havde Christen Bollesen den förste Mai 1647 afregnet med Kongen for Pröveaaret og begyndte derefter den femaarige faste Forpagtning. At han som en rask og driftig Mand fordrede Arbeidsomhed hos Bönderne og ikke foer lempelig med de dovne, kan man formode[1]; at han ogsaa drev Hovedgaarden med Kyndighed og Kraft, lader sig ikke omtvivle. Men kun enkelte Exempler ere bevarede som Vidnesbyrd derom. Allerede kort efter at han havde overtaget Lehnet, undveg en ung Bonde, Christen Nielsen af Ferslöv, fra den Gaard, hvori

---

von der Kuhla. De med Cursiv satte Linier vare noget anderledes formulerede i enkelte af Brevene til de andre Lehnsmænd, og Brevet til Rigens Marsk havde derhos (fol. 113b) en almindelig Fortegnelse over Antallet af Rytterne i hvert Lehn, saaledes Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn 31 Ryttere, Kjöbenhavns Lehn 22, Svendstrup 1, Tryggevælde 5, Holbek 1, Draxholm 16, Kallundborg 20, Vordingborg 15, Möen 8, o. s. v. — Under samme Datum udgik Brev til Lehnsmændene om Böndergaarde at lægge i Lægd til Soldaters Underholdning: fem hele Gaarde skulde underholde en Soldat, istedenfor tidligere ni Gaarde. Dette Brev findes ligeledes strax efter i Sjell. Tegn. Tom. XXIX. fol. 114, men vilde vel blive for vidtlöftigt at meddele, da desuden Abrahamstrup ikke deri særlig nævnes. — Den omtalte Ritmester Levin Bülow, gift med Ide Quitzou fra Lykkesholm, faldt elleve Aar efter under Krigen i Skaane 1657.

[1] Forövrigt bleve Bönderne især i de nordsjellandske Amter i den nærmeste Tid ogsaa stærkt tagne i Arbeide ved Kjöbenhavns Befæstnings-Arbeider. Sjell. Tegn. Tom. XXIX. 161b har saaledes under 20 Mai 1647 et Paalæg paa Lehnene efter Hartkorn, nemlig af 200 Td. Hartkorn 1 Karl med 3 Maaneders Kost (eller 1 Rd. om Ugen) og af Bönder, som ikke holdt Karl, visse Penge at betale Axel Urup. Abrahamstrups Hartkorn angives her til 1135½ Td. og det skulde levere 5 Karle. Lignende Befalinger findes for 15 Juni 1647, 20 Juli 1648, 22 Febr. 1656, 10 Febr. 1657.

han var sat, og udvirkede sig hos Kongen den ellevte August 1647 Fritagelse fra samme Gaard[1]. Christen Bollesen var dengang sengeliggende af en Beenskade og kunde ikke personlig reise til Kjöbenhavn, men han forklarede allerede den fölgende Dag i en Skrivelse for Kongens Secretair Kjeld Krag til Trudsholm, hvorledes han kun havde handlet efter Herredsfogedens og Landsdommerens Kjendelser, hvorved Bonden var tilfunden at skulle blive ved Gaarden eller straffes med Jern paa Bremerholm; han bemærkede,

---

[1] I de saakaldte Indlæg for alle Lande i Geh. Arch. findes under Aaret 1647 et Brev fra Christen Bollesen til Kongen Secretair Kield Krag, der er Kilden til den fölgende Beretning og giver et i sig selv interessant Bidrag til de daværende Landboforholds Historie. Det lyder saaledes:

Gnustig Welbiurdig Kield Kragh. Gud Allermegtt spare och beuare eders Welb. frombhed med Ald Löcksalligheds Welferdt Baade thil liiff och Siæl. Nest min gandsche ydmygelig Thacksiigelsze for megen Velbeuiste Ærre, thiennistc och godc, Huilchet Jgien at forschylde Jeg Stetze och Altiid schall findisz Gandsche pligt skyldig. Dernest, Gunstig Welb. Kield Kragh, Efftersom ieg Erfahrer, En Vngkarl Aff Kongl. May. Bönder Sönner herpaa Læhnet Ved Naffn Christen Nielsszen J færszlöff den 11 Augustj Nestforleden formedelst hansz Vrange Beretning Er Vdaff hansz Ko. Ma. forlöffuet fra en gaard herpaa Læhnet, som ieg thilforn haffde hannom J Sat, Och Leffuerit, huisz Gaarden bleff Sat J feld for, Och efftersom hand Gaarden Motuilligen haffr Vntuigt, War ieg foraarsaget At hende herritztingsdomb offuer hannom, huorudj hand bleff thildömbt Gaarden At besiide, eller Straffisz J fengszel och och Jern paa Bremmerholmb, Huilchen Domb ieg Siiden thil Confirmatz for Welb. her Landtzdommer Jndsteffnede, huor hand frembdiellisz Bleff thildömbt samme Gaard At besiide, Jndthil Saalenge hand effter Loulig Opsiigelsze kand Skillisz Ved den Jgien, Som samme herhoes fölgende Landtzdommersdomb om formelder. Huilchet hand udj hans Supplication Saauel som Gaard och feld, hand Annammet haffuer, Aldiellisz forbigaaet. Huorudoffuer ieg Endelig haffr Verit foraarsaget Sliigt hansz Ko. Ma. Vdj med fölgend Supplication At thilkiende giffue, Med Gandsche ydmyggelig begiering, Eders Welb. frombhed den hansz Kong. May. paa mine Vegne Vilde Andrage. Och Eders Welb. ellers Vilde Dommen Jgiennem

at han ingen Uret havde gjort Bonden, meget mere var tilsinds at hjælpe ham tilrette, at Kongen vilde lide Tab paa Landgilde, Penge- og Kornskat, hvis Bonden gaves fri, at en saadan Frigivelse gjerne kunde være bleven tilstaaet, hvis Bonden iforveien vilde have kjöbt den, og at Bönderne overhovedet hverken vilde kjöbe sig frie eller tage imod Gaarde, naar de fik Lov til at raade sig selv; han bad endelig Kjeld Kragh at foredrage denne Sag for Kongen og udvirke efter de meddeelte Oplysninger en ny kongelig Befaling. Udfaldet vides ikke. Hvad selve Hovedgaardens Bestyrelse angaaer, da opnaaede Christen Bollesen i samme Efteraar den ansögte eller foreslagne Forandring i hans Forpagtningsbrev med Hensyn til Oldengjælden. Efterat Kongen havde forlangt sine Rentemesteres Betænkning over denne Sag, og den fireogtyvende

---

See, schal Noch Erfahrisz, Jeg hannem Jngen Vret giort haffuer, Meden fast meere Vilde hiolpet hannom baade med Sædekorn Och J Andre Maader thilrete. Dersom hand Saaledisz maa Gaarden Bliffue Entlediget, Bliffuer det hansz Ma. En stoer Skade Baade paa Landgild, Penningschater, Kornschatter och J Andre Maader. dersom Hand thilforn Vilde haffue kiöbt sig frii, som hand och Andre Noch Var Aduaret, schulde hand Nocksom Samme gaard haffue werit foruden. Saalenge Di maa Raade dennem Sielffuer, Begierrer di Jngen frii kiöbelsze, fast Mindre Gaarder Vil Antage eller Giöre hansz Ma. Nogen thienniste. Jeg Vilde gierne Sielff haffde Reigst thil eders Welb. frombhed, Meden formedelst En Vlöchelig thilfald, Jeg haffr faaet i min Enne been, kand ieg iche komme Saauit fra Sængen, Begierendisz Gansche ydmygeligen, Eders Welb. Vilde fliie mig nogen goed Suar herpaa thilbage Jgien. Dersom ieg nogen thiid for min Ringe personn kand thienne eders Welb. Vdj Nogen Maader, findisz Jeg dertill Skyldig och pligtig. Wil Saa hermed nu och Altiid haffue eders Welb. frombhed Gud Allermeg^{tt} Throligen Befallett. Actum Abrahamstrup dend 12 Augustj 1647. Edersz Welb. ydmyg thienner Stedtze, Christen Bollesen. Udskrift: Ehrlig och Welbiurdig Mand, Kield Kragh Thill Thrudtzholmb, Kongl. May. Secreterer. Min Möget Thil forladendisz Gunstige goede Befordrer, Gandsche thiennistuilligen thilschrefuit.

October bemyndiget dem til at slutte Accord[1], bevilgede han den tredie November 1647, at Christen Bollesen, saalænge han havde Forpagtningen, maatte nyde den hele Olden i Abrahamstrup Skove mod en bestemt aarlig Afgift af trehundrede Rigsdaler i Species[2]. Denne Foranstaltning lösnede atter et af de faa Baand mellem Lehnsmanden paa Frederiksborg og Forpagter-Fogeden paa Abrahamstrup. Christen Bollesen skulde nu ikke levere til Arent von der Kuhla det befalede Mandtal over Oldengjælden; han handlede næsten i alle Anliggender

---

[1] Sjell. Tegnels. Tom. XXIX. fol 274: Rentemesterne finge Breff Anlang. at maa paa Kongens ratification accordere och slutte med Christen Bollessen, dog at de der vdinden Kongens gaffn vdi act haffuer, saa at der meere affgifves, end den aff dennem hiidskickede offuerslag vdwiiser, efftersom der vdi de trende der vdi specificerede Aar erfaris allene et Aar at haffue weret olden, och da en stor andeel griiser och vnge Swiin paa skowene at were feet, hvoraff dog ringe penge giffuis. D. Fredericksborg den 24 Octobris 1647.

[2] Sjell. Regist. Tom. XXI. fol. 726b—727a, hvor denne Bevilling, der maa have været en Fölge af det Forslag, som Kongens ovennævnte Brev til Rentemestrene af 11 Decbr. 1646 (ovenf. S. 167) omtaler, findes saaledes:

Chr. 4. G. A. W. at efftersom osz Elskl. Christen Boelsen, som Abrahamstrup forpactet haffer, hosz osz underdånigst lader anholle och begiere, at oldenen hannem och der sammestedsz, saa wit osz tilkommer, for en wisse aarlige affgifft motte forundisz, enten der bliffer olden eller icke, daa haffer wi paa saadan for[de] Christen Boelsensz underdanige ansögning och begiering Naadigst bewilget och tillat saa och hermet bewilger och tillader, at hand Oldenen, som paa for[de] Abrahambsztrup Skoffe falde kand, maa nyde och beholle, saalenge hand for[de] Abrahamstrup i forpactning haffer, beregnet fra Philippi Jacobi dag sidst forleden. Dog Skal hand derimod were tiltenkt derfore aarligen, enten der bliffer Olden eller icke, til osz och Chronen paa vorisz Rentekammer at erlegge och betale trehundrede Rd. in specie, saa frembt hand ellersz denne worisz benaading acter at nyde. Forbydendisz alle och enhver etc. Haffniæ den 3 Novembris Anno 1647.

umiddelbart med Kongen for sit Lehns Vedkommende, og det underordnede Forhold, hvori Kong Christian den Fjerde i den förste Deel af sin Regjering[1] havde holdt Abrahamstrup til Frederiksborg, var i Virkeligheden næsten oplöst endnu för Udlöbet af Christen Bollesens förste Forpagtningsaar ved den gamle Konges kort efter, den otteogtyvende Februar 1648, paafölgende Död.

14. I den Mellemtid, der forlöb inden Kong Frederik den Tredies Thronbestigelse, led Abrahamstrups Bestyrelse ingen Forandring: Arent von der Kuhla vedblev at være Lehnsmand paa de samlede Lehn, Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup, saaledes at Christen Bollesen som kongelig Forvalter i det Væsentlige bestyrede sidstnævnte. Men selve den Haandfæstning, der betingede Kongevalget, gjorde en Forandring med de nordsjellandske Lehn nödvendig, efterdi den, med tydeligt Hensyn til den afdöde Konges Behandling af Lehnene, udtrykkelig forböd ikke alene at forhöie Afgifterne og nedsætte Genanterne, men ogsaa at bortgive flere Lehn til een Lehnsmand[2]. Frederiksborg og det deri incorporerede Abrahamstrup maatte altsaa skilles fra Kronborg. Og skjöndt Valgacten först blev udstedet nogle Dage efter den sædvanlige Tid for Lehnenes Fordeling, afgav virkelig Arent von der Kuhla den förste Mai 1648 Frederiksborg og Abrahamstrup Lehn, og beholdt alene Kron-

---

[1] Epoken i Abrahamstrups Emancipation, for at bruge et nyere Udtryk, falder egentlig ved Aaret 1634, da Joh. Bögvads Forpagtning begyndte. Christen Bollesen arbeidede videre paa den lagte Grundvold.

[2] K. Frederik IIIs Haandfæstning, Art. 46 (Holb. III. 40. jvfr. Actstyk. t. Danm. indre Forh. II. 93) havde fölgende Bestemmelse: *Eyheller wille wi Affgifften paa Samme eller nogen Anden Lehene ved nogen Nye paaleg forhöye eller Genanterne forringe, Lehnsmendene eller Almuen till besuering och Affbrech, iche helder Lehener i Rigerne lege tillhaabe v. s. v.*

borg, som han derefter besad endnu i ti Aar ligetil sin Död[1].

Otto Pogwisch tiltraadte derimod Frederiksborg Lehn med tilhörende Abrahamstrup den förste Mai 1648. Han nedstammede ligeledes fra en gammel tydsk eller holstensk Slægt[2], der ved Ægteskaber havde knyttet sig til den danske Adel. Han var en Sön af Hans Pogwisch til Damsbo og Fru Karen Brokkenhuus Lauridsdatter af Egeskov; han selv ægtede Anna Cathrine Parsberg, Datter af Hr. Oluf Parsberg til Jernet og Karen Kruse[3], havde i den sidste svenske Krig tjent ved Hof-Compagniet, som det synes, til Kongens Tilfredshed, og beklædte som Overskjænk et af de höie Hofembeder[4]. Skjöndt han til sædvanlig Tid overtog sit Lehn, bleve dog de dertil hörende kongelige Breve, rimeligviis paa Grund af den nye Regjerings mangehaande Beskjæftigelser, förstsenere udfærdigede, Fölgebrevet til Bönderne den nittende Mai[5], men selve Forlehningsbrevet ikke för den den femte August 1648, og

---

[1] Han döde den 2 Februar 1658. Jvfr. Ligpr. S. 48—57, hvor Dödsscenerne med sædvanlig Udförlighed beskrives.

[2] Andr. Angeli Holst. Chron. S. 91 fg. Jo. Adami Theatrum nob. Cymbr. S. 40 fg.

[3] Sandvigs Mss. i Geneal. her. Selsk. Saml. i Geh. Arch. Hans Pogwisch's anden Kone var Elisabeth Rosenkrands, D. af Otto Christoffer R. Anne Cath. Parsberg var Söster til den nedenfor omtalte Envold Parsberg og til Else Parsberg, gift med Laur. Ulfeld.

[4] Sjell. Tegn. Tom. XXIX. fol. 2.: *Otte Powisk fick breff anlangende att Maa beholde effter hans anmodning Stendarten, som hand paa sidste Tog mod de Suenske under Hoffcompagniet som Cornet förde i Skaane. D. Flensborghus 4 Janvarij 1646.* Overskjænk kaldes han i Fölgebrevet til Bönderne paa Frederiksborg.

[5] Reg. o. Tegn. Tom. XXX. fol. 92b. (I det daværende Cancellie vare Registre og Tegnelser for alle Provindser samlede i eet Bind indtil Kroningen; i Cancelliestilen benævnes Frederik III efter Valgacten „udvalgt Prinds og Herre", efter Hyldingen i Kjöbenhavn „Konge". Kroningen skeete först nogle Maaneder efter).

Vilkaarene i dette sidste bleve en Deel anderledes end for hans nærmeste Formænd, navnlig derved, at der tilstodes ham en ringe Lönning i Penge, men en betydelig Genant i Natura for ham og hans Folk og en Levering af Produkter istedenfor Brugen af Frederiksborg Ladegaard [1]. Dog erholdt han i den fölgende Eftersommer Avlsgaarden Faurholm imod en aarlig Forpagtnings-Afgift, og kort derpaa blev han med Lauge Bek til Förslöv Landcommissair i Sjelland [2]. Den Frederiksborgske Lehnsmands Forhold til Abrahamstrup forblev, som det hidtil havde været. Otto Pogwisch havde Lehnsmands-Herligheden ligeoverfor Christen Bollesen, og fremtraadte som Kronens Repræsentant under Forhandlinger med denne som Godsets Forpagter. Christen Bollesen havde derimod en kongelig Forvalters Myndighed over Bönderne og varetog i denne Stilling Kronens öconomiske Interesser ved Siden af sin Forpagtning. Denne dobbelte Bestyrelse viiste sig ved given Leilighed i disse Aar. Pogwisch som Lehnsmand bortfæstede saaledes den syttende November 1648 [3] Kronens Kirketiende af Gjerlöv til Christen Bollesen og Hustru

---

[1] Lehnsbrevet haves baade i Lehnsbogen fol. 40b og i Sjell. Reg. Tom. XXII. fol. 36—39. I Penge fik han kun 206½ Daler, hver til 80 Skilling; men iövrigt ere Bestemmelserne de sædvanlige.

[2] Sjell. Regist. Tom. XXII. fol. 227. 240. Faurholm, den 6 Sept. 1649 mod aarlig Afgift paa 400 S. Daler; Bestalling til Valget som Landcommissair, den 30 Decemb. 1649, samtidig med Otto Thott og Kjeld Krag for Skaane, Henrik Gyldenstjerne og Henrik Podbusk for Fyen.

[3] Sjell. Reg. Tom. XXII. fol. 214 fg. Den kongl. Confirmation, hvori Pogwisch's Fæstebrev in extenso er optaget, lyder saaledes:

Frdr. 3. G. A. V. at oss Elskl. Otte Paawisch, vor mand, tjener och befalingsmand paa Vort Slott Fredericksborg paa vore Vegne haffuer Sted och bortfest till oss Elskl. Christen Bollesen, forvalter paa Abrahamstrup, och hans hustru Maren Oluffsdatter Gierlöff Kirkis Anpart Korntiende, Som affgangne Sidtzell Peder boesens

Maren Olufsdattter paa begges Livstid, hvilket Kongen i det følgende Aar bekræftede; han modtog ogsaa den sjette Januar 1649 Befalingen til at levere af de Kronen forbeholdte Abrahamstrupske Skove et vist Brænde-Deputat til Hospitalsforstanderen i Roeskilde [1], og han havde det

---

efflerleffuersche vdj Gierlöff nu nest tillforn i feste haffde, huorpaa nu Sögis Voris Naad. Confirmation, efftersom for^ne^ hans derpaa till dennem udgiffne festebreff lyder ord fra ord Som efflerfölger: Jeg Otte Paawisch etc. kiendes och hermed vitterlig giör, at ieg paa höjb^te^ Kongl. Maytt. min allernaadigste herris vegne haffuer Sted och fest Erlig og Velforstandig Mand Christen Bollessen, forvalter paa Abrahamstrup, och hans hustru, Erlig och Gudfrygtig Qvinde Maren Oluffsdater, Kierlöff Kirkes Anpart Korntiende, som affgangne Sidtzell Sl. Peder Boesens efflerleffuersche i gierlöff nu nest tillforne i feste haffde, och for^ne^ Christen Bollesen och hans hustru hereffter udj begge deris liffstid Skulle Nyde, oppeberge och behollde for den Sedvanlige affgifft, Sex pund Rug och Sex pund Byg, Som de Aarligen effter Capitels Kiöb maa Selge och affhende och Pengene derfor Aarligen till huer Pintzedag till Gierlöff Kirkis Verger, de Som nu er eller effterkommendis worder, yde och leffuere. Dog med Slig Condition, att dersom herudinden nogen forsömellse Skeer, at Pengene icke, efftersom forberört, fremkommer, schall dette Mit festebreff dermed were forbrutt, huorfor ieg paa höjstb^te^ Kongl. Maytt. Vegne byder och befaler for^ne^ Gierlöff Sognemend, atj alle och en huer Særdelis Aarligen i Rette tider Retferdeligen yder och fornöyer Christen Bollesen eller hans hustru for^ne^ korntiende udi Neegen, och Siden fremföre och leffuere, huor och naar de eder derom Tilsigendis worder. Dersom och Nogen befindis kand, icke Retferdeligen Att ville eller haffue tiendet, Skall Christen Bollesen och hans hustru fulldmagt i Leenssmandens fulldmegtiges offuerwerelse deris Korn att lade kaste och den Skylldige derfor at tiltalis och tillrette at stande effter recessen, huor effter Alle och en huer, Som ved kommer, kan haffue Sig at Rette. Till Vidnesbyrd haffuer ieg dette med mit Signet och egen hand bekrefft. Frederiksborg 17 Novbr. 1648. Otte Paawisch, mpp. — Da haffue vj for^ne^ festebreff udi alle dess ord, clausuler och Pungter Naad. Confirmeret, fulldbyrdet och stadfest, Saa och hermed Confirmerer, fulldbyrder och stadfester, forbydende etc. Haff. 4 Aug. 1649.

[1] Dan. Saml. i Geh. Arch. Fattigvæsen no. 72b: Frdr. III. V. G. T. wid, at wj Hospitals forstandere vdj wor Kjöbsted Roeschild

Hverv at indkræve de paabudne almindelige Skatter, som Omstændighederne maatte gjöre nödvendige [1]. Paa den anden Side stod Christen Bollesen som Forvalter i en ligesaa umiddelbar Forbindelse med Regjeringen. Efterat hans femaarige Forpagtnings-Contract og Forvalter-Bestalling den eenogtredivte Januar ved et kongeligt aabent Brev af den nye Konge var confirmeret [2], mödte han som Kronens Befuldmægtigede paa Hornsherreds Thing for at höre Vidnesbyrd om den Skade, som en Storm i det foregaaende Aar havde gjort paa Abrahamstrup Mölle [3];

Naadigst haffuer beuilget 100 Lesz weed vdaff Abrahamstrup Lehns Skouffue vdj Nerwerende Aar. Thi bede wi dig och Naad. wille, Att forne hospitalsz forstandere paa hans Ansögning forne 100 Lesz weed vdj Nerwerende Aar aff forne Abrahamstrup Lehns Skouffue Lader Vduisse och fölgagtig were. Hafn. d. 6 Febr. 1649.

[1] Dette siges bestemt i den Christen Bollesen under den 9 Juni 1654 meddeelte Quittanciarum, som nedenfor S. 185 skal anföres.

[2] Sjell. Reg. Tom. XXII. fol. 123: Frdr. 3. G. A. V., at efftersom Vores Elschl. Kiere her Fader Sl. och höjlofflig Jhukommelsse haffuer forpagtet till oss Elschl. Christen Bollessen Abrahamstrup med dess tilliggendis bönder och Tiener for en visse Affgifft paa Nogle Aars tiid effter derpaa oprettede forpagtnings breffs vjdere Indholld, da wille vj forne Christen Bollessens derpaa forundte forpagtnings breff i Alle dess ord, Clausuler och pungter Naad. haffue confirmeret, fulldbyrdett och Stadfest och hermed confirmerer, fulldbyrder och Stadfester, dog att hand verer tilltengt aff dend Aarlige Affgifft till Oss Elschl. Jacob Grubbe till Rögle, vor Mand og tiener, Saalenge hand det beholldendis worder, att erlegge 1000 Rdr., beregnet fra Philippi Jacobi Sidst forleden, og for Resten paa tillbörlige Steder at Clar giöre. Forbydend. Frederiksborg, 31 Januar 1649.

[3] Thingsvidne fra Horns Herredsthing Orig. p. Pap. i Geh. Arch. Topogr. Saml. Abrahamstr. no. 10, saaledes lydende:

Anders Jenszön i Offredraabye, Thill for Ordnett att sidde Retten paa Hornsherrids Thing, och Laurids heiusen i Draabye, Thingschriffuer ibidem, Giöre witterligt: Att Aar Epter Christj 1649, Thaarsdagen den 8 Februarj, Paa forne Thing war schicket Lauridtz

han fik af Kongen den Embedsmænd nærmest forbeholdte Titel, Os Elskelig, og modtog overhovedet oftere kongegelige Gunstbeviisninger[1]. Hvad hans Forpagtning angik, da blev Afgiften uforandret; men medens han tidligere havde indbetalt den hele Sum til det kongelige Rente-

---

Ibszen, Möller i Abrahamstrups Weirmölle, met Kalsmend, som Er, Nielsz Jörgenszen och Rasmus Ibszen i Draabye. de hemlede met Eed och Opragte finger Epter Lougen, att de gaff Christen Bolleszen, forwalter paa Abrahambstrup, loulig 8 Dagis Varsell thill Windisbyrd att paahöre, belangende Huorlenge Abrahambstrups Weirmölle Stod Öde. Item hemled forne Kalsmend, at de gaff disse epterschreffne loulig 8 Dagis Varsell till dieris Sandhed derombatt winde. Och deromb att winde fremkom Hansz Lauridszen i Offredraaby, wandt met Eed och Opragte finger epter Lougen, at nu forgangen St. Hans Dagh thend Aar forleden Kom der Ett Suaar Stor Weir och Bleeste Weirmöllen sönder, saa Weiret thog Kaagehiullet vdaff Möllen och förde ded vd vdj En Muradtz Ett Bössze schud fra Möllen, och Stod saa same Mölle Öde siden derepter Indtill Fastilaffuen. Iligemaade fremkom Jep Clemidsen ibidem, Nielsz Lauridsen ibidem, Joen Oelluffsen i Neredraabye, Nielsz Oelluffsön i Thörslöff, Jensz Jenszen ibidem och Nielsz Söffrensen i Landerslöff, wandt huer epter anden met eed och Opragte finger epter Lougen Ord fra Ord, ligesom Hansz Lauridsen Omwundet haffuer. Huorepter Laurids Ipszen war Thingswinde begierendis, huilket hand bedis och fick beschreffuit wed epterschreffne Dannemend, som er Anders Hanszen i Löngerup, Hans Nielsen ibidem, Oelluf Nielsen ibidem, Laurids Jensen i schullelöff, Knud Persen ibidem, Jens Jensen i Thörslöff, Nielsz Perszen ibidem, v. Niels Oelsen ibidem, Söffren Mortensen ibidem, Söffren Andersen i ferslöff, Per Andrisen i gierlöff och Joen Oelluffsen i Neredraaby, Huilke forschreffne Mend der hörde och saae, att saa i Dag i alle Maader Herinden Thinge Bleff forhandlett, som forschreffuit Staar. Thill Windesbyrd vnder woris Zignetter. Actum ut supra. Laurids heinsszen. Egen hand.

[1] Dertil kunde regnes f. E., at Kongen d. 8 Mai 1649 (Sjell. Regist. Tom. XXII. fol. 180) opgav sin Forkjöbsret til den Gaard paa Gammel Torv i Kjöbenhavn, hvilken Christen Bollesens Hustru og hendes Broder Falk Olsen eiede som Arv efter deres Farfader Focas Staphorophski, til hvem K. Frederik II. havde overladt den, hvilket ovenfor S. 162 — 63 er omtalt. Flere Exempler nedenfor.

kammer, saa maatte han nu iflölge en Bestemmelse i Forpagtningsbrevets Confirmation erlægge tusinde Rigsdaler deraf til Jacob Grubbe til Rögle, som formodentlig af denne Grund, men med Urette, stundom er bleven regnet med i Rækken af Abrahamstrups Lehnsmænd. Christen Bollesens Bestyrelse vedligeholdt, som det synes, den samme Character af egen Driftighed og Fordring paa Virksomhed hos Bönderne, hvormed han havde begyndt[1]. Ved betydelige Leveringer af Staldöxne, Fedekalve, Höns, Gjæs, Lam og deslige til den kongelige Hofholdning afgjorde han med Lethed en Deel af sin Afgift, saa at Kongen ved Regnskabs-Terminen den förste Mai 1649 endog blev hans Skyldner[2]. Men ligesaa strengt fordrede han ogsaa, hvad Bönderne skulde yde. En Storm havde, som nylig anfört, raset ved St. Hansdagstid i forrige Aar, og i dette Aar slog Rugen paa flere Steder feil. I Anledning deraf begave nogle af Abrahamstrup Godses Bönder sig mod Slutningen af Aaret til Kjöbenhavn og ansögte Kongen om Afslag paa deres Rug-Landgilde. Det var klart, at en Eftergivelse kun vilde være kommen den

[1] See ovenf. S. 169—72.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXI. fol. 97 viser, at Kongen maatte lade Betalingen af en Leverance, der var gjort fra 30 Jan. 1648 til 14 Marts 1649, gaae over paa Afregningen for næste Aar. Det hedder nemlig i et Brev til Christen Bollesen saaledes:

Frdr. 3. W. G. T. Effterszom Os underd. forebringes, at Du fra den 30 Decemb. Ao. 1648 och till den 14 Martij 1649 dette effterschreffne till Voris Hoffhaltnings fornödenhed leffueret haffuer, huorom och med dig aff Köckenskriffueren er bleffuen tungen, som fölger, nemlig 24 Staldöxen parret accorderet for 30 Rdlr. er 360 Rdlr., 12 feede Kalffue 48 Rdlr., 28 par kalkunske höns parret 2 Rdlr. 2 ℳ er 65 Rdlr. 2 ℳ, 90 par smaa höns 28½ Rdlr. 1 ℳ 8 ß, 4 feede giessz 2 Rdlr., 11 faaer 16 Rdlr. 3 ℳ, 66 gemmer lamb 66 Rdlr., som sig tilsammen skall belöbe 586½ Rdlr., da ere Vi Naad. tilfreds, at dig det forschreffne vdi din forpactnings regnskab fra Ao. 1649 och till 1650 Naad. maa affkortes och saaledes got giöres. D. Hafniæ 11 May 1649.

kongelige Kasse, ikke Christen Bollesen, til Skade[1]; men Forpagteren var tillige Forvalter og skulde som saadan paasee Kronens Tarv. Han skrev derfor den femte December 1649 til Kongens överste Secretair, Otto Krag til Voldberg, og forestillede ham, at om ogsaa en Deel af Bönderne paa Grund af Misvæxten maatte have Vanskelighed ved at udrede Landgilden af Rug, saa kunde de vel paa andre Maader betale Kongen uden Afslag, hvilket han i den kommende Uge nærmere skulde forklare[2]. Ogsaa dette viser, hvorledes Forvalteren i Virkeligheden indtog en Lehnsmands Stilling, skjöndt Otto Pogwisch paa Frederiksborg havde Lehnsmandens Navn; men kort iforveien var en Forandring indledet, hvorved dette Navn

---

[1] Det ovenf. S. 143 (cfr. S. 166) meddeelte Forpagtningsbrev havde nemlig udtrykkelig bestemt, at hvad Kongen maatte ville eftergive Bönderne, ligeledes skulde gaae af i Forpagtnings-Afgiften.

[2] Orig. p. Pap. i Geh. Arch. Topogr. Saml. Abrahamstr, no. 12: Ihm. Gunstig Velbiurdig Her Secreterer. Gud allermegtigste Spaare och beuare Edersz welbiurdigheds Fromheed altiid Naadeligen lenge och well fra ald Ulyche baade til Liiff och Siell. Nest min gandsche ydmyg pligtschyldig Tiennist Steedsze etc. Efftersom Nogen aff hansz Ma. Bönder her till Abrahambstrup Er forregst til Kiöbenhaffuen, Och wdi dierrisz Suplication underdannigste begierer Affszlag aff Hansz Kongl. Ma. paa dierrisz Rug Landgielde formedelst den Miszwext forleden Sommer, Da dersom En part aff dennem iche Rug Landgielden formoer At affsteed komme, Kand di det well udi andere maader betalle Hansz Maytt. uden schaade eller affszlag. Huilche Jeg Nest guds Hielp, Her Secreterer I till kommende Wgge ydermerre berette will. Med Gandsche ydmygelig Begiering, Edersz Fromheed mig for möget dristig schriffuelsze iche fortencher. Jeg findisz Steedsze och altiid Eders Velbiurdigheds ydmyg Och Pligtschyldige Tienner. Will och hermed haffue Edersz Fromheed Gud allermegtigste Trolligen Befallet. Actum Abrahambstrup den 5 December 1649. Eders Velb. ydmyg pligtschyldig Tienner Altiid Christen Bollesszen. Udskrift: Erlig och Velbiurdige Mand Otte Krag Till Volberig, Kongl. Ma. Offuerste Secreterer, Min möget tilforladendisz Gunstige goede Beforderer, Gandsche ydmygeligen tilschreffuet etc.

fra förste Mai 1650 vilde gaae over til en Anden og Abrahamstrup blive skilt fra Frederiksborg, ligesom de begge vare skilte fra Kronborg.

Jörgen Schult til Finstrupgaard fik det saaledes udsondrede Abrahamstrup Lehn. Denne Mand var ligeledes een af de Fremmede, som i Anledning af det Bremiske Bispevalg kom til at spille en Rolle i Danmark. Han var en Sön af Didrik Schult til Hornburg i Bremen Stift og Fru Gerdrand Marskalk von der Laumöhlen, födt paa sin Fædrenegaard 1593, og havde efter de sædvanlige Studier og Reiser faaet et Canonicat i det bremiske Domcapitel[1]. Da det efter Reglerne ved dette Stift var nödvendigt, at den, der vilde concurrere til Coadjutoratet og Episcopatet, forud maatte have et Canonicat i samme, var Jörgen Schult bleven indkaldt til Danmark og ansat som Kammerjunker hos Hertug Frederik, til hvem han da derpaa ogsaa virkelig efter Kongens Önske havde afstaaet sit Canonicat i Bremen, hvorfor han siden blev forlehnet med Utsteen Kloster og Allehelgens Gods i Norge[2]; han havde ledsaget Hertug Frederik til Bremen Stift, hvor denne 1621 blev valgt til Coadjutor, og Hertug Ulrik til Schwerin Stift, og han var til Lön derfor bleven Hofmarschal hos Kong Christian den Fjerde og senere 1625 Proviant-Commissair under Keiserkrigen. Efterat have fulgt Kongens Sönner paa deres Udenlandsreiser[3] blev Jörgen Schult forlehnet med Beldringe, ægtede Anne Margrete von Götzen, Kammerjomfru hos Enkedronning Sophie,

---

[1] Laur. Jacobsen, de Troendis Kamp og Krone, Ligpræd. S. 35—40, hvor alt det her anförte udförlig berettes.

[2] Utsteen Kloster, et Par Miil fra Stavanger, var i Forbindelse med Allehelgens Kirkes Gods i Bergen ved Reformationen bleven et kongeligt Lehn. Han fik det vel efter Erik Urne 1631.

[3] Slange, I. 504. 615. II. 691.

der gjorde deres Bryllup paa Nykjöbing Slot[1], og var fra 1634 til 1636 Hofmester hos Hertug Frederik, da denne havde tiltraadt Bremen Stift. I Aaret 1637 kom han atter tilbage til Danmark, hvor han eiede Finstrupgaard og levede som en formuende Mand, der kunde forstrække Kongen selv med Penge[2]. Kong Frederik den Tredie gav ham efter sin Thronbestigelse flere Beviser paa sin vedvarende Gunst: han antog ham som sin Hofraad, overlod ham Patronatsretten til Diernesse Kirke ved Finstrupgaard, lettede ham Regnskabsaflæggelsen for Beldringe[3] og bestemte ham endelig til Lehnsmand paa Abrahamstrup. Derved var imidlertid tvende Forhindringer, som maatte overvindes; thi Jacob Grubbe, der desuden besad to Canonicater i Roeskilde og Bremen, nöd tusinde Rigsdaler af Abrahamstrups Forpagtningsafgift, og Christen Bollesen, der som Forpagter og Forvalter havde hele Lehnet, skulde först fratræde ved Maidag 1652. Disse Vanskeligheder lode sig dog hæve[4], naar Jacob Grubbe

---

[1] Laur. Jacobs. Ligpr. S. 40—48, hvor alle Börnene, fire Sönner og fem Döttre, navngives, skjöndt fire af dem vare döde i ung Alder.

[2] At K. Christian IV havde udstedet Gjældsbreve til ham, formodentlig i sine sidste Aar, vil sees af den fölgende Note.

[3] Sjell. Tegnels. Tom. XXXI. fol. 95 og 103b findes tvende Breve, Jörgen Schult vedkommende. Ved det förste af 5 Mai 1649 til Statholder Joch. Gersdorff befaledes denne at sætte Kronens Tiendepart af Diernesse, 3½ Pund Byg, 4 Pund Rug og ½ Pund Havre, i Hartkorn, hver Tönde beregnet til 50 Rd., der skulde afskrives paa Christian IVs Obligation til Jörg. Schult, idet denne havde kjöbt Kirkens Patronat; ved det andet af 13 Juni s. A. til Rentemestrene paalagdes det dem at give ham Quittanciarum for Beldringe, skjöndt en Tiende-Afgift, som det synes, endnu ikke var berigtiget.

[4] Lehnsbogen for 1649 fol. 61a og Sjell. Tegn. Tom. XXXI. fol. 136 have bevaret Lehnsbrevet, der lyder saaledes:

F. 3. W. G. T. Efftersom Voris Elsch. kiere Hr. Fader S.

fik Jörgen Schults norske Forlehninger, Utsteen og Allehelgens Kloster, imod at opgive saavel sine Indtægter af Abrahamstrup som sine tvende Canonicater, og naar Christen Bollesen betalte Jörgen Schult den hele Forpagtningsafgift af Abrahamstrup, indtil Lehnet ved Forpagtningens Udlöb kunde overleveres ham. Saaledes skeete det, og under saadanne Vilkaar udstededede K. Frederik den Tredie den fjerde September 1649 Lehnsbrev til Jörgen Schult paa Abrahamstrup, at tiltræde den förste Mai 1650. Fra denne Dag af var altsaa Jörgen Schult i Navnet Lehnsmand paa Abrahamstrup, i samme Forhold til Christen Bollesen, som de forrige Lehnsmænd Arent von der Kuhla og Otto Pogwisch [1]. Han nöd derhos quit og fri den hele Forpagtningsafgift, som ellers skulde have været erlagt til den kongelige

---

och höilofflig ihukommelse dig Naadigst haffuer forleent med Vor och Norges Riiges Closter Vdsteen och All Helgens Goeds for de tuende Canonicater Vdi Bremen och Roskild Capitteler, du vnderdanigst haffde affstaaet, da effterdi for[ne] Closter och all Helgens goedts nu till Philippi Jacobi förstkommendes forvndes Os Elsch. Jacob Grubbe till Röggelöd, Vor Mand och Tiener, da Ville Vi dig hermed igien forleene med Vort och Cronens Leen Abrahamstrup med dess tilliggendes bönder och Tienere, som du skalt Nyde quit och fri i alle maader, huor imod du till Philippi Jacobi dag förstkommendes Aar 1650 skall affstaa till for[ne] Jakob Grubbe for[ne] Wdsteen Closter och Alle Helgenes goedtz, som du hiidtindtil haffuer Veret med forleent, och haffuer du din leilighed effter at rette, forsch[ne] Abrahamstrup Leen at anamme till Philippi Jacobi dag, naar mand skriffuendes Vorder 1652, Efftersom Vi Oss Elsch. Christian Bollessen Naadigst dermed till forsch[ne] tiid haffuer benaadiget for en Visz forpactning, som hand dog till dig i midler tiid skall erlegge och betale, och skall hand begynde samme Affgifft till dig at leffuere till Philippi Jacobi dag, naar mand skriffuendes Vorder 1650, och det saaledes continuere, indtill forsch[ne] dag och tiid kommer, at du det selff kand anamme och bruge, som forsch[t] staar. Huoreffter du dig saaledes kand Viide at rette. D. Hafniæ 4 Septemb. 1649.

[1] I samme Aar 1650 fandtes i Skiby Kirkemunr den ovenfor omtalte (S 62) saakaldte Skibyske Krönike.

Kasse. Men den egentlige Bestyrelse af Abrahamstrup blev hos Christen Bollesen, der med Dygtighed ledede sine Foretagender og nöd Frugterne deraf, saa at han havde Skyldnere baade blandt Private[1] og i Kongen selv: ogsaa ved Opgjörelsen for det andet Forpagtnings-Aar til den förste Mai 1650 befandtes Kongen at være i hans Gjæld og maatte 1651 afgjöre denne med rede Penge, da Forpagtningsafgiften fra samme Tid af skulde tilfalde Jörgen Schult[2]. Men den förste Mai 1652 var Christen Bollesens Forpagtning af Abramstrup udlöben, og snart flyttede han til Herlufsholm, hvor han modtog den endelige Quittance for sin Bestyrelse af Abrahamstrup[3].

---

[1] Sjell. Regist. Tom. XXIII. fol. 107 og 287. Et Kongl. Brev af 19 Januar 1651 tillader ham at arrestere en Debitor Laurids Knudsen, som han havde Dom over, og et andet af 23 Octbr. 1652 giver ham samme Ret imod Peder Christensen, Byskriver i Kjöbenhavn, for en Gjæld af 500 Rd.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXII. fol. 114 har Kongens Anviisning, der kan sammenholdes med det ovenfor S. 179 anförte, som synes at vise Grunden til denne Gjæld. Befalingen er udstedet til Joachim Gersdorff:

Frdr. 3. W. G. T. Efftersom osz elschl. Christen Bollessön, vaanhafftig paa Abrahamstrup, for osz underd. haffuer ladet andrage, huorledis at hand haffuer giort regnschab paa voris renterie for affgifften af forne Abrahamstrup fra Philippi Jacobi dag 1649 och til aars dagen 1650, da er udgifften belöben sig höyre och mere, end affgiften kunde tilstreche, thou hundrede halfsiette och tiffuende rixdlr. j ort 8 Schilling, som hand udi nest fölgende aars regnschab sig til afkortning och udgifft schulde haffue schreffuet, det hand och med voris Rentemesters derpaa udgiffuen quittantz haffuer bewiszlig giort, underd. derfore begerendis, at bemelte summa hannom igien naad. maatte vorde erlagt och betalt, efftersi lehnet osz elschl. Jörgen Schult quitt och fri er forunt, saa hand det derfore der iche igien kand bekomme. Da bede vi eder och naadigst ville, at y bemelte Christen Boelsön forne 225½ Rdlr. j Ort 8 schilling ved forderligste contenterer och afbetaler. Haffniæ den 12 Juni 1651.

[3] Sjell. Regist. Tom. XXIII. fol. 542. Denne Quittance indeholder adskilligt til Oplysning af Forholdene, som ovenfor er anført.

og i omtrent sytten Aar lige til sin Död erhvervede sig de störste Fortjenester af Stiftelsens öconomiske Forfat-

---

Frdr. 3. G. A. W., At osz elsch. Christen Bolleszön, forstander for den adelige fri schole Herlufsholm, haffuer nu endeligen giort osz god rede och regnschab for de aarlige afgiffter, af den visse och uvisse rente och indkomst med Draaby sogne tiender och ladegaardens affuel, til vort och Cronens leen Abrahamstrup ligendes, falden och oppebaaren er, som hannom af voris elschl. kiære Her fader, S. och höyloflig hukommelse, och osz naadigst haffuer werit i forpactning undt och bevilget for half tredie tusinde enchende Rdlr., de almindelige paabodne schatter undertagen, huormed hand sig intet haffuer hafft med at befatte, Effterdi vor Befalingsmand paa vor slot Frederichsborg haffuer hafft derfore regnschab at giöre, beregnet fra Philippi Jacobi dag 1645, til huilchen dag och tid for^{ne} Christen Bolleszön samme gaard och leen först udi forpactning bekom nesteffter Johan bögvad forrige forvalter der sammesteds, och til Philippi Jacobi Dag 1652, samme hans forpactning er endet, och afgangen Jörgen Schult til Finstrup dermed igien af osz naadigst quit och fri er bleffuen forleent. Sammeledes giort regnschab for den aarlig afgifft trej hundrede enchende Rixdlr. for oldengielden af for^{ne} Abrahamstrup leens underliggendes schoffue, enten der er bleffuen olden eller iche, angaaendes fra Philippi Jacobi dag 1647 och endes til for^{ne} Philippi Jacobi Dag 1652, saavel som och regnschab giort for huis vindfald brende eller risz, giersel eller staffuer, som Skouffougden Otthe Lauritsön, effter osz elschl. Erlig och velbiurdig mand Otthe Paawisch, vor etc. och befalingsmand paa for^{ne} Fredrichsborg slottes leen, hans derpaa udgiffuen sedeler, udi for^{ne} Abrahamstrup leens underliggendes schoffue til præster och bönder haffuer udviist, soldt och afhendt imidlertid forberört, saavel forklarit och fra sig leverit gaardsens inventarium, och er for^{ne} Christen Bollesön osz deraf intet schyldig bleffuen, effter hans forpactnings brefs, sampt de regnschabers quittantzer och beviszes liudelse, som hand nu fra sig ind udi vort rentekammer til osz elschl. Peder Vibe til Gierdrup och Petter Rets til Tyggestrup etc. och Rentemestere paa vore vegne leverit och offuerantvordet haffuer. Thi lade vi nu hermed Christen Bolleszön och hans arvinger aldelis quit, fri och kraffuislöss af osz och vore effterkommere, Konninger i Danmark, for ald ydermere kraf, tiltale och efftermaning paa for^{ne} afgiffter, sampt ald indtegt, udgifft, siden hand for^{ne} Abrahamstrup leen först udi forpactning bekom, och til den dag och tid, hand derved igien er quitt bleffuen, effter som forschreffuet staaer wdi alle maader. Hafn. 9 Junij 1654.

ning[1]. Den samme förste Mai 1652 tiltraadte Jörgen Schult i Virkeligheden Abrahamstrup Lehn med den fulde Nydelse af Lehnsmandens Rettigheder; men hans Virksomhed i denne Stilling blev meget kort. Neppe fire Maaneder efter döde han den tyvende August 1652 paa sin Gaard Finstrup, og blev den toogtyvende September bisat i St. Knuds Kirke i Odense. Han efterlod sig tre Sönner og to Döttre, af hvilke sidste den ældste, Anne Cathrine, havde ægtet Niels Banner, Lehnsmand paa Jungshoved[2].

Otto Pogwisch paa Frederiksborg maatte nu midlertidig eller forelöbig igjen overtage Abrahamstrup i Forbindelse med sit eget Lehn, indtil Kongen, der uden tvivl strax havde bestemt det for den Afdödes nysnævnte Svigersön, virkelig vilde overdrage det til denne. Da Abrahamstrup længe var betragtet som henhörende til Frederiksborg og denne Gjenforening af begge desuden ikke skulde vedvare, blev neppe noget formeligt Lehnsbrev udfærdiget for Otto Pogwisch; men at han dog virkelig bestyrede Abrahamstrup först i Naadsensaaret, da Indtægten deraf efter almindelig Regel maatte tilkomme Jörgen Schults Enke, Anne Margrete von Götzen, og siden endnu et heelt Aar derefter, det er alligevel fuldkommen vist. Til ham udgik de kongelige Breve og Befalinger vedkommende Abrahamstrup Lehn i begge Aar[3], og det til Niels Banner i Eftersommeren 1653

[1] Melchior, Herlufsh. Hist. S. 114. 117. Ansat af Jörgen Rosenkrands til Kjeldgaard som Forstander paa Herlufsholm 1653, og död i denne Stilling 1669 eller 1670. Hans Sön Bolle Luxdorph, Oversecretair og siden Gesandt i Sverrig, blev tilligemed to Brödre og en Söster nobiliteret 1679, og var Fader til Oberst Christian Luxdorph, med hvis Sön, den bekjendte Bolle Willum Luxdorph, Mandsstammen uddöde 1788.

[2] Laur. Jacobs. Ligpr. S. 48. 54—64.

[3] Saaledes 1652, 8 Novbr. et Brev til alle Lehnsmænd, blandt hvilke ingen anden nævnes for Abrahamstrup end Otto Pogwisch;

udstedede Lehnsbrev bestemte udtrykkelig, at han förrst næste Foraar skulde tiltræde Lehnet[1]. Omtrent fra den Tid, da Otto Pogwisch saaledes anden Gang forestod Abrahamstrup, haves Efterretninger baade om Lehnets og Gaardens Tilstand. Abrahamstrup Lehn skal da have bestaaet af trehundrede og sexten Landbo-Bönder, en Möller og en Pebersvend med Jord, tolv Haandværksmænd uden Jord, fireoghalvfemtsindstyve Huusmænd og Gadehuusmænd, fireoghalvtredsindstyve Drenge for fuld Lön og fjorten for halv Lön, sámt sexten öde og forarmede Landboere[2]; men denne Beretning, der tildeels skyldes Fremmede, vil af en original Jordebog, som kun er faa Aar yngre og nedenfor skal omtales, kunne fuldstændigere oplyses. Abrahamstrup Gaards Bygninger vare, som det synes, til samme Tid meget forfaldne[3], en naturlig Fölge af, at de under den lange Forening med Kronborg og Frederiksborg ikke vare beboede af nogen Lehnsmand, og en af Grundene til, at Bortforlehningen til Niels Banner saa længe udsattes, turde maaskee være

1653, 24 Febr. Befaling til Otto Pogwisch at betale Skovrideren paa Frederiksborg og Abrahamstrup hans Lön. Sjell. Tegnels. Tom. XXXII. fol. 433. 491b.

[1] Sjell. Tegn. XXXII fol. 626: Niels Banner fich breff at nyde Abrahamstrop quit och frie. Frdr. 3. V. G. T. wid, att vi Dig hermed Naad. vill haffue forlehntt med* vor och cronens lehn Abrahamstrop med des tilliggendis bönder och tienere, som Du maa indtill vidre Naad. Anordning nyde quitt och frie i alle mader och dett till philippj iacobj dag förstkommendis Anno 1654 at lade anamme. D. Hafn. 25 Sept. Anno 1653. Fölgebrevet til Bönderne og Overleverings-Ordre til Otto Pogwisch og Oluf Rosenkrands, begge af 30 Sept. 1654, ibid. fol. 628. Lehnsbrevet findes ogsaa saaledes i ovennævnte Lehnsbog fra 1648 og fgg. Aar, fol. 61b.

[2] Suhms Saml. II. 3. S. 84, Magnus Durells Relation, med et Par Rettelser i det incorrecte Aftryk efter Haandskriftet. Beretningen maa være opsat omtrent 1653.

[3] *Der seer saa forbandet ud*, siger Niels Banner, nedenf. S. 189.

at söge deri, at Kongen först vilde lade Gaarden istandsætte og forskaffe sin Yndling en sömmelig Bopæl. Engang imod Slutningen af Aaret 1653 fik da ogsaa Otto Pogwisch Befaling til at afhjælpe disse Bygningens Mangler, og i Begyndelsen af det næste Aar indsendte han et Overslag, iffölge hvilket Muurarbeidet alene ved Gaardens Istandsættelse skulde koste hundrede og firsindstyve Sletdaler[1]. Men Niels Banner, som ikke havde været tilstede ved Overslagets Affattelse, var ikke dermed tilfreds, og den sexogtyvende Februar 1654 skrev han fra Finstrupgaard et Brev til Kongens Secretair Erik Krag, hvem han forestillede, at Gaarden vilde trænge til adskillig anden Forbedring, og anmodede om at udvirke en Anviisning paa trehundrede Rigsdaler til det hele Arbeide[2]. Virkelig

---

[1] I de saakaldte Sjell. Indlæg for 1654 ms. i Geh. Arch. findes baade Otto Pogwischs Brev og det dermed fölgende Overslag. Det förste lyder saaledes: Efftersom ieg haffuer bekommit Kongl. Maietz. min Allernaadigste herres befalling, att Muurmesteren her wed Frederichsborg schulle bessigtige huussene paa Abrahamstrup, huis Bögfeldighed derpaa kunde findis, Saauidt Muurmester Arbeide Angaar, Och derpaa een Rigtig forteignelsse och Offuersslag forfatte, huad det kand komme at koste, Da haffuer ieg höygstbemeldte hans Ma. Naadigste Befalling epterkommit, Och hafft Muurmesterenn der paa Gaarden, huor hand huis bröstfeldighed, Som nu paa hussene kand findis, haffuer bessigtiged, Saauit hans Arbejde wedkommer, Da befindis, dedtz bröstfeldighed kand komme at koste epter hans hoess föyede forteignelse — 180 Slettedlr. Actum Frederichsborg Slot d. 5 Januarij 1654. Otto Powisch. — Det hoslagte Overslag er dette: Forteignelsse paa huiss som Muurmester Arrebeide, kand komme och koeste paa Abrahambstrup. Schall Jndkiöbes 10 lester Kalch — Leestenn 11 ℞ — er 27 Dlr. 2 ℞, 1000 Tagsteenn 15 Dlr., 1000 Muursteenn 10 Dlr., 500 Astragh 7½ Dlr., Till Arrebeidtzlönn 120 Slettedlr., (Summa:) 180 Sletedlr. Att ieg dette Arrebeide Saaledess haffuer Besichtiget, bekiender ieg med mit Segenett Vndertröcht. Actum Frederichsborgh Denn 4 Januarij Anno 1654 etc.

[2] Sjell. Indl. f. 1654: Nest ald Lychsalligheds Önschelsse med min wenlig tachsigelsse, Sambtt min tiennest willig Erbiudelsse.

modtog ogsaa Otto Pogwisch den treogtyvende Marts en Kongelig Befaling efter Niels Banners Önske[1]. En Maanedstid senere maatte denne selv tiltræde sin Forlehning. Otto Pogwisch fik först den niende October 1656 Quittering derfor; thi hans öconomiske Forfatning synes allerede nu, da han havde Frederiksborg Lehn med en Forpagtning af Faurholm, at have været temmelig usikker[2],

---

Kiere Erich Kragh, Broder. och Synderlige gode ven. Schicher ieg dig Otte Pawischis Relation offuer Abrahamstrups gaard, saa vitt Murmesters Arbeid belanger, huor megett det kand koeste. Nu war der vel it och Andet mere, som iche kommer Murmesters Arbeid weed, som dog er höye fornöden at schulle forferdiges, och efterdj Otte Pawisch iche widere befalling haffde och ieg Selff iche heller der tilstede war, huorfore kiere Broder, Jeg troer dig saa wel, du taller med hanss May^st och bringe mig en befalling til weye til Otte Pawisch, at hand schal lade Reparere der paa Gaarden, och paa det hans May^st iche schulle Jndbille sig, ded schulle komme saa höytt, kunde mand Sette en wiss Summa, Nemblig — 300 Rdr., höyre kand det Jnttet komme. Der Seer saa forbandet Jlde wd. Min gode Broder, Giör hans gamble ven och thienner et wenschab her udj, at hand dette hoess hanss May^st bringer til weye. tiden kommer, ieg schall der hen. Kunde min tienner faae goed beescheed tilbage med sig igien, favoriceret min broder mig höyligen, och vil beflitte mig paa at giöre min Broder alt behagelige thienneste Jgien, och vil nu och altid haffue dig met alt kiert haffuende Gud Allermechigste til Siel och Liff troligen befallett. Actum Findstrup gaard den 26 Febr. Anno 1654. Din thiener och broder Altiid Niels Banner. mpp.

[1] Topogr. Saml. Abrahamstr. no. 13. ms. i Geh. Arch. har Kongens Brev: Otte Paawisch fick breff anl. 300 Rixd. at anwende paa Abrahamstrups bröstfeldighed.

Fr. 3. W. G. T. Wiid, at wi Naadigst tilfreds Ehr, atu til wor gaard Abrahamstrups fornöden reparation maa anwende 300 Rixdaller, huorfor du Husenes bröstfeldighed och andet, som meest fornöden giöres, Saawit samme Penge tilstreke kand, med forderligste kand lade forferdige, och det siden Styckwiisz til Regenschab före, huoreffter det Dig och Siden wdj dine Regenschaber paa tilbörlige Steder schal worde gottgiort. Glüchsborg d. 23 Martii 1654.

[2] Den 9 Aug. 1653 fik han af Kongen Forsikring for 1473 Rd. 2½ Ort, et Aars Indkomst af Frederiksborg til Omslagsgjælds Be-

og den forværredes i hans sidste Dage [1]. Han forblev endnu paa Frederiksborg i mange Aar og traadte derfra senere igjen i Forbindelse med Abrahamstrup.

Niels Banner, der, som anfört, var bleven hans Efterfölger som Lehnsmand paa Abrahamstrup, var en Sön af Otto Banner med Jytte Bild Nielsdatter af Ravnholt. Allerede i sin Ungdom havde han været i Kong Frederik den Tredies Tjeneste og havde vundet en Gunst [2], som formodentlig Ægteskabet med den meget yndede Jörgen Schults Datter end mere befæstede. Hans Forældre vare ikke formuende, men han selv fik ved Arv Deel i Tybjerggaard [3], og han erholdt 1651 af Kongen Jungshoved Lehn [4], som han nu ifölge Lehnsbrevet af femogtyvende September 1653 skulde ombytte med Abrahamstrup. Efterat dette var ham overleveret til förste Mai 1654 af Otto Pogwisch paa Frederiksborg og den lærde Oluf Rosenkrands [5], der boede paa det nærliggende Egholm, tog han den nylig istandsatte Gaard i Besiddelse og stræbte at benytte dens Jorder og forbedre dens Bygninger. I begge Bestræbelser kom Kongen ham tilhjælp. Da han kom i Strid med Bönderne, der skulde drive Agerbruget ogsaa

---

taling; d. 16 Octbr. 1654 blev Forpagtningen af Faurholm ham forlænget, men d. 24 Febr. 1656 Forpagtnings-Afgiften forhöiet til 800 enkende Rixd. in specie. Quittancer ogsaa for Abrahamstrup i Aarene 1648, 52 og 55 fik han den 9 Octbr. 1656. Sjell. Reg. Tom. XXIII. fol. 418. 568. 595. 865.

[1] Jens Bircherods Dagb. S. 229.

[2] *Efftersom hand os altid oc fra Barndommen op hafver opvartet oc sin tro tieneste beviist, hafver Vi af synderlig Gunst oc Naade etc.* siger Kongen om ham i et Brev til Rentemestrene af 6 Septbr. 1660, i Sjell. Tegn. Tom. XXXV. fol. 920b.

[3] Han kaldes stundom efter denne Gaard (Sjell. Reg. Tom. XXIV. fol. 71 ved 21 Juni 1657), dog ikke meget hyppigt.

[4] Sjell. Reg. Tom. XXIII. fol. 108: Lehnsbrev af 20 Juni 1651.

[5] Ifölge den ovenfor S. 187 nævnte Overleverings-Ordre.

for Hovedgaarden, og han hos Kongen klagede over deres Uvillighed og Gjenstridighed, fik han den förste October 1655 et alvorligt Truselsbrev til dem fra Kongen, der befalede disse opsætsige Bönder at adlyde deres Lehnsmand [1], og mod Slutningen af næste Aar modtog han Quitteringen for Jungshoved [2]. Til Bygningernes Istandsættelse anviiste Kongen ham i Begyndelsen af Aaret 1657 först hundrede Egetræer af Abrahamstrup Skove og et Par Maaneder efter ottehundrede Rigsdaler til Betaling af Tömmermandens Regning [3]. Imidlertid udbröd Krigen med Sverrig, og da Lehnsmændene i den Anledning havde lovet at afstaae deres hele eller halve Genant, gav ogsaa Niels Banner derefter sit Bidrag [4]. De af Abraham-

[1] Sjell. Reg. Tom. XXIII. fol. 698 har dette Brev: Fr. 3. Helse eder vore och Cronens bönder under Abrahamstrup leen etc. Wider, at osz elschl. Niels Banner for osz underd. haffuer ladet andrage och sig offuer eders motwillighed beklager, idet I eder gienstridig schal anstille udi aufflen der til stedet at driffue och forbedre. Thi ville vi alle hermed alvorligen paalagt och befalet hàffue, at I hereffter uden nogen modsigelse effterkommer, hues bem. Niels Banner enten med auflen der til stedet at driffue, forbedre eller i andre maader befalendes vorder, saafremt at I iche som uhörige och vore befalings mottvillige offuertrædere ville straffes och andre til afschye tilbörligen til rette settes, Dersom nogen af eder sig hereffter saa mottvillig anstiller, saaatt bem Niels Banner sig deroffuer fremdeles schal foraarsages at beklage. Huorefter alle och enhuer, som vedkommer, sig kand vide at rette och for schade at tage vare. Hafn. 1 Octbr. 1655.

[2] Smstds. fol. 880 den 6 Dcbr. 1656. — I den ovennævnte Quittance til Ot. Pogwisch af 9 Octbr. 1656 hedder det: Hues dett sidste Aars graffuerschatt belanger, som Anno 1655 var paabuden at udgiffuis udi Abrahamstrup leen, dem haffuer Oss Elschl. Niels Banner effter vor naadigste Befaling at opberge och forklare.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXXIV. fol. 14 og 104 af 5 Febr. og 14 Juli 1657. Det sidste nævner Tömmermanden Anders Koch.

[4] Indenrigsministeriets Archiv har blandt de endnu ikke til Geheime-Archivet afleverede Sjellandske Landcommissarii Regnskaber nogle Optegnelser, hvoraf man seer, hvilken Værdie

strup stillede Folk synes at skulle have været optagne blandt dem, som Lehnsmanden paa Frederiksborg havde at levere, maaskee en Eftervirkning fra begge disse Lehns langvarige Forening[1]; men i Juni 1657 förte Niels Banner selv sine Ryttere til Kolding[2], nogle Uger senere fik han Tilladelse til at forene sig efter Behag med Kongens eget Livregiment eller hvilket andet i Hæren han vilde[3], og mod Slutningen af Aaret bad han sin Ven Erik Krag at udvirke hos Kongen en Befaling til Otto Pogwisch angaaende sine Folk, saamange som han havde, idet han derhos meldte, at han var meer end tredive Heste stærk[4].

Niels Banners Indtægt af Abrahamstrup ansloges til. Han betalte nemlig 1657 en Trediedeel (thi Krigs-Bidraget erlagdes i flere Portioner til visse Terminer) af sin halve Genant med 226 Rd. 4 ﬁ 1 β 1 Alb. Fölgelig har hele den ordinaire Genant for Abrahamstrup, som Niels Banner iövrigt havde quit og fri, været omtrent 1360 Rd.

[1] Det er kun en Formodning med Hensyn til Niels Banners strax nedenfor anförte noget utydelige Brev. Eller skulde Krigsfolket leveres til Pogwisch blot som Udskrivnings-Commissair?

[2] Sjell. Reg. Tom. XXIV. fol. 71: Befaling, at Niels Banner til Tybjerggaard, der drog til Kolding med sine Ryttere, skulde have fri Underholdning paa Veien. Den 21 Juni 1657.

[3] Anf. St. fol. 73, af 12 Juli 1657.

[4] N. Banners Brev findes i Geh. Arch. Dan. K. Hist. no. 123. Det kunde vel antyde et vist vedvarende Principat hos Lehnsmanden paa Frederiksborg over Abrahamstrup, hvortil der dog i al Fald findes andre Spor. Det lyder saaledes:

Salutem et officia semper paratissima. Kiere Erich Kragh, broder och gode Ven. Ville du nu væher saa goed och fly mig end befaling till Otto Powiisch andlangendis mine folch, daa schede mig end Villighed, och at befalingen motte lyde paa saa mange heste och Karlle, Jeg haffde, thi jeg er vell 30 heste sterch och meher. Du lader mig vell vide din mæning om ded siste breff, jeg schreff dig till. Recommandere Mig Altid till ded beste hoes hans kongl. Mayst. och tench paa mig, nahr den Saage vid döden Affgaar j Fyen, Saa holder jeg saa vsigelig mögitt Aff dig. Jnterim Vale et bene Vive, mi charissime frater. Forbliffuer Altid din oprictige

Kongen synes at have været tilfreds med Niels Banners Virksomhed; thi allerede under den korte Rolighed, der fulgte efter Freden i Roeskilde, bevilgede han ham for hans unge Sön Frederik Banner den eenogtyvende Juni 1658 aarlig trehundrede og fireoghalvfjerdsindstyve Rigsdaler, som Oluf Brokkenhuus paa Svendstrup skulde betale af dette Lehns Indtægt[1]. Men Krigen begyndte paany i August samme Aar, og under de ulykkelige Forhold, som nu indtraadte, saae Kongen sig nödsaget til at pantsætte meget af Kronens Gods for at tilveiebringe Penge. Abrahamstrup kom paa denne Maade til en formuende kjöbenhavnsk Borger Hans Meulengracht, den fireogtyvende Juli 1659[2]. Niels Banner fik snart en kongelig Erstatning[3]. Forelöbig blev han den tolvte April 1660 forlehnet med Aakjær mod en Afgift af tusinde Rigsdaler, der kort efter blev nedsat til sexhundrede Rigsdaler[4], men efter den endelige Fred erholdt han til Eiendom Hagenskov Slot, som han kaldte Frederiksgave og ved sin Död 1670 efterlod til sine Efterkommere[5].

---

thiener. Abrahamstrup den 20 november 1657. Niels Banner. Min höyæhrede Ven och broder, Erich Kragh, dette Venligen.

[1] Sjell. Reg. Tom. XXIV. fol. 225. Af samme Dag er den til Oluf Brokkenhuus derom udfærdigede Ordre, som findes i Sjell. Tegn. Tom. XXXIV. fol. 597.

[2] Derom nærmere nedenfor S. 195—96.

[3] Forelöbig opholdt han sig maaskee paa Frederiksborg; thi d. 5 Mai 1660 (Sjell. Reg. Tom. XXIV. fol. 551) tillod Kongen, at Sognepræsten i Draaby og Gjerlöv, Andreas Richertsen, maatte gjöre Tjeneste i Frederiksborg Kirke, naar Niels Banner og hans Frue der communicerede.

[4] Sjell. Tegn. Tom. XXXV. fol. 690b og 920b. Det er i Anledning af den sidstnævnte Nedsættelse i Afgiften, at Kongen, som ovenfor S. 190 bemærket, omtaler, at Niels Banner havde tjent ham fra sin Ungdom af.

[5] Han döde den 22 Febr. 1670. Hans Sön Christian Banner arvede Frederiksgave, ægtede siden Arent von der Kuhlas Datter

Hans Meulengracht, Panthaveren af Abrahamstrup, var Sön af Lorents Meulengracht, som under Religionsforfölgelserne i Nederlandene var kommen til Kjöbenhavn med nogle lutherske Fabrikarbeidere, havde der anlagt den förste Silkefabrik i Silkegaden [1] og erhvervet sig en Formue, der havde sat ham istand til at forstrække Kong Christian den Fjerde med anseelige Summer [2]. Hans Meulengracht havde tidlig mistet sin Fader og var endnu en ung Mand, da ogsaa Moderens Död gjorde ham til Herre over en betydelig Formue [3]; og ved Skiftets Slutning i Aaret 1659 befalede Kongen, at Rentemestrene skulde adskille hans Arvelod fra de övrige Arvingers, samt opgjöre, hvormeget Kronen var Boet skyldig [4]. For-

---

Mette, og fortsatte Slægtens Mandsstamme, og hans Datter Sophie Amalie Banner ægtede Bendix v. d. Kuhla til Löitved, Arent von der Kuhlas Sön.

[1] Dan. Selsk. Saml. i Geh. Arch. (Geneal. herald. S. Special. no. 12) efter Optegnelser af Benzon. Laurendtz van Möllengracht, Borger og Indvaaner i Kjöbenhavn, fik den 7 Febr. 1627 (Sjell. Reg. Tom. XVIII. fol. 170) Skjöde paa en Gaard paa Hjörnet af Silkegaden ud til Kjöbmagergade. Den 2 Juni 1628 (ib. fol. 325) fik han Brev paa at maatte udföre noget Flæsk og Korn. Han döde d. 10 Mai 1630. Epitaph. i Nicolai Kirke.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXV. fol. 257. Et Brev fra Kongen til Rentemestrene af 11 Juni 1659 nævner udtrykkelig K. Christian IVs Obligationer i Meulengrachts Bo og befaler at opgjöre Belöbet for de ubetalte. De nævnes ligeledes i Ordren til Abrahamstrups Indlösning sex Aar senere, hvorom nedenfor.

[3] Ifölge Benzon var Hans Meulengracht födt d. 9 Septbr. 1629; Moderen Karen Pedersdatter döde d. 26 Febr. 1654, og d. 17 Septbr. s. A. ægtede han sin förste Hustru Birte Jörgensdatter Horster.

[4] Sjell. Tegn. Tom. XXXV. fol. 93b. Befal. til Rentemestrene af 10 Marts 1659 at gjöre rigtig Afregning med Hans Möllengraff „saa oc separere hans Quota fra de andre samtlige Arvingers, paa det vides kand, hvad dennem af Os og Kronen med rette kan tilkomme". Derefter fulgte ovennævnte Befaling af 11 Juni, ifölge hvilken Kon-

modeantlig vilde Kongen kun have een Creditor for hele Gjælden i dette Bo, og havde dertil, som rimeligt var, udseet Hovedarvingen; han kunde paa den Tid ikke tænke paa at afbetale Gjælden, maatte tvertimod stifte nye Laan og paa flere Maader godtgjöre den unge Hans Meulengracht. Saaledes antog han ham den trettende Juli 1659 i sin Tjeneste ved Provianteringen[1], og en Ugestid senere, den fireogtyvende Juli, pantsatte han ham Abrahamstrup Gaard med en Deel af Godset for sexogtyvetusinde Rigsdaler[2]. I denne Anledning fik de kongelige Rentemestre den otteogtyvende Juli Befaling, at de skulde beregne hver Tönde Hartkorn saavel af Hovedgaarden som af det underliggende Böndergods for sexogfyrgetyve Rigsdaler, indtil Meulengracht paa denne Maade havde erholdt

---

gen erklærede at være skyldig for en Trediedeel af Christian IVs Obligationer. (De to Trediedele vare betalte). Endelig Befaling af 29 Juni 1659 (samstds. fol. 289), at Rentemestrene skulde betale Meulengracht, hvad han paa afgangne Karen Rasmus Jensens Vegne havde tilgode hos Kronen, hvorimod Kongen nærmere vilde tage Bestemmelse om hiin Trediedeel.

[1] Sjell. Tegn. XXXV. fol. 315. Brev til Otto Krag og Hans Schack, at Morten Frantsen, Hans Möllengraf og Laurids Skewinger skulde bruges ved Provianten. „*Thi have I dem lige ved Andre af saadan Qualitet at tractere*".

[2] Anf. St. fol. 345. Brevet, udstedet til de kongelige Rentemestre, lyder saaledes:

Frdr. 3 W. S. G. T. wider, at wi naad. hafver bewilget oc gotgiort os Elskl. Hans Möllengraff 20000 Rdr. af hans fordring, huorfore vi hannem naad. hafve til Brugelig Pandt forundt wor gaard Abrahamstrup med saa meget af os tilliggendes goeds, som til des betaling kand tilstreche. Huorimod effter egen erbiudelse endnu i rede penge erlegges skal 6000 Rdr., hvorfore hand iligemaader udi bemelte goeds, som wi hannem pandtsette wille, skal forsichres, saa at dend gandske Summa sig saaledes skal bedrage 26000 Rdr., hvorfore hand forsichring udi bemelte Abrahamstrup oc des tilliggendes goeds skal hafve. Thi hafver i det hannem, saaledes som forschrefvit staar, at anslaa, saa at hand dereffter Pandteskiöde kand bekomme. D. Hafn. 24 Julij 1659.

Forsikkring for de tyvetusinde Rigsdaler, og at de skulde efter den almindelige Renterie-Taxt give ham Pant for de sextusinde Rigsdaler, hvorpaa Cancelliet havde at udstede Panteskjöder til ham [1]. Efterat Alting saaledes var afgjort, fik Hans Meulengracht den eenogtredivte Juli 1659 det sædvanlige Fölgebrev [2], hvori samtlige ham overdragne Bönder i Nedre-Draaby, Övre-Draaby, Gjerlöv, Landeslöv, Törslöv og Skullelöv anförtes ved Navn, og befaledes at yde ham Landgilde, Gjesterie, Sagefald, Ægt, Arbeide og al anden Rettighed, som skyldtes Kronen, hvorimod han skulde holde dem ved Lov og Ret.

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXXV. fol. 350: Frdr. 3. W. S. G. T. vider, at efftersom vi os Elskl. Hans von Möllengraft for 26000 Rd. udj Abrahamstrup gaard og des underliggende goeds forsichre wille, Da ere wi naadigst tilfreds, at i hannem hver Tönde Hartkorn, saa wel udi Hofvet gaarden som des underliggende goeds for 46 Rd. anslaar, indtil hand for de 20000 Rixd. fyllest wederlaug oc forsichring bekommet hafver. Mens for de öfrige 6000 Rd., som han effter egen erbiudelsse nu strax skal til Commiss. erlegge, hafver i hannem af fornævnte Abrahamstrup Gaard oc dends underliggende goeds tönden af kornet effter Rendterj Taxt at anslaa, Hvoreffter hand siden wores pandteskiöde i vores Cancelli hafver at Söge. Dermed etc. Hafn. d. 28 Juli 59.

[2] Sjell. Reg. Tom. XXIV. fol. 413a—415b. Fölgebrevet paa Abrahamstrup lyder, med Udeladelse af Böndernes Navne, saaledes:

Frdr. 3. Helse eder effterskrefne wore oc Cronnens bönder oc tiennere under vor Gaard Abrahamstrup, som os Eskl. Niels Banner etc. til des udj werge oc forsvar haft hafver, Nemblig Neiredraby *(14 Gaardmænd, 11 Huusm.)*, Offre Draaby *(11 Gaardm. og 4 Huusm.)*, Gierlöf *(17 Gaardm. og 2 Huusm.)*, Landerslöf *(11 Grdm. og 4 Huusm.)*, Törslöf *(15 Grdm.)*, Skullelöf *(7 Gaardm.)*. Wider, at efftersom wi fornte Abrahamstrup hofuetgaard, sampt wores oc Croenens anpart Korntiende af Draabye-Sogn, saavelsom de wore oc Croenens gaarde oc goeds, som i besidder oc i brug haffuer, til os Eskl. Hans Möllengraf, Indwaaner i vor Kjöbsted Kiöbenhafn, Jmod forstrechning til os oc Croenen hafver Pantsat, Da bede wj eder alle oc en hver Særdelis, saa oc Strengeligen biude oc befale, at i Retter eder effter, Hereffter at Svare fornte Hans Möllengraf, gifvendes oc giörendes

Efter denne Pantsættelse besad Meulengracht alligevel ingenlunde hele Abrahamstrup Lehn. Kongen havde en Deel tilbage, vel omtrent en Trediedeel af Böndergodset, samt de betydelige Skove, og lod vel disse Eiendomme nu bestyre af Lehnsmanden paa Frederiksborg, der gjerne traadte til som Kronens Repræsentant, naar ingen særlig Lehnsmand var paa Abrahamstrup[1]. Meulengracht stræbte dog efterhaanden at udvide sit Pant over hele Lehnet; men det lykkedes ikke ganske, uagtet Tiden var gunstig. Vistnok behövede Kongen fremdeles Penge og modtog dem af Meulengracht den eenogtyvende September mod Pant i Jordegods[2], og efterat han henimod

---

hannem oc ingen anden paa wore weigne eders aarlig Landgilde, giesteri, Sagefald, Egt oc Arbeide, oc ald anden rente oc Rettighed, som i pleye oc pligtig er at giöre oc gifue, oc i af Arils tid til os oc Croenen giort oc gifvet hafver, indtil wj anderledis tilsigendes worder. Hand skal igien holde alle oc en huer særdelis ved loug, skiel oc Ret, oc ingen af eder tilstæde at forurette imoed lougen i nogen maader. Thi lader det ingenlunde. Gifved etc. Hafn. 31 Julij 59.

[1] Foruden det Beviis derfor, som det Fölgende indeholder, skal jeg her bemærke, at Tilsynet med Skovene, som Kongen havde forbeholdt sig, dog maa have været betroet En eller Anden. Nu finder jeg i Sjell. Indlæg, 1660 d. 27 Septbr., et Brev fra Christence Lykke, den bekjendte Kai Lykkes Söster og Frants Brokkenhuus's Enke, til Erik Kragh, hvori hun söger om at faae Brændsel udviist fra Abrahamstrup, som Svanholms Eiere pleiede at faae. Paa dette Brev er skrevet: Otto Pogwisch, hvilket vist betyder, at Begjeringen har været sendt til ham.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXV. fol. 449. Til Rentemestrene skrives: W. S. G. T. Fr. 3. Vi tilskiche eder herhos nu fortegnelsse paa noget goeds, som os Elskl. Hans von Möllengracht etc. underdan. til pandt er begierendes, imod saa mange penges forstrechning til Guarnisonens fornödenhed her sammesteds, som samme goedses indkomst forrendte kand, Nemblige 6 Procento. Thi bede wi eder oc naad. wille, at i bemelte goedses indkomst ofverregner oc effter Renteri-Taxt anslaaer, huorpaa i en rigtig fortegnelsse i vores Cancellie hafver at indlefuere, saa at hand dereffter wores forsichring

Aarets Slutning, den fjerde November 1659, havde gjort Afregning med denne Mand for en Fordring paa tyvetusinde Rigsdaler [1], befalede han i Begyndelsen af det næste Aar, den syvende April 1660, igjen Rentemestrene at taxere Jordegods efter Renteri-Taxt, for at Meulengracht kunde faae Forsikkring og Panteskjöde derpaa [2]. Men Abrahamstrupsk Gods kan i al Fald kun lidet deraf have været, da Kongen endnu længe efter havde meget tilbage. I andre Henseender var Kongen föielig, og da Meulengracht valgte Abrahamstrup til sin stadige Bolig, sendte han den tolvte Juli sin egen Bygmester Albert Matthiesen til Gaarden for at tage Syn over Bygningen og gjöre Overslag til dens Istandsættelse [3], som Kongen derefter betalte eller erstattede Meulengracht efter de af ham indgivne Regnin-

---

och panteskiöde paa bemelte goeds kand bekomme etc. etc. Hafn. d. 21 Septembr. 59.

[1] Sammest. fol. 513. Ligeledes Befaling til Rentemestrene: Fr. 3. W. G. T. Efftersom vi os Elskl. Hans Möllengraf etc. med Jordegoeds hafver contenterit oc betalet for 20000 Rixd. af hans fordring hos os oc Croenen, oc hand derimod effter egen erbiudelsse ald den Prætention, for hvis hannem deraf kunde endda Restere, hafver afstanden, Da bede vi eder oc naad. ville, at i hvis Regenskaber vi hid til dags med fornte Hans Möllengraf hafver hafft, af Tegnebogen udsletter oc Casserer, saa at hand iche dereffter nogen widere fordring derfor Schal hafve at Söge. dermed etc. Hafn. 4 Novbr. 59.

[2] I Begyndelsen af April 1660, fra d. 3die til d. 12te, udgik Breve sil Rentemestrene om at anvise flere Mænd, Borgere i Kjöbenhavn (Jens Jenssen Wissing, Borgermester Peder Pedersen, Laurs Christensen, Hans Meulengraf, Hans Pedersen Handskemager, Curt Henrik Mercker paa Borgerm. og Raads Vegne, Henrik Emb Kobbersmed, Jörgen Reitzer), Pant i Krongods for modtagne Pengeforstrækninger. Anf. St. fol. 680.

[3] Geh. Arch. Topogr. Saml. (Abrahamstr. no. 5) har en Concept saaledes lydende: Woriss Naad. ville og befaling er, at voriss bygmester, Albertus Mathisen, begiffver sig hen til Abrahamstrup oc bygningen der sammesteds besigtiger, paa hvad maner oc med ringiste omkostning detz brystfellighed kand repareris. D. Hafn. d. 12 Julij Anno 1660.

ger[1]. Imidlertid var Freden sluttet et Par Uger iforveien, ligesom den Kjöbenhavnske Rigsdag i Efteraaret 1660 ledede til en Regjeringsforandring, der gjorde Kongen til umiddelbar Herre over Kronens vidtudstrakte Lehn, og gav ham Midler til at betale sin Gjæld og belönne sine troe Tjenere; men der skulde Tid til at ordne disse nye Forhold, og Meulengracht, der nu fandt Sikkerhed nok og syntes vel om Kronens Pantegods, var allerede nogle Dage efter Arvehyldningen igjen rede til at forstrække med Penge[2]. Kongen laante dem, og befalede den eenogtredivte October 1660 sin Rentemester Hannibal Sehested at sætte ogsaa Abrahamstrups Skove i Hartkorn, eftersom Meulengracht havde begjeret sig Pant udlagt i dem. Men heller ikke disse fik han. Endnu i de fölgende Aar vedblev Kongen at disponere over de store Abrahamstrupske Skove[3], og han beholdt stedse saavel dem som udentvivl en god Deel af Böndergodset upantsatte.

---

[1] Indenrigsmin. Archiv har blandt de Sager, der skulle afleveres til Geheimearchivet, ogsaa Meulengrachts Regnskab for denne Bygnings-Reparation i Aaret 1660, og der findes netop alle Haandværkernes Regninger efter Albert Matthiesens Overslag, alle lydende paa Meulengracht. Overslaget er meget detailleret og beregnet til en Udgift af 1771 Rd.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXVI. fol. 7b og 13b bevarer derom tvende Breve. I det förste af 23 Octbr. 1660 sender Kongen Rentemestrene Fortegnelsen paa noget Gods, som Meulengracht, „Indvaaner i vor Kjöbstad Kjöbenhavn", önskede i Pant for saamange Penge. som Godsets Indkomst forrentede à 6 p. C., og befalede dem at overregne dette, for at see, hvormange Penge der paa Godset kunde laanes, for at Panteskjödet kunde udstedes. I det andet af 31 Octbr. 1660 melder Kongen til Hannibal Sehested, at Meulengracht begjerede Skovene til det Gods, han havde i Pant, for en Kongen ydet Forstrækning, og at Kongen vilde bevilge dette, hvorfor Sehested skulde sætte Skovene i Hartkorn, at Panteskjöde kunde gives.

[3] Thi man har smstds. fol. 36 to kongelige Befalinger til Meulengracht af 2 Januar 1661, som befaler ham at lade hugge i

Men paa en anden Maade tilfredsstilledes Meulengrachts Önsker, idet han blev Forvalter over hele Lehnet, saalænge han havde Godset i Pant. Da nemlig Tiden nærmede sig, der skulde være Grændsen for Lehnsvæsenet, den förste Mai 1662, besluttede Kongen at overdrage Meulengracht den umiddelbare Bestyrelse af hele Abrahamstrup Amt, altsaa ogsaa af det Kronen forbeholdte Gods, Skove og Contributioner. Til den Ende udgik under fjortende Marts 1662 Ordre til Rentekammeret[1], at Kongen havde bevilget Meulengracht Forvaltningen ogsaa over den Deel af Amtet, der ikke var ham pantsat. Pogwisch, hvem denne Forandring et Par Dage senere blev meddeelt, kom derved i et noget ubestemt Forhold til Meulengracht, hvisaarsag Kongen den fjerde Juli end ydærligere sögte at klare deres Stilling til hverandre. Han udtalte da[2], at Pogwisch's saakaldte Overinspection med Abra-

---

Abrahamstrup Skove og levere 100 „hebetræer" til Materialskriveren paa Kronborg samt en Deel Egetömmer til Materialhuset i Kjöbenhavn. See ogsaa nedenf. S. 201. 209 ved 24 Juli og 12 Sept. 1662.

[1] Rentek. Expeditions Prot. Tom. 4. p. 329 har fölgende Ordre til Skatkammeret. F. 3. V. S. G. T. Wider, at wj oss elschelig Hans Möllengrafft Naad. haffuer bewilget at administrere och forwalte det ofuerige Goets aff Abrahamstrop, som iche til hannem pandsath Er, och Oss for detz Jndkombst Aarlig at giöre Rigtig reede och Regenschab, huorpaa i hannem worris Naad. Abne breff haffuer at lade forferdige och hannem tilstille. Huoreffter J Eder haffuer at rette etc. d. 14 Martij 1662. Communicationen til Otto Pogwisch, og Fölgebrev til de ikke pantsatte Bönder i Amtet at svare Meulengracht, begge af 16 Marts, ib. p. 333—4.

[2] Rentek. Arch. har fölgende Brev: Wor gunst Tilforn. Herforuden wille wi Naadigst, at Du paa wore weigne schal haffue Inspection med woris Abrahambstrup och ald affhendte eller pandtsatte, saa och andre wnder samme Ampt beligende goeds, Och oss derudi woris Kongl. Höyhed och regalier thilbörligen i agt haffue, Saa oss derpaa indted formindschis udi nogen maader, Særdeellis haffue thilbörlig opsigt. at forneffnde paabudne Contributioner betimeligen och udi Rette tider worder erlagt och

hamstrup Amt, den pantsatte saavelsom den ikke pantsatte Deel, skulde bestaae i Haandhævelse af den kongelige Höihedsret i Almindelighed og Tilsyn med Indsendelsen til lovlig Tid af de kongelige Skatter i Særdeleshed. Men da Meulengracht dog derhos var bemyndiget til at indkræve disse Skatter og umiddelbart aflægge Regnskab for dem, ligesom og at bestyre alle de kongelige Skove, saa kunde der ogsaa efter denne nærmere Bestemmelse let blive Anledning til Sammenstöd, især dersom Amtmanden paa Frederiksborg og den kongelige Forvalter paa Abrahamstrup Amt begge vare skinsyge og paaholdne paa deres Myndighed. Det varede heller ikke meer end nogle Uger, för Meulengracht besværede sig hos Kongen over, at Otto Pogwisch gjorde Indgreb i hans Bestyrelsesret navnlig over de kongelige Skove, og Kongen maatte skille deres Trætte. Den fireogtyvende Juli 1662 lod han altsaa Pogwisch tilkjendegive [1], at den ham nylig tillagte

---

frembkommer, saasom Du agter at were bekjendt. Huor effter du dig haffuer at Rette. Befallendis dig Gud. schreffued paa wor Kongl. residens udi Kiöbenhaffn, den 4 Jullij 1662. Vnder wort Signet. Friderich. (Brevet er til Ot. Pogwisch).

[1] Rentek. Exp. Prot. Tom. 5a p. 270—71: Ordre Till Otto Pawisch. Vor Gunst tilforn. Effltersom Oss Elschl. Hans Mollengrafft for Oss vnderd. haffuer tilkiendegiffuct, huorledis Du udj dend hannem anbetroede Abrahamstrops Administration Omb Skoffuene noget haffuer ladet forordne, som hannem effter Worris Bestallingssbreff tilkommer at forrette, da om schiöndt wi dig Nylig den Offuer Inspection offuer samme Ampt och Goeds Naad. tilbetroed haffuer, Saa er dette dig iche widere, end Vorris Kongl. Höyheed och Regalier allene at forstaac, saa som dend til dig Affgangene befahling indeholder, Huorfor Worris Naad. Willie och befahling er, at Du dig iche wiedere med Samme Ampt och Goeds befatter end dend forschr. Inspection, och derfor bemelte Hanss Mollengrafft udj sin anbetroede Administration iche widere Jndpass lade giöre, mens hand sig derudj at forholde, Saa Som hand agter at Suare, och du oss ellers deromb tilbörligen haffuer at forstendige. Huoreffter du dig haffuer at Rette. Befallendis dig Gud etc. dend 24 July A°. 1662.

Overinspection over Abrahamstrup Amt ikke strakte sig videre end til Iagttagelsen af Kongens Höihed og Regalier, og at han ellers ikke skulde befatte sig med den Meulengracht betroede Administration, saalænge han tilbörlig udförte den. Meulengracht var saaledes i Virkeligheden Enebestyrer af hele Abrahamstrup Amt, om han end ikke förte en Amtmands Titel, og idetmindste fra 1662 af indgav han aarlig, saalænge han havde sit Pant, trende Regnskaber til Rentekammeret: eet for Landgilden eller en Jordebog over det ham ikke pantsatte Gods, et andet for Oldengjælden af Skovene og et tredie for de kongelige Skatter eller Contributioner i hele Amtet[1].

Jordebogen turde være det vigtigste af disse Regnskaber, og den af Meulengracht under tiende August 1662 forfattede Jordebog, der indeholdt baade hans Pantegods og den ikke pantsatte Deel, giver det tydeligste Billede af Abrahamstrups daværende öconomiske Tilstand[2].

I det Aarhundrede, der ligger imellem Kong Frederik den Andens Thronbestigelse og Souverainitetens Indförelse, vare betydelige Forandringer foregaaede med det under Abrahamstrup Lehn henhörende Kronens Gods. Dette udgjorde i Aaret 1559 i Alt fireoghalvfemtsindstyve Gaarde, eenogtredive Huse og to Möller[3]. Deraf var vistnok især ved forskjellige Mageskifter, som i det sex-

---

[1] Disse Meulengrachts Regnskabsböger findes endnu i Indenrigsministeriets Archiv, hvorfra de med de övrige Kammersager, ældre end 1750, ville gaae over til Geh. Archivet. Meulengrachts Regnskabsböger gaae fra 1 August 1662 til 1665 og ere en betydelig Samling in folio. — Joh. Bögvads Regnskaber og Quitteringer 1634—1645 og Christen Bollesens Regnskabsböger og Quitteringer 1645—1652, begge in 4to med en Deel Bilag, ere ligeledes og under samme Vilkaar endnu i Indenrigsministeriets Archiv, hvad jeg erfarede forsilde til at kunne eftersee dem.

[2] Denne Jordebog findes i Geh. Arch. under sjellandske Jordeböger no. 41.

[3] See ovenfor S. 69.

tende Aarhundrede saa hyppigt foretoges, nu en betydelig Deel afhændet, nemlig treogtyve Gaarde og eet Huus i Skiby, to Gaarde og eet Huus i Ferslöv, og hele Öen Ouröe eller Byerne Gamlöse, Bybjerg og Næsby med treogfyrgetyve Gaarde og syv Huse, i Alt otteogtredsindstyve Gaarde og ni Huse [1]. Af Abrahamstrup Lehns gamle Krongods var saaledes nu kun sexogtyve Gaarde og toogtyve Huse tilbage. Men i samme Periode var dette Tab bleven meer end erstattet ved nye Erhvervelser deels i de Byer, i hvilke Abrahamstrup allerede fra gammel Tid havde Böndergaarde, deels i andre Byer, hvor det tidligere intet havde eiet, og Godset var derved baade forøget og bedre afrundet. Det ældre Gods var forøget i Drasbyerne med fjorten Gaarde og fire Huse, i Landeslöv med ni Gaarde og fire Huse, i Törslöv med femten Gaarde og fire Huse, i Skullelöv med ti Gaarde og elleve Huse, i Dalby med een Gaard; og dertil var endnu kommen atten Gaarde og to Huse i Gjerlöv, otte Gaarde i Onsved, syv Gaarde og tre Huse i Lyngerup, to Gaarde i Vinderup og een Gaard i Sandby i Tudse Herred, i Alt femogfirsindstyve Gaarde og otteogtyve Huse. I Löbet af omtrent hundrede Aar var Abrahamstrup Gods saaledes gjennem Afhændelser og nye Erhvervelser voxet med sytten Gaarde og nitten Huse [2].

---

[1] Hvorhen hver enkelt Deel af det afstaaede Böndergods var kommen, har det ikke været mig muligt hidtil at finde fuldstændigt. Det er rimeligviis bleven bortmageskiftet med de omliggende Godser: en betydelig Deel blev magelagt mod andet Gods i Aarene 1605—6, som ovenfor S. 121—24 er oplyst, og en anden Deel deraf synes at være afstaaet til Roeskilde Domkirke. Denne Jordebog viser kun, hvorledes det var gaaet med Abrahamstrups Gods i Ferslöv. Af en Bemærkning ved dens Slutning lærer man nemlig, at Kongen under eller strax efter Krigen havde pantsat dette til Albrecht Itzsen, en rig Kjöbmand i Kjöbenhavn, og at det nu (1662) svarede til Oluf Rosenkrands paa Egholm, til hvem formodentlig altsaa Albrecht Itzsen havde overdraget det.

[2] Dette er Resultatet af en med muligste Nöiagtighed anstillet

Det förste af de omtalte Meulengrachtske Aarsregnskaber er Jordebogen over Landgilden. Det svarer egentlig kun til det förste Hovedstykke af den ovenfor nævnte, hundrede Aar ældre Jordebog, nemlig det over Landgilde-Indtægten af Kronens Böndergods. Men allerede dette er meget lærerigt. Det viser for det förste Godsets hele Omfang af ældre og nyere Böndergaarde. Abrahamstrup eiede da som den udentvivl til Hans Meulengracht pantsatte Deel: i Nedre- og Övre-Draaby femogtyve Gaarde og fjorten Huse[1], i Gjerlöv atten Gaarde og to Huse, i Skullelöv sexten Gaarde og femten Huse, i Törslöv sexten Gaarde og fire Huse, i Landeslöv elleve Gaarde og fire Huse; det eiede dernæst som den endnu ikke pantsatte Deel[2]: i Onsved otte Gaarde, i Lyngerup syv Gaarde og tre Huse, i Overberg fire Gaarde, i Dalby tre Gaarde og et Huus, i Vinderup to Gaarde, i Skiby syv Huse og i Sandby een Gaard. Saaledes bestod alt Böndergodset under Abrahamstrup i Aaret 1662 af ethundrede og elleve Gaarde og halvtredsindstyve Huse, hvortil endnu kom de hellerikke pantsatte to Möller og Sundby Færge[3].

Hans Meulengrachts Jordebog viser for det andet, hvilken Fæster der besad hver Gaard eller hvert Huus[4], og hvilken fast Landgilde der hvilede paa samme. Denne Landgilde var her, ligesom i Jordebogen af 1559, bestemt

---

Sammenligning mellem de tvende Jordeböger af 1559 og 1662, og det Fölgende vil i Korthed give en Udsigt over de Forhold, hvorpaa Beregningen grunder sig.

[1] Nemlig 14 Gaarde og 10 Huse i Nedre-Draaby, 11 Gaarde og 4 Huse i Övre-Draaby.

[2] Rentek. Arch. har en speciel Jordebog over denne Deel, der ganske stemmer med den her benyttede Jordebog over begge Dele.

[3] Deraf nævner denne Jordebog af 1662 som „öde" fölgende: 1 Gaard i Gjerlöv, 2 Gaarde og 1 Huus i Törslöv, 5 Huse i Skiby og 2 Gaarde i Vinderup. Jvfr. nedenf. S. 207 Not.

[4] Disse anföres, som sædvanligt i Jordebögerne, alle ved Navn.

deels i Naturalier, nemlig Rug, Byg, Havre, Lam, Gjæs, Höns, Æg, Flæsk og Smör, deels i Penge, nemlig Fodernödspenge, Landgildepenge og Gjesteripenge [1]. Gaardene havde langtfra samme Störrelse eller Skyldsætning: i Skullelöv var saaledes Middelafgiften af en Gaard tredive Skjæpper Rug, sexogtredive Skjæpper Byg samt en Mark og fem Skilling i Landgildepenge; i Nedre-Draaby derimod kunde Middelafgiften af en Gaard anslaaes til tyve Skjæpper Rug, fireogtyve Skjæpper Byg, en Tönde Havre, et Lam, en Gaas, fire Höns, halvanden Mark Fodernödspenge, en Side Flæsk og en Mark Gjesteri. Men disse faste Natural-Afgifter vare nu, med Undtagelse af Landgildepenge og Gjesteripenge, efter visse Regler reducerede til haardt Korn eller „Hartkorn" [2], og hver enkelt Gaard var saaledes efter sin Störrelse og Skatteevne, eller rettere efter den gamle Natural-Ydelse, ansat til Hartkorn, der paa Abrahamstrup Gods varierede fra henved halvanden Tönde til over atten Tönder. Disse yderste Grændser naaede dog kun faa Gaarde: een Gaard i Törs-

---

[1] Jeg har i det Fölgende reduceret Kornmaalene til Skjæpper. Et Pund Rug var 20 Skjæpper og et Pund Byg 24 Skjæpper ligesom 1559. See ovenfor S. 77. Töndemaalet var 6 Skjæpper ikke alene for Rug og Byg, som i Aaret 1559, men nu ogsaa for Havren. Undertiden forekommer i denne Jordebog Pengeafgifterne ansatte i Grot. En Grot var lig med en daværende Skilling, men en Skilling Grot var 12 Skilling. See Arent Berntsen, 2 Bog S. 171.

[2] Arent Bernt. a. St. S. 168 fg. Den gamle Jordebogs-Afgift af hver Bondegaard var altsaa beregnet til haardt Korn, saaledes at 1 Tönde Rug, 1 Tönde Byg og 2 Tönder Havre udgjorde hver for sig een Tönde Hartkorn; 1 Lam var en Skjæppe, 1 Gaas var to Fjerdingkar, 4 Höns vare en Skjæppe, 1 Snees Æg et Fjerdingkar, 1 Side Flæsk var en halv Tönde, 1 Landgilde-Ko var tre Tönder, 1 Fjerding Smör var tre Tönder, 1 Mark Landgildepenge var en halv Tönde Hartkorn, 1 Mark Fodernödspenge var en Skjæppe (undert. tre Fjerdingkar, o. s. v.). Gjesteripenge regnedes ikke med i Hartkornet.

löv stod for een Tönde, to Skjæpper og tre Fjerdingkar Hartkorn[1], og to Gaarde i Skulleløv hver for atten Tönder fire Skjæpper og et Fjerdingkar. Skullelöv havde overhovedet de bedste Gaarde, efter et Middeltal paa henved tolv Tönder Hartkorn hver; de i Lyngerup og Vinderup havde i Gjennemsnit hver ti Tönder eller lidt over, de i Törslöv henved halvtiende, i Nedre-Draaby ni, i Onsved halvniende, i Landeslöv otte, i Dalby halvottende, i Övre-Draaby og Gjerlöv syv Tönder Hartkorn hver; af de tvende Möller var Mariboholms Mölle taxeret til tolv Tönder fire Skjæpper, Abrahamstrup Mölle til ti Tönder Hartkorn. Samtlige Böndergaarde under Abrahamstrup, ethundrede og elleve i Tallet, tilligemed de to Möller stode for nihundrede og nioghalvfemtsindstyve og en halv Tönde Hartkorn foruden Gjesteripengene, saa at der med al den anförte Forskjel mellem de enkelte Gaarde faldt henved ni Tönder Hartkorn i Gjennemsnit paa hver Gaard[2]. De halvtredsindstyve Huse vare endnu skyldsatte alene i Penge, fordetmeeste halvanden Mark for hvert Huus, enkelte dog kun til tolv Skilling, andre derimod til to eller tre Mark, og Færgestedet ved Sundby til sex Mark, fire Skilling og een Hvid.

Jordebogen anförer for det tredie ogsaa Taxten for

---

[1] Den svarede nemlig, for at give Exempel paa Hartkorns-Reductionen, fölgende: 3 Skp. Rug og 3 Skp. Byg d. e. syv Skp. Hartkorn, $^1/_2$ Tönde Havre d. e. een Skp og to Fjerdingkar Hartkorn, 1 Höne d. e. eet Fjerdingkar Hartkorn.

[2] Af saadanne Gaarde, der netop vare ansatte til ni Tönder Hartkorn, var der een i Nedre-Draaby, een i Övre-Draaby og een i Gjerlöv. Den förste stod efter Jordebogens gamle specificerede Natural-Afgifter saaledes: 20 Skp. Rug d. e. tre Td. to Skp. Hartkorn, 24 Skp. Byg, d. e. fire Td. Hartkorn, 1 Td. Havre, d. e. tre Skp. Hartkorn, 1 Lam, d. e. een Skp. Hartkorn, 1 Gaas, d. e. to Fjerdingkar Hartkorn, 4 Höns, d. e. een Skp. Hartkorn, 1 Side Flæsk, d. e. tre Skp. Hartkorn, $1^1/_2$ Skil. Fodernödspenge, d. e. een Skp. og to Fjerdingkar Hartkorn: i Alt ni Tönder Hartkorn, hvortil kom en Mark i Gjesteripenge.

selve Abrahamstrup Hovedgaard og for Kongens Anpart af Draaby Tiende, der regnedes til Hovedgaards-Taxten, i Alt ethundrede og sexogtredive Tönder og halvtredie Skjæppe Hartkorn. Men da der skulde contribueres af denne Draaby Kongetiende i Lighed med, hvad der contribueredes af Kirketienden, nemlig fiirsindstyve Skjæpper Rug og tooghalvfjerdsindstyve Skjæpper Byg, eller femogtyve Tönder og to Skjæpper Hartkorn, saa blev dog Abrahamstrup Gaards egentlige Hovedgaards-Taxt kun ethundrede og elleve Tönder og tre og en halv Skjæppe Hartkorn [1]. Det var derhos i Jordebogen anmærket, at ogsaa Draaby Kirketiende fulgte i Fæste med Abrahamstrup Gaard, dog som særlig Fæste uden at höre til Gaardens Taxt [2].

---

[1] Sammenlægger man dette Gaardens Hartkorn med Böndergodsets, som ovenfor er anfört (999 Td. 3 Skp. + 111 Td. 3½ Skp.), saa bliver det hele pantsatte og ikke pantsatte Abrahamstrupske Gods 1111 Td. ½ Skp. Hartkorn. Efter den af Kongen bestemte Pante-Taxation à 46 Rd. pr. Td. Hartkorn (afseet fra Renteri-Taxten), skulde altsaa alt dette Gods æquivalere en Værdie i Penge af noget over 51,000 Rd. Det förste Laan hos Meulengracht (S. 195) var lidt over Halvparten (26,000 Rd.) af denne Sum; men dog fik han i Pant omtrent to Trediedele (75 Gaarde af 111 Gaarde) derfor (S. 196). Belöbet af de fölgende Laan under 21 Septbr. 1659, 7 April og maaskee 31 Octbr. 1660 (S. 197, 198, 199) lader sig ikke nöiere angive og synes derhos ikke eller kun for en ringere Deel at være forsikkret ved Pant i Abrahamstrupsk Gods. — Men hvorledes forklares Misforholdet mellem Summen 26,000 Rd. og det uforholdsmæssig meget Gods, som gaves i Pant? Var maaskee Renteri-Taxtens Anvendelse for de 6000 Rd. Grunden dertil? Eller blev maaskee det öde Gods fraregnet? Ovenfor S. 204 Not. 3 har jeg nævnet 5 öde Gaarde, hvoraf 3 i den pantsatte Deel. I Rentekam. Arch. findes en Liste af 1660—62 fra Meulengracht over 16 öde Gaarde (Nedre-Draaby 2, Övre-Draaby 3, Gjerlöv 2, Törslöv 4, Skullelöv 2, Landerslöv 3) alle i den pantsatte Deel, hvorfor han forlanger Godtgjörelse af Kongen. Men 75 ÷ 19 (3 + 16) = 56 Gaarde, d. e. omtr. Halvdelen af 111!

[2] Denne Kirketiende var ligesom Kongetienden skyldsat til 25 Td. 2 Skp. Hartkorn. — Ligeledes har Meulengracht, som et

Saavidt denne gamle Jordebog af 1662. Den mangler Angivelse af de Indkomster, som flöde af Skovenes Brug og den övrige Lehnsherlighed, saaledes som disse ere opförte i den ældre Jordebog fra Kong Frederik den Andens förste Regjeringsaar. Dette er begribeligt, efterdi Skovene og Herligheden ikke saaledes som Gaarden og det meste af Godset var Meulengracht pantsat. Da han imidlertid havde Bestyrelsen af Skovene og indkasserede de kongelige Skatter af hele Amtet, er der naturligviis ogsaa holdt Böger derover, men adskilte fra Jordebogen.

Det andet Meulengrachtske Aarsregnskab fra 1662, vedkommende hans Bestyrelse af de kongelige Skove i Abrahamstrup Amt, angaaer kun Oldengjælden [1]. Med Hensyn til Udviisningen af Tömmer og Brænde blev det ham til samme Tid paalagt, at han kun i Nærværelse af den kongelige Skovrider August Kriebell maatte foretage denne [2]; men det saakaldte Mandtal over Oldengjælden

---

Appendix til sin Jordebog anfört, efter Præstens Angivelse, Hartkornet for Præstebönderne i Skiby (39 Td. 3 Skr.), Kirke- samt Præstegods i Draaby og Gjerlöv Sogne (17 Td. 2 Skp.), og Gaarden Engaard i Weilleby i Hornsherred, som Meulengracht havde kjöbt af Christian Peersen i Helsingör, og som af Sælger og Kjöber var nedsat til 9 Td. 2 Skp. Hartkorn. Men alt dette var, som det udtrykkelig bemærkes, udenfor Abrahamstrups Jordebog.

[1] Rentek. Arch. har dette Regnskab kaldet: „Olden-Register Till Abrahamstrup Aº. 1662", og underskrevet „Hans von Möllengracht", 18 beskrevne Blade i Folio.

[2] Rentekam. Exp. Prot. Tom. 5a. p. 330—31, nævner denne kongelige Skovrider Augustus Kriebell, (saaledes skriver han selv sit Navn i en egenhændig Quittering af 1 Januar 1662 for den ham af Meulengracht betalte Aarslön 120 Sletdr., skjöndt det efter al Rimelighed er den samme, som sytten Aar tidligere i Aaret 1645 ved sin Udnævnelse til Skovrider udtrykkelig kaldes August Reibel, ovenfor S. 159) i fölgende kongelige Befaling:

Ordre Till Hans von Möllengrafft. F. 3. V. Gunst tilforn. Worris Naad. Willie och befallingh er, at Du ingen træer hereffter aff Abrahambstrups Skouffe schal lade vdwisse, uden det scheer udj Worris

var alene den kongelige Amts-Forvalters Sag. Det af Meulengracht indgivne Mandtal var endnu indrettet ganske paa samme Maade som det hundrede Aar ældre, nemlig saaledes at hver Bonde, der havde faaet Sviin indskrevne til Olden, var navnlig anfört[1] med det Antal af gamle Sviin, Ungsviin og Grise, hvorom han havde accorderet; men derhos var den Betaling, som hver Bonde skulde give, efter en bestemt Taxt anfört i rede Penge. Bönderne vare ikke alene fra Abrahamstrup Gods, ikke engang fra Abrahamstrup Amt alene, men ogsaa fra de omliggende Godser og Amter; ja endog Kjöbstedborgere i Frederikssund, Holbek og Nykjöbing sögte Olden for deres Sviin i dette Amts store kongelige Skove. Taxten var bestemt til een Mark for hvert gammelt Sviin, og lige med eet saadant regnedes to Ungsviin eller fire Grise. I dette Regnskab ansloges de til Olden modtagne Sviin til et Antal af henved totusinde og ottehundrede gamle Sviin, og Indtægten for den kongelige Kasse til over firehundrede og femogtredsindstyve Rigsdaler[2].

Det tredie Regnskab endelig, som Meulengracht i Egenskab af Kongens Forvalter over Amtet hvert Aar havde at aflægge, var det over de kongelige Skatter og Contributioner fra hele Abrahamstrup Amt. Han leverede

---

Skou-Riders Augustus Kribels Neruerelsse, huorfor Du haffuer dend forordene Serkil Straxen at lade forferdige och aff hannem tillige med dend hos dig befindende Hammer at bruge, dissligeste at betalle hannem aff det öffrige Godzis Indkombst Sin aarlige besoldingh effter hans bestallings Indhold, Tagendis derpaa tilbörlig Quitering, huilchet Saaledis udj Regenschaberne til Vdgifft schal passere och worde got giort, huoreffter etc. dend, 12 Sept. 62.

[1] Deraf netop den almindelige Benævnelse „Mandtal" for disse Olden-Registre.

[2] Slutningen af Regnskabet lyder saaledes: *Bereignidt 2 Vngsuin for it gamell och firre Grise for it gamell. Bliffuer saa Summa Summarum gamell Suin 2791¹/₄, à stöcket j ℋ D. andrager till Penge 465 Rd. 1 ℋ 4 ß. Hans Von Moelengracht.*

ogsaa stedse dette Regnskab fra 1662 af, indtil han kort efter Pantets Indlösning forlod ogsaa Amtets Bestyrelse[1]. I Skatte-Regnskabet for Aaret 1662 opförtes naturligviis hele Amtets contribuable Hartkorn, der udgjorde firetusinde tohundrede og toogtredive Tönder, to Skjæpper og en Sjettedeel Fjerdingkar[2]. Selve Skatterne vare i Regnskabet fra förste August 1662 til förste August 1663 beregnede til een Sletdaler samt en halv Aaboskjæppe Rug og en halv Aaboskjæppe Byg af hver Tönde Hartkorn, een Sletmark

---

[1] Rentek. Arch. har alle disse Skatte-Regnskaber i tvende smaa Folio-Hefter, det ene for 1 Aug. 1662 til 1 Aug. 1663, det andet for 1 Aug. 1663 til 1 Aug. 1665, hvormed ogsaa Meulengrachts Amts-Forvaltning ophörte. Godset var forud indlöst d. 1 Mai 1665.

[2] Den förste Side af Regnskabet, der indeholder Indtægten, turde være af særlig Interesse for Skattevæsenets Historie strax efter Souverainitetens Indförelse. Den lyder saaledes:

Indtegt. Abrahambstrup Gaard, Skoffue, Hoffuedgaarde och Lehenens vnderligende Böndergoedtz Belöber effter Martriculens Indhold: Hartkorn 4232 Tr. 2 schip. 1/6 fkr. Aff huer tönde Hartkorn effter Kongl. Maytt. naadigste vdgangne Schatte breffue j Sletdr., Er Penge 2821 1/2 Rdr. 6 ß. J Ligemaader aff huer tönde hartkorn 1/2 aaboeschip. Rug, 1/2 aaboschip. Biug — huer tönde Rug 3 Rdr., huer tönde biug 2 1/2 Rdr. — Belöber 264 1/2 Tdr. 1/2 fkr. Rug och 264 1/2 Tdr. 1/2 fkr. biug, Er Penge 1454 3/4 Rdr. 11 ß. Vnder forne Abrahamstrup ampt befindes Ko. Ma. och Kierches Thiender at belöbe, Hartkorn 630 Tdr., huer tönde j Slet♃, er Penge 105 Rdr. Abrahambstrup lehn haffuer ThoeBöndergaarde wnder Rodschilde Ampt, belöber hartkorn 20 Tdr. 2 schipr., der aff er vnder Abrahamstrup ampt oppebaaret de threj förste quartaler penge schatter och den paabudene Kornschatt, er aff tönden 5 ♃ 1 ß, Bedrager Penge 17 Rdr. 15 ß. En gaard i Sandbye vnder Holbechs ampt, er hartkorn 8 1/2 Tde. 3 fkr., der aff de threj quartaler penge Schatter och den paabudne Korn schatt, Er Penge 7 Rdr. 1 ♃ 10 ß. Summa Indtegt: Penge 4405 Rdl. 5 ♃ 2 ß. Derpaa fölger Specification over Udgifterne. — Angaaende Forholdet mellem Aabomaal, som her er brugt, og Sjellandsmaal, see Arent Bernts. II B. 2 Part S. 213 ffg. To Skjæpper Aabomaal var halvanden Skjæppe Sjellandsmaal; af hiint gik otte, af dette sex Skjæpper paa en Tönde.

af hver Tönde Hartkorn Konge- og Kirketiender i Amtet, hvortil kom Skatterne af tre Abrahamstrup Gods tilhörende Böndergaarde udenfor Amtet. Den hele Skatte-Indtægt udgjorde næsten firetusinde firehundrede og sex Rigsdaler. Men Meulengracht besörgede tillige Udbetalinger af Amtets Skatte-Intrader efter Kongens Anviisning, og opförte dem i Regnskabet[1]. Disse til Udtælling anviiste Summer udgjorde i det samme Regnskabsaar over hundrede og sexoghalvfjerdsindtyve Rigsdaler mere end Indtægten, saa at Meulengracht ved Regnskabets Afslutning beholdt denne Sum tilgode hos Kongen[2].

Saaledes var den öconomiske Tilstand og Bestyrelse af Abrahamstrup, medens Meulengracht havde det deels i Pant, deels i Forvaltning. Om han muligen ved de senere Udlaan kunde have faaet sit Pant efterhaanden udvidet navnlig i de Byer, hvor han allerede havde Gaarde i Pant, er vanskeligt at sige. Betydeligt har det i al Fald ikke været, da Kongen, som det synes, hellere anviiste ham Pantegods andetsteds. Men vist er det, at han som Panthaver og Kongelig Forvalter af Abrahamstrup Amt indtog en anseelig Stilling. Abrahamstrup Gaard var, uagtet hans Eiendomme i Kjöbenhavn, saaledes betragtet som hans rette Hjem, at han i Efteraaret 1662 maatte have en særlig kongelig Tilladelse til at communicere i Hovedstaden[3]. Ogsaa lod han Gaardens Byg-

---

[1] Den störste enkelte Udgifts-Post var: *2919 Rd. 45½ ß j alb. leffuerit thill Krigs Commissarius Christen Anderssen* (Duærig), *och effter hans ordre Thill Cronborg festning.* Ligeledes leveredes en betydelig Deel Korn i Natura deels til Kronborg, deels til Proviant-huset i Kjöbenhavn.

[2] Slutningen af Regnskabet lyder saaledes: *Summarum offuer forne Vdgiffter, Er Penge 4582 Rdr. 3 ℔ 5½ ß. Lignedt ded Enne Imod det andet, daa befindes vdgifften at Streche sig offuer Indteigten, Som mig vnderdanigst komer til goede, Penge 176 Rd. 19½ ß. Hans Von Moelengracht.* (19½ ß er en Regnefeil for 67½ ß.)

[3] Sjell. Reg. Tom. XXV. fol. 339 have et Kongl. aabent Brev

ninger istandsætte, som han kunde være tjent med, skjöndt Kongen udentvivl havde paataget sig dette og derfor ogsaa lod sin Bygmester Albert Matthiessen 1664 taxere denne Istandsættelse [1]. Böndergodset bestyrede Hans Meulengracht med samme Myndighed, som tidligere Johan Bögvad og Christen Bollesen, og modtog i den Henseende ligesom de umiddelbare kongelige Befalinger. Han fik saaledes den ellevte Juni 1664 Kongens Ordre til at lade Hornsherreds Thinghuus flytte til dets forrige Plads [2]; han tillod sig at sætte Folk, som han var misfornöiet med, i Fængsel, hvilket dog idetmindste i et enkelt Tilfælde synes være at gaaet forvidt, eftersom Kongen den nittende November 1664 paalagde ham at löslade en fængslet Mand og erklære sig over dennes Klage [3].

---

af 22 Septbr. 1662, ifölge hvilket Meulengracht havde beklaget sig over, „at hannem og hans Hustru, formedelst de paa Abrahamstrop residerer, forholdes her i Residentzstaden Kjöbenhaffn Skrifftemaal och det hellige Naadweris brug", hvorimod Kongen bevilger, at han og hans Hustru maatte communicere enten i Kjöbenhavn eller ved Abrahamstrup, hvor og naar de det begjere, saalænge de sig uden vitterlige forargelige og aabenbare Synder forholde. — Det var maaskee ligeledes med Hensyn til hans faste Bolig paa Abrahamstrup, at Kongen d. 30 April 1661 (Sjell. Tegn. T. XXXVI. fol. 117) befalede at ansætte en Anden til Værge for afdöde Sören Jensens Börn istedenfor Meulengracht, og senere, d. 14 Juli 1664 (Sjell. Tegn. T. XXXVII. fol. 113b) befalede Borgemester og Raad paa Christianshavn at fritage Meulengracht fra at være Formynder for en Pige paa Christianshavn.

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXXVII. fol. 83b: Woris Naad. willie oc befalning er, at woris Bygmester Albrecht Matthiassen lader besigtige oc taxere, huis reparation Oss Elschl. hans von Möllengraft paa wor gaard Abrahamstrup bekostet haffuer, saa well som huis endnu nödwendig behoff giöris derpaa at repareris, och saadant vnder sin haand beschreffuit at giffue. Hafn. 25 Mai 1664.

[2] Anf. St. fol. 108b. Hvorhen det da skulde flyttes, angives ikke nærmere, end der „som det tillforn af Arildstid haffuer standet".

[3] Anf. St. fol. 191. Talen er her om en Mand i Törslöv ved

Med Hensyn til Skovene og Skatte-Indkrævningen i Amtet var han derimod kun Kongens Forvalter[1]. Dengang havde Meulengracht under saadanne Vilkaar havt Abrahamstrup i Pant paa sjette Aar.

Men imidlertid havde Kong Frederik den Tredie bragt sine Finantser paa en bedre Fod og ved Hjælp af den frie Raadighed over Kronens Gods, hvilket han benyttede næsten som rede Penge, fundet Midler til at erhverve sig Ting, der under de daværende öconomiske Forhold næsten kunde henregnes til Luxus. Det er bekjendt, at Kongen meget interesserede sig for at erhverve et anseeligt Bibliothek[2], og han underhandlede til samme Tid om at kjöbe tvende betydelige Bogsamlinger, den for nogle Aar siden afdöde lærde Laurids Ulfelds og den kongelige Generalprocurör og Höiesterets-Assessor Professor Peder Scavenius's. Den förste af disse havde allerede i Aaret 1662 været bestemt til at sælges ved Auction, da Kongen meldte sig som Kjöber. De nærmere Omstændigheder derved ere ubekjendte; men efter dunkle Antydninger skulde man næsten formode, at Kongen i

---

Navn Sören Sörensen. Det er maaskee den samme Mand, der havde tjent Meulengracht som Foged; thi omtrent en Maanedstid derefter finder jeg (ibid. fol. 201) en Kongl. Befaling af 12 Dcbr. til Oluf Rosenkrands, Jörgen Reedtz, Sören Jensen paa Hellestrup og Mads Jensen, Herredsfoged i Thune Herred, at de skulde dömme imellem Os Elskl. Hans von Meulengracht, „residerende paa Abrahamstrup", og hans forrige Foged Sören Sörensen angaaende Abrahamstrups Regnskab.

[1] Rentek. Exped. Prot. Tom. 8. p. 131 viser, at dette Forhold endnu bestod uforandret d. 6 Dcbr. 1664, da Kongen befalede ham at lade hugge 100 Favne Brænde af Vindfælder og furnede Træer til Brug i Castellet, og at lade dette til Afhentelse nedlægge ved Stranden.

[2] Werlauff, hist. Efterr. o. d. St. Kongl. Bibl. 2 Udg. S. 20. Strax ovenfor omtales Kongens Bestræbelser i denne Retning endog för den svenske Krig.

denne Anledning havde henvendt sig til Envold Parsberg, Hofmester hos de kongelige Prindsesser og Broder saavel til Laurids Ulfelds Enke Else Parsberg[1] som til Otto Pogwischs Hustru Anna Cathrine Parsberg, og at Envold Parsberg paa en eller anden Maade har mæglet ved denne Handel, saaledes at han skulde have Abrahamstrup Lehn eller Amt[2]. Den fuldstændige Sammenhæng lader sig neppe nu oplyse; men vist er det, at Kongen kjöbte Laurids Ulfelds Bibliothek, at han ligeledes kjöbte Scavenius's den fireogtyvende Januar 1665 og betalte dette med en Deel af Kronens Böndergods i Sjelland, at han i samme Aar lod Laurids Ulfelds Böger före til Scavenius's Gaard, at Meulengracht maatte forlade Abrahamstrup og at Envold Parsberg erholdt dette Amt. Allerede i Begyndelsen af Aaret 1665 var Indlösningen af Abrahamstrup fra Hans Meulengracht besluttet. Efterat Kongen nemlig den syvende Marts forelöbig havde givet ham Befaling om en Mark, som han selv næste Sommer vilde benytte[3], underrettede han ham den ellevte Marts om, at Rentekammeret havde faaet Ordre til at indlöse Abrahamstrup til næstkommende förste Mai mod andet Jordegods af det, som i Sjælland var udlagt til den kongelige Gjælds Afbetaling, og paalagde ham at

[1] Laurids Ulfelds anden Hustru. Den förste var Sophie Rantzau, Cai Rantzaus Datter, der havde været forlovet med hans i Keiserkrigen faldne ældre Broder Jacob Ulfeld.

[2] Werlauff S. 22 Not. p. efter en Optegnelse blandt Mss. Rostgaardiana. Man vil finde dette bestyrket deels ved Analogien med Kjöbet af Scavenius's Bibliothek, deels ved de nedenfor anförte Kjendsgjerninger, at Envold Parsberg erholdt Abrahamstrup, og at Else Parsberg endnu meget længe efter modtog kongelige Naadesbeviisninger og solgte Malerier til Kongen.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXXVII. fol. 239: Kongen paalægger Hans von Meulengracht, at lade den Vang, „vdi huilcken woris vnge hopper pleyer at gaa, well indlucke, efftersom Wi samme wang tillkommendis Sommer sielf agter at bruge".

melde sig paa Kammeret for at modtage Eiendoms-Skjöde paa dette Jordegods [1]. Den fölgende Dag fik Envold Parsberg Befaling at modtage Abrahamstrup til den angivne Tid [2], og den sjette April udgik et Fölgebrev til Bönderne under Abrahamstrup Amt, at de skulde være Parsberg hörige og lydige, give og gjöre ham paa Kongens Vegne deres Landgilde, Gjesteri, Sagefald, Ægt, Arbeide og al anden Rettighed, ganske saaledes som Brug havde været i Lehnsvæsenets Dage [3].

---

[1] Rentek. Exp. Prot. Tom 8, p. 356—57: Ordre til Hans von Möllengragt. F. 3. Vor Naade tilforn. Wid, at Wi Naad. haffuer befahlet Worris Cammer Collegio med andet Jordegoedtz och for dend Priess, som Wi lader udlegge Jordegoedtz til een och anden, Wi erre schyldige, at giöre affregning med dig Omb Abrahamstrup for dend Summa, som du det i Pandt hafuer, och gifue dig derfor andet Jordegoedtz igien af det, Wi til Gieldens affleggelse Naad. haffuer befahlet at udleggis. Thi er Worris Naad. willie och Befahling, at du dig derom anmelder paa Worris Skatt Cammer til at erholde expedition och Worris Naad. Schiöde, paa huis Jordegoedtz dig dereffter igien schal til Eyendom udleggis. Och wille Wi Naad., at du dig ellers indtet widere schal befatte med samme Abrahamstrup och des tilliggende Goedz, menss at du giörer Gaarden rydelig Och det tilsammen quitterer till förstkommende Philippi Jacobj daug. Huoreffter etc. d. 11 Martij Aº. 1665. Ad mandatum, M. Friess.

[2] Sammest. p. 357: Ordre til Envold Paszberg. F. 3. Vor Gunst tilforn. Effterson Wi Naad. agter at giöre forandring med Worris Abrahamstrup Ampt, og derfor Naad. anbefahlet dend Itzige Pandthaffuere, Hans Von Möllengragt, samme Ampt Och tilliggende Goedz imod anden erstatning til Philippi Jacobj dag förstkommende Samptligen tilbörligen at quitere, Saa er Worris Naad. willie Och Befahling, At du samme Ampt til forschr. Philippj Jacobj Dag förstkommende af bemelte Hans Von Möllengragt, som forschr. Staar, tilbörligen annammer, Och det siden Administrerer effter Worris Naad. Breffue, Wi dig derpaa giffuendis Worder. Hvoreffter etc. d. 12 Martij Aº. 1665. Ad mandatum, M. Friess.

[3] Sammest. p. 419—20: Fölgebreff till Abrahamstrups Bönder. F. 3. Byder och befahler All worre Bönder och tiennere, som bygge, boer och suarrer under Wort Ampt Abrahamstrup, at i retter eder hereffter, at wehre oss elsch. Kierre Döttere Princessindernes

Hans Meulengracht beredede til samme Tid alt for at bryde op fra Ahrahamstrup. Den fjortende April 1665 fik han Tilladelse til at lade sin Hustrues Lig före fra Abrahamstrup til Kjöbenhavn for der at begraves[1], og ikke længe derefter ved förste Mai maa han have forladt Abrahamstrup, hvis Amts-Skatter han dog vedblev at indkræve til den förste August[2]. Den femte Juli fik Skatkammeret Ordre at underhandle med ham om hans Erstatning, gjöre Afregning og udlægge ham Jordegods til Eiendom[3], hvilket ogsaa skeete i Efteraaret, da han

---

Hoffmester udj dend hannem anbetroede Administration hörig och lydig, Guiffuendis og giörendis hannem paa worre wegne Eders Aarlige Landgilde, Gesterie, Sagefald, Egt, Arbed o. s. v.

[1] Anf. St. fol. 255. Meulengrachts förste Hustru, Birte Jörgensdatter Horster, skal være död paa Abrahamstrup den 11 April 1665.

[2] Revisoren af hans Skatte-Regnskab fra 1 Aug. 63 til 1 Aug. 65 (ovenf. S. 210 Not. 1) skriver: *Jörgen Söffrenssen begynder hans Regenschab ej förend dend 1 May Ao. 1666. Vil forclares, huem som Ko. Ma. schal Suare for de 3 Quarthaler fra 1 Aug. 1665 til 1 May 1666, sampt Korn- oxssen- och flesche Schatt, Januarij 1666 paabodden, samt til den Maanets forschud I Penge, som udgaffues In Decembri Ao. 1665.* — Den her omspurgte Skatte-Indkræver fra 1 Aug. 65 — 1 Mai 66 var Henrik Anthoni, om hvem nedenf. S. 219—20.

[3] Rentek. Exp. Prot. Tom. 8, p. 476—77. Den kongl. Ordre til Skatkammeret, udfærdiget ad Mandatum af Mogens Friis den 5 Juli 1665, haves ligeledes indfört i disse Protocoller og er i Hovedsagen af fölgende Indhold: Da Kongen vilde indlöse Abrahamstrup mod Vederlag og havde til den Ende befalet at underhandle med Meulengracht baade om hans Pant i Abrahamstrup og om de Obligationer, som han havde af K. Christian den Fjerde og af andre dertil autoriserede Personer for de af ham gjorte Leverancer, saa skulde Skatkammeret gjöre rigtig Afregning med ham for alle hans Fordringer og fornöie ham af det til den Kongelige Gjælds Betaling udlagte Jordegods eller andet geistligt Gods i Sjelland, som först maatte blive ledigt, hvorved dog skulde tages iagt, at Skatkammeret ifölge den kongelige Missive af 11 Juni 1659 (see ovenf. S. 194 Not. 4) særligen skulde lade opsætte Belöbet af den Fordring, hvorpaa en Trediedeel var betalt, for at Kongen derpaa specielt kunde give Resolution.

erholdt en Deel geistligt Gods i Horns- Voldborg- og Meerlöse Herreder, som Kongen den fireogtyvende September befalede Kammer-Collegiet at overdrage og tilskjöde ham [1], og han traadte fra den Tid af ud af Forbindelse med Abrahamstrup. Han havde derefter adskillige Stridigheder deels med Bönderne paa Abrahamstrup om resterende Ydelser [2], deels med Helsingörs St. Olai Kirke om to Gaarde i Byen [3], deels med Joa. Fred. Pentz til Selsöe, der vilde nægte ham en Kirkestie til sin Kirke, medens han boede paa Eskildsöe [4]. Han giftede sig anden Gang 1668 med Anne Margrethe Bartholin, Datter af Albert Bartholin, Rector i Frederiksborg [5], og skal, uvist naar, være död i Hads Herred i Jylland, som Oberst, Amtmand og Generaltoldforvalter i Nörrejylland og Fyen [6].

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXXVII. fol. 363 har fölgende Befaling til Kammer-Collegiet om at udlægge geistligt Gods til Meulengracht:

F. 3 W. S. G. T. Woris Naad. willie och befalning er, at j strax lader Oss Elschl. hans von Möllengrafft bekomme paa sin Rigtig fordring, hand hos Oss for Abrahamstrups affstaaelse haffuer, till vdleg een Deel geistlig goeds beliggendis her i wort land Sielland i horens, wolborg og Mierlöse herreder, oc hannem derpaa fölgebref oc Skiöde forferdiger, huorimod j haffuer at contentere de wedkommende med ligesaa megit af det vacerende geistlig Gods her i landet, og Lectori i Ottenssee Gymnasio med gods i Fyen, som till gieldens afbetalning er destinerit. Dermed etc. Hafn. 24 Septbr. 1665.

[2] Geh. Arch. Topogr. Saml. Abrahamstr. no. 6: Kgl. Ordre til Parsberg af 6 Marts 1667 at ordne denne Sag.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXXVIII. fol. 192: Kgl. Ordre til Kammer-Collegiet af 25 Juli 1667 at undersöge Klagen fra Helsingör.

[4] Anf. St. fol. 382. 514: Kongen anordner en Commission i Striden den 17 Marts 1668, og befaler Cantsler Peder Reedtz, hvorledes den skal afgjöres, d. 3 Aug. 1668.

[5] Sjell. Reg. XXVII. fol. 197: Tilladelse af 1 Juni 1668 til at vies i Huset. Sjell. Tegn. XXXVIII. fol. 472: Om Skiftet med Börnene af förste Ægteskab, d. 22 Juni 1668. Gen. her. S. Saml. Special. no. 12, sætter Brylluppet til d. 24 Juni 1668.

[6] Gen. her. S. Saml. anf. St., hvor ogsaa hans Efterkommere nævnes.

Envold Parsberg, Sön af den i sin Tid meget anseete Oluf Parsberg til Jernit[1] og Karen Kruse af Hiermidslövgaard, bestyrede saaledes fra Foraaret 1665 af som Amtmand eller kongelig Befalingsmand Abrahamstrup med underliggende Gods, dog maaskee under noget eiendommelige Vilkaar. Skulde han nemlig deraf have nogen betydeligere Indkomst eller tilfredsstille sin Söster for det Kongen overladte Ulfeldske Bibliothek, saa maatte han vel have havt Amtet med visse Fordele, saasom Indtægtægten af Hovedgaarden eller deslige efter den ældre Form af det nu iövrigt afskaffede Lehnssystem[2]. Men derom haves ingen bestemte Efterretninger. Som Amtmand synes imidlertid Parsberg ikke at have opholdt sig eller have havt fast Bolig paa Abrahamstrup, men derimod at have forestaaet sit Amtmandskab fra Kjöbenhavn, hvor han vistnok til samme Tid forblev i sin Hoftjeneste. Han maatte altsaa lade den locale Bestyrelse besörge ved en Fuldmægtig eller en Ridefoged med udvidet Myndighed. Det er muligt, at Kongen allerede i Hans Meulengrachts Tid havde i Amtet en kongelig Foged, som Vogter af Kronens Höihed over det pantsatte Gods[3];

[1] Han var död d. 19 Juli 1661, efterladende sig det mærkelige Testamente af 24 Novbr. 1653 med Klogskabsregler for hans Sönner. Det haves i Geh. Archivet.

[2] Det kunde i denne Henseende vel være Opmærksomhed værd, at det nysnævnte Fölgebrev, der gaves ham d. 6 April 1665, har meget tilfælleds med Fölgebrevene i Lehnstiden, uden at jeg dog tör tillægge dette nogen særdeles Betydning.

[3] Jeg skal forklare, hvorpaa jeg grunder denne Formodning. I Geh. Arch. Topogr. Saml. Abrahamstr. no. 9 findes en Ansögning til Kongen fra en vis Mikkel Sörensen Bruun om at udnævnes til Foged paa Abrahamstrup, efterat Jens Pedersen var afgaaet fra denne Tjeneste. Ansögningen er uden Datum, og jeg tör ingenlunde med Vished henföre den til denne Tid; men da den dog bestemt vedkommer Abrahamstrup og nævner os en ellers ubekjendt Foged, skal ieg meddele den i det Haab, at man vel i Tiden kunde opdage, hvor den chronologisk maa henföres:

men vist er det, at Envold Parsberg gjennem hele sin Embedstid som Amtmand paa Abrahamstrup holdt en Fuldmægtig eller Ridefoged, der umiddelbart, om end paa hans Ansvar, förte Administrationen ikke over Gaarden alene, men som det synes fornemmelig med Hensyn til Contributionerne fra hele Amtet. Denne Mand forenede hos sig ligesom en Ridefogeds og en Amtsforvalters Bestilling. I det förste Aar af Parsbergs Amtmandskab havde Henrik Anthoni denne Post; derefter fulgte Jörgen Sörensen i et Par Aar, og endelig Peder Nielsen indtil Parsbergs Afgang og maaskee efter denne.

Henrik Anthoni kaldes snart Amtmandens Fuldmægtig,

Michell Sörrenszen Brun begierer att were fougedt paa Abrahamstrup. Stormegtigste höybaarnne Förste, och allernaadigste Herre oc Konning. Efftersom Kong. Maytt, min Allernaadigste Herre, Naadigsten min kiere fader befordritt och forfremmit haffuer, Som vdj langsommelig tijd haffuer werit wdj eders Maytz Tieniste for en prædicanter, huorfor Gud allermegtt eders Maytt riglig vill belönne, Och Epterdj ieg, eders Maytts fattige wnderdanige tiener, haffuer och for nogen thjd sidenn werit vdj eders Maytz tjeniste paa Abramstrup, Och verrit brugt weed Pennen der sammestedz (Saauellsom paa Andre steder), Haffuer ieg aff den Aarsage Eders Maytt Vnderdanigstenn anlangit, at min Allernaadigste Herre villde for Guds schylld vere mig herudinden befoerligen, att ieg forne Leiligheed maatte tillbetroes. Epterdj Jens Pedersszönn, som samme bestilling nu haffuer, bliffuer entledigit derfra thill philippj Jacobj dag förstkommendis. Huorfor ieg ochsaa herhoes beloffuer at findis eders Maytt Hulld och throe vdj min geverff, saasom jeg alle mine dage pligtig böer at giöre, Formoedendis eders Mayts naadigste beuilling paa denne min ringe Suplication. Och will eders Maytt wnnder Guds beschyttellse haffue befalit med langvarende Lychke och Vellfartt. Eders Maytts. vnderdanigste tropligtig thienere altiid Michell Söffrensszön Brun. — Saaledes lyder dette Brev. At jeg har troet at kunne henföre det omtrent til Meulengrachts Tid, beroer ogsaa derpaa, at jeg af Sjell. Regist. Tom. XXVI. fol. 316 seer, at en Mikkel Sörensen d. 20 Marts 1667 blev Birkefoged paa Kronborg. Det var jo muligt, at det er Ansögeren om Fogedtjenesten paa Abrahamstrup, skjöndt han jo rigtignok ikke her gives Tilnavnet Bruun.

snart Ridefoged. Han var begge Dele. Han bestyrede vel Abrahamstrup Gods fra förste Mai og ganske vist Amts-Skattevæsenet fra förste August 1665, begge indtil förste Mai 1666, og han afregnede med Kongens Embedsmænd, der ligeledes umiddelbart til ham udstedede deres Quitteringer [1]. De directe Kongelige Befalinger löde derimod til samme Tid paa Parsberg selv, saasom en Ordre til at lade hugge et Par tusinde Favne Brænde i Skovene, at arrestere en paa Amtet sig formeentlig opholdende Mand, at levere Tömmer til de Bygningsarbeider, som Frederik Arenstorff lod foretage paa Svanholm og deslige [2]. Parsbergs umiddelbare Deeltagelse i Amtets Bestyrelse havde saaledes en vis Lighed med den, som Otto Pogwisch under Abrahamstrups tidligere Pantsættelse havde udövet fra Frederiksborg, og denne kunde vel endnu have forenet samme Virksomhed med det Frederiksborgske Amtmandskab [3], dersom ikke Parsberg skulde have været

---

[1] Jvfr. S. 216 Not. 2 og S. 222 Not. 2. Rentek. Archivet bevarer flere Amts-Regnskaber, hvoraf jeg vælger fölgende, udstedet af den Kongl. Commissair (siden Raadmand og derpaa Borgemester i Kjöbenhavn) Christen Andersen Duærig:

Kongl. Mayts Amptmand Offuer Abrahamstrup ampt haffuer wed Sin fuldmechtig Henrich Anthonj Sammestedz ladet leffuere en Maanetz Contribution aff Abrahamstrup Ampts gods, Som effter Kongel. Mayts. Naad. befalling, daterit 4 Decembris 1665, till festningerniss fornödenhed schulle forschiudess, Penge Trehundrede Tiuffge oc Trei Rixdaller 32 ß, Huorfore tilbörligen Quitteriss. Datum Kjenhaffn den 22 Janvarij 1666. Christen Andersen Duærig.

[2] Befaling af 8 Febr. 1666, at lade hugge Brænde, i Rentek. Arch. Befaling af 17 Marts 1666, at en ung Karl, over hvilken Ridefogden paa Vognstrup havde Dom, skulde tvinges til at betale eller stille Borgen for sig, i Sjell. Tegn. Tom. XXXVII. fol. 467. Tömmer at levere til Arnstorff, der ved Ægteskabet med Christence Lykke 1661 havde faaet Svanholm, befalet den 9 Aug. 1666. ibid. fol. 540.

[3] Otto Pogwisch blev dog selv ved denne Tid (1666) aflöst paa

belönnet med Abrahamstrup. Iövrigt blev vistnok ogsaa Udförelsen af de umiddelbare Kongelige Befalinger overladt til Henrik Anthoni. Men hans Tjeneste var kortvarig. Allerede i Aaret 1666, fra Philippi Jacobi Dag, indtraadte Jörgen Sörensen som Ridefoged paa Abrahamstrup ganske under samme Forhold som hans Formand. Til Jörgen Sörensen udstedede den kongelige Proviantskriver Hans Hansen Osten, den femogtyvende August 1666, sin Quittering for rigtig leverede Oxe- og Flæskeskatter af Abrahamstrup Böndergods og Amt[1]; til ham henvendte sig Rentemesteren Mogens Friis i Januar 1667 angaaende Brændeved af de Abrahamstrupske Skove

---

Frederiksborg af Helmut Otto Winterfeld (Dan. Atl. VI. 88) og var derefter Generalkrigscommissair indtil sin Död 1684.

[1] Rentek. Arch. har fölgende Quittering: Kongl. Maytt. Ridefouget offuer abrahamstrup Leen, Jörgen Söffrenssenn, haffuer ladet leffuere och Richtig giöre her paa Provianthuset udj de Paabudene Oxe Och flesche schatter Effter Naadigste Udgangene Schattebreff for bemelte Leens vnderliggende tillhörende böndergoeds: Oxen Tiuffge och En Stöcher, och Flesch It Schippnnd Femb lispund. Huorfore bemelte Jörgen Söffrensen hermed Quitteris. Actum Provianthuset for kjöbenhafn Slodt den 25 Augusti etc. 1666. H. Hanssen Eghd. Hans Hansen (Osten) var Proviantskriver og en anseet Mand, gift med den bekjendte Abel Cathrine Wisch, Stifterinden af Boderne. — Her findes en Quittering til Kgl. Maj. Ridefoged paa Abrahamstrup Jörgen Sörensen for Leverance til Kgl. Bryggehuus af Bryggehuusskriver Johan Wulff, dateret d. 4 Januar 1669; en Quittering til samme for Contribution til Provianthuset af Hans Hansen, dateret 20 Novbr. 1669, hvori dog Navnet „Ridefoged" ikke bruges, samt mange andre udförlige Regnskaber af denne Jörgen Sörensen. Men han er dog upaatvivlelig afgaaet 1 Mai 1668 og har saaledes efter sin Afgang modtaget disse Quitteringer; thi et udförligt Regnskab over Abrahamstrup Amts Contribution fra 1 Mai 1668 til 1 Mai 1669 er undertegnet: „Peder Nielsen Eghd", og har været leveret Samuel Biener d. 19 Juli 1669 til Revision eller Decision, og det samme gjælder et lignende Regnskab over Oxe- og Flæskeskatten fra Martini 1668 til 1669, der dog först er indleveret d. 24 Sept. 1672.

til Söetatens Brug[1], og med ham gjorde den nylig afgaaede Ridefoged i Marts samme Aar endelig Afregning for sin Bestyrelse af Abrahamstrup Amt[2]. Men hvor det gjaldt en umiddelbar Henvendelse til Kongen eller en umiddelbar Ordre fra Kongen, der fremtraadte Parsberg selv. Ogsaa dertil frembödde sig Anledninger. Paa samme Tid vare nemlig Bönderne under Abrahamstrup Amt, ligesom overalt efter den ödelæggende svenske Krig, meget forarmede, og Parsberg forsömte ikke at forestille deres Nöd for Kongen. Han havde derved foranlediget en kongelig Befaling af ellevte September 1666, der paalagde ham at vise den muligste Skaansomhed imod dem[3]: naar

[1] Smsteds. findes denne Skrivelse: Nest ald welstaannds Önnsche. Wdj Hoffmester Enndwold Parssbierrigs frawerelsse forstenndigis Eder, Jörgen Söffrenssenn, At hanns Konng. Ma. Naadigst haffuer Commanderet Neruerennde Schibs Captein Rolluff Koch med 51 Mannd, at hugge brenndeueed udj Abrahamstrup Schouffue thil Konng. May. Söetatz fornödennhed, huorfore i effter haanndenn straxen wed bet. Ampts bönder samme weed thil neste Ladested lader ned före, huor den bequemmeligst kand fra Schibis. Befallennde Eder Gud. Datum Kong. May. Schat-Cammer, den 23 Januvarij Ao. 1667. Mogens Friis. I Udskriften kaldes Jörg. Sörensen „Forpagter", en Skjödeslöshed af Skriveren.

[2] Smsteds. haves ogsaa denne Quittering: Erlig och welagt Henrich Antonij, forige Ridefouget, haffuer betalt mig wnderschreffne Thiuffue och fire Rdlr. Een ℔ 5 ß paa Regenschab, aff huiss hand haffuer Oppeboren aff Thienderne udj Abrahamstrup Ampt till Contribution d. 1 Augustj, d. 1 Nouemb. 1665, Och 1 Febr. 1666. Huorfor for forne 24 Rdlr. 1 ℔ 5 ß hermed Quiteris. Abrahamstrup d. 22 Martii 1667. Jörgen Söffrensen Eghd.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXXVII. fol.. 585 har dette Kongens Brev: F. 3. W. G. T. Efftersom Du for Oss underd. haffuer andraget Böndernes vdi vort Dig anbetroede Ampt Abrahamstrup slette tillstand oc ringe Vilkaar, saa at dersom deris creditorer ville strenge med dennem, schulde well dend störste deel foraarsagis, at gaardene Oc amptet i saa maade bliffue öde, Da er voris Naad. willie oc befalning, at Du paa wores weigne tillholder Rettens betiente, at naar Domb er gangen, de det dig da, förend execution i Bondens boe

Creditor havde faaet Dom over en Bonde, skulde Rettens Betjente, för Indförsel maatte skee, anmelde det for Parsberg, og denne skulde da mægle saaledes, at Creditor fik sin Betaling, uden at Bonden strax blev overilet og ödelagt. Rimeligviis var Hans Meulengracht Böndernes Hoved-Creditor, og i Begyndelsen af det næste Aar, den sjette Marts 1667[1], havde Kongen i en Skrivelse til Parsberg med Hensyn til ham gjentaget, hvad der i Almindelighed var befalet, at han skulde forhjælpes til sin Ret og dog Bönderne holdes ved Magt. Den væsentligste Fordeel, som Kongen eller Kronen dengang havde af Abrahamstrup, hidrörte formodentlig fra Lehnets eller Amtets store Skove, som vare Amtmandens Bestyrelse underlagte, og Kongens befalede saaledes Parsberg den sextende Februar 1668 at levere Tömmer til Kjöbenhavns Befæstnings-Arbeider, og den otteogtyvende Mai samme Aar at begive sig til Hammermöllen ved Helsingör, besigtige denne og

---

wed Nam oc Vordering scheer, tillkiende giffuer. Och da haffuer du dend anordning at giöre, at Creditorerne icke sin rettighed hindris eller betagis, mens at hand dog derhos icke strax paa en gang offuerjler bonden, men effter haanden kommer till sin betalning, oc Bonden kand bliffue ved Magt, paa det Creditoren med Lempe kand bekomme sit og bonden dog icke ved Rettens alt for haarde execution ödeleggis oc ruineres. d. Hafn. 11 Septemb. 1666.

[1] Geh. Arch. (Topogr. Saml. Abrahamstrup no. 6) har Concept til fölgende nylig S. 217 Not. 2 omtalte efter Oversecr. Krags Ordre udstedede Kongl. Befaling til Envold Parsberg:

W. G. T. Efftersom oss Elskl. Hans von Meulengracht for osz underd. haffuer ladet andrage, huorledis hand En Deel Restands der hos abrahamstrups underliggendes bönder vdstaaende haffuer, Och du allerede om den tredie parts betalling effter woris forige breffs Indhold anordning schal haffue gjort, Da ere wii Naad. tilfreds, saa och her med befaller, at du bemelte Hans von Meulengracht ydermere endten til forsichring for Resten eller i andre lideligste maader til sin betalling saaledes befordrer, at bönderne dog kunde wed magt bliffue. Dermed etc. Hafn. 6 Martij 67. Eft. Secr. Krags ordre.

lade den istandsætte[1]. Dette sidste synes dog at have været et personligt Hverv, der ikke ligefrem vedkom Abrahamstrup Amtmandskab; men Parsbergs Tjeneste blev ogsaa andetsteds udenfor dette benyttet[2], medens hans Foged vel havde den locale Bestyrelse paa Abrahamstrup. I denne Foged-Tjeneste fulgte, rimeligviis fra förste Mai 1668, Peder Nielsen, der om Sommeren leverede Proviant-Contributionen af Abrahamstrup og ved Slutningen af Aaret modtog Proviantskriverens Quittering derfor, ligesom han ogsaa i de fölgende Aar indkrævede og afregnede for de Amtet paalagte Skatter[3].

Skjöndt det saaledes er ubekjendt, om og hvorvidt Else Parsberg og hendes Börn[4] af Abrahamstrup modtog nogen Betaling for det Kongen overladte Bibliothek,

---

[1] See Sjell. Tegn. Tom. XXXVIII. fol. 348 og 431, hvor begge disse Kongens Breve findes.

[2] Anf. St. fol. 576 og 615 har man saaledes Befalinger vedkommende Parsbergs Overbestyrelse af Frydendal.

[3] Rentek. Arch. bevarer fölgende Quittering: Haffuer Peder Nielsen, Ridefoget paa Abrahamstrup, ladet leffuere herpaa Provianthuuset paa bemelte Abrahamstrup leens Veigne, udi Seeneste den 28 Julj Nest afuigt Naad. paabudene Proviant-Contribution: Öxen tholff Stöcher, Flesch trey schippund, Penge for ¼ Oxe thou Rdlr., for huilche hannem hermed thilbörligen quiteres och udj Provianthuus Regnschabet till Indtegt widere schall worde forclarett. Actum Provianthuusset for Kiöbenhafns Slott d. 30 Decemb. 1668. Udi min Principall Proviantsc. Hans Hanssens Absence, A. hanssen. mpp. — Der findes et Regnskab over Prindsessestyr til Prindsesse Frederikke Amalie 1668—69, dateret fra Abrahamstrup og underskrevet Peder Nielsen. Ligeledes et Regnskab over Contributions-Oppebörsel af Abrahamstrup fra 1 Mai 69 — 1 Mai 70, dat. Abrahamstrup d. 28 Mai 1670 og underskrevet Peder Nielsen Eghd.

[4] Navnlig hendes Datter Anne Sophie Ulfeld, der medens Laurids Ulfelds andre Börn döde tidligt, opnaaede en meget höi Alder, den samme, der meddeelte Holberg (Danm. Hist. II. 896) de af ham bevarede Familie-Efterretninger. Hun döde 1741.

saa synes de dog at være blevne tilfredsstillede derfor, eftersom de ikke findes at have gjort videre Fordringer i denne Henseende, medens Fru Else iövrigt fortsatte sine Handler med Kongen om andre af Laurids Ulfelds efterladte Kunstsager, navnlig en Samling Malerier, og nöd flere Gunstbeviisninger af ham. Corfitz Ulfelds Gods var, som bekjendt, confiskeret, og Kongen tilegnede sig paa Grund deraf ogsaa hans udestaaende Fordringer, hvoriblandt en Obligation paa sextusinde Rigsdaler lydende paa Laurids Ulfeld og hans Hustru; men Kongen havde den treogtyvende October 1667 eftergivet Fru Else hele denne Gjæld[1], og et Aarstid senere eftergav han hende ligeledes en Sum af sexhundrede Rigsdaler, som hendes afdöde Ægtefælle havde forbundet sig til at betale til Flaadens Udrustning[2]. Om Bibliothekshandlen for en Deel saaledes er bleven afgjort, er vanskeligt at sige; men de af Kongen kjöbte Malerier synes ikke at være blevne betalte paa nogen indirecte Maade, hverken ved Anviisninger paa Abrahamstrup eller ved andre Begunstigelser. De skulde betales med rede Penge. Derom var den eenogtyvende Mai 1668 udgaaet Befaling til det kongelige Kammercollegium[3], og Befalingen var i Midten af Aaret 1669 to Gange givet, uden at dog Pengene bleve betalte. Fru Else klagede derover, men Kammeret undskyldte sig med, at det ikke vidste, hvormeget der maatte betales for hvert Stykke. I den Anledning skrev Kongen det til den toog-

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XXXVIII, fol. 260. Kongens Brev derom til Kammercollegiet udgik fra Glückstadt.

[2] Anf. St. fol. 520, ligeledes et Brev til Kammercollegiet, dateret Kjöbenhavn d. 1 Septbr. 1668. Det var under Krigen mellem England og Holland, at den nævnte Udrustning af den danske Flaade foregik.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XXXVIII. fol. 444. Her tales dog kun i Almindelighed om at betale Else Parsberg, hvad hun havde at fordre; men den fölgende Befaling er tydeligere.

tyvende Juni 1669[1], at han af Else Parsberg havde modtaget fireogfiirsindstyve Stykker, og at hvert Stykke skulde betales med fyrgetyve Rigsdaler af det Gods, som var bestemt til Betaling af Kongens Gjæld. Men hvilket Gods dette har været, omtales ikke. Abrahamstrup hörte neppe dertil.

Derom haves et Vidnesbyrd, som synes tilforladeligt. Den ovennævnte af Hans Meulengracht forfattede Jordebog blev nemlig fremdeles, medens Envold Parsberg var Amtmand, benyttet saaledes, at han eller hans Foged deri antegnede de i Godsets Besiddelsesstand foregaaede Forandringer. Af disse Antegnelser seer man, at Kong Frederik den Tredie, den tredie November 1669, bortskiftede ti Gaarde og tolv Huse i Skullelöv til Erik Krag paa Selsöe[2]; men dette er den eneste Afhændelse af Gods, som indtil dette Tidspunkt af Parsbergs Amtmandskab er bemærket, og da Kongen döde omtrent tre Maaneder efter, er det ikke rimeligt, at han just i denne korte Tid skulde have afhændet Böndergods fra Abrahamstrup.

15. Ved Kong Christian den Femtes Thronbestigelse havde altsaa Abrahamstrup Gods og Amt, med hiin nys-

---

[1] Anf. St. fol. 706. Kongen siger i dette Brev, at Else Parsberg havde klaget over, at hun endnu ikke havde faaet Betaling af Skatkammeret, uagtet hun havde to kongelige Befalinger derfor, og at Skatkammeret havde undskyldt sig med, ikke at vide, hvad der maatte betales hende for de „malede Stykker". Han melder altsaa nu, at han havde bevilget hende 40 Rdlr. for hvert af de malede Stykker, som tilsammen vare 84 i Tallet, og at Kammeret saaledes nu uden videre Ophold skulde betale hende Alt med det Gods, som var destineret til Betaling af Kongens Gjæld. Desuagtet var Kongens Mellemværende med Else Parsberg endnu ikke afgjort i adskillige Aar, og vi skulle nedenfor see, at hun i Begyndelsen af Aaret 1674 gjorde betydelige Fordringer.

[2] I Meulengrachts Jordebog ms. (see S. 202) er det noteret ved de enkelte baade Gaarde og Huse. Hine havde tilsammen

nævnte Forandring[1], omtrent samme Omfang som i hans Faders Dage. Ogsaa vedblev Envold Parsberg med sin Foged Peder Nielsen endnu for det förste i sin Stilling som Amtmand at bestyre dette Gods, levere Tömmer fra dets anseelige Skove og derhos udföre adskillige andre Forretninger, som bleve ham overdragne. Saaledes fik han den attende Februar, den femtende og eenogtredivte Marts 1670 Befaling[2], at lade Amtets Bönder kjöre deels

---

113 Td. 3 Skp. 1/2 Fdk. Hartkorn, og dertil hörte nogle af de störste Gaarde paa Abrahamstrup Gods, navnlig tvende som stode hver for 18 Td. 4 Skp. 1 Fdk.; disse vare tilsammen skyldsatte for 20 Mark og 4 Skilling. Erik Krag havde omtrent ved samme Tid kjöbt Selsöe og döde tre Aar efter 1672.

[1] Under de senere Forhandlinger om Reluition af Krongods nævnes vel, at en stor Gaard i Skiby d. 15 Octbr. 1664 var tilskjödet Oluf Rosenkrands paa Egholm og en mindre Gaard i Ferslöv d. 30 Novbr. 1664 var tilskjödet Poul Moth; men efter Jordebogen af 1662 synes dette Gods ikke at have været underlagt Abrahamstrup.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXIX. fol. 19 og fol. 87 have den förste og sidste af disse Befalinger. Den af 18 Februar var en Gjentagelse og nærmere Bestemmelse af en lignende fra K. Frederik IIIs Tid af 2 Dcbr. 1669. Den anden haves i Geh. Arch. Dan. Saml. no. 244 saaledes lydende:

Til Rigens Marschalk og Morten Laursen. Chr. 5. V. N. T. Voris Allernaadigste Villie og befahling er, at j strax og uden nogen forsömmelse aff udgangene og Windfeldte træer udviiser saa meget brende Ved til Voris stoere brögers fornödenhed her sammesteds, som her af Kiöbenhaffns Ambts underliggende bönder, en huer udj Toe Læs, kand indföres; og saa frembt Ey saamange foroedene Træer findes, haffe j ræsten aff anden Voris Skouff, huor ded mindst till Skou Skade skee Kand, at udviise. Huilcken forschreffuene Ved du, Hr. Johan Christoff von Körbitz, saaledis som forschreffuit staar, ved bönderne her i Ambted strax uden all forsömmelse haffe at lade hugge og indförre etc. D. 15 Martij A°. 1670. Lige saadant breff fich Enuold Parsberg aff abrahamstrup skoffe, Helmut otte von windterfeld aff Frederichsborg ambts och Esserums skoffue, Hans Rustgaard aff Cronborg ambts skoffue. — (Morten Lauridsen Scavenius var Justits-Secretair.)

Brændeved, deels Egetræer fra Abrahamstrup Skov til et Ladested ved Stranden, hvorfra det kunde indskibes til Kjöbenhavn, og den sextende Juni næstefter at besörge en Deel Kalk, Bræder og Tömmer af Oplaget i Holbek bragt til Hagested til Doctor Thomas Bartholin, hvem Kongen havde skjænket dette til den afbrændte Gaards Opbyggelse[1]. Peder Nielsen har vel egentlig besörget alt dette. Andre kongelige Befalinger fordrede rimeligviis Parsbergs personlige Tjeneste, saasom da det blev ham paalagt den sjette Juni 1670 at overlevere Frydendal til Prinds Georg, den tyvende Februar 1671 at udföre et Mageskifte med Præsten i Skullelöv og den otteogtyvende samme Maaned at tiltræde den Commission, som skulde dömme i en Strid mellem Amtmanden paa Antvorskov, Hugo Lützow, og Biskop Hans Vandal[2].

Den mærkeligste Begivenhed i Abrahamstrups Historie under Envold Parsbergs Amtmandskab er dog Godsets Henlæggelse til Rytterhold. En Begyndelse til denne Foranstaltning var allerede, som ovenfor bemærket, gjort med nogle enkelte Gaarde[3]; men i Aaret 1670 indgave de Kongelige Commissairer Erik Krag og Claus Juel til

---

[1] Anf. S. fol. 103. Hagestedgaard var brændt i Foraaret 1670. Thom. Bartholin, de biblioth. incend. diss. p. 111 sq., skriver ret artigt derom: Regi quoque clementissimo Dn. Christiano V vota exsolvo, quod multis magnisque me meosque a flammis ereptos beneficiis affecerit, majoribus sane quam Nebucodonezar Schadrakum, Meschakum et Abednegonem etc. Divus Fredericus III sua præsentia flammas incendiorum potuit sedare. Christianus V sua munificentia solatur et clementer emendat, quicquid ipso inscio flammæ commiserunt etc.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXIX. fol. 92. 428 og 439. Den sidstnævnte Commission bestod af Rigens Marskalk (Körbitz), Parsberg, Rasmus Vinding og Borgemester Jörgen Fogh, og Striden angik et Cautionsbrev, udstedet for Forstanderen ved Slagelse Hospital.

[3] See ovenf. S. 168 fg.

Kongen selv en Memorial[1], hvori de meldte, at ingen Bonde paa Abrahamstrup Gods vilde være Rytter, og derhos forespurgte, om det hele besatte Gods, dengang dog kun syv til ottehundrede Tönder, alt skulde udlægges, om et Mageskifte maatte tillades med Oberst Arenstorff paa Svanholm, og hvorledes der skulde forholdes med de ældre Restancer hos de til Rytterhold henlagte Bönder. I denne Anledning udgik den niende Juni 1670 en kongelig Befaling, at hele Abrahamstrup Gaard og Gods uden Hensyn tilBöndernes Vægring skulde udlægges til Ryttergaardene, forsaavidt det var skikket dertil; at Mageskiftet med Arenstorff maatte skee og at Restancerne maatte

---

[1] Rentek. Arch. har fölgende kongelige Befaling til Kammer-Collegiet, hvorpaa vor Kundskab derom beroer:

Christian den Femte etc. Vor Naade tilforn. Paa de til Ryter Gaardenes Vdleg her udj Vort Prouintz Sielland forordnede Commissariers, Erich Krag och Clauss Juels, allerunderdanigste Indlefuerede Memorial, belangende 1. At ingen Bönder i Abrahamstrup Ampt hafuer vildet antage at vere Ryter, 2. At ved Abrahamstrups Ampt allene befindis Siufhundrede tredufue och Ni tönder hartkorn besat Goeds, Som bemelte Commiss. til otte hundrede tönder schal vere tilreignit, om det Vanseet Böndernis i en eller anden maade Vdkrefuende Arbeid alt schal Vdleggis, 3. Om de maa giöre Mageskifft med Obriste Arnssdorph om noget til Abrahamstrup beliggende Goeds, som schal Vdleggis Imod andet hans Goedtz, derudj Amptet beliggende, 4. Och huorledis med Restantzen schulle forholdis, som de Bönder udj Ryttergaardene er schyldig etc. med videre, samme Memorials hoesfölgende Copie Indholder, — Er Voris Allernaadigste Villie och befahling, At I bemelte Commiss. til Voris Naadigste resolution igjen meddeler, At V-anseet huis ofuenbte effter skeede remonstration (*sic*), dog forschne Abrahamstrup Gaard och Goedtz tilsammen schal Vdleggis til Ryttergaardene, saauit deraf til Ryttergaarde dychtig befindis, Och at Vii oss den Mageschifft med Voris Oberste Arnsdorph eller Andre, som det kunde begiere, Allernaadigt lade Vel befalde, huor det Voris thienniste iche forarsager nogen forhindring, Och endelig, at huis Bönder i saa maade enten til oss eller hoesbonden kunde vere schyldig, det efterladis, paa det Rytterne derofuer iche schulle hafue besuerlighed.

eftergives Rytterbönderne. En saa gjennemgribende Forandring i Abrahamstrups Vilkaar maatte ogsaa have Fölger for Parsberg, og det er neppe rimeligt, at han som Amtmand kunde være tilfreds dermed, om end Ridefogden Peder Nielsen har fölt det mere end Amtmanden selv. Parsberg ombyttede ogsaa i Foraaret 1672 sit hidtil havte Embede med Stiftamtmandsposten i Aalborg.

Efter hans Afgang blev ingen ny Amtmand udnævnt, men ved Siden af den militaire Commando over Rytterne synes hans forrige Fuldmægtig eller Ridefoged Peder Nielsen som en Slags kongelig Forvalter at have bestyret Abrahamstrup Amt i en Tid af halvtredie Aar eller mere. Allerede i Juni samme Aar udförte han Leverancerne fra Amtet til det kongelige Provianthuus, og i August Maaned næstefter gjorde han Afregning med sin forhenværende Herre[1]; men ogsaa han fölte Ulemper paa Grund af de nye Forhold. Da han den anden November 1672 indgav til Kongen Ansögning om[2], at der maatte tillægges ham Lön af Skatkammeret, fordi han indkrævede

---

Huorefter I eder allerunderdanigst haffuer at rette. Schreffuit paa Voris Kongl. Residentz udj Kiöbenhafn, den 9 Junj 1670. Vnder vort Signet. Christian. (Paraph. H. Wind.)

[1] Rentekam. Arch. har Parsbergs originale Quittering til Peder Nielsen saaledes lydende: *Anno 1672 den 1 Augustij hafuer Ieg Wnderschrne Annammet af Ridefougden paa Abrahamstrup, Peder Nielsen, forfalden Princessin Stewrs Penge Treij hundrede Rdl. Myndt, Huilcke Ieg beder Hr. Rendtemester hannem udj sit Reigenschab vilde godt giöre, oc mig igien vilde afkorttes udj min afreigning och Resterinde Besolding for vnderdaanigste giordte Hofmester thieniste hoss de Kongl. Princesser. Kiöbenhafn, ut supra. Envold Parssberg mpp.*

[2] Stormegtigste Allernaadigste Herre oc arfue Konning. Paa det allerunderdanigste Eders Kongl. May[t] hafuer ieg at andrage, Saa som ieg nu paa femb aars tid hafuer verit Kongel. May[ts] ringe tiennere oc Ridefoged her ved Abrahamstrup, Imidlertid hafft stoer besuæring med schatter at indrifue oc andet, som paa Kongl. May[ts] weigne kunde forefalde, oc offte lidt stor schade derofuer, Beder Vnder-

de kongelige Skatter eller Contributioner af Abrahamstrup Amt, beklagede han sig tillige over, at der nu, efterat alle Bönderne vare henlagte til Rytterhold, ikke blev nogen Beholdning tilbage, hvoraf han kunde nyde sin Kost i Natura, og androg derfor paa, at han af de fra Amtet indkomne Skatter maatte erholde Kostpenge, som ogsaa Parsberg i den sidste Tid havde tilstaaet ham. Kongen sendte denne Ansögning til Rentekammerets Betænkning og den er vel bleven bevilget. Thi Peder Nielsen vedblev at forvalte Abrahamstrup Amt og at aflægge Regnskab for Contributionerne, som indkom derfra, idetmindste til Begyndelsen af 1675[1]. Men imidlertid havde

---

danigste, mig lön af Skatte Cammerit derfore Naadigst maatte got giöris, lige som andre mine formend tilforne Naadigst nydt hafuer. Och dend tid Hr. Envold Parsberig hafde Lehnet, er mig worden got giort Kostpenge, Mens Saasom alle bönder och tiennere, til Abrahamstrup ligendis, ere nu til Rytterhold henlagt, Saa intet nu i amptet erre behollende, huoraf ieg noget til Kost oc Vnnderholding kand Niude, Huorfor ieg vnderdannigst indflyer til hans Kongl. May[t], det mig af Kongl. Naade oc Mildhed maatte beuilges oc got giöris Kostpenge for min tienniste oc besuæring, som der paa stedet baade med biugning oc ellers i andre maader forrefalder, Oc mig vnderdannigst maatte benaades, af schatterne derj amptet til Kostpenge at anamme oc til Regenschab at före. Ervarter herpaa it naadig oc mild Svar. Gud dend allerhöyeste beuare Eders Kongl. May[t] udj langvarig Regemente med gandsche Kongl. Arfuehuus. Eders Kongl. May[ts] Troe pligtig Tienere oc Vndersoett, Peder Nielsen, Eghd. Abrahamstrup d. 2 Novembr. Anno 1672. Efter en Copie i Rentekammer-Archivet. Derhos ligger in Originali en af Kongen underskrevet og af P. Griffenfeld parapheret Ordre til Cammer-Collegiet, d. d. Kjöbenhavns Slot d. 30 Novbr. 1672, at Kammeret skulde give sin Erklæring og Betænkning derover til Kongens videre Resolution.

[1] Beviset derfor levere en stor Deel samtidige Papirer i det gamle Rentekammer-Archiv. Der findes et udförligt Regnskab over Korn-Contributionen af Abrahamstrup for Aarene 1668—72, dateret den 20 Marts 1673, og underskrevet „Peder Nielsen Eghd.", og i et af Bilagene dertil, nemlig en Quittering til Bryggehuus-

Kong Christian den Femtes bekjendte Yndling, Overjægermester Hahn, heftet sit Blik ogsaa paa Abrahamstrup Gaard, hvis store Skove og Vildbane allerede stode under hans Overinspection, og han var vant til at see sine Önsker opfyldte.

Vincents Joachim Hahn, en Sön af Christoff von Hahn til Hinrichshagen og Remplin, der 1635 havde sat Livet til under sin Gaard Hinrichshagens Forsvar, var som et sexaars Barn [1] med sin fra Trediveaarskrigens Rædsler flygtende Moder, Catharine Blücher af Daberkow, kommen til Danmark, hvor Peder Brokkenhuus paa Nordskov i Fyen tog sig af dem [2], og siden anbefalede den unge Hahn til Kong Frederik den Tredie, der sendte ham til Chursachsen for at lære Jagtvæsenet og efter den svenske Krig udnævnte ham i Januar 1663, altsaa kun tredive Aar gammel, til Overjægermester i hele Riget [3]. Allerede dengang havde han givet Exempel paa, hvad en fremmed tydsk Herre, stöttet til Hofgunsten, turde byde selv de anseeligste Slægter af den ved Souveraineteten ydmygede danske Adel; thi Aaret forud havde han ikke

---

Skriver Johannes Wulf af 5 Marts 1673, kaldes Peder Nielsen „Forvalter" paa Abrahamstrup. Der findes fremdeles et Regnskab for Contributions-Oppebörsel af Abrahamstrup Amt fra 1 April 1673 til 1 April 1674, ligeledes undertegnet „Peder Nielsen Eghd." Men da han ved Slutningen af samme Aar leverede et ligeledes her bevaret Mandtal paa det Gods, der laa under Abrahamstrup i Aarene 1672—73, daterede han det den 20 December 1674 fra Frederikssund. Dog haves et Contributions-Regnskab af ham fra Jannar 1675.

[1] Altsaa omtrent i Aaret 1638; thi han var födt den 22 December 1632.

[2] H. Leth, Ligefr. udi Guds Fryct o.s.v. Ligpræd. S. 77.

[3] Han var i Sachsen 1649—53 og 1656—57; gjorde derefter Krigstjeneste i Skaane og paa Laaland (Nakskov), og steg til Major ved Ebersteins Regiment. Han blev den 18 Januar 1661 Overjægermester i det egentlige Danmark, og den 13 Januar 1663 tillige i Slesvig og Holsten.

alene forlovet sig med den endnu ganske unge Sidsel Kaas, Datter af Erik Kaas til Bremersvold, imod denne hendes Faders Villie, men han havde endog havt den Frækhed at tage med et stort Fölge til Sparresholm, som Erik Kaas strax forlod, og der at holde sit Bryllup[1]. Overjægermesteren var saaledes bleven Herre til Egede eller Jomfruensegede og Sparresholm, der var Brudens Mödrenearv. Noget Strögods i Uggerlöse, der maaskee hörte til denne Arv, solgte han i det fölgende Aar 1663[2]; men det övrige Gods, som hans Hustru havde bragt ham, beholdt han ogsaa efter hendes tidlige Död i September 1667, og han forögede med Begjerlighed sine faste Eiendomme[3]. Under Christian den Femtes Regjering havde han den bedste Leilighed dertil; thi han hörte til Kongens nærmeste Omgivelser og meest begunstigede Yndlinge, og disse bleve under de förste souveraine Konger hyppigt aflagte med Foræringer af Kronens anseelige Godser. Hahn

---

[1] See Richardt o. Becker, Dan. Herreg. IV. 4, under Egede, og I. 4, under Sparresholm.

[2] Geh. Arch. Dan. Selsk. Saml. har det orig. Skjöde p. Perg., hvorved Hahn og Sidsel Kaas den 20 Juni 1663 afhændede tre Gaarde og et Huus i Uggerlöse By, Meerlöse Herred, til Sören Jenssen paa Herlestrup. Det har Medunderskrift og Seglremme ogsaa af Erik Kaas og Frederik Arenstorff til Overgaard, hvoraf det lader sig formode, at dette Gods hörte til Fru Sidsels Arv.

[3] Sjell. Registr. Tom. XXVIII. fol. 598. Saaledes fik han den 30 Marts 1669 af en vis Christoffer Hansen Skjöde paa et Huus, kaldet Sösterbro Mölle, liggende i Ströherred, hvoraf Bonden svarede en Otting Smör, „som var 1½ Td. Hartkorn", hvilket Skjöde den 19 Febr. 1672 erholdt kongl. Confirmation. Denne Sösterbro Mölle laa udentvivl i Egnen af Arresöe, maaskee i Lyngby Sogn; thi jeg finder den omtalt i en Befaling af 25 Septbr. 1597 fra K. Christian IV til den ovennævnte Peder Mund, Lehnsmand paa Frederiksborg og Abrahamstrup, (Sjell. Tegn. Tom. XIX fol. 108 a) i Anledning af en Klage fra Bönderne i Mielöse og Lyngby Sogne over den Skade, som de lede af de höie Volde „som vor kjære Fader har ladet opkaste ved Ebelholdt Kloster og Sösterbro Mölle."

havde strax 1670 faaet Confirmation og Bestalling som General-Inspectör over alle kongelige Skove i Danmark og Holsten[1], og derhos ved et Slags Mageskifte den kongelige Andeel af Districtet Övelgönne og Budjadingerlandet i det Oldenborgske, samt som Gave et Indelukke i Tryggevælde Amt[2]; han havde allerede 1671 gjort det förste, dog forelöbig ikke heldige Forsög paa at tilintetgjöre Landsbyen Egede for at udvide sin Hovedgaard af samme Navn[3], men var ikke destomindre i samme Aar bleven blandt de förste Danebrogsriddere[4]. Som hele Rigets Forstmester stod han paa Embedsvegne altid i umiddelbar Forbindelse med Kongen, der for Jagtens Skyld

---

[1] Leth, anf. St. S. 81, daterer Confirmationen af den 2 Juni 1670, men ifölge Sjell. Tegn. Tom. XXXIX fol. 234 fik han först den 26 Septbr. 1670 et Brev, saaledes lydende: Woris allernaadigste Villie og befaling er, att Du offuer alt i Vort Rige Dannemarch goed och tillbörlig inspection haffver offver alle Voris skoufve, saavellssom ochsaa offuer de, som ved det goeds findis, der allerede till Ryttergaarde udlagt er eller hereffter kunde udlagt vorde, och effter den bestallings och schowordinantzens fuldkommen indhold oldengielden aff dennem oppeberge. Dereffter etc. Hafn. 26 Sept. 70.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XXXIX fol. 115. 192. 223 giver Oplysning derom. Kongen havde lovet sin Hofmarschal, Christoffer Sehested, en Gave af 300 Td. Hartkorn. I denne Anledning tilböd Hahn at overlade Sehested dette Hartkorn, hvortil skulde anvendes Endelave og andet Gods, hvorimod Kongen, efterat have den 5 Septbr. 1670 foræret Hahn et Indelukke, Manseholdt, i Tryggevælde, endvidere d. 22 Sept. afstod ham som Vederlag 160 „Jugklanden", som var den Kongelige Andeel af det Övelgönneske Forværksland i Budjadingerlandet.

[3] Sjell. Tegn. anf. St. fol. 703 have en kongelig Befaling af 31 Dcbr. 1671 til Kammercollegiet, at erklære sig over Matrikul-Skatten af noget öde Gods, som Hahn havde lagt til sin Hovedgaard Egede. Men Extr. af Deliberat-Prot (Suhms nye Saml. I. 1. S. 37) vise, at Kongen paa Forestillingen af 26 Febr. 1672 havde skrevet: „Slig Afgang i Matriculen kan ikke bevilges".

[4] Laurentsens (d. e. Politimester Ernst's) Tage-Register, S. 63. Det var den 12 Octbr. 1671.

satte megen Priis paa Kronens store Skove, og stadig indgav han Erklæringer eller modtog Befalinger fra Kongen; det kongelige Forbud af 1671 imod at holde Geder paa Grund af den Skade, de tilföiede Skovene, udgik ifölge en Forestilling fra ham [1]. Men han havde ogsaa forstaaet at benytte sin Stilling til egen Fordeel i det mindre som i det större. Saaledes lod han sig 1672 give en personlig Portofrihed med den kongelige Post, Egetræ til Bygning af sin Gaard i Kjöbenhavn og deslige [2], og til samme Tid begyndte Rækken af de anseelige kongelige Foræringer, der i faa Aar gjorde ham til en af Landets störste Godseiere. Efterat han nemlig i Begyndelsen af samme Aar, formodentlig i Anledning af sit forehavende andet Ægteskab med Ida Hedevig Rumohr, havde maattet skifte med sine Börn af förste Ægteskab [3], erholdt han som Gave af Kongen först hele Landsbyen Többerup paa Kjöbenhavns Amt den anden April 1672, og dernæst nogle Uger senere ved et saakaldet Mageskifte en stor Deel Ryttergods i Tryggevælde Amt [4]. Af Többerup dannede

---

[1] Siell. Tegn. Tom. XXXIX. fol. 494. 658. En Befaling til Hahn af 4 April 1671, om Gjærdsel at levere Bönderne, om ulovlig Skovhugst o. desl. tillagde Hahn alle Vindfælder i de kongelige Skove, hvilket kunde blive betydeligt. En Befaling til Stats-Collegiet af 18 Octbr. 1671, at give Betænkning over Hahns Forestilling imod at holde Geder.

[2] Anf. St. Tom. XL. fol. 1. 55 under 2 Januar og 22 Eebruar 1672. Ligeledes Tilladelse til at udföre Heste (Sjell. Registr. Tom. XXIX. fol. 139. 346) af 11 Juni 1673 og 5 Mai 1674.

[3] Leths Ligpr. S. 80 nævner fem Börn, af hvilke to döde i Barndommen, men tre endnu levede: Frederik, der döde i sit 18de Aar 1679, Sophie Amalie, siden gift med Grev Conrad Reventlow, og Catharine Susanne, siden gift med Otto Krabbe til Holmegaard. Jvfr. Pontop. Mar. Dan. Tom. II. App. p. 284. 287. Kongen beskikkede den 22 Febr. 1672 (Sjell. Tegn. Tom. XL. fol. 58) Jörgen Kaas til disse Börns Værge under Skiftet.

[4] Sjell. Tegn. Tom. XL. fol. 121b. 137, under 2 April og

han sig en stor Hovedgaard, som fik Navnet Hjortespring: Landsbyen blev næsten aldeles tilintetgjort, og mange arbeidsomme Bönderfamilier bleve brödlöse [1]; men Hahn fik et Herresæde, fik næste Aar 1673 Lov til at bygge en Veirmölle ved samme og derhos adelige Sædegaards-Privilegier for det nye Hjortespring [2]. Overjægermesteren besad nu i Sjelland tre Hovedgaarde foruden det ham overladte Tryggevældeske Ryttergods, og som den fjerde udsaae han sig det anseelige Abrahamstrup, der ogsaa efter Parsbergs Forflyttelse til Aalborg blev bestyret af Ridefogeden Peder Nielsen [3], medens Böndergodset var udlagt til Rytterhold.

Hahn eiede paa den Tid Fordringer eller Prioriteter til et Belöb af henved halvsjette tusinde Rigsdaler i de to Alsiske Herregaarde Rönhof og Sandberg, og for denne Fordring, suppleret med rede Penge til fulde sextusinde Rigsdaler, önskede han at kjöbe Abrahamstrup Gaard med Marker og Skove [4]. Han maatte naturligviis for det

19 Mai. Többerup By havde hidtil været overladt til Gen. Lieut. Ahlefeldt. Skjöde-Bogen Tom. XVI. 427 daterer selve Skjödet af 6 April s. A. — Befalingen om Mageskiftet nævner ogsaa, hvad Hahn skulde give til Vederlag.

[1] Dan. Atl. II. 232. Det skulde synes utroligt, at saadant kunde skee saa nær ved Hovedstaden, hvis det ikke af Kongen var tilladt; men jeg har dog ikke seet nogen Kongl. Tilladelse derfor.

[2] Sjell. Regist. Tom. XXIX. fol. 3 under 17 Januar 1673, og Sjell. Tegn. Tom. XL. fol. 438 under 9 Mai 1673. Paa sidstnævnte Sted skrives Gaardens Navn: Tibberup.

[3] Peder Nielsen var udentvivl fra 1667 el. 1668 til 1675 deels Ridefoged deels Kongl. Forvalter paa Abrahamstrup Amt. At han forblev i sin Stilling efter Godsets Henlæggelse til Ryttergods og efter Parsbergs Afgang, er ovenfor S. 231—32 beviist. Grændsen for hans Tjeneste er dog ikke ganske klar.

[4] Sjell. Tegn. XL. fol. 564 har den Kongelige Befaling til Rentekammeret, som er Kilden til vor Kundskab derom:

C. 5. W. S. G. T. Efftersom vi voris ober Jegermester oss Elschl. Hr. Vincentz Joachim Hahn Ridder etc. Allernaadigst hafuer

første indskrænke sig til Hovedgaarden alene, da Bönderne vare Rytterbönder. For at hans Önske ingen Hindring skulde möde hos den jagtelskende Konge, tilböd han derhos som Eier af Abrahamstrup at ville indrette denne Gaard til en bestandig Jægergaard, der i Jagttiden altid skulde have Værelser til Kongens Raadighed samt Staldrum og Foder til hans Heste. Kongen gav Hahn Löfte derom paa disse Vilkaar og befalede den fjerde September 1673 Kammercollegiet at indsende Overslag over Værdien af Abrahamstrup Hovedgaard med Tilliggende samt Erklæring over Hahns Forslag. Kammerets Forestilling af treogtyvende October næstefter gik da ud paa [1], at Overjægermesteren virkelig befandtes at have Fordringer i de

---

bevilget oc forundt Abrahamstrup Hofvitgaards tilliggende at maa nyde, imod at hand voris Jachtheste med vedbörlig Foder, naar der sammestedh Jagt holdes, schal forsiune, Oc saasom hand nu samme voris hofvetgaard Abrahamstrup med des tilliggende Eenemercker oc horn ved Schouf til Eyendom oc mageschiffte imod dend prætensions afstaaelse, som hand udi de tvende Herregaarder paa Vort Land alsöe, nemlig Rönhof oc Sandtberg, schal vere indviist for ungefehr 6000 Rdlr. (huilchen Summa hand tilfulde vil completere) nu allerunderdanigst er begierendis, Erbiudende sig dog voris Jagtheste med behörige foder og Stalderum, naar der sammesteds Jagt blifuer, tilbörligen at forsiune, oc helles at bemelte Abrahamstrup her effter som en Jægergaard schall forblifve, oc Huussværelserne til voris thieniste altid rödelig være, foruden nogen videre bekostning paa husenis reparation oss at tilschrifve, Saa er vores allernaad. villie og befalling, at j paa bemelte Abrahamstrup Hofvetgaard oc Underliggende it Rigtig ofverslaug oc beregning med forderligst lader giöre, som I oss tillige med Eders allerunderdanigst betenckende derom til videre voris allernaadigste resolution hafuer at tilstille. Dermed etc. Hafn. d. 4 Septbr. An. 1673.

[1] Rentk. Delib. Prot. Tom. II. fol. 236. Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre. Efftersom Eders Kongl. May. allernaad. hafuer anbefalet Oss at erklere paa Hr. OberJegermester Vincentz Joachim von Hahns allerunderd. Begiering om Abrahamstrup med des tilliggende Enemercker og Hornvedskouf til Eyendom og Mageschifft imod den prætensions afstaaelse, som hand udj tuende

to nævnte Gaarde, en större i Rönhof, en mindre i Sandberg, begge til et samlet Belöb af over femtusinde firehundrede og treoghalvfjerdsindstyve Rigsdaler, som ved et Tilskud af henved femhundrede og syvogtyve Rigsdaler vilde udgjöre de sextusinde; at Abrahamstrups Hovedgaards-Taxt var hundredeogelleve en halv Tönde og en halv Skjæppe Hartkorn, hvortil endnu kom den Gaarden tilhörende Draaby Kongetiende med femogtyve Tönder og to Skjæpper Hartkorn; at Abrahamstrup Skove, der tidligere vare taxerede til tretusinde Sviins Olden eller hundrede og femogtyve Tönder Hartkorn, nu vare saa forhuggede, at de maatte taxeres paany, inden deres Værdie kunde bestemmes; at fölgelig Hovedgaard og hiin Kongetiende, uden Bygninger og Skove, beregnet til halvtredsindstyve Rigsdaler for hver Tönde Hartkorn, maatte

---

Herre Gaarde paa Alssöe schall vere indvist for ungefer 6000 Rdlr., Huilchen Summa hand til fulde ville Completere, Erbydende end og Eders Kongl. May. Jagt Heste med behöerige foeder og Stalderum, naar der sammesteds Jagt blifuer, tilbörligen at forsyne, og ellers at bem^te^ Abrahamstrup hereffter som en Jegger Gaard schulle forblifue og Huussverelsse til Eders Kongl. May. tieniste altid rödelig vere, foruden nogen videre Bekaastning paa Huusenis reparation Eders Kongl. May. at tilskrifue, Da er den forslagne prætension udj sig sielf rigtig noch, og bestaar udi det goeds Röenhof paa Alssöe prioriteten 4498 Rdlr. 45 β, for forschudte Contribution af samme Goeds 610 Rd. 17 β, udj en Gaard Sandtberg 364 Rdlr., som belöber sig tilsammen 5473 Rdlr. 14 β, og det öfrige 526 Rdlr. 34 β til de 6000 Rdlrs. Completering contant at erleggis. Huorimod Abrahamstrups Hofuitgaard belöber sig udj Hart Korn 111½ Td. ½ Schepp., Drabye Kongetiende, som ligger til Abrahamstrups Gaard 25 Tdr. 2 schepp. Alle Abrahamstrup Schoufue hafuer tilforn veret taxeret udj Hanss Müllengragts tid for 3000 Suins Olden, Men efftersom baade udj Müllengragtes tid saa og til Flaadens fornödenhed siden meeget udj Skoufuen er huggen, schulle vell were fornöden, at samme Skow af vwillige Mænd blef synit og taxeret, huoreffter den siden kunde anslagis udj dette forschr. Mageschiffte. Er saa Abrahamstrup Hofuit Gaard og thiende, foruden Gaardssens Bygning og Skowene, 136½ Td. 2½ schepp. Hart Korn, som be-

anslaaes til en Værdie af sextusinde ottehundrede og femogfyrgetyve Rigsdaler og fem Mark. Denne Kammerets Vurdering af Hovedgaard og Tiende alene oversteg altsaa ikke ubetydeligt det af Hahn gjorte Bud. Men Kongen antog alligevel dette og gav ham Skovene ovenikjöbet for de sextusinde Rigsdaler. Han skrev med egen Haand paa Kammerets Forestilling: „Hermed er jeg tilfreds, og Skovene behöve ikke at taxeres; jeg vil ikke regne det saa nöie med Hahn; dog maa han ikke forhugge mig Skovene, naar han faaer dem, men snarere söge at forbedre dem[1]."

Rentekammeret ordnede derefter den hele Handel og udstedede den otteogtyvende November 1673 det kongelige Skjöde[2], der ganske sluttede sig til den approberede Forestilling og ikke forbeholdt Kronen nogen Reluition. Abrahamstrup Gaard med Draaby Kongetiende til en Taxations-Værdie af næsten halvniende hundrede Rigsdaler

---

drager sig udj penge, hver Td. Hart Korn bereignit til 50 Rdlr., 6845 Rdlr. 5 ℳ. Thj beroer det paa Eders Kongl. May. allernaad. Villie og videre resolution, Huad Eders Kongl. May. allernaad. behager at med samme Mageschiffte videre schall forholdis. Skat Cammerit d. 23 Octbr. 1673. H. Wind. S. Hondorff. H. Müller. P. Scavenius. H. v. Stöcken. N. Pauelssen.

Kongl. Resol. *Hermed er Jeg nock tilfrids, og behöffuis Schofsene icke videre at taxeris. Jeg wil icke regne det saa nöye med Han, dog maa hand icke forhugge mig Skowen, naar hand faar dem, mens snarere söge at forbedre dem.*

[1] Suhms N. Saml. Tom. I. 1. 47, hvor denne Resolution haves trykt; i Forestillingen tales tillige om, at Hahn havde begjeret Harridskov, men dette sees ikke af den ovenfor meddeelte Forestilling.

[2] Skjödeb. ov. afhænd. Kon. Jordeg. Tom. XVI. S. 653—55 indeholder Materialierne til dette Skjöde. Da disse give authentiske og meget lærerige Oplysninger om hele Sagen, og da jeg ikke har selve Skjödet, skal jeg meddele dette Stykke:

Herr ober Jegermester, Herr Vincentz Joachim von Hahn, An. 1673 d. 28 Novbr. bekommit Ko. Ma. schiöde paa Abrahamstrup Hofuitgaard, Sæd, Aufling, Biugning og schoufue,

meer, end Hahn havde budt, og derhos uden Taxation Veirmöllen, Sundby Færge og Hornsved Skov, blev tilskjödet ham for sextusinde Rigsdaler, hvorimod han ved Revers forpligtede sig til at holde Værelser disponible for Kongen, Staldrum for hans Heste, indplanket Have for hans Hunde, saa og at overlade Kongen den höie Jagt paa Adelvildt, for hvis Skyld Skovene maatte bevares.

Item Drabye Konge Tiende, som tilsammens er anslagen og beregnidt for hartkorn 136½ Td. 2½ skp.

Beregning, af Hans Ko. Ma. Ratificerit den 27 9bris Ao. 1673: Abrahamstrup Gaard Er udj sielff 111½, tönde og ½ scheppe Hartkorn, Drabye Konge Tiende 25 Td. 2 schp., er tilsammen Hartkorn 136½ Td. 2½ schpr. à tönden 50 rdr. Er penge 6845 rdr. 5 ℔. Derved fölger Gaardsens Weyermölle, Som schylder Aarlig 6 pund Miebl. Item Sundbye fergehuus, som giffuer Aarlig till Abrahamstrup 6 ℔ 4 ß j alb. Og er Gaardsens biugning ej heller Taxerit eller anslagen. Hornsweed schoufve belangende, da ere de udj forrige Tiider Taxerit for 3000 suins Olden, Er 125 Td. H. Korn, som siden megit er forhuggen.

Wederleggit, som Hr. ober Jegermester afstaar till hans Ko. Ma., bestaar udj en Indförssel, hand hafuer udj 2de herre Gaarder paa Alsöe, Nemblig Rönhof og Sandberrig, 5473 rdr. 28 ß, Huortill Hr. obr. Jegermester betaller contant 526½ rdr. 20 ß, *(In Margina: Er dend 18 Debembr. 1673 indlefuerit udj Ko. Ma. Rentek.)* Er Tilsammen — 6000 rdr. For Huilchen Summa Nemblig 6000 rdr. hans Ko. Ma. allernaadigst hafuer beuilget Hr. Obr. Jegermester Abrahamstrup Gaard med dessen tilliggende, som her ofuen Specificerit Er, Med diisse Conditioner, at paa Abrahamstrup Gaard, Naar hans Ko. Ma. er der paa per forge Jagt, altid schall vere Staldromb for Jagthestene och End Jndplanchede hauge till Jagt Hundene, huorpaa Herr ober Jegermester Hans Wnderdanigste Revers till Hans Ko. Ma. Erbyder at udgifue og sig derudj at Reversere samme Werelser paa Hans Egen bekostning och Reparation stedtse at Will holde vedligge, og at hans Ko. Ma. sig Allernaadigt forbeholder den Höye Jagt af Adelwilt, Nemblig Stoere hiorte, Hinde, saa og at skoufvene till Dend Ende saa uit Mugligt Conserveris, og formedelst Per forge Jagten Iche till wplicht forhugges.

Ydermeere Beregning Paa Ius patronatus Thill Gierlef Sogen og Draby Annex. Gierlef Sogn: Ko. Ma. Tiende

Skjödet overdrog endvidere til Hahn Kirketienderne og Kirkernes Böndergaarde i Hovedsognet Gierlöv og Annexet Draaby, tilsammen femogfiirsindstyve Tönder og een Skjæppe Hartkorn, imod at han udlagde halv saameget til Rytterhold tjenligt Gods i Fyen. Overjægermesteren indgav hiin Revers [1], anviiste dette Gods til Vederlag, betalte den manglende Suppleringssum i rede Penge, og var derefter Herre af Abrahamstrup. Den kongelige Forvalter paa Amtet, Peder Nielsen, overleverede ham formodentlig Gaarden, medens han selv vedblev at forestaae Oppebörselen af de kongelige Skatter i Abrahamstrup Amt [2].

Er Perpetuerit till vniversitetet j Kiöbenhafn. Kirchens Tiende vj pund Ruug, vj pund biug, iij Tdr. aure, ij schpr. Boghuedgryn = 46 Tdr. 1 schp. Kierche Gaarde: Niels Henningssen x schipr. Rug, xij schpr. Biug = 3 Tdr. 4 schpr., Jörgen Ladefogedt xiiij schp. Rug, xvj schpr. Biug = 5 Tdr., Hans Christophersen j schp. Rug, j schp. Biug = 2 schpr. — Draby Sogn: Ko. Ma. tiende fölger Abrahamstrup Gaard. Kirchens tiende iij pd. Ruug, iij pd. biug = 25 Tdr. 2 schp. Kirchegaarde: Hans Christophersen x schp. Roug, xij schp. biug = 3 Tdr. 4 schp., Hans Christophersen iij schp. Rug, iij schp. biug = 1 Tde. Summa ofuer fornte Kirche Tiender og Kirchegaarder Hartkorn: 85 Tdr. 1 schp.

Og som Kirchene Udaf deris Tiender og Indkombst forsuarligen schall ved magt Holdes, Da anregnis Kirchetienderne og Kirchegaarder og Iorder Jchon for Halfft. Huorfore Hr. Ober Jegermester Hafuer at Vedderlegge Jordegoedz udj fyhn Thill Rytergaarder Tienlig, Epter Egen Erbiudelsse, Hartkorn 42½ Tdr. ½ schp. Siellandzmaahll. (*In Margine: Epter Ryter Rullen og herhos liggende Specification hafuer Hr. Obr. Jegermester Vincenz Joachim von hahn udlagt til Rytergaarde udj fyhn 42 Tdr. 6 schp. 1½ fr. j alb. H. Korn*).

Bortskjödet, foruden nogen reluitions Rettigheds forbeholdelse.

[1] Reversen af 1673 omtales nemlig senere igjen den 22 April 1676 (nedenf. S. 250), da den skulde tilbageleveres Hahn. Udlæget af Ryttergods og Pengenes Betaling anföres in Margine ved det nys anförte Stykke. Hiint var endog lidt meer, end der fordredes.

[2] Rentek. Arch. har nemlig Regnskaber over de oppebaarne kongelige Contributioner af Abrahamstrup Amt for hele Aaret 1674, som ere förte af Peder Nielsen. Jeg har fundet hans Underskrift

Neppe var dette afgjort, förend Hahn henvendte sin Opmærksomhed eller Havelyst paa Böndergodset under Egede, maaskee nærmest i den Hensigt at forhöie Prisen paa dette Gods, som han kort efter vilde sælge. Det förste Forsög var mislykkedes [1]. Anden Gang gik det bedre: Grevinde Moth havde meldt sig som Kjöber, og det Paaskud blev fremdraget, at Landsbyen Egede siden den svenske Krig under K. Frederik den Tredie havde ligget öde. Under tredie Januar 1674 fik Hahn Bevilling paa at oprette et eget Birk af Egede Gods [2] og Dagen efter Tilladelse til at henlægge ikke mindre end tooghalvfjerdsindstyve Tönder Hartkorn af Landsbyen Egede under sin Hovedgaard [3]. Det var en Gjentagelse af Scenerne fra Többerup. Kort efter solgte Hahn begge de Gaarde, som hans afdöde Hustru havde bragt ham, baade Egede og Sparresholm [4], og derpaa ægtede han i samme Foraar, den fjortende April 1674, Ida Hedevig Rumohr [5].

---

i Januar 1675. Om han da boede paa Abrahamstrup, er uvist, eftersom han i December 1674 skrev engang fra Frederikssund, (ovenf. S. 232), hvorfra han da iövrigt endnu gjerne kunde have bestyret sine Forretninger i Amtet; men i Januar 1675 eller senest i Marts s. A. maa han udentvivl være död eller aflöst af en anden kongelig Forvalter, Christoffer Pedersen. See nedenf. S. 248.

[1] See ovenfor S. 234 Not. 3.

[2] Sjell. Reg. Tom. XXIX. fol. 245.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XL. fol. 646. Den kongelige Resolution, givet i Skrivelse til Kammercollegiet af 4 Jan. 1674, er udtrykkelig motiveret derved, at disse 72 Td. Hartkorn hörte til den öde og afbrændte By Egede, og havde siden sidste Krig været brugte under Egedegaards Marker.

[4] Egede ved Skjöde af 16 Febr. 1674 til Grevinde Sophie Amalie Moth, og Sparresholm formodentlig omtrent ved samme Tid til Krigscommissair Sören Lauridsen.

[5] Leths Ligpr. S. 82. Han fik den 3 April 1674 (Sjell. Reg. Tom. XXIX. fol. 291) Tilladelse til at lade sig vie i Huset og den 20 August derefter (ibid. fol. 382) kongl. Confirmation paa

Efter dette Salg vare Abrahamstrup og Hjortespring nu Hahns vigtigste Besiddelser, og det gjaldt ham om at fjerne de Indskrænkninger, som hvilede paa först-

den under 10 April s. A. oprettede Ægtepagt, der skaffede ham en Medgift paa 14000 Rd., hvorimod han med sine Godser i Danmark (Abrahamstrup og Hjortespring nævnes) og Oldenborg indestod for hendes Forsörgelse i hendes mulige Enkestand.

Omtrent ved denne Tid stod Regjeringen endnu i Forhandling angaaende Else Parsbergs gamle Fordringer, og da disse nu engang — idetmindste ved de videnskabelige Undersögelser — ere komne i Forbindelse med Abrahamstrups Historie, skal jeg, i Fortsættelse af det ovenfor S. 213 fg. og 225 fg. anförte, her tilföie, at Geheime-Arch. (Dan. Saml. no. 118, 19) bevarer in Originali en Forestilling fra Skatkammeret til Kongen, hvorved man erfarer Beskaffenheden af disse Fordringer: 1. Hun fordrede efter en Skatkammerets Afregning, dat. 23 Novbr. 1669, en Capital af 5963 Rd., hvilket, siger Kammeret, „saavidt haver sin Rigtighed". 2. Hun fordrede Betaling efter et af sl. Prinds Christian udstedet Brev til sl. Frantz Rantzau (Farbroder til Laurids Ulfelds förste Hustru. See ovenf. S. 214 Not. 1.) af 10 Octbr. 1630 for en Sum af 3700 Rd. Men dette er, bemærker Kammeret, af den Prindsens Gjæld, der ikke godtgjöres uden sær Kgl. Bevilling; desuden er den originale Obligation bleven borte hos sl. Erich Krag, skjöndt han testerer under 29 Juli 1653, at den skulde findes hos ham i god Forvaring. 3. Hun fordrede, efter sl. K. Frederik IIIs Obligation af 21 Juli 1653 til hendes Mand, en Sum af 1698 Rd., hvorom Kammeret siger, at der findes Kongens Befaling til Kammeret d. 19 Juli 1656, at den skulde betales, tilföiende, at Obligation hidrörer fra de tre Aars Forstrækning af Lehnene 1651—53, hvilken Forstrækning igjen skulde erstattes af hans Eftermand i Stjernholms Amt, som dog ikke skeete, fordi Godset blev udlagt til Gjældens Betaling; dog pleie disse Fordringer ikke at godtgjöres uden særlig Kgl. Befaling. Disse tre Poster udgjöre 11361 Rd. og med Renter 12552 Rd.; men Renterne kunne ikke betales, eftersom hverken Afregningen eller sl. Prinds Christians Obligation lyder paa Rente, hvorfor det beroer paa Kongens Behag, hvad og hvormeget deraf der maa betales, og om hun maa betales efter hendes Ansögning af det Stillinge Gods under Antvorskov Amt. Forestillingen er dateret: Skatkammeret d. 28 Januar 1674, og underskevet: H. Wind. Steen Hondorff. P. Scavenius. V. Bering. Friedrich Gise. I. Reizer. Niclas Paulsen.

nævnte. Dertil kunde paa en vis Maade regnes, at Kongetienden i Gierlöv tilhörte Universitetet, medens de övrige Tiender af Godset, Kongetienden af Draaby og Kirketienden af begge Sogne, vare kjöbte af Hahn. Denne Gjerlöv Kongetiende erhvervede han sig nu ogsaa mod en aarlig Afgift til Universitetet[1]. Men den ubehageligste Indskrænkning var dog den, atBöndergodset ikke alene var skilt fra Hovedgaarden og henlagt til Ryttergods, men at det samme Ryttergods derhos vedblev at ville gjöre gjældende de gamle Rettigheder paa Hovedgaardens Enemærker. Chefen for det vedkommende Rytter-Regiment, Generalmajor Arenstorff, yttrede allerede i Begyndelsen af næste Aar 1674 Frygt for, at Rytterbönderne i Amtet, nemlig Ritmester Wonsfleths Compagnie, over tredsindstyve Portioner, og Ritmester Trolles Compagnie, over otteogfyrgetyve Portioner, skulde ved Abrahamstrup Gaards Afhændelse til Hahn komme til at miste det Bygningstömmer, Brændsel og tildeels den frie Græsgang, som de fra gammel Tid havde havt i Skovene[2]. Kongen modtog derom en Forestilling fra Krigs-Collegiet, og forlangte

---

[1] Naar dette skeete, skal jeg ikke ganske nöie kunne sige; men da Consistoriet nogle Aar efter overlod denne Tiende til Kongen, blev det, som ved den Leilighed skal sees, udtrykkelig udtalt, at Hahn havde havt den imod en vis Afgift, der i den nedenfor omtalte Forpagtnings-Contract af 1679 angives til 12 Pund Byg og 6 Rdlr. i Penge.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XL. fol. 684 giver Oplysning derom ved fölgende kongelige Befaling til Kammercollegiet:

Chr. 5. W. S. G. T. Efftersom woris Krigs-Collegium til oss en Memorial allerunderdanigst hafuer indgifuet, iblant andet derudj bestaaende, at voris General Major, oss Elschl. Friderich von Arenstorf, for at Conservere sit underhafuende Regiment samme Collegium hafuer tilskrefuit i dend henseende, at vi til Voris Ober Jegermester, Oss Elskl. Hr. Vincentz Jochum von Hahn, voris Gaard Abrahamstrup med underliggende schoufue, Greszgange oc ald tilbehör allernaad. hafuer afstanden, befrychtendis, at saasom voris Rytterbönder,

den tolvte Marts 1674 Kammer-Collegiets Betænkning. Denne Sag fremskyndede og lettede maaskee Overjægermesterens Bestræbelser for at blive Herre over ogsaa det Abrahamstrupske Böndergods; thi dersom det reiste Spörgsmaal blev afgjort til Gunst for Böndergodset, vilde deraf fölge for Hovedgaarden en Byrde, som jo för jo hellere maatte afkastes, og dersom det blev afgjort til Gunst for Hovedgaarden, vilde Böndergodset efter Arenstorffs Erklæring ikke mere være skikket til Rytterhold. Men Spörgsmaalet blev, som det synes, snarere omgaaet end besvaret. Kongen bevilgede nemlig Hahn ved et Mageskifte alt det Abrahamstrupske Ryttergods[1] imod ligesaamange Rytter-Portioner i godt og besat Böndergods i Sjelland, og endnu i Löbet af Sommeren var Sagen saaledes ordnet, at en kongelig Befaling den sextende September 1674 kunde udgaae til Abrahamstrups forrige Amt-

---

der udj Ambted boende, Nemblig under Ritmester Wonsflets Compagnie ofuer 60 Portiones, oc under Ritmester Trolles Compagnie offuer 48 portiones, som af arrilds tid hafuer hafft fornöden biugnings tömmer, Brendewed oc Giersell af Samme Schoufue, oc en deel frj greszgang derudj, denne deris gamle Rettighed dennem der offuer schulle fragase oc de omsider gandske blifue ruineret, Da er Voris Allernaadigste willie oc befalling, at I dess beschaffenhed med flid effterseer, oc bemte voris Ober Jegermesters meening derhoss fornemmer, som j oss tillige med Eders allerunderdanigst erklering oc betenchende til widere Voris Allernaad. resolution med forderligste hafuer at tilstille. Dermed etc. Hafn. d. 12 Martij 1674.

[1] Rentek. Exped. Prot. Tom. XIV. S. 378 har fölgende kongl. Befaling, der er Kilden til vor Kundskab derom:

Ordre til Herr Enwold Parsberg og Hugo Lützou. Chr. 5. Wor Naade tilforn. Efftersom Vii allernaad. hafuer beuilget Voris Ober Jeggermester, Oss Elschl. Herr Vincentz Joachim von Hahn, at maa bekomme til Mageskifft, huis Goeds af Abrahamstrups Ambt til Ryttergaarde udlagt er imod lige saa mange Ryter portioner udj godt og besat Jordegoeds her udj Vort Land Sielland: Saa er Voris allernaad. Villie og Befaling, at I paa bemte Voris Ober Jeggermesters Anmodning begifuer Eder först til det be-

mand, Envold Parsberg, og til Amtmanden paa Antvorskov, Hugo Lützow, i hvis Amt nemlig en Deel af Vederlaget var bleven anviist, at de skulde besigtige först Ryttergodset i Abrahamstrup Amt, derefter den tilbudte Erstatning og endelig indgive Beretning derom til Kammeret. Dette Arbeide udförtes i Löbet af et Par Maaneder, og Sagen blev endelig afgjort ved et Mageskiftebrev af syttende November 1674 mellem Kongen og Hahn. Denne afstod en betydelig Deel Böndergods i det sydvestlige Sjelland, i Löve- Slagelse- og Flakkebjerg-Herreder, tilsammen otteoghalvtredsindstyve store Gaarde og tyve Huse, hvorimod han erholdt Ryttergodset i Abrahamstrup Amt, der altsaa stod for samme Afgift eller havde samme Hartkorn, men var deelt i et större Antal Gaarde og Huse, som fölgelig hver for sig vare mindre end de afstaaede. Hahn modtog nemlig i alt eenogfiirsindstyve Gaarde og fireogtredive Huse i Draabyerne, Gierlöv, Landerslöv, Törslöv, Lyngerup og Ferslöv [1].

---

gierede Goeds af Abrahamstrup Ambt, og det udj Majorens af samme Regiment ofuerwerelsse tilbörligen grandsker og besichtiger, udj huad tilstand det nu sig befinder, og derimod af hannem annammer og til Ryter Gaarde igien udlegger lige saa godt og besatt Jorde-Goeds udj saa mange Ryter portioner her udj Sædland, som hand Eder forewissendis worder, og effter des lige grandschning dereffter det ene imod det andet tilbörligen liquiderer og derpaa richtige Jordebögger forfatter med des udkrefuende Omstender om begge Godtzes Beskaffenhed, og saaledis samme Eders forretning under eders Hænder beskrefuen straxen udj Voris Skatt Cammer indskicher til des widere Expedition. Dermed etc. d. 16 Sept. 1674.

[1] Geh. Arch., Skjöder Lit. C. no. 78, bevarer det originale Mageskifte, $6^1/_2$ Bl. fol. p. Perg. Det er for vidtlöftigt til at meddeles in extenso, men jeg skal give et Uddrag deraf. Det Gods, som Hahn afstod, var: i Sæbygaards Amt 1 Gaard i Kirke-Stillinge, 18 Gaarde og 7 Huse i Öster-Stillinge, 15 Gaarde og 5 Huse i Næsby ved Stranden, 2 Gaarde i Kjeldstrup, 1 Gaard i Drosselberg; i Antvorskov Amt og Birk 3 Gaarde i Ormidslöv, 13 Gaarde og 5 Huse i Hyllested, 1 Gaard i Höve; i Korsör

Det gamle Abrahamstrupske Gods kom paa denne Maade igjen under Hovedgaarden, og Hahn syntes ret at ville concentrere sine Eiendomme paa dette Sted. I Begyndelsen af det næste Aar, fra den sjette til den trettente Februar 1675, tilkjöbte han sig nemlig endvidere af Rentemester Christian Gersdorf til Söbygaard, af General-Procurör Peder Scavenius og af Generalmajor Arenstorff til Overgaard og Svanholm sex Gaarde og fire Huse i Törslöv og Lyngerup[1], hvorefter det hele Abrahamstrup tilliggendeBöndergods udgjorde syvogfiirsindstyve Gaarde og otteogtredive Huse.

Endnu var tilbage Kongens Forbehold af Jagtleiligheder efter Reversens Lydelse. Dette kunde vel Hahn ogsaa faae aflöst, naar han passede det gunstige Öieblik hos sin kongelige Velynder. Imidlertid indrettede han sig som Herre paa Abrahamstrup: han byggede paa Gaar-

---

Amt 1 Gaard i Taarnborg, 3 Gaarde i Menstrup. Derimod udlagde Kongen ham i Abrahamstrup Amt 15 Gaarde og 15 Huse og Gaardsæder (Huusmænd bosatte paa Hovedgaards-Taxten) i Nedre-Draaby, 10 Gaarde og 6 Huuse og Gaardsæder i Övre-Draaby, 14 Gaarde og 2 Huse i Gierlöv, 11 Gaarde og 4 Huse i Landerslöv, 15 Gaarde og 5 Huse i Törslöv, 7 Gaarde og 2 Huse i Lyngerup, 9 Gaarde i Ferslöv. Skjödet anförer naturligviis Skyldsætningen for hver enkelt Gaard eller Huus; det viser ogsaa, at mange af Gaardene, især i Österstillinge og Næsby, vare deelte imellem to Mænd. Det er dateret fra Kjöbenhavn, læst paa Landsthinget den 17 Febr. 1675, paa Hornsherreds Thing den 2 Marts 1676.

[1] Geh. Arch. anf. St. har ligeledes disse trende Skjöder. Christian Gersdorf, en Sön af Hofmesteren Joa. Gersdorf, Svoger til Griffenfeldt, dengang Rentemester, Kammerraad og Assessor i Kammer-Collegiet, siden Amtmand over Kallö Amt, tilskjödede Hahn 2 Gaarde i Törslöv og 1 Gaard i Lyngerup den 6 Febr. 1675. Peder Scavenius tilskjödede Hahn en Gaard kaldet Lyngerupgaard den 12 Febr. 1675. Frederik Arenstorff tilskjödede Hahn Anpart i en Gaard og i et Kirkehuus i Törslöv, 1 Gaard og 3 Huse i Lyngerup den 13 Febr. 1675. Alle disse tre Skjöder bleve læste paa Landsthing og Herredsthing paa samme Tid som det ovenfor nævnte Mageskiftebrev.

den og erholdt dertil, uagtet dens egne store Skove, i Januar 1675 Egetömmer af Kongen[1]; han anlagde Haver til Stedets Forskjönnelse, han skjænkede efter Datidens Herskabers Viis en Kalk med sit og sin Frues Navn til sin Kirke i Draaby[2], og Kronens tidligere saa betydelige Gods i denne Egn var saagodtsom forsvundet. Det var maaskee en Fölge deraf, at Kongen den ottende Marts 1675 ophævede Abrahamstrups gamle Forbindelse med Frederiksborg Amt og lagde det under Roeskildegaards Amt[3], ligesom han udentvivl paa samme Tid, ved Forvalter Peder Nielsëns Död eller Afskedigelse, ikke antog en egen Forvalter til Indkrævning af de kongelige Skatter i Abrahamstrup Amt, men lod dette besörge ved Fogeden paa Selsöe, Christoffer Pedersen i Skullelöv[4]. Jo

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XLI. fol. 6. Det synes noget Smaaligt, da Regjeringen og Gaven kun var fire Egetræer.

[2] Dan. Atlas, VI. 96, om denne Kalk, som vi senere igjen komme tilbage til. — Angaaende Haveanlægget strax efter S. 254.

[3] Rentek. Exped. Prot. Tom. XIV. 441. Missive til Herr Johan Christoph von Körbitz til Hellerup, Rigsmarchal, Stiftamtmand i Sjelland, Amtmand over Kjöbenhavns og Roeskilde Amter, samt Assessor i Collegio Status, Höiesteret og Krigs-Collegio, saaledes lydende:

C. 5. V. S. G. T. Eftersom Vj Abrahamstrup Ambt allernaad. hafuer ladet udlegge och afhendt, Saa er Voris allernaadigste Villie och befaling, at Du samme ambt tager udj tilbörlig inspection och tillige med Roschilde Ambt lader Administrere och forwalte, Saa at de paabudne Contributioner af Amtschrifueren sammesteds vorder opbaaret och annammet, och ellers forrettis, huis udj Voris tieniste i samme ambt tid efter anden forefalder. Dermed etc. Haff. 8 Martij 1675.

[4] Christoffer Pedersen gjorde idetmindste fra 1 Marts 1675 til 31 Dcbr. 1676 Indbetaling af de kongelige Skatter fra Hornsherred, baade for Abrahamstrup og de övrige Godser, Selsö, Svanholm og Egholm. Dette er vist: Rentek. Archivet har hans Regnskaber for denne Tid og de til ham udstedede Quitteringer. I disse Quitteringer kaldes han undertiden: Christoffer Pedersen

mere Kongens eller Kronens Interesser i Abrahamstrup Amt saaledes formindskedes, desto mere jævnedes Veien for Hahn til at blive befriet fra de Forpligtelser, han havde paataget sig.

Hahn fulgte med den danske Hær til Pommern, og efterat han, som det i Hofsproget hed, ved infatigabel Activitet havde udmærket sig under Wismars Erobring [1], fik han den fjortende Januar 1676 et særligt Birk oprettet af Abrahamstrup Gods, der saaledes blev unddraget Horns Herredsthing [2]. Hans Indflydelse steg under Krigen. Selv Hertug Ernst Gynther af Augustenborg, der som Gouvernör paa Als meente at have Bestyrelsen af de derværende kongelige Skove, maatte formodentlig vige for den kongelige Yndlings General-Inspection [3], medmindre de maaskee forligte sig, da hele det Mothske Hofpartie just dengang, mod Slutningen af Vinteren 1676, samlede sine Kræfter for at skille Kongen og Riget ved den store Griffenfeldt. Dermed faldt den sidste Dæmning mod det Partie, hvortil Hahn hörte, og det var som om Fölgerne deraf ogsaa skulde spores i Abrahamstrups Skjæbne. Thi kun nogle Uger derefter, den toogtyvende

---

i Skullelöv, Ridefoged paa Selsö, saa at han vel ogsaa har havt en privat Tjeneste, hvilket under de forandrede Forhold paa Abrahamstrup uden Vanskelighed maatte have ladet sig gjöre. Bestyrelsen af Skattevæsenet var saaledes, at Christof. Pedersen indkrævede Skatterne og derpaa udbetalte dem deels til Amtstuen mod Quittering af Amtskriver Simon Rasmussen, deels til Compagnierne efter Anviisning paa Matrikul-Skatten af Christen Andersen Dværig og Andre mod Quittering af de militaire Regnskabsförere, saasom en Fændrik Thomas Christensen o. fl. a.

[1] Leths Ligpr. S. 82.

[2] Sjell. Registr. Tom. XXX. fol. 12.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XLI. fol. 203. Kongen befalede den 14 Marts 1676 Kammercollegiet at afgjöre Striden, men tilföiede dog strax derhos, at Hertugens Paastand var imod Hahns Bestalling og Skovordinantsen.

April 1676, skrev Kongen til Kammercollegiet[1], at han paa Overjægermesterens Ansögning havde skjænket og eftergivet den ved Abrahamstrups Afhændelse forbeholdte Ret til Staldrum og Hundehave, og at Kammeret skulde tilbagelevere ham den derpaa udstedte Revers. Et Par Maaneder senere gik Kongen med Hæren til Skaane, og Hahn udmærkede sig formodentlig paany ved infatigabel Activitet[2], idetmindste i sine egne Anliggender. Da han saaledes den toogtyvende September 1676 i Hovedquarteret Snedstrup forelagde Kongen en Lov om Skovtyverier til Underskrift, lod han sig selv med det samme give Halvdelen af de idömte Böder, og derhos et erobret svensk Skib til Foræring[3]. Endelig, efterat han i det næste Foraar 1677 havde ladet optage meget nöiagtige Fortegnelser over de Abrahamstrupske Bönders Restancer og sine Fordringer paa dem for al den Tid, han havde

---

[1] Anf. St. fol. 238. C. 5. W. S. G. T. Viider, at vi efftcr woris Ober Jegermester, os Elschl. Hr. vincentz Joachim von Hahn til Abrahamstrup, Ridder, hans allerunderdanigste ansögning, allernaadigst hafver Skiencket oc efflerlatt hannem ald den prætention oc Ret, som wj os A. 1673 udj Abrahamstrups Kiöb hafde forbeholden, I Sær paa Stalderum til voris Jagtheste, sambt Hundehaugens wedligeholdelse, til voris thienniste oc brug, naar wj did kunde ankomme, Parforse Jachten at holde, hafde reserveret, hvorom hand da udj Skat Cammeret hafuer indgifuen sin revers. Thi hafue I hannem her imod forschrefne sin revers paa ansögning igien at tilstille, oc det saaledis paa behörige steder at antegne lade. Dermed etc. Hafn. d. 22 April 1676.

[2] Leth S. 82. *Ved den Glorieuse Descente paa Skaane oc samme Lands importante Fæstningers, Helsingborgs, Lands-Crones oc Christianstads, tappere Erobring altid hos Hans Kong. Mayts Person allerunderdanigst været tilstede oc ved en Infatigabel activitet sig saaledes comporteret* o. s. v.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XLI. fol. 315. 316, tvende Skrivelser af samme Datum, den ene til Söetaten om det erobrede Skib, den anden til Kammercollegiet om Straffe for Skovtyverier.

besiddet Hovedgaarden[1], benyttede han sig atter af sin Konges Gunst, da han i Sommeren som Meddirectör i General-Commissariatets[2] var hos denne i Landskrone, og udvirkede den sexogtyvende Juli en Skrivelse til Kammercollegiet[3], hvorved Kongen eftergav ham den sidste Rest af For-

---

[1] Geh. Arch., Skjöder Lit. C. no. 78, har tvende Restance-Böger for Abrahamstrup Gods i Hahns Tid, den förste for Aarene 1674, 75, 76 og den förste Deel af 1677, den anden fra 1 Mai 1677 til 1 Mai 1678. Det er hiin, som jeg her sigter til. Den begynder saaledes: *Anno 1677, den 18 Juni, have vi underskrevne efter vores gunstige Principals, Hs. Exc. Velbaarne Herr Oberjægermesterens skriftlige Ordre af Dato den 20 Mai været paa Abrahamstrup, og der havt alle samtlig tilliggende Bönder og Tjenere for os, hos dennem inquireret om alt samme Godses Medhandling udi tre Aar, som er for Ao. 1674, 75, 76 indtil Dato, og da bestaaer vores Forretning og al Abrahamstrups Termins-Restants, Sagefald og andet, som fölger.* Derefter opföres By for By hver Bonde med hans Restance for hvert af de nævnte Aar og for Begyndelsen af Aaret 1677, saaledes 12 Gaardmænd i Landerslöv, 9 i Lyngerup, 15 i Törslöv, 11 i Gierlöv, 23 i Nedre-Draaby, 15 i Övre-Draaby, uden at tale om Huusmændene. Der var saaledes ikke ret mange Bönder paa hele Godset, som havde kunnet svare, hvad de skulde. Men det var paa den Tid temmelig almindeligt. Den hele Forretning er dateret af Abrahamstrup den 28 Juni 1677, med Underskrifter og Segl af *Christen Nielsen, H. Themann(?), Mads Christensen.* — Den anden Restancebog indtil 1 Mai 1678 skal nedenfor 255—56 blive nærmere omtalt.

[2] Til dette Embede var han udnævnt den 9 Marts 1677, efter Leths Forsikring, til Belönning for hans Krigsbedrifter i det foregaaende Feldttog.

[3] Sjell. Tegn. Tom. XLI. fol. 420: Cammer Colleg. om Ny Skiöde til Ober Jægermester Hahn paa Abrahamstrup gaard oc gods foruden nogen reservation paa des Skoufve oc Adelvildt; Item at samme Gaard schal kaldes herefter Jegerpriis.

C. 5. W. S. G. T. Viider, at vj af sær Kongl. Gunst oc Naade allernaadigst hafuer efterlat woris Ober Jegermester, Os Elschl. Hr. Wincentz Joachim von Hahn, den prætention, som wj oss oc woris Kongl. Arf Successorer paa Abrahamstrups Skofve oc Adelwildt udj det derpaa til hannem udgifne mageskiffte Skiöde hafde reserveret, naar par-force Jagt der kunde holdes, saa at vj

beholdet i Abrahamstrup, nemlig den af Skove og Adelvildt, overlod ham Gaard og Gods til fuldkommen fri arvelig Eiendom, befalede, at Abrahamstrup for Fremtiden skulde före Navnet Jægerpriis, og endelig paalagde Kammeret at indkræve det forrige Skjöde, udfærdige et nyt og sende det over i Leiren til Kongens Underskrift. Det nye og ubetingede Skjöde, der skulde træde i Stedet for det ældre og betingede, blev ogsaa to Dage senere, den otteogtyvende Juli 1677, ligeledes i Landskrone forsynet med Kongens Underskrift. Det angik alene Hovedgaarden med dens Tilbehör, da det nysnævnte Mageskiftebrev havde tilsikkret Hahn Böndergodset med fuld Eiendomsret; men det indeholdt nöiagtig Oplysning om, hvorledes Hovedgaarden var bleven Overjægermesterens Eiendom: först at Kongen for sextusinde Rigsdaler deels i Prioriteter, deels i rede Penge havde solgt ham Abrahamstrup Gaard med Veirmöllen, Sundby Færge, Draaby Kongetiende, alle Hornsved Skove samt Draaby og Gierlöv Lunde, havde tillagt Gaarden i al Fremtid Navnet Jægerpriis og bortskjödet den med Enemærker, Ager, Eng, Fiskerie, Adelvildt, den höie og lave Jagt til Hahns og og hans Arvingers evindelige Arv og Eiendom; dernæst at Kongen for fuldkomment Vederlag, bestaaende af sex navngivne og taxerede Böndergaarde i Skovby, Skam og

---

for Os oc voris Kongl. Arf Successorer her effter fuldkommen vil hiemle oc tilstaae bemelte voris Ober Jegermester oc hans Arfvinger samme Abrahamstrups Skofve oc Adelvildt for ald videre tiltale oc reservation som anden deris Ejendom effter egen willie u-imodsigelig at maa nyde oc bruge. Vi ville oc derhoss allernaadigst hafve samme voris Ober Jegermesters gaard Abrahamstrup kaldet Jegerpriis, huilchet Nafn dend her effter u-foranderlig schal hafue oc beholde. Thi hafuer I det derpaa til hannem vdgifne Skiöde til Eder igien at fordre, oc et andet, efftersom forschrefuit staar, udj beste stiil paa nye strax oc uden ophold at opsette oc forferdige, oc Os til videre Vnderschrifuelse allerunderdanigst her ofuer at skicke. Dermed etc. Lands Crone d. 26 Julij A°. 1677.

Vends-Herred i Fyen havde afstaaet Hahn Ius patronatus til Gierlöv og Draaby Kirker og dertil hörende Kirketiender, dog saaledes at Gierlöv Kongetiende, ligesom forhen, skulde forblive hos Universitetet[1].

Saaledes udslettedes til Overjægermesterens Ære det fire Aarhundreder gamle Navn Abrahamstrup, og Skjæbnen vilde, at denne Navneforandring paa det nærmeste skulde falde sammen med en heel ny Epoche i Gaardens og Godsets Historie.

Hahn raadede nu paa Jægerpriis som uindskrænket Herre, og han havde vel ligefra Begyndelsen raadet saaledes; thi mange Foranstaltninger ligesom mange Sagn knytte sig til hans kortvarige Herskab. Det siges, at han saa voldsomt forhuggede Skovene, at de Huller, som hans Öxe frembragte, aldrig senere ere blevne udfyldte; det siges ogsaa, at han var en stræng Jorddrot, for hvis Villie eller Lyster Bondens Velfærd kom lidet i Betragtning; det siges, at han var en lidenskabelig Jæger, der Dag og Nat gjennemstreifede Egnen og med sit vilde Fölge indjog Beboerne Skræk[2]. Alt dette er vel Sandhed. Men det

---

[1] Geh. Arch., Skjöder Lit. C. no. 78, bevarer det nye Skjöde p. Perg. med Kongens Underskrift og store Segl; men da det kun kom til at gjælde i et Par Aar og ikke indeholder uden een historisk Oplysning, som ikke tidligere er anfört og godtgjort, skal jeg indskrænke mig til at meddele denne. Rentekammerets Overslag siger os, at Hahn skulde udlægge Jordegods i Fyen til 42½ Td. ½ Skp. Hartkorn for Gierlöv og Draaby Kirketiender (s. ovenf. S. 241); men da Skjödet af 1673 ikke hidtil er fundet, lærer man först af dette nye Skjödebrev, hvilket Gods der havde tjent til Vederlag for disse Kirketiender i Hornsherred. Det var nemlig sex Böndergaarde i det nordlige Fyen: 1 Gaard i Svendstrup i Skovbyherred; 1 Gaard Gyngstrup og 1 Gaard i Slaugstrup, begge i Skamherred; 1 Gaard i Harndrup, 1 Gaard i Eiby og 1 Gaard i Borringeby, alle tre i Vendsherred, tilsammen 42 Td. 6 Skp. 1½ Fkr. 1 Alb. H. K.

[2] Jeg har kun Sagn at stötte mig til. Det, der giver ham Skyld for Hornsveds Mishandling, er temmelig almindeligt, ihvorvel Kammeret allerede omtalte denne Mishandling, som vi have seet

kunde dog ogsaa være muligt, at hans fremmede Herkomst, den almindelige Mening om Misforholdet mellem hans virkelige Fortjenester og Lykkens Gunst, og overhovedet hans aabenbare Svagheder, Synder og uheldige Indflydelse paa Fædrelandets store Anliggender kunde have stillet i Skyggen hans bedre Egenskaber og gavnlige Foranstaltninger paa den mindre Skueplads, som Abrahamstrup eller Jægerpriis aabnede ham. Hans Foretagender som Godseier vække nogen Formodning om, at han besad en vis Driftighed eller Handlekraft og et friere Blik paa den rette Benyttelse af Landeiendomme, end dengang var almindeligt, hvad enten nu dette udgik fra ham selv eller fra de Mænd, til hvem han overlod Bestyrelsen, saasom en vis Peter, Sager [1], der synes at have været hans Forvalter, eller en Oluf Hansen, der nævnes som hans Secretair og senere som hans Families Befuldmægtigede [2]. Overjægermester Hahn lod saaledes for det förste Jægerpriis's Avlsbygninger sætte i bedre Stand, opförte en ny meget stor Lade samt et nyt Kohuus, og anlagde en Urtehave og Frugthave ved Gaarden. Han drev dernæst selv Hovedgaarden, i de förste Aar rimeligviis endog uden Hoverie, inddeelt i otte store Marker, der modtoge en Udsæd af halvtrediehundrede Tönder, og underholdt et Meierie paa halvandethundrede Köer, og han skabte derhos en heel ny

---

ovenf. S. 238, för han fik den. Sagnet omBöndernes Frygt for ham og hans uafladelige Jagter lever endnu i Egnen af Hjortespring, hvor gamle Folk ogsaa i vor Tid have hört tale om „Jægermester Hane" og hans vilde Færd.

[1] Forvalter Peter Sager siges i en den 29 April 1679 med Godsets Bönder gjort Afregning, der nedenfor S. 256 nærmere vil blive omtalt, at have været Hahns Fuldmægtig.

[2] Denne Oluf Hansen optræder 1680 ved Godsets snart fölgende Overlevering til Kongen som en vigtig Person, og han besörgede endnu et Par Aar senere (1682) i Kjöbenhavn den Hahnske Families Anliggender, idetmindste hvad Jægerpriis's Afhændelse og Overlevering angaaer.

mindre Ladegaard, hvorpaa han kunde fodre hundrede Stude [1]. Han benyttede fremdeles de ved Hornsveds Ödelæggelse eller Forhugning opstaaede skovlöse Partier, idet han paa disse lod opföre en ganske ny Bondeby, der kaldtes Jægerpriis's Skovboere eller, som det synes, stundom simpelthen Landsbyen Jægerpriis [2], og bestod af fireogtyve mindre Böndergaarde eller Boelsteder, hvis temmelig rigelige Jordtillæg vel endnu kun var af ringe Beskaffenhed, men hvoraf noget bedre i Tiden og ved Menneskeflid kunde udvikle sig. Endelig synes ogsaa Bondergodset at have været efter Omstændighederne i en taalelig Forfatning. Vistnok havde saagodtsom alle Bönderne betydelige Restancer. Da han lod optage Fortegnelser over disse fra förste Mai 1677 til förste Mai 1678, befandtes fireogfiirsindstyve Gaardmænd [3], tolv Skovboere og nogetnær alle Huusmænd paa Godset at skylde ham alene i de tre Kornsorter omtrent sexhundrede og tredsindstyve Tönder foruden mange andre Naturalydelser [4], og ved Af-

---

[1] Alt dette siges og udföres saaledes nærmere i den Synsforretning, som Rentemesteren Geheimeraad von Stöcken i Foraaret 1680 lod optage over Jægerpriis, og som nedenfor yderligere vil blive meddeelt.

[2] Dan. Atlas VI. 96 anförer Landsbyen Jægerspriis med 24 Gaarde og dertil særlig en Deel Skovhuse og Vangemænd, som formodentlig senere lidt efter lidt ere etablerede paa forskjellige Steder; men smsteds II. 324 skrives: Nedre Draaby Skovhuse. Paa Hahns Tid og i de dengang forfattede Jordeböger benævnes disse nye Gaarde: Skovboerne, eller „Skovmænd og Skovhuse".

[3] I Februar 1675 synes det hele Antal af Böndergaarde under Abrahamstrup at have været 87. See ovenf. S. 247.

[4] Geh. Arch., Skjöder Lit. C. no. 78, bevarer tvende Restanceböger for denne Periode. Den förste er en Afregnings-Bog mellem Godseieren og Bönderne for Skatterne fra Nytaar 1677 til 1 Mai 1678, og for Landgilde og Laanekorn fra 1 Mai 1677 til 1 Mai 1678, og den er indrettet saaledes, at der anföres, hvad hver Bonde

regningen for det fölgende Aar, optaget den niogtyvende April 1679 af hans Forvalter Peter Sager, var Tilstanden ikke meget anderledes [1]. Men saaledes vare Forholdene

---

havde betalt og endnu var skyldig, hvilket til Slutning paa hvert Sted er underskrevet deels af den vedkommende Bonde selv, ialmindelighed med latinske Initialer, da Bönderne kun undtagelsesviis kunde skrive, deels „efter Begjering og til Vitterlighed hos hver Mands Navn" af tvende Personer, en vis Hans Knudsen og en anden, der blot tegner sig N I S. Det er altsaa Böndernes egenhændige Tilstaaelse for, hvad de vare skyldige. Bogen ender med disse Ord: *Herforuden resterer alt schattekorn for ao. 77. Iligemaade schattekorn for Ao. 1676, som Bönderne hafuer faaet til Laanekorn og brödkorn igjen.* Den anden Bog indeholder Resultaterne af den förste, saaledes som disse synes opgjorte paa Forvalterens eller Ridefogdens Skriverstue. Den lærer os at kjende Antallet af Hahns Skyldnere paa Godset og Restancernes hele Belöb. Restancer havde 22 Gaardmænd og alle Huusmænd i Nedre-Draaby, 14 Gaardm. og 4 Huusm. i Övre-Draaby, 12 Gaardmænd og Huusmændene i Gierlöv, 12 Gaardm. og Huusmændene i Landerslöv, 16 Gaardm. og Huusmændene i Törslöv, 8 Gaardm. og Huusmændene i Lyngerup, og 12 Skovboere paa Skoven. Den hele Restance udgjorde: 248 Td. 2 Sk. Rug, 343 Td. 4 Sk. Byg, 67 Td. Havre, 30 Lam, 19½ Gjæs, 54 Höns, 130 Æg, 5 Sider Flæsk, 2½ Otting og 24 Pund Smör, 5 Fodernöd, 13 Rd. 1 ꝁ 8 β Fodernödspenge, 4 Rd. 1 ꝁ 14 β Gjesterie, 9 Rd. 14 β 1 Alb. Landgilde- og Holdspenge, 1 Rd. 1 ꝁ 6 β 2 Alb. og 2 β groot samt 2 ꝁ 4 β Gaardspenge, hvorpaa dog var betalt i Penge 3 Sletdr. 2 ꝁ 8 β.

[1] Anf. St. haves ligeledes en Afregningsbog indtil Slutningen af April 1679, indrettet som den förstnævnte af de to nylig omtalte. Den begynder saaledes: *I. N. I. Antegnelse-Bog og Afregning, som er gjort med Jægerpriis's underliggende Bönder Anno 1679, paa huis de med resterer, imidlertid Forvalter Peter Sager haffuer været Fuldmægtig.* Derefter fölger, Bye for Bye, hver Bondes Navn med hans Restancer og egenhændige Underskrift, enkelte Gange heelt udskrevet, men for det meeste med latinske Initialer og stundom istedenfor disse et Mærke eller Bomærke. Men her findes ikke Vitterlighedsvidner ved hver Underskrift, hvorimod disse Vitterlighedsvidner have undertegnet hele Bogen tilligemed Forvalteren. Efter en kort Extract og Oversigt ender nemlig Bogen med disse Ord: *Herforuden rester endnu hos nogle af Bönderne Tærskepenge*

paa den Tid næsten allevegne, og Aaret derpaa kunde hans Fuldmægtig Oluf Hansen udtrykkelig afgive den Erklæring, at der paa Jægerpriis aldeles ikke fandtes noget öde Gods, hvilket udentvivl langt fra var det almindelige [1].

Efterat Hahn saaledes havde ordnet sin Hovedgaards Drift og til samme Tid ved Kongens Gunst havde opnaaet Geheimeraads-Værdigheden og Elephantordenen [2], bestemte han sig til fra förste Mai 1679 af at bortforpagte Jægerpriis til Peder Hansen Munk. Dette skeete ogsaa; men selve Forpagtnings-Contracten blev först en Maaned senere fuldkommen redigeret [3]. Hahn forbeholdt sig Værelser paa Borgegaarden, den nye Ladegaard, Skovene, Jagten, Möllen og en Deel af Stutteriets Udbytte, men overlod Munk alle Hovedgaardens Sædemarker, Enge, Græsgange,

---

og Soldaterpenge, som ei her er antegnet, mens Forvalteren dennem selv vil indfordre og til Herns betjendters Löns Afbetaling nyttig gjöre. At saaledes er forhandlet og Regnskab giort, bekræfte vi underskrevne under vore Hænder. Af Jægerpriis den 29 April 79. Peter Sager mpp. Hans Knudsen Eghd. Jörren Nielsen Eghd.

[1] Synsforretn. af 1680 siger: *Ellers befindes Goedtset effter denne tids leilighed temmelig Vel at were wed magt, Saa indtet ligger öde* o. s. v.

[2] Leths Ligpr. S. 83. Han blev Geheimeraad den 8 April 1678 og Ridder af Elephanten den 11 Marts 1679.

[3] Bentek. Arch. har denne under 1 Juni 1679 mellem Hahn og Munk endelig afsluttede Forpagtnings-Contract i en Copie, verificeret af Otto Krabbe, der senere ægtede Hahns Datter. Da den indeholder mange Oplysninger om locale Forhold, skal jeg her meddele den i Udtog.

„Anno 1679 dend 1 Junij, haner wii underskrefne med hinanden slutted og indgaaed effterschrefne Contract, som paa fölgende maade effter disse oprettede Conditioner af os paa begge sider schadeslös holdes og effterkommes schal". Contracten selv bestaaer af to Stykker. I det förste udtaler Hahn sine Forpligtelser i 15 Artikler saaledes: 1. Han overlader Munk fra afvigte 1 Mai af i sex Aar Jægerspriis's underliggende Sædeland, Engeslæt, Græsgang i Marken og de i Skoven indhegnede Enemærker, nemlig Kohaven, Stæren

Enemærker i Skovene og Olden til trehundrede Sviin; endvidere Brændsel, Möllebrug og Fiskerie til egen Huusholdning, fri Overfart ved Sundby Færge, Qvægbesætningen og tolv Heste for en bestemt Kjöbesum, og endelig fuldt Hoverie af Godsets Bönder. Munk skulde derimod erlægge hver ellevte Juni totusinde og ethundrede Rigsdaler Courant, Afgiften til Universitetet for Gierlöv Kongetiende

---

og Öxenkoppelen; men han forbeholder sig Ladegaarden og Store Skoven. 2. Han overlader Munk Draaby og Gierlöv Konge- og Kirketiender; 3. ligeledes Brugen af hele Besætningen af Köer og Tyre, saa at Hollænderen skal affinde sig med Munk for Köernes Brug siden 1 Mai; 4. ligeledes fri Olden paa Skoven til 300 Sviin, 5. ligeledes fornöden Ildebrand, 300 Læs Ellebrænde, og furnede Træer, som Bönderne skulle hugge og tilkjöre ham; ligeledes Maling til sin Huusholdning paa Stedets Veirmölle og Hestemölle; ligeledes den lille Krabbedam, Borggraven og Dammen i Haven at besætte med Fisk, Fiskeret i den gamle Skovsö og i Stranden; ligeledes til Höitiderne fire Stykker Vildt, og Hjælp af Urtehaven til sit Kjökken; 6. ligeledes fri Overfart over Færgen for ham, hans Folk og Producterne af Marken og Hollænderiet; 7. ligeledes den Deel af Besætningen og Rugen, der var paa Gaarden og maatte overlades ham, dog mod særlig Betaling efter Overeenskomst; 8. ligeledes 12 af de bedste Fölhopper, udvalgte af Hahns Stutterie paa Stedet; 9. ligeledes de til hans Gods og Huusholdning fornödne Værelser paa Borgegaarden, hvorfor Gartneren, der boer i Huset over Broen, skal anvises en anden Leilighed ved Enden af den store Ridestald; ligeledes Brugen af Inventariet i disse Værelser; dog at Hahn selv, naar han var paa Gaarden, forbeholder sig den store Stue og Sengekammeret; 10. ligeledes det brugelige og lovlige Arbeide af Bönderne til Gjerdsel, Plöining, Saaning, Engeslæt, Höst, Tærskning, Sædens Indkjörsel til Kjöbenhavn eller en Vei paa fire Miil, dog altid om Vinteren og med Slæde, naar Veiene ere gode; ligeledes 50 Kjörseler til at före Meieriets Producter til Kjöbenhavn; ligeledes hver Dag en Huusmand til Smaa-Arbeider; 11. ligeledes skal Munk, naar han vil fraflytte Gaarden, hjælpes med 40 Vogne og Baade, om det behöves, for en Vei af fire Miil; thi efter tre Aars Forlöb kunne begge Parter med et Fjerdingaars Opsigelse hæve Forpagtningen. 12. Hahn bekoster alle Reparationer ogsaa paa Ladegaardens Huse. 13. Saasnart Höet af Islöv Mark var indhöstet til Kongens Tjeneste,

og Halvdelen af Quartalskatten, der hvilede paa Tienderne, og Hahns Forvalter skulde opkræve Contributionerne paa Godset, hvormed der iövrigt skulde forholdes, som Brug var ved alle saadanne Forpagtninger. Contracten blev sluttet for et Tidsrum af sex Aar, dog at den efter Forlöbet af de trende förste Aar kunde opsiges med et Fjerdingaars Varsel fra begge Sider.

Saavel denne Bortforpagtning som de mange paa Gaarden trufne Foranstaltninger og Forbedringer tydede paa, at Hahn betragtede Jægerpriis som en varig Be-

---

skal hele denne Græsgang overdrages til Munk, som derpaa kan indsætte sit Qvæg, hvilket den Mand, der boer paa Stedet, skal være ansvarlig for; men dersom Kongen igjen skulde gjöre Forandring med Islöv Mark, saa at Forpagteren mistede den, skal han enten have anden Erstatning derfor eller afkortes 100 Rdlr. i Afgiften. 14. Med Hensyn til Contributioner, der kunde paabydes, saasom Familieskat, Qvægskat og deslige, skal forholdes, som brugeligt er i Riget ved slige Forpagtninger. 15. Hvad Sæd Hahn iövrigt maatte levere Munk enten af Landgilden eller af den lille Sædegaards Avling, skal Munk betale efter Capitelskjöb. I det andet Stykke udtaler Munk sine Forpligtelser i 8 Artikler: 1. Han skal aarlig den 11 Juni betale Hahn i Alt 2100 Rd. Courant, den halve Deel i Kroner, den anden halve Deel i Smaamynt: desuden skal han svare Universitetet Afgiften af Gierlöv Kongetiende, nemlig 12 Pund Byg, 6 Rdlr., og Halvparten af Quartalskatten af alle fire Tiender, som gjör omtrent 10 Rdlr. 2. ligeledes skal han til næstkommende 11 Dcbr. betale alt, hvad han af Hahn kjöbte, saasom Qvægbesætning og andet; 3. ligeledes leverer han Halvdelen af de ham overladte Fölhoppers Afkom, naar de om Vinteren ere overfödte. 4. Den overleverede Qvægbesætning skal taxeres, og hvad Munk ikke ved Fratrædelsen kunde tilbagelevere, skal han derefter erstatte med Penge. 5. Fiskedamme og Værelser skulle afleveres, som de modtages. 6. Munk lover at assistere Hahns Forvalter paa Stedet med Raad og Daad i Hahns Interesse ved Contributionernes Indkrævning, Landgildens Oppebörsel og Godsets Conservation; 7. ligeledes ved Fratrædelsen at aflevere Stedet i god Stand og besaaet, som han modtog det, og 8. endelig at erstatte, hvad Brandskade der ved hans eller hans Folks Forseelse kunde foraarsages.

siddelse. Ogsaa Kongen synes at have været tilböielig til at opgive Kronens umiddelbare Gods i denne Egn, da han nyligen ligeledes havde afhændet Patronats-Retten til Skiby til Herren paa Egholm, Baron Oluf Rosenkrands [1]. Men pludselig forandrede Situationen sig, og Hahn beholdt ikke Jægerpriis meer end lidt over et halvt Aar efter hiin Forpagtning. Den egentlige Grund til, at Hahn skilte sig ved denne Eiendom er uvis; man veed ikke, om man skal söge den nærmest hos Sælgeren eller hos Kjöberen. En Betragtning af de fölgende Begivenheder kunde maaskee lede til nogen Formodning. Efter Stilstanden i Lund den tredivte August 1679 beredede Kongen en Reise til Holsten; men förend han tiltraadte den, indledte han Forhandlinger med Overjægermesteren om at kjöbe Jægerpriis. I denne Anledning lod Hahn den trettende September opsætte en i höi Grad mærkelig Vurdering af dette Gods [2]. Böndergodset og de

---

[1] Rentekam. Arch. bevarer nogle authentiske Forklaringer angaaende det Gods i Roeskilde og Jægerpriis Amter, som Kongen havde solgt, men hvortil en i Aaret 1717 nedsat Commission tilkjendte Kongen Reluitionsret. Heraf sees blandt andet, at Oluf Rosenkrands d. 15 Octbr. 1664 havde faaet Skjöde paa en meget stor Gaard i Skiby, der stod for 21 Td. 3 Skp. H. K. efter den gamle Matrikul, men 13 Td. 5 Skp. 3 Fkr. 2 Alb. efter den nye, og 3 mindre Gaarde, hver af 1 Td. 1 Skp. H. K. beregnet til 50 Rd. pr. Td. H. K.; at Poul Moth d. 30 November 1664 havde faaet Skjöde paa en Gaard i Ferslöv, og endelig — at Oluf Rosenkrands, Friherre, Ridder, Herre til Egholm og Enggaard, Etatsraad og Assessor i Höiesteret, d. 14 Juni 1678 havde faaet Ius patronatus til Kirkerne i Skiby og Giershöi (Annex til Sæby) med Kaldsret til Præstekald og Degnekald, dog saaledes at Kongen forbeholdt sig Indlösningsretten efter Forordn. af 1 December 1664 med 25 Rd. pr. Tde. Hartkorn.

[2] Geh. Arch., Skjöder Lit. C. no. 78, bevarer fölgende Document: Bereigning Offuer Jegerpriis Gaard oc Gods effter Jtzige beschaffenhed. *Hofvidgaardens Taxt*, huorunder forstaaes först Gaarden oc Enemercher sampt Ladegaardens brug:

to Kirketiender, som han havde erholdt ved Mageskifte og mod fuldt Vederlag, lode sig efter de gjældende Taxationer, femogtyve Rigsdaler for Tönden af Tiende-Hartkornet og fyrgetyve Rigsdaler for Tönden af det contribuable Hartkorn, let beregne til omtrent toogtredive tusinde to hundrede og niogtredive Rigsdaler. Anderledes forholdt det sig med Hovedgaarden. Denne tilligemed tilhörende Draaby Kongetiende, Veirmöllen, Færgen og de store Skove havde Hahn for fem Aar siden kjöbt af Kongen for sextusinde Rigsdaler; men nu beregnede han paa Grund af de indförte Forbedringer disse selv samme Eiendomme til en Værdie af treogtredivetusinde firehundrede og niogfiirsinds-

---

Gaardens gamle Taxt 111½ Td. ½ schep., Draabye Konge Tiende 25 Td. 2 schep., Mölleschyld 6 Pd. Meel 10 Td., Er = 146 Td. 5½ schep. à 50 rdl. *7349 Rdl. 2 ß.* *Kirchens tuende Tiender* af Gierlöff Sognn 46 Td. 1 schep., Draabye Sognn 25 Td. 2 schep. Er = 71 Td. 3 schep., Reignes for halfft, à 25 rdl. *1787 Rdlr. 3 ß.* *Bönder Godset* udi Gierlöff oc Draabye Sogner, Efterschrefne Byer Neml. Offre Draabye, Nedre Draabye, Gierlöff, Landerslöff, Löngerup oc Törslöff, Sundbye Fergehuus oc en Eng wed Kolhuusset, som til den gaard i Landerslöf bruges, Er ungefehr bereignet effter Jordeböger hartkorn 761 Td. 2½ schep. à 40 Rdlr. *30,451 Rdl. 4 ß.* *Hornswed Schouf* med de begge underliggende Schoufve, Draabye oc Gierlöf Lunder kaldet, huorpaa, naar fuld Olden er, kand der paa brendes 9000 Suin, er, hartkorn effter Sedwanlig Taxt 24 Suins Olden, 375 Td. hartkorn à 40 rdlr. *15000 Rdlr.* Saa har ieg oc med stor bekostning udj samme Schoufve oc Lunder paa Kradt oc Õde steder ladet opryde, foruden nogen Schoufschade, Sædeland oc Engebond effter hosfölgende Jordebog, som ieg har ladet opbygge oc satt saaledes i Werch, at det er udj fuld brug til at gifve Schat oc Landgilde, sampt giöre hofning oc alt ligesaawel som andre Bönder oc Bolliger paa Godset, bedragende sig til 128½ Td. hkorn à 40 rd. *5140 Rdlr.* Til med er *godset* i mange maader med Gröffter oc andet *forbedret* sampt en *Ladegaard paa Nye anlagt*, til aparte brug wed Schoufsiden; Dissligeste opbiugt en stor *Nye Kornlade* paa Jegerspriis oc ladet alle huussene, som mesten war forfalden, udj Borge- oc Ladegaarden fuldkommen paa Nye *reparere;* Der er ocsaa anlagt en *Vrte oc Löst-hauge*, sampt *Fischedamme* oc mange Gröffter

tyve Rigsdaler! Saaledes vurderede han Gaard og Gods til henimod sexogtredsindstyvetusinde Rigsdaler. To Dage efter begav Kongen sig paa Reisen til Pinneberg [1], formodentlig under fortsatte Forhandlinger med Hahn angaaende Kjöbet af Jægerpriis. I Pinneberg blev Sagen afgjort. Her, den niogtyvende September 1679 [2], forærede Kongen sin Overjægermester det slesvigske adelige Gods Seekamp med Meierigaarden Holtenau og alt hvad dertil hörte afBöndergods, Ager, Eng, Græsgang, Skov, Fiskeri, Jagt og Herlighed som en arvelig Besiddelse for ham og hans Efterkommere i mandlig og qvindelig Linie, efter hvis Afgang det skulde falde tilbage til Kronen. Det lod sig vel tænke, at Kongen ved denne Leilighed underhaanden havde aftalt med sin Yndling, at denne skulde nedsætte Prisen paa Jægerpriis, hvis fortræffelige Jagt-Revier og Beliggenhed gjorde det saa vel skikket til et kongeligt Lystslot. Gavebrevet paa Seekamp indeholder dog intet derom; men Hahn slog

---

ladet opkaste, oc endeel *ödegaarder opbygt*, Saa oc gaardsens Enge oc Ager Jord en stor Deel wed Rödning formerit, huilchet alt har kostet ofuer *6000 Rdlr. Summarum 65,728 Rdlr. 3 ß.* Foruden Jegerspriiss huusse oc Biugninger, Wildbahnen, Fischerie, Bircherettighed, Jura patronatus oc anden Herlighed, Gaarden fölger, Huilchet alt iche blifuer reignet, mens heden stilles, udj hanns Kongl. Mayt. Naade, Och Forblifuer Stedse Eders Kongl. Mayt., Min allernaadigste Herres aller underdanister och troplihtigster Theiner *Vincents J. Hahn.* Kjöbenhaffn d. 13. Septembr. Anno 1679.

[1] Laurentzens Tage-Regist. S. 138: *Sept. 15, Begab der König sich auff die Reise nach Pinnenberg, und der Vice-Admiral Bielche segelte nach der Elbe* — i Anledning af Stridighederne med Hamborg.

[2] Det slesv. Min. Arch. har Gavebrevet af anförte Indhold. Da Fæstningen Frederiksort laa paa Seekamps Grund, vilde Kongen lade afpæle og forbeholde sig et Stykke om Fæstningen, hvorimod han vilde fradrage 6 Plove af de 22 Plove, som Seekamp Gods var matriculeret for. Gavebrevet er dateret Pinneberg d. 29

henved sextusinde Rigsdaler af paa Jægerpriis's Vurderingssum, og den tredie October 1679 blev han i Pinneberg enig med Kongen om Salget[1]. Kongen skulde betale tredsindstyvetusinde Rigsdaler for Gaard og Gods. Naar man fra denne Sum drager den bestemte Vurdering af Böndergodset og Kirketienderne, saa tilbagekjöbte Kongen for henved otteogtyve tusinde Rigsdaler, hvad han et Par Aar tidligere havde solgt for sextusinde. Det var en god Handel!

Saaledes vendte da Jægerpriis efter en kort Fraskillelse igjen tilbage til Kronen. Dermed begynder en heel ny Periode for denne Gaard, hvis ældre Historie nu er afsluttet. Vi skulle blot med nogle Ord fölge den for Jægerpriis saa mærkelige Hahn til Enden af hans egen ogsaa snart sluttede Löbebane.

Hahn stillede Seekamp paa Jægerpriis's Plads i sin Titel[2]; men han stod nærmere, end Nogen ahnede, ved det Maal, hvor baade Gods og Titler tabe deres Betydning. Endnu för det solgte Jægerpriis var overleveret til Kongen, döde han den femogtyvende Januar 1680 i den unge Alder af syvogfyrgetyve Aar. Kongens Gunst fulgte ham udover Livets Grændse: et kongeligt Rescript

---

Septbr. 1679, og er endnu Grundvolden, hvorpaa Besiddelses-Retten, efterat den mandlige Descendents var uddöd, blev 1731 confirmeret for Hahns qvindelige Descendenter (Grev Schack), hvilken Confirmation ved senere Thronskifter gjentagende er fornyet. — Men om nogen Afhændelse af Jægerspriis er der aldeles ikke Tale i Donationsbrevet, hvoraf vistnok iövrigt ikke fölger, at jo saadant ved denne Leilighed kunde være aftalt mellem Kongen og Hahn.

[1] Paa det nysnævnte Overslag af 13 Sept. 1679 findes nemlig fölgende med Kongens egen Haand skrevne Ord: *Herom har wij Sluttett Kiöb Med Ob. Jegermester hahan paa 60,000 Rdl., som hanum aff Omslaugs Penge inden 6 aar aarligen 10000 Rdl. schal worde betalt, og til vndder pant settis 2 forwercker vdi dett Oldenburgsche. Datum Pinnenberg den 3 8tob. 1679. Christian R.*

[2] För kaldte han sig Herre til Jægerpriis og Hjortespring, nu til Seekamp og Hjortespring.

af niende Februar tillod, at hans Begravelse uden Hensyn til de almindelige Lovbud maatte udsættes efter hans Arvingers Bestemmelse [1], og et andet af femtende April befalede den kongelige Confessionarius, Dr. Hans Leth, selv at holde Ligtalen over ham [2]. Der blev ogsaa sörget for hans Eftermæle. Leth udgav sin prægtige Lovtale; Sjellands unge Biskop, Hans Bagger, udstedede i Universitetets Navn et latinsk Sörgeprogram, Professor Ole Borck et latinsk Sörgedigt [3], og Liigkisten i Roeskilde Domkirke fik en lang Inskription [4]. Anderledes löde de Mindesmærker for Efterverdenen, som i Stilhed bleve opsatte: en ung Videnskabsmand skrev taus i sin Dagbog, at Mange glædede sig over Hahns Död, fordi de ansaae ham for en skadelig Minister for dette Rige [5]. Ogsaa disse Ord fra Samtiden ere blevne bevarede. Efterverdenen har da her, ligesom ved saa mange andre Leiligheder, Valget mellem det Vidnesbyrd, der er givet i et stille Kammer, og det, der löd i Kirken og de høie Sale.

---

[1] Sjell. Registr. Tom. XXXI. fol. 358.

[2] Sjell. Tegn. Tom. XLII. fol. 252. Under samme Datum udgik en Kongl. Skrivelse (ibid. fol. 252 b) til M. Michael Henrichsen (Tistorf, Sognepræst ved Nicolai Kirke), at det var paalagt Dr. Leth at forrette Tjenesten ved denne Leilighed i hans Sognekirke.

[3] Alt dette og desuden et Epicedium af den unge Hans Wandal (Sön af Baggers Formand og siden selv Prof. theol.) er samlet med Leths Ligprædiken, der udkom, forsynet med Baggers panegyriske Approbation, i Kjöbenhavn 1683 in Folio.

[4] Pontop. Marm. Dan. Tom. II. App. p. 286.

[5] Bircherods Dagb. v. Molb. S. 202. Jens Bircherod, siden Bisp i Aalborg, opholdt sig dengang hos sin Fader, Professor Jacob Bircherod i Odense.

p. 16 Skog Skott til Vognæs St... Bege, 1681 —

C. F. WEGENER,

HISTORISKE EFTERRETNINGER

OM

ABRAHAMSTRUP GAARD

I ÆLDRE OG NYERE TID.

ANDEN DEEL.

KJÖBENHAVN.

TRYKT I L. LEVINS BOGTRYKKERI.

HISTORISKE EFTERRETNINGER

OM

ABRAHAMSTRUP GAARD

I ÆLDRE OG NYERE TID.

LÆSTE I DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFTSELSKAB
PAA CHRISTIANSBORG DEN VII MAI MDCCCLIV.

AF

C. F. WEGENER.

ANDEN DEEL.

KJÖBENHAVN.

TRYKT I L. LEVINS BOGTRYKKERI.

MDCCCLVI.

Det gamle Abrahamstrup havde faaet Navnet Jægerpriis, der meget snart og uden noget offentligt Bud antog Formen Jægerspriis, som i det fölgende skal bruges. Gaarden og Godset vendte tilbage til Kronen, og Hahn, der i nogle faa Aar havde havt en saa betydelig Indflydelse paa begge, var död, strax efter at han igjen havde skilt sig derved. Denne Forandring af Navn og af Eier, der paafulgte i saa kort Mellemrum, betegner en Hovedepoche i Jægerspriis's Skjæbne. Den danner Udgangspunktet for dets nyere Historie, som derfra i en og samme Aand eller Retning fortsættes gjennem en Periode af hundrede og femoghalvfjerdsindstyve Aar indtil vore Dage, da dets nyeste Historie synes at skulle begynde. Men det nyere Jægerspriis's Historie er, med Undtagelse af enkelte Afsnit, hverken saa afvexlende og lærerig eller saa fuldstændig oplyst ved authentiske og tilgjængelige Aktstykker som det gamle Abrahamstrups.

Det nyere Jægerspriis blev ligesom andet umiddelbart Krongods bestyret af det Kongelige Rentekammer, naar det ikke paa kortere eller længere Tid var overdraget til Medlemmer af det Kongelige Huus, ved hvis Afgang eller Afkald det atter vendte tilbage til Rentekammeret, indtil det paany kunde blive bortgivet. Den lokale Bestyrelse var betroet til en paa Gaarden boende Mand, en Ridefoged, Forvalter eller Inspectör. Dette var den stadige Gang under hver Konges Regjering. Men Bestyrelsen af Jægerspriis udmærkede sig med Undtagelse

af den Periode, hvori det var overladt til Kong Christian den Syvendes Broder Arveprinds Frederik, ordentligviis ikke fremfor den af andre Kronens eller Privates Godser paa samme Tid, og Bestyreren havde hverken den udstrakte Myndighed eller den personlige Anseelse som hine gamle Lehnsmænd, i hvis Sted han paa en vis Maade var traadt. Et magert Stof at bearbeide.

Det nyere Jægerspriis's Historie frembyder derhos Vanskeligheder paa Grund af Kildernes Utilstrækkelighed. Naar Godset umiddelbart blev bestyret af det Kongelige Rentekammer, sendtes naturligviis ligesom i Lehnstiden alle Beretninger til dette, og de bevares endnu i offentlige Archiver, hvorfra saamange authentiske Aktstykker til den ældre Historie i förste Deel ere leverede. Saasnart derimod Jægerspriis gik over til et Medlem af Kongehuset, blev det et privat Gods, hvorfra Rentekammeret ikke modtog udförligere Efterretninger end fra ethvert andet Gods; det Meste forblev i den prindselige Forvalters nu ikke let tilgjængelige Brevkammer, og det Kongelige Geheimearchiv som Huusarchiv har i ældre som i nyere Tid kun ufuldkomment modtaget de Höikongelige Personers skrevne Efterladenskaber, og saagodtsom intet vedkommende Jægerspriis.

Men den nyere Jægerspriisiske Histories ringere Betydning og mangelfuldere Kilder blive dog paa Grund af dette Skrifts Plan mindre fölelige. Den ældre Historie skulde være Hovedsagen; den nyere kun et Tillæg til denne, og jeg skal end ikke af det rigere Materiale eller det udförligere Forarbeide, som enkelte Perioder kunde tilbyde, lade mig forlede til en Vidtlöftighed, der vilde staae i Misforhold til det Hele.

Jægerspriis, som ved Kjöb igjen var bleven Kronens Eiendom, var dog endnu ikke Kjöberen overleveret ved Sælgerens uventede Död. Men uden at oppebie den formelige Overlevering, lagde Kongen Gaarden og Godset under Rentekammerets Overbestyrelse, og allerede den tredie April 1680 udstedede Rentemesteren Geheimeraad Henrik v. Stöcken i Kongens Navn en Confirmation og Fornyelse af den mellem Hahn og Peder Hansen Munk sluttede Forpagtnings-Contract for de tidligere bestemte trende Aar, at regne fra förste Mai 1680[1]. Vilkaarene bleve i det Væsentlige uforandrede: Munk fik Hovedgaarden med Ladegaard, Jorder, Enge, Urtehave, Fiskerie, Olden af samtlige Skove, fri Maling paa Möllen, halvandethundrede Meieriköer, Hoverie af Bönderne til Gaardens Drift, Brænde-Udviisning af Skovene, Ægter ved Bönderne med Gaardens Frembringelser til Kjöbenhavn, Overfart ved Sundfærgen, Draaby Konge- og Kirketiende og Gierlöv Kirketiende, Alt mod en aarlig Forpagtningsafgift af totusinde-

---

[1] Rentek. Arch. har endnu denne Forpagtnings-Contract, der begynder saaledes: C. 5. Giöre Alle vitterligt. Eftersom vores forrige Geheimeraad og Overjægermester afg. Herr Vincentz Joach. Hahn udi forleden 1679 Aar haver oprettet en vis Contract med Peder Hansen Munck over Jægerspriis Gaards Forpagtning, og den nu ved hans dödelige Afgang, og at Vi samme Gaard Os igien tilforhandlet have, saavidt er forandret: saa have Vi nu o. s. v. Derpaa fölge Vilkaarene i femten Artikler. — Af ældre Forpagtere finder jeg i Draaby Kirkeb. 1668 „Forpagteren Peder Andersen Hegelund" som Fadder ved en Daab. Smstds og ved lignende Leilighed nævnes 1669 „Koforpagteren paa Jægerspriis", men Navnet anföres ikke. Dog lærer man deraf, at Meieriet allerede dengang var særlig bortforpagtet.

tohundrede Rigsdaler god Courant at erlægge i tvende Terminer, den eenogtredivte December og den förste Mai, i det kongelige Zahlkammer; han skulde derhos paa Kongens Vegne indkræve Skatterne, Landgilden og den uvisse Indkomst af Godsets Bönder, og derfor nyde en aarlig Lön af halvtredsindstyve Rigsdaler. I sidstnævnte Henseende betragtedes altsaa Forpagteren Peder Munk, ligesom adskillige af hans Forgjængere, tillige som Kongens Embedsmand, stod i megen Anseelse paa Gaarden og Godset, var Kongens „Forvalter" paa Jægerspriis, en Titel, der ogsaa undertiden offentlig blev ham givet[1].

Derefter udgik fra Rentekammeret under förste Mai 1680 et Commissorium til Assessor og Kammersecretair Frederik Giese til Giesegaard, Ridefoged Hans Rostgaard paa Kronborg og Forvalter Christen Nielsen paa Jægersborg at modtage Jægerspriis af Hahns Secretair Oluf Hansen[2] og umiddelbart igjen overlevere det til Forpagteren Peder Munk: de skulde ved denne Leilighed besigte Hovedgaardens Bygninger, Marker, Ladegaarde, Vangene i Skoven, Agerlandets Fordeling, Fiskeparkerne og samtlige GodsetsBöndergaarde og Huse, og over alt dette forfatte et Inventarium, som med Peder Munks Underskrift vilde blive at indsende til Rentekammeret,

---

[1] F. Ex. i Commissairernes Indberetning om Godsets Modtagelse og Overlevering til ham, som nedenfor anföres; ligeledes i en Skrivelse (Rentek. Ordre- og Missive-Böger, No. 627 fol. 41b) fra Rentekammeret til ham af 6 Juli 1680, o. s. fr. — I Draaby Kirkebog (1680 Fest. Ascens. J. C.) kaldes han endog *Ober-Inspectör paa Jægerspriis*, da hans Datter Elisabeth var til Daaben. Men det er vel at betragte som et Galanterie af Degnen.

[2] Oluf Hansen forestod virkelig Overleveringen. Jeg skal alligevel ikke lade ubemærket, at der maaskee var en anden „Forvalter" paa Jægerspriis: thi ved en Barnedaab i Gierlöv Kirke Söndagen for Fastelavn (Dom. Sexagesima) nævnes foran Færgemanden Peder Löck og Birkeskriveren Hans Knudsen — „Forvalteren Johan Wilhelm". Jeg erindrer ellers ikke at have truffet paa denne Mand. Han kunde dog mulig være fra et af Nabogodserne.

for siden igjen at benyttes under Gaardens Aflevering ved Forpagtningstidens Udlöb; de skulde ligeledes meddele Godsets Skovrider, Jens Söborg, den fornödne Instrux til den muligste Vedligeholdelse og Forbedring af de Jægerspriisiske Skove[1].

Den fornyede Forpagtning tog sin Begyndelse strax fra samme förste Mai af. Men Commisssairerne kunde under Höitidelighederne ved Prindsesse Ulrikke Eleonores Formæling[2] og paa Grund af Kongens forestaaende Reise til Grevskabet Oldenborg og de deraf fölgende Forretninger[3] ikke indfinde sig til Áastedmödet paa Jægerspriis för den fjortende Juni. Her traf de strax de Hahnske Arvingers Befuldmægtigede Oluf Hansen, som fremlagde Jordebogen og Inventariet, der skulde tjene til Veiledning ved Godsets Modtagelse. Commissionen undersögte Alt, hvilket maatte tage Tid[4]; men den fandt Alt rigtigt. Den nye Jordebog og det nye Inventarium blev i det Hele som de ældre. Begge ere vigtige og authentiske Kilder til Kundskab om Jægerspriis's Tilstand, som det var, da Kongen atter overtog Godset, og som det derefter i en lang Aarrække vedblev at være.

Jordebogen[5] begyndte med en Beskrivelse af Godsets

---

[1] Orig. i Rentek. Arch. Ogsaa in extenso indført i Commissairernes Indberetning.

[2] Tage-Regist. S. 143—46. Formælingen selv paa Skotterup ved Halmstad den 6 Mai 1680.

[3] Commissairerne undskyldte selv Udsættelsen med Kongens forestaaende Reise. Tage-Reg. S. 148 nævner den Oldenborgske Reise.

[4] Rentek. Arch. bevarer som Vidnesbyrd derom adskillige Breve til Fr. Giese, der formodentlig kun i nogle Dage blev paa Jægerspriis, fra Christen Nielsen, som synes at have været meest virksom ved Forretningen.

[5] Rentek. Arch. har flere Jordebøger fra denne Tid. Jeg holder mig i det fölgende til tvende af dem, nemlig den af Oluf Hansen selv underskrevne og den, som er vedföiet Commissairernes Indberetning, hvilke begge ere ligelydende.

Omfang: Jægerspriis Slot og Hovedgaard samt underliggende Gods, der grændsede op til Hornsherred, strakte sig mod Syd og Sydvest til Onsved under Svanholm og Skullelöv under Selsöe Gods, og var forresten omgivet af Stranden eller Isefjorden. Derefter fulgte de trende Hovedstykker om Gaarden selv, om Tienderne og om Böndergodset. Gaarden selv havde endnu uforandret den gamle Hovedgaardstaxt, hundrede og elleve Tönder treogenhalv Skjæppe Hartkorn[1]. Til Gaarden hörte for det förste Slottet og Ladebygningerne, om hvis Tilstand Inventariet skulde give nærmere Oplysning. Dertil hörte for det andet de gamle Ladegaardsmarker, inddeelte i otte Vange, nemlig Krabbedamsvang, Möllevang, Övredraabyvang, Ryet og Ryddelandet, Leergravsvang, den lille Ertehave, Vangen ved Aages Huus og den nyryddede Vang; ligeledes den lille Ladegaard, oprettet af Hahn i Hornsved Skov, med fire ikke ubetydelige Vange, hver omtrent fyrgetyve Tönder Land store[2]. For det tredie hörte til Hovedgaarden adskillige Enge, nemlig Kongens Enghave ved Stranden, den lille Enghave bagved Hollænderiet, den store Eng, Stæren, i Hornsved, nogle Enge i Gaardens Vange og den Eng i Skoven, som laa til den lille Ladegaard; dertil kom endnu tvende meget anseelige Græsgange, Kokobbelen og Öxnekobbelen. For det fjerde havde Gaarden vidtlöftige Skove, navnlig den store Hornsved, Draabylund og Gierlövlund, med Olden, Græsgange og meget Vildt. Til Gaardens umiddelbare Eiendomme regnedes ogsaa Færgehuset[3] samt Fiskerier i Damme og

---

[1] Saaledes i Meulengrachts Tid. See ovenfor I Deel S. 207.

[2] Disse fire Vange finder jeg ingensteds særlig navngivne; deres Areal slutter jeg mig til af det, som Inventariet indeholder.

[3] Færgehuset bortfæstedes paa visse Vilkaar. I Slutningen af K. Christian IVs Tid nævnes David Færgemand, og siden Hans Davidsen og Rasmus Davidsen i Færgen, der vel have været hans Sönner og maaskee ikke selv Færgemænd. Peder Löck

og Strand, hvorom Inventariet gav nærmere Underretning. Endelig havde Jægerspriis sin egen Birkeret og udelukkende Jagtret overalt paa Godset, der heelt laa i Kongens Vildtbane. — Tienderne, som deels fulgte med Jægerspriis's Patronats-Ret over Gierlöv og Draaby Kirker, deels ved særlig Overeenskomst vare erhvervede[1], udgjorde i Alt sexoghalvfemtsindstyve Tönder og fem Skjæpper Hartkorn, og bestode af Gierlöv Sogns Kirketiende, sexogfyrgetyve Tönder og een Skjæppe, Draaby Sogns Kongetiende, femogtyve Tönder to Skjæpper, og sammes Kirketiende til et lige Belöb. — Böndergodset udgjorde, Skovboerne, Veirmöllen og lidt öde Gods iberegnet, paa den Tid lidt over ottehundrede Tönder Hartkorn[2]. Det bestod af Nedre-Draaby med nitten Gaarde, af hvis Fæstere fire desuden dreve særlig skyldsat Gaardsædejord[3], af Hartkorn hundrede og fireogfyrgetyve Tönder, fem Skjæpper og eet Fjerdingkar, og dertil fjorten Huse; Övre-Draaby med fjorten Gaarde af Hartkorn niogfiirsindstyve Tönder, fire Skjæpper og eet Fjerdingkar, samt fire Huse; Gierlöv med fjorten Gaarde, af hvis Fæstere een desuden drev en særlig skyldsat Gaardsædejord, af Hartkorn hundrede og sexten Tönder, to Skjæpper, tre

---

eller Löcke var Færgemand nogle Aar efter Souverainitets-Epochen og vedblev at være det omtrent en Snees Aar derefter. Hans Eftermand Peder Pedersen var maaskee hans Sön.

[1] Nemlig Draaby Kongetiende, der særlig var perpetueret hos Jægerspriis. See ovenf. I D. S. 207. 239. Derimod hörte Gierlöv Kongetiende ikke dertil, men til Universitetet (ib. S. 241), af hvilket Hahn blot forpagtede den mod aarlig Afgift.

[2] Nöiere angivet 808 Tdr. 4 Skp. 2½ Alb., hvoraf 737 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb. faldt paa det egentlige Böndergods efter Jordebogen.

[3] Betyder her udentvivl Jord, som havde ligget til Gaarde, der nu vare öde eller uden Fæstere. Nedre-Draaby havde nemlig tidligere i det mindste 23 Gaarde (See I D. S. 251 Not. 1); nu 19 Gaarde og 4 Gaardsædejorder.

Fjerdingkar og halvandet Album, samt ni Huse; Landerslöv med tolv Gaarde og nogle Stykker særlig skyldsat Kirkejord af Hartkorn hundrede og tre Tönder, samt tre Huse; Lyngerup med otte Gaarde af Hartkorn otteoghalvfemtsindstyve Tönder, fire Skjæpper og to Fjerdingkar, samt fem Huse; Törslöv med sytten Gaarde, af hvis Fæstere een drev en særlig skyldsat Gaardsædejord, af Hartkorn hundrede og fireogfiirsindstyve Tönder, fem Skjæpper og eet Fjerdingkar, samt tre Huse. Disse sex Byer[1] havde altsaa fireogfiirsindstyve Gaarde og sex Gaardsædejorder med Hartkorn syvhundrede og syvogtredive Tönder, tre Skjæpper, tre Fjerdingkar og to et halvt Album, samt otteogtredive Huse. Dertil kunde vel endnu regnes Skovboerne, der, skjöndt bosatte paa Hovedgaardens oprindelige Grund, nu vare særlig skyldsatte og hoveripligtige under den lille Ladegaard; de vare i Alt fireogtyve deels Gaarde deels mindre Steder[2] og stode tilsammen for syvogfyrgetyve Tönder, to Skjæpper og eet Fjerdingkar Hartkorn. Ligeledes kunde henföres til Böndergodset Jægerspriis's Veirmölle, der, om den end maaskee stod paa Gaardens Grund[3], dog var særlig skyldsat for ti Tönder, fem Skjæpper Hartkorn og bortfæstet til Peder Erlandsen[4]; og endelig to öde Jorder i Gierlöv, som

---

[1] Godset havde været större. Salg og Mageskifter kunde hyppig frembringe nogen Forandring. Den betydeligste Afgang var vistnok den, hvorved de store Gaarde i Skullelöv (1669) vare komne til Selsöe. See ovenfor I Deel S. 226—27.

[2] Jordebogen sætter de fleste af disse Gaarde til lidt over 2½ Tönde Hartkorn; men nogle havde neppe 1 Tönde og et lille Sted kun 3 Fdk. Den eneste lidt större Gaard var bortfæstet eller overdraget til Skovrideren Jens Söborg og stod for 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk.

[3] I en Extract, som er tilföiet Jordebogen, findes nemlig Möllen sammenregnet med Hovedgaards-Taxten.

[4] Her er kun Tale om een Mölle under Jægerspriis, da den tidligere nævnte Mariboholms-Mölle ikke mere synes at forekomme,

Færgemanden Peder Löcke havde havt, men nu frasagt sig, og som stode for tolv Tönder fem Skjæpper Hartkorn. Det hele Antal af större eller mindre Böndergaarde, Möllen, Gaardsædejorden og de öde Gaarde deri medregnede, vilde altsaa stige til hundrede og sytten med det ovennævnte for Böndergodset anförte Hartkorn. Endelig det hele paa Hovedgaarden, Tienderne og Böndergodset hvilende Hartkorn vilde udgjöre omtrent tusinde Tönder, lidt meer eller mindre efter forskjellige Beregningsmaader[1].

Inventariet var ligesom et Supplement eller en yderligere Forklaring over den Deel af Jordebogen, der angik selve Hovedgaarden og dens umiddelbare Tilliggende. Det bestod af tre Stykker: om Lösöre af alle Slags i Bygningerne og Haven, om Bygningernes Beskaffenhed og om Hovedgaardens landöconomiske Tilstand og Drift. Det förste Stykke opregnede Alt, hvad der ved Overleveringen fandtes i hver enkelt af Hovedgaardens Bygninger eller Længer, gjennemgaaende disses forskjellige Værelser, Kamre eller Afdelinger. Det nævnede först det store

---

i al Fald ikke under dette Navn. I Jægerspriis Mölle anföres omtrent ved Souverainitetens Indförelse en Hans Möller, der nok har været Peder Erlandsens umiddelbare Forgjænger; i Slutningen af Christian Vs Regjering nævnes Anders Arvedsen som Möller, og i hans Slægt synes Möllen at være bleven til ved Begyndelsen af det 19 Aarhundrede.

[1] I den nysnævnte Extract, hvormed Jordebogen sluttes, er hele Hartkornet angivet til 1017 Tdr. 2 Fdk. 2½ Alb., nemlig for Hovedgaard og Mölle 122 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk., de sex Byer 737 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., Skovboerne 47 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk., Tienderne 96 Tdr. 5 Skp. og de to öde Jorder 12 Tdr. 5 Skp. Men denne Extract er senere tilföiet, og Oluf Hansen har, skjöndt han anförer alle de samme enkelte Dele med den angivne Hartkornstaxt, dog kun angivet Summen af Hartkornet til 977 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. ¼ Alb. ⅜ Penning. Jeg tör neppe ansee det for en Regningsfeil; men jeg veed saa ikke, hvorledes han er kommen til denne Sum.

grundmurede Huus i Borgegaarden ved Broen og deri den store Stue mod Vest, Sengekammeret, Contoiret, Borgestuen, Spisekammeret, Kjökkenet, Kammeret paa Kjökkengangen, Bryggerset og Kjelderen med alt Indbo[1] i hvert enkelt Rum; dernæst selve Slottet, hvori den store Borgestue, et Værelse mod Vest, den överste Sal mod Vest, den anden Sal mod Öst og Kammeret mellem begge Sale, ligeledes med Angivelse af Bohave paa hvert Sted; det blev derhos bemærket, at Borggraven var af Hahn forsynet med en ny Kampesteensmuur paa de tre Sider, nemlig fra Skriverstuen til Havens Indgang og paa begge Siderne ud imod Haven. Inventariet nævnede fremdeles Haven med Lysthuus og alle de Frugttræer, som fandtes baade i den ældre Have og i den nye[2]; endvidere Staldbygningen med

---

[1] De gamle Fortegnelser over Indbo ere ofte ret lærerige, men det forekommer mig dog ikke, at de her i hvert enkelt Værelse eller Rum anförte Mobilier have noget særlig characteristisk. I Værelserne nævnes Ege- og Fyrreborde (Schifuer), Ege- og Fyrre-Sengesteder, et Ege-Skab med udsnittet Arbeide, en stor rödmalet Kiste med udhugget adeligt Vaaben, Bænke o. desl. — I Bryggerset en Kölle, en Olden, et stort Bryggekar, et Stöbekar, en indmuret Bryggekjedel o. s. v. I Kjælderen nævnes to gamle Zerbster Ölfade.

[2] I den gamle Have: 1 stor Vildstamme med Æbler og Pærer, 1 Æbletræ, 1 Valdnöddetræ, 7 Blommetræer, 25 Morelletræer, 22 store alm. Kirsebærtræer, 40 toaarige do., 40 smaa do., 96 Rostokske Lindetræer og i Bomskolen 40 Poder af Æbler og Pærer samt 22 Kirsebærtræer satte af Kjernen. — I den nye Have: 39 Æbletræer, 34 Pæretræer, 1 Pundkirsebærtræ med 3 Poder under, 19 Morelletræer, 63 alm. Kirsebærtræer, 6 hamborgske hvide Blommetræer med 2 Poder under, 24 alm. Blommetræer, 1 Löntræ, 1 Linsentræ, 2 Sevenbomtræer, 1 Hæk med Provindsrosentræer og mange Roser i Lystquartererne, 6 Anlæg med Buxbom, 2 do. med Timian, 1 Solskive og 1 Vaaben i Buxbom-Anlæg. Hegnene om alle Quarterer anlagte med Ligustrum, Ribs og Stikkelsbær, 5 Rabatter med Lavendel, 6 Quarterer med Hvidkaal, 3 Quarterer med alleslags Roer, Rabatter satte med Gulerodfrö, Lögfrö og ung Timian, 2 Quarterer med Brunkaal, 2 Quarterer med Erteskok, tyrkiske Bönner, vælske Bönner, Sukkererter og hvid Sennep. — Hahn havde paa

deri værende Redskaber, Skriverstuen paa samme Maade og endelig Hollænderens Bolig med Fortegnelse over Lösöre i dens enkelte Dele, i Stuen, i Kammeret ved Stuen, i Spisekammeret og i Melkestuen. Det andet Stykke var en Synsforretning over de enkelte Bygningers Tilstand: det store grundmurede Huus, som kaldtes Slottet, var bröstfældigt paa Vinduer og Vindueskarme og behövede en Deel Tagsteen og Kalk til Tagets Udbedring, for at ikke Bröstfældigheden skulde tage Overhaand, Loftet fordærves og endnu större Reparationer blive nödvendige; det store grundmurede Huus i Borgegaarden for Vindebroen[1] behövede kun en ringe Udbedring med Tagsteen og Kalk; den store Staldbygning var i god Stand; den store nye Lade, opfört af Hahn, fireogfyrgetyve Fag lang og sex Fag bred af Muur og Bindingsværk med Straatag og tvende Porte, var ogsaa i god Stand; den nye Kostald, opfört af Hahn, tredive Fag af Muur og Bindingsværk med Straatag, ligeledes; den for nogle Aar siden af Elletömmer byggede Oxestald paa fjorten Fag heldede derimod allerede mod Vesten og behövede Hjælp; den gamle Fæstald paa otteogtyve Fag var skröbelig; Skriverstuen, hvori Fogederne havde deres Værelser, var nogenledes ved Magt; Hollænderie-Boligen ligeledes; Ladegaarden, som Hahn havde ladet opföre i Hornsved Skov,

---

Jægerspriis en Gartner ved Navn Willum Hardus el. Wilhelm Hardus, formodentlig en Fremmed, der vistnok havde gjort alle disse Anlæg, og fortsatte siden i samme Stilling sin Virksomhed gjennem en lang Række af Aar. Hans Eftermand Antoni kunde maaskee være af Ridefoged Henrik Antonis Slægt, hvilket dog er ganske uvist.

[1] Derved maa udentvivl forstaaes den nuværende söndre Flöi eller Længe, der vender ud imod Ladegaardsbygningerne, skjöndt den först senere har modtaget sin nuværende Skikkelse. Hvad der dengang kaldtes „Slottet", bliver altsaa den nuværende nordre Flöi eller Længe, navnlig Midtpartiet af samme, der vender ud imod Haven, og er forsynet med det store Taarn.

var i fuldkommen god Stand, og ved denne fandtes tillige en Oxestald med Leervægge til halvtredsindstyve Par Öxne. Det tredie Stykke af Inventariet gav kortelig Oplysning om Hovedgaardens Agerbrug, Fædrift og Fiskerie. De otte gamle Ladegaards-Marker udgjorde tilsammen trehundrede og tre Tönder Land, nemlig Krabbedamsvang niogfyrgetyve, Möllevang toogtredive, Övredraabyvang syvogfyrgetyve, Ryet niogtredive, Leergravsvang halvfjerdsindstyve, den lille Ertehave sexten, Vangen ved Aages Huus fireogtredive og den nyryddede Vang sexten Tönder; og disse Marker, der alle vare gjödede undtagen Övredraabyvang, bleve deelte i fire Dele, hvoraf de tre dyrkedes, medens den fjerde laa over[1]; til Ladegaarden i Skoven hörte fire Marker, tilsammen hundrede og tredsindstyve Tönder Land, og af disse fire Marker bleve de to besaaede med fiirsindstyve Tönder Rug, medens de to andre brugtes til Höslæt og gave tredsindstyve Læs; den hele Udsæd i Gaardens Marker var dengang tohundrede og tooghalvtredsindstyve tre Fjerdedeel Tönde, nemlig hundrede og niogfyrgetyve Tönder Rug, fiirsindstyve en Trediedeel Tönde Byg, og treogtyve en halv Tönde Havre. Til Qvægets Underholdning Vinter og Sommer tjente de ovennævnte Enge og Græsgange, saaledes at Kongens Enghave ved Stranden ordentligviis gav tredsindstyve Læs Hö, den lille Enghave ved Hollænderiet tredive, Stæren tohundrede og Eng-Stykkerne i Gaardens Vange fyrgetyve Læs; Kokobbelen kunde græsse tohundrede Köer og Öxenkobbelen ligesaamange Öxne[2]; den daværende Qvægbesætning udgjorde halvandethundrede Köer, hvoraf de hundrede og tredive taxeredes til sex Rigsdaler Stykket, Resten, som vare gamle, til fem Rigsdaler, saa

---

[1] *Disse Vange*, hedder det, *blifuer deelt udj 4 Parter, deraf saaes de 3 parter, og den 4de ligger udj leide.*

[2] Disse Græsgange ere udentvivl i Hovedsagen det Areal, hvoraf den mindre Avlsgaard, Christiansminde, i vore Dage er dannet.

at hele Qvægbesætningen kunde anslaaes til en Værdie af ottehundrede og firsindstyve Rigsdaler. Fiskerierne endelig, som hörte til Jægerspriis, vare den store og lille Krabbedam i Krabbedamsvang, nylig opstemmede samt forsynede med Tömmerværk og Prop eller Stigboer[1], Andekjær i Skoven, ligeledes opstemmet, gröftet og forsynet med Prop, en lille Söe i Skoven og to mindre oprensede Huller, hvortil endnu kom et Bundgarns-Stade til Sildefiskerie i Stranden; men de fleste af Fiskedammene vare uden Besætning, og kun for Skovsöen nævnedes Giedder, Aborrer, Brasen, Flirer og Skaller.

Saaledes befandtes Jægerspriis's Tilstand, da det vendte tilbage i Kronens umiddelbare Besiddelse. Endnu i samme Aar sluttede Kongen, efter at have confirmeret det af Hahn udstedede Kaldsbrev for M. Frederik Davidsen Knopper som Sognepræst i Gierlöv[2], en Overeenskomst med Universitetet, hvorved han erholdt Kongetienden af Gierlöv paa de samme Vilkaar, hvorpaa denne havde været Hahn afstaaet[3]. Godset blev nu behandlet som andet Krongods under Rentekammeret; Birkebrevet

---

[1] Det hedder i Inventariet: *Stoere oc liden Krabbe dam er nyligen opstoffuet vden Besetning — findes for samme damb Tömmerwerck oc Prop.*

[2] Kongl. Confirmat. af 3 August 1680. Draaby Kirkeb. nævner Præsterne fra 1646 saaledes; Jacob Tagesön död 18 Febr. 1658, Anders Richardsen död 23 Octbr. 1664, Svend Jensen Bödeker död 21 Mai 1676, kort efter at ogsaa hans Capellan Peder Lauridsen Hindsholm, som han kun havde i 27 Uger, var död, og derpaa Mag. Knopper, der blev „introduceret" Anno 1676, festo Visitationis Mariæ. Han var Præst i Gierlöv og Draaby lige til sin Død d. 28 Januar 1714.

[3] Act. Consistor. (medd. af Prof. Kall Rasmussen): *1680 d. 18 Septbr. blev sluttet, at efter Hs. Majs. naadigste Begjering skulde Gierlöv Kongetiende transfereres til Hs. Maj. paa samme Vilkaar, som sal. Hr. Oberjægermester Hahne den havt haver, alleneste at der bliver mentioneret om den aarlige Afgift at observeres efter Hs. Majs. Skjöde.*

ophævedes, skjöndt dog Birkedommeren Anders Christensen og Birkeskriveren Hans Knudsen forbleve, og Jægerspriis gjenforenedes med Hornsherred[1], og hele dette Herred, som i sex Aar havde ligget under Roeskildegaards Amt, underlagdes den niende April atter Frederiksborg Amt, hvoraf det för Hahns Tid havde udgjort en Deel[2]; en ny Jordebog skulde derhos forfattes over Jægerspriis og de övrige nordsjellandske Amter[3]. Kort efter foregik en endnu mærkeligere Forandring, idet For-

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. XLII. fol. 364: Brev af 14 Sept. 1680 til Amtmanden i Roeskilde Amt, Hr. Io. Christof. Körbitz, at, eftersom det Hahn givne Birkebrev (af 14 Jan. 1676. I D. S. 249) nu var ophævet, skulde han igjen henssætte Thinghuset ved Landerslöv, og Jægerspriis svare under Hornsherredsthing, ligesom Hjortespring og Græssetgaard under samme Thing, som för Birkebrevet blev givet Hahn. Dog nævnes fremdeles Birkedommere for Jægerspriis Gods uden Hensyn til hiin kongelige Befaling. Jeg vil ikke paatage mig at forklare Grunden dertil. Beholdt man maaskee Navnet Birkedommer for Herredsfogderne? I K. Christian IVs sidste Aar nævnes (1646) Herredsfogden Laurids Skött; derpaa (1666) Henrik Rasmussen i Frederik III Tid; saa (1676) Povel Jensen, der udentvivl var Anders Christensens Formand, (som Birkedommer (?) og som Herredsfoged (?).

[2] Rentek. Ordr. o. Missive-Böger, No. 627. fol. 101—2: Brev til Amtm. Körbitz i Roeskilde, at han ikke skulde befatte sig mere med Jægerspriis, der nu skulde underlægges Frederiksborg Amt, og Brev til Amtm. Bülow i Frederiksborg, at han skulde overtage Jægerspriis under sit Amt, begge af 9 April 1681. Begge findes ogsaa i Rentek. Exped. Protoc. Tom. XVI p. 170 og det förste derhos in Orig. — Hvorledes Jægerspriis var lagt under Roeskilde Amt d. 8 Marts 1674, see I D. S. 248.

[3] Rentek. Exp. Prot. Tom. XVI p. 175—76: Instrux for Commissairerne at forfatte en alm. Taxt over alle Landeiendomme, og Ordre at begynde med Amterne Kronborg, Frederiksborg, Jægerspriis og Kjöbenhavn. Commissairerne her nævnes p. 178: Etatsr. Tage Thott til Vognserup, Assessor og Secretair i Kammer-Col. Frederik Giese til Giesegaard og Anders Boelsen paa Hellestrup, af 16 April 1681. Samme Dag fik Körbitz Brev (Orig. i Rentek. Arch.) at assistere dem.

Hille Rosenkrantz afstaaede 1680 Vognserup til Tage Thott mod Eriksholm i Skaane
Thott solgte den 1686 for 18.000 Rd. til Assessor Chr. Simonsen.
Vognserup: Holbæk Amt, Tudse Hrd. Kundby S.

pagtningen blev hævet, og Gaardens Drift umiddelbart for Kronens Regning overdraget til det kongelige Rentekammer.

Uagtet nemlig Forpagteren ifölge Contracten endnu havde to Aar tilbage, udgik der under sexogtyvende April 1681 en Rentekammerskrivelse til Christen Nielsen, der havde aflöst Henrik Meincke som Amtsforvalter paa Frederiksborg[1] og derfra udövede et vist Tilsyn med Jægerspriis, at han i Forbindelse med Hans Rostgaard, Forvalter over Kronborg, og Mikkel Sörensen, Birkefoged paa Kronborg Birk, skulde begive sig til Jægerspriis og overtage denne Gaard, som Peder Munk den förste Mai skulde forlade, samt afgjöre Kronens Mellemværende med denne[2]. Dette skete. Fra den förste Mai 1681 laa Jægerspriis umiddelbart under Rentekammeret. Amtmanden paa Frederiksborg, Joachim Christopher Bülow, fik Overtilsynet dermed; Amtsforvalteren Christen Nielsen den egentlige Bestyrelse, hvilken han dog som fraværende maatte udöve ved en anden paa Stedet boende Mand, maaskee allerede nu, i al Fald noget senere, Sören Pedersen Vissingkloster. Kun Hollænderierne paa den saakaldte lille Ladegaard og paa Jægerspriis vare endnu

---

[1] Rentek. Miss. Bög. No. 623. fol. 145b. Jvfr. fol. 179b.

[2] Sstds. No. 621. Rentek. Skr. af 26 April 1681 til Kong. Majs. Amtsforv. Christen Nielsen: *Saasom den 1 Mai nu flux tilstunder, at forrige Forvalter paa Jægerspriis, Peder Munck, skulde levere forbemeldte Jægerspriis Gaard og Inventarium fra sig, saa ville I Eder der til Steden begive og paa Ko. Ma. Vegne af bem. Peder Munck anamme Bygningen og hvad Steden tilhörer efter de Besigtelser og Inventarium, hvorefter han det bekommet haver, med hvis videre Inventariumet kan være forbedret* o. s. v. Derefter nævnes hans Medcommissairer, og det befales Christen Nielsen at sætte Peder Munk en Termin til at betale, hvad han maatte blive skyldig, samt overlevere ham en medfölgende Skrivelse Resten af Brevet angik Teglbrænderiet paa Frederiksborg.

bortforpagtede[1]. Kort efter blev det vidtlöftige Dödsbo efter Hahn ganske afsluttet, hvorpaa hans Svigersönner, Grev Conrad Reventlov og Otto Krabbe, gave deres formelige Samtykke til Handelen om Jægerspriis[2] og overtoge med kongelig Tilladelse af otteogtyvende Januar For-

---

[1] Christof. Pedersen i Skullelöv, der i Hahns Tid havde besörget en kongl. Forvalters Tjeneste paa Jægerspriis Amt (I D. S. 248), finder jeg ikke mere, og en vis Caspar Ernst Möller (som efter Draab. Kirkeb. 1677 Dom. 21 Trinit. havde en Sön til Daaben) kaldes da Forvalter paa Jægerspriis, en i den Tid trivlsom Benævnelse. Sören Pedersen, formodentlig en Jyde fra Sönder-Vissing Sogn (Thyrsting Herred, Skanderb. Amt) træffer jeg derimod nu i April 1682 (Rentek. Miss.-Bög. No. 622 fol. 125—27) som en paa Stedet boende Mand, af hvis Tjeneste den fraværende Bestyrer Christen Nielsen benyttede sig. Senere træder han tydeligt nok frem, og endnu medens Amtsforv. Christen Nielsen havde Bestyrelsen, kaldes Sören Pedersen „Ridefoged". I Gierlöv Kirkebog 1684, Dom. Rogat., anföres, at Peder Færgemands Datter Lisbeth holdtes over Daaben af „Ridefoged Sören Pedersens Hustru. Hollænderiforpagterne nævnes i Rentek. Miss.-Bög., men navngives ikke.

[2] Geh. Arch. Skjöder Lit. C. no. 78 har dette Document; men Datum er glemt. Da Reventlov og Krabbe dog först 1681 ægtede Hahns Döttre, maa det vist være fra Slutningen af dette eller Begyndelsen af næste Aar (1682). Det lyder saaledes:

Conrad Grefue aff Reventlow, Herre till Gischenhagen og ved Segeberg Beliggende Kalckberrig, Ridder, Hans Kongl. May. Geheime- og Landraad, sambt Ober-Jægermester, Cammerherre og Ambtmand Ofver Haderslef huus Ambt, Og Otto Krabbe, Herre till Hollme Gaard, Hans Kongl. May. Etatsraad og Ambtmand Ofver Tryggevælde Ambt etc. Kiendis og hermed vitterligt giör, at Saasom Jegersprises Hofved Gaard og vnderliggende Bönder Goedz, sambt Ald dertill hörende Herlighed paa Voris Fruers Arfvepart effter deris Salige Fader, Welbaarne Herr Vincentz Joachim Hahne till Jegerspriis, Seekamp og Hiordtspring, Fordum Hans Kongl. Mays. Geheimeraad og Ober Jegermester, os er tillfalden, Altsaa effter Höy Kongl. Allernaadigste Behag Ofverdrager Vi hermed Allerunderdanigst till höystbemelte Hans Kong. Mayt. voris Allernaadigste Arfve Konge og Herre, Benefnde Jægerspriises Hofved gaard og tilliggende Bönder Goeds sambt ald anden Herlighed og

mynderskabet for den unge Alexander Hahn[1]. Fire Maaneder senere overleverede Oluf Hansen til Rentekammeret den sidste Rest af de Jægerpriis vedkommende Papirer[2].

Rentekammerets Bestyrelse af Jægerspriis var vidtlöftig og besværlig. De locale Bestillingsmænd, Sören Pedersen og Hollænderiforpagterne, maatte i Alting henvende sig til Amtsforvalter Christen Nielsen paa Frederiksborg, og denne brevvexlede atter deels med Amtmanden, deels med Rentekammeret, som synes at have blandet sig meget i Enkelthederne[3] og givet sig af med

tillæg, aldeelis som det effter herhos fölgende Schiöder og Adkomst Brefver Befindes, Nemblig: 1. Hans Kongl. May. Mageschiffte Schiöde Daterit Kiöbenhaufn dend 17 9br. 1674 paa det till Jægerspriises Hofved Gaard liggende Bönder Goeds. 2. Hans Kongl. Mays. Schiöde paa Jægerspriises Hofved Gaard og dertill liggende Eyendom og Herlighed, Item Adelvilt, Stoere og smaa Jagter, Fischerier, Gaardsens Veyermölle, Sundbye Færgehuus, Ius Patronatus till Gierlöf og Draabye Kircher, sambt Kongens Anpart tiende til Draabye, saa og Hornsved Schouf og Lunde, Daterit Lands Crone dend 28 July 1677. 3. Herr General Procureur Scavenij Schiöde paa en Boende Gaard i Lungerup, daterit dend 12 februarj 1675. 4. Herr General Fridrich von Arensdorfs Schiöde paa en Boende Gaard i Törslöf og en andeel udi Niels Laefogeds Kirchehuus i Gierlöf, daterit dend 13 febr. 1675. 5. Herr Rentemester Gerstorffs Schiöde paa noged Bönder Goeds i Törsslöf og Lungerop, daterit dend 6 febr. 1675, Sambt Inventarij Speciale indhold Forrefindes, tillige med alle restantcer, som sig ofver 4000 Rdl. bedrager, Efftersom derforre till Oss Fuldkommen Fornöyelse og Betalling Scheed er, hvilked vi till Stedfestelse med voris hænder og Zigneter Bekreffter. Actum Kiöbenhaufn . . . . . . C. G. Reventlow mp. Krabbe.

[1] Sjell. Tegn. Tom. XLIII fol. 268 af 28 Jan. 1682.

[2] Geh. Arch. Skjöd. anf. St. har ved de til Rentekammeret afleverede Documenter en Fortegnelse over dem, underskrevet: *Ol. Hansen mp. Kjöbenhavn den 28 May Ao. 1682.*

[3] Rentek. Arch. har Exempler nok derpaa, saasom: d. 8 April 1682 om de 35 Rd. 64 ß, som Præsten i Gierlöv nöd af Jægerspriis, nemlig 9 Rd. i Offer og 26 Rd. 64 ß som Refusion for Afgiften af Jægerspriis's Tiende; d. 14 Sept. 1682 om Anskaffelsen af 12 Stole af smukt Træ og Ryslæder til 9 Mk. Stykket o. desl.

mange Smaating, der ikke passede sig for et kongeligt Collegium, endog Anskaffelse af simpelt Bohave og nödvendigt Lösöre.

Ligesom en saadan Bestyrelsesmaade altid i sig selv er uheldig, saaledes forögedes Uheldet endmere ved forskjellige tilstödende Omstændigheder. I Foraaret 1682[1] blev Besætningen angreben af Lungesyge, som bortrev treogtredive Köer og en Tyr, medens en heel Snees af de övrige Köer vare saa svage og gamle, at de neppe kunde antages at ville leve Sommeren over[2]; til samme Tid vare ogsaa Böndernes Heste saa elendige, at de næsten ikke formaaede at udholde det nödvendige Arbeide til Ægter og Jordens Dyrkning[3]; Kirkerne baade i Gierlöv og Draaby vare i maadelig Tilstand, og trængte til Reparation, og selv Hovedgaards-Bygningerne, Lader og Stalde forfaldt i den Grad, at der alene af Tagsteen behövedes sextusinde Stykker til deres Udbedring. Christen Nielsen gjorde fra Frederiksborg af den tredie April 1682 Anmeldelse derom for Rentekammeret, udbad sig Forholdsregler og tilböd, at han selv og hans Fuldmægtig Sören Pedersen Vissingkloster vilde umiddelbart besörge Kirkernes Istandsættelse[4], og han modtog derefter ogsaa

---

[1] Rentek. Ord. o. Miss. B. No. 622 indeholder en vidtlöftig Skrivelse fra Christen Nielsen, dat. Frederiksb. d. 3 April 1682, med vedföiet Resolution paa hvert Punct, hvoraf det Fölgende fremgaaer om Tilstanden paa Jægerspriis og de tagne Forholdsregler.

[2] Christen Nielsen forlangte 53 Köer og 1 Tyr kjöbte, hvorpaa Hollænderne gjorde Fordring, naar de skulde opfylde Contracterne.

[3] Chr. Nielsen foreslog at afhente 900 Td. Rug ved Sundby Færge med et Skib og transportere det söværts, samt at laane Bönderne 12 gamle Heste fra Materialstalden til at plöie med.

[4] Det er her, at Sören Pedersen förste Gang, saavidt jeg hidtil har seet, bliver nævnt. Christen Nielsen skriver, at förend der skulde sættes Bönder til Kirkeværger og Jægerspriis derved miste sit Hoverie af dem, vilde han selv og Sören Pedersen lade sig indskrive til Kirkeværger, og de skulde da nok sætte Kirkerne istand.

Kammerets Befaling til at complettere Besætningen og afhjælpe de övrige Mangler. Imidlertid opnaaede man dog ikke derved nogen varig Forbedring af Godsets Tilstand. Böndernes Arbeidskræfter vare saa svækkede, at de ikke kunde udföre det dem paahvilende Hoverie; deres Indkomster saa ringe, at de ikke formaaede at udrede Skatter og Landgilde. Rentekammeret maatte derfor i Efteraaret 1682[1] tillade dem at afgjöre deres Penge-Restancer med Havre, og overdrog derhos Christen Nielsen at gjöre Forslag til Nedlæggelsen af den ved Hahn oprettede Ladegaard i Skoven, hvis Jorder da kunde fordeles paa fem Bondergaarde, der for en Deel skulde dannes ved Ombygning af de hidtilværende Huse og Bygninger[2]. Kammeret haabede derved at lette Hoveriet for Bönderne, og sætte dem istand til desto bedre at kunne overkomme Dyrkningen af de gamle Ladegaardsmarker. Christen Nielsen leverede sit Forslag til Amtmand Bülow, og

---

Men i hvilken Egenskab Sören Pedersen var paa Jægerspriis, siges ikke med klare Ord. Han udförte vistnok paa Stedet en Ridefogeds Forretninger, men var maaskee endnu kun antaget dertil af Christen Nielsen. To Aar senere give i det mindste Kirkebögerne (ovenfor S. 18 Not. 1) ham Titelen „Ridefoged".

[1] Rentek Ord. o. Miss. B. No. 622 fol. 217, en Skrivelse fra Rentekammeret til Chr. Nielsen af 21 Novbr. 1682, viser os de nævnte Mangler og de derimod anvendte Midler.

[2] Belangende den Ladegaard i Jægerspriis's Skov, hedder det, saa synes vel gavnligt, at dens Jord blev indrettet til femBöndergaarde, formedelst at Bönderne fra det Hoverie kunde forskaanes og at de desbedre kunde afstedkomme den gamle Ladegaards Avl at drive, hvorfor I derom en Memorial ville opsætte og Amtmanden foredrage, at han derpaa sin Betænkning vil tegne, saa skal den Hs. Kongl. Maj. blive foredraget til videre Resolution. Derhos ville I og et Overslag opsætte, hvorledes de Huse, som allerede staae, kunde indrettes til Böndergaarde og hvormeget mere Tömmer behöves til videre Bönderbygning, med Underretning, paa hvad Sted bedst tjenligt kan være saadanne Bönderbygninger at opsætte, paa det de des snarere kunde indrettes.

denne sendte det med sin Betænkning og en Beklagelse over Hollænderiforpagternes Uformuenhed den sexogtyvende August 1683 til Rentekammeret[1]. Fölgen deraf blev en af Overrentemester Geheimeraad Brandt under sexogtyvende October udstedet kongelig Resolution, at den nye Ladegaard i Skoven skulde ganske ophöre, dens Bygninger nedrives og dens Jorder deles mellem sex nye Böndergaarde, som af dens Tömmer skulde opföres; at Hollænderiforpagterne fra förste Mai samme Aar af kun skulde svare halvfemte Rigsdaler af hver Ko, men derimod aflægge deres Sviin og betale deres Restancer[2]. Ikke længe efter blev der tilstaaet de nye Skovgaarde en treaarig Skattefrihed og Færgemanden aarlig tohundrede og fyrgetyve Favne godt tjæret Hampetoug til Brug ved Trækfærgen[3].

I fire Aar blev Jægerspriis paa denne Maade drevet umiddelbart for Kronens Regning; men det synes derefter at være bleven indlysende, hvad neppe behövede noget Erfaringsbeviis, at en saadan Bestyrelse ikke kunde betale sig. Man greb igjen til det ældre Middel at bortforpagte Gaarden, og den kongelige Kjökken-Inspectör Christen Nielsen overtog i Aaret 1685 Forpagtningen mod en aarlig Afgift af udentvivl trettenhundrede og halv-

---

[1] Rentek. Ord. o. Miss. B. No. 623 fol. 82—4. Christen Nielsens Forslag (uden Datum) gaaer ud paa at udlægge Ladegaarden i Skoven til fire, fem eller sex smaae Gaarde med nogle Aars Skattefrihed, hvorved Jordebogen blev formeret, og at nedsætte Afgifterne for Hollænderne, der havde forpagtet den lille Ladegaard.

[2] Resolutionerne findes vedtegnede sammesteds for de to Puncter af Forestillingen eller Forslaget. Hollænderiforpagterne havde hidtil givet 5 Rigsdaler af hver Ko.

[3] Anf. St. fol. 89. En senere Kongl. Resolut. af 9 Septbr. 1684 (Copie i Rentek. Arch.) tillagde Færgemanden Peder Pedersen aarlig 20 Rd. af Jægerspriis's Intrader til et Toug paa Vilkaar, at han frit skulde overföre de kongelige Hof- og Jagtbetjente samt Rytteriet.

tredsindstyve Rigsdaler[1], medens Sören Pedersen nu som Rentekammerets Fuldmægtig eller Ridefoged forestod Böndergodset og opkrævede Skatter og Landgilde af dette[2]. Christen Nielsen fik med Forpagtningen eenogfiirsindstyve Köer, Levningerne af den forhen dobbelt saa store Qvægbesætning, og derhos Tilladelse til at aflægge hele Meieriet og drive Gaarden som en Studegaard ved Opdræt af Stude, imod at han ved Forpagtningens Fratrædelse skulde istedenfor Besætningen erlægge firehundrede og toogtredive Rigsdaler. Han benyttede ogsaa denne Tilladelse og indbetalte udentvivl snart hiin Pengesum i den kongelige Kjökkenkasse[3]. Ridefogeden Sören Pedersen og Skov-

---

[1] Selve Forpagtnings-Contracten har jeg endnu ikke truffet paa; men en Skrivelse af 7 Juli 1697 fra Kammersecretair Dose til Rentekammeret (Rentek. Arch. Orig.) indeholder udtrykkelig, at Kjökkeninspectör Chr. Nielsen i Aaret 1685 forpagtede Jægerspriis; og nogle löse Blade i Geh. Arch. (Dan. Saml. no. 247) vise Forpagtnings-Afgiften, som anfört, i Aarene 1695—97.

[2] Ogsaa dette formoder jeg: deels af Draaby Kirkebog, hvor jeg i Aaret 1688 finder, at Sgr. Sören Pedersen, „Kongl. Maj. bestalter Ridefoged paa Jægerspriis" havde til Daaben en Datter Barbara, som blev baaren af Amtsforvalter Christen Nielsens Kjæreste (d. e. Hustru) og havde til Faddere Amtsforvalter Christen Nielsen, Else Jens Rostgaards o. fl.; deels af de nævnte löse Papirer i Geheime-Archivet, der dog ere fra en endnu lidt senere Tid, fra de förste Aar, efter at Kronprinds Frederik (IV) havde faaet Jægerspriis. Endnu för Aaret 1688 nævner Kirkebogen „Ridefogeden og Ridefogedens Kjæreste". Uheldigviis anföres Navnet ikke, men efter det ovenfor S. 18 Not. 1 af Gierlöv Kirkebog anförte, kan man ikke tvivle paa, at Sören Pedersen menes derved. — Skatterne betaltes paa Frederiksborg Amtstue, hvor Christen Nielsen blev aflöst af Kai Ahlefeldt (den samme nævnes ved en Daab i Draaby Kirke 1692 d. 8 Febr. urigtigt under Navnet Kai Arenfeldt) som Amtsforvalter, og denne igjen af Sören Laursen, som derpaa i en lang Række af Aar havde dette Embede.

[3] Ifölge Doses Skrivelse til Rentekammeret af 7 Juli 1697, som nedenfor yderligere vil blive omtalt.

rideren Jens Söeborg[1] samt de övrige Betjente modtoge naturligviis deres Lön af Kongen, den förstnævnte fiirsindstyve Rigsdaler, den anden de kongelige Indtægter af tyve Tönder Hartkorn, fire Rigsdaler af hver, altsaa ligeledes fiirsindstyve[2]. Godsets Tilstand synes imidlertid ikke at være bleven meget bedre: der var endnu oftere Tale om Eftergivelser snart af Penge, snart af Naturalafgifter[3]; Gierlöv og Draaby Kirketiende og Draaby Kongetiende blev den förste August 1688 afhændet og henlagt til Capellanen og Conrectoren i Roeskilde[4]. Men Forpagteren Christen Nielsen derimod synes, skjöndt Historien af Jægerspriis ved denne Tid savner tilstrækkelige Oplysninger, at være bleven eller have været en velhavende Mand, og han beholdt Forpagtningen i en Række af Aar, ogsaa efterat det nye System blev indfört, der

---

[1] Han havde — udentvivl i K. Frederik III sidste Aar — aflöst den ovennævnte (I D. S. 159. 208) August Kriebel, var Skovrider i Hahns Tid og derefter lige til sin Död 1696. Derpaa blev Hans Stephan Grahner el. Graner Skovrider.

[2] Disse Lönnings-Forhold sees deels af Doses ovennævnte Skrivelse, deels af den Kgl. Resolution af 20 Juli 1697 paa samme, deels endelig af den Kgl. Resolut. af 19 April 1688 angaaende det Hartkorn, som var udlagt til Skovrider-Jordebogen, hvoraf Skovriderne (20 i Sjelland, 3 i Fyen, 6 paa Laaland og Falster, 17 i Nörrejylland) skulde lönnes. Alt af Rentek. Archiv. En anden udateret Fortegnelse sammesteds over Jægerspriis's Skovridergods viser, at Jens Söborg havde Indtægten af tre Gaarde (1 i Landerslöv, 1 i Skoven og 1 i Övre-Draaby), der stode tilsammen for 17 Td. 2 Skp. 2 Fdk. H. K. efter den gamle Matrikul, eller 19 Td. 1 Skp. efter den nye.

[3] Rentek. Corresp. Prot. viser saaledes f. Ex. en Restance-Eftergivelse d. 24 Jan. 1687, en Eftergivelse af Fourage d. 15 Febr. samme Aar.

[4] Dette sees af Stiftamtmandens og Biskoppens Skjöde i Febr. 1696 paa disse Tiender til Kronprinds Frederik (IV), i Rentek. Arch., hvorom nedenfor.

gjorde Jægerspriis Gaard og Gods til en Sommerbolig og et Appanage-Tillæg for Medlemmer af Kongehuset.

2. Dette Systems Begyndelse falder i de sidste Aar af Kong Christian den Femtes Regjering, og den förste, som saaledes erholdt Jægerspriis, var Kronprinds Frederik. Denne unge Fyrste udmærkede sig i en Alder af nitten til tyve Aar ikke som nogen god Huusholder; hans Hofchef, Henning Ulrik Lützow, synes at have havt ondt nok med at tilveiebringe, hvad Hofholdningen kostede[1], og hans Udenlandsreise i Aarene 1692 og 1693 med Ludvig Statius Hahn som Marschal skulde neppe have bragt hans Pengevæsen paa bedre Fod. Men efter Hjemkomsten fra denne Reise 1693[2] modtog Kronprindsen af sin kongelige Fader, formodentlig i Slutningen af samme Aar eller ved Begyndelsen af det fölgende, Jægerspriis Gaard og Gods som et Tillæg til sin Appanage[3].

[1] Geh. Arch. Dan. Saml. no. 247. Der haves tre Ark vedkommende Prindsens Gjæld fra 1690 til 1696. Creditorerne nævnes, niogtyve i Tallet, hver for sig med deres Tilgodehavende, f. Ex. Ms. Columb for Galloner, Hans Pedersen Isenkræmmer, Jean Bellanger Possementmager, Christopher Timmermand Muurmester, Christian Schupp (en rig Kjöbmand), Jepsen Contrafeier, Sören Blytækker, Sadelmager Wiedemann, Schalck Tapetmager, Snedkeren sl. Corbianus, Sr. Christen Nielsen, de Nürnbergere, Bundtmager Fleischer, Barbeer (d. e. Prof. Etatsr.) Buchwald o. fl. Gjælden var til alle 17,016 Rd. 80 Sk. Derpaa blev betalt 11,173 Rd. 7 Sk. — Derhos ligger en *Verzeichnus der alten Schulden*, som det synes for Perioden 1690—95, til et Belöb af 7365 Rd.

[2] Sjell. Reg. Tom. XXXVII fol. 230, Bestalling for Hahn at aflöse Lützow, d. 29 Dec. 1691. Fol. 242, Aabent Brev til Amtmænd og Borgermestre at sörge for Logis til Prindsen, d. 7 Jan. 1692. Sjell. Tegn. Tom. XLVIII fol. 381, om Kirkebön under Reisen, d. 9 Jan. 1692. Tom. XLIX fol. 68, Takkebön for Prindsens Hjemkomst, d. 15 April 1693.

[3] Gavebrevet selv har jeg hidtil ikke fundet, heller ikke dets bestemte Datum; men i en Rentek. Skr. af 27 Octbr. 1731 siges, at Jægerspriis 1694 udgik fra Rentekammerets Bestyrelse.

Kronprinds Frederik betragtedes nu som en privat Godseier med Hensyn til Jægerspriis. Overbestyrelsen deraf udövede han umiddelbart ved sin Overkæmmerer Hans Henrik Ahlefeldt, men den vigtigste Deel deraf, den oeconomiske, dog nærmest ved sin Secretair, Ernst Ulrik Dose, der tillige var Deputeret for Finantserne og i Kammer-Collegiet[1]. De hidtilværende Betjente paa Stedet forbleve i deres Stillinger, kun at de fra nu af havde Kronprindsen at aflægge Regnskab for. Sören Pedersen Vissingkloster vedblev som Ridefoged at indtage den förste Plads blandt alle Betjentene paa Stedet selv og var paa en Maade de övriges Tilsynsmand[2]: han indkrævede og afregnede for Godsets Skatter og Landgilde og bestyrede Böndergodset[3]; Jens Söborg havde som

---

[1] O. H. Möller, Nachr. d. von Ahlefeldt, S. 319—321, om Ahlefeldt. Dose kaldes af Ridefogden Sören Pedersen 1695 „Hans Kongl. Höiheds Kammersecretair".

[2] Ridefogederne vare allerede ligesom Lehnsmændenes Vicarier, og deres Betydning steg i den fölgende Tid. I Begyndelsen af Frederik III Tid nævnes Sören Sörensen som „den foregaaende Ridefoged paa Abrahamstrup" (Draab. Kirkeb. Aar 1663); derpaa Laurids Andersen (Draab. Kirkeb. 1652. Gierlöv Kirkeb. 1660) indtil efter Souverainitetens Indförelse; saa Henrik Antoni, Jörgen Sörensen, Peder Nielsen og Christopher Pedersen, som ovenfor, I D. S. 219-24 ere omtalte. Derefter fulgte Hahns korte Besiddelsestid, ved hvis Ende man strax træffer denne Sören Pedersen Vissingkloster.

[3] Rentek. Arch. har Sören Pedersens Jordebog og Contributions-Regnskab for 1694. Jordebogen fra 1 Mai 1694 til 1 Mai 1695 anförte först, hvad der egentlig skulde indkomme i Landgilde: Rug 358 Td. 1 Skp 2 Fdk., Byg 367 Td. 3 Skp. 3 Fdk., Meel 21 Td. 5½ Skp., Havre 69 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 1½ Penn., Flæsk 10 Sider, Lam 59, Gjæs 69, Höns 103½ Par, Æg 3 Snese, Penge 27 Rdl. 2 ℳ 4½ β, Fodernöd 4, Fodernödshold 1, Smör 1 Otting. Men der var meget store Restancer f. Ex. af 210 Td. 6 Skp. 1 Fdk. Rug, 265 Td. 2 Skp. 1 Fdk. Byg, al Havren o. s. v. Jordebogen anförer derpaa den virkelige Indtægt og Udgift anslaaet til Penge.

Skovrider den locale Opsigt over Skovene og Jagten, derved understöttet af en Overjæger Olivar; en Fasanmester sörgede for Fasaneriet og saa fremdeles. Dertil

---

Indtægten var da: Rug 147 Td. 3 Skp. à 8 ℳ — 196 Rd. 3 ℳ, Byg 102 Td. 2 Skp. 2 Fdk. à 7 ℳ — 119 Rd. 1 ℳ 5 β, Meel 21 Td. 5½ Skp. à 8 ℳ — 28 Rd. 5 ℳ 5½ β, Lam 55 à 3 ℳ — 27 Rd. 3 ℳ, Gjæs 65 à 12 β — 8 Rd. 12 β, Höns 99½ Par à 12 β — 12 Rd. 2 ℳ 10 β, Æg 3 Snese à 8 β — 1 ℳ 8 β, Fodernöd 2 à 4 ℳ — 1 Rd. 2 ℳ, Fodernödshold 1 à 4 ℳ, Jordebogspenge — 25 Rd. 1 ℳ 13¾ β, Huusmænds Landgildepenge 10 Rd. 2 ℳ 9 β. For Oldengjæld af Jægerspriis's Skove, som Sören Pedersen selv havde forpagtet af Geheimeraad Ahlefeldt, 450 Rd., Fæstepenge af en Skovbolig 3 Rd. 2 ℳ, i Alt 883 Rdl. 5 ℳ 15 β. Udgiften var: Aarlig Genant af Jægerspriis Gaard til Mag. Frederik (Knopper) — 26 Rd. 4 ℳ, Kronprindsens Höitidsoffer til 3 Höitider — 9 Rd., Peder Færgemand for Overförsel — 30 Rd., Prindsens og Fölges Hestefoder — 9 Rd., Havre — 5 Rd., 3 Læster Kalk — 8 Rd., Jörgen Smed for sex Laase — 1 Rd., Skorsteensfeieren — 1 Rd. 2 ℳ, Bryggerens Afkortning paa 100 Td. nemlig 2 Td. — 2 Rd. 2 ℳ, Sören Pedersens Kost og Lön — 100 Rd. Naar dertil lægges de 450 Rd., der vare indbetalte til Ghrd. Ahlefeldt, og 239 Rd. 5 ℳ 15 β, som leveredes til Kronprindsens Kammersecretair Mr. Dose, saa balancerede Udgiften med Indtægten. Jordebogen ender saaledes: *Ehr Saa Intet Widere dette Aar at bereigne hans Kongl. höyhed, Min allernaadigste Arffue Printz og Herre, til Indtegt, End det som Allerede tilfört er: hermed jeg da giörrer Hanss Kongl. Höyhed, Min Allernaadigste Arffue Prints og Herre, jt Aars Regenschab af Hanss Kongl. Höyheds Jægersprisis Ambt, af Hanss. Kongl. Höykeds, Min Allernaadigste Arffue Printz og Herris, Allerunderdanigste og Plichtschyldigste Kneckt.* S. P. Vissingkloster. *Datum Jægerspriis d. 1 Mai Ao. 1695.* (*L. S.*). — Contributions-Regnskabet for Aaret 1694 aflagde Sören Pedersen, som kalder sig „Kongl. Majs. velbetroede Ridefouged over Jægerspriis Gods", for Rentekammeret. Alt Godsets Hartkorn ansloges til 1054 Td. 6 Skp. 1½ Fdk., men derfra gik, som skattefrit, Hovedgaarden, Kongens Skove, Præstegaarden, Skovridergaarden, Proprietair-Böndergods, Forskjellen mellem Landmaaler-Matrikulen og den paa Aastederne antagne (193 Td. 1 Skp. 1⅔ Fdk.), Halvdelen for det geistlige Gods, Herredsfogdens og Skriverens Gaard, i Alt 543 Tdr. 4 Skp. ½ Fdk., saa at der kun blev 511 Td. 1 Skp. 3⅝ Fdk. at con-

kom endnu en Deel Stutteri-Betjente, da Ahlefeldt strax i Aaret 1694 oprettede paa Jægerspriis et Stutterie med tolv Fölhopper[1]. Hovedgaardens Bortforpagtning forblev endnu i de förste to Aar hos Christen Nielsen mod en aarlig Afgift af omtrent trettenhundrede Rigsdaler[2]; men Oldengjælden var overladt til Ridefoged Sören Pedersen, som deraf svarede firehundrede og halvtredsindstyve Rigsdaler[3].

Over Godsets Tilstand ved dets Overlevering til Kronprinds Frederik blev der, som det synes, optaget en udförlig statistisk Beskrivelse, hvori ikke alene hver Bonde med Angivelse af hans Alder blev anfört, men ogsaa hans vordnede Sönner og disses Alder, Gaardens Hartkorn, Fag Huus, Bröstfældigheder, Besætning af Heste, Qvæg, Sviin og Fjærkreaturer af alle Slags; derhos hver Bondes Gjæld eller Formue i Penge, hans Vogne, Plov, Havre, Udsæd og Bistader. Denne Beskrivelse turde fortjene saameget mere Opmærksomhed, som den er yngre end den nye Matrikul, hvori Hartkornet gjerne var bleven

---

tribuere af. Indtægten var: 1. Matricul-Oxe- og Flæske-Skat 9 ℛ 12 ß pr. Td. 2. Rytterskat 1 ℛ 8 ß pr. Td. 3. Den halve Tiendeskat af 140 Td. à 1 ℛ pr. Td. 4. Huusmændenes Pengeafgift, tilsammen i Penge 982 Rd. 3 ℛ 12 ß, og derhos Skattekorn, som leveredes i Natura, neml. pr. Td. Hartkorn, af Rug 1 Skp. 2 Fdk. af Byg 1 Skp. 1 Fdk., af Havre 2 Skp. 1 Fdk., i Alt 95 Td. 3 Fdk. 1³/₈ Alb. Rug, 79 Tdr. 7 Skp. 1 Alb. Byg, 143 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Havre, samt istedenfor Toppen (1¹/₂ Fdk. pr. Tönde, Frd. 30 Aug. 1687) 6 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Havre. — Lignende Regnskaber haves af Sören Pedersen for flere fölgende Aar.

[1] Om Overjægeren og Fasanmesteren nedenfor i Anledning af Brændedeputaterne. Stutteriet af 1694 nævnes i en Skrivelse fra Sören Pedersen til Rentekammeret (Rentekam. Archivet) af 15 Octbr. 1703.

[2] Geh. Arch. Dan. Saml. no. 247.

[3] Sees bestemt af nysnævnte Jordebog for Aaret 1694, hvoraf Uddrag er meddeelt paa foregaaende Side.

lidt nedsat[1], og som den derhos giver i et Overblik Resultatet af de Forandringer, der i den senere Tid, efterat de store Gjældsposter ved Hjælp af Kronens Gods vare afgjorte, havde fundet Sted med Hensyn til Störrelsen eller Omfanget af det tilbageblevne Krongods paa dette Sted[2].

Jægerspriis Gods bestod fremdeles af Draaby Sogn med Byerne Nedre-Draaby, Övre-Draaby, Jægerspriis Mölle samt Hornsved Skovgaarde, og Gierlöv Sogn med Byerne Gierlöv, Törslöv, Lyngerup og Landerslöv. Nedre-Draaby havde sytten Gaarde, hvoraf hver efter et Middeltal stod for fem Tönder og fem Skjæpper Hartkorn, holdt fem eller sex Heste, mellem een og fire Köer, sex Faar, syv Sviin, et Par Gjæs, fire Höns, to Vogne, en Plov og en Harve; Udsæden for hver Gaard var i Regelen omtrent fem Tönder Rug, fire eller fem Tönder Byg, een eller to Tönder Havre; Bistader havde kun enkelte Gaarde[3]. Övre-Draaby havde tolv Gaarde, alle af samme Hartkorn, nemlig hver fire Tönder tre Skjæpper og treog et halvt Fjerdingkar, og som holdt hver omtrent fem Heste, et Par Köer og dertil fordetmeste en Stud, Qvie eller

---

[1] Man vil ogsaa i den nysanförte Note bemærke Nedsættelse af det contribuable Hartkorn med Forskjellen mellem Landmaalernes Matrikul og Anslaget paa Aastederne, — et Udtryk, hvis Betydning dog ikke er mig ganske klar.

[2] I denne Henseende skal jeg henvise til de foregaaende Oversigter, navnlig I D. S. 251 Not. og II D. S. 9—10. — Geh. Arch. Dan. Saml. no. 247, har det Stykke (10 Folioblade), hvoraf det Fölgende er uddraget.

[3] I Nedre-Draaby fandtes 20 vordnede Sönner, 95 Heste, Föl el. Plage, 48 Köer og Qvier, 19 gamle el. unge Stude, 19 Kalve, 98 Faar, 118 Sviin, 27 Gjæs, 57 Höns, en Formue af 382 Sl. Dr. og Gjæld af 129 Sl. Dr., 30 Vogne, 17 Plove, 17 Harver, Udsæd 81½ Td. Rug, 76½ Td. Byg, 24¼ Td. Havre. Byen stod for 90 Td. Hartkorn, Bygningerne vare 593 Fag Huus og Bröstfældigheden anslaaes til 269 Sl. Dr.

Kalv, sex Faar, sex Sviin, to til tre Gjæs, fem Höns, een eller to Vogne, en Plov og en Harve; Udsæden var som i Nedre-Draaby[1]. Jægerspriis's Veirmölle var bortfæstet til Anders Arvedsen, stod nu for syv Tönder een Skjæppe Hartkorn og holdt fire Heste, tre Köer, otte Faar, ti Sviin, en Vogn, en Plov og en Harve. Skovboerne, der ved Ladegaardens Nedlæggelse vare blevne forögede, deeltes nu i to Klasser, nemlig Ladegaardsmændene og de tidligere Skovmænd; hine vare syv i Tallet[2], der alle vare skyldsatte lige höit, nemlig hver til tre Tönder to Fjerdingkar og som hver i Almindelighed havde to til fire Heste og ligesaamange Köer, sex Faar, sex Sviin, een eller to Vogne, en Plov og en Harve; Udsæden var næsten alene Rug, for hver omtrent syv Tönder, og dertil kun en halv eller heel Tönde Byg. Skovmændene vare nu toogtyve, hvoraf de fleeste stode for lidt over to Tönder Hartkorn og kun et Par under een Tönde, og havde hver med et Middeltal fire eller fem Heste, to eller tre Köer, fra fire til tyve Faar, syv Sviin, et Par Gjæs, fem Höns, een eller to Vogne, en Plov og en Harve; ogsaa deres Udsæd var væsentlig kun Rug, omtrent sex Tönder, og een Tönde Byg; deres Bygninger, opförte af Elletræ, behövede stadige Reparationer[3]. Gierlöv By

---

[1] Övre-Draaby havde 17 vordnede Sönner, 69 Heste, Plage og Föl, 30 Köer eller Qvier, 11 gamle el. unge Stude, 10 Kalve, 77 Faar, 71 Sviin, 30 Gjæs, 58 Höns, en Formue af 231 Sl. Dr., Gjæld 88 Sl. Dr., 21 Vogne, 12 Plove, 12 Harver, Udsæd 56 Td. Rug 57½ Td. Byg, 19½ Td. Havre. Byen stod for 53 Td. 6 Skp. 2 Fdk. H. K., Bygningerne vare 432 Fag Huus, og deres Bröstfældighed taxeredes til 155 Sl. Dr.

[2] Ifölge Kongl. Resol. af 26 October 1682 (ovenfor S. 22) skulde der i det höieste skabes sex Gaarde af den nedlagte Ladegaard. Muligviis er den syvende dannet af et Stykke Jord fra Ladegaarden og et Par af de gamle Skovboere eller Skovmænd, hvis Antal her sees formindsket med to.

[3] Skoven havde 42 vordnede Sönner, 158 Heste, Plage og Föl, 94 Köer og Qvier, 23 Stude ældre og yngre, 29 Kalve, 191

havde tretten Gaarde, hvoraf de ni stode for omtrent otte Tönder Hartkorn, Resten hver for omtrent fire Tönder, og denne betydelige Forskjel maatte naturligviis ogsaa træde frem i de övrige Forhold: der fandtes fire til sex Heste, to eller tre Köer, to til otte Faar, tre til ti Sviin, een til fire Gjæs, to til sex Höns, een eller to Vogne, en Plov og en Harve ved hver Gaard; Udsæden var sex til ti Tönder Rug, fem til ni Tönder Byg, et Par Tönder Havre; enkelte Gaarde havde nogen Biavl[1]. Törslöv havde sexten Gaarde, hver paa sex Tönder tre Skjæpper og eet Fjerdingkar Hartkorn eller saa omtrent, med fire eller fem Heste, to eller tre Köer, et Par Stude, fire til otte Faar, fem Sviin, to eller tre Gjæs, fem Höns, to Vogne, en Plov og en Harve; hver Gaard saaede gjerne sex Tönder Rug, sex Tönder Byg og een eller to Tönder Havre[2]. Lyngerup havde otte Gaarde, hver paa otte eller ni Tönder Hartkorn og med et Middeltal sex eller syv Heste, et Par Köer, sex til otte Sviin, to Gjæs, sex Höns, to Vogne, en Plov, en Harve, og aarlig Udsæd otte til ti Tönder Rug, sex til otte Tönder Byg

Faar, 189 Sviin, 45 Gjæs, 73 Höns, en Formue af 757 Sl. Dr., en Gjæld af 236½ Sl. Dr., 45 Vogne, 30 Plove, 30 Harver, og Udsæd 164 Td. Rug, 20¼ Td. Byg, 14¾ Td. Havre. Det hele Hartkorn var 62 Td. 7 Skp. 1⅔ Fdk. og Bygningerne 603 Fag Huus.

[1] Gierlöv havde 14 vordnede Sönner, 71 Heste, Plage og Föl, 31 Köer og Qvier, 17 Stude eller Studlinge, 8 Kalve, 66 Faar, 79 Sviin, 31 Gjæs, 51 Höns, en Formue af 238 og en Gjæld af 171 Sl. Dr., 22 Vogne, 13 Plove, 13 Harver, Udsæd 96 Td. Rug, 85 Td. Byg, 25¾ Td. Havre. Hartkornet var 89 Td. 5 Skp. 1 Fdk., Bygningerne 483 Fag, hvis Bröstfældighed vurderes til 188 Sl. Dr.

[2] Törslöv By havde 18 vordnede Sönner, 70 Heste, Plage og Föl, 40 Köer og Qvier, 24 ældre eller yngre Stude, 9 Kalve, 70 Faar, 74 Sviin, 37 Gjæs, 70 Höns, en Formue af 301 Sl. Dr., en Gjæld af 145 Sl. Dr., 29 Vogne, 16 Plove, 16 Harver og Udsæd 89½ Td. Rug, 102 Td. Byg, 22 Td. Havre. Byen havde 102 Td. 3 Skp. Hartkorn, 553 Fag Huus, hvis Bröstfældighed ansloges til 325 Sl. Dr.

og et Par Tönder Havre[1]. Landerslöv havde tolv Gaarde alle af samme Hartkorn, nemlig hver sex Tönder to Skjæpper og to Fjerdingkar, med fire til sex Heste, to eller tre Köer, tre Faar, fire Sviin, et Par Gjæs, fire Höns, to Vogne, en Plov og en Harve, samt en Udsæd af fem eller sex Tönder Rug, fire eller fem Tönder Byg, to eller tre Tönder Havre[2]. Det hele Jægerspriis dengang underliggende Böndergods bestod af omtrent hundrede Gaarde eller noget mere, dersom man vil regne de mindre Steder i Skoven for hele Gaarde, med et samlet Hartkorn af femhundrede og treogtyve Tönder.

Den statistiske Beskrivelse, der ligger til Grund for denne lidet tiltalende men meget lærerige Oversigt, slutter derhos med en Tabel[3], som viser for hver enkelt By, hvor mange Fag Huus den havde, hvor höit disses Bröstfældighed var taxeret, hvor mange vordnede Sönner der var og hvor stor en Gjæld eller Formue.

Jægerspriis's Hovedgaard var, som ovenfor bemærket, bortforpagtet til Kongens Kjökkeninspectör Christen Nielsen; men Ridefogden Sören Pedersen Vissing-

---

[1] Lyngerup havde 10 vordnede Sönner, 39 Heste, Plage og Föl, 18 Köer og Qvier, 6 Stude og Studlinge, 7 Kalve, 41 Faar, 42 Sviin, 15 Gjæs, 33 Höns, en Formue af 112 Sl. Dr., en Gjæld af 93 Sl. Dr., 11 Vogne, 6 Plove, 6 Harver, Udsæd 53½ Td. Rug, 44 Td. Byg, 8½ Td. Havre. Hartkornet var 48 Td. 4 Skp. 1 Fdk., Bygningerne 218 Fag Huus, Bröstfældighed 122 Sl. Dr. (Angivelsen gjælder kun 6 Gaarde; to regnedes her ikke med).

[2] Landerslöv havde 10 vornede Sönner, 64 Heste, Plage og Föl, 27 Köer og Qvier, 7 Stude og Studlinge, 7 Kalve, 36 Faar, 43 Sviin, 24 Gjæs, 44 Höns, Formue af 245 og Gjæld af 104 Sl. Dr., 23 Vogne, 12 Plove, 12 Harver, Udsæd 64 Td. Rug, 58½ Td. Byg, 27 Td. Havre. Byens Hartkorn var 75 Td. 6 Skp. Bygningerne 412 Fag, Bröstfældigheden taxeret til 178 Sl. Dr.

[3] Det er denne, hvoraf jeg har udtegnet de i Noterne anförte statistiske Data. Den indeholder derhos den Oplysning, at der fandtes 78 Bistader paa hele Godset, og at Summen af Börnepenge udgjorde 524½ Sl. Dr.

kloster iagttog paa Stedet Kronprindsens Interesse, indkrævede Afgifterne og opgjorde Regnskaberne, hvoraf igjen Overkæmmereren Ahlefeldt forelagde Kronprindsen et kort Udtog. En Deel af disse for de fire Aar 1694 til 1697 er endnu bevaret[1] og viser Indtægterne af Jægerspriis i dette Tidsrum. Hovedgaardens Forpagtningsafgift var bestemt til trettenhundrede og halvtredsindstyve Rigsdaler[2]. Dertil kom endnu Indtægterne af Meieriet, af Skovenes Oldengjæld, af Tienderne og endelig af Böndergodsets Landgilde, hvilke beregnede i Penge naturligviis vilde variere efter Kornpriserne for det enkelte Aar, men som for de nævnte fire Aar[3] udgjorde i Forbindelse med

---

[1] Geh. Arch. Dan. Saml. no. 247.

[2] Balance der Pachtgelder, so von Jægers-Priis gekommen. Das J. 94 bis 95 hat Christian Nielsen an Pachtgeldern laut seiner Aussage nur geben sollen 1250 Rth. An. 1695 bis 96 ist die Verpachtung vom Geheimen Rath von Ahlefeld veraccordiret vor 1350 Rt. An. 1697 ebenso 1350. Summa 3950 Rthr. Disse Penge bleve ogsaa virkelig betalte.

[3] Geh. Arch. Dan. Saml. no. 247 har en kort Oversigt, skreven paa Tydsk, formodentlig for Ahlefeldts Skyld, der giver et temmelig klart Begreb om Indtægterne i den nævnte Periode. Den er uden Datum, men lyder saaledes:

Balance der Gelder, so von Ihrer Königl. Hoheit Guth Jägerspriess haben sollen erhoben und berechnet werden. Debet: Anno 1694 vor die Mast Pachtgelder — 450 Rthlr.; die Ladegaards Pension ist gewesen, Anno 1694 — 1250 Rthlr., Anno 1695 — 1350 Rthlr., Anno 1696 — 1350 Rthlr., Anno 1697 — 1350 Rthlr.; Landgilde, Anno 1694 — 239 Rthlr. 47½ ß, Anno 1695 — 232 Rthlr. 25 ß, Anno 1696 — 269 Rthlr. 38¾ ß, Anno 1697 — 234 Rthlr. 35¾ ß. Noch d. 9 8bris Kirchen-Zehenden so übriget — 173 Rthlr.; d. 6 9br. für die Milch-Kühe auf Jägerspriess von der Cammer bezahlte — 432 Rthlr. Noch wass Sören Petersen von den Schiffegeldern übrig gehabt — 41 Rthlr. 26 ß. Anno 1698 vor aussbezahlte Ladegaards heuer für ½ jahr — 950 Rthlr. Summa: 8323 Rthlr. 29 ß. Credit: Hievon ist berechnet Anno 1694 Pachtgelder vor die Mast — 450 Rthlr.; Ladegaards Heuer, Anno 1694 — 1250 Rthlr., Anno 1695 — 1200 Rthlr., Anno

den ovenanförte Forpagtnings-Afgift af Hovedgaarden ottetusinde trehundrede og treogtyve Rigsdaler, altsaa for hvert enkelt Aar med et Middeltal totusinde og fiirsindstyve Rigsdaler.

Skjöndt nu disse Indtægter maatte have lidt nogen Afgang fornemmelig ved flere Slags Restancer, vilde de vel have udgjort et ret anstændigt Tillæg til Kronprindsens Appanage[1]. Men han havde dog endnu ikke formaaet at bringe Orden i sit Pengevæsen, og hans forestaaende Formæling fordrede store Udgifter, som han ved Laan sögte at dække. Forpagteren, Kjökkeninspectör Christen Nielsen, forstrakte ham med tretusinde Rigsdaler og lod sig til Sikkerhed derfor den syttende Juni 1695 pantsætte Indtægterne af Jægerspriis Gods[2].

1696 — nichs, Anno 1697 — 1500 Rthlr.; Landgilde, Anno 1694 — nichs, Anno 1695 — 242 Rthlr. 5 ß, Anno 1696 — 200 Rthlr., noch 200 Rthlr., Anno 1697 — 99 Rthr. 21 ß. Noch d. 9 8bris erübrichten Kirchen-Zehenden — 173 Rthlr.; d. 6 9br. für die Milch-Kühe von der Cammer bezahlte — 432 Rthlr. (nedenf. S. 38 Not. 2), Schiffegelder von Sören Petersen — 41 Rthlr. 26 ß. Lateris: 5788 Rthlr. 4 ß. Pro Saldo 2535 Rthlr. 25 ß (5788 Rdl. 4 ß + 2535 Rd. 25 ß = 8323 Rd. 29 Skill. Rthlr. à 48 ß).

[1] Imidlertid maatte dog naturligviis, naar Talen er om Kronprindsens rene Indtægt, fradrages de Godskassen paahvilende Udgifter, som Sören Pedersen afholdt og afregnede, saasom hans egen Lön, Præstens Genant og Offer, Materialier og Arbeidslön paa Gaard og Gods. Geh. Arch. anf. St. har en Udsigt derover fra samme Aar. Den viser at disse Udgifter belöb sig 1694 til 194 Rdlr., 1695 til 346 Rdlr, 1696 til 635 Rdlr. 3 ℳ 15 ß.

[2] Geh. Arch. Dan. Saml. no. 118 bevarer Kronprindsens originale Forskrivning: Wir Friderich von Gottes Gnaden, Erb-Printz zu Dennemarck, Norwegen, der Wenden und Gothen, Hertzog zu Schleswig, Holstenn, Stormarn und der Ditmarschen, Graff zu Oldenburg und Dellmenhorst etc Thun Kund hiemit, dass Uns auf Unser Gnädigstes begehren, Christian Nelssen, Ihr Maytts Unsers Gnädigen und höchstverehrten Hernn Vatters Küchen-Inspector, hat an baarem Gelde vorgeschossen Dreytausend Reichsthlr., welche Summa demselben oder Rechtmessigen Inhabern dieser Obligation, nach ver-

Efter sin Formæling den femte December 1695 synes imidlertid Kronprindsen at have henvendt större Opmærksomhed paa Jægerspriis for deraf at udbringe en bedre og mere regelmæssig Indtægt. Flere vigtige Forandringer bleve foretagne. For det förste sögte han at erhverve de afhændede[1] Tiender tilbage. I denne Hensigt sluttede han i Februar 1696 et Mageskifte med Universitetet og Stiftsövrigheden, hvorved han mod Vederlag i Viig og Grevinge Kongetiende i Odsherred, som Kongen havde skjænket ham, erholdt af Universitetet Gierlöv Sogns Kongetiende[2] og af Sjællands Stiftamtmand Etatsraad Otto Krabbe til Holmegaard samt Biskop Dr. Henrik Bornemann Gierlöv og Draaby Kirketiender, Landgilde af nogen Kirkejord og Draaby Kongetiende, der hidtil havde ligget til den överste Capellan i Roeskilde og Conrec-

---

fliessung eines Jahres von dem datto der Obligation Anzurechnen, mit den gebührlichen Renten alss Nemblich 5 pro Cento wieder zubezahlen und richtig abtragen zu lassen, Wir hiemit und in Krafft diesses geloben, Und dafern, wieder verhoffen, dannoch die bezahlung nicht solte zur Rechten Zeit erfolgen, So geben Wir ihm und seinen Erben oder Rechtmässigen Inhabern dieser Obligation hiemit zum pfande dass gesambte Einkommen Unsers Guthes Jägerspriess, welches er oder dieselbe auf solchem fall erheben und geniessen mögen, biss er an Capital und Zinsen völlig daraus wieder gegnüget und bezahlet worden. Zu vollenkommener sicherheit alles obigen haben Wir gegenwertige Obligation Eigenhändig unterschrieben, und derselben Unser Insiegell unterdrücken lassen. So geschehen Copenhagen den 17 Junij Anno 1695. Friderich. (L. S.)

[1] Afhændede af Kongen 1688. See ovenf. S. 24.

[2] Rentek. Arch. har det orig. Skjöde af 4 Febr. 1696: Rector og Proff. tilskjöde Kronprindsen Gierlöv Sogns Kongetiende (som den 29 Decbr. 1670 var bleven Universitetet overladt til Vederlag for andet Gods), hvis Afgift var 6 Pund Rug, 6 Pund Byg og 6 Rd. Fölgepenge, beregnet til 44 Td. H. K., hvorimod de af Prindsen modtoge fuldt Vederlag i Viig Sogns Kongetiende. Med Universitetets Segl, underskrevet O. W. Worm, Academiæ Secretarius.

toren sammesteds[1]. For det andet afskedigede han i det følgende Aar 1697 Sören Pedersen Vissingkloster, efter aflagt Regnskab[2], som Ridefoged, muligviis med Löfte om at overlade ham Forpagtningen efter Christen Nielsen, og antog i hans Sted fra förste Mai af Henrik Hegelund til sin Ridefoged. I den for Hegelund udstedede Bestalling hed det vel, at han kun forelöbig var udnævnt paa et Aarstid[3]; men han beholdt virkelig denne Plads, saalænge han levede, og Udnævnelsen selv ledsagedes af Foranstaltninger, der tydede paa, at man ventede en længere Tjeneste af ham og vilde med ham begynde ligesom et nyt Afsnit i Godsets Bestyrelse. Thi uagtet man havde en meget udförlig Beskrivelse af Jægerspriis's Tilstand, der kun var nogle faa Aar gammel, blev dog en lignende nu igjen under alle Formaliteter optaget. Birkedommeren Anders Christensen, Birkeskriveren Hans Knudsen og otte dertil udmeldte Bönder[4] undersögte nemlig paa Kronprindsens Forlangende baade hele Böndergodset og selve Slottet med dets Ladegaard og leverede derover den sexogtyvende og niogtyvende Juni en Synsfor-

---

[1] Sam. St. Det orig. Skjöde er blot dateret Febr. 1694, hvorved man har glemt at tilföie Dagen. Prindsen udlagde Vederlaget i Viig og Grevinge Kongetiender, der af Kongen vare ham givne.

[2] Sören Pedersens Regnskaber fra 1694—97 haves deels in extenso, deels i Uddrag. De ere i det Foregaaende for en Deel oftere benyttede.

[3] Bestallingen (Orig. i Rentek. Arch.) er dateret d. 14 Juni 1697. Men Hegelunds Regnskaber (smsteds) begynde med 1 Mai som et Vidnesbyrd om, at han ved den Tid har tiltraadt sin Tjeneste. Kronprindsens Instrux for Hegelund af 26 Juni 1697 haves i to Exemplarer, hvoraf det ene har Hegelunds skriftlige og edelige Forsikring om at ville efterleve den. — Denne Ridefoged kunde maaskee være af Forpagteren Hegelunds (see ovenf. S. 5) Familie.

[4] Af disse otte Bönder kunde kun een selv skrive sit Navn. De övrige ridsede blot deres Forbogstaver med romerske Uncialer, hvortil man saa föiede Udlægningen af sammes Betydning.

retning og et Inventarium. Synsforretningen udstrakte sig til hver enkelt Bondegaard, med Anförelse af Fæsterens Navn, Alder, Bygninger, Besætning, Arbeidsredskaber, Indbo og deslige, og dertil sluttede sig ogsaa en af Sören Pedersen forfattet Liste over det Bönderne forundte Laanekorn[1]. Inventariet gjennemgik alle Hovedgaardens Bygninger: i Slottet saaledes Forstuen, et Forgemak, et „Bie-Gemak", Kronprindsens eget Gemak, hans Sovekammer, Kronprindsessens Gemak, et lille Kabinet, Hofmesterens Gemak, Hofmesterindens Sovekammer, Jomfru-Gemakket, Kammerjunker Holsteins Kammer, tre Sovekamre, Kamrene over Gemakket, fire Loftskamre til Pagerne og Laquaierne, fire Kamre i Borgestuen, Kjökkenet, Bryggehuset, Bryggersloftet, Viinkjælderen og andre Leiligheder[2]; i Ladegaarden nævnedes Stalden, Ridestalden, Kohuset, Studehuset, Hollænderhuset, Tærskeladen og flere Afdelinger. For det tredie lod Kronprindsen faa Dage efter, under syvende Juli 1697, ved sin Secretair Ernst Ulrik

---

[1] Rentek. Arch. har baade Synsforretningen og Listen over Laanekornet, den sidste stöttende sig til vedkommende Laaneres egen Tilstaaelse paa Jægerspriis's Birkething, begge daterede den 26 Juni. Men Synsforretningen stemmer saa vel overeens med den nylig givne statistiske Beskrivelse af 1694 (ovenf. S. 28—32), at der neppe vilde være Grund til at gjentage den her.

[2] Inventariet (ogsaa i Rentek. Arch.), sammenlignet med det af 1680 (ovenf. S. 11—14), viser noksom, at Slottet havde faaet et höiere Herskab. Værelserne have nu andre Navne, og Mobilierne, skjöndt simple, ere dog meget bedre. I Kronprindsens Gemak nævnes nu bl. a. 8 Gardiner af hvidt Kattun og 12 röde Stole med Ryslæder (ovenf. S. 19 Not. 3); i hans Sovekammer en Seng med Omhæng af rödt Damask, Matratser i Sengen, 2 Klædeskabe; i Kronprindsessens Gemak 8 Gardiner, 12 Ryslæders Stole; i Forstuen var Skilderier; i Forgemakket et stort dobbelt Egebord, et gammelt Egeskab, 6 röde Stole; i Kjökkenet bl. a. 3 Bytterbænke. — Ulr. Ad. Holstein, siden den förste Greve til Holsteinborg og Storcantsler, var dengang Kammerjunker hos Kronprindsen.

Dose, indgive til Rentekammeret en Besværing over adskillige Ulemper, hvorved han i sin Egenskab af Herre til Jægerspriis troede sig gaaet for nær[1]. Han beklagede sig over, at den Pengesum, som Christen Nielsen ifölge sin Forpagtnings-Contract skulde have betalt ved Forpagtningens Fratrædelse for det nedlagte Meierie og den afskaffede Ko-Besætning, vare i Aaret 1694[2] fört til Indtægt i Kongens Kjökken-Regnskaber, uagtet den aabenbart maatte komme Kronprindsen tilgode, eftersom han skulde indkjöbe en ny Besætning af Köer, naar Christen Nielsen fratraadte. Han beklagede endvidere, at han af sin egen Kasse maatte udbetale Ridefogdens Lön, fordi denne var bleven inddraget, da Godset overdroges til ham, medens Skovrideren og alle de övrige Betjente fra den höieste til den ringeste lönnedes af Kongen[3]. Han fandt det ogsaa urigtigt, at han maatte svare Færgemanden ved Jægerspriis de tyve Rigsdaler, som denne aarlig nöd for at sætte Kongens Ryttere, Hof- og Jagtbetjente over, da denne Tjeneste var Kronprindsen og hans Hofholdning uvedkommende[4]. Han udbad sig altsaa Erstatning for alt dette, saaledes at Kongen enten selv overtog hine Udgifter eller udlagde Kronprindsen et Antal Bönder-

---

[1] Rentek. Arch. bevarer denne motiverede Klage og Ansögning, skrevet af Dose paa Kronprindsens Vegne.

[2] Meningen er vist ikke, at Christen Nielsen förrst i dette Aar nedlagde Meieriet (det var upaatvivlelig meget tidligere skeet, see ovenf. S. 23), men at man i dette Aar, 1694, i Anledning af at Kronprindsen fik Jægerspriis, overförte Kongens Tilgodehavende hos Christen Nielsen for den afskaffede Besætning, 432 Rd., i Kjökken-Regnskaberne. For Jægerspriis anförtes de 1697 baade som Debet og Credit, ovenf. S. 33—34.

[3] Stemmer, som man vil see, ganske overeens med det, som ovenf. S. 34 Not. 1 er anfört: Sören Pedersen Vissingkloster regnede der sin egen Lön til Udgift for Kronprindsen, men ikke de andre Betjentes.

[4] At ogsaa denne Klage forholder sig rigtig, vil man af det Foregaaende (S. 22 Not. 3) have seet.

gaarde til deres Bestridelse. Rentekammeret fandt disse Besværinger grundede, og Kongen befalede den tyvende Juli 1697, at der skulde betales Kronprindsen firehundrede og toogtredive Rigsdaler for Qvægbesætningen og firsindstyve Rigsdaler aarligt til Ridefogdens Lön, hvorimod de tyve Rigsdaler, som Færgemanden havde nydt, kunde inddrages, da han modtog den reglementerede Færgelön og Intet overförtes frit, uden hvad der henhörte til Kongens eller Kronprindsens Fadebur[1]. For det fjerde endelig udförte Kronprindsen sin Plan til en heel ny og mere indbringende Bortforpagtning, hvortil han for en Deel ved de nævnte Foranstaltninger havde banet sig Vei. Christen Nielsen fratraadte Forpagtningen og Sören Pedersen Vissingkloster overtog den. Den nye Forpagtnings-Contract af tolvte Januar 1698[2] forhöiede Afgiften til syttenhundrede Rigsdaler af Hovedgaarden, hvortil endnu kom tredive Rigsdaler af Kirketienden, som Sören Pedersen ligeledes forpagtede. Ridefogeden Henrik Hegelund indkasserede saavel disse Afgifter som alle andre Godsets Indtægter, besörgede Udgifterne deraf, sendte Overskudet til Dose ligesom de kongelige Skatter til Amtsforvalter Sören Laursen paa Frederiksborg, og havde overhovedet hele den locale Bestyrelse og Regnskabsvæsenet[3]. Men Kammer-

---

[1] Rentek. Arch. har den Kongl. Resolution, og Regnskabet for 1697 (S. 33—35) viser, at Kronpridsen fik de 432 Rd.

[2] Jeg har ikke kunnet finde selve Contracten; men udenpaa et Omslag (af Rentek. Arch.), hvori fandtes Hahns og Peder Munks Forpagtnings-Contract af 1 Juni 1679, er skrevet, hvad dette Omslag skulde indeholde, og der læses bl. a. *„Original Contract for Anno 98 for Sr. Sören Pedersen under Kongl. Mays. Haand af 12 Jan. 1698"*. Stykket selv var udtaget formodentlig til Actering af en anden Sag, hvor det vel engang findes, naar denne tilfældigviis kommer frem.

[3] Denne Forretningsgang seer man af Hegelunds Correspondancer og Regnskaber, hvoraf en Deel haves i Rentek. Arch. Deriblandt er ogsaa Kirke-Regnskaberne fra 1697 til 1703, hvori

secretair Dose havde i Egenskab af Kronprindsens Secretair udentvivl været Sjelen i alle disse Reformer, og han vedblev fra Hovedstaden af at føre Overtilsynet med Bestyrelsen af Jægerspriis.

De store Skove, der udgjorde en saa vigtig Deel af Jægerspriis's Herligheder, bestyredes af Hegelund i Forbindelse med Skovrideren, først Jens Söborg og efter dennes Afgang eller Död[1], Hans Stephan Graner. Skovrideren var fremdeles fornemmelig Jagtbetjent, og det var især Jagten, der gjorde Skovene saa dyrebare for Godsets Herre. Graners Instrux af sexogtyvende September 1698 begyndte ogsaa med disse Ord: For Alting skal han lade sig det være magtpaaliggende, at holde Skovene og Vildtbanen i god Stand og med Flid vogte paa, at hverken stort eller smaat Vildt bliver fanget eller skudt[2]. Hegelund derimod förte Regnskabsvæsenet ogsaa over Skov-Indtægter og Udgifter, og lod blot Skovrideren underskrive dette med sig. En Deel Brænde blev solgt; men noget blev ogsaa i Natura udleveret til Kronprindsens Betjente, navnlig til Gartneren paa Ny-Amager, Overjægeren Olivar, Fasanmesteren og andre[3].

---

det gjentagende hedder: *Af Sören Pedersen annammet paa begge Kirkers Vegne efter den med hannem gjorte Contract 30 Rd.* — Hans Forpagtnings-Afgift af Gaarden selv sees af en „Extract aus Ihr. Kön. May. Particulier Cammer Rechnung", hvorom nedenf. S. 43.

[1] Efter Kirkeb. blev Jens Söborg begravet den 8 April 1695. Han er altsaa vel död i de förste Dage af samme Maaned.

[2] Rentk. Arch. Instruction, nach welcher der Schou Reiter auf Jägerspriess sich unterthänigst zu verhalten hat, egenhændig underskreven af Kronprindsen. Hele Instruxen forfattet paa Tydsk.

[3] Geh. Arch. Dan. Saml. no. 247. Verzeichniss, wie viel Holtz Ao. 1696 von Jägerspriiss vor Ihr Kön. Hoheit abgeholet und wozu es verwandt. En lignende for Aaret 1697. Efter denne sidste vare de leverede Deputater 27½ Favn, til Overjæger Olivar, til Gartneren paa Amager, til Fasan-Mesteren, til Laquai Adolph — og „Noch ist nach Amack zu Schaufel Blätter gekommen 1½

Men uagtet den forbedrede Bestyrelse og det nöiagtigere Regnskabsvæsen blev den virkelige Indtægt af Jægerspriis dog ikke meget betydelig. Forpagtnings-Afgiften synes at have været den vigtigste og sikkreste. Böndergodset derimod gav paa denne Tid kun et ringe virkeligt Udbytte, især paa Grund af de store Restancer[1]. Saaledes var i Hegelunds förste Aar, fra förste Mai 1697 til förste Mai 1698, Indtægten sexhundrede og syvogtyve Rigsdaler, hvoraf kun tohundrede og fireogtredive indflöde i Kronprindsens Kasse, og i det fölgende Aar indtil förste Mai 1699 var Overskudet endnu mindre[2]. Derved skulde altsaa Prindsens Finantser ikke meget ophjælpes. Men Kong Christian den Femtes Död i samme Sommer, den femogtyvende August 1699, stillede rigere Midler til hans Raadighed.

3. Kong Frederik den Fjerde vedblev ogsaa efter sin Thronbestigelse at betragte Jægerspriis Gaard og Gods som en privat Eiendom, hvis Bönder stode ligesom i et nærmere særeget Forhold til ham og hvis Jordebogs-Indtægter flöde umiddelbart i den Kongelige Particulær-Kasse. Det var maaske ifölge denne Betragtningsmaade, at han gav sine Bönder paa Jægerspriis deres Frihed

---

Faden". Der havdes en Beholdning af $13^1/_2$ Favn, *wovon man aber an Clooman 7 Faden schuldig, welche zu den Fisch-Teichen auf Amack gekommen sind.* Amager el. Ny-Amager, d. e. Frederiksberg.

[1] See ovenfor S. 26—28, der kan give en Idee om hele Regnskabsvæsenet i denne Periode. Jvfr. S. 33—34.

[2] Rent. Arch. Det sidstnævnte Regnskab viser en Jordebogs-Indtægt af kun 459 Rd. Ved samme ligger to andre Regnskaber for samme Aar, nemlig et Skov-Regnskab, underskrevet baade af Hegelund og Hans Stephan Graner, og et Contributions-Regnskab, efter hvilket Skatterne indbetaltes af Hegelund paa Frederiksborg Amtstue mod Quittering af Amtsforvalteren Sören Laursen.

eller visse overordentlige Friheder[1], formodentlig i Lighed med, hvad der mod Slutningen af hans Faders Regjering var tilstaaet Fæsterne paa Rytterdistricterne og Bönderne paa Möen og Bogöe[2]. Men Overbestyrelsen henlagdes nu dog nærmest under Rentekammeret, hvor Ernst Ulrik Dose som Overkammersecretair vedblev at sörge for Godsets Anliggender, medens Overjægermester Grev Conrad Reventlov og Overförster Johan Bernt Clody eller Claudi[3] havde særligt Tilsyn med Skovculturen. Saaledes forblev den overordnede Bestyrelse af Jægerspriis i en Periode af lidt over fire Aar[4], saalænge Kong Frederik den Fjerde umiddelbart eiede dette Gods.

Den locale Bestyrelse paa Godset og Gaarden selv undergik ikke nogen væsentlig Forandring. Embedsmændene og Betjentene bleve de samme. Anders Christensen i Gierlöv var endnu Herredsfoged eller Birkefoged, indtil han et Par Aar efter blev aflöst af Laurids Jacobsen Glud, der ligeledes boede i Gierlöv[5]; Hans Knudsen var

---

[1] Sjell. Tegn. Tom. LII fol. 334. Et Kongeligt Rescript af 3 August 1700 tilsiger de sjellandske Bönder, der viiste sig tappre under fjendtligt (Carl XIIs) Indfald, deres Frihed, *„ligesom Vi have givet Vore Bönder til Jægerspriis Frihed"*. Saaledes lyde Ordene. Men naar denne Frihed var givet Bönderne paa Jægerspriis, i hvilken Form og Omfang, det har jeg hidtil ikke kunnet finde.

[2] Forordn. om Ryttergodset i Danmark af 10 Aug. 1695, og Privilegier for Möen og Bogöe af 8 Dcbr. 1696, — begge i Schous Regist I. 714 fg. 731 fg.

[3] Han selv skriver sig Clody; men af andre Samtidige skrives Navnet oftest Claudi.

[4] Nemlig fra Kongens Thronbestigelse den 25 August 1699 indtil Godsets Afhændelse til hans Broder Prinds Carl den 26 Octbr. 1703. Det er et kort Tidsrum, hvori Tilstanden kan oversees under eet Overblik.

[5] Gierlöv Kirkeb. viser, at Birkefoged Anders Christensen blev begravet den 20 Januar 1702, efterat hans Hustru Sidse i forrige Aar var död (74 Aar gammel) og begravet den 8 April 1701.

fremdeles Birkeskriver og Magister Frederik Davidsen Knopper Sognepræst i Gierlöv og Draaby. Paa Hovedgaarden indtog Sören Pedersen Vissingkloster fremdeles en anseelig Plads; han havde Forpagtningen mod en aarlig Afgift af syttenhundrede Rigsdaler og dertil endnu Gierlöv og Draaby Kirketiender for tredive Rigsdaler[1]; han kaldtes undertiden tillige Kongens Forvalter, nærmest med Hensyn til hans Myndighed over Bönderne, der skulde besörge Hovmarkens Dyrkning; han blev paa Grund af sin Fortid, sin mere uafhængige Stilling og sin Formue betragtet som den fornemste Mand paa Stedet[2]. Men blandt de kongelige Betjente var Ridefogeden Henrik Hegelund den förste og den vigtigste: han förte paa Dansk

---

Sammesteds nævnes hans Eftermand Laur. Jacobsen i Marts 1702; og Rentek. Arch. har et Herredsthings-Vidne af 16 Febr. 1702, hvori denne allerede fremtræder som Birkefoged.

[1] Rentek. Arch. Et lidet, meget pynteligt skrevet Blad, saaledes lydende: *Extract aus Ihr. Kön. Mayts. Particulier Cammer Rechnung de Ao. 1702, betreffend die Landgielde und Pachtgelder von dem Guthe Jägerspriiss: Ao. 1703, d. 23 Juny, Landgillde pro Ao. 1702, Hinrich Hegelund hat vermöge eingegebenes Rechnung baar zur Casse bezahlet, so den 1 Mai dieses Jahres fällig, 486 Rd. 47 Sk. Ao. 1703, den 27 Januarij, Pachtgelder, der Verpachter Sören Petersen hat vermöge Contracts bezahlet bis den 1 Mai 1703 — 1700 Rd. Ao. 1703, d. 23 Juny, Noch hat derselbe auf die Pachtgelder vom 1 May 1703 auf ein halbes Jahr voraus bezahlet — 850 Rd. Ao. 1704, d. 31 Januar hat derselbe auf die Pachtgelder de Ao. 1703, bevor dieses guth an Ihr Hoheit Printz Carl abgestanden, bezahlet — 90 Rd.* — Om Forpagtningen af Tienderne nærmere nedenfor.

[2] Kirkebögerne vise indirecte den conventionelle Rangfölge mellem Betjentene paa Jægerspriis. Saaledes ved en Barnedaab i Draaby Kirke den fjerde Söndag efter Helligtrekonger 1702 nævnes Fadderne i denne Orden: *Höiagtbar og velfornemme Mand Sören Pedersen Forvalter paa Jægerspriis, Kongl. May. Ridefoged Henrich Hegelund, Provstens Skolemester Jens Munk, Barbara Cathrine* (Sören Pedersens Datter) *fra Jægerspriis, Sidsel Erland Degns fra Overdraaby, Kirsten Mester Willums af Skoven, Berette Anders Möllers.*

eller paa Tydsk[1] hele Correspondancen med Dose i Gaardens og Godsets Anliggender, han assisterede paa Godseierens Vegne ved Militair-Commissionens Udskrivninger paa Jægerspriis[2], han indsendte Godsets Contributioner eller Skatter til Amtsforvalteren Sören Laursen paa Frederiksborg, han aflagde det aarlige Jordebogs-Regnskab for det Kongelige Rentekammer, og han stod i et vist overordnet Forhold til de övrige Betjente og Beboere af Gaardens Grund, saasom Skovrideren Hans Stephan Graner, Gartneren Willum Hardus, Kursmeden Jacob Nielsen, Mölleren Anders Arvedsen, Færgemanden Peder Pedersen og Andre[3], ligesom han ogsaa ved mange tilfældige Leiligheder blev brugt i Kongens eller Rentekammerets Tjeneste[4]. Jægerspriis's Historie er saaledes nöie knyttet til Hegelunds i denne korte Periode, der hændelsesviis ogsaa sluttedes med hans Död.

Paa Jægerspriis Gaard selv havde Hegelund sit Hjem, naturligviis i Ridefoged-Boligen, og derfra förte han Opsynet med det Hele. Men iövrigt var hans Virk-

---

[1] Dose skrev ogsaa Dansk, forstod altsaa Sproget; alligevel skrev Hegelund undertiden Tydsk til ham.

[2] Rentek. Arch. har saaledes et Brev af 15 Marts 1702 fra Dose til Hegelund, at Udskrivnings-Commissærerne til Landmilitsen vilde komme til Amtet, og et andet fra Hegelund til Dose af 8 Aug. s. A. med nogle Oplysninger vedkommende Indrulleringen fra Jægerspriis til Landmilitsen.

[3] Beviser ville sees i det Fölgende. De her anförte Personer ere fordetmeeste forhen nævnte, saasom S. 24 Not. 1, S. 13 Not. 2 S. 11 Not. 4 og S. 8 Not. 3. Jacob Nielsen kaldes i en Forestilling af 24 Mai 1702 (Rentek. Arch.) simpelthen Smed, men Forestillingen selv viser, at han var, hvad vi nu vilde kalde Dyrlæge.

[4] Til Exempel: Rentek. Ordr. o. Miss. No. 642 S. 72. 87. 101. 138 have Ordre til Hegelund at kjöbe paa Fastemarkederne i Roeskilde om Löverdagen og i Holbek om Onsdagen i Marts og April 1702 et Antal af 50 Heste for 30 à 40 Rdr. Parret til Hestemöllerne i Kjöbenhavn. Dette synes noget besynderligt, da jo Stutteriet maatte have hestekyndige Betjente paa Stedet.

somhed og Myndighed udentvivl mere begrændset paa Gaarden end paa Godset. Thi for det förste stod der ved hans Side Forpagteren og Forvalteren Sören Pedersen, hans Formand som Ridefoged, der var gammel paa Stedet og nu en selvstændig Mand indenfor den med Regjeringen sluttede Contract[1]. Og for det andet havde Jægerspriis endnu det af Ahlefeldt for ni Aar siden anlagte Stutterie, der nu bestyredes af Staldmester Haxthausen, og i Foraaret 1700 endog blev udvidet med flere Hopper fra Frederiksborg, saa at det bestod af atten Fölhopper; men Stutterie-Betjentene, hvortil ogsaa Dyrlægen eller Kursmeden Jacob Nielsen hörte, dannede en egen Kreds under Haxthausen, og stode i en vis Forbindelse med Forpagteren Sören Pedersen, forsaavidt denne var forpligtet til mod en Godtgjörelse af sex Rigsdaler og fire Mark for hvert Stykke at levere Græs og Foder til de nye Hopper[2]. Men skjöndt saaledes Forpagteren og Stutteriet laa udenfor Ridefogedens Omraade, stod Hegelund dog paa mange Maader i Beröring med begge: han havde Tilsynet med Bygningerne, han modtog af Sören Pedersen baade Forpagtnings-Afgiften og Tiende-Afgiften, han besörgede Udbetalinger og afgav Erklæringer efter Doses Opfordring, og han fik stundom Befaling at udföre Forretninger, som maatte synes at egne sig mere for Stutterie-Betjentenes Virksomhed[3].

---

[1] See ovenfor S. 43 Not. 2 om hans Præcedents foran Ridefogeden.

[2] Den ovenf. S. 28 Not. 1 nævnte Skriv. fra Sören Pedersen lærer os at kjende denne Udvidelse af Jægerspriis's Stutterie ifölge en Kongl. Resolution af 11 Marts 1700. For det förste Aar havde han ogsaa virkelig modtaget den ham bestemte Godtgjörelse.

[3] Der gaves ham da gjerne Anviisning paa at benytte de specielt Sagkyndige, saasom ved nysnævnte Kjöb af Heste en Staldkarl paa Jægerspriis ved Navn Christen Thommesen, ved Udviisning af Skovene nogle af Forstbetjentene o. s. v.

De til Jægerspriis henhörende store Skove laae deels under Hegelunds, deels under Forstvæsenets Bestyrelse; dette besörgede Skov-Culturen, hiin derimod Skovenes öconomiske Benyttelse. Forholdet mellem begge kan oplyses ved enkelte Tilfælde fra denne Tid. Overförsteren Johan Bernt Claudi[1], der opholdt sig i Kjöbenhavn, indgav saaledes den förste Marts 1702 en Forestilling til Kongen om Skovenes Forbedring og Vildtets Underholdning i det ham betroede District, Jægerspriis, Dronninggaard, Esrom og Frederiksborg. Han bemærkede, for Jægerspriis's Vedkommende, at Skovene paa dette Gods aftoge, og foreslog desaarsag at indgröfte et Stykke Land paa omtrent tretusind Alen fra Kohaven til Stranden, paa det at den Olden, som der faldt, kunde voxe op, Græsset ernære Skovens Vildt og holde det til Stedet; han foreslog ligeledes at indgröfte flere enkelte Partier i Skoven, hvor der fandtes ung Hessel, som ellers vilde bortædes af Qvæget; han meente, at Arbeidet kunde udföres af Soldater og siden vedligeholdes af Bönderne[2]. Dette hele Foretagende henhörte alene under Forstvæsenet. Hegelund, der levede paa Jægerspriis, bestyrede derimod Udviisningen af Skovene. Saaledes sendte Dose den fjerde Januar 1702 Befaling til ham, at han skulde udtage Brændsel af Skoven, dog i Overværelse af Over-

---

[1] Dan. Mag. V. 208 nævner i Fortegnelsen over Hof-Statens Besoldninger i Aaret 1642 Hans Christoff Claudi, Hofjæger (rimeligviis af samme Familie), som den förste blandt Kongens „Wildschötter, Jægere och Pandswenne". Der nævnes ogsaa blandt Jægerne en Tobias Kriebel, formodentlig af samme Slægt som ovenanförte (I D. S. 159. 208) August Kriebel, saa at Forstbetjentenes Embeder synes at have været ligesom arvelige i visse Familier, udentvivl af fremmed Herkomst.

[2] Rentek. Arch., hvor det originale Brev fra Claudi findes. Det angaaer desuden adskillige andre Foretagender, er skrevet paa Tydsk og underskrevet „Clody"; men udenpaa staaer med en anden Haand „Claudi".

jægermester Grev Conrad Reventlovs Betjente, nemlig tohundrede og sexogtredive og et halvt Læs Brænde, hvoraf halvtredsindstyve Læs for den kongelige Hof-Etat, naar denne kom til Jægerspriis[1]. Mod Aarets Slutning aflagde ogsaa Hegelund, ikke Skovrideren, Regnskab over Fordelingen af Brænde-Deputaterne mellem Godsets Embedsmænd og Betjente. Sören Pedersen Vissingkloster havde, efter sin Forpagtnings-Contract, faaet hundrede Læs, Hegelund selv tyve, Skovrideren fire, Skovfogeden to, fiirsindstyve Bönder hver ligeledes to Læs Brænde og to Læs Gjærdsel; desuden var der leveret Sognepræsten to Læs Brænde og to Læs Gjærdsel, de tvende Degne tilsammen to Læs Brænde og fire Læs Gjærdsel, Birkefogeden og Birkeskriveren hver to Læs Brænde og fire Læs Gjærdsel. Den aarlige Udviisning af disse Deputater belöb sig altsaa i det samme Aar til tohundrede og fireog halvfemsindstyve Læs Brænde og eethundrede og fireoghalvfjerdsindstyve Læs Gjærdsel[2]. Hvad Skovene ellers indbragte, være sig ved Salg af Træer og Vindfælder eller som Oldengjæld, maatte naturligviis falde under Hegelunds Jordebogs-Regnskab.

Böndergodsets Bestyrelse udgjorde en væsentlig Deel af Ridefogedens Forretninger, og de af Hahn anlagde Skov-Boliger fordrede særdeles Opmærksomhed. Bygningerne, udentvivl temmelig slet opförte af Elletræ, vare meer eller mindre forfaldne, og de magre Jorder kunde

---

[1] Rentek. Arch. Fordelingen af dette Brænde beroede dog naturligviis ikke paa Hegelund. Doses Ordre var ledsaget af en Specification over denne Fordeling, dateret den 3 Januar 1702. Ogsaa findes der fra Aaret 1702—3 Exempel paa, at Overförster Claudi, naar han personlig var tilstede, har besörget Skov-Udviisningen efter Overjægerm. Grev Reventlovs Befaling.

[2] Rentk. Arch. Man ville bemærke, at Udviisningen var meget större end Dose havde bestemt; thi naar Hof-Etatens Deputat fradrages de 236½ Læs, blev der kun 185½ Læs tilbage, og Hegelund havde dog alene til de nævnte Personer udviist 108½ Læs mere.

endnu vanskelig underholde selv en fattig Landbo-Familie. Af disse Huse bleve nu adskillige nedbrudte og Jorderne udlagte til Græsgange i Skoven under Hovedgaarden[1], men det saakaldte Kulhuus paa Halvöens nordligste Spidse, der synes at have været en större Gaard, blev kort efter, den tolvte Januar 1700, bortfæstet til Skovrider Graner, ligesom hans Formand Jens Söborg havde havt det, imod at han deraf skulde svare aarlig fireogtyve Rigsdaler, der afdroges i hans Lön, hvorefter Fæstet skulde gjælde baade for hans egen Levetid og for hans Hustrues, dersom han giftede sig[2]. Over Böndernes Tilstand paa den övrige Deel af Godset blev der i det fölgende Foraar 1700 optaget en udförlig Beskrivelse: hver Gaard havde da gjerne

---

[1] I en Rentek. Skriv. af 26 Aug. 1759 til Ghd. Vict. Chr. Plessen, hvoraf Hr. Justitsr. Rosenstand Goiske, Archivar i Indenrigsministeriet, har meddeelt mig Extract, hedder det bl. a., at 19 af de i Jægerspriis Skov værende Huse og Boliger vare afbrudte 1699 efter Kongelig Befaling, hvorom Thingsvidne havdes af 21 Mai 1700 fra Jægerspriis Birk, og at de nedlagte Steders Hartkorn, 39 Td. 3 Fdk., derefter afdroges i de aarlige Regnskaber, saa at ingen Contribution deraf svaredes. Dersom alle disse Steder hörte til de ovenfor nævnte 22 Skovmænds Huse (jvfr. S. 30), saa vilde der af Skovboerne kun være 7 Ladegaardsmænd og 3 Skovmænd tilbage, hvilket sidste Tal dog ikke synes mig at stemme ganske vel med andre Efterretninger. Jeg skulde formode, at nogle af Husene bleve staaende som jordlöse Huse (blot med Have), der i Tidens Löb forögedes med flere, — hvorom nærmere nedenfor ved Aaret 1733 og 1771.

[2] Rentek. Arch. bevarer det af Ernst Ulrik Dose i Kongens Navn udstedede Fæstebrev. Graner giftede sig snart; thi af Draaby Kirkeb. seer jeg, at hans Hustru Helvig i Begyndelsen af Aaret 1702 maa have födt ham en Sön, der blev döbt paa Dom. Reminiscere, d. e. anden Söndag i Fasten (d. 12 Marts) og kaldet Stephen Frederik, baaren til Daaben af Mad. Dorthe Sören Pedersens. Blandt Fadderne nævnes Oberförster Claudi o. fl. — Gartner Willum Hardus havde ogsaa i Fæste et Sted paa 8 Skjæpper Hartkorn, som han dog vilde have regnet til sin Lön, og for hvilket han, da Hegelund krævede Afgift deraf, den 23 Juni 1703 sögte Kongen om Fribrev.

sex til otte Heste, to til fire Köer og ligesaameget Ungqvæg; nogle havde derhos et Par Stude[1]. Alle saadanne Foranstaltninger paa Böndergodset udförtes af Hegelund. Da i Sommeren 1702 tvende i Gierlöv afbrændte Böndergaarde skulde opbygges, sendte han Overslaget paa Gjenopförelsen til Rentekammeret, udvirkede det fornödne Tömmer fra Jægerspriis's Skove, en Pengehjælp samt to Aars Skattefrihed for de Brandlidte, og indmeldte nogle Maaneder efter, at Gaardene vare færdige[2]. I Foraaret 1702 bortfæstede Hegelund en Gaard i Landerslöv til en Indrulleret, da det var Kongens Villie, at de Indrullerede fremfor Andre skulde have Gaardene, hvorimod en anden Karl blev udskrevet og stillet til Tjenesten; i det næste Foraar 1703 bortfæstede han en Gaard i Nedredraaby, der var bleven ledig ved Bonden Povel Olsens Drab[3]. Strax efter, den toogtyvende April, brændte Knoppers Præstegaard, to hele Böndergaarde og en Længe af en tredie samt tvende Huse i Gierlöv. Efterat Hegelund havde gjort Anmeldelse derom, fik han Befaling til at lade Bönderne kjöre Sæden til Præstegaarden og befordre Præsten til og fra Kirke, at give Præsten en midlertidig Bolig i Hollænderhuset paa Jægerspriis, understötte de brandlidte Bönder med Tömmer og Penge og anvise dem Sædekorn hos Forpagteren Sören Pedersen imod at erstatte det efter Hösten. Allerede i Juli 1703 vare de afbrændte Gaarde under Bygning[4]. Disse Gaarde vare

[1] Denne Fortegnelse findes ligeledes i Rentekammer-Archivet.

[2] Rentek. Arch. Befaling til Hegelund at indsende Overslag d. 6 Juni 1702; men dette blev den 17 Juni fundet for höit og nedsat. Befaling d. 29 Juni at udvise Tömmer og betale 71 Rd. 25 Sk. i Pengehjælp. Anmeldelse, at Gaardene vare færdige d. 7 Octbr., hvorefter de nye Gaarde d. 10 Octbr. fik en toaarig Skattefrihed.

[3] Anf. St. Befalinger til Hegelund af 20 Mai 1702 og 14 April 1703. Om Povel Olsens Drab m. m. nedenfor S. 58—59.

[4] Rentek. Arch. Hegelunds Anmeldelse til Dose om Ildsvaaden, d. 23 April 1703. Ordre- og Miss. Böger No. 643:

vel bortfæstede paa Livstid; men det kunde fortjene at bemærkes, at enkelte Böndergaarde under Jægerspriis paa den Tid bleve bortforpagtede mod en bestemt aarlig Pengeafgift. Saaledes ansögte i Eftersommeren 1703 en Bonde i Gierlöv, Lars Christophersen, der havde sin Gaard i Forpagtning for syvoghalvtredsindstyve Rigsdaler aarlig, om nogen Eftergivelse, ligesom Kongen havde tilstaaet adskillige af hans Naboer Eftergivelse paa deres Landgilde[1]. Hvad Hegelund havde erklæret paa denne Ansögning, og Kongen derefter resolveret, er uvist.

Det hele Regnskabsvæsen udförtes paa Ridefogedens Skriverstue og satte Hegelund i Forbindelse med ethvert Foretagende paa Gaarden eller Godset. Han modtog Indtægterne, baade de ordinaire og hvad der ellers kunde tilfalde Kongen[2], og han betalte Udgifterne; han maatte derfor altid have Penge i Kassen, og naar de en enkelt Gang manglede, optog han Penge hos Forpagteren eller paa de nærmeste Amtstuer[3]. Hans aarlige Regnskab

---

Skrivelse af 5 Mai fra Dose til Hegelund om, hvorledes Præsten og Bönderne skulde hjælpes, Befaling af 26 Mai at lade Gaardene opföre paa samme Vilkaar som i forrige Aar, og d. 6 Juni om Hjælp til Præstegaarden. Anmeldelse fra Hegelund d. 22 Juli, at Böndergaardene byggedes.

[1] Rentek. Arch. Forpagterens Ansögning af 11 Septbr. 1703 gaaer ud paa, at Forpagtningsafgiften var for höi, og at han ikke havde mere Sædeland end adskillige af hans Naboer, som dog Kongen havde tilstaaet Nedsættelse i deres Landgilde; Sygdom havde desuden bortrevet det bedste af hans Qvæg.

[2] Af saadanne extraordinaire Indtægter skal jeg nævne een. I Rentek. Ord. o. Miss. B. No. 642 S. 528 haves en Befaling til Hegelund, at modtage efter Præsten Knoppers Anmeldelse en hos Degnen i Gierlöv Mads Andersen Brun staaende Arv paa 86 Sletdr. 2 Mk. 12 Sk., der var tilfalden Kongen, og före den til Indtægt.

[3] Saaledes hedder det i den ovenf. S. 44 Not. 4 omtalte Befaling af 9 Marts 1702 til at kjöbe Heste, at Hegelund skulde tage Pengene dertil deels af Ridefogedens egen Kasse, deels hos „Forvalteren" Sören Pedersen (altsaa som Forudbetaling paa For-

faldt i tvende Hovedafdelinger: Gaard- og Gods-Regnskabet, der aflagdes for Dose og hvis Indtægt gik i Kongens Particulær-Kasse, og Contributions- eller Skatte-Regnskabet, der aflagdes for Rentekammeret og hvis Indtægt betaltes til Sören Laursen paa Frederiksborg Amtstue. Gaard- og Gods-Regnskabet deelte sig med Hensyn til Indtægten af Hovedgaarden, af Skovene og af Böndergodset. Hovedgaarden Jægerspriis, som dengang var bortforpagtet til Sören Pedersen Vissingkloster, gav aarlig syttenhundrede Rigsdaler, og dens Tiender, som ligeledes vare forpagtede af samme, dertil tredive Rigsdaler, hvilke Summer bleve betalte til Hegelund; ogsaa Tavlepenge-Regnskabet aflagdes af Degnene for ham[1]. Skovene gave et Udbytte baade i rede Penge og i Natura; men Penge-Indtægten hidrörte ikke eller dog kun undtagelsesviis fra Salg af Træ eller Brændsel, hvorimod Oldengjælden, forpagtet af Sören Pedersen, indbragte halvfemtehundrede Rigsdaler, der aarlig betaltes til Particulær-Kassen; Natural-Indtægten bestod af en Deel Brændeved, saa omtrent en halvtrediehundrede Læs, hvilket Hegelund efter den ham fra Dose eller Rentekammeret tilstillede Plan i Overværelse af Skovbetjentene aarlig ud-

---

pagtnings-Afgiften), deels hos Amtsskriverne i Roeskilde og Holbek, Ole Pedersen og Anders Andersen.

[1] Rentek. Arch. Om Forpagtningen af Hovedgaarden er talt S. 43. — Kirke-Regnskaber for 1697—1703 af Hegelund haves. I Regnskabet 1697—98 læses under Indtægterne: *Af Sören Pedersen annammet paa begge Kirkers Vegne, efter den med hannem gjorte Contract, 30 Rdr.* Det samme gjentages i de fölgende Regnskaber, og i det for 1701—2 hedder det under Draaby Kirkes Indtægt: *Af Sr. Sören Pedersen 15 Rdr., og for Gierlöv ligeledes 15 Rdr.* Endelig i Regnskabet fra 1 Mai 1702 til 1 Mai 1703: *Af Sr. Sören Pedersen for begge Kirkers Tienders Forpagtning 30 Rdr., hvoraf hver Kirke det halve beregnes til Indtægt.* — Efterretning om Tavlepengene ved Erland Pedersen, Degn i Övre-Draaby, og Mads Andersen, Degn i Gierlöv, nævnes for det sidste Aar.

viiste og fordeelte mellem dem, hvem Brænde-Deputat var tillagt[1]. Böndergodset afgav den egentlige Jordebogs-Indtægt, der beregnet efter Matrikulens Hartkorn vilde have været temmelig anseelig for den Tid; men den virkelige Indtægt, der beregnedes i Penge, varierede meget efter de höist ustadige Kornpriser, og led en særdeles betydelig Afgang ved de aarlige store Restancer; og det Overskud, der flöd ind i Kongens Particulær-Kasse, blev endnu mindre ved de Udgifter, som Jordebogskassen maatte afholde: Hegelunds Regnskab fra Maidag til Maidag viiste i disse sex Aar en virkelig Indtægt af kun omtrent sexhundrede og tredive Rigsdaler aarlig med et Middeltal; hans aarlige Udgifts-Regnskab, som stilledes ved Siden deraf, levnede ordentligviis neppe to Trediedele af denne Sum til Indbetaling i Particulær-Kassen[2].

---

[1] Ang. Oldengjælden skal jeg henvise til S. 27 Not. 3, men derhos bemærke, at jeg dog i disse Aar ikke har seet den særlig opfört i Ridefogedens Regnskab, hvad enten nu Sören Pederssen umiddelbart har indbetalt den, eller den har været indbefattet under hans Forpagtnings-Afgift af Hovedgaarden, eller der ingen Olden har været. — Natural-Udviisningen er nylig S. 47 omtalt. — Skov-Regnskab for Aaret 1698—99 har jeg fundet underskrevet af baade Hegelund og Skovrider Graner.

[2] Rentek. Arch. bevarer endnu Jordebogs-Regnskaber for hele Hegelunds Embedstid (1697—1703) baade af Hegelund og af Amtsforvalter Sören Laursen i Frederiksborg. Men de ere meget forskjellige. Hegelunds Jordeböger give den virkelige Indtægt af Landgilden, fra Mai til Mai, saaledes: 1697—98 = 627 Rd., 1698—99 = 459 Rd., 1699—1700 = 825 Rd., 1700—1 = 637 Rd., 1701—2 = 739 Rd., 1702—3 = 487 Rd., alt afrundet med Hensyn til Mark og Skilling. Jvfr. S. 43 Not. 1. Men herfra gik gjerne en större eller mindre Jordebogs-Udgift, saa at Netto-Indtægten kunde betydelig formindskes. Det S. 26 Not. 3 meddeelte Jordebogs-Regnskab kan give en tydelig Forestilling om Formen deraf. Sören Laursens Jordeböger beregne Indtægten alene efter Hartkornet og Jordebogen (uden Hensyn til Restancer, Eftergivelser eller andre Omstændigheder) i Korn, Lam, Gjæs, Höns, Æg, Smör, Flæsk, Fodernöd og Fodernödshold, omsætter dette efter Priserne til Penge

— Contributions-Regnskabet deelte sig naturligt efter de mange forskjellige Skatter, som siden Souverainitetens Indförelse ved særlige Forordninger vare paalagte deels Hartkornet, deels Personerne, baade i Korn og i rede Penge. Kornskatten skulde svares efter Hartkornet, og Jægerspriis Gods var nu i Matrikulen opfört for ottehundrede og eenoghalvfemtsindstyve Tönder, sex Skjæpper, eet Fjerdingkar og eet Album Ager og Eng, hundrede og treogtredsindstyve Tönder Skovskyld og hundrede og fyrgetyve Tönder, sex Skjæpper og eet Fjerdingkar Tiendehartkorn; men derfra gik med Hensyn til Beskatningen alt det, som af en eller anden Grund var skattefrit, nemlig henved Halvparten af Ager- og Engs- Hartkornet samt det hele Skovskylds- og Tiendehartkorn, og det skattepligtige Hartkorn var derefter for Tiden kun firehundrede og sexogfiirsindstyve Tönder, een Skjæppe og halvtredie Album, hvoraf efter Forordningen af sextende September 1699 skulde svares syv Fjerdingkar Rug, femogethalvt Fjerdingkar Byg og syv Fjerdingkar Havre for hver Tönde Hartkorn[1]. Pengeskatterne vare nu mange, deels

---

og förer Pengesummen til Indtægt, som derved voxer op til eet eller to tusind Rdr. Men den selvsamme Pengesum förer han atter siden til Udgift, *„förer den igjen siden til Omdraug"*, som det hedder, idet han beraaber sig paa Rentekammer-Skrivelser af 27 Novbr. 1694 og 28 Marts 1695 (nemlig efterat Jægerspriis var Kronprinds Frederik skjænket. See S. 25), og anmærker derhos udtrykkelig, at Indtægten oppebæres i Kongens eget Kammer (neml. efterat Kronprindsen var bleven Konge. Jvfr. S. 41). Sören Laursens Jordebogs-Regnskab for Jægerspriis i disse Aar er fölgelig ganske imaginært, og den tilsyneladende Modsigelse mellem dette og Hegelunds virkelige Jordeborgs-Regnskab bliver let forklarlig.

[1] Rentek. Arch. har disse Contributions- og Kornskats-Regnskaber for hele Perioden fra 1 Mai 1699 til 1730, en lille tynd Protocol for hvert Aar. Det er Sören Laursens Regnskaber for hele Amtstue-Districtet (Frederiksborg, Kronborg og Jægerspriis); men til Grund derfor laae Ridefogedernes Special-Regnskaber, altsaa Hegelunds for Jægerspriis. Hvad der afgik for skattefrit Har-

hvilende paa Hartkornet deels reent personlige, nogle fra de förste Aar efter Enevoldsmagtens Indförelse og siden modificerede, andre fra den nyeste Tid: Matrikulskatten samt Oxe- og Flæskeskatten, der nu efter Forordningen af tredie Januar 1699 udrededes med ni Mark og tolv Skilling af Tönde Hartkorn Ager og Eng[1]; Landconsumtionsskatten samt Familie- og Folkeskatten, hvilken sidste betaltes i to Terminer, indbragte i denne Tid omtrent en firsindstyve Rigsdaler aarlig, og blev kort efter bortforpagtet[2]; Sogne-Rytterholdspenge, der erlagdes med fireogtyve Skilling af Tönde Hartkorn; en Tiendeskat efter Forordningen af tredie Januar 1699, een Mark af Tönde

korn anföres saaledes: 1. Hovedgaardstaxten, som var bortforpagtet, 117 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2. Alle Skovene, som tilhörte Kongen, 163 Td. Skovskyld. 3. Det Skovrideren som Lön udlagte Hartkorn, 19 Td. 1 Skp. Proprietair-Bönder og Universitets-Bönder, der vel svarede Skat, men paa Roeskilde Amtstue, 18 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. 5. Præstegaarden i Gierlöv, som var aldeles skattefri, 12 Td. 3 Skp. 6. Forskjellen imellem Conductörens Forretning, hvorefter Kongens egne Bönder skulde svare, og den nye Landmaalings-Matrikul, 193 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. 7. Halvdelen af det geistlige Gods, eftersom dette, der udgjorde 11 Td. 3 Skp. 3 Fdk., ifölge Kongl. Resol. af 22 Jan. 1687 kun svarede halv Skat indtil Aaret 1700, med Undtagelse af Rytterskatten, altsaa 5 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1$^{1}/_{2}$ Alb. 8. Draaby og Gierlöv Konge- og Kirketiende, hvilke Forpagteren paa Jægerspriis efter Contracten nöd afgiftsfri, 140 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 9. De nitten Huse, der ifölge et Thingsvidne af 21 Mai 1700 vare afbrudte af Jægerspriis's Ladegaards- og Skovhuse, hvis Jorder vare henlagte til Fædrift i Skoven, af Hartkorn 39 Td. 3 Fdk. See ovenf. S. 48.

[1] Af Skov-, Mölle- og Fiskestade-Hartkorn svaredes 6 Mark og 12 Skill. for Tönden, af Tiende-Hartkorn 1 Mark Tönden.

[2] Sören Pedersen gav i Familieskat for 6 Personer (sig, Hustru og fire Börn) 6 Rd., for sine Heste 48 Sk. og i Folkeskat for 2 Karle 48 Sk., for 2 Piger 32 Sk. Birkefoged, Skriver og Degnene for hvert Familiemedlem 32 Sk., for Heste 48 Sk. Bönderne gave Intet for sig, men 16 Sk. for en Sön eller Karl, og 8 Sk. for en Datter eller Pige.

Hartkorn; en Kopskat, paalagt ved Forordningen af treogtyvende November 1699, der betaltes to Gange om Aaret og udgjorde tohundrede og syv Rigsdaler aarlig[1]; et extraordinært Paabud ved Forordningen af fireogtyvende Januar 1699[2], et andet for Tjenestekarle paa Landet og en Hjælpeskat af Huusmændene[3]. Amtstuen i Frederiksborg, som modtog disse Skatter af Jægerspriis Gods, afholdt igjen deraf forskjellige Udgifter saavel i Natura som i Penge[4]. Revisionen af Regnskabet foregik i Rentekammeret, og den af Hegelunds Gaard- og Godsregnskab nærmest ved Dose, der holdt Öie med, at Regnskabet affattedes efter et meddeelt Schema og iövrigt fremsatte sine Erindringer, som Hegelund besvarede og Decisionen endelig paakjendte[5].

---

[1] Denne Kopskat lader os slutte til den Stilling, de Enkelte indtoge: Sören Pedersen gav 11 Rd. (4 for sig, 4 for sin Kone, 3 for en Karl og to Piger), Hegelund 6 Rd., Graner 6 Rd., Mölleren 5 Rd., Gaardmændene mellem 1 og 2 Rd., Indsiddere og Huusmænd mel. 16 og 48 Sk. Sognepræsten gav 12 Rd., Birkefogeden 8 Rd., Birkeskriveren 3 Rd., Færgemanden 2 Rd. 80 Sk., Degnene 2 à 3 Rd. for sig og Huusstand.

[2] Dette Paabud var 1 Rd. af Td. Hartkorn; men en Deel Hartkorn var fritaget derfor.

[3] Paabudet paa Tjenestekarle efter Forordningen af 24 Jan. 1699 indbragte af hver Karl, der tjente hos Præster, Fogeder og Officerer, 2 Rd. 3 Mk., og af Karle hos Möllere og Bönder 2 Rd. Hjælpeskatten af Huusmænd, der ikke havde Hartkorn, indbragte fra Jægerspriis Gods 6 Rd. 48 Sk.

[4] Rentek. Arch. De anförte Sören Laursens Regnskabs-Protocoller, hvoraf ogsaa alle disse Pengeskatter ere tagne, lære os ligeledes at kjende Udgifterne og Leverancerne. Deraf kunde mærkes Lön til Birkefogeden Anders Christensen, med Afkortning af 1½ p. Ct., 29 Rd. 56 Sk., og til Birkeskriveren Hans Knudsen, efter Afkortning, 19 Rd. 69 Sk.

[5] Nogle af disse Revisioner og Decisioner har jeg seet i Rentek. Arch. En af dem, dat. d. 28 Dcbr. 1701, indeholder en Paamindelse af Dose om at fölge det meddeelte Schema.

Den locale Myndighed paa Jægerspriis, som var Hegelund tillagt, gjorde ham til en Slags Mægler mellem Godsherren og Godsets Beboere, og gav ham ved visse Leiligheder en Politimesters Magt og Ansvar. Det var ikke alene de övrige kongelige Betjente paa Gaarden, hvis Vilkaar bleve afhængige af hans Mening og Erklæringer, men ogsaa Andre, der stode i et friere Contract-Forhold til Herren af Jægerspriiis. Da saaledes Færgemanden ved Jægerspriis Færge, Peder Pedersen, i Sommeren 1702 beklagede sig over, at Godsets Bönder forlangte fri Overfart, naar de gjorde deres Ægter i Hovedgaardens Tjeneste, uagtet det aarlige Bidrag af tyve Rigsdaler, der skulde være ham en Lön eller Erstatning derfor[1], ikke blev betalt, og han istedenfor det Boel i Gierlöv, som hans Formand havde havt til Prammenes Vedligeholdelse, kun nöd aarlig ti Rigsdaler, medens han, ved at have kjöbt sin Bestilling af Formanden for tohundrede Rigsdaler, maatte ansee sig for berettiget til alt, hvad denne havde nydt[2], saa blev ogsaa denne Sag strax lagt i Hegelunds Hænder. Denne anstillede de fornödne Undersögelser. Saavel ved egne Erfaringer som ved indhentede Efterretninger fra den forrige Ridefoged, nuværende Forpagter Sören Pedersen, oplyste han, at Færgemanden rigtignok forhen havde nydt aarlig en Godtgjörelse af tyve Rigsdaler og derhos enten en Gaard i Gierlöv eller ti Rigsdaler, altsaa i det Hele tredive Rigsdaler, som bleve ham betalte i Kong Christian den Femtes Tid og i to Aar, efterat den nuregjerende Konge som Kronprinds havde faaet Jægerspriis; men han forklarede, at denne Godtgjörelse fra den Tid af allerede havde været

---

[1] Kongl. Resol. af 9 Septbr. 1684. See ovenf. S. 22 Not. 3.

[2] Rentek. Arch. Færgemandens Klage og Ansögning er af 18 Juli 1702. Ligeledes Doses Befaling til Hegelund af 20 Juli, at afgive Betænkning, efter hvad han selv vidste eller hos „Forvalter" Sr. Sören Pedersen kunde fornemme derom.

Færgemanden frataget, og at Forpagteren Sören Pedersen nu for sit Vedkommende havde accorderet med Færgemanden og betalte ham aarlig ti Rigsdaler for at overföre saavel Gaardens Producter som andre Ting: det kom altsaa an paa, om Jægerspriis's Færgemand skulde have nogen særlig Betaling for Kongens eget Landgildekorn og egne Folk[1]. Hegelund tog sig saaledes just ikke meget varmt af Færgemandens Andragende, og dette blev hellerikke bevilget; thi i det næste Foraar blev det igjen fornyet. Paa en lignende Maade kom ogsaa de af Gaardens Betjente, der ellers havde egne höiere Foresatte, let i et vist Afhængighedsforhold til Ridefogeden, saasom Stutteriets og Forstvæsenets. Haxthausen bestyrede hiint, ligesom Grev Reventlov og Overforstmester Claudi dette[2]; men da sidstnævnte imod Slutningen af Aaret 1702 önskede en Skovlöber afskediget og en anden antaget i hans Sted, blev det Hegelund overdraget at sörge derfor efter sin Villie[3].

---

[1] Rentek. Arch. Hegelunds Erklæring af 23 Juli 1702 med Bilag, indsendt til Dose under 24 Juli. Ligeledes Peder Pedersens fornyede Ansögning af 16 Juli 1703: der var liden Indtægt ved Færgen, hvis Redskaber behövede daglig Reparation, sagde han; derfor havde Christian V hjulpet Færgemanden först med to Fjerdings Jorder og, da disse et Par Aar efter overlodes til en Bonde, med en aarlig Gave af 30 Rd., hvilke dog i nogle Aar ikke vare betalte; han sögte nu en aarlig Understöttelse af Kongen til Færge-Redskabernes Vedligeholdelse.

[2] Jacob Nielsen Smed paa Jægerspriis sögte den 24 Mai 1702 (ovenf. S. 44 Not 3) om höiere Lön, der ved Haxthausen var ham lovet, naar Stutteriet blev forööget. Da nu dette, medio Mai 1700, var forööget til 18 Hopper, kunde han ikke komme ud af det med de ham hidtil givne 12 Rd. aarlig til Medicamenter, og begjerede et Tillæg fra Mai 1700 af at regne. Jvfr. S. 28. 45.

[3] Rentek. Arch. Ordre til Hegelund af 21 Novbr. 1702 at oplyse, hvem den uduelige Skovlöber var og hvori hans Bröde bestod. Approbation af 12 Dcbr. 1702, at antage en Huusmand i Skoven, Laurs Svendsen Skomager, til Skovlöber.

Ligeoverfor Godsets Bönder udövede Hegelund en Husbonds eller Politi-Övrigheds Forretninger, der stundom kunde blive vidtlöftige og brydsomme nok. Et Tilfælde, der indtraf i hans sidste Leveaar, turde maaskee fortjene at bevares som et Bidrag til Sædernes og Retspleiens Historie i Almindelighed og paa Jægerspriis i Særdeleshed. Bonden Povel Olsen i Nedredraaby fandtes Söndagen för Skjærtorsdag, eller den förste April, 1703 qualt i sin Seng, og ved de i denne Anledning anstillede Undersögelser faldt Mistanken paa den Dræbtes egen Tjenestekarl, en indrulleret Soldat Anders Jensen Mikkelsen, og en Huusmand Jon Hagensen. Hegelund gjorde Anmeldelse derom for Overkammersecretair Dose, og lod efter dennes Befaling af sexogtyvende Mai begge de Mistænkte kaste i Fængsel og indstævne for Birkethinget[1]. Jon Hagensen endte faa Dage efter sit Liv ved en voldsom Död, og Mistanken for at have bragt ham af Dage faldt paa hans egen Hustru Bodild Jonsdatter, hvorfor Hegelund nu ligeledes lod hende fængsle og tiltale[2]. Anders Mikkelsen, som endelig bekjendte sin Bröde, fandt mod Slutningen af Juni Maaned Leilighed til at undvige fra de Mænd, der skulde holde Vagt over ham; men to Dage derefter blev han paa Thinget dömt som Morder af Birkefogeden Laurids Jacobsen og otte Meddomsmænd[3]. Hegelund lod nu Vagten tage i Forhör, den dömte Forbryder eftersöge og Dommen indanke for Landsthinget i Ring-

---

[1] Rentek. Arch. bevarer de authentiske Oplysninger i denne Sag, men adspredte paa flere Steder. De förste Begivenheder seer man af Hegelunds Skrivelse til Dose den 29 Juli 1703. Allerede d. 14 April fik Hegelund Ordre at bortfæste den Dræbtes Gaard.

[2] Dose til Hegelund den 31 Mai, Befaling i denne Anledning

[3] Morderens egen Bekjendelse omtales senere i Landsdommernes Stævning til Landsthinget i Ringsted. Hans Flugt anmeldte Hegelund d. 26 Juni for Dose. Birkethingsdommen af 28 Juni blev den 22 Juli af Hegelund sendt til Dose.

sted. Vagten forsikkrede edeligt, at Anders Mikkelsen havde ligget i Fængslet, da den efter given Tilladelse forlod ham for at gaae hjem til Höstarbeide; men den blev ikke desmindre paa Hegelunds Befaling i Slutningen af Juli selv kastet i Fængsel[1]. Den Undvegne blev ikke funden; men Landsdommerne Tage Thott og Hans Ehm stævnede Birkefogeden til at forsvare sin Kjendelse og Forbryderen til at forsvare sin Sag, hvorefter Landsthinget den femtende August 1703 dömte Anders Mikkelsen til Steile og Hjul[2]. Da Hegelund anmeldte dette for Dose og derhos spurgte, hvad der skulde foretages med den arresterede Vagt og den endnu i Fængslet siddende Bodild Jonsdatter, fik han den eenogtyvende August Befaling at forkynde Landsthingsdommen over Anders Mikkelsen og den afdöde Jon Hagensens Frifindelse, men at indstævne saavel Bodild som Vagten for Birkethinget, efterdi hun af Landsthinget var bleven udömt, blot fordi hendes Sag ikke havde været for Hjemthinget. Bodild blev her frikjendt, og Vagten bad, at Naade maatte gaae for Ret[3]. Det sidste blev maaskee bevilget af Dose eller Rentekammeret; men derimod fik Hegelund Befaling at lade tage en ny Dom over Bodild, og Sagen mod hende var endnu ikke tilendebragt, da det den tyvende September blev tilladt at löslade hende af Fængslet, indtil hun havde gjort Barsel[4].

Midt under disse Forhandlinger havde Kong Frederik den Fjerde selv personlig besögt Jægerspriis den tolvte

---

[1] Hegelunds Skriv. af 22 Juli til Dose og dennes Billigelse d. 28 Juli af Vagtens Arrestering. Doses Skriv. af 21 Aug. til Hegelund angaaende Tiltale mod Vagten.

[2] Hegelund til Dose d. 29 Juli og 18 August 1703.

[3] Dose til Hegelund den 21 August, og Hegelund til Dose den 1 Septbr. I sidstnævnte Skrivelse hedder det, at Vagten var stævnet til Thinget den næste Torsdag, hvis Sagen ikke maatte bortfalde.

[4] Dose til Hegelund af 16 Septbr. og 20 Septbr.

og trettende September 1703, og Hegelund glædede sig over, at han havde været tilfreds under dette Besög[1]. Hensigten dermed turde maaskee have været at tage Jægerspriis i Öiesyn med Hensyn til den Bestemmelse, som det kort efter fik; men dette var neppe Hegelund bekjendt dengang, og blev det udentvivl ingensinde. Thi kort efter faldt han i en meget betænkelig Sygdom, der vistnok havde sat ham ud af Stand til at varetage sin Tjeneste, da Forpagteren Sören Pedersen den femtende October selv umiddelbart ansögte om Erstatning for det Foder, han havde leveret til Stutteriet paa Jægerspriis[2]. Nogle Dage senere, den sexogtyvende October 1703, indtraf Prinds Carls, Kongens Broders, treogtyveaarige Födselsdag, der blev festligholdt paa en udmærket Maade: om Morgenen forærede Kongen ham hele Jægerspriis Gods og dertil et Sölvtaffel, og om Aftenen blev den förste Opera givet i det nye prægtige Operahuus[3].

---

[1] Kongens Besög anmelder Hegelund for Dose i Skrivelsen af 16 Septbr. 1703, samt at Kongen *efter Tycke fandt al Fornöielighed.*

[2] Rentek. Arch. har Sören Pedersens Ansögning, der historisk oplyser dette Punct: Kongen havde for ni Aar siden ladet oprette paa Jægerspriis ved Overkæmmerer Ahlefeldt et Stutterie med tolv Hopper, der skulde underholdes med Græs og Foder af Gaarden, og hvis Afkom i en Alder af tre til fire Aar skulde afgives til Opstaldning. Ved Kgl. Resolution af 11 Mai 1700 forögedes Hopperne med sex nye fra Frederiksborg, og da disse ligeledes skulde underholdes af Gaarden, havde Kongen i det förste Aar ladet Forpagteren betale 6 Rd. 4 ß pr. Stk. af disse. Men i de to sidste Aar havde han ingen Godtgjörelse faaet. Sören Pedersen anmelder dette og henstiller det til Kongens allernaadigste Villie og Behag.

[3] Nye Tidender, som Kbhvns. Postrytter frembar, 1703. Octbr. S. 77. *Den 26, som var Hans Prindsel. Höjheds Prinds Carls Födsels-Dag, bleve de förste Opera spillede her udi det prægtige Opera-Huus, og Regalerede H. K. M. höjstbemælte Hans Prindselige Höjhed samme Dag med det Ambt Jægerspriis og et Sölv-Taffel.* Efterat det Amalienborgske Operahuus paa Garnisonspladsen var brændt 1689, blev dette nye Operahuus bygget paa Hjörnet af Bredgaden og Academigaden, hvor nu Landcadet-Academiet er.

Denne Gave af Jægerspriis til Prinds Carl, hvorved Godsets Skjæbne for en lang Tid blev afgjort, fulgtes hurtigt af en anden Begivenhed, hvis Virkninger maatte föles paa Gaarden og Godset selv: Ridefogeden Henrik Hegelund döde Dagen efter, den syvogtyvende October 1703. Forpagteren eller Forvalteren Sören Pedersen Vissingkloster traadte, som det synes, strax og forelöbig i den Afdödes Sted; thi han anmeldte den otteogtyvende October for Dose, at Hegelund var död den foregaaende Aften Klokken ni, og han erholdt derpaa Ordre af Dose til at lade Dödsboet forsegle af Birkedommeren og Skriveren og aflægge Doses Condolation til Enken Dorthe Brandt med Forsikkring om, at der skulde blive hende viist al mulig Föielighed[1].

Den af Kongen tagne Bestemmelse med Jægerspriis blev under tredivte October 1703 officielt meddeelt Regjerings-Collegierne. Paa denne Dag udgik nemlig et kongeligt Rescript til de Deputerede for Finantserne, at Prinds Carl skulde paa Livstid have Jægerspriis Lyst- og Ladegaard samt alt det beholdne Gods, som dertil laae, med alle Rettigheder, Skove, Fiskerie, Jagt, Birkeret, at regne fra den sexogtyvende October næstforegaaende, dog saaledes at han skulde udrede Skatterne og Contributionerne deraf efter Jordebogen af sexogtyvende Juni 1697, at alle Betjentene skulde forblive i deres Stillinger, saalænge de opförte sig tilbörligt[2], og at Vildt skulde

---

[1] Rentek. Ordr. o. Miss. Bög. No. 643 S. 269: Doses Svar af 29 Octbr. 1703 til „Forvalter Sören Pedersen" lærer os at kjende Indholdet af dennes Anmeldelse. Dose beder „Hr. Amtsforvalteren" (d. e. Sören Pedersen) at besörge Boet forseglet o. s. v. Draaby Kirkeb. *1703, Novbr. 5, blev den hæderbaarne, agtbare og velfornemme Mand Henrik Pedersen Hegelund, Kgl. M. Ridefoged paa Jægerspriis, med anseeligt Comitat udi Draaby Kirke nedsat. Hans Sjel i de Levendes Lande.*

[2] Disse Betjente skulde nu naturligviis lönnes af Prindsen. Det samme var ogsaa Tilfældet med hans andre Betjente. Civil-

leveres fra Jægerspriis til den kongelige Hofholdning, naar det maatte behöves. Det blev derhos Finants-Collegiet paalagt at overlevere Prindsen saavel Godset med Inventarium over alt medfölgende Lösöre, som det ham af Kongen til samme Tid skjænkede Sölv-Service[1].

4. Prinds Carl besad nu Jægerspriis i næsten sexogtyve Aar lige til sin Död, og Godset betragtedes i dette Tidsrum ganske som en privat Eiendom. De almindelige Skatter, som skulde udredes deraf, flöde i den kongelige Kasse, men Godseierens Indtægter tilfaldt Prindsen. Hans Hofchef havde som saadan Overbestyrelsen og kaldtes derfor stundom Amtmand paa Jægerspriis[2]; hans Secretair kunde undertiden paa sin höie Herres Vegne correspondere med Regjeringen i Godsets Anliggender[3]; men den egentlige locale Bestyrelse og Regnskabsvæsenet var ligesom hidtil betroet til en Ridefoged eller Forvalter.

Ifölge hiin til Finantsdeputationen udgaaede kongelige Befaling blev Gaard og Gods den femtende November 1703 formelig overleveret til Prinds Carl efter den Jordebog, der for sex Aar siden ved Hegelunds An-

---

Reglem. (i Geh. Arch.) for 1704 opförer Pr. Carls Appanage med 30,000 Rd. Kroner og Sophie Hedevigs med 6000 Rd., og saaledes ogsaa i de fölgende Aar, men det bemærkes derhos udtrykkelig, at Prinds Carl selv skulde lönne sin Hof-Etat.

[1] Copie i Rentek. Arch. Sölvtaffelet kaldes her Kongens hidtilværende „Reise-Sölv-Service", hvis Vægt ansloges til 154 Pund, 20 Lod, $2^1/_2$ Qvintin, og hvortil hörte 24 Knive og 12 Gafler med Sölvskaft.

[2] Christian Fredr. Holstein af Cathrineberg, Broder til Ulr. Ad. Holstein, forestod allerede som Oberstlieutenant Prinds Carls Hof-Etat og kaldtes, som vi nedenfor skulle see, hyppigt Amtmand paa Jægerspriis.

[3] Terkel Terkelsen, som længe var Secretair hos Prinds Carl, havde tillige en Slags Inspection over Jægerspriis, hvor han synes til visse Tider at have havt fast Ophold for sig og sin Familie, dog maaskee endnu ikke i de förste Aar af Prindsens Besiddelsestid.

sættelse som Ridefoged var optaget, og med Overleveringen fulgte en Matricul-Extract over Böndergodsets Hartkorn, en Specification over Huusmændenes Ugedage eller Penge-Vederlag derfor og en kongelig Ordre angaaende Moderation i Landgilden[1]. Saaledes tog Prindsen det ham skjænkede Gods i Besiddelse.

Det kongelige Gavebrev havde forpligtet Prinds Carl til at beholde de hidtilværende Betjente, saalænge enhver gjorde sin Pligt; men Henrik Hegelunds Död havde næsten i samme Öieblik givet ham frie Hænder med Hensyn til Ridefogedens Post, der var den vigtigste og uundværligste af alle. En vis Lars Bertelsen[2], der muligviis hidtil havde staaet i Hegelunds Tjeneste og saaledes var forberedt til at træde ind i Forretningerne, blev ogsaa meget snart udnævnt til Ridefoged paa Jægerspriis, og han fortsatte derpaa i Forbindelse med Hegelunds Enke, Dorthe Brandt, Regnskabsvæsenet i de to Maaneder, som endnu vare tilbage af dette Aar. Med de övrige Betjente skeete ingen Forandring. Den oftnævnte Sören Pedersen

---

[1] Rentek. Skr. af 26 Aug. 1759 til Ghrd. Vict. Christ. Plessen indeholder alle disse Oplysninger til denne Tids Historie. Der nævnes udtrykkelig „Overleverings-Forretningen af 15 Novbr. 1703" og de övrige her anförte, der skulle have været uden Datum. Vict. Chr. Plessen var dengang Bestyrer af Jægerspriis og havde som saadan indsendt nogle Spörgsmaal til Kammeret, navnlig spurgt, hvorfor de saakaldte Skovhuse svarede til Rentekammeret istedenfor til Jægerspriis.

[2] Denne Mands Fortid er mig ubekjendt. Han var maaskee fra Kjöbenhavn; af Draaby Kirkeb. seer man, at hans Kone, Cathrine Larsdatter, der havde sine Forældre, Faderen Lars Skræder og Moderen Ellen. Under *Dom. 3 Advent. 1704* hedder det: *Sgr. Laurids Bertelsen, Hans prindselige Höiheds Ridefoged paa Jægerspriis, en Sön til Daaben, kaldet Bertel. Ridefogedens Kones Moder Ellen bar Barnet. Fadderne vare Junker Henrik Arenstorff fra Oreberg, Ridefogedens Kones Fader fra Kjöbenhavn, Skovrider Graner, Mad. Dorthe Brandt.* Hvis ellers deri kunde findes nogle Vink om hans Forbindelser.

Vissingkloster vedblev at være Forpagter og Forvalter; Hans Stephan Graner var fremdeles Skovrider, Willum Hardus Gartner, Peder Pedersen Færgemand, Anders Arvedsen Möller. Endnu levede Sognepræsten Magister Knopper og Birkedommeren Laurids Jacobsen[1].

Lars Bertelsen forestod i de syv förste Aar af Prinds Carls Tid Ridefogedens Bestilling, og da Jægerspriis var bortforpagtet, synes Regnskabsvæsenet baade over de kongelige Skatter og over Prindsens Indtægter og Udgifter paa Godset at maatte have udgjort hans vigtigste Arbeide. Formandens Regnskaber afsluttede og indsendte han i Februar 1704, hvorefter Dorthe Brandt maatte besvare de for hendes afdöde Mands Tjenestetid gjorte Udsættelser, og Restance-Listerne indsendte han i Juni samme Aar[2]. Ridefogedens Regnskab faldt i to Hovedstykker. De kongelige Skatter, som i disse syv Aar neppe undergik nogen betydelig Forandring, indbetaltes paa Frederiksborg Amtstue til Amtsforvalter Sören Laursen; derhen

---

[1] Kirkebögerne, som ere en vigtig Kilde til Personalhistorien af den Jægerspriisiske temmelig afsluttede Mikrokosmos, nævne os idelig disse Mænd og deres Familier; de ere ogsaa alle omtalte ovenfor, f. Ex. S. 44. Færgemanden Peder Pedersen maa omtrent i disse Aar være död; hans Eftermand blev Povel Madsen Winkel. Om Birkeskriveren Hans Knudsen levede endnu, skal jeg ikke kunne sige; men mellem 1710 og 1726 finder jeg Andreas Rudolph Schumacher som Birkeskriver. Derefter fik Peder Mortensen d. 18 Marts 1726 af Pr. Carl Bestalling som Birkeskriver.

[2] Rentek. Arch. har Jægerspriis's Quartalskats-Mandtal for hele Aaret 1703 til Belöb af 452 Rd. 5 ₰ 15 β, dateret Jægerspriis den 16 Febr. 1704 og underskrevet af L. Bertelsen, et andet Contributions-Regnskab for 1703, dateret d. 21 Febr. 1704 og underskrevet: Dorthe sl. Henrik Hegelunds, og en Restance-Liste, dateret den 4 Juni 1704, underskrevet af L. Bertelsen. I Ordre og Missive-Bög. No. 643 S. 602 findes en Befaling, dat. d. 22 Marts 1704, fra Kammeret (Ahlefeldt, E. U. Dose o. fl.) til Hegelunds Enke, at hun skulde besvare de ved Revisionen af hendes afd. Mands Regnskaber for Aarene 1697, 1698, 1701, 1702 og 1703 gjorte Udsættelser.

gik ogsaa den saakaldte Familie- og Folkeskat, som paa Jægerspriis Gods i denne Tid blev bortforpagtet gjerne paa tre Aar ad Gangen, först til Christian Paludan, saa til Jonas Jonassen og senere til Svend Krag[1]. Jordebogs-Indtægterne af Böndergodset og Hovedgaarden kom Prindsen tilgode; men naar Jordebogs-Udgifterne og Restancerne fradroges, vilde det virkelige Overskud vistnok kun med en ringe Sum have oversteget den Forpagtningsafgift, som Sören Pedersen Vissingkloster skulde svare og som uden Vanskelighed indkom[2]. Belöbet saavel af de kongelige Skatter som af Jordebogs-Indtægterne i Prinds Carls Tid, fornemmelig i de förste Aar för Udbrudet af Krigen med Sverrig, tör vel antages at have været omtrent det samme som forhen under Rentekammerets Bestyrelse; men de nærmere Efterretninger derom savnes i Almindelighed for de Perioder, da Jægerspriis var i private Hænder[3].

Stutteriet, som endnu bestod, synes at have ligget

---

[1] Skattebög. i Rentek. Arch. Chr. Paludan havde Forpagtningen i Aarene 1704—6. Jon. Jonassen finder jeg 1707—9 at have betalt aarlig 85 Rd. 21 Skill. Svend Krag nævnes 1716—18 og betalte 91 Rd. 24 Skill.; men om Forpagtnings-Trienniet har været fornyet for Jon. Jonassen, eller om nogen Anden falder mellem dem, eller om Krag har begyndt för 1716, veed jeg ikke.

[2] See ovenf. S. 43 Not. 1. Afgiften var 1700 Rd. for Hovedgaarden, og 30 Rd. for Tienderne. — Men efter Civil Regl. (Geh. Arch.) havde Pr. Carl en aarlig Appanage af 30,000 Rd. i Kroner, og dette var fremdeles hans vigtigste Indtægt. — Jordebogen maa have havt betydelige Udgifter. Saaledes nævnes nu ogsaa Fasaneriet paa Jægerspriis, som forestodes af Fasanmester Christian Jansen, der tilligemed hans Kone Margrete hyppigt nævnes i Kirkebögerne mellem 1712 og 1728.

[3] Thi Regnskaberne kom da enten slet ikke eller kun deelviis i de offentlige Archiver. Men Jægerspriis var ligefra dets Overdragelse til Hahn indtil den nyeste Tid, med enkelte Mellemrum, næsten altid overladt til privat Bestyrelse. Dette gjör det saa vanskeligt at finde sammenhængende Materialier til dets Historie.

udenfor Ridefogedens eller overhovedet de prindselige Betjentes Virkekreds. Det bestyredes udentvivl for Kongens Regning af Staldmester Haxthausen og de ham paa Stedet underordnede Betjente[1], og den til Hestenes Underholdning fornödne Fourage blev kjöbt hos Forpagteren Sören Pedersen[2]. Denne Mand, der i omtrent tredive Aar havde indtaget en saa betydende Stilling paa Jægerspriis, var nu udentvivl ogsaa bleven en formuende Mand; idetmindste henvendte Kongen sig i Aaret 1710, da Krigen fordrede store Summer og Tvangslaan maatte udskrives, blandt Andre ogsaa til ham og fandt ham beredt til at give Regjeringen Laan[3].

I det samme Aar ophörte Lars Bertelsens Virksomhed som Ridefoged paa Jægerspriis, hvad enten han döde der eller blev afskediget[4]. Han havde, formodentlig

---

[1] Skriv. af 3 Septb. 1704 fra Haxthausen til Finantsdep. (Rentek. Arch.) forlanger et foröget Quantum Hö, blandt andet fordi der i dette og det foregaaende Aar vare komne saa mange unge Heste fra Frederiksborg og Jægerspriis, hvilket ikke tidligere var Tilfældet. — Ved Stutteriet nævnes hyppigt (i Kirkeb.) en „Stutmester", först Svend Brodersen, senere (1724) Thomas Höy eller Hög.

[2] Rentek. Arch. har en Ansögning af 15 Octbr. 1703 fra Sören Pedersen. Han havde i de to sidste Aar (1702 og 1703) ikke modtaget den ham tilsagte Godtgjörelse af 6 Rd. 4 Mk. for Stykket af de nye Hestes Fodring og Græsning; han anmelder dette og henstiller det til Kongens allernaadigste Villie og Behag.

[3] Sören Pedersen til Rentek. d. 2. Jan. 1710 (Rentek. Arch.): Af Kammerets Skrivelse af 28 Dcbr. erfares Kongens Befaling ang. en alm. Forstrækning af hele Riget, samt at Sören Pedersen var ansat til 500 Rd. Kroner, som han ogsaa den 11 Juni villig skulde erlægge imod Kgl. Obligation, saasom han altid havde nydt Kongens Naade.

[4] Kirkebogen nævner Ridefogeden Lars Bertelsen som Fadder ved en Daab Dom. Exaudi (d. 1 Juni) 1710; derimod „Hans prindselige Höiheds Ridefoged Sr. Hans Wilhelm" (Eller) ved en Daab Dom. 2 Advent. (d. 7 Dcbr.) s. A. Altsaa maa Lars Bertelsen være afgaaet i denne Mellemtid.

i sit förste Embedsaar, ægtet en Pige fra Kjöbenhavn, Cathrine Larsdatter, havde et Par Sönner af dette Ægteskab og synes at have staaet i venligt Forhold til Gaardens övrige Beboere eller den ovennævnte lille Jægerspriisiske Verden[1], hvori blot den Forandring i hans Tid foregik, at Færgemanden Peder Pedersen blev aflöst af Povel Madsen Winkel, Mölleren Anders Arvedsen af Niels Andersen, formodentlig hans Sön, og maaskee Gartneren Willum Hardus af Anton Gynther Ludvig[2], eller som han almindelig kaldtes, Antoni. Men iövrigt synes Lars Bertelsen ikke at have udmærket sig ved særlig Driftighed i sin Tjeneste eller ved nogen personlig Fremtræden i sine Omgivelser, og i Sommeren eller Efteraaret 1710 nævnes han ikke mere som Ridefoged.

En kjendelig Forandring indtraadte i Prinds Carls Bestyrelse af Jægerspriis efter hans Afgang, især da ogsaa den ofte nævnte Forpagter, Forvalter Sören Pedersen Vissingkloster, der i meer end en Menneskealder havde spillet en saa vigtig Rolle paa Jægerspriis, faa Maaneder senere döde[3]. Prindsens egen Nærværelse spo-

---

[1] Kirkeb. nævne tre Sönners Daab, Bertel d. 13 Dcbr. 1704, Christian d. 24 Mai 1706 og Carl Wilhelm d. 27 Novbr. 1707, hvilken sidste blev begravet i Draaby d. 8 Febr 1709. — Baade han selv og hans Kone nævnes meget hyppigt som Faddere, stundom ogsaa hendes Forældre.

[2] Povel Madsen Winkel nævnes som Færgemand d. 9 Septbr. 1705, og d. 29 Novbr. 1705 havde han Bryllup med Kirstine Rasmusd. Bjerg (eller Bjerring) af Gierlöv. Anders Arvedsen blev begravet den 9 Juni 1708, og da fulgte vel strax Niels Andersen, der ægtede Anna Eller. Naar Willum Hardus döde, har jeg ikke bemærket, men det maa være mellem 1705 og 1713.

[3] Draab. Kirkeb. 1711, Febr. 17: *Den höiagtbare, velfornemme Mand, nu salig hos Gud, ædle Sören Pedersen Vissingklosster, fordum Hans Printzelig Höiheds Printz Carls Forvalter paa Jægerspriis, blev af en höianseelig Comitat geleidet til sit Sovested udi Draaby Kirke.*

redes vel kun i ringe Grad, skjöndt han udentvivl noget oftere end hidtil besögte Jægerspriis[1]; men han fik Leilighed til at ombytte Betjente, der vare blevne gamle i Gaarde og, som saa ofte er Tilfældet, skyede Forandringer i det Bestaaende, med yngre Kræfter og mere anseete Personligheder. I Lars Bertelsens Sted blev nemlig 1710[2] udnævnt til Ridefoged Hans Wilhelm Eller, en Mand af anseet Familie eller Svogerskab, gift med Kirsten Torm af Finkernes og Wormernes betydende Slægter[3]. Efter Sören Pedersens Död fik Jægerspriis derhos igjen en „Forvalter" i Prindsens Secretair Terkel Terkelsen. Han var længe prövet i den kongelige Families private Tjeneste, havde bestyret og bestyrede maaskee endnu Enkedronning Charlotte Amalies Pengesager og i Forbindelse dermed sandsynligviis ogsaa hendes yngre Börns, Prinds Carls og Prindsesse Sophie Hedevigs[4], og

---

[1] Jeg slutter det deraf, at man nu noget hyppigere der finder Personer, henhörende til Prindsens umiddelbare Omgivelse, som Faddere ved Daabshandlingerne i Draaby og Gjerlöv.

[2] See ovenf. S. 66 Not. 4.

[3] Giessings Jubell. II, 1 S. 46 fg. Kirsten Torm var en Datterdatter af Stiftspr. Mag. Erik Torm og Söster Worm, Dat. af Prof. Dr. Ole Worm og Dorthe Finke. Kirsten Torms Broder var Erik Jensen Torm, der reddede Kong Frederik IV paa Giethuset og blev Politimester i Kjöbenhavn; hendes Söster, Söster Torm, var gift med Hans Christ. Eller, Mönsterskriver paa Holmen. Kirkeb. skrive ofte Eiler istedetfor Eller.

[4] T. Terkelsen, hvis Navn ogsaa skrives Torchildsen, maa være födt omtr. 1666, og hans Hustru Marie Herfort omtr. 1688 (Hoffmans Fund. VIII. 188). I en General-Quittance, som han erholdt af K. Christian VI den 23 Marts 1736 (Sjell. Reg. Tom. LVI fol. 97), hedder det, *at han havde begjeret Kongens General-Quittance med Hensyn til de Forretninger, som han havde havt i Vor Farmoders Dronning Charlotte Amalies, Vor Farbroders Prinds Carls og Vor Fasters Sophie Hedevigs Tjeneste i mange Aar og for hvilke hans under Hænder havte Forretninger af Kasse-Regninger og i andre Maader han havde modtaget deres Quittering.*

efter Aaret 1711 fik han med Hustru Marie Herfort et stadigt Hjem paa Jægerspriis, hvor han fordetmeeste levede i fireogtyve Aar under Navn af Forvalter eller Inspectör, et Mellemled mellem Prindsen og Ridefogeden, og derhos som Prindsens Secretair synes mere i Praxis end efter bestemte Regler at have skabt sig en formaaende Stilling[1]. Ogsaa den saakaldte Amtmand paa Jægerspriis Amt, Oberstlieutenant og Etatsraad Christian Frederik Holstein, synes nu oftere og i længere Tid at have opholdt sig med sin Familie paa Jægerspriis[2] og derved bedre at have kunnet varetage Prindsens og Godsets Interesser, skjöndt det er vanskeligt at finde den bestemte Grændse mellem de trende Auctoriteters særlige Virkekredse eller at angive, hvilke Fortjenester hver enkelt af dem indlagde sig.

Holstein, som den Jægerspriisiske Bestyrelses Chef, förte imidlertid Ordet, naar han behagede, og han troede i Aaret 1712 at have Anledning dertil. For et Aarstid siden var det bestemt, at hvert Compagnie af Landmilitsen skulde reduceres til hundrede og tyve Mand foruden Prima-Planen, og at Godseierne af deres Godser skulde betale femogtyve Rigsdaler for hver Karl af det redu-

---

[1] Naar Terkelsen med Familie blev bosiddende paa Jægerspriis, skal jeg ikke ganske nöie kunne sige, men i Begyndelsen af Aaret 1712 var han der. Thi Kirkeb. 1712 den 17 Febr. viser os, „at Forvalter Terkildsens Hustru paa Jægerspriis" bar Færgemand Poul Madsens Sön Jörgen Frederik til Daaben, og to Dage senere, den 19 Febr., bar ligeledes „Forvalters Kjæreste, dydædle Madam Thorchildsens", en Datter af Erland Degn. Fra den Tid af nævnes han og hans Kone meget hyppigt paa Jægerspriis, som nedenfor vil sees.

[2] Kirkebögerne vidne derom, og den 14 Marts 1712 havde „höiædle og velbaarne Oberstlieutnant Frederik von Holst, Amtmand over Jægerspriis Gods", selv en Datter, Hedevig Sophie, til Daaben i Draaby Kirke.

cerede eller hjemforlövede Mandskab[1]. Som en Fölge deraf var det Prinds Carl paalagt at udrede trehundrede Rigsdaler af Jægerspriis Gods. Mod Slutningen af Vinteren 1712 indgav nu Holstein en Klage derover til Rentekammeret, erklærede, at Prindsen Intet vilde forskyde for Godsets Bönder, og androg paa, at Jægerspriis Gods maatte fritages for denne Skat[2]; han forestillede derhos, at Prindsens Betjente burde forskaanes for den paabudne Kopskat og andre personlige Paalæg[3]. I den fölgende Sommer beklagede Holstein sig endvidere over, at de tusinde Rigsdaler, som vare Prindsen bevilgede udenfor hans Appanage til Bygningsarbeider paa Jægerspriis, endnu ikke vare blevne betalte fra Frederiksborg Amtstue[4]. I Efteraaret endelig ansögte han om, at den paabudne Skattehavre maatte eftergives Godsets Bönder, da de paa Grund af Misvæxt hverken kunde svare den i Natura eller udrede Erstatning derfor i Penge[5]. Det förste Punkt i denne Række af Besværinger eller Ansögninger synes ikke at være bleven fuldkommen be-

---

[1] K. Frederik IV allern. Forordn. 1711 S. 22. Quart. Forordn. af 3 April bestemte, at da saameget Mandskab afgik til Proprietairernes og Bondens Tjeneste, skulde saavel af Kronens som af Proprietairernes Gods udredes 25 Rd. for hver permitteret Soldat af Godset til Amtsforvalteren, der af disse Penge skulde danne en særlig Kasse, hvorpaa General-Commissariats-Collegiet kunde anvise til Udbetaling.

[2] Holsteins Klage var af 2 Marts 1712. Saavel dette som Klagens Indhold seer man af Rentekammerets Svar, hvorom nedenf.

[3] Forestillingen af 2 Mai 1712 kjendes ogsaa kun af Svaret.

[4] De Kongl. Civil-Reglem. i Geh. Arch. opföre ved Siden af de 30,000 Rd., der vare Prindsens Appanage, „1000 Rd. til Jægerspriis's Bygningers og Böndergodses Istandsættelse". Her seer man af Holsteins Klage, af 23 Juli 1712, at denne Sum först var anviist paa Amtstuen.

[5] Klagens Datum har jeg ikke fundet; men Kammerets Resolution derpaa er af 19 November 1712.

vilget; thi Kammeret svarede, at Reductionspengene vare et almindeligt Paabud, der efter kongelig Befaling skulde udredes allevegne i Danmark og som Kammeret fölgelig ikke kunde ophæve for Jægerspriis Gods, hvorimod det maatte staae Holstein frit for at henvende sig til Kongen og söge om den attraaede Eftergivelse[1]. Dette skeete formodentlig, og det var rimeligviis en Fölge deraf, at Kongen vel den förste Juli 1712 bevilgede Jægerspriis Gods Fritagelse for den senest paabudne Avance-Skat, men derhos befalede, at de ældre resterende Reductions-Penge skulde af Godsets Forvalter indkræves hos Bönderne selv og betales paa Amtstuen[2]. De övrige Ansögninger fandt en villigere Modtagelse. Kammeret lovede at ville anbefale Prindsens Betjente til Fritagelse for Kopskatten og andre personlige Byrder og befalede foreløbig Amtsforvalteren paa Frederiksborg, Sören Laursen, at lade dem ukrævede[3]; Kammeret paalagde ligeledes denne Amtsforvalter at udbetale de tusinde Rigsdaler af Juli Quartals Indkomster, og Amtsforvalteren i Holbek, Mads Lind, at lade Skattehavren henstaae som Restance, indtil Kongens Befaling i denne Henseende nærmere kunde blive indhentet[4].

---

[1] Rentek. Ordr. o. Miss. Bög. No. 656 S. 227 har denne Kammerets Skrivelse af 8 Marts 1712 til Obertslieutnant Chr. Frdr. Holstein.

[2] Smstds No. 657 S. 34. Rentekammeret communicerede Holstein denne Kongelige Resolution under 19 Juli s. A. Prindsen blev altsaa, som det synes, fritaget for Ansvar eller Forskud, hvis Bönderne ikke kunde betale; men i dette Tilfælde vilde dog Böndernes Forarmelse blive til Skade for ham.

[3] Smstds No. 656 S. 452. Kammerets Skrivelse til Holstein af 7 Mai 1712.

[4] Smstds No. 657 S. 52. Communication til Holstein af 23 Juli angaaende de 1000 Rd. S. 348 Communication til samme af 19 Novbr. 1712 angaaende Skattehavre-Restancen.

Terkelsens Stilling og Virksomhed i disse förste Aar er paa Grund af de mangelfulde Efterretninger mindre klar. Da Prinds Carl efter Sören Pedersens Död udentvivl lod Hovedgaarden drive for egen Regning, da Terkelsen virkelig synes at maatte have havt idetmindste theoretiske Indsigter i Landvæsenet og da han fra samme Tid af med sin Familie boede paa Jægerspriis og i nogle Aar havde Navn af Forvalter der[1], saa er det ikke urimeligt, at han kunde have været den öconomiske Bestyrer af Gaarden og Godset, medens Ridefogeden som sædvanligt havde Politiet og Regnskabsvæsenet sammesteds[2]. Efter nogle Aars Forlöb blev dog udentvivl dette Forhold saaledes modificeret, at Ridefogeden overtog ogsaa det Öconomiske eller blev tillige Forvalter[3], hvorimod Terkelsen, skjöndt udnævnt til Prindsens Secretair, fremdeles havde om ikke altid sit egentlige faste Hjem paa

---

[1] Kirkebögerne, som give de bedste Oplysninger om Personerne paa Jægerspriis, kalde Forpagter Sören Pedersen altid „Forvalter", hvilken Titel efter hans Död gaaer over paa Terkelsen, altsaa vel i en analog Betydning; de vise ogsaa, at Terkelsen maa have havt fordetmeeste sit Hjem paa Jægerspriis, og de give ham en enkelt Gang Titelen „Landinspectör", som det fölgende nærmere skal levere Exempel paa.

[2] Skattebögerne (i Geh. Arch.) vise saaledes, at Ridefogeden havde Bestyrelsen af Umyndiges Midler paa Godset. I den for 1714 hedder det: *Paa Jægerspriis Gods er ingen deslige Börnepenge efter Ridefogeden Hans Vilhelm Ellers Attest.*

[3] Denne Forandring synes at kunne være foregaaet i Eftersommeren 1714. Jeg finder, at Ridefoged Eller kaldes „*Forvalter*" den 4 September 1714, da han havde en Datter, Sophie Hedevig, til Daaben, baaren af Sören Pedersens Enke (Dorthe), og Kirkebögerne nævne ham fra denne Tid af stedse som „Forvalter". Derimod finder jeg i en Rentek. Skr. af 27 Juli 1715 omtalt „*forrige Forvalter paa Jægerspriis Terchildsens Krigs'yr*", og hans Navn findes derefter ikke eller dog yderst sjeldent i nogle Aar i den Jægerspriisiske Kreds, indtil han atter træder frem blot under Titelen „Secretair".

Jægerspriis, saa dog en Bolig der for sig og sin Familie, og et vist localt Tilsyn idetmindste med Gaardens Drift. Han blev derved en Slags Inspectör ved Landvæsenet, og denne Titel findes ogsaa at være ham tillagt[1].

Hans Wilhelm Eller havde med alt dette dog den egentlige Bestyrelse paa Stedet, förat under Navn af Ridefoged, siden i Almindelighed kaldet Forvalter, og han indtog baade ved sin Stilling og ved sine Familie-Forbindelser en agtet Plads i den ovennævnte jægerspriisiske Kreds, som for det förste ikke led nogen anden Forandring, end at Præsten Knopper döde i Januar 1714 og blev efterfulgt af Bendix Henriksen Lyster[2]. I de förste Aar af Ellers lange Embedstid förtes den besværlige Krig, som Kong Frederik den Fjerde og hans Allierede havde begyndt med Carl den Tolvte, og Trykket deraf sporedes allevegne, ogsaa paa Jægerspriis Gods, skjöndt dette ellers nöd nogle Lettelser. Saaledes blev vel den under eenogtyvende April 1714 paabudne almindelige Krigsstyr ogsaa beregnet for dette[3], men et Par Uger efter meldte Rentekammeret til Amtsforvalter Sören Laursen, at Gjerlöv og Draaby Kirke- og Kongetiender, som skattefrit vare Prinds Carl overdragne, ingen Krigsstyr skulde be-

---

[1] Kirkeb. 1718, Annunc. Mar., havde Skovrider Graner en Sön til Daaben, og blandt Fadderne nævnes: „Ædle Secretair Terchild Terchildsen, Madam Terchildsen" o. fl. Og fra den Tid af nævnes Terkelsen og hans Familie hyppigt paa Jægerspriis, ialmindelighed med Titelen *Secretair*, dog ogsaa en enkelt Gang (f. Ex. 1720 den 19 August) som Prindsens *Landinspectör*.

[2] Provst Knopper döde 28 Januar 1714 og blev begravet i Gjerlöv den 4 Febr., samme Dag da ogsaa hans Sön Christian Knopper stededes til Jorden. Lyster blev kaldet af Prinds Carl, og hans Familie nævnes samme Aar ved flere Leiligheder i Gjerlöv.

[3] Ifölge Rentek. Skr. af 15 Jan. 1715 belöb sig Krigsstyren efter Forordn. af 21 April 1714 af Verdslige paa Jægerspriis Amt for Willum Hardus til 4 Rd. og for Hans Wilh. Eller til 10 Rd., hvori dog ogsaa en betydelig Moderation synes at være bleven tilstaaet.

tale for dette og det foregaaende Aar[1], og den femtende Januar næste Aar blev det samme Paalæg betydelig nedsat for flere af Godsets Betjente[2], der havde været saa haardt beskattede, at alene Forvalter Terkelsen skulde erlægge fyrgetyve Rigsdaler i Krigsstyr[3]. Bönderne selv opnaaede maaskee ved Begyndelsen af Efteraaret 1714 ogsaa nogen Begunstigelse, idet den hele Krigsstyr af det saakaldte Jægerspriis Amt den niogtyvende September 1714 kun blev ansat til tooghalvfjerdsindstyve Rigsdaler[4]. Men Krigsstyren var kun een Skat blandt mange. Der var Folkeskat og Familieskat, Kopskat, Chaiseskat, Havreskat og saaledes flere foruden de almindelige Contributioner, og Opkrævelsesmaaden forögede derhos vistnok ofte Trykket, da enkelte af dem, navnlig Familie- og Folkeskatten, amtsviis vare bortforpagtede til den Höistbydende imod en bestemt Sum. Derfor kunde Eller, uagtet hiin Moderation i Krigsstyren, ikke inddrive hos Bönderne hverken disse mangfoldige Skatter eller de for flere Aar tilbage udestaaende Restancer. Etatsraad Holstein, som Prindsens Amtmand paa Jægerspriis, maatte tage sig af Sagen. Han skrev den eenogtredivte Juli 1715 til Sören Laursen, at Bönderne ikke uden at ödelægges vilde være istand til at udrede, hvad de endnu skyldte i visse Restancer for fire Aar tilbage, og bevirkede derved hos

---

[1] Rentek. Skr. af 8 Mai 1714 til Amtsforv. Sören Laursen, som Svar paa hans Spörgsmaal af 5 Mai: da Tienderne af Kongen vare overdragne til Prinds Carl med samme Skattefrihed, som da Godset bestyredes for Kongen selv, saa skulde det blive derved og ingen Krigsstyr deraf svares.

[2] Saavidt jeg kan see af den ovennævnte Rentekam. Skr., blev saaledes det hele Belöb eftergivet for Gartner W. Hardus, og de 10 Rd. nedsatte til 5 Rd. for Forvalter Eller.

[3] Rentek. Skr. af 27 Juli 1715.

[4] Rentek. Skr. af nævnte Datum til Amtsforv. Sören Laursen i Frederiksborg.

Rentekammeret en yderligere Henstand for dem[1], og i Efteraaret paategnede han et ved Jægerspriis Birkething den toogtyvende November 1715 optaget Thingsvidne for, at Bönderne paa Grund af Misvæxten ikke formaaede at svare meer end Halvdelen af den dem for samme Aar paahvilende Havreskat[2]. Med Fattigdommen fulgte rimeligviis her ligesom andetsteds andre Udskeielser, deels som Aarsag deels som Fölge, og det var vel ikke uden Grund, at en Kromand ved denne Tid blev forviist fra Nedre-Draaby[3].

Da den langvarige Krigs Skueplads imidlertid nu var bleven forflyttet til Norden selv, steg Regjeringens Trang bestandig, og nye Udveie maatte aabnes for at vinde Midler til at bære Krigens Byrder. En Commission blev nedsat i Aaret 1716[4] for at undersöge, hvilke Krongodser der vare afhændede med Forbehold af Reluitions-Ret, og den tredie Juli 1717 udgik Befaling til

---

[1] Rentek. Skr. af 14 Septbr. 1715 til Amtsforv. Sören Laursen er Kilden dertil. Det hedder der: at han den 29 Aug. havde indsendt Etatsraad Holsteins Skrivelse af 31 Juli, hvori forestilledes, at Bönderne paa Pr. Carls Gods Jægerspriis ikke uden deres Ruin kunde svare Restancen fra 1710 af Fourage og Reductionspenge, hvormed tidligere var givet Dilation; at han derfor kunde före Restancen „til Omdraug", indtil Kongens Villie erfares.

[2] Skattebog for 1715 i Rentek. Arch. Det hedder her: *Et Thingsvidne fra Jægerspriis Birk af 22 Novbr. 1715, som Amtmand von Holstein havde paategnet, bevidner, at Godsets Bönder formedelst Misvæxten ikkun kunde svare Halvdelen af den ved Forordn. af 25 Octbr. 1714 paabudne Skattehavre for Aaret 1715.*

[3] Rentek. Skr. af 4 Juli 1716 til Amtsforv. Sören Laursen: Af hans Skrivelse af 1 Juli og dermed fölgende Attest fra Præsten Hr. Bendix Lyster saae man, at Kromand Hans Sörensen i Nedre-Draaby ved Dom var forviist Menigheden; hans Krigsstyr, 6 Rd. aarlig, kunde da bortfalde for 1715, men den nye Kromand skulde sættes til Krigsstyr af Amtmand Raben.

[4] K. Frdr. IV allern. Forordn. f. 1716. Quart. S. 69—70. Placat af 17 August.

Besidderne af Kronens Gods [1], at de skulde indsende de Beviser, som de maatte troe at kunne anföre til Forsvar for deres Paastand paa, at Reluition var dem eftergivet. Denne Sag synes ogsaa at maatte beröre Jægerspriis, hvor Hans Wilhelm Eller nu havde baade Ridefogedens og Forvalterens Bestilling, medens den forrige Forvalter Terkel Terkelsen under Navn af Prinds Carls Secretair som en Slags Inspectör eller Landinspectör ogsaa havde sin stadige Bolig paa Gaarden [2]. Hiin Commission henvendte nemlig ogsaa sin Opmærksomhed paa det tidligere omtalte Strögods i Hornsherred, i Skiby og Ferslöv, der for meer end et halvthundrede Aar siden var Oluf Rosenkrands og Poul Moth overladt [3], og i Aaret 1718 fandt den, at af Abrahamstrup Amt omtrent trehundrede og sexoghalvfjerdsindstyve Tönder Hartkorn, som dengang regnedes til Roeskilde Amt, kun under udtrykkeligt Forbehold af Reluitions-Retten dertil vare komne i Hahns Svigersöns, Geheimeraad Krabbes, i Roeskilde Domkirkes, i Niels Rosenkrands's Enkes Fru Birte Skeel til Sælsöes og i Christian Arenstorff til Svanholms Besiddelse [4]. Det er uvist, om noget af dette Hartkorn tidligere havde henhört til Jægerspriis og kunde reclameres til For-

[1] Anf. St. S. 120—21.

[2] Om det Tidspunkt, da Eller maa antages at have aflöst Terkelsen som „Forvalter", og da Terkelsen som Prindsens „Secretair" blev en Slags Landinspectör, ovenf. S. 72 Not. 3 og S. 73 Not. 1.

[3] See ovenf. I D. S. 260 Not. 1, hvor Sagen er omtalt. Dette Gods udgjorde tilsammen 56 Td. 2 Skp. efter den gl. eller 47 Td. efter den nye Matrikul og kunde indlöses for 1908 Rd. 32 Sk.

[4] Rentek. Skr. af 9 Juli 1718 nævner Fölgende, der havde Reluitionsgods i „Abrahamstrup Amt", nemlig 1. Ghrd. Krabbe 56 Td. 2 Skp. gl. Mat. (47 Td. ny Mat.). 2. Roeskilde Domkirke 155 Td. 3 Skp. 2 Fdk 2 Alb. (166 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 1/2 Alb.). 3. Fru Birthe Skeel 127 Td. 5 Skp. 3 Fdk. (85 Td. 5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.). 4. Mons. Arensdorph 36 Td. 1 1/2 Fdk. (33 Td. 1 Skp. 2 Alb.).

deel for samme; men det kan dog bemærkes, at da Jægerspriis i Aaret 1719 ligesom andre Hovedgaarde maatte udrede betydelige Leverancer af Hö til Kongens Tjeneste, saa beregnedes Godsets Hartkorn, med Undtagelse af det privilegerede og det til Rytterhold henlagte, kun til firehundrede og eenoghalvfemsindstyve Tönder[1].

Prinds Carl kunde saaledes neppe have noget stort Overskud af Jægerspriis, og han behövede ofte Lettelser og Eftergivelser fra Regjeringens Side med Hensyn til de ham som Godseier paahvilende Pligter. Saalænge et venligt Forhold fandt Sted mellem ham og hans Broder Kongen, nöd han ogsaa hyppigt Gunstbeviisninger for sig og sine Folk. Hans Betjente paa Jægerspriis, som i det foregaaende Aar vare blevne fritagne for Kopskat og Krigsstyr[2], bleve det nu 1719 ligeledes for Karosse- og Hesteskatten, og Kammersecretairen Castens opgav ved denne Leilighed de Betjente, som Eftergivelsen maatte komme tilgode, nemlig Forvalteren Hans Wilhelm Eller, Skovrider Hans Stephen Graner, Fasanmester Christ. Jansen, Skolemester Schumacher, Gartner Anton Gynther, Foderknegt Svend, tre Staldkarle og Smeden ved Stutteriet, Færgemand Povel Madsen, Færgemands Enken, og den forrige Fyrböder Jens Mortensen[3]. Paa

---

[1] Saaledes angives det af Rentekammeret den 10 Juli 1719 paa en Fortegnelse (i Rentek. Arch.) over Hartkorn paa Proprietairgods i nævnte Anledning. Men en Jordebog af 1731, som nedenfor skal omtales, synes nogenledes at forklare dette uden Hensyn til det nysnævnte Reluitionsgods, hvoraf saaledes maaskee lidet eller intet havde hört til Jægerspriis Gods.

[2] Rentek. Skr. til Amtsforv. Sör. Laursen d. 16 Aug. 1718: Da Etatsr. Holstein havde klaget over, at Pr. Carls Betjente affordredes Kopskat og Krigsstyr, skulle de være ukrævede, indtil Kongen afgjorde Sagen.

[3] Rentek. Skr. til Sör. Laursen af 25 Febr. 1719: Da Kongen d. 20 Febr. har fritaget Pr. Carls Betjente for Kopskat, Karosse- og Hesteskat, naar de ei drive borgerlig Næring eller have

denne Liste anförtes ikke Amtmanden Etatsraad Holstein, heller ikke Inspectören Secretair Terkelsen, men Eller stilledes som Prindsens Forvalter i Spidsen af de jægerspriisiske Betjente. Til ham udgik kort efter, nemlig den niogtyvende Juli 1719, Befalingen at udlevere de svenske Krigsfanger, der arbeidede paa Godset, da Forhandlingerne med Sverrig efter Carl den Tolvtes Död lovede en snarlig Fred[1]; thi denne Foranstaltning maatte henregnes til Politiforvaltningen paa Jægerspriis Gods. Men Holstein nöd alligevel samme Begunstigelse, som Prinds Carls övrige Betjente[2], og Terkelsen formodentlig ogsaa, da han virkelig havde sine bestemte Pligter paa Jægerspriis og en fast Bolig der[3]: han sörgede saaledes blandt andet for, at den nödvendige Fourage var tilstede, og modtog den tyvende Juli 1720 fra Rentekammeret Underretning om, at denne kunde blive leveret til Jægers-

---

Midler, og da Prindsens Kammersecretair Castens forklarer, at han ved Jægerspriis havde disse Betjente: Forvalter Hans Wilh. Eller o. s. v., saa skulle disse være ukrævede for, hvis de i Mandtallene vare anförte, men Krigsstyr af Næring og Midler maatte svares. — Naar her Betjente ved Stutteriet regnes med til Prindsens Betjente, uagtet Stutteriet udentvivl var Kongens (s. ovenf. S. 66), saa maatte man vel antage, at enten disse have tjent baade Kongen og Prindsen, eller at Kammersecretairen ogsaa opförte Kongens Betjente paa sin Liste, fordi de ligeledes vare fritagne.

[1] Rentek. Skr. el. Circulaire til Forvalter Eller nævnte Dag og i nævnte Anledn. findes i Rentek. Arch.

[2] Rentek. Skr. til Kjöbenh. Amtstue af 25 Febr. 1719, at Etatsr. Holstein paa Cathrineberg som en af Prinds Carls Betjente skulde for sig og Familie være fritaget for Kop-, Karosse- og Hesteskat.

[3] Kirkebögerne vise dette. Han nævnes ved denne Tid hyppigt mellem andre jægerspriisiske Folk, saaledes netop i samme Aar 1719 (Dom. 24 Trinit.) som Fadder tilligemed Skovrider Graner, Demois. Ane Cathrine Juel (Mad. Lysters Söster) Staldmester Svend Brodersen o. fl. Tredie Pintsedag 1720 stod han Fadder til Forvalter Ellers Sön Hans Henrik o. s. fr.

priis fra Landetaten[1], og han regnedes til den jægerspriisiske eller draabyske Menighed, i hvis Ministerialbog han den nittende August 1720, da han havde en Sön Abraham til Daaben, blev opfört som Hans kongelige Höiheds, Prinds Carls, „Secretair og Landinspectör paa Jægerspriis"[2]. Ogsaa personlig nöd Prinds Carl til samme Tid Beviser paa Kongens Velvillie, idet hans Appanage blev forhöiet til otteogtredive tusinde Rigsdaler, foruden de tusinde, som særlig vare bestemte til Forbedringer paa Jægerspriis's Bygninger og Gods[3]. Freden, hvortil hele Landet höiligen trængte, syntes at love bedre Tider.

Men uheldigviis begyndte kort efter i den kongelige Familie de indre Tvistigheder, hvis Fölger hellerikke i Jægerspriis's Historie ere ukjendelige. Dronning Louise döde den femtende Marts 1721, og to Dage efter hendes Bisættelse formælede Kongen sig den fjerde April med Anne Sophie Reventlov. Hoffet deelte sig. Prinds Carl og Prindsesse Sophie Hedevig levede for det meeste paa Landet, og Wemmetoft var gjerne deres Hjem; men fra samme Tid af synes ogsaa Jægerspriis til Afvexling hyppigere at have modtaget Besög af sin höie Herre[4]. Allerede

---

[1] Rentek. Skr. i Rentek. Arch. Maaskee som en Fölge deraf bestemte en anden Rentek. Skr. kort efter (d. 31 Aug. 1720), at Jægerspriis Amts Hö-Leverance (29 Læs 5 Lisp. 10 Pd.) skulde være Kongen reserveret istedenfor Gaarden.

[2] Draab. Kirkeb. Det er ved denne Leilighed, at han, som ovenfor omtalt, udtrykkelig kaldes Prindsens Landinspectör, hvori Nöglen synes at ligge til at forstaae hans Stilling paa Jægerspriis.

[3] Civil-Reglem. for 1720 giver Prinds Carl et Tillæg af 8000 Rd. for dette og fölgende Aar, altsaa med de 1000 Rd. til Bygning paa Jægerspriis i Alt 39000 Rd. Det kunde imidlertid dog være et Spörgsmaal, om det var en virkelig Forhöielse, da Species-Rigsdaleren maaskee under Krigen var gaaet over til Courant-Rigsdaler.

[4] Kirkebögerne synes at give et Vink derom, da der nu hyppigere end forhen findes Personer, henhörende til Prindsens og hans Sösters Hofstat og personlige Opvartning, ved kirkelige Hand-

for flere Aar siden havde Prindsen skjænket Gierlöv Kirke en ny Klokke med en Indskrift, der mindede om Giveren[1]; nu fik han ved Sognepræsten Bendix Lysters Död anden Gang Leilighed til at benytte sin Patronatsret[2] og kaldte den toogtyvende April 1721 Johannes Frauen til Gierlöv og Draaby Pastorat[3]. I Foraaret og en Deel af Sommeren opholdt han sig paa Jægerspriis, hvor maaskee Kronprinds Christian efter sin Formæling den syvende August samme Aar kunde have besögt ham og stiftet Bekjendtskab med den nye Præst. Hvad der dog fornemmelig har bevaret Prinds Carls Minde paa Jægerspriis, er de betydelige Bygningsarbeider, som han til samme Tid der lod foretage. Disse Arbeider vare formodentlig tidligere bestemte, eftersom en aarlig Pengesum dertil allerede i længere Tid havde været anviist; men dersom Prindsen og hans Söster fra nu af jævnligere vilde

---

linger, fornemmelig da ved Barnedaab. Saaledes strax 1721, anden Pintsedag, Pr. Sophie Hedevigs Kammerjomfru Ficken, Overkammerherre Carl Plessen; d. 3 Juli Prindsens Vadskerpige Jomfru Johanne, Jomfru Viveke paa Fröken Vierecks Vegne, Forv. Eller p. Pr. Carls Vegne, Hr. Jonas (Jansen, Overförster) paa Overkammerh. Plessens Vegne, Gartner Antoni paa Kjkr. Bülows og Jens Mortensen paa Kjkr. Linstows Vegne. Saaledes oftere.

[1] Hoffmans Fundat. VII. 481. I Gjerlöv Kirke er to Klokker, den ene meget gammel med Munkebogstaver, den anden med Aarstallet 1714 og denne Inscription:

Förste Printz i Dannemark,
Hvis Navn Carl lyde,
Til en Tunge for Guds Ark
Lod min Malm gyde.

[2] Kirkeb. 1721, d. 11 Marts, döde vores kjere og tro Sjelesörgere, velærværdige Hr. Bendix Henriksen Lyster, som blev begravet den 21 ejusdem.

[3] Sjell. Regist. Tom. L fol. 607. Kaldsbrevet confirmeret d. 2 Mai næstefter. Zwerg. S. 814 siger altsaa urigtigt, at han blev kaldet af Prindsesse Sophie Hedevig. Den 21 Juli 1722 (Kirkeb.) havde han Bryllup med sin Formands Enke Anne Juel.

opholde sig paa Jægerspriis, er det begribeligt, at Udförelsen af hiin ældre Plan derved kunde blive fremskyndet. Hovedbygningen bestod hidtil af tvende Længer eller Flöie, den nordlige ud imod Haven, den sydlige mod Ladegaarden[1]. Den förstnævnte, kaldet „Slottet", var det gamle Abrahamstrup, trende Stokværk höi med et anseeligt Taarn midtfor; men den havde ingen betydelig Udstrækning[2], indeholdt i hvert Stokværk kun fem Værelser eller Kamre til Herskabet og Fölge, foruden Kjökken og andre Leiligheder for Huusholdningen under samme Bygning. Den söndre Flöi, vistnok den, som Lehnsmanden Oluf Bille til Vallö i Formynder-Regjeringens Tid havde ladet bygge[3], eftersom Kong Christian den Fjerdes kronede Navnechiffer fandtes paa en over Porten anbragt Steen, havde vel en större Udstrækning fra Öst til Vest, men den bestod kun af een Etage med hvælvet Port paa Midten, der förte fra Ladegaarden til den indre Slotsgaard, og den var alene bestemt til Brug for Gaardens Betjente[4]. Prinds Carl foretog altsaa nu i Aarene 1721

---

[1] Jessens Saml. (Mss. Bib. Reg. Kallske Saml. No. 30 fol.), en egenhændig Beskrivelse af 28 September 1743, af Laur. Eskildsen, dengang adjungeret Ridefoged, ligger til Grund for det, som jeg her meddeler om Jægerspriis baade för og efter Prinds Carls Tid. Thi Beskrivelsen er, som senere skal vises, afgivet paa Embeds Vegne, og Forfatteren var Svigersön af den i det Foregaaende ofte nævnte Hans Wilh. Eller, der var Pr. Carls Ridefoged og endnu levede, da Eskildsen skrev.

[2] Denne Bygning har nu kun fem Fag Vinduer til Haven imod Nord, og kun fire Fag, to paa hver Side af Taarnet, til den indre lille Gaardsplads mod Syd.

[3] See I D. S. 102. Den kongl. Befaling var af 13 Febr. 1590: Han skulde opsætte et Huus, muret af Grund, at det kunde blive bestandigt. Det er vistnok den Længe, der ligger ud imod den ydre store Gaardsplads, som omgives af Lade- og Staldbygningerne.

[4] Saaledes Laur. Eskildsen, hvis Svigerfader i mange Aar havde boet paa Jægerspriis, för de nye Bygningsarbeider begyndte.

og 1722 en mærkelig Forandring ved begge disse Flöie. Den nordre Flöi blev indvendig for en Deel saaledes ombygget, at flere Betjent-Værelser der bleve dannede, og udvendig blev der over Indgangsdören paa Taarnet opsat en sort Marmorsteen med disse Ord af den toogtyvende Psalmes sexogtyvende Vers: De Tecum laus mea erit in congregatione magna, vota mea retribuam coram timentibus Eum; og nedenunder Aarstallet 1722 samt Prindsens Dobbelt-Navnechiffer med en Krone ved Siden[1]. Den söndre Flöi undergik en endnu kjendeligere Omdannelse: den blev forhöiet med et heelt nyt Stokværk, som indrettedes til Værelser for Herskabet selv; dens gamle hvælvede Indkjörselsport blev gjort til Forgemakker, og istedenfor den ovennævnte Steen med Kong Christian den Fjerdes Navn blev ogsaa der anbragt en sort Marmorsteen med fölgende Skriftsted af Apostlenes Gjerninger andet Capitels eenogtyvende Vers: Et futurum est, quisque invocaverit nomen Domini servabitur, og ligeledes under disse Ord Aaret 1722, en Krone og Prinds Carls dobbelt sammenslyngede Forbogstav[2]. Disse Bibelsprog skulde vel ligesom forkynde for hver den, der nærmede sig Jægerspriis, hvilken Aand der herskede ved Prinds Carls Hof, og den samme Aand udtalte sig ogsaa i Stiftelsesbrevene for de tvende Skoler, som han og Prind-

— At den söndre Flöi för Pr. Carls Tid blot var indrettet til Bolig for Betjentene, læses i Jessens egne begyndte Udarbeidelser, der iövrigt ikke indeholde noget andet brugbart, end hvad han af Eskildsen havde modtaget.

[1] Den nævnte Kilde sætter dette Arbeide udtrykkelig til Aaret 1722. Bibelsproget er taget af en hebraiseret-latinsk Bibeloversættelse.

[2] Forandringen og Paabygningen paa den söndre Flöi sætter Laur. Eskildsen til Aarene 1721 og 1722, saa at der maa være först taget fat paa denne. Stenen med K. Christian IVs Navnetræk, som blev borttaget, anbragtes nu paa et Sted i den indre Gaard, hvorfra den atter i vore Dage er henflyttet til dens rette Plads.

sesse Sophie Hedevig et Par Aar senere anlagde i Gierlöv og Draaby[1].

Dersom dette tillige skulde antyde en Modsætning til det kongelige Hof, kunde det have været en medvirkende Aarsag til den liden Gunst, som Prinds Carl derfra nöd i sine sidste Aar. En Tvistighed, der 1722 opstod mellem Prindsens Bönder og Eieren af Nabogodset Svanholm, blev simpelthen underlagt en Commissions Afgjörelse[2], og da Prindsen, som sædvanligt, havde paadraget sig Restancer, blev det den trettende Februar 1723 udtrykkelig paalagt ham at betale disse[3]. Ligeledes blev det ældre Spörgsmaal om de resterende Reductionspenge for det hjempermitterede Mandskab igjen optaget, og Kongen afslog den ellevte September samme Aar reentud at eftergive dette Paalæg; Kongen fordrede derhos et betydeligt Quantum Havre ifölge et ældre Skatte-Paabud, og viiste alene den Föielighed, at Restancen indtil videre maatte henstaae i Regnskaberne[4]. Endnu skarpere var en Befaling til Prinds Carls Landinspectör og Secretair Terkelsen af anden October 1723, at Restancerne skulde be-

---

[1] Hoffmans Fundat. Tom. VII. 482—87. Der var forud en ordentlig Skole ved Krabbedammen; dertil föiedes nu to andre, og Godset fordeeltes saaledes mellem dem, at Gierlöv Skole skulde være for Gierlöv og Ferslöv, Landerslöv Skole for Landerslöv, Övre-Draaby og Lyngerup, Krabbedams Skole for Nedre-Draaby, Gaarden og Skoven. Characteristiske Bestemmelser i Fundatsen vare det, at Lærerne skulde kunne læse „med reent dansk Tungemaal", og at Religion skulde udgjöre saa at sige den eneste almindelige Underviisnings-Gjenstand, saa at kun de særlig Opvakte skulde lære at skrive og regne. Fundatsen er dateret Vemmetoft d. 13 Marts 1725.

[2] Sjell. Tegn. Tom. LXIII. fol. 332.

[3] Rentek. Skr. (i Rentek. Arch.) af denne Dato.

[4] Rentek. Skr. af 11 Septbr. 1723. Restancerne vare 300 Rd. i Reductionspenge ifölge kgl. Befaling af 25 Novbr. 1710 for de ved Landmilitsen afgaaede Karle, og 144 Td. 2 Skp. 2 Fdk. Havre af Skattekorn-Paabudet for 1716.

tales ved Tilbageholdelse af Prindsens Appanage, hvilket den tredivte samme Maaned end mere skjærpedes ved et Forbud imod Erlæggelsen af Restance-Afdragene i Sedler[1]. Om nu ogsaa Terkelsen, der i denne Tid stadig boede paa Jægerspriis, sörgede vel for Gaardens Drift, og havde Korn til Salg af dens Avl og af Böndernes Landgilde[2]; om ogsaa Meieriet, der maaskee fremdeles var bortforpagtet, gav en taalelig Indtægt[3], og Forvalter Eller holdt tilraade med Jordebogs-Udgifterne: saa kunde dog det virkelige Overskud af Jægerspriis aldrig blive af nogen Betydenhed, eftersom Prindsen maatte indestaae for Böndernes Skatter og betale, hvad disse ikke formaaede[4], og Besiddelsen af Jægerspriis maatte saaledes efter Agerbrugets og Landalmuens daværende maadelige Tilstand vistnok ofte have været Prinds Carl en Kilde til Ubehageligheder.

Misforholdet i den kongelige Familie var ingen Hemmelighed, og det var derfor ikke besynderligt, at ogsaa

---

[1] Rentek. Skr. af begge Datt. I den förste hedder det dog, at Prindsens Appanage skulde udbetales i Kroner, uden at reduceres til Courant. Jvfr. ovenf. S. 79 Not. 3.

[2] Jeg seer saaledes, at Rentekammeret den 20 Octbr. 1722 har henvendt sig til Secretair Terkelsen og spurgt ham, om Prindsen vilde sælge Kongen Korn. Saaledes spörger Rentekammeret oftere (1725 d. 4 Aug. 1726 d. 17 Septbr.), om Bönderne ville levere Korn for Betaling, ligesom det undertiden (1725 d. 27 Octbr. og 6 Novbr., 1726 d. 23 Novbr.) paalægges dem at levere Korn mod Betaling til Landetaten eller paa en nærliggende (Holbek) Amtstue.

[3] Iblandt de paa Jægerspriis boende Familier finder jeg i Pr. Carls Tid oftere anfört „Hollænderen", nemlig först Ditlöv Frederik (1718), siden Frederik Andersen (1724), derpaa Svend Willumsen Hardus (1727), rimeligviis en Sön af den afd. Gartner. Men om det var en Meieriforpagter eller blot en Mand, der for Prindsens Regning forestod Meieriet, lader sig vel ikke med Vished afgjöre.

[4] Rentek. Arch. Beretn. af Forv. Eller af 19 Septbr. og 18 Octbr 1731 fortæller, at Prinds Carl virkelig havde gjort dette, hvorom nedenfor.

Andre prövede paa at gaae Prinds Carl noget mere nær, end de vel ellers havde dristet sig til. Som ovenfor bemærket, bleve de kongelige Skatter fra Jægerspriis erlagte paa Frederiksborg Amtstue af Forvalter Eller, og Familie- og Folkeskatten, der var bortforpagtet mod en vis aarlig Sum, blev umiddelbart indkrævet af sammes Forpagter. Som saadan var den ovennævnte Svend Krag bleven aflöst af Jörgen Christensen, denne atter af Terkel Östrup[1]. Forpagterne gjorde sig deres Stilling saa fordeelagtig som muligt, og Östrup bragte det 1728 dertil, at ikke alene de afskedigede Soldater, men endog Kröblinge paa Godset maatte erlægge denne Afgift[2]. Han fordrede den derpaa ogsaa af Prindsens Betjente, der hidtil havde været aldeles fritagne, saasom af Gartneren Anton Gynther, Fasanmesteren Christian Jansen, Færgemanden Sören Esmarck, der nylig havde aflöst Povel Madsen, ja endog af Prinds Carls Barbeer Johan Aagaard. Inspectören, Secretair Terkelsen, henvendte sig da med en Klage til Regjeringen[3], og var denne Gang under

---

[1] Svend Krag, som jeg stundom finder tillagt Titelen Assessor, er omtalt ovenfor S. 65. Jörgen Christensen havde Forpagtningen 1719—21 for 91 Rd. 24 Sk. Kroner. Terkel Östrup havde den 1722—24 og siden fornyet til 1731 for 100 Rd. Kroner; i Forvalterens Regnskaber tituleres han gjerne „höiagtbare og velfornemme Sr. Terkel Östrup". Derefter fulgte Peder Thillerup.

[2] Rentek. Skr. til Secr. Terkelsen den 20 Mai om aftakkede Soldater, den 12 Octbr. om en vanför Skræder.

[3] Terkelsens Klage til Rentekammeret af 11 Octbr. 1728 i Rentek. Arch. Dermed fulgte som Bilag et Forhör eller Thingsvidne, efter Begjering af Forvalter Hans Wilhelm Eller optaget og udstedet paa Jægerspriis Birkething af Birkefoged Laurids Jacobsen Glud og Birkeskriver Peder Mortensen. — Esmarck, der i Aaret 1727 el. 1728 blev Færgemand og var det i fire eller fem Aar, havde tidligere været Maanedslieutenant (Gardes Efterr. om d. dan. Söemagt, II 221) og maaskee Coffardicapitain. Jeg har etsteds seet ham benævnet Capitainlieutenant, maaskee blot en Höfligheds-Titel, da han aldrig af Regjeringen modtog en saadan.

Prindsens sidste Sygdom[1] heldig nok til at faae en Resolution af sexogtyvende Februar 1729, der paany indskjærpede, at Prinds Carls Betjente paa Jægerspriis vare fritagne for Familie- og Folkeskatten[2]. I den fölgende Sommer bragte Prindsens Död den ottende Juli 1729 atter Jægerspriis tilbage umiddelbart under Kronen.

5. Men meget snart blev der igjen disponeret over Jægerspriis Gaard og Gods til Fordeel for et höitstaaende Medlem af Kongehuset. Det blev nemlig strax efter overdraget til Kronprinds Christian, vistnok i alt Væsentligt paa samme Vilkaar som dem, under hvilke Prinds Carl havde havt det[3], og da Kronprindsen ogsaa efter sin snart paafölgende Thronbestigelse vedblev at betragte Jægerspriis som et particulært Kammergods, indtil han atter bortskjænkede det til sin Sön, saa danner hans Besiddelsestid en egen Periode, hvori dog Bestyrelsen af Jægerspriis undergik adskillige Forandringer eller Modificationer. Denne Periode omfatter et Tidsrum af omtrent tolv Aar.

Kronprindsen, der allerede havde indrettet sit Hof, og især om Sommeren havde et smukt Opholdsted paa Hörningsholm eller Hörsholm, hvis Navn den tydske Tunge omdannede til Hirschholm, lagde Jægerspriis under Overbestyrelse af sin Hofmarschal Frederik Carl Gram[4];

---

[1] Eft. Chr. Worms Ligpr. begyndte Prindsens Sygdom den 17 Septbr. 1728.

[2] Rentek. Skr. til Sec. Terkelsen af anförte Dat.

[3] Det kongl. Gavebrev selv har jeg hidtil ikke kunnet erholde og kjender saaledes ikke dets Datum og Indhold, uden forsaavidt jeg kan slutte mig til af Kjendsgjerninger, som i det Fölgende skulle meddeles.

[4] En Sön af Geheimeraad og Elefantridder Frederik Gram, Amtmand paa Frederiksborg 1718—41, og en Broder til Hofjægermester Carl Christian Gram. Han aflöste siden sin Fader som Amtmand paa Frederiksborg 1741—71.

men den locale Bestyrelse blev fremdeles hos Secretair Terkelsen, der boede paa Gaarden[1], og hos Forvalter Eller, der ved samme Tid fik en Fuldmægtig i sin Slægtning Henrik Christian Eller[2], og den eneste mærkelige Forandring, der foregik med Godsets Embedsmænd eller Betjente, var den, at Christen Bang omtrent ved denne Tid aflöste Laurids Jacobsen Glud som Birkedommer[3]. Jægerspriis blev forelöbig vistnok meest betragtet som en Indtægtskilde for det unge Herskab, skjöndt den rene Indtægt vel neppe var betydelig, eftersom Besidderen havde den Forpligtelse at svare de kongelige Skatter af Godset, naar de forarmede Bönder ikke kunde det[4], og der findes kun svage Spor af, at Kronprindsen i de förste Aar personlig har opholdt sig paa Jægerspriis og interesseret sig derfor. Det er dog muligt, at den Tillid, som han kort efter viiste Sognepræsten i Gierlöv, Johannes Frauen, ved denne Tid kunde være grundlagt, og det er vist, at han gjorde sig Umag for at skaffe Færgemanden paa Jægerspriis, Sören Esmarck, en anden og bedre Tjeneste[5]; men om det var en Fölge af hans

---

[1] Kirkeb. 1730, 2 Paaskedag, nævner baade ham og hans Kone som Faddere til Skovrider Graners Datter Helvig, og 1731 d. 17 Mai blev Jacob Terkelsen Baden, Rector i Vordingborg, i hans Huus paa Jægerspriis viet til Jomfru Jacobine From.

[2] Giessing, II, 1. S. 45—46. Han var en Sön af Hans Christian Eller, Mönsterskriver ved Holmen, og Söster Torm, Söster til Forvalter Ellers Kone, Kirsten Torm. I Kirkebog. f. 1729 finder jeg ham förste Gang nævnt som „Fuldmægtig hos Slotsforvalter Eller".

[3] Kirkeb. 1730 d. 16 Jan. anförer som Fadder ved en Daab: *Christen Bang, Birkefoged i Jægerspriis Birk.*

[4] Rentek. Arch. har en Skrivelse af 18 Novbr. 1732 fra Forvalter Eller til Finants-Directören Christ. Ludv. Plessen, hvori dette udtrykkelig siges.

[5] Rentek. Arch. Concept til en Skrivelse fra Rentekam. til Kronprindsens Kammerjunker af 7 Aug. 1730. Sidstnævnte havde d. 17 Juni tilmeldt Kammeret, at Kronprindsen önskede Færge-

personlige Bekjendtskab med Godset og dets Beboere, lader sig neppe afgjöre. Det synes overhovedet, at Kronprindsen og hans Gemalinde, uagtet de betydelige Udvidelser, som Hovedgaardens Bygninger nylig ved Prinds Carl havde faaet, ikke have fundet disse store, rummelige og pragtfulde nok, og allerede i Aaret 1730 lod han begynde Opförelsen af en heel ny og meget betydelig Flöi, der skulde forbinde den sydlige og nordlige Længe mod Östen ud til Haven[1]. I det samme Efteraar gav Kong Frederik den Fjerdes Död ham rigeligere Midler til dette og andre Bygningsarbeider.

Som Konge lod Christian den Sjette for det förste bestaae den hidtilværende Organisation af Jægerspriis's Bestyrelse som particulært Kammergods, saa at Secretair Terkelsen og Forvalter Eller forestode Alt under Overtilsyn af Hofmarschal Gram; derimod kaldte han efter Sören Lintrups Entledigelse Johannes Frauen til Kjöbenhavn som kongelig Confessionarius[2] og udnævnte i Begyndelsen af Aaret 1731 Nicolai Jörgen Stolpe til Sognepræst i Gierlöv og Draaby[3]. Terkelsen blev ved Kro-

---

manden ved Jægerspriis befordret til en „Visiter-Tjeneste". Kammeret underretter ham nu om, at „Strand-Inspectören i Vester her i Sjelland, Chr. Ostenfeldt, var död, at Gagen var 150 Rdl. foruden Andeel i Confiscationer og at man önskede sig underrettet om, hvorvidt Kronprindsen vilde have Esmarck opfört blandt Ansögerne". Det er dog neppe skeet; thi i Kirkebogen 1731 d. 22 April nævnes endnu „*Captainlieutnant Esmark af Sundby Færge*".

[1] Jessens Saml. Ms. Laur. Eskildsens ovennævnte Beskrivelse sætter udtrykkelig disse Bygnings-Arbeider til Aarene 1730—31. Et samtidigt Öenvidne.

[2] Zwerg. 792. 814. Kirkeb. 1731 d. 21 Jan. nævner allerede ved en Daab „*Confessionarius höiærværdige Hr. Jo. Frauens Frue, Fru Anna Juel*". Han blev dog, som bekjendt, igjen afskediget 1733.

[3] Jeg finder Stolpe förste Gang nævnt som Præst i Pastoratets Kirkeböger den 22 April 1731. Sammesteds 1732, Dom. Exaudi

ningen den sjette Juni benaadet med Justitsraads Titel, og Sören Esmarck, der formodentlig fik en anden Befordring, aflöstes som Færgemand af Peder Hög eller Höy, der i Eftersommeren ægtede Skovriderens Datter, Birte Graner[1]. Fasanmester Jansen havde faaet en Efterfölger i Jo. Hoffmann[2]. Til samme Tid blev ogsaa den östlige Længe af Hovedgaarden fuldendt; den var tvende Stokværk höi, smukt indrettet med Gemakker for det kongelige Herskab og kunde nu betragtes som den egentlige Hovedflöi. Jægerspriis bestod derefter af tre sammenhængende Længer, den sydlige, östlige og nordlige, med halvtredsindstyve Gemakker og Værelser for Herskabet, Hoffets Cavalerer, Damer og Betjente; den vestlige Side var aaben og forsynet med en Vindebro over den Vandgrav, der omgav Bygningen. Kjökkenet og andre öconomiske Leiligheder havde et eget Huus udenfor Vindebroen mod Vesten, og Ladegaardens tre Flöie

---

(d. 25 Mai), læses en artig Bemærkning: *Michel Rytters Hustru ved Navn Bodild af Gierlöv stod aabenbare Skrifte for sin begangne Trylleries Skyld med at lade Sold og Sax omgaae, som er imod Herrens Lov, der forbyder, at man ikke maa gjöre Trolddom.*

[1] Naar Peder Höy blev Færgemand og om han var det, da han holdt Bryllup, skal jeg ikke med Vished kunne sige. Det er muligt, at han nogen Tid bestyrede Færgevæsenet for Esmarck og at hans Giftermaal (1731) banede ham Vei til Tjenesten. I Aaret 1733 nævnes han som Færgemand, men var det udentvivl tidligere. — Birte Graners Moder, Helvig, Datter af Börre Jensen i Kollekolle (ovenf. S. 48 Not. 2), var död 1723 (Draaby Kirkeb. ad 31 Mai); men hendes Fader havde ægtet igjen den 4 Octbr. 1725 Maren Hansdatter, med hvem han avlede flere Börn.

[2] Naar dette skeete, skal jeg ikke bestemt kunne sige. Jeg har fundet Jansen d. 11 Octbr. 1728, som ovenf. S. 85 Not. 3 er bemærket. Kirkeb. 1732 d. 21 Febr. nævner (Jo. Andreas) Hoffmann som Fasanmester i Anledning af hans Söns, Christian Frederiks Daab.

laae söndenfor Hovedbygningen, med hvis söndre Flöi de dannede den anseelige ydre Gaardsplads[1].

Men til denne saaledes udvidede og smykkede Hovedgaard hörte et fattigt Gods. Forvalter Ellers Brevvexling med den kongelige Hofmarschal, senere med Rentekammeret, giver stadigt Vidnesbyrd om Böndernes maadelige Forfatning. Han indmeldte den nittende September 1731, at der var store Restancer for dette Aar, da Prinds Carl havde pleiet af sin egen Kasse at betale Skatterne, naar Bönderne ikke formaaede det; han spurgte, om det ikke skulde være muligt at tilstaae Bönderne nogen Lettelse, forsikkrende, at han gjorde sig al Umag for at inddrive Contributionerne og at han nu vilde skride til en læmpelig Execution[2]. Dette gjaldt de directe Skatter. Hvor læmpeligt Peder Thillerup, der efter Terkel Östrup havde faaet Folke- og Familieskatten i Forpagtning, inddrev denne, kunde vel være et Spörgsmaal[3]; men Eller synes virkelig at have taget det saa lemfældigt som muligt med Executionen. Thi endnu en Maaneds Tid efter hiin Indberetning klagede Finantsdirectören Christian Ludvig Plessen til Kongen selv over Udeblivelsen af Restancerne fra Jægerspriis og fordrede, at Eller skulde gjöre Alvor af Inddrivelsen[4]. Denne fik da ogsaa Befaling

---

[1] Jessens Saml. Ms. og Eskildsens Beretning, som ovenfor anført.

[2] Rentek. Arch. har denne Skrivelse, hvis Indhold er gjentaget i en Beretning af 18 Oct. s. A. See ovenf. S. 84 Not. 4.

[3] Peder Thillerup havde denne Forpagtning i Aarene 1731—33. Han beklagede sig i Begyndelsen over, at han manglede de fornödne Mandtals-Lister, som Sognepræsten skulde levere, fordi Frauen var kaldet til Confessionarius.

[4] Rentek. Arch. Skrivelse af 22 Octbr. 1731 fra Hofmarschal Frdr. Carl Gram til Generaldirectören over Finantserne (Chr. Ludv. Plessen), at Gram, efter Finantsernes Klage til Kongen, havde befalet Eller at inddrive Skatten, at Kongen dog vilde gjöre Forskud

dertil af Hofmarschal Gram; men hvor intet var, kunde intet erholdes, og Enden blev, at Kongen selv af sin egen Kasse maatte beqvemme sig til at indbetale Skatterne for de Bönder, som efter Forvalter Ellers Erklæring paa ingen Maade vare istand til at udrede dem[1].

Landgilden og de godsherlige Indtægter kunde under saadanne Omstændigheder neppe give noget synderligt Overskud til Kongens Particulær-Kasse, medens den umiddelbare Bestyrelse af Godset blev desto byrdefuldere og ubehageligere for Kongen og Hofetaten. Kong Christian den Sjette besluttede derfor, at Rentekammeret skulde overtage Bestyrelsen af Jægerspriis, og den toogtyvende October 1731, i den samme Skrivelse, hvori Gram underrettede Forvalter Eller om, at Kongen vilde betale Skatte-Restancerne for Godsets Bönder, meddeelte han denne tillige, at Rentekammeret for Fremtiden skulde administrere Jægerspriis ligesom andet Kongen tilhörende Jordegods og at de jægerspriiske Betjente saaledes fra nu af skulde staae under Rentekammeret[2]. I

---

for de Uformuende efter nærmere Opgivelse fra Forvalteren, og endelig at Jægerspriis iövrigt ligesom alt Kongen tilhörende Gods skulde, hvad Contributionerne angik, dependere af Finantserne og altsaa bestyres af Rentekammeret. Det sidste Punct komme vi strax nærmere til.

[1] Rentek. Arch. Skrivelse fra Forvalter Eller til de Finantsdeputerede af 18 Novbr. 1732. Baade som Kronprinds og Konge betalte Christian VI Forskud for Bönderne paa Jægerspriis.

[2] Rentek. Arch. Skrivelse fra Rentekammeret af 27 Octbr. 1731 til Hofmarschal Frdr. Carl Gram giver udförligere Indholdet af den kongelige Resolution eller en nærmere Forklaring om, hvorledes Rentekammeret havde forstaaet denne. Denne Skrivelse ligger til Grund for det Ovenstaaende, og den siger udtrykkelig, at Betjentene paa Jægerspriis iflölge Hofmarschallens Meddelelse af 22 Octbr. skulde dependere af Rentekammeret, forsaavidt Kongens Revenuer og Rettigheder angik. Vi skulle dog strax see, at Kammeret udentvivl er gaaet forvidt, og at den gamle Betragtnings-

syvogtredive Aar, nemlig siden Frederik den Fjerde som Kronprinds (1694) fik Godset, havde den særlige Bestyrelse varet, i al Fald med Undtagelse af den forbigaaende fireaarige (1699—1703) Periode i Begyndelsen af hans Regjering; nu vendte atter for et Decennium den ældre Bestyrelses-Form for en Deel tilbage.

Rentekammeret begyndte sin Administration med at affordre Hofmarschal Gram de fornödne Böger og Oplysninger. Finantsdirectören Chr. L. Plessen udbad sig disse den syvogtyvende October 1731, navnlig Jordebogen, en Beskrivelse over Fiskeriet, Besætningen og Inventariet, de med Forpagterne sluttede Contracter samt Efterretning om, fra hvilken Tid Forpagtnings-Terminerne[1] skulde beregnes, Forklaring over Betjentenes Lönninger og naar disse af Kammeret skulde anvises, endelig de af Forvalteren paa Jægerspriis indsendte Extracter af de aarlige Indtægts- og Udgifts-Regnskaber[2]. Forretningsgangen blev i Almindelighed den, at Forvalter Eller som Regnskabsförer correspondered med Amtmanden paa Frederiksborg, Frederik Gram, Hofmarschallens Fader, og denne igjen med Regjeringscollegierne, navnlig med Rentekammeret. Men uagtet Jægerspriis nu blev bestyret paa samme Maade som andre Kronens umiddelbare Godser, saa synes dog dets ældre Egenskab af en særlig Eiendom forsaavidt at være bleven bevaret, at Herskabs-Indtæg-

maade af Jægerspriis som et particulært Gods endnu i visse Maader vedblev at gjöre sig gjældende.

[1] Derved menes vel Forpagterne af Familie- og Folkeskatten, samt maaskee af Meieriet. Idetmindste har jeg ikke ved denne Tid truffet nogen Forpagter af Hovedgaarden selv, hvilken hellerikke nævnes ved den strax efter fölgende Bortforpagtning af denne.

[2] Alt efter den nævnte Rentekammer-Skrivelse af 27 Oct. 1731 til Hofmarschallen. Deri siges ogsaa, at Jægerspriis Gods og Betjente ikke siden 1694 havde dependeret af Kammeret. Originalen i Rentek. Arch.

terne deraf udentvivl fremdeles flöde i Kongens Particulær-Kasse[1].

Rentekammeret som Administrator maatte nu sörge for at tilfredsstille Finantskassens Krav paa Contributionen eller Skatterne, hvilket kunde falde vanskeligt nok, uagtet de langtfra vare saa betydelige, som man skulde have ventet, efterdi en stor Deel af Jægerspriis's Tilliggende var contributionsfrit. Ager- og Engs-Hartkornet udgjorde nemlig vel over ottehundrede og eenogtredsindstyve Tönder; men deraf var ikke alene den egentlige Hovedgaardstaxt, men ogsaa nogle under Gaarden nedlagte Huse, Skovridergaarden og henved et Par hundrede Tönder Hartkorn, hvormed Matrikulen var nedsat, fritagne for Skattepligt, saa at der ligesom i Prinds Carls Tid kun blev firehundrede og eenoghalvfemsindstyve Tönder, syv Skjæpper og eet Album contribuabelt Hartkorn tilbage[2]. Forvalter Eller, der nu ogsaa stundom kaldes

---

[1] Rentek. Arch. Jeg finder blandt de herhen hörende Papirer en Seddel, hvorpaa læses: *Allernaadigst Resolveret. Den af Os til Vorris Hoff-Marschall von Gram allernaad. givne Befaling om Revenuerne af Jegerspriis Gods, som vi allernaad. ville af Cammerets Foranstaltning skal dependere, hensigter ey til videre end saa vit samme Godses Contributioner angaae, og at derfor aarlig Regnskab til Rentekammeret skal aflegges. D. 12 Novbr. 1731.* Den indeholder saaledes en nærmere Forklaring af den tidligere Resolution, en Slags Restriction af samme, maaskee nærmest som en Fölge af Meningsulighed mellem Hofmarschallen og Rentekammeret ang. den rette Betydning af hiin (S. 90 Not. 4) kongelige Resolution.

[2] Rentek. Arch. stds. har fölgende Stykke: Jægerspriis Gaard og Gods med tilliggende geistlig Gods er efter Landmaalingen i Alt: a. Ager og Eng 861 Td. 1 Skp. 1 Fdk. b. Skov 163 Td. c. Kongetiende 69 Td. 2 Skp. 2²/₃ Fdk. d. Kirketiende 71 Td. 4 Skp. altsaa i alle Slags Hartkorn 1164 Td. 7 Skp. 2²/₃ Fdk. Men deraf er contributionsfrit: a. Hovedgaardstaxten 117 Td. 7 Skp. Ager og Eng, samt 157 Td. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyld. b. Nedlagte Huusjorder under Gaarden 39 Td. 3 Fdk. c. Begge Tienderne. d. Skovridergaarden 19 Td. 1 Skp. e. Skovene paa Böndergodset

Slotsforvalter, hævede disse Skatter, navnlig Kornskatten og Matrikul-Skatten[1]. Han sendte Contributions-Regnskaberne til Rentekammeret, Kornet til Magazinerne og Pengene til Amtsforvalter Sören Laursen paa Frederiksborg. Belöbet kunde være temmelig forskjelligt i de enkelte Aar paa Grund af saavel Kornprisernes som Skatte-Paalægenes Ustadighed: i Aaret 1731 udgjorde det hundrede og tre Tönder, sex Skjæpper og eet Fjerdingkar Rug, treoghalvtredsindstyve Tönder, syv Skjæpper og et halvt Fjerdingkar Byg, hundrede og otteogfyrgetyve Tönder, syv Skjæpper Havre, og nihundrede og treoghalvfjerdsindstyve Rigsdaler, halvtredsindstyve Skilling i Penge[2]. I andre Aar kunde det stige over eller synke under dette Belöb.

Ligesom Forvalter Eller styrede Regnskabsvæsenet, saaledes havde ogsaa Justitsraad Terkelsen fremdeles sin noget mindre klare Stilling paa Jægerspriis[3]. I begges

5 Td. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. f. Forskjellen mellem Landmaalings-Matrikulen og Conductörernes Matrikul 193 Td. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Alt det anförte var saaledes skattefrit undtagen Ager- og Engs-Hartkornet (361 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk.) og selv deraf var 369 Td. 2 Skp. 2 Alb. ligeledes skattefrit. Fölgelig blev kun tilbage at svare Skat af paa Frederiksborg Amtstue 491 Td. 7 Skp. 1 Alb. — Dette stemmer vel med den ovenf. S. 77 anförte Beregning fra Aaret 1719.

[1] Kgl. Resc. af 12 Novbr. 1731 (Rentek. Arch.) bestemte udtrykkelig, at Forvalteren skulde aflægge Regnskab for Contributionerne.

[2] Orig. Contributions-Regnskaber 1731—53 findes i Rentek. Arch. og ere Kilden til alt det ovenstaaende. Indtil 1739 ere de af Forv. Eller, men fra 1740 af Laurids Eskildsen, hans Svigersön og siden hans Efterfölger. I Aaret 1734 angives Skatterne kun til: 15 Td. 3 Skp. Rug, 34 Td. 4 Skp. 3 Fdk. Byg, 177 Td. 1½ Fdk. Havre og 1127 Rd. 22 Skill. i Penge.

[3] Kirkeb. 1731 Dom. Trin. nævner Terkelsen som Fadder, da Skovrider Graners Datter blev döbt, baaren af Md. Stolpe.

private Liv foregik ved denne Tid en Forandring, der muligen ogsaa kunde have havt Indflydelse paa deres Tjeneste-Virksomhed. Eller mistede i Sommeren 1731 sin förste Hustru Kirsten Torm[1] og var derefter Enkemand i et Par Aar; Terkelsen tilkjöbte sig, formodentlig i det fölgende Aar 1732, Birkende Gaard og Udby Kirke ved Kallundborg[2]. Skjöndt nu Eller ved at skifte med sine Börn i Foraaret 1732 ligesom antydede den Hensigt, at indgaae nyt Ægteskab[3], hvilket ogsaa skeete, og skjöndt Terkelsen fremdeles blev paa Jægerspriis, saalænge Prindsesse Sophie Hedevig levede, saa besluttede Kongen eller Rentekammeret i samme Foraar at bortforpagte saavel Avlingen som Meieriet paa Jægerspriis, först for et Tidsrum af sex Aar, der senere forlængedes til ni Aar eller omtrent til det Tidspunct, da Gaard og Gods atter som en særlig Eiendom kom i en kongelig Prinds's Hænder.

Jochum Barner Paasche tiltraadte rimeligviis med förste Mai 1732 denne Forpagtning, og overtog da vistnok Hovedgaardens Jorder med fuldt Hoverie af Bönderne, Hollænderiet, Olden i Skovene, og de til Godset hörende Tiender, Alt imod en aarlig Afgift af totusind Rigsdaler Dansk Courant og nogle visse Naturalydelser til Kongens Betjente[4]. Den mindre Forpagtning af Familie- og Folke-

---

[1] Kirkeb. 1731, d. 9 August. Hun blev begravet denne Dag paa Draaby Kirkegaard.

[2] Hoffmans Fund. VIII. 188. Birkendegaard tilhörte Jo. Christof. Schönbach, Amtm. over Kallundborg, Sæbygaard og Draxholms Amter, der döde 1727. Hans anden Kone, Anne Elisab. Korff, döde 1732 paa Birkendegaard, som formodentlig derefter blev kjöbt af Terkelsen.

[3] Sjell. Reg. Tom. LIV. fol. 517. Bevilling for Hans Wilh. Eller af Jægerspriis til Samfrænde-Skifte efter hans afgangne Hustru, som han sig derom med Börnene kunde forlige, den 12 April 1732.

[4] Forpagtnings-Contracten selv af 1732 har jeg ikke seet, men dens Indhold tör man formeentlig slutte sig til af Fornyelsen i Aaret 1738, hvorom nedenfor. Courant-Foden var siden Krigen

skatten gik i det fölgende Aar 1733 fra Peder Thillerup over til Niels Jörgensen Björn, Borger i Slangerup[1]. Det er muligt, at Terkelsens Virksomhed ved denne Tingenes Orden blev noget indskrænket; men Forvalter Eller, der nu giftede sig anden Gang med Cecilie Brun, synes at have beholdt sine Forretninger uforandrede, og var navnlig Böndernes Værge og Talsmand saavel imod mulige Overgreb fra Forpagternes Side som hos Kongen og Rentekammeret, hvis Gunst de ofte kunde behöve[2].

En Fölge af disse forandrede Forhold var det formodentlig, at en ny Jordebog blev affattet og under syvogtyvende April 1733 af Kongen approberet som den Norm, hvorefter Skatter og Afgifter skulde erlægges fra den förste Mai samme Aar. Den synes at være bleven sendt til Justitsraad Terkelsen og af ham den eenogtyvende Juli at være Forvalter Eller meddeelt[3]. Efter

---

nedsat til det Forhold, hvori den stod ligetil 1813, saaledes at 4 Rd. Species var 5 Rd. Courant.

[1] Jeg finder ham i Regnskaberne for 1733, men han havde kun kort denne Forpagtning. Allerede i det fölgende Aar var han aflöst af Henr. Chr. Eller, der siden blev Birkeskriver paa Jægerspriis efter Peder Mortensen.

[2] Rentek. Arch. har saaledes igjen et Andragende fra ham til Finantsdeputationen af 18 Novbr. 1732, hvori han beder, at Bönderne maatte betale deres Skatter i Korn istedenfor Penge. — Om Cecilie Brun, nærmere nedenfor.

[3] Rentek. Arch. har denne nye Jordebog i en Copie, udstedet d. 19 April 1771. Denne Copie indeholder som förste Deel hele Jordebogen af 27 April 1733, der begynder saaledes: *Jægerspriis Amts Nye Jordebog, saaledes som den efter Kongl. Befaling af 27 April 1733 er bleven forandret og indrettet, og hvorefter svares fra 1 Mai 1733 og fremdeles*, og den ender med disse Ord: *Jægerspriis d. 21 Juli 1733. T. Terkelsen.* Derefter fölger som anden Deel en Udsigt over de Forandringer, som vare foregaaede fra 1733 til 1771, dateret *Jægerspriis den 19 April 1771* og underskrevet *Lauritz Eskildsen.* Men Copien er lidt vanskelig at komme tilrette med, fordi der i Jordebogen af 1733 er indskudt adskillige Bemærkninger, som ikke höre til denne, men angaae Tilstanden i Aaret 1771.

denne Jordebog bestod Jægerspriis Gods af fölgende Dele: först Hovedgaarden, der var ansat til hundrede og tretten Tönder tre Skjæpper tre Fjerdingkar Hartkorn Ager og Eng, sexogfiirsindstyve Tönder to Fjerdingkar to Album Skovskyld, hvortil regnedes Præstegaarden i Gierlöv med tolv Tönder tre Skjæpper, Skovridergaarden med fjorten Tönder fire Skjæpper eet Album og de nitten nedlagte Skovhuse [1]; dernæst Konge- og Kirketienderne, nemlig Gierlöv Kongetiende fireogfyrgetyve Tönder og Kirketiende sexogfyrgetyve Tönder een Skjæppe, Draaby Kongetiende femogtyve Tönder to Skjæpper og Kirketiende af samme Hartkorn, hvoraf til Kirkekassen svaredes treogtredive Tönder Rug og otteogtredive Tönder to Skjæpper Byg; fremdeles de saakaldte Krabbedams-Huse ved Hovedgaarden, nemlig Skovfoged-Huset, det forrige Thinghuus, Skolehuset, Malerens Huus og Stutterismedens Huus [2]; endelig Böndergodset, nemlig Övre-Draaby med tretten Gaarde, der i Almindelighed stode hver for fire Tönder tre Skjæpper Hartkorn, og ti Huse, der i Regelen svarede hver tre Mark i Landgildepenge og fire Rigsdaler i Arbeidspenge; Jægerspriis Veirmölle, der med Jordtillæg var skyldsat til syv Skjæpper eet Fjerdingkar; Nedre-Draaby med sexten Gaarde, der, — ogsaa efterat det saakaldte Nedre-Draaby Stubbe, senere Indhegningen, mellem Slottet og Fasangaarden var for ti Aar siden under Prinds Carl indtaget fra denne By mod en aarlig Godtgjörelse og underlagt Hovedgaarden [3], — alle uden Undtagelse havde hver fem Tönder fem Skjæpper Hartkorn, og nitten

---

[1] See ovenf. S. 48. Disse nitten Huses forrige Hartkorn, 39 Td. 3 Fdk., hörte altsaa nu under Hovedgaarden.

[2] Her nævner Jordebogen ved hvert Huus Besidderens (Brugerens, Beboerens) Navn, men disse Navne referere sig alle til Aaret 1771.

[3] Overlev. Forretn. af 1773 lærer os, at dette skeete i Aaret 1723, og at hver af de sexten Gaarde til Erstatning derfor aarlig fik 2 Læs Hö.

Huse, der fordetmeeste gave hver to Mark i Landgildepenge og fire Rigsdaler i Arbeidspenge[1]; Gierlöv med tretten Gaarde, hver paa sex Tönder syv Skjæpper Hartkorn, og sytten Huse, der svarede hvert et Par Mark i Landgildepenge og fire Rigsdaler i Arbeidspenge; Færgegaarden[2]; Lundehuset, der gav tre Mark og fire Rigsdaler i Arbeidspenge; Törslöv med sexten Gaarde, hver fordetmeeste paa sex Tönder tre Skjæpper tre Fjerdingkar Hartkorn, og fire Huse, hvoraf hvert svarede tre Mark og fire Skilling i Landgildepenge og fire Rigsdaler i Arbeidspenge; Lyngerup med syv Gaarde, der stode meget forskjelligt fra fem til halvellevte Tönde Hartkorn, og ti Huse, der gave hvert et Par Mark i Landgildepenge og fire Rigsdaler i Arbeidspenge; Landerslöv med sytten Gaarde, hver paa sex Tönder to Skjæpper to Fjerdingkar Hartkorn, og sex Huse, der svarede hvert et Par Mark i Landgildepenge og fire Rigsdaler for Arbeide[3].

---

[1] Umiddelbart efter Nedre-Draaby anförer Jordebogen Skovboligerne, nemlig 14 Gaarde og 23 Huse. Men denne Angivelse er uheldigviis for 1771, ikke for Aaret 1733; thi de 14 Gaarde bleve, som vi nedenfor skulle see, först opförte i Midten af det 18de Aarhundrede, i Dron. Louises og Juliane Maries Tid, og erholdt de nitten nedlagte Huses Areal og Hartkorn, og af de 23 Huse vare ligeledes, ifölge en Bemærkning i Jordebogens anden Deel, mange byggede til enkelte Personer i Tidsrummet fra 1699 (da de nitten Huse nedlagdes) indtil 1771, hvortil Angivelsen passer. Denne hele Artikel af Jordebogen kan derfor intet lære os for Aaret 1733, i hvilket Aar Skovboernes Antal rimeligviis maa have været de syv Ladegaardsmænd af 1694 (ovenf. S. 30) og maaskee en halv Snees Huse, eller hvormeget de tre Huse, der efter 1699 vare blevne tilbage, kunde være blevne forögede fra 1699 til 1733.

[2] Om Færgegaarden bemærkes i Jordebogen, at den var „afgiftsfri": men da der ligeledes nævnes som Beboerinde Artmanns Enke, hörer hiin Bemærkning vistnok til Aaret 1771, ikke til 1733, da den ovennævnte Peder Hög el. Höy var Færgemand. Saaledes er den Afgift, som muligen gik af Færgegaarden 1733, ikke anfört.

[3] Jeg bör endnu til Slutning bemærke, at alle Angivelser af Gaardes og Huses Antal, Hartkorn og Afgifter udentvivl nærmest

Bortforpagtningen af Jægerspriis synes at maatte have lettet den locale Bestyrelse; men den medförte dog forelöbig ingen Forandring i det temmelig store Antal af Betjente, der dannede det selskabelige Liv paa Jægerspriis. Justitsraad Terkelsen levede der fremdeles med sin Kone, og begge stode Fadder den attende Marts 1784 til Forvalter Ellers Sön, Hans Brun, hvis Födsel kostede Moderen Livet[1]; men hans vigtigste Forretninger vare udentvivl de, som han havde i Prindsesse Sophie Hedevigs Tjeneste som en Slags Secretair eller Kasserer[2]. Eller beholdt sit Tilsyn med Slottet, hvoraf han ofte benævnedes Slotsforvalter[3], Tilsyn med Böndergodset, forsaavidt Contracten med Paaske tillod eller fordrede det, og især hele Regnskabsvæsenet, hvoraf Jordebogs-Regnskabet forelagdes Hofmarschal Gram og Contributions-Regnskabet indsendtes til Rentekammeret, ligesom Pengeindtægterne af ham og af Familie- og Folkeskats-Forpagteren Niels Jörgensen Björn bleve indbetalte paa Frederiksborg Amtstue, hvor nu S. Laursen var aflöst af H. P. Lynge som Amtsforvalter[4]. I Slutningen af Som-

angaae Aaret 1771; men deri kan ikke synderlige Forandringer i de 38 Aar (1733—1771) være foregaaede, hvad ogsaa en Sammenligning med de ældre Jordeböger beviser.

[1] Draaby Kirkeb. nævner denne Daab, og strax efter under 21 Marts Cecilie Bruns Begravelse.

[2] Dette synes at fölge af den til ham efter hendes Död udstedede Qvittering, hvorom nedenfor.

[3] Stats-Kal. for 1785 og flere Aar ere i en besynderlig Vildfarelse, idet de anföre Hans Wilhelm Eller som Forvalter paa Jægerspriis, og Hans Wilhelm Eylert som Slotsforvalter paa Jægerspriis.

[4] Rentek. Arch. bevarer netop for Aarene 1783 og 1784 de originale Regnskaber, som bevise alt dette. Peder Thillerup havde Forpagtningen af Familie- og Folkeskatten i tre Aar 1781—83. I sidstnævnte Aar nævnes derimod Niels Jörgensen Björn, der dog neppe var Forpagter meer end eet Aar, hvorpaa Henr. Christian

meren 1734 blev det dog overladt Hofmarschallen at bestemme, om Jægerspriis Gods skulde betale paa Amtstuen eller umiddelbart til Statskassen [1]. Iblandt de övrige Betjente foregik adskillige Forandringer: den nysnævnte Forpagter Björn blev aflöst af Forvalterens Slægtning Henrik Christian Eller, som dog derhos endnu nogen Tid var hans Fuldmægtig [2]; den gamle Möller Niels Andersen giftede sig i Juni 1734 anden Gang med Anna Magdalene Eller; Gartner Antoni var död i det foregaaende Aar, men hans Eftermand Jörgen Frederik Povelsen eller Winkel, en Sön af Færgemanden Povel Madsen Winkel, ægtede i i August 1734 hans Datter Barbara Catharine, og nogle Uger senere holdt den unge Möller Anders Nielsen Bryllup med Skovriderens Datter Sophie Hedevig Graner [3]. I

Eller fulgte ham i en længere Periode. Lynge havde Amtsforvalter-Tjenesten i en halv Snees Aar.

[1] Rentek. Skriv. af 4 Septbr. 1734.

[2] Kirkeb. idetmindste kalder ham i Aaret 1735 gjentagne Gange Fuldmægtig hos Forvalteren paa Jægerspriis, f. E. d. 1 Septbr., da Præsten Stolpes Sön blev döbt, baaren af hans Svigermoder Madam Mag. Bagges fra Kjerteminde, med Faddere Hr. W. Stolpe af Kjöbenhavn, Peder Alröe Pr. i Skullelöv, Axel Ursin Pr. i Kyndby, Hr. Skaarup Pr. i Udde-Sundby, Forpagter Paaske, Fuldmæg. Eller. Men Rentek. Arch. har hans Forpagtnings-Contract af 5 Dcbr. 1733 forelöbig for Trienniet 1734—36 mod en Afgift af 90 Rdlr. Courant, og Forpagtningen blev senere oftere fornyet. Dog har jeg etsteds seet en vis Kirchmann omtalt, der i Aaret 1736 var under Kammeradvocatens Tiltale for sine Restancer som Forpagter af samme Skat; men han har maaskee ikke været paa dette Sted. I Trienniet 1737—39 maatte H. Chr. Eller efter Contract af 15 Dcbr. 1736 betale 105 Rd. samt $^1/_4$ pC. og for 1740—42 betalte han 80 Rd. og $^1/_4$ pC.

[3] Alt efter Kirkeb. Mester Antoni Gynther blev begravet i Draaby d. 31 Marts 1733. Möller Niels Andersen havde d. 17 Mai 1733 en Sön til Daaben, men begravede sin Kone d. 12 Juni derefter. Samme Niels Andersens Bryllup d. 18 Juni 1734, Gartner Povelsens den 20 August, og Anders Nielsens den 18 Septbr. s. A.

Eftersommeren næste Aar 1735 giftede Forvalter Eller sin Datter Sophie Hedevig med Otto Christian Rasch [1]. Men den mærkeligste Vexel i den lille jægerspriisiske Verden var dog formodentlig Justitsraad Terkelsens og hans Families Flytning derfra til Birkendegaard. Det er nylig bemærket, at det udentvivl nærmest var Tjenesten hos Prindsesse Sophie Hedevig, der i de sidste Aar afholdt Terkelsen fra at foretage nogen Forandring i sin Stilling; men da Prindsessen var död i Marts 1735, faldt denne Hindring bort. Han aflagde nu sit sidste Regnskab for de ham betroede Pengesager og erholdt derpaa af Kong Christian den Sjette under treogtyvende Marts 1736 en General-Quittance for alle de Forretninger, som han i saamange Aar havde havt for flere Personer af den kongelige Familie [2]. Han flyttede i en Alder af omtrent halvfjerdsindstyve Aar til sin Eiendom Birkendegaard,

---

Sidstnævnte var födt 1710 (döbt Dom. 4 p. Trin), Povelsen var födt 1712 (döbt d. 17 Febr.)

[1] Kammerraad, Regimentsskriver p. Kronborg. Sophie Hedevig Eller var hans förste Kone, men han döde allerede 1737. Han ægtede derpaa Cathrine Margr. Scheffer og endelig som tredie Hustrue Frederikke Christiane Torm, der var den förste Kones Söskendebarn, nemlig en Datter af Erik Jensen Torm (hos K. Frederik IV paa Giethuset, siden Etatsr. og Politimester i Kjöbenhavn, Forf. til Antegnelserne i Suhms N. Saml. II, 1 S. 1 fg.) og Anna Tyge Jespersens D. af Mattrup.

[2] Sjell. Reg. Tom. LVI fol. 97. Chr. VI. o. s. v. G. A. V. Eftersom Os Elskl. Terkel Terkelsen, Vor Justitsraad, har begjæret m. Hens. t. de Forretninger, som han havde havt i Vor Farmoders Dron. Charlotte Amalies († 1714), Vor Farbroders Prinds Carls og Vor Fasters Sophie Hedevigs Tjeneste „i mange Aar" og for hvilke hans under Hænder havte Forretninger af Kasse-Regninger og i andre Maader han havde faaet Enhvers General-Quittering, at ogsaa Vi vilde meddele ham General-Quittance: saa gives ham denne for ham og Arvinger ved dette „aabne Brev," o. s. v. Frederiksberg d. 23 Marts 1736. Terkelsen var dengang 70 Aar gammel.

hvor han tilbragte sine sidste ni Leveaar [1]. Fra den Tid af var Forvalter Eller uden Spörgsmaal paa Stedet selv den förste blandt de jægerspriisiske Embedsmænd eller Betjente under Overbestyrelse af Rentekammeret, til hvilket han i tvivlsomme Tilfælde havde at henvende sig, saasom da Forpagteren af Familie- og Folkeskatten Henrik Christian Eller i Aaret 1737 troede sig berettiget til at fordre denne Skat af Beboerne i Præsten Stolpes Annexgaard i Övre-Draaby, hvad disse eller Præsten ikke vilde indrömme [2].

Det er imidlertid muligt, at Kongen efter Terkelsens Afgang eller ved anden Leilighed omtrent paa denne Tid tillagde sin Yndling Kammerherre og Jægermester Victor Christian Plessen et Slags Patronat over Jægerspriis med Titel af Amtmand. Der findes svage Antydninger til saadant [3], og det synes hellerikke at være uovereensstemmende hverken med den Character af kongelig Privat-

---

[1] I Aaret 1738 havde han en Strid om Huusmændenes Afgift til Udby Kirketiende (Sjell. Tegn. Tom. LXX fol. 682), og i Aaret 1744 med Præsten i Værslöv, Peder Fuglede, der fordrede Tiende af Birkendegaad (Sjell. Tegn. Tom. LXXIII 773). Han döde Aaret efter, 79 Aar gammel, og hans Hustru Marie Herfort döde 1757; begge ere begravede i Udby Kirke (Dan. Atl. VI. 216. Hoffm. Fund. VIII. 188). Han havde flere Börn, og allerede d. 21 Septbr. 1725 nævner Kirkeb. hans ældste Sön som Fadder ved en Daab.

[2] Rentek. Arch. Skatteforpagterens Klage var af 24 Mai 1737. Præsten Stolpe havde i sin Annexgaard i Övre-Draaby indrettet Værelser for nogle Familier, hvilke nu vægrede sig ved at erlægge Familie- og Folkeskat. — Blandt Ellers Contributions-Regnskaber findes for denne Tid en af Præsten Stolpe forfattet Liste over Sabbaths-Overtrædelser (Forsömmelse af Gudstjenesten, Arbeide om Söndagen o. desl.), som straffedes med Böder, hvilke Eller skulde inddrive.

[3] F. Ex. i den strax nedenfor omtalte Forpagtnings-Contract, hvor Plessen kaldes „vor Elskelige kjære Gemalindes, Hendes Majestæt Dronningens, Overhofmester, samt Jægermester og Amtmand." Overhofmester hos Dronningen blev han d. 4 Februar 1738, men naar

eiendom, som dette Gods havde, eller med den Aand, der herskede ved Hoffet, at en höitstaaende Hofmand skulde före et Slags Tilsyn med Jægerspriis. Hvordan det end forholder sig, saa var Plessens Amtmandskab paa Jægerspriis ikke meget mere end nominelt. Eller havde den virkelige Bestyrelse under Rentekammeret [1], og Hovedgaarden selv blev ved Forpagtningstidens Udlöb i det fölgende Aar paa ny bortforpagtet fra den förste Mai 1738 for et Tidsrum af tre Aar til den samme Forpagter Jochum Barner Paaske og under lidet forandrede Vilkaar [2]. Iflölge den fornyede Forpagtnings-Contract skulde Paaske beholde Hovedgaardens Jorder undtagen et Stykke af Lysthaven, sin Bolig og alle Ladegaardsbygningerne undtagen Stutteri-Stalden, og han skulde selv afholde de mindre Reparationer. Han skulde nyde fuldt Hoverie til Gaardens Drift, saa at Bönderne maatte kjöre Gjödning, plöie, saae, harve, höste, rive, tærske, rense Huse, opsætte Gjærder og gjöre hver fire Ægter til Kjöbenhavn med Gaardens Producter [3]; Huusmændene havde deres Ugedagstjeneste [4]

---

han blev Amtmand og hvor, har jeg ikke bemærket. Jeg slutter, at denne Amtmands-Titel kunde være ham givet som Overtilsynsmand med Jægerspriis, der oftere i de kongelige Personers Besiddelse tillægges Titel af et Amt. I sig selv havde hans Virksomhed paa Jægerspriis vist ikke meget at betyde.

[1] Hoffm. Fundat. VII. 488 nævner ved denne Tid en Kgl. Bevilling af 22 Septbr. 1736, at en Tavle maatte ombæres i Pastoratets Kirker, og Indtægten anvendes deels til öieblikkelig Hjælp for de Fattige, deels til Anskaffelse af Bibler.

[2] Rentek. Arch. Chr. VI G. V., at han efter en Forandring i de Conditioner, paa hvilke Jægerspriis i de sidste sex Aar fra 1 Mai 1732 til 1 Mai 1738 havde været bortforpagtet, fremdeles tilstod den „itzige Forpagter" Joch. B. P. Jægerspriis's Avling og Hollænderie i de fölgende tre Aar indtil 1 Mai 1741. Derefter de femten Artikler. Frederiksberg d. 30 April 1738.

[3] Ligesom Ægternes Antal, saaledes var ogsaa Læssenes Störrelse bestemt, neml. til 3 Td. Rug, 3½ Td. Byg eller 4 Td. Havre, — en vist ganske praktisk Forsigtighed.

[4] Antallet af de paa Godset værende Huusmænd nævnes her 54.

og maatte hver udföre tre Bud tilfods, dog ikke over fire Miil; men Forvalteren skulde sörge for, baade at Bönderne gjorde deres Pligt og at Forpagteren ikke stillede ulovlige Fordringer til dem. Forpagteren skulde endvidere drive Jorderne efter den ham foreskrevne Orden, en Trevangsbrug med Rug, Byg og Havre, i de dertil skikkede Marker, gjöde forsvarligt, ikke bortsælge Hö og Halm fra Gaarden og ikke opbryde nye Jorder [1]. Han skulde aarlig modtage efter Udviisning af Jægermester og Amtmand Victor Christian Plessen, der i samme Aar blev udnævnt til Overhofmester hos Dronningen, halvfemtsindstyve Læs Brænde samt en Eg og en Bög til Gavntömmer. Han skulde oppebære Konge- og Kirketiende af Gierlöv og Draaby og derfor erlægge til Forvalteren paa Jægerspriis treogtredive Tönder Rug og otteogtredive Tönder to Skjæpper Byg. Han skulde nyde Olden af Skoven uden særlig Afgift, dog paa det Vilkaar at rette sig efter Skov-Ordinantsen, nöies med en billig Oldengjæld og först indbrænde for Godsets egne Bönder, og naar der blev Olden, skulde Skoven taxeres af fire uvillige Mænd [2]. Han skulde have Fiskeriet i Stranden og, med Undtagelse af to Söer i Krabbedamsvang og Ande-Kjær i den store Indhegning, tillige Ferskvandsfiskeriet. Han skulde ved Fraflytning efter Forpagtningens Ophör have Ret til at

---

[1] Det hedder: Han skulde saae Rug i Rugmarken, Byg i Bygjorden og Havre i den slette Jord. Forbudet mod at opdyrke nye Jorder seer noget besynderligt ud, men var ganske correct efter Datidens Landvæsens-System; thi ved saadan ny Opdyrkning maatte jo Hoveriet falde tungere paa Bönderne, der besörgede hele Dyrkningen. Denne Bestemmelse findes derfor ofte i den ældre Tid. See f. Ex. Dan. Atl. III. 77.

[2] Angaaende denne Benyttelse af Skovene til at föde Sviin og Böndernes Adkomst dertil, kan jeg henvise til det Ovenanförte, I. D. S. 209, hvor de saakaldte „Mandtal over Oldengjælden" ere omtalte og denne Indtægts Betydenhed oplyst.

benytte Bönderne for en Ægt af fire Miil. Han maatte bruge de trende forhenværende Stutteri-Kobler samt Dyrenits Enghave i Studehaven, dog mod en særlig Afgift af syv Rigsdaler aarlig. Han skulde levere Foder og Græsning til en Deel af Godsets Betjente, navnlig til Barberen[1] for to Köer, til Birkeskriveren ligeledes, til hver af de tre Skolelærere ligeledes, til Fasanmesteren ligeledes for to Köer og en Hest, til Slotsforvalteren[2] fjorten Læs Hö og otte Læs Rughalm, samt en Kurv Emter af Laden til fire Heste og sex Köer, derhos fireogtyve Læs Langhalm til Tækning; desforuden skulde han mod særlig Betaling have i Beredskab Havre, Hö og Halm til Vildt-Stutteriet[3], til Vildtet i strenge Vintre, til Materialhestene og til Understöttelse for Bönderne i fodertrang Tid. Han modtog Hovedgaardens Marker tilsaaede med otteoghalvfemtsindstyve Tönder Rug, og derhos syvoghalvtredsindstyve Tönder Byg og toogfyrgetyve Tönder Havre til Vaarsæd, endelig hundrede og tredsindstyve Köer og tre Tyre[4], hvilket Alt paa samme Maade skulde tilbageleveres ved hans Fratrædelse. Forpagtnings-Afgiften var aarlig totusinde Rigsdaler Dansk Courant, at erlægge i de tvende Terminer, den ellevte Juni og den ellevte December, foruden Consumtions- Familie- og Folkeskatten.

---

[1] D. e. Chirurgen eller Lægen Jo. Aagaard, som vi kjende fra Prinds Carls Tid, levede endnu og synes at være bleven en gammel Mand.

[2] *Slotsforvalteren* — her bruges udtrykkelig denne Benævnelse, som ovenfor S. 93—94. 99 er omtalt. At Eller menes derved, er utvivlsomt.

[3] Et vildt Stutteri har jeg ellers ikke ved denne Tid truffet paa Jægerspriis, og det er vel muligt, at her menes et saadant Stutteri paa Frederiksborg eller andetsteds i Nord-Sjelland. Men et Stutteri var der paa Jægerspriis, og Kirkebögerne nævne nu Peder Aarestrup som Folemester ved samme.

[4] Ogsaa dette viser, at Jægerspriis igjen havde faaet sit Meieri og ikke mere dreves blot som en Stude-Gaard.

Godsets eiendommelige Stilling blev fremdeles vedligeholdt, saa at endog dets Fattigvæsen den sjette November 1739 unddroges Sjellands Stifts almindelige Direction og overgaves til Forvalteren i Forbindelse med Amtmanden og Provsten [1]. Eller, som nu var en ældre Mand, fik ikke længe efter, nemlig den sexogtyvende Februar 1740, en Medhjælper i Lars Eskildsen, der var gift med hans Datter Charlotte Sophie og derved havde Udsigt til at blive hans Eftermand, og til denne sin Svigersön overgav han fra Aaret 1740 af hele Regnskabsvæsenet for Contributionerne [2], en Foranstaltning, der dog ikke kunde blive af nogen mærkelig Indflydelse paa Godsets Bestyrelse, saa længe de overordnede Autoriteter forbleve de samme.

Men en mærkeligere Forandring indtraadte med det fölgende Foraar, da Paaskes fornyede Forpagtnings-Contract den förste Mai 1741 udlöb. Der fulgte nu for en Periode af tre Aar (1741—1743) en saa at sige interimistisk Tilstand, hvori Jægerspriis under Amtmand Gram paa Frederiksborg som Overtilsynsmand blev administreret af

---

[1] Rentek. Arch. har en af Laur. Eskildsen den 19 April 1771 i Anledning af Jægerspriis's Overgang til General-Landvæsens-Commissionen udarbeidet Efterretning. Deri findes denne og flere Oplysninger til Jægerspriis's Historie. Ved „Amtmanden" menes formodentlig den saakaldte Amtmand over Jægerspriis, Victor Christian Plessen.

[2] Rentek. Arch. bevarer en stor Samling af Contributions-Regnskaber for Jægerspriis i Aarene 1731—1753, som ofte i det foregaaende er benyttet. See ovenf. S. 94 Not. 2. Disse Regnskaber ere indtil 1739 aflagte af Forvalter Eller; men fra Aaret 1740 af findes de stadig undertegnede af Laur. Eskildsen, skjöndt Eller endnu levede og beklædte Forvalter-Tjenesten elleve Aar derefter. Om en bestemt Fordeling af Forretningerne mellem Svigerfader og Svigersön finder jeg intet videre. Eller kaldes fremdeles baade Forvalter og Slotsforvalter, og Eskildsen faaer samme Prædikater, navnlig ogsaa det sidste, idetmindste i Kirkebögerne f. E. d. 25 Marts og 23 Septbr. 1740, d. 8 August 1741, d. 10 Juni og 23 Decbr. 1742, o. s. v.

Forvalteren eller Forvalterne Eller og Eskildsen og Hovedgaarden drevet for Kongens Regning [1]. Hensigten dermed var udentvivl den, at forberede Godsets Overgang til Kronprinds Frederik paa samme Maade, som det tidligere havde været bortgivet til andre Medlemmer af Kongehuset. Thi Kronprindsen fyldte i Foraaret 1741 sit attende Aar, og den Tid kunde ikke være fjern, da hans Ægteskab og fuldstændige Hofstat skulde stiftes.

Angaaende denne midlertidige Administration blev den syvende Marts 1741 en Forestilling indgivet [2], og den förste Mai, da Paaske forlod Jægerspriis, begyndte den ny Tingenes Orden. Eskildsen, der formodentlig havde affattet Forestillingen, besörgede i den gamle Ellers Sted den egentlige Forvaltertjeneste, og havde i samme Aar til Daaben sin förstefödte Sön, Hans Henrik, der siden blev hans Eftermand [3]. I denne Periode blev nu Hovedgaardens Avling bestyret umiddelbart paa Kongens Bekostning, hvorimod Hollænderiet vedblev at være særlig

[1] Laur. Eskildsens Efterretn. af 1771, som nylig er anfört, siger udtrykkelig, *at Hovedgaards-Avlingen, 113 Td. 3 Skpr. 3 Fdkr. Ager og Engs Hartkorn, havde været drevet under Administration af de Kongelige Herskaber, som Tid efter anden havde eiet Jægerspriis fra 1 Mai 1741 til Dato*, d. e. til 19 April 1771, da Efterretningen blev skrevet eller dateret. I de tre förste Aar af dette Tidsrum var Administrationen saavel som Godset umiddelbart hos Kongen.

[2] Rentek. Arch. har en under 31 Mai 1773 optaget Specification over de Bestallinger, Instructioner og andre Documenter, der fandtes ved Jægerspriis's Skriverstue. Deri nævnes som No. 6: *Forestilling om Jægerspriis's Administration af 7 Marts 1741.* Forestillingen selv har jeg ikke seet.

[3] Kirkeb. ad 8 Aug. 1741. Blandt Fadderne nævnes: Justitsr. Torm, hans Frue, som bar Barnet, Jomfru Torm o. fl. — Söndagen Septuagesima (d. 29 Januar) s. A. havde Mölleren Anders Nielsen sin Sön Niels til Daaben, baaren af Mad. Eskildsen, og blandt Fadderne anföres: „den gamle Eller", Skovrider Hans Stephan Graner og Færgemandens (Peder Hoys) Hustru.

bortforpagtet[1]; Folkene bleve alle fritagne for Consumtions- og Folkeskat[2], og Indtægterne tilflöde fremdeles den kongelige Particulær-Kasse. Overbestyrelsen var henlagt under Rentekammeret, der modtog Jordebogs-Regnskaberne og, som det synes, ligeledes Inventarii-Regnskabet, der ellers pleiede at gaae directe til Particulær-Kammeret[3]; men i Regelen refererede dog Eskildsen til Amtmand Gram og modtog gjennem ham Rentekammerets Befalinger. Med Betjenterne foregik i Löbet af dette Triennium i Hovedsagen blot den Forandring, at den gamle Skovrider Hans Stephan Graner döde i Sommeren eller Efteraaret 1743 og blev aflöst af sin Sön Hans Jörgen Graner[4].

6. Imidlertid nærmede sig Öieblikket, da dette Triennium, denne midlertidige Tilstand[5], skulde ophöre og

---

[1] Laur. Eskilds. Efterr. af 1771. Her siges det, at Besætningen egentlig var bestemt til 160 Köer foruden Ungqvæg og Tyre.

[2] Rentek. Arch. Skriv. af 24 Juli 1742 fra Amtmand Gram til Finants-Deputationen lærer os, at denne Forandring begyndte strax ved Forpagtningens Ophör d. 1 Mai 1741.

[3] Rentek. Arch. Skriv. af 12 Decbr. 1741 fra Particulær-Kammeret (G. Linde, P. Hildermann) til Rentekammeret: at Kongen havde befalet, at Inventarie-Regningerne for de Kongl. Slotte skulde sendes til Particulær-Kammeret, men at Forvalt. Eskildsen pleiede at lade Inventarie-Regninger fölge aarlig med Jordebogen til Amtmand Grams Afgjörelse, hvorefter de först kom til Particulær-Kammeret, — og at denne Orden formeentlig bedst kunde beholdes.

[4] Kirkeb. nævner Skovrider Jörgen Graner, da han Dom. 21 Trinit. (d. e. 27 Octbr.) havde en Datter Anna Marie til Daaben. Han kaldes ogsaa ofte „Overjæger". Faderens Dödsdag eller Begravelsesdag maa jeg have overseet, da jeg gjennemgik Kirkebögerne. — En anden af den ældre Graners Sönner, Hans Caspar Graner, var Skovfoged, og hans Enke, Maren Graner, fik en Bolig i Skov-Stederne, hvor hun döde 1750 (begravet d. 10 Novbr.).

[5] Ved et Par Angivelser ovenfor, saasom S. 86, har jeg regnet dette Triennium med til Kronpr. Frederiks Besiddelsestid eller som

Jægerspriis atter have sit særlige Herskab. Kronprinds Frederik fyldte den eenogtredivte Marts 1743 sit tyvende Aar, og den ellevte December næstefter blev han formælet med Prindsesse Louise af Storbrittanien. Hvad der udentvivl længe havde været besluttet, blev i denne Anledning udfört, idet Kongen forærede ham Jægerspriis Slot med underliggende Gods paa de samme Vilkaar, hvorpaa det tidligere havde været Medlemmer af Kongehuset overdraget[1]. Dermed begyndte en sextenaarig Periode, i hvilken Jægerspriis igjen blev privat Eiendom, först for Kronprinds Frederik selv, siden for Dronning Louise og endelig for Dronning Juliane Marie, indtil det af denne atter blev tilbagegivet Kongen.

Næsten samtidig med Jægerspriis's Overdragelse til Kronprinds Frederik, dog uafhængig af denne, var der paa Stedet selv forfattet en Slags historisk-topographisk Beskrivelse af samme. Cancellisecretair Erik Johan Jessen begyndte nemlig dengang sine Samlinger til et stort topographisk Værk over Danmark og Norge, og Oversecretairen i det Danske Cancellie, Geheimeraad Johan Ludvig Holstein, opfordrede Amtmændene til at forsyne ham med de fornödne Oplysninger[2]. Da Jægerspriis endnu laa under Frederiksborg Amt, sendte Gram denne Opfordring

---

en Indledning til denne. Det er vel dog rigtigere at betragte det som en Slutning eller Udgang af den forrige Periode, der saaledes bliver omtr. 14 Aar (1729—1743).

[1] Gavebrevet selv har jeg ikke seet, men af en Rentekammer-Forestilling erfarer man, at Amtmand Geheimeraad Gram havde underrettet Kammeret om, at — da Godset overdroges til Kronprindsen, havde Kongen den 14 December 1743 resolveret adskilligt med Hensyn til Godsets Betjente m. m. Det er da rimeligt, at Gavebrevets Datum kunde være den 14 December. Indholdet tör man vistnok slutte sig til af de ældre Gavebreve.

[2] Jessen, Konger. Norges nat. Tilst. Fort. Begge Brödrene Joh. Ludvig og Carl Holstein, Oversecretair ved Söetaten, interesserede sig levende for Jessens Værk.

til Forvalter Eskildsen [1], der ogsaa den otteogtyvende September 1743 leverede den forlangte Efterretning. Denne sluttede sig nöie til en Række af opgivne Spörgsmaal [2], dannede derfor ikke nogen sammenhængende Fremstilling og indeholdt meget, som ovenfor udförligere er meddeelt; men den havde dog ogsaa adskilligt Nyt, og den er baade en Begivenhed i Jægerspriis's Historie og et ganske samtidigt offentligt Actstykke til Kundskab om dets Forfatning [3].

Gaardens eller Slottets Bygninger befandt sig i den Tilstand, hvori Prinds Carl og derpaa Kong Christian den Sjette selv i sine förste Regjeringsaar havde sat dem: Slottet bestod altsaa af tre grundmurede, Ladegaarden af ligesaamange Bindingsværks Flöie [4]. Det umiddelbart Tilliggende var ligeledes uforandret; men det Areal i Skoven, hvorpaa de nitten nedbrudte Huse havde staaet, taxeret til niogtredive Tönder og tre Fjerdingkar Hartkorn, var udlagt til fælleds Græsning for Böndernes Qvæg om Sommeren, hvorimod Oxenholm, der ogsaa hörte til Gaardens Enemærker, benyttedes af denne selv [5]. De betydelige Hovedgaardsmarker gave meest Rug, og fra Hovedgaarden

---

[1] Holsteins Skrivelse til Gram var af 8 April, Grams til Eskildsen af 19 April 1743.

[2] Jessen anf. St. Disse Spörgsmaal vare i Alt 33 i Tallet. Jessen selv havde opsat 29, hvilke han foreviiste Geheimearchivarius Gram og Hofpræst Pontoppidan, der hver lagde to til.

[3] Eskildsens Beretning haves i det St. Kgl. Bibl. Kallske Saml. No. 30 fol. og er oftere benyttet og omtalt i det Foregaaende f. E. I Deel S. 7 Not. 3.

[4] Prinds Carls Bygnings-Arbeider i Aarene 1721—22 og Christian VIs i Aarene 1730—31, see ovenf. II D. S. 81—82 og 89—90.

[5] Derimod benyttede Bönderne i Skovboligerne den anden lille til Jægerspriis hörende Öe, Alholm, nordvestlig ved Hornsved, tre Tönder Land, til Græsning. Oxenholm ansloges til fire Tönder Land

kunde endog aarlig noget Korn sælges eller udföres[1]. Slotshaven, skjöndt tidligere beplantet med mange Frugttræer, frembragte dog ikke megen Træfrugt, da de skarpe Östen- og Vestenvinde havde hindret Tilvæxten. Hovedgaardens tvende store Skove, Hornsved og Lundeskoven[2], havde en Deel forfurnede Ege og Böge, megen Ell, noget Birk og Hessel; men frodige unge Egetræer fandtes kun i den sydlige Deel af Lundeskoven. Skovarealet var meget bakket: paa Vestsiden ud til Stranden laae Nissebankerne med en fortræffelig Udsigt i en Afstand af tre Miil over Ourōe, Holbek og Odsherred; paa Nordsiden var Guldbjerg med Udsigt over Kronborg og Frederiksborg Amter i en Afstand af to Miil, og nedenfor Kulhuset fandtes endnu Spor af den gamle Bro fra Kong Christian den Fjerdes Tid[3]; i Lundeskoven endelig var en Bakke kaldet Thyrehöi, hvorfra man tidligere havde kunnet öine Kjöbenhavns Spire og Borreveile Skov, men hvis Top nu var sjunken. Nordskoven havde en Söe, Skovsöen, med nogle faa Gjedder, Skaller og Flirer, og Lundeskoven en Kilde, Raumkilde, hvis fortræffelige Vand stundom brugtes paa Slottet[4]. En indhegnet Dyrehave besad Jægerspriis

---

[1] Eskildsen regner, at Jorderne gave 3 à 4 Fold. Men blandt det fra Hovedgaarden solgte Korn var vel ogsaa Böndernes Landgilde og Tiende medtaget. — Under No. 4 var han spurgt, om der tilberededes Salt, og han besvarer desværre Spörgsmaalet benægtende.

[2] Hornsved (der kaldes „Horsved") var 1 Miil lang og 3/4 Miil bred; Lundeskoven var 1/4 Miil lang og 1/8 Miil bred. — Hvad der fandtes af Skov i Sönder-Eg ved Nedre-Draaby og i Landerslöv-Lund ved Landerslöv, bestod blot i Egepurre-Underskov og var for intet at regne.

[3] Om denne Bro er talt udförligere ovenf. i I Deel S. 145—46.

[4] Eskildsen skriver i no. 21: *Raum-Kilden udvælder af Bakkerne og er forresten ikke bekjendt af nogen anden særdeles Virkning; den antegnes alene, fordi der ved Jægerspriis paa andre Steder, især ved Slottet, ikkun findes slet og sylt Vand.*

ikke; men den savnedes hellerikke, eftersom hele Godset, fra Slottet mod Syd til Kulhuset mod Nord, og fra Dyrnits mod Öst til Dynnet mod Vest, paa en smal Landforbindelse nær var beskyllet af Isefjorden, og saaledes let kunde holde paa den betydelige Vildtstand, der efter en noget ældre Optælling udgjorde mellem fiirsindstyve og hundrede Stykker stort Vildt, femhundrede Daadyr og tredsindstyve til halvfjerdsindstyve Raadyr, foruden Ræve, Grævlinger, Harer og Fuglevildt [1]. Til Hovedgaarden hörte endelig et Teglværk, der hentede godt Leer i Skoven, et Kalkbrænderie, der lod bryde Kalksteen ved Stranden, men dog kun producerede til Gaardens eget Forbrug, og et Stutterie med atten Hopper [2], der tilhörte Kongen og aarlig leverede otte til tolv skjönne Föl til Kongens Tjeneste.

Jægerspriis Gaard og Gods dannede et eget Birk og havde sit eget Thingsted, hvorunder Böndergodset hörte, nemlig Gierlöv og Draaby Sogne samt Lyngerup By i Kyndby Sogn; thi der fandtes ingen anden Herregaard indenfor dette District og intet Ryttergods. Bönderne svarede efter den for ti Aar siden givne Jordebog;

---

[1] Dette no. 9 i Beretningen ender med den artige Oplysning: *Insecter findes ikke af nogen Betydenhed undtagen Fluer og Myg i Skoven om Sommeren.* — Overslaget over Vildtstanden grunder sig paa en Forretning af 1729.

[2] Det hedder derom: Stutteri-Hopperne nære sig i Stutteri-Koblerne Vinter og Sommer, med nogen Hjælp af Hö, der indsættes paa en Hoppestald for dem i paakommende stærk Vinterfrost og Snee. — Forresten var Stutteriet i denne Periode ubetydeligt og stod under Forvalterens Overtilsyn. Rentek. Arch. har en Stutteri-Bog in 4to for Aarene 1747—59, der viser os Antallet af Hopper i hvert Foraar, og det hele Antal var ialm. kun 7 à 8 virkelige Stutteri-Hopper og en halv Snees Hoppefoler el. unge Hopper samt 5 à 6 Föl. Först efterat Kongen 1759 igjen havde overtaget Jægerspriis, blev Stutteriet udvidet og fik en selvstændig Stilling under en Folemester.

de havde sædvanlige Arbeidsdyr og Besætning og undertiden nogle Stude til Salg. Isefjorden indböd Godsets Beboere til Söfart og Fiskerie: den var seilbar for smaae Skibe til Frederikssund og noget höiere op til et Sted, som kaldtes Köl-Höi og Gammel Færgested, hvorfra Roeskilde Borgere maatte transportere deres Kjöbmandsvarer videre med Baade og smaae Jagter[1], og den havde en Mængde Sild, Torsk og Flyndere, samt nogle Marsviin og Sælhunde; men hverken Söfarten eller Fiskeriet dreves med Flid, og de Marsviin eller Sælhunde, som bleve fangede, brændtes til Tran, der brugtes til Lamper istedenfor Lys. Jordbunden var af maadelig Beskaffenhed og gav ikke meget Korn til Salg, hvorimod den frembragte adskillige medicinske Urter, som Lægen eller Chirurgen benyttede[2]. Bönderne havde nogle Bihaver, dog ikke af nogen Betydenhed, og sletingen Humlehaver. Antallet af Beboerne i begge Sogne kunde anslaaes til ellevehundrede[3]. Saaledes havde Forvalter Eskildsen beskrevet Jægerspriis eller besvaret de ham forelagte Spörgsmaal[4],

---

[1] Hvad Skibsfarten angaaer, tilföies dog under no. 25 og 26, at der var ingen Havne og ingen Told-, Last- eller Lade-Steder.

[2] Her under No. 14 nævnes: *Chelidonia*, *Cichoria*, *Pruneller*, *Melifolium*, *Ehrenpriis*, *Trifolium*, *Verbascum*, *Melilota*, *Malva*, *Plantago*, *Hypericon*, *Hedera terrestris*, *Alchimella*. Chirurgen var endnu den saakaldte Barbeer Jo. Aagaard fra Prinds Carls Tid.

[3] Eskildsen tilföier den statistiske Bemærkning, at i Aaret 1740 födtes 44, döde 51, i Aaret 1741 födtes 50, döde 68 og i Aaret 1742 födtes 42, döde 35.

[4] Jeg har i det Ovenstaaende ikke bundet mig til den forefundne Orden i de 33 Spörgsmaals Besvarelse. De to af Geheimearchivarius Gram tillagte Spörgsmaal, no. 30 og 31, angik Stedets Historie og Antiquiteter, og de to af Hofpræst Pontoppidan tillagte, no. 32 og 33, angik sjeldne Ord og Talemaader samt Mands- og Qvinde-Navne. Om alt dette vidste Eskildsen intet andet at meddele end Fabelen om en Biskop Abraham (see 1 D. S. 7 Not. 3), som skulde have opfört Slottet.

nogle Maaneder för Kronprinds Frederik erholdt Jægerspriis.

De forskjellige Kongelige Herskaber, der Tid efter anden havde besiddet Jægerspriis, pleiede gjerne at stille deres Hofchefer eller Marschaller i Spidsen af dets Bestyrelse. Kronprindsens Yndling, Hofmarschal Adam Gottlob Moltke, blev da ogsaa strax Amtmand, som det hed, paa Jægerspriis og de locale Betjentes eller Embedsmænds nærmeste Foresatte [1]. Blandt disse foregik iövrigt ingen anden Forandring, end at de i nogle Aar bleve forögede med endnu en Person, Christian Löve, der fik Titelen Inspectör, uden at dog hans Plads eller Betydning svarede til, hvad man af Titelen skulde formode. Han var maaskee en tro Tjener, der skulde forsörges og nu blev forsörget paa Jægerspriis, hvor muligen en eller anden liden Forretning kunde være bleven ham betroet, saasom Indretningen af det unge Herskabs Leiligheder paa Slottet eller deslige; men hans Virksomhed træder ikke tydelig frem og synes der paa Stedet kun at have varet i nogle Aar [2]. Laurids Eskildsen indtog der-

---

[1] Rentek. Arch. har en Specification over Archivalier paa Jægerspriis's Skriverstue, dat. d. 31 Mai 1773. Deriblandt nævnes under No. 71—76 Brevene fra Amtmanden til hans Undergivne saaledes: *71. fra Ghrd. Gram: 1740—1743. 72. fra Ghrd. Moltke: 1743—46. 73. fra Ghrd. Juel: 1746—54,* og *74. fra Ghrd. Wind: 1754—1759.* Man har derved Rækken af Amtmændene i dette Tidsrum. See nedenf. S. 120 Not. 2.

[2] Kirkebögerne ere egentlig den eneste Kilde, hvorfra jeg kjender denne Inspectör Löve. I Aaret 1744, Dom. 1 Advent., blev et Barn holdt over Daaben af „Inspecteur Sgr. Löves Kiereste i Gierlöv." A. 1745, d. 10 Marts, nævnes Fadderne ved en Daab i fölgende Orden: Slotsforvalter Laur. Eskildsen, Inspecteur Mr. Löve, Overjæger (Skovrider) Jörgen Graner; og samme Aar d. 19 Mai havde „Seign. Christian Löve, Inspecteur ved Jægerspriis, til Daaben en Datter Frederikke Louise, baaren af Etatsraadinde Weise, Fadd. hendes Datter Fröken Weise, Etatsr.

imod som Forvalter fremdeles den förste Plads blandt de locale Embedsmænd og bestyrede især hele Regnskabsvæsenet for Gaard og Gods.

Moltke selv indfandt sig paa Jægerspriis strax i det fölgende Foraar, i Mai 1744, kort efter Præsten Stolpes Död [1], nærmest vel i den Hensigt at forberede Kronprindsens egen Ankomst dertil, og han lod derfor adskillige Ting, som Hofholdningen behövede, hente tilskibs fra Kjöbenhavn [2]. I Juni residerede Frederik og Louise paa Jægerspriis og begyndte forskjellige Arbeider til Egnens Forskjönnelse, navnlig i Skoven strax nordenfor Slottet, hvor Gange, Lysthuse og Hvilesteder bleve anlagte. I denne Skov fandtes en rund med Træer bevoxet Höi, som Bönderne kaldte Jættestuen, omtrent halvtredsindstyve Skridt i Omkreds, hvilken Kronprindsen vilde pryde med Græsbænke foroven og med en i Höien selv udgravet Trappe derfra ned til Foden. Under dette Arbeide stödte man först ved den östlige Side af Höien paa tvende Gravurner, fyldte med Aske og Muld, og deri nogle af de Metal-Redskaber, som hyppigt brugtes i Oldtiden. Allerede dette vakte Opmærksomhed, og Opmærksomheden steg, da Arbeiderne dernæst ved Höiens söndre Side opdagede nogle svære Kampestene, der snart viiste sig at staae i to parallele Rækker og at danne en lang og smal Indgang mod Midten af Höiens Indre. Kronprindsen lod Sporet forfölge, Jorden udgrave, og fandt derved en steensat underjordisk Gang, halvanden Alen

---

von der Lyhe (p. Svanholm), den gamle Hr. Slotsforvalter Eller og velædle Hr. Slotsforvalter Eskildsen paa Jægerspriis."

[1] Sognepræsten Nicolai Jörgen Stolpe döde d. 24 April og blev begravet den 1 Mai 1744.

[2] Rentek. Arch. Et Brev af 20 Mai 1744, skrevet paa Jægerspriis af A. G. Moltke til Finantsdeputationen i Anledning af en Forsendelse „til Hs. Kongl. Höihed Kronprindsens Hof paa Jægerspriis."

bred og halvniende Alen lang, der endte i en anseelig af store Kampestene bygget Grotte, tre Alen lang, fem Alen bred og tre Alen höi [1], dækket med tvende mægtige Overliggere, der dannede Grottens Tag. I det saaledes udgravede Rum fandtes Beenrade af fire Mennesker, nemlig een i den lange Indgang og tre andre i Grotten eller Gravkammeret selv, og desuden to Flintöxer, men intet Metal. Beenradene havde ualmindelig tykke Hovedskaller, og den ene af disse derhos en besynderlig Form, som om Panden tidlig var bleven klemt spids.

Dette Fund satte strax Historikere og Oldgranskere i Bevægelse, og den lærde Erik Pontoppidan skrev derom en Afhandling [2], hvori han vilde vise, at Höiens nederste eller ældste Deel, hvori Gravkammeret eller Jættestuen var fundet, hidrörte fra disse Landes alleræld ste Beboere, Steenalderens Urfolk, der ikke kjendte Brugen af Metaller og begravede deres Döde ubrændte i saadanne kjæmpemæssige Steenkamre, og at Höiens övre Dele hidrörte fra Broncealderen, fra det senere indvandrede gothiske Folk, der havde benyttet den gamle Höi til deri at nedsætte Aske-Krukkerne med brændte Been af deres Afdöde. Kronprindsen lod de fundne Beenrade begrave nedenfor Höien ved et Egetræ [3] og överst paa Höien opsætte en Tavle

---

[1] Wandall, I. 23, har efter egen Undersögelse Maalene saaledes. Uovereensstemmelsen med Pontoppidan er dog blot tilsyneladende, da denne aabenbart ved Længden forstaaer det samme, som Wandall kalder Breden. Heinze VII. 288—289 har uden egen Undersögelse blot oversat Pontoppidan, og kan altsaa ikke betragtes som noget selvstændigt Vidne.

[2] Vid. Selsk. Skr. I. 307—316. Denne lille Afhandling af et samtidigt Vidne er Kilden til alt det ovenfor meddeelte og overhovedet til alt, hvad man veed om denne Jættestues Opdagelse. Den er tillige en Slags Motivering for den opsatte Indskrift, navnlig for Udtrykket *ante octo minimum secula*.

[3] Wandall I. 24. Men af Vid. Selsk. Skr. I. 309—310 seer man dog, at Pontoppidan havde beholdt een af Hovedskallerne,

af Ölandsk Steen med en af Pontoppidan paa Latin forfattet Indskrift af fölgende Indhold: „Denne Grav, som fromme hedenske Forfædre for idetmindste ottehundrede Aar siden anlagde til Bevaring af fire Menneskers' jordiske Levninger og dækkede med kjæmpestore Stene, blev i Juni 1744 med omhyggelig Haand aabnet og prydet med denne Mindesteen af den höibaarne Fyrste Frederik, Arving til sine Forfædres Rige og Dyder, Folkets Haab, Hæder og Glæde" [1].

Til samme Tid traf Kronprindsen forskjellige andre Foranstaltninger paa Gaarden og Godset. Han gav Forvalter Eskildsen den tyvende Juli en ny Instrux [2], kaldte Jacob Severin i Stolpes Sted til Sognepræst i Gierlöv [3]

---

og at Kronprindsens Kammertjener Simon Gotfred Bruun, „en Kjender af anatomiske Ting," bevarede en anden, nemlig den sammentrykte, som en Sjeldenhed. Denne Bruun nævnes ogsaa af og til i Kirkebögerne, f. E. 1749 d. 4 Sept., da Degnen i Gjerlöv, Nicolai Adler, lod döbe en Sön, Frederik Ludvig (altsaa vel opkaldt efter Kronprinds Frederik og hans Gemalinde Louise), der blev baaren paa Dronningens Vegne af Kammerjunker (?) Hansen, og paa Kongens Vegne havde „Kammertjener Hr. Bruun" til Fadder. Bruun var egentlig Kongens Livchirurg og blev siden Justitsraad.

[1] Quod quatuor mortalium ossibus servandis, ante octo minimum secula, sepulcrum condidit et stupendæ molis lapidibus obtexit majorum, utut paganorum, pietas, illud, anno MDCCXLIV mense Junio, non nisi pia manu reclusit et memoriali isthoc saxo insigniri jussit serenissimus princeps Fridericus, aviti imperii avitæque virtutis ex asse hæres, suorum spes, decus, deliciæ. I Pontoppidans förste Udkast (Vid. Selsk. Skr. I. 310) stod: *paganorum hominum*.

[2] Denne fandtes ved Skriverstuens Papirer i Aaret 1773.

[3] Sjell. Indlæg (Geh. Arch.) vise, at Jacob Severin var kaldet af Kronprindsen d. 28 April 1744. Sjell. Reg. Tom. LIX fol. 169 have Kongens Confirmation derpaa, dat. Hirschh. d. 22 Mai s. A., hvoraf ogsaa sees, at Severin hidtil havde været Præst ved „Bröndstrædets, Abel Cathrines, Lille Vartous og Vester Hospitaler," hvor (ifölge Worm II. 621) Peder Volquartz blev hans Efter-

og skjænkede Draaby Kirke en ny Messehagel, en Alterdug og et rödt Alterklæde til at lægge under samme[1]; i Efteraaret gjorde han adskillige Forandringer i Skov-Reglementet[2] og begyndte Anlæget af en mindre Ege-Plantage midt i en större, kaldet Laurs Kaas's Plantage, der var anlagt paa et Stykke fra Kohaven indtaget Land[3]. Overhovedet syntes Kronprindsen at have faaet Interesse for Jægerspriis og at have bestemt det til sit jævnlige Sommer-Opholdsted; thi skjöndt Bygningerne siden den anseelige Udvidelse under Prinds Carl og nylig ved Kong Christian den Sjette vare meget betydelige, fandt han dem dog utilstrækkelige og tænkte paa nye Bygningsforetagender, siden ogsaa paa Forskjönnelser af det ældre Slot.

Begyndelsen til denne Plans Udförelse gjordes allerede i det fölgende Aar 1745. Den nordlige Slots-Flöis vestlige Ende blev forlænget med en toetages Bygning paa ti Fag, i hvis nederste Stokværk blev indrettet en stor Sal, kaldet Kronprindsens Gemak, to Kamre i Gavlen og to Udgange til Slotsgaarden[4]; men iövrigt var denne Bygning opfört paa en slet Grund, hvorfor den siden led meget af Svamp og maatte undergaae betydelige Foran-

---

mand. I det fölgende Aar opkaldte Præsten Severin en Sön (döbt d. 8 Novbr. 1745) efter Kronprindsens kjære Ven Moltke.

[1] Rentek. Arch. Overleverings-Forretningen af Jægerspriis til Arveprinds Frederik.

[2] Resolut. af 25 Novbr. 1744, bevaret paa Jægerspriis's Skriverstue 1773.

[3] Nysnævnte Overlever. Forr. *Laurs Kaas's Plantage, et stort Terrain, indtaget af Kohaven og beplantet med Eg, Bög og Ahorn. Midt i denne store Plantage er en mindre anlagt 1744—45, kaldet Kongens Plantage, med anseelige Egetræer. Indhegning med Rækværk og Riisgjærder.*

[4] Rentek. Arch. Specific. ov. Bygningerne, optaget i Aaret 1773. I det andet Stokværk af den nye Tilbygning fandtes fire Kamre og en Gang.

dringer [1]. Omtrent paa denne Tid lod vel Kronprindsen ligeledes opföre de tvende mindre Taarne med Spiir ved Slottets söndre Flöi ud imod Ladegaarden, et paa hver Side af Indgangen til den indre Slotsgaard, hvorved Slottets ydre Form endelig naaede den nuværende Skikkelse [2]. Ogsaa nogle af de ældre Gemakker bleve bedre udstyrede, prydede med Silke-Tapeter og Skilderier [3]. Hofmarschal Moltke havde naturligviis Overtilsynet med alt dette; han sörgede ogsaa for andre Prindsens og Godsets Anliggender, saasom at Betjenterne bleve fritagne for Consumtions- Familie- og Folkeskatten [4], at Forsigtighedsregler anvendtes mod den udbrudte Qvægsyge [5] og deslige. Men den specielle Bestyrelse paa Stedet selv kunde han ikke have, og det er muligt, at den ovennævnte Inspectör Löve

---

[1] Anf. St. Det hedder: „for 8 à 9 Aar siden." Altsaa maa det henföres til de sidste Aar af K. Frederik Vs Regjering, Aarene 1764—65.

[2] Dan. Atl. II. 322 synes at lære os, at disse to Taarne ere opförte af K. Frederik V som Kronprinds, altsaa mellem 1743 og 1746, og da Bogen er trykt 1764, kunde den vel gjælde for et samtidigt Vidnesbyrd. Dette bestyrkes ogsaa indirecte derved, at de offenlige Archiver tie om dette Bygningsarbeide, som foretaget privatim for Kronprindsens Regning. Det maa formodentlig være udfört mod Slutningen af den fireaarige Periode, saa at Taarnene endnu ikke vare ganske færdige ved Kronprindsens Thronbestigelse, eftersom Spirenes Flöie have hans Kongelige Navneziffre. Thurahs Vitruv. II. Tab. 91, som udkom 1749, har begge disse Taarne. I Archiv-Documenter har jeg hidtil förste Gang seet „det mindre Taarn" omtalt i en Skrivelse af 11 Juli 1768 fra Eskildsen til Plessen.

[3] Rentek. Arch. Specific. ov. Inventariet af Aar 1773.

[4] Rentek. Skriv. af 5 Juni 1745 til Moltke, at alle Kronprindsens Betjente baade paa Jægerspriis og Svanholm vare ifölge hans Skrivelse af 19 Mai undtagne i Conditionerne til næste Auction over denne Skat for 1746—48.

[5] Befal. af 20 Novbr. at nedgrave det af Sygdommen döde Qvæg. Dog var Qvægsygen endnu ikke kommen til Jægerspriis.

har været anviist dette Hverv under Bygningsarbeiderne. Vist er det, at denne i disse Aar havde fast Bolig for sig og sin Familie paa Jægerspriis, hvor en Datter blev ham födt i Foraaret 1745 og en Sön i Efteraaret 1746 [1].

Dengang havde Jægerspriis nylig igjen skiftet Herskab, idet Kronprindsen, der ved sin Faders Död den sjette August 1746 besteg Thronen som Kong Frederik den Femte, havde foræret dette Gods til sin Gemalinde. Dronning Louise eiede derefter Jægerspriis paa sjette Aar, ligetil sin Död. Adam Gottlob Moltke, der strax var bleven udnævnt til Kongens Overhofmarschal, nedlagde Amtmandskabet, skjöndt han endnu ifölge sit enge Forhold til Kongehuset stundom udförte en eller anden Forretning vedkommende Jægerspriis, og Dronningens Overhofmester Carl Juel, der lige siden hendes Ankomst til Danmark havde staaet i hendes Tjeneste, blev nu ogsaa Amtmand paa Jægerspriis og de derværende locale Betjentes nærmeste Foresatte [2]. Disse bleve i Hovedsagen de samme, som de hidtil havde været: Eskildsen forblev i sin Stilling som Forvalter, og hans gamle Svigerfader

---

[1] Kirkeb. 1746, Dom. 18 p. Trin. (d. e. 2 Octbr.). *Inspectör Löve en Sön Henrik Christian til Daaben, baaren af Degnens Kone; Fadd. Birkeskriver Eller og Færgemand Christof. Artmann.* Dette Fadderskab viser os Löves Stilling, og at det fornemme Fadderskab i Aaret 1745 (ovenf. S. 114) maa have været en ham beviist Naade, medens han endnu, som det synes, boede i Gierlöv. Men efter en Synsforretn. af 1760 boede han i et Huus ved Jægerspriis, der efter Synsforretn. af 1773 var bygget 1746 til et Gjestgiversted strax udenfor Ladegaarden, men som baade 1760 og 1773 var deelt mellem Chirurg Hempel og Birkeskriver Eller, den förste med Have til Östen, den anden med Have til Vesten.

[2] I den ovennævnte under 31 Mai 1773 optagne Specification over Documenter ved Jægerspriis's Skriverstue, anföres under No. 73 en Pakke af de Breve, som Juel under sit Amtmandskab havde sendt til Jægerspriis fra 1746 til 1754.

Eller havde den samme Titel; Löve boede fremdeles i de förste Aar med sin Familie paa Gaarden eller Godset uden nogen sær mærkelig Virksomhed[1]; ligeledes Skovrideren Overjæger Jörgen Graner, Fasanmesteren Christian Frederik Hofmann, Gartneren Jörgen Frederik Povelsen eller Winkel, Hollænderiforpagterèn David Jensen, Chirurgen Johan Aagaard og Mölleren Anders Nielsen; Christoffer Artmann havde Aaret forud aflöst Peder Hög som Færgemand[2]. Gjennem hele Dronning Louises Besiddelsestid var Jacob Severin Sognepræst og Hans Christian Eller Birkeskriver; men Birkedommeren Christen Bang blev formodentlig i samme Tidsrum efterfulgt af Isaak Rommel[3].

Dronningen var et mildt Herskab for sine Undergivne, og de kunde netop dengang behöve et saadant; thi den store Qvægsyge, der i et Par Aar bortrev over halvfemtehundredetusinde Höveder her i Landet[4], naaede ogsaa Jægerspriis. Regjeringen maatte da komme de private Godsbesiddere til Hjælp: en Forordning af anden Mai 1747 eftergav strax April og Juli Qvartalskatter af det contribuable Hartkorn i de Egne, der havde lidt af

[1] Kirkeb. vise os „Inspectör Löve" paa Jægerspriis i Aarene 1746—48. Den sidste Gang, jeg der har bemærket ham, er den 15 Mai 1748. Om han er död paa Stedet eller forflyttet derfra, skal jeg ikke kunne sige.

[2] Nysnævnte Specification lærer os, at Overleveringen af Færgen til Artmann skeete den 18 Mai 1745, og at han senere, d. 28 Novbr. 1747, fik en ny Instruction, der ogsaa i den fölgende Tid i Anledning af Skuespiller Knudsens Udnævnelse til Færgemand (1802) bliver omtalt.

[3] Præsten opkaldte nu ligeledes en Sön (döbt d. 15 Jan. 1748) efter Dronningens Overhofmester (see ovenf. S. 118). Rommel finder jeg i et Thingsvidne som Birkedommer i Foraaret 1751; men naar han er bleven det, har jeg ikke bemærket.

[4] G. L. Baden, Frdr. Vs Aarb. S. 26 siger, at Qvægsygen i Aarene 1745—1747 bortrev her i Landet 457,352 Stykker Qvæg.

Sygdommen för den förste Mai samme Aar[1]. Da dette var Tilfældet med Jægerspriis, beregnede Amtsforvalter Christensen paa Frederiksborg det den bestemte Godtgjörelse, hvorom han den tredivte Juni 1748 gjorde Anmeldelse for Rentekammeret[2], og da hiin Forordning blev gjentaget lige til Aaret 1751[3], nöde Jægerspriis's Bönder godt deraf, saalænge Dronningen levede, medens hun, som vi nedenfor skulle see, med store Opoffrelser kjæmpede mod Qvægsygens Ödelæggelser paa Hovedgaarden selv.

Dronning Louise sörgede dernæst for en bedre Anvendelse af de store öde Strækninger, som den uskaansomme Öxe havde efterladt i Hornsved især paa Halvöens vestlige Side. Det er tidligere anfört, at Hahn havde sögt at drage Nytte af dette Areal ved derpaa at anlægge deels en umiddelbar Ladegaard, deels adskillige nye Skovboliger eller mindre Böndergaarde[4]; men Ladegaarden var allerede kort efter hans Död bleven omdannet til syv Gaarde, de saakaldte Ladegaardsmænd, og af hine Skovboliger vare i K. Frederik den Fjerdes förste Regjeringsaar nitten blevne nedlagte, uden at deres Areal, der stod for niogtredive Tönder og tre Fjerdingkar Hartkorn Hovedgaardstaxt, hidtil havde faaet en passende Anvendelse[5]. Dronningen befalede nu den toogtyvende Marts

---

[1] Kongl. Forordn. f. 1747 S. 47. Quartudg.

[2] Rentek. Arch. har denne Amtsforv. Christensens Skrivelse. Godtgjörelsen for Frederiksborg, Kronborg og Jægerspriis Amter belöb sig i April Qvartal til 178 Rd. 30 ß.

[3] Forordn. af 13 April 1751. Iövrigt vedblev Qvægsygen indtil 1753, saa at Forbudet mod Qvægmarkeder först blev hævet ved Forordn. af 1 Octbr. 1753. Men — ni Aar efter begyndte Qvægsygens anden Act, og hjemsögte da især Fyen og Jylland.

[4] See ovenf. I D. S. 254—255.

[5] Derom ovenf. II D. S. 48, hvormed kan sammenholdes S. 22, 30, 54, 98 Not. 1. Arealet var siden kun benyttet til Græsgang.

1748 at opföre nye Böndergaarde paa dette Areal, fjorten i Tallet, med et samlet Hartkorn af otteogtredive Tönder, fire Skjæpper, og at lægge et Stykke Jord med de övrige fire Skjæpper tre Fjerdingkar til Skovriderens Gaard [1]. Denne Befaling udförtes i Aarene 1748 og 1749: der blev bygget fjorten Skovgaarde, nemlig de sex Slagelsegaarde, tre Troldrækkegaarde, tre Skaaningegaarde og to Hjortegaarde, hvoraf hver fik to Tönder og sex Skjæpper Hartkorn og hver i Regelen svarede to Tönder Rug samt syv Rigsdaler fire Mark og fire Skilling i Penge [2]. Ved disse nye Gaarde i Forbindelse med de syv ældre Ladegaardsmænd og Kulhuset paa Halvöens nordligste Spidse opvoxede der mellem Hornsveds vestlige Grændselinie og Isefjordens nordlige Bredning en heel Colonie af Böndergaarde eller en Bondeby af noget adspredt liggende Gaarde [3]. Dertil kom endnu en stor Deel Huse, Skovboligernes Huusmænd, hvis Antal dog lettere kunde foröges eller formindskes, da de havde lidet eller intet Jordtillæg og alene svarede en Pengeafgift, fordetmeste fire Rigsdaler aarlig [4]. Iövrigt kom disse nye Gaarde, skjöndt

---

[1] Rentek. Arch. Jordebogen af 27 April 1733 med Tilföielse af de senere Forandringer indtil 1771. Her nævnes de 14 Skovgaarde af 1748 i de Afdelinger, som jeg i Texten har anført.

[2] Rentek. Arch. En Specification over Jægerspriis's Böndergods af 31 Mai 1773 giver alle disse Oplysninger. Der anföres foruden de 14 Gaarde endnu 9 andre Skovgaarde, nemlig 5 Skovboliger, 3 Bakkegaarde og Kulhuusgaarden, altsaa i det Hele 23 Skovgaarde.

[3] Anf. St. hedder det, at Skovgaardene og Skovhusene udgjöre et samlet fra Fælledskoven aflukket Parti med 4519 Favne Steendiger, at deres Kreaturer græsse i den tilstödende Deel af Fælledskoven, at Jorden var sandet og slet, især de sex Slagelsegaardes langs med Issefjorden, og at de intet Törveskjær havde, fordi Törvegrave ikke for Vildtets Skyld maatte graves.

[4] Antallet af Skovhusene netop ved denne Tid lader sig paa Grund deraf vel neppe bestemt opgive. I den 1771 tagne Copie

anlagte paa Hovedgaardens Grund, ved en besynderlig Uagtsomhed snart til at svare Tiende, hvorfra de först senere befriedes.

Midt under disse vigtige landöconomiske Foranstaltninger foregik vidtlöftige og langvarige Forhandlinger angaaende det jægerspriisiske Færgested paa Frederikssund-Siden. Kongen havde nemlig efter Jægerspriis's Overdragelse til Dronningen ladet denne Færgebro, den saakaldte Bielidts-Bro, paa sin Bekostning istandsætte og derefter den förste Februar 1748 overlevere til Frederiksborg Amts fremtidige Vedligeholdelse [1]. Men da Istandsættelsen havde været saa skjödeslös, at Brystværnet var nedslaaet og Grunden bortskyllet neppe tre Maaneder efter, og da Amtmand Gram derfor den attende Marts 1749 ansögte Kongen om at befrie Amtet for den det paalagte Byrde og ved en forhöiet Færgetaxt tilveiebringe Midler til Broens Vedligeholdelse [2], saa bekostede Kongen atter denne Bielidts-Bro istandsat og paany overleveret til Frederiksborg Amt [3], og bestemte ved Resolution af fjortende

---

af Jordebogen fra 1733 med senere Forandringer bemærkes ogsaa: at der paa Böndergodset er, bygget i Perioden 1733—71 hist og her deels enkelte Fag Huus, deels hele nye Huse til enkelte Personer, som deraf gjerne svarede nogle Rigsdaler; men i Specificationen af 1773 angives Skovhusenes Antal til 22.

[1] Rentek. Arch. Skriv. af 1 Febr. 1748 fra Overhofm. Ghrd. Moltke til Amtm. Ghrd. Gram paa Frederiksborg. Kongen havde ladet Broen istandsætte ved Gartner Povelsen.

[2] Anf. St. Skriv. fra Gram til Moltke: Allerede d. 20 April 1748 var Broen igjen beskadiget, og d. 27 Juni næstefter havde Gram ladet optage Syn over Skaden, der blev taxeret til 120 Rdlr. foruden en Deel Riisbög.

[3] Moltke til Gram d. 5 April 1749, at Particulær-Kassen vilde betale de 120 Rdlr. Thingsvidne af Jens Lottrup, Byfoged i Hilleröd, og Jörgen Christensen, Byskriver stds., d. 24 Juli 1749, at Broen var godt istandsat af Christian Smidt i Frederikssund, men behövede dog endnu en Deel Tömmer og Arbeide til Værdi af 188 Rd. 8 ß,

October 1749 som Regel for al Fremtid, at naar Broen endnu yderligere var bleven forsynet med et Pæleværk til dens Beskyttelse, skulde dens Vedligeholdelse i den følgende Tid paahvile begge Amterne Frederiksborg og Kronborg [1]. Hidtil havde Dronningen som Besidderinde af Jægerspriis [2] været udenfor alle disse Forhandlinger, som Kongen lod udføre ved sin Overhofmarschal Geheimeraad Moltke; men da der til det nævnte Pæleværk behøvedes hundrede og fyrgetyve Bögestammer og dobbelt saamange Alen Egetömmer, meente man, at dette Materiale passende kunde udvises i Dronningens Skove paa Grund af Bielidtsbroens nære Forbindelse med den jægerspriisiske Færgegaard. Dronningens Overhofmester og Amtmand Carl Juel corresponderede i denne Anledning med den kongelige Hofjægermester Kammerherre Carl Christian Gram, Broder til Amtmanden paa Frederiksborg: han fandt Fordringen i sig selv ikke ganske ubillig, men han holdt uagtet gjentagne Modforestillinger fast paa, at Bögestammerne ikke kunde leveres fra Jægerspriis's Skove, saameget mindre som trehundrede Stammer allerede vare

— indsendt til Gram d. 31 Juli af Amtsforvalter Lowson paa Frederiksborg. Gram anmeldte dette d. 15 Aug. 1749 for Rentekammeret og paastod, at Vedligeholdelsen skulde paahvile begge Amter, Frederiksborg og Kronborg.

[1] Communiceret Gram d. 18 October og Amtsforvalter Lowson d. 18 Dcbr. 1749. — Lowson havde aflöst Amtsforvalter Christensen (ovenf. S. 122) i Aaret 1748 eller 1749.

[2] Dronningen og Hoffet opholdt sig udentvivl paa Jægerspriis i Eftersommeren 1749 og 1750. Det förste antydes ved en Barnedaab d. 4 Septbr. 1749 ovenf. S. 116—17 Not.; det andet ved et Brev skrevet d. 29 Aug. 1750 paa Jægerspriis af A. G. Moltke, der sögte om at maatte före Qvæg fra Fyen til en af sine Gaarde i Sjelland, af hvilke samme Aar Grevskabet Bregentved var bleven oprettet, da Kongen paa sin Födselsdag d. 31 Marts 1750 havde ophöiet Moltke (ligesom Geheimeraaderne i Conseilet Holstein, Berckentin og Schulin) i Grevestanden.

huggede til et lignende Pæleværk for Broen paa Jægerspriis-Siden, hvorimod han til Erstatning vilde udvise Brændeved fra Jægerspriis til Kongens Bönder og Betjente [1], og han bragte det ogsaa derhen, at Kongen den syttende Marts 1750 befalede Bögestammernes Udviisning fra de kongelige Skove. Saaledes endte denne Sag, efterat have varet paa tredie Aar.

Imidlertid havde Qvægsygen uafbrudt været den störste Gjenvordighed paa Jægerspriis ligesom overalt. Neppe en Trediedeel af den normerede Besætning var levnet [2], og denne ringe Deel selv i maadelig Forfatning. Under saadanne Omstændigheder kunde Hollænderie-Forpagtningen, der udlöb ved Maidag 1750, ikke blive fornyet paa synderlig fordeelagtige Vilkaar for Dronningen. Juel bemyndigede Eskildsen til at slutte en Contract paa tre Aar fra förste Mai 1750 til förste Mai 1753, og denne kom under förste Marts 1750 overeens med David Jensen om fölgende Betingelser [3]: Forpagteren skulde modtage den tiloversværende Besætning og hvad der siden blev leveret indtil et Antal af hundrede og tredsindstyve Köer og tre Tyre, som var den bestemte Besætning, og igjen aflevere, hvad Qvægsygen vilde levne

---

[1] Rentek. Arch. En Skrivelse fra Gram til Rentekammeret i Marts 1750 indeholder disse Oplysninger. Juel havde corresponderet med Hofjægermester Gram; Amtmand Gram meldte Resultatet til Moltke, og denne atter den kongelige Resolution af 17 Marts 1750 til denne. Hofjægermesteren befalede derpaa Overforstmester Lessberg at lade Bögestammerne eller Bögepælene, 200 Stykker, 10 à 11 Alen lange, hugge i Kongens Skove. Om denne Istandsættelse af begge Broer, jfr. Hjorts Digt S. 14.

[2] Den fölgende Contract viser nemlig, at der dengang endnu manglede meget i 60 Köer, medens den normerede og i sig selv ikke store Besætning var 160 Köer.

[3] En Copie af denne fornyede Forpagtnings-Contract haves i Rentek. Archivet. Det vil formeentlig være nok at give en kort Extract af den.

ham [1]; han skulde have Kohaven og efter Hösten visse Græsmarker til Sommergræsning, og fire Læs Hö samt otte Læs Halm for hver Baas til Vinterfoder [2], foruden det nödvendige Græs og Foder for fire Heste, fire Köer og femten Faar til eget Huusbrug; han skulde endelig nyde fri Bolig i Hollænderi-Huset, en liden Have bag Laden, Underholdning for sexten Sviin om Sommeren paa Skoven og om Vinteren paa Möddingen, ti Læs Brænde og eet Læs Gavntömmer; hans Folk, som han selv maatte skaffe, skulde være fritagne for Consumtions- Familie- og Folkeskatten og have Lov til igjen at forlade Godset; derimod forpligtede han sig til at indbetale i Dronningens Gods-Kasse aarlig sex Rigsdaler for hver Ko og fire Rigsdaler for hver Qvie, at tillægge aarlig to eller tre Tyrekalve og samtlige Qviekalve, indtil Meieriet var bleven tredsindstyve Köer, men naar dette Antal var naaet og han önskede det, kun femten Qviekalve for hver tredsindstyve Köer [3]. Man haabede saaledes lidt efter lidt at tilveiebringe en fuldstændig Besætning; men Qvægsygen rasede i Aaret 1750 saa stærkt, at det meeste af den lille Rest, der var tilbage paa Gaarden og Godset, gik tabt. Dronningen besluttede derfor i Begyndelsen af næste Aar at lade Hollænderi-Köer indkjöbe i Jylland, og Forvalter Eskildsen ansögte den sexogtyvende Marts

---

[1] Contracten siger udtrykkelig, at Forpagteren ikke skulde indestaae for Hazard, om Köerne bleve ringere eller döde bort, naar han iövrigt efterlevede alle Vilkaar.

[2] Hvert Læs Hö blev bestemt efter Vægten, nemlig 32 Lispund pr. Læs. En Baas var naturligviis to Köer.

[3] De sidste Artikler paalægge Forpagteren Varsomhed med Ild og Lys, forbyde ham at udsælge Öl og Brændeviin og forpligte ham til at give Dronningen förste Prioritet i hans Midler og Effecter til Sikkerhed for Contractens Opfyldelse. Det hele er underskrevet af Eskildsen og David Jensen. Til Slutningen læses: *Efter Dronningens Befaling approberet af C. Juel.*

1751 Rentekammeret om Tilladelse til at maatte overföre hundredeogtyve Stykker Qvæg fra Aarhuus gjennem Kallundborg til Jægerspriis[1]. Dette blev rimeligviis ikke nægtet, men om saameget Qvæg kunde erholdes og blev kjöbt, turde vel være uvist. Iövrigt oplevede David Jensen ikke engang Udlöbet af den fornyede Forpagtnings förste Aar; men hans Enke Anne Kirstine overtog den og havde den i mange Aar efter hans Död[2].

I den samme Sommer 1751 afgik ligeledes ved Döden den gamle Forvalter Hans Vilhelm Eller, efter meer end fyrgetyve Aars Tjeneste hos de afvexlende Herskaber paa Jægerspriis[3]. Og henimod Aarets Slutning, den nittende

[1] Eskildsens Skrivelse, der skildrer Tilstanden, lyder saaledes: Formedelst den almindelige Qvægsyge, som nu atter udi næstafvigte Efteraar har borttaget Jægerspriis's Hollænderi-Qvæg og fast hele Böndergodsets Hornqvæg, haver Deres Majestæt Dronningen allernaadigst behaget at resolvere, at en Deel Köer igjen til Hollænderiets Besætning og deslige i Jylland maatte kjöbes og i næstkommende Mai fra Aarhuus til Kallundborg transporteres og videre her til Jægerspriis. Skulde altsaa herved underdanigst udbede, at Deres Excellence og höibydende Herrer naadigst vilde behage at lade meddele Tilladelse og Pas for 120 Stykker Köer og Tyre til dette Brug ubehindret at maatte passere fra Jylland over fra Aarhuus til Kallundborg og videre over Land her til Jægerspriis. Udi dybeste Submission henlevende &c. Jægerspriis d. 26 Marts 1751. Laur. Eskildsen.

[2] Hans Dödsdag har jeg ikke bemærket, men den maa rimeligviis være indtruffen kort efter; thi en Skrivelse af 19 April 1771 fra Eskildsen til General-Landvæsens-Commissionen siger, at Hollænderiet dengang i 20 Aar havde været bortforpagtet og fornyet til Enken Madam sl. David Jensens.

[3] Kirkeb. Han blev begravet den 14 Juli 1751, efterladende sig en ung Sön, Hans Brun Eller, til hvis Opdragelse der ved Resol. af 5 Mai 1745 var ham bevilget 50 Rd., som endnu 1760 bleve betalte. I den lange Tid havde han knyttet sin og sin Hustrues (Tormernes) Slægt paa flere Maader til Jægerspriis. Hans Datter Charlotte Sophie var gift med Laur. Eskildsen, og en Sön af dette Ægteskab blev dennes Eftermand. Hans Hustrues ældre Söster,

December 1751, döde uformodentlig og i en ung Alder Dronning Louise, efterladende sig et stort Savn og et velsignet Minde.

Jægerspriis vendte nu atter tilbage umiddelbart til Kongen under Rentekammerets Overbestyrelse, og Indtægterne deraf flöde rimeligviis i den kongelige Particulær-Kasse, forsaavidt der kunde blive noget virkeligt Overskud [1]. Thi den gamle Egenskab af Kammergods blev vistnok overholdt, indtil det meget snart igjen fik sit eget Herskab. Denne Mellemtilstand varede nemlig kun omtrent et halvt Aar, som dog har den Mærkelighed at opvise, at et Par af de Fremmede, der af let begribelige Grunde bragtes til Jægerspriis, navnlig Johan Adam Bierschenck og Nicolai Kyhn, gik over fra den katholske til den lutherske Religion [2].

Allerede i Foraaret 1752 indledede Baron Dehn, Geheimeraad i Conseilet, Kongens andet Ægteskab med

---

Söster Torm, var Moder til Birkeskriveren p. Jægerspriis Henrik Christian Eller, og hendes yngre Söster, Anna Dorthea Torm, havde en Sön Chr. Frdr. Mejer (Degn i Gadstrup og Syv), der ægtede Hedevig Nielsdatter (mon Datter af Anne Eller og Möller Niels Andersen?) i Jægerspriis Mölle.

[1] Rentek. sjell. Brevbog. Promemoria af 20 Januar 1752, at Regnskabet for Jægerspriis Ladegaard og Jordebogs-Indtægter skulde aflægges for Rentekammeret.

[2] Kirkeb. under 16 Febr. 1752 har Beretning om deres efter Biskoppens Forskrift höitidelige og i Vidners Overværelse aflagte Bekjendelse. Overgangen skeete vel nærmest paa Grund af forehavende Ægteskab; idetmindste nævnes Bierschencks Hustru 1753, og en Datters „Juliane Maries" Daab 1754. — Sammesteds findes en lignende Bekjendelse af Henrik Klay, Skrædder i Nedre-Draaby, der gik over fra den reformeerte Religion; men den har ingen Datum og er udentvivl en Snees Aar eller mere yngre end denne Tid. I Aaret 1756, Dom. Miserere (d. e. 2 Mai), anföres en Mons. Simon Plosefschi, der ægtede Mad. Due (Degnen Sören Dues Enke?); han maa vel, efter Navnet at slutte, ogsaa have været en Fremmed.

Prindsesse Juliane Marie af Brunsvig-Wolfenbüttel, og den syvogtyvende Juni, efter en Formæling ved Procura, tiltraadte hun Reisen til Danmark: over Altona, Gottorp, Odense og Ledreborg ankom hun Torsdag Aften den sjette Juli til — Jægerspriis. Paa dette Slot, omgivet af den Hofstat, der var udsendt for at afhente og ledsage hende, vilde Dronningen nyde den förste rolige Hviledag efter en anstrengende Reise[1]; her modtog hun den næste Dag et Besög af Kongen, der om Eftermiddagen igjen vendte tilbage til Frederiksborg, og först om Löverdagen den ottende Juli forlod hun Jægerspriis og blev samme Dags Aften paa Frederiksborg höitidelig viet til Kongen[2]. Men Jægerspriis havde allerede spillet en vigtig Rolle i Dronning Juliane Maries Historie: der havde hun havt sit förste Opholdssted i Danmark, der havde hun for förste Gang seet Kongen, der havde hun strax forefundet det Hof, hvori hun skulde indtage Louises Plads, og alting syntes anlagt paa, at hun ogsaa som Besidderinde af Jægerspriis skulde træde i dennes Sted. Dette skeete ogsaa; Kongen forærede hende allerede i de förste Dage Slottet og Godset[3].

Dronning Juliane Marie havde ogsaa faaet Geheimeraad Carl Juel til Overhofmester og som saadan til Amtmand paa Jægerspriis. De derværende Embedsmænd

---

[1] Suhms Nyerupske Saml. III. 31—32, Langfeldts Anecdoter, hvor alt det ovenstaaende er udförligere fortalt.

[2] Kjöbenh. Danske Post-Tid. f. 1752 No. 55 S. 1—2. No. 56, S. 2—3. No. 57, S. 2. No. 58, S. 2., og Juli Maaneds nye Stats-Tid. S. 51—56 indeholde ogsaa mange detaillerede Efterretninger om Dronningens Ankomst og Formæling.

[3] Hellerikke ved denne Leilighed synes noget officielt Gavebrev at være udfærdiget. Men jeg skulde troe, at Foræringen er skeet ved Kongeparrets förste Sammenkomst eller i al Fald ved Formælingen. Som vi strax nedenfor skulle see, var Dronningens Overhofmester Carl Juel allerede i samme Juli Maaned hendes Amtmand paa Jægerspriis.

og Betjente bleve ligeledes uforandrede hver i sin Stilling, og Bestyrelsen selv var en Fortsættelse af det, som i Louises Tid var begyndt. Men ogsaa den ulykkelige Qvægsyge vedblev, og Bönderne sögte nu efter Evne at anvende det Middel, som Herskabet i forrige Aar havde anvendt: i Sommeren 1752 kjöbte de halvtredsindstyve Stykker Qvæg i Jylland, og den attende Juli ansögte de ved Eskildsen om, at dette maatte passere over Aarhuus og Kallundborg [1]; men Rentekammeret svarede den toogtyvende Juli gjennem Amtmand Juel, at det endnu maatte finde det betænkeligt at overföre Qvæg fra Jylland til Bönderne [2].

Imidlertid vendte Kongen og Dronningen, der siden Formælingen meest havde levet paa Frederiksborg og Fredensborg, i August Maaned tilbage til Jægerspriis og synes nogenlunde stadig der at have opholdt sig paa tredie Uge; thi Kongens Heste fortærede der fra den tolvte til den tredivte August 1752 omtrent treogfiirsindstyve Tönder Havre, som Eskildsen senere fik godtgjort i den Havreskat, der af Godset skulde leveres til det kongelige Magazin i Holbek [3]. Juliane Marie fik saaledes Leilighed til at gjöre sig bekjendt med sin Eiendom. Noget af det interessanteste ved denne var vel i visse

---

[1] Rentek. Arch. har denne Skrivelse, hvori Eskildsen forsikkrer, at Qvæget var kjöbt fra „uinficerede Steder i Jylland."

[2] Rentek. sjell. Brevböger. Det er hertil, at jeg ovenfor har sigtet og fundet Beviis for, at Jægerspriis allerede i Juli Maaned var overdraget til Dronning Juliane Marie.

[3] Skriv. af 12 Octbr. 1752 fra Eskildsen til Rentekammeret. Eskildsen beder, at denne Havre maatte fradrages de 138 Td. 3 Skp. Havre, som efter Kornskats-Forordningen af 2 Octbr. 1752 skulde erlægges. Paa Foden af Brevet læses: *Herom tilskrevet Justitsraad Amtsforvalter Skovgaard* (i Holbek). — Dersom man turde regne omtrent en halv Skjæppe Havre om Dagen for hver Hest, vilde Antallet have været 17 til 18 Heste, saa at Kongen maa have havt et temmelig stort Fölge med sig.

Maader den nye Bondeby, som havde reist sig i Hornsved og for en Deel nu först var færdig, og i Begyndelsen af det næste Aar 1753 bortfæstede hun ved sin Amtmand en af de saakaldte Slagelse-Gaarde, beliggende ved Bösse-Kjær, til en Bondekarl fra Övre-Draaby[1]; men i den samme Sommer brændte allerede, medens Folkene vare i Kirke, en anden af de nye Gaarde, hvilken Dronningen da igjen lod opbygge og tilstod den brandlidte Bonde adskillige Lettelser[2]. Godsbestyrelsen var mild, og Carl Juel synes at have været öm over Bönderne, navnlig med Hensyn til de Ægter eller Kjörsler, hvoraf Jægerspriis under Omstændighederne lettelig kunde komme til at lide utilbörligt. Thi der var en lang Vei mellem Jægerspriis og Kjöbenhavn, og Dronningens Hoffolk færdedes rimeligviis til visse Tider af Aaret meget paa den. Men i en Skrivelse til Rentekammeret af tolvte Februar 1754 siger Juel[3], at han selv paa sine Reiser til og fra

---

[1] Fæstebrev af 23 Febr. 1753, stöttet paa Dronningens allern. Resolution af 23 Jan. s. A. Denne Gaard kaldes: „den femte af disse Boliger," og Fæsteren hed Anders Hansen. Han skulde nyde de opsatte 10 Fag Huus og 10 Fag Lade, Frihed for Afgift af $1/8$ af Agerjorden og de öde Jorder i Fælledskoven, for Hoveri i 2 Aar og det smaa Hoveri i 1 Aar. Han skulde derimod selv opsætte de Bygninger, der endnu behövedes, samt en Brönd, anskaffe Besætning, Inventarium (4 Heste, 2 Köer, 2 Ungqvæg, 4 à 6 Faar, 2 Vogne, 1 Plov, 1 Harve) og Sædekorn; han skulde siden erlægge 6 Rd. 5 Mark og 4 Skill. i Penge, 2 Td. Rug, 1 Lam, 2 Höns og gjöre Hoverie; han skulde sætte Humle-Kuler, Kommen, Frugttræer, Pile og Steengjærder.

[2] Thingsv. ved Rommel og Eller d. 21 Juni 1753, at Gaarden var brændt d. 17 Juni, attesteret af Carl Juel og indsendt af Eskildsen d. 21 Novbr. til Rentekammeret med Ansögning om 2 Aars Skattefrihed.

[3] Rentek. Arch. Anledningen dertil var, at Oldermanden for Slangerup Vognmænd havde sendt Kammeret en Regning paa at have befordret d. 21 Aug. og 1 Novbr. 1753 Secretair Foss og to Kammerjunkere fra Bielidt til Kjöbenhavn. Juel erklærer, at Vognene maaskee nok ere bestilte af Eskildsen og have kjört, men

Jægerspriis ikke betjente sig af Bönderne, men paa egen Bekostning leiede Vogn hos Lauget i Slangerup, netop fordi han vilde skaane Godsets Bönder. I Löbet af samme Aar traadte imidlertid Geheimeraad Juel ud af sin Forbindelse med Jægerspriis og gik som Overhofmester til Soröe [1].

Kammerherre Niels Krabbe Wind blev derpaa Overhofmester hos Dronning Juliane Marie og Amtmand paa Jægerspriis [2], uden at dette Skifte iövrigt medförte nogen Forandring for de övrige Betjente. Eskildsen havde fremdeles den egentlige Bestyrelse og henvendte sig til Wind, hvor det behövedes, og da Jörgen Graner i samme Aar döde, blev Weinschenck udnævnt til Skovrider i hans Sted [3]. I September Maaned var Hoffet, idetmindste Kongen, paa Jægerspriis [4].

---

at de nævnte Personer strax selv havde betalt derfor, ligesom han selv altid gjorde, og at Oldermanden, der ikke kunde vise nogen Ordre, at Kjörslen skulde være fri, burde corrigeres for hans Dumdristighed.

[1] Bland. fra Soröe, VI. 201, give fölgende Liste over Academiets Overhofmestere: Grev Reuss 1747—54, Carl Juel 1754—60, Grev Danneskjold 1760—65, Reitzenstein 1765—81, Raben 1781—84, Grev Haxthausen 1784—86, hvorefter Overhofmesterens Forretninger udförtes af Professorerne.

[2] Specif. ov. Docum. ved Jægerspriis Skriverstue, som ovenfor er nævnet, viser ogsaa, at der bevaredes Amtmand Winds Breve fra 1753 til 1759.

[3] Kirkeb. nævner Graner endnu d. 4 April 1754, som Fadder til Eskildsens Datter Sophie Hedevig, men d. 30 Juni og d. 20 Aug. s. A. anföres Skovrider Weinschenck blandt Faddere, sidste Gang til Præsten Severins Sön Wulf Veit Christoph, der altsaa var opkaldt efter Ghrd. Reitzenstein (dengang Hofmarschal hos Enkedronning Sophie Magdalene), men döde i Sept. 1756. — Forresten indtraf derved det besynderlige Tilfælde, at Jægerspriis paa samme Tid havde en Skovrider, der hed Weinschenck, og en Skovfoged, der hed Bierschenck, nemlig den ovenfor S. 129 omtalte.

[4] Rentek. Arch. En Soldater-Enkes Ansögning, dat. Frederiksborg d. 10 Sept. 1754, der viser, at Kongen samme Dag ventedes fra Jægerspriis til Frederiksborg.

Noget senere gjorde det Kongelige Rentekammer et ganske mærkeligt Forsög paa at forplante Östersavlen til Isefjorden, hvor Östersfangst tidligere for hundrede Aar siden var dreven [1], og lod i denne Hensigt udsætte tyvetusinde Fladstrandske Östers omtrent en Fjerdingvei nordenfor Jægerspriis Færgested. Kammeret underrettede den syvogtyvende Marts 1756 Kammerherre Wind derom og forlangte, at Amtets Fiskere skulde advares imod at tage disse Östers, hvorpaa da ogsaa et Fisker-Bundgarnsstade ved Kitnæs, der muligen kunde skade de unge Östersbanker, blev optaget og den aarlige Afgift af samme fra förste Mai 1756 udströget af de jægerspriisiske Regnskaber [2]. Men uagtet denne Forsigtighed og uagtet der siden fra Jægerspriis Amts Landside ikke blev brugt noget Fiskerstade i en heel Miils Afstand fra disse Östersbanker, saa synes dog Anlæget at være mislykkedes eller i al Fald Östersene at have trukket sig andetsteds hen [3].

Det Tab, som Dronningen derved led paa Fiskeriets Indtægt, kunde ikke være betydeligt og ikke komme i nogen Betragtning ved Siden af de mange andre Opoffrelser, som hun maatte gjöre, og Gunstbeviisninger, som hun af egen gode Villie ydede sine Undergivne

---

[1] Kröyer, de Dan. Östersb. S. 167—68 Not. oplyser efter Worms Museum p. 253, at der ved Aaret 1655, altsaa næsten hundrede Aar, för man kjendte de fladstrandske Östersbanker, fangedes Östers i en Bugt nær ved Roeskilde.

[2] Skriv. fra Eskildsen af 7 Juni 1765 til den daværende Amtmand paa Jægerspriis, Ghrd. Victor Chr. Plessen, indeholder disse historiske Oplysninger om Anlæget af Östersbanker ved Jægerspriis. Deri haves altsaa et diplomatisk Beviis for Kröyers förste Antagelse (S. 35), som han siden synes at opgive, at Östers ved kunstig Forplantning have været bragte til Isefjorden, idetmindste i det 18de Aarhundrede.

[3] Jeg vil nedenfor igjen komme tilbage dertil, da Rentekammeret en halv Snees Aar efter klagede over, at Östers toges der af Uberettigede.

og Betjente paa Jægerspriis. Thi hun behövede ikke at regne det saa nöie med Indtægten af dette Gods. Saaledes tillagde hun Skovrider Weinschenck den tyvende Juli 1758 en betydelig Gageforögelse [1], for at han skulde kunne holde Heste, uagtet han dertil havde sin Skovridergaard, ligesom hun ogsaa efter hans Död i Slutningen af samme Aar gav Skovridertjenesten til hans Sön Frederik Vilhelm Weinschenck [2]. Saaledes bragte hun ved directe og indirecte Offere den ödelagte Qvægbesætning igjen dertil, at den i Efteraaret 1758 talte hundredeogsex Höveder, der kun gav hende en ubetydelig Indtægt [3]. Hun overlod i Marts 1759 Forvalter Eskildsen paa Livstid et Sted med Tilliggende, imod at han alene enten gjorde Hoveri deraf eller opsatte tyve Favne Steengjærder [4]. Hun bevilgede den fireogtyvende Mai Sognepræsten Severin Tiende af de ovennævnte fjorten nye paa Hovedgaardens

---

[1] Rentek. Arch. En Designation over Resolutioner vedk. Jægerspriis 1758—69 nævner dette. Tillæget var 40 Rdlr. og frit Sommerfoder. Hele Gagen var 130 Rd.

[2] Kirkeb. viser, at Skovrider Weinschenck den Ældre blev begravet den 4 December 1758, og Specificationen 1773 af Papirerne ved Skriverstuen nævner Frederik Vilhelm Weinschencks Skovrider-Instruction af 10 April 1759.

[3] Rentek. Arch. En Beregning over Hollænderi-Forpagtnings-Afgiften d. 1 Novbr. 1758 angiver Besætningen til 106 Köer, men af hver Ko svaredes halvaarlig kun 2 Rd. 2 Mk. 4 Sk., altsaa for Halvaaret kun 251 Rd. 4 Mk. 8 Sk. — En fornyet Forpagtnings-Contract af 23 April 1759 med Anne Kirstine Jensen for tre Aar, 1 Mai 1759— 1 Mai 1762, angiver 112 Köer, og sætter Afgiften til $9^1/_2$ Rd. Courant af hver Baas.

[4] Smstds. Det var den Gaard, som först Enken efter den ældre Graner (see ovenf. S. 108 Not. 4) og siden Nicolai Kyhn (S. 129) havde havt. Kort efter, den 8 April, bevilgede Dronningen endvidere Eskildsen Tiendefrihed af samme Gaard imod en aarlig Afgift af 2 Rd. 1 Mk. 8 Sk. Juliane Marie havde ligeledes tilstaaet Eskildsen et Lönnings-Tillæg paa 100 Rd., som Dron. Louise i sit sidste Leveaar (den 12 Juli 1751) havde tillagt ham.

Grund anlagte Skovgaarde og lod ham derhos fremdeles beholde den aarlige Penge-Erstatning, der oprindelig var Præsten tillagt istedenfor Tiende og Offer [1]. Hun ikke alene fornyede den ved förste Mai 1759 udlöbne Hollænderiforpagtnings-Contract med Anne Kirstine, David Jensens Enke, men hun tilstod derhos, uagtet Contractens overmaade gunstige Vilkaar, Forpagtersken i samme Sommer endnu yderligere Eftergivelser [2]. Böndergodsets Udbytte blev derhos ofte forringet ved Eftergivelser, naar Ildsvaade indtraf og nye Gaarde maatte opbygges [3], ligesom ogsaa naar Godskassen maatte efter Regning fra Lægen Johan Aagaard, der i Begyndelsen af Aaret 1759 aflöstes af Joh. Melchior Hempel, betale Sygepleie eller Medicin for de fattige Bönder, og ved mange andre Leiligheder [4]. Endelig kom endnu dertil det store Antal af tjenstgjörende eller afgaaede Betjente, hvis Lönninger og Pensioner i rede Penge, foruden hvad de nöde i Natura

---

[1] Denne Sag om Præstetienden af de nye Gaarde og om den Præsten tilstaaede aarlige Penge-Gave (35 Rd. 4 Mk.) var nogle Aar efter Gjenstand for en Commissions Undersögelse og Dom. Derved blev i Januar 1762, som nedenfor S. 141 skal vises, Sammenhængen historisk oplyst og Forholdet ordnet.

[2] Fornyelsen af Contracten er nylig anfört S. 135 Not. 3. Men Anne Kirstine sögte derpaa d. 14 Juli 1759 om Eftergivelse af en Restance paa 150 Rd., og Dronningen resolverede, at hende maatte eftergives 63 Rd. 1 Skill.

[3] Exempel derpaa er ovenfor S. 132 givet, og mange flere kunne föies dertil, saasom for en brandlidt Bonde i Nedre-Draaby d. 28 Sept. 1754, for en anden i Törslöv d. 30 Juni 1757, o. s. v.

[4] Kirkeb. viser, at Johan Aagaard blev begravet d. 10 Novbr. 1758; han var over 70 Aar gammel. Specif. ov. Docum. ved Skriverstuen nævner under No. 10 Hempels Bestalling af 28 Januar 1759. Men den 5 Febr. 1759 indgik Eskildsen med en Forestilling til Wind om at maatte betale Cancellieraad og Apotheker Mangor ved Svaneapotheket, *„hos hvem Aagaard aarlig forskrev sine brugende Medicamenter,“* den leverede Regning.

eller ulovlig tiltoge sig[1], i Aaret 1759 beregnedes til over totusinde Rigsdaler Dansk Courant[2].

Dronning Juliane Marie kunde under saadanne Forhold neppe have noget eller i al Fald kun et höist ubetydeligt Overskud af Jægerspriis, og til Sommer-Ophold syntes vel dette Sted ikke heller saa bekvemt som andre nærmere ved Hovedstaden beliggende Slotte[3]. Disse Omstændigheder og maaskee andre, som nu vanskeligere lade sig paavise, kunne vel forklare, at hun i Sommeren 1759 besluttede at opgive denne Besiddelse. Kongen overtog da igjen Jægerspriis. Den ældre Tilstand vendte atter tilbage: det blev et umiddelbart Particulær-Kammergods med sin egen Amtmand eller Bestyrelse, der refererede umiddelbart for Kongen selv.

7. Det nye Tidsrum, som dermed begyndte i Jægerspriis's Historie, tör udentvivl regnes fra den förste Mai 1759, skjöndt Overleveringen först skeete i Sommerens Löb, og det gaaer til den Dag, da Arveprindsen fik dette Gods, — et Tidsrum altsaa af fjorten Aar, der efter den vexlende Bestyrelse falder i tvende ulige Afsnit.

I de förste elleve Aar eller noget mere forbeholdt Kongen sig selv Jægerspriis Gaard og Gods til egen

---

[1] Rentek. Sjell. Brevbog har saaledes en Rentekammer-Skrivelse af 26 Septbr. 1758 til Overhofmester Wind, at Brændeviinskjedlerne i Færgegaarden og Kulhuset skulde „sönderslaaes."

[2] Rentek. Arch. har en Fortegnelse over disse Lönninger, dateret d. 20 Januar 1759, for et Qvartal. Da jeg strax nedenfor skal benytte en lignende, vil jeg her alene bemærke, at Lönningerne til 35 Personer paa Jægerspriis udgjorde quartaliter 528 Rdl. 3 Mk., altsaa for et Aar 2114 Rd.

[3] Det synes, at især Fredensborg mere tiltalte Juliane Marie, hvorimod Dronning Louise udentvivl hyppigere havde opholdt sig paa Jægerspriis. Jvfr. G. L. Baden, Frdr. V Aarb. S. 75—76.

Fornöielse, som det hed [1]. Han stillede Overceremonimester Geheimeraad Victor Christian Plessen som „Amtmand" i Spidsen for Bestyrelsen og beholdt derhos uforandret de hidtilværende locale Betjente. Efter de fornödne Forberedelser og efterat Stutteriet, der fornemmelig synes at have interesseret Plessen, var modtaget [2], foregik den toogtyvende August 1759 den formelige Overlevering, hvorved den afgaaende og den tiltrædende Amtmand, Wind og Plessen, begge personlig vare tilstede. Slottets og Ladegaardens Bygninger, Qvægbesætningen, Stutteriet, Bygningsmaterialierne, Hö- og Halm-Beholdningen, Kornmagazinet, Amtskassen og Forvalterens Böger bleve efterseete [3], og et Par Dage senere toge Kongen og Dronningen et kort Ophold paa Jægerspriis [4]. Tilsidst blev Böndergodset overleveret, rimeligviis efter den sexogtyve Aar ældre Jordebog, hvori de foregaaede For-

---

[1] Rentek. Arch. Skriv. fra Plessen til Rentek. af 28 Jan. 1764: *Da Hans Maj. til en liden Fornöielse og Amusement havde forbeholdt sig Jægerspriis til höistegen Administration, saa at jeg efter min allernaadigst meddeelte Instruction til ingen anden end Höistsamme skulde holde mig.* — Saaledes udgjorde Jægerspriis Gods ogsaa et eget Amtstue-District med Forvalteren som Amtsforvalter (Hoffmans Fund. X App. S. 22), medens Horns-Herred ellers laae til Roeskilde Amtstue.

[2] Jægerspr. Stutteri-Bog 1747—59 i Qv. er en Række af Tabeller for disse Aar, underskrevne af Eskildsen, og udvisende Antallet af Heste i Mai eller Juni hvert Aar. Den sidste Tabel er sluttet: *1759 den 30 Juni, da Overleveringen skeete til Hs. Maj. Kongen,* og dateret: *Jægerspriis den 16 Juli 1759.*

[3] Rentek. Arch. har denne Forretning, i hvis 8de Post det udtrykkelig siges, at der ikke var bleven Tid til at efterse Böndergodset.

[4] Jeg seer dette af flere Papirer (i Rentek. Arch.), der ligeledes nævne Fölget: Overkammerjunker von der Lühe, Khrre Staldm. Brokkenhuus, Khrre Rosenkrands, Kjkr. Staffeldt og Krog, Page Krog, Livtjener Horstmann.

andringer eller saakaldte Forbedringer vare antegnede[1]. Disse Forbedringer bestode deri, at Jægerspriis Gods nu havde syv nye Gaarde ved Bössekjær eller Slagelsebæk, otte Skovgaarde ved Troldrækken og Hoppekobbelet, samt fire nyé Huse, nemlig to i Torslöv, et i Gierlöv og et i Övre-Draaby, hvorved den ældre Jordebog var „forbedret" i det Hele med otteogtyve Tönder Rug og hundredeogsytten Rigsdaler otte Skilling i Penge[2]. Derpaa gav Kongen den femtende September 1759 sin Amtmand en Instrux, der vistnok ordnede hans Stilling paa samme Maade som hans Forgjængeres[3]; thi Godset vedblev at være en particulær Eiendom.

Geheimeraad Plessen, som havde sin Bolig i Hovedstaden, maatte overlade Enkelthederne til de paa Stedet værende Betjente, Forvalteren, Skovrideren, Folemesteren, Gartneren, Fasanmesteren; men ligesom han holdt omhyggeligt Tilsyn med disse, saaledes udförte han selv alt, hvad det Almindelige angik. I Foraaret 1760 foretog han en Revision af Lönnings- og Pensions-Reglementet, hvorefter den hele aarlige Udgift blev ansat til over halvtredietusinde Rigsdaler foruden trehundrede Tönder Korn, henved halvfjerdehundrede Læs Hö og Halm, Græsning til otteogtredive Heste og fireogfyrgetyve Köer samt adskilligt andet i Natura[4]. Naar nu dertil kom de utallige

---

[1] Plessen forlangte nemlig d. 26 Aug. Jordebogen af Rentekammeret, men fik til Svar, at det ingen havde. Den ældre Jordebog af 1733 see ovenf. S. 97—98.

[2] Rentek. Arch. har en af Eskildsen til 1 Mai 1759 tagen Copie af Jordebogen fra 1733, med senere Forandringer. Denne er upaatvivlelig brugt ved Overleveringen af Godset til Plessen og er lagt til Grund for det her meddeelte.

[3] Design. ov. Kgl. Resol. vedk. Jægerspr. 1758—1769 (i Rentek. Arch.) nævner denne Instruction; men selve Instructionen har jeg ikke seet.

[4] Rentek. Arch. bevarer en Copie af 1771. Reglementet er et interessant Bidrag til Jægerspriis Personal-Historie; det nævner

andre Jordebogs eller Amtskasse Udgifter, skulde den rene Indtægt neppe blive stor; men Godset var ogsaa, som Plessen udtrykte sig og den hele Bestyrelse viiste, bestemt til Kongens Fornöielse. I det næste Aar foranledigede Plessen en nærmere Undersögelse af den ovenomtalte Synderlighed, at Jægerspriis's Skovgods blev behandlet som tiendepligtigt, uagtet en optagen Landmaaler-Forretning tydelig viiste, at det laae under Hovedgaardens Taxt[1], og Amtmand Gram i Forbindelse med

for Plessen Fourage til 4 Heste at levere i Kjöbenhavn; for Eskildsen 520 Rd. og 36 Rd. til Slottets Reenholdelse, Foder og Græs til 4 Heste og 6 Köer; til Hans Brun Ellers (Forv. Ellers yngste Söns) Opdragelse 50 Rd. (var d. 6 Mai 1762, da han fik sin Mödrenéarv udbetalt, Viinhandler i Kjöbenhavn); Gartner I. F. Povelsen 150 Rd. Lön, 5 Rd. til Halm og Foder til 2 Köer, 70 Rd. til en Svend, 30 Rd. til Frö og unge Træer og 120 Rd. til Ugedagsmænds-Arbeide; Jo. Andr. Hofman 130 Rd. Lön, 52 Rd. til en Karl, Foder til 2 Heste og 2 Köer, 28 Rd. til Ugedagsmænd; Hempel 60 Rd. og 12 Rd. til Hestefoder samt Foder til 2 Heste og 2 Köer; Artman 60 Rd. Lön, 24 Rd. til et dobbelt Toug, Græs til 2 Heste; to Materialkudske, Skorsteensfeier, Ladefoged, Ladekarl; Tilsynsmændene ved Avlingen (Gartner Povelsen og Folemester Madsen) for at holde Contrabog med Opmaalingen fik 12 Td. Byg, 16 Td. Havre, Hö og Græs til 2 Heste; Birked. J. Rommel 30 Rd; Birkeskriver H. C. Eller 20 Rd. og Foder til 2 Köer; Vægter, Justitsfoged; Hr. Severin 35 Rd. 4 ℳ og 20 Rd. til Bröd og Viin; Skoleholderne Anders Möller, Chr. Rosen, Lars Walsö, Sören Sörensen; Weinschenck 138 Rd. 2 Td. Rug og Foder til 2 Heste; Skovfogoderne Jens Laursen, Hans Casp. Graner, Jo. Adam Bierschenck, Ole Hansen Stær, Peder Olsen: Folemester Th. Madsen 110 Rd., Foder til 2 Heste og 2 Köer; Slutterismed; sex Vangevogtere; Pensioner til Birkeskriver Peder Mortensen Thillerups og Folemester Rasmus Sörensens Enker; Uhrmager, Sadelmager o. s. v. o. s. v.

[1] Plessens Forestilling til Kongen (Rentek. Arch.) er dateret Fredensborg d. 21 Juli 1760, og forlangte: 1. den gamle Jordebog, 2. Oplysn. om Skovgodsets Tiende-Pligt og 3. om Grunden til, at Præsten aarlig fik 35 Rd. 4 ℳ af Gods-Kassen. Han fore-

Amtsforvalter Lovson paa Frederiksborg fik den ellevte September 1761 kongeligt Commissorium paa at undersöge og dömme i denne Sag. Forvalter Eskildsen mödte som Actor. Præsten Severin döde i de samme Dage [1], men hans Enke Elisabeth Mohr og Degnen Nicolai Adler forsvarede den formeentlige Ret til Tienden. Commissionens Undersögelser förte til det Resultat, der maatte fremgaae af de ovenfor meddeelte historiske Kjendsgjerninger [2], og Dommen faldt derefter den tredivte Januar 1762: de fjorten nye Skovboliger saavelsom de femten tilbageværende ældre, saaog Veirmöllen, skulde som byggede paa den frie Hovedgaardstaxt være tiendefrie, og de sexogtyve Rigsdaler og fire Mark, der i sin Tid var tilstaaede den nu afdöde Præst for hans Livstid som Erstatning for Tienden, skulde i Fremtiden falde bort. Et Par Uger derefter kaldte Kongen den hidtilværende Capellan paa Frederiksborg og Hospitalspræst i Hilleröd Schack August Steenberg, der var gift med Johanne

---

slog i Mangel af anden Udvei at lade Domstolene undersöge og afgjöre det sidstnævnte Spörgsmaal. See ovenf. S. 123—24.

[1] Kirkeb. Han blev begravet d. 23 Octbr. 1761.

[2] Commissionen bemærkede fölgende: Der havde paa Hovedgaards-Taxten været 7 Ladegaardsboliger og 27 Skovboliger; deraf var 1699 de 7 Ladegaardsboliger og 12 af Skovboligerne (no. 7—8 incl.) afbrudte eller nedlagte, hvorimod 15 Skovboliger bleve staaende (no. 1—6 og 19—27 incl.), men 1748—49 vare 14 nye Boliger opförte i de nedlagtes Sted og havde faaet disses Hartkorn, og d. 24 Mai 1759 havde Dr. Juliane Marie tilstaaet, at Præsten Severin, indtil det kunde udfindes, hvorfor der aarlig var ham tillagt 35 Rd. 4 ℔, maatte beholde disse for sin Person og oppebære Korntiende af de 14 nye Gaarde. Siden havde man nu af det sjellandske Contoirs Missive-Protocol for 1682 erfaret, at en Kammer-Resolution d. 8 April 1682 havde paa Præstens Ansögning om Tiende og Offer af Jægerspriis tillagt ham som Refusion for paastaaet Tiende 26 Rd. 4 ℔ og som Offer 3 Rd. til hver af de tre store Höitider, fölgelig 9 Rd., i Alt 35 Rd. 4 ℔. See ovenf. S. 136.

Gjertrud Weinschenck, rimeligviis Skovriderens Söster, til Sognepræst for Gierlöv og Draaby [1].

Samtidig med disse almindelige Foranstaltninger havde de locale Betjente paa Jægerspriis hver for sig deres specielle Pligter at udföre. Eskildsen, der i dette Tidsrums förste Aar mistede sin Hustru [2], indtog her den fornemste Plads: han havde Tilsyn med Slottets Bygninger og Inventarium samt Hovedgaards-Avlingen, der dreves for Kongens Regning, medens Hollænderiet fremdeles var bortforpagtet; han bestyrede Böndergodset, Regnskabs- og Skattevæsenet, og han udbetalte af Godskassen saavel Lönninger som andre Udgifter. Et nyt Inventarium over Slottet blev optaget den förste Mai 1760, og i det fölgende Aar udförtes ved Hofbygmester Fortling betydelige Reparationer [3]. Gaardens Avling dreves ved en Ladefoged tildeels under en eiendommelig Control af visse Tilsynsmænd paa Stedet, og Udsæden var i Foraaret 1761 omtrent otteogfiirsindstyve Tönder Havre samt sexoghalvfjerdsindstyve Tönder Byg, og i samme Efteraar omtrent hundredeogsyvogtyve Tönder Rug [4]. Som

---

[1] Steenberg havde i 11 Aar været i Condition hos sin Formand, Jacob Severin, var 1759 bleven Capellan, holdt samme Aar d. 3 Decbr. sit Bryllup paa Jægerspriis, og blev nu d. 12 Febr. 1762 kaldet i Severins Sted. — En Söster til hans Kone var gift med Degnen Mads Kaare i Gierlöv.

[2] Kirkeb. Charlotte Sophie Eller. See ovenf. S. 106. Hun blev begravet d. 22 Octbr. 1759.

[3] Rentek. Arch. har flere af disse Inventarii-Lister. Design. Kgl. Res. nævner en Reparation paa Jægerspriis af Fortling d. 26 Mai 1761 til et Belöb af 1600 Rd. 4 Mk. 5 Skill.

[4] Eskildsen holdt en særlig Journal over Avlsvæsenet, hvoraf endnu flere smaa Böger ere bevarede, underskrevne af ham, Ladefogeden, Ladekarlen og Tilsynsmændene, der ere anförte i Lönnings-Reglementet. Rentek. Arch. har ogsaa en Specification over, hvad der i Aaret 1761 blev saaet i Leergravsmarken, Kobbelet,

Böndernes Værge og Forsvar talte Eskildsen ofte deres Sag hos Herskabet, og det var vistnok ogsaa efter Forestilling af ham, at Plessen i Marts 1761 forlangte fire Bönder, der havde modsat sig Inquisition hos dem om Brændeviinsbrænding, lösladte fra Fæstningsarbeide i Citadellet [1]. Eskildsen indbetalte Skatterne paa Frederiksborg Amtstue og aflagde Plessen Regnskab for Jordebogens Indtægter og Udgifter.

De övrige Betjente, hvis Antal nu blev forögët med en Maler [2], havde en mere indskrænket Virkekreds, skjöndt Skovrider Weinschenck maatte levere til Auctioner et Qvantum Brænde, der kunde stige til et Par tusinde Favne [3], og saavel Fasanmester Joh. Andr. Hofman som Gartner Jörg. Fredr. Povelsen og Færgemand Christoffer Artmann ogsaa havde deres særlige Pligter [4]. Derimod stod Folemester Thomas Madsen paa Grund af Plessens Iver for Stutteriet i en Anseelse, der stundom vakte

---

Krabbedamsmark, Kohaven o. s. v. Den hele Udsæd var 291 Td., 2 Skpr.

[1] Skr. fra Oversec. Jo. L. Holstein til Rentek. d. 13 Marts 1761 i denne Anledning. Da Forord. af 23 Novbr. 1757 Art. 3 ikke havde bestemt nogen Tid for Straffen, udbad Holstein sig Kammerets Betænkning.

[2] Lars Korndrup, antaget d. 10 Marts 1761, fik Fæste paa et Huus og Græs til en Ko..

[3] Design. ov. Kgl. Res. viser, at der 1760 d. 20 Septbr. blev bestemt en Hugst af 1500 Favne Bögebrænde og 1761 den 21 Marts af 2000 Favne, hvorimod Deputaterne d. 14 Novbr. s. A. bleve meget nedsatte for Skolerne, de Fattige og Bönderne, saaledes at der sparedes 200 Favne Brænde à 5 Rd. pr. Favn.

[4] Fra Hofman haves bl. a. en Efterretn., af 31 Octbr. 1760, om Fasanernes Fodring. Der regnedes til 16 Fasaner daglig 1 Pot Hvede og 1 Pot Byg, og til 100 Fasaner ugentlig ½ Skjæppe Hampefrö. — Povelsen mistede sin Kone, der blev begravet d. 18 Dcbr. 1759, og han fik d. 2 April 1761 en ny Instruction. — Artmanns Sön, Christoffer Robert, erholdt d. 24 Octbr. 1760 Löfte om Faderens Tjeneste.

Eskildsens Misnöie. Allerede i October 1759 bleve to Stutterier nedlagte paa Frederiksborg og to nye oprettede paa Jægerspriis, hvert med tolv Hopper, der skulde forsynes fra Magazinet i Holbek, forsaavidt noget manglede paa Jægerspriis[1], og kort efter blev det bestemt at opföre nye Bygninger baade for Stutteriet og for Folemesteren[2]. Denne overlagde med Plessen hele Planen for Stutteriets Opkomst: Hollænderiet skulde lidt efter lidt indskrænkes til halvtredsindstyve Köer[3]; i Januar 1760 under Plessens Nærværelse paa Jægerspriis tænkte man paa at indrette Studestalden til en ny Stutteristald foruden den ældre paa halvtredsindstyve Spiltoug, og i Slutningen af Sommeren bleve meer end en Snees af de ældre Stutterihopper udsatte og bortskjænkede til forskjellige höie Herrer og jægerspriisiske Betjente[4], hvorefter Stutteriet i October 1760 talte enogtredive Hopper, ti ældre og yngre Hingster og sexten Hoppeföl[5]. Hver

---

[1] Kongl. Resol. af 6 Octbr. 1759, at Plessen skulde aftale det nærmere med Geheimeraad Thott, navnlig om Havre-Leverancen. Allerede d. 3 Novbr. forlangte Plessen 300 til 350 Td. Havre anviist hos Amtsforvalter Justitsr. Schougaard i Holbek, hvilken Anviisning ogsaa Rentekammeret gav d. 6 Novbr.

[2] Design. ov. Resol. vedk. Jægerspr. nævner den Kongl. Approbation af 10 Novbr. 1759 paa disse nye Bygninger.

[3] Dette sees af tvende senere Skrivelser, en fra Eskildsen af 31 Marts 1771 og en anden fra Rentekammeret af April 1774 (Concept). At det först skeete lidt efter lidt, fremgaaer deraf, at Besætningen endnu ved Hollænderieforpagtningens Fornyelse paa to Aar d. 11 Dcbr. 1761 var 100 Köer og 4 Tyre. Nedsættelsen er vel altsaa begyndt fra 1 Mai 1764.

[4] Rentek. Arch. har en Samling af Madsens ugentlige Rapporter til Plessen. De af 15 Januar og 6 Septbr. 1760 ere Hjemmel for det her anförte. Ghrd. Plessen, Wind, Osten og Brokkenhuus fik Heste til Foræring.

[5] Jægerspr. Stutteri-Böger, otte Hefter i 8vo for Aarene 1759—1770. Tre mangle.

Uge indsendte Thomas Madsen sine Rapporter til Plessen, ofte om de allersmaaligste Ting. Men den Vigtighed, der tillagdes Stutteriet, avlede vistnok Fordringer hos Folemesteren og Dovenskab hos de mange Stutterikarle: i Efteraaret 1761 forlangte Stutteriet sin Havre directe leveret fra Svanholm, Egholm og Selsö istedenfor som hidtil fra Magazinet i Holbek[1], og i det næste Foraar 1762 fandt Folemesteren Anledning til at forsvare sine Undergivne mod Eskildsens Klager over deres Ladhed og Dagdriveri[2].

Men til samme Tid havde den truende Krig med Rusland trængt alle andre Interesser tilbage ogsaa for Jægerspriis's Vedkommende. Hovedgaarde, Forpagtere, Præster og Bönder skulde uden Ophold levere Korn til de store Magaziner; Skovridere skulde holde sig færdige til at drage i Feldten; Rytterheste skulde leveres til Hærens Tjeneste[3]. Plessen maatte nu ved en Række af Erklæringer fra Marts til Mai 1762 oplyse Tilstanden paa Jægerspriis: at dette Gods havde sendt hundredeogtyve Tönder Rug til Holbeks Magazin, hvorimod dets Havre og mere til vilde behöves for Stutteriet[4], at ingen Forpagter havdes, da Kongen selv lod Avlingen besörge,

---

[1] Rentek. sjell. Brevb. for 1761 den 7 Novbr.

[2] Madsens Rapp. af 16 April 1762. Forvalteren havde forestillet — skriver han — at Stutteri-Folkene vænnedes til Dovenskab og Dagdriveri, men det var puur Ondskab og Afgunstighed imod Stutteriet. Han gjennemgaaer derpaa de otte Betjente og önsker endnu to til for den kommende Vinter. Man seer ogsaa, at Tjenesten ved Stutteriet befriede Karlene fra Udskrivning til Soldat.

[3] K. Frdr. Vs allern. Forordn., 4to. Pl. 16 Febr. 5 Marts, 10 Marts, 30 April og 1 Juni 1762 henhöre til de almindelige Krigsberedelser; de specielle sees her af Plessens Svar, nemlig Forbudet mod Korn-Udförsel d. 16 Febr. og Befaling, at Weinschenck skulde drage ud, d. 20 Februar.

[4] Skr. til Rentek. den 4 Marts 1762, fra Kjöbenhavn.

at Præsten havde overladt sin Tiende til Hovedgaarden og intet kunde sælge af sin egen Avl, at Bönderne allerede havde afhændet deres ringe Forraad, at Skovrider Weinschenck i sit Sted vilde stille en af Skovfogederne, der rigtignok senere vægrede sig derved [1], at Kongen selv som Eier af Jægerspriis vilde levere een Rytterhest, og at Præste-Enken, der havde faaet det hele Naadsensaar, maatte levere den anden, skjöndt hun var fattig og nylig havde stillet en Hest [2]. Imidlertid reiste Kongen i Begyndelsen af Juni til Holsten, og paa Tilbageveien derfra modtog han i næste Maaned Efterretningen om Keiser Peter den Tredies Död, der let og hurtigt förte til en Udsoning.

Saasnart Freden atter var vendt tilbage, udvirkede Plessen allerförst en billig Erstatning for dem, der havde lidt ved hiin Dom i Tiendesagen: Præsten Severins Enke, der mod en liden Godtgjörelse til Eftermanden havde faaet hele Naadsensaaret, beholdt ogsaa Tienden i dette, hvorefter den aldeles skulde skjænkes Skovgaardene, og Steenberg, der i Naadsensaaret fik sit Opholdsted paa Jægerspriis [3] og ligesom Formanden overlod Hovedgaarden sin Tiende mod tre Mark for hver Tönde Hartkorn, fik sit Herskabs-Offer forhöiet fra ni til tredive Rigsdaler [4]. I det fölgende Aar 1763 lod Plessen fore-

---

[1] Tvende Skr. fra Plessen, begge af 16 Marts, fra Kjöbenhavn.

[2] Skr. til Rentek. af 17 Mai 1762. Om Naadsensaarets Overdragelse til Præsten Severins Enke strax nedenfor.

[3] Justitsm. Arch. Trende Kgl. Rescr. af 23 April til Plessen, til Biskop Harboe og til Hofpræd. Frdr. Qvist, at Severins Enke, Elisabeth Mohr, efter Overeenskomst med Steenberg, maatte have hele Naadsensaaret fra hendes Mands Dödsdag, hvorimod Steenberg fik af hende 100 Rd., nogle Værelser paa Jægerspriis efter Plessens Anviisning, samt Naadsensaaret i Hilleröd.

[4] Design. ov. Kgl. Resol. Paa Plessens Forestilling af 10 Sept. resolverede Kongen d. 23 Septbr. 1762, at Enken i dette

tage Opmaalinger af Godset ved beskikkede Landmaalere, hvilket Arbeide derefter længe blev fortsat[1], ligesom han ogsaa omhyggelig sörgede for Böndernes Tarv: han lod bygge sex nye Huse i Övre-Draaby og henlagde dertil Degnejorden, efterat Degnekaldet var annecteret til Gierlöv[2], han skaffede Bönderne efter en feilslagen Höst Brödkorn fra Magazinet i Holbek[3], han befriede dem 1764 fra de Byrder, som Forordningen om Veivæsenet truede dem med[4], og han lod i Sommeren 1765 indkjöbe og uddele Köer til de Bönder, som under den atter udbrudte Qvægsyge havde mistet deres Besætning[5]. Derimod mislykkedes et Forsög paa at gjenvinde for Kronen nogle Böndergaarde, som for over et halvt hundrede Aar siden vare komne til Egholm[6], og Plessens Undersögelser

Aar endnu maatte nyde Tienden af Skovgaardene med 65 Rd. 78 β, der siden skulde eftergives disse Gaarde, at Steenberg maatte faae 10 Rd. hver Offerdag, naar de 26 Rd. 4 ℔ bortfaldt, at han maatte faae 3 Mark af hver Td. Hartkorn for sin Præstetiende, der saa tilfaldt Jægerspriis, og at Skovgaardenes Hartkorn som fri Hovedgaardstaxt skulde udstryges af Skatte-Matrikulen med omtr. 20 Td. Hartkorn, hvoraf ikke mere skulde betales til Rentekammeret, men alene til Jægerspriis's Amtskasse.

[1] Rentek. sjell. Brevb. 1763 d. 26 April, 1765 d. 27 April, om Kjörsel med Landmaalere.

[2] Overleveringsforretn. af 1 Mai 1773 viser, at dette skeete d. 7 Octbr. 1763.

[3] Ansögn. fra Plessen af 30 April 1769 om 200 Td. Rug, hvoraf dog kun 89 Td. bleve brugte.

[4] Skr. fra Plessen til Rentek. af 28 Januar 1764.

[5] Design. ov. Kgl. Res. 1765, d. 24 Juli.

[6] See ovenf. I D. S. 260. Fr. Chr. Rosenkrands indsendte d. 17 Decbr. 1764 fire Skjöder, nemlig et fra Kongen til Oluf Rosenkrands af 14 Juni 1678, et fra Caspar Schöller til Otto Krabbe af 8 Decbr. 1693, et Mageskiftebrev mellem Kongen og Jens Juel samt Otto Krabbe af 13 Decbr. 1693 og et andet mellem Gotthard Braem og Otto Krabbe af 27 Oct. 1699, — og han paastod, at ingen af disse Breve tilstod nogen Reluition.

angaaende de tidligere ved Jægerspriis anlagte Östersbanker ledede kun til den Erfaring, at disse vare aldeles udgaaede [1].

Forvalter Eskildsen havde deeltaget saavel i disse sidstnævnte Undersögelser som i de övrige Foranstaltninger, alene med Undtagelse af Stutteriets Anliggender. Men han begyndte at blive gammel og önskede at see sin Sön, Hans Henrik Eskildsen, der nylig havde underkastet sig theologisk Attestats ved Universitetet [2], udnævnt til sin Medhjælper og Efterfölger. Saadant var ikke ualmindeligt paa Jægerspriis, hvor Tjenesterne gjerne bleve i de engang ansatte Familier, og den gamle Færgemands ældste Sön, Christoffer Robert Artman, havde for nogle Aar siden faaet Exspectancebrev paa sin Faders Tjeneste [3]. Den unge Eskildsen erholdt ogsaa i Efteraaret 1768, om just ikke endnu Löfte, saa dog noget Haab om Forvaltertjenesten [4]; i Begyndelsen af det næste

---

[1] Anlæggelsen af Östersbankerne ovenf. S. 134. Nu kom Sagen igjen frem ved Forespörgsel fra Plessen, hvorpaa Eskildsen den 7 Juni 1765 oplyste, at der ikke ved Jægerspriis var fornummet en eneste Östers, medens et Rygte havde talt om, at der fra Egholm og Eriksholm fangedes Östers, som solgtes i Holbek. Efterat Rentekammeret yderligere om denne Sag havde corresponderet med flere Amtmænd (Knuth, Barner), blev det d. 12 Juni besluttet at henlægge den. Saavel dette, som den tilintetgjorte Östersbanke, der er ansat paa Kröyers Kort midt i Issefjordens nordlige Bredning lige nordenfor Ourö, henviser til et ganske andet Sted end det, hvor man fra Jægerspriis havde forsögt at grunde en Östersbanke, og foranlediger snarere til at tænke paa et lignende Forsög, som efter Sigende skal være gjort fra Ledreborg i Jo. Ludv. Holsteins Tid.

[2] Giessings Tabell. II. 1, S. 42.

[3] See ovenf. S. 143 Not. 4.

[4] Design. ov. Kgl. Res. nævner dette Brev: Kongen lovede ved Vacance i Forvalter-Tjenesten „at ville have Naade for Forv. Eskildsens Sön", men fandt det betænkeligt at adjungere ham Faderen eller give ham Exspectance paa Tjenesten. — Det skeete dog siden.

Aar 1764 blev Christian Frederik Hofman ved sin Faders Död ansat som Fasanmester, og da den unge Christoffer Artman kort efter döde, fik hans yngre Broder Zacharias nogen Udsigt til at indtræde i hans Exspectance paa Færgen, ligesom hans efterladte Enke igjen giftede sig med Hofman [1]. Den kongelige Herres milde Sind sporedes ogsaa i de jægerspriisiske Forhold.

Frederik den Femtes Död og Christian den Syvendes Thronbestigelse den fjortende Januar 1766 syntes i Begyndelsen at skulle medföre store Forandringer for Jægerspriis; thi den unge Konge udtalte et saadant Forsæt, skjöndt han strax confirmerede Plessens og Eskildsens Bestallinger [2]. Men da Kong Christian kort efter sin Formæling selv havde besögt Jægerspriis, erklærede han den fireogtyvende December 1766 i en Skrivelse til Plessen, at Alting skulde forblive, som det var [3]. Det turde maaskee have været Stutteriet, der især havde behaget ham: thi i det fölgende Aar 1767 blev en ny Stald oprettet og en Löbebane indhegnet for de unge Heste [4]. Under

---

[1] Kirkeb. Jo. And. Hofmann blev begravet d. 2 Marts og Christof. Rob. Artmann d. 18 April 1764. Christ. Fredr. Hofmans Bryllup med Anne Margrete sl. Artmans Enke d. 7 Juli 1766, og deres förste Sön til Daaben d. 17 Juli 1767. Zach. Artman kaldes d. 7 Novbr. 1769 „den unge Færgemand." Kort efter fik han en bestemt Exspectance.

[2] Design. ov. Kgl. Res. Confirm. for Ghrd. Plessen som „Amtmand og Jægermester over Jægerspriis Amt d. 10 Marts 1766." Specif. over Doc. p. Jæg. Confirm. p. Eskildsens Bestalling 1766.

[3] Rentek. Arch. har denne Skrivelse, hvori det hedder, at Kongen havde forandret sin forhen angaaende dette Gods givne Resolution (denne har jeg ikke seet), at alt nu skulde forblive som i K. Frederik Vs Tid, og at han havde den Tiltro til Plessen, at denne vilde administrere Alting til Kongens Bedste.

[4] Design. ov. K. Res. Particulær-Kammeret communicerer d. 26 Jan. 1768 en Kgl. Resol., at Particulærkassen skulde ud-

Kongens Udenlandsreise höitideligholdtes Toaarsdagen efter hans Formæling, den ottende November 1768, paa Jægerspriis Gods, idet tvende Par paa denne Dag bleve viede og erholdt Brudegaver af Dronningen [1].

Efter Kong Christian den Syvendes Hjemkomst i Begyndelsen af Aaret 1769 [2] modtoge Jægerspriis's Betjente flere Beviser paa hans Tilfredshed. Strax derpaa erholdt den unge Eskildsen og den unge Zacharias Artman bestemte Tilsagn hver paa sin Faders Tjeneste [3], og i Sommeren fik Peder Andersen Fæstebrev paa sin Faders Mölle [4]. Stutteriet culminerede: det havde hundredeogfjorten Heste og sexten til atten uniformerede Staldfolk [5]. Men dette Stutterie medförte meget store Ud-

---

betale 656 Rd. til en Stalds „Transportering" og en Löbebanes Indhegning.

[1] Kirkeb. 1768, d. 8 Nov. bleve to Par ægteviede i Anledn. af Hds. Maj. Dronningens, Caroline Mathildes, Formælings Ihukommelse, og hun bestemte for hvert Par 30 Rd. Brudegave. Disse to Par vare Gaardm. Jacob Jensen copuleret med Pigen Birte Andersdatter i Lyngerup, og Gaardm. ibid. Anders Nielsen copuleret med Pigen Zidse Andersdatter.

[2] Ved samme Tid (d. 19 Januar 1769) gik en paa Godset bosat Catholik Marcus Werckmeister, udentvivl indkommen som hvervet Soldat, over til den lutherske Kirke. Kirkeb. 1767, Dom. 2 p. Epiph., 1769 d. 19 Jan.

[3] Design. ov. Kgl. Res. En Resol. af 31 Marts 1769 indeholder begge disse Exspectancer; dog skulde Artmans först indtræde, naar ogsaa den gamle Artmans Kone var afgaaet. Den unge Eskildsen var 1768 bleven Birkeskriver efter Hans Chr. Ellers Död. Den gamle Artman döde i Dcbr. 1769.

[4] Dette seer man af en Kgl. Approbation af 1 Mai 1816 paa Möllens Bortforpagtning i Aaret 1816, imod anden Erstatning for dens daværende Fæster, Jens Wilh. Meyer.

[5] Jægerspr. Stutteri-Böger, 1769 d. 1 Jan., nævne 18 sorte Hopper og 17 Kleppert-Hopper, 15 unge Hingster, 9 Hingst-Foler, 9 do. yngre og 5 Hingstföl, 6 unge Hopper, 9 do. yngre,

gifter; Udbyttet af dets Auctioner kunde visselig ikke dække disse[1], og i det fölgende Aar 1770 bröd Qvægsygen lös med en saadan Voldsomhed, at Hollænderi-Forpagtersken af halvtredsindstyve Köer kun reddede to[2]. Bestyrelsen af Jægerspriis svarede saaledes ikke til rigtigere landöconomiske Principer, og da Conseilets Oplösning i Slutningen af Aaret havde bragt Regjeringen ganske i Struensees Hænder, maatte det nödvendigviis komme til en Reform. Plessens uventede Död den fireogtyvende Januar 1771 fremböd en önskelig Leilighed dertil[3].

Det andet Afsnit af Jægerspriis's Historie i dette Tidsrum begyndte dermed; det omfatter kun et Par Aar, men er desto rigere paa Forandringer. Struensee synes ikke strax at have været enig med sig selv om Jægerspriis's Bestemmelse; han lod derfor indtil videre Particulær-Kammeret træde i Plessens Sted og de locale Betjente, fornemmelig Eskildsen, bestyre de löbende Forretninger. Men allerede den tiende April 1771 tog han sin Beslutning: Jægerspriis blev underlagt den ved Öders Bestræbelser nylig gjenoprettede Landvæsens-Commission[4]. Opgaven var derefter at sörge ikke for Kon-

---

12 do. endnu yngre og 14 Hoppe-Föl. Det er det störste Antal, der findes anfört i disse Böger. Jvfr. Dan. Atl. II. (1764) S. 320.

[1] Auction holdtes saaledes d. 14 Mai 1765 og d. 3 Mai 1769. Ved den sidste indbragte Salget af 14 Heste 2207 Rd. D. Cour.

[2] Skriv. fra Eskildsen til Particulærkammeret af 31 Marts 1771. To Köer og sexten Stykker Ungqvæg vare den eneste Levning.

[3] Hoffman, Dan. Ad. III. 288. 292.

[4] Skriv. fra Partic. Kam. til Gen. Landv. Com. af 11 April 1771 siger, at Kongen d. 3 April havde befalet, *at Particulær-Kammeret skulde overtage Opsigten over Jægerspriis for det förste, indtil der blev taget nærmere Forholdsregler med det derværende*

gens Fornöielse, men for Bondestandens Opkomst og Agerbrugets Forbedring.

Commissionen greb sit Hverv med den Iver eller Iilsomhed, der udmærkede Tiden [1]. Dagen efter modtog den alle Documenter, Regnskaber og Breve fra Particulær-Kammeret, og to Dage senere forlangte den af Eskildsen en udförlig Beretning om Godsets Tilstand. Eskildsen var forberedt derpaa: allerede den nittende April leverede han det Forlangte, tildeels endog oplyst ved historiske Efterretninger. Hans Sön og Medhjælper skulde derhos mundtlig give yderligere Forklaring [2].

Commissionen var strax paa det Rene med, at Natural-Tienden og Hoveriet vare Hovedgrunden til Böndernes maadelige Forfatning, og den overdrog Eskildsen den tredivte April at underhandle med dem om, hvad

---

Stutteri; men at Kongen derefter d. 10 April havde befalet, *at Land-Commissionen skulde overtage dette Gods.* Underskr. G. Linde. C. F. Heinemann. Men Eskildsen havde allerede för d. 3 April efter Plessens Död i alle Sager henvendt sig til Particulær-Kammeret, og endnu d. 10 April tilmeldt dette, at Gaarden formeentlig vilde kunne sælge 331 Tönder Korn, — samme Dag, da Forandringen blev besluttet.

[1] Medlemmerne vare: Khrre Christ. Ludv. Scheel-Plessen, Confr. Andreas Schumacher, Justitsr. Marc. Haggæus Höyer, Major Andr. Frdr. Pflueg, Prof. (Finantsr.) Geo. Chr. Öder og Cancelliеraad Gerh. Frdr. Carstens. — Til Commissionens Administrations-Historie paa Jægerspriis har jeg to vigtige Kilder fra Indenrigsm. Archiv: 1. Amts-Registranten, d. e. Registrant over alle udgaaende Breve, og 2. Amts-Journalen, d. e. Journal over de i Commissionens Möder til Forhandling fremlagte indkomne Breve, begge fra 1771 til 1773. Disse to Kilder og en Deel særlige Documenter give meget mere Materiale, end her passende kunde benyttes.

[2] Amts-Journ. d. 11 og 27 Apr. 1771. Amts-Registr. d. 13 April 1771. Eskildsens to Beretn. af 19 Apr. om Hovedgaard og Böndergods; den sidste efter Jordebogen af 1733 med senere Forandringer er oftere i det foregaaende benyttet.

de vilde give i Forpagtning af Hovedgaardens Tiender og Avling [1]. Selv henvendte den imidlertid sin Opmærksomhed paa de tvende kostbare Fornöielses-Anstalter, Fasaneriet og Stutteriet, og den ansaae begge for lidet passende med det nye System. Fasaneriet blev derfor strax nedlagt [2], og Fasanmester Hofman anviist en nyttigere Virksomhed ved som Gartner at anlægge Plantager og opelske Frugttræer i den forrige Fasanhave [3]. Stutteriet ventede en lignende Skjæbne.

Saa hurtigt end Commissionen arbeidede, troede den dog, at det vilde lette Forretningsgangen, naar denne paa begge Sider var betroet til en enkelt Mand. Efterat Commissionen derfor den ellevte Mai 1771 havde forelagt Kongen sin Plan og erholdt Resolution paa samme [4],

---

[1] Amts-Registr. d. 30 April 1771.

[2] Selve Befalingen har jeg ikke seet; men en Skrivelse fra Fasanmester Hofman til Commissionen, dateret d. 4 Mai, viser, at Fasaneriet allerede da var ophævet, og at Fasanerne bleve udsatte, for at blive vilde.

[3] Amts-Journ. d. 23 Octbr. 1771. Amts-Regist. 1773, 27 Marts. Der blev anlagt en Bomskole, og Höyer befalede at dele Fasanhaven i fire Qvarterer. Hofman kaldes nu oftest Gartner ved Fasanhaven, medens Povelsen havde den egentlige Gartner-Tjeneste.

[4] Indenrigsm. Arch. har fölgende „Extract aus der allerunterthänigsten Vorstellung der General-Landwesens-Commission d. d. 11 May, 1771. I. Da die General-Landwesens-Commission vermuthet, dass es Sr. Königl. Majt. Allergnädigster Wille sey, dass auf dem Guthe Jægerspriis der nemliche Plan ausgeführet werden solle, den man in Ansehung der Antwortschau- und Wordingborgischen Districte zum Augenmerk hat, so hält sie es doch nicht für gerathen, eine Eintheilung der Hoffelder zum Etablissement neuer Familien sofort und mit Force zu veranstalten, aus Furcht, es möchten die Ländereien, in Ermangelung einer hinlänglichen Anzahl Familien zu diesem Guthe und bemeldten Districten, ihren Werth verlieren; und sie muss es daher Sr. Königl. Majt. Ermessen anheim stellen, ob nicht die Verbesserung des Zu-

vedtog den under eenogtredivte Mai, at et af dens Medlemmer, Justitsraad Marcus Haggæus Höyer, skulde have den specielle Inspection, og at Eskildsen alene skulde

standes der Bauren auf diesem Guthe zuforderst zur Hand zu nehmen sey, welches auch sofort geschehen kann, wenn ihnen auf eine gewisse Zeit die Hoffelder, gegen eine gewisse jährliche Abgabe, in Pacht gegeben und sie zugleich angehalten werden, unter Aufsicht der Commission, an der Verbesserung ihrer eigenen Landwirthschaft zu arbeiten; mitlerweile würde sich denn nach und nach ein und anderes Stück von den Hoffeldern, ie nach dem solches dazu bequem erachtet wird, zum Behuf neuer Landleute einrichten lassen. — Ferner wird zu Sr. Königl. Majt. Allergnädigsten Resolution verstellet: 1) Welchergestalt es mit dem Schlosse und Garten zu Jægerspriis gehalten, und 2) ob die dortige Stutterey nicht eher ie lieber eingehen solle, da deren Unterhaltung bey dem gegenwärtigen grossen Futter-Mangel den Bauren hindert, sein Vieh zu versorgen, und zu solchem Behuf ansehnliche Hoffelder liegen bleiben müssen, die doch zum allgemeinen Besten zu Korn- und Saat-Feldern eingerichtet werden könnten. Sollte inzwischen diese Stutterey etwa nach einem andern Orte gebracht werden, so wünschet die Commission 5 oder 6 Hengste zu erhalten, um den Bauren so wohl auf dem Guthe als auf den andern beiden Districten eine gute Zucht von Pferden verschaffen zu können. (Med Kongens egen Haand: *Ap. u. die Stutterey wird, so bald die Umstände erlauben, weggenommen werden u. die Hengste sollen geliefert werden, beyder Puncte wegen kann man an den Oberstuttmeister schreiben*). II. Da Se. Königl. Majt. einen von der Commission vorhin geschenen Vorschlag Allergnädigst zu approbiren geruhet haben, welcher dahin gerichtet war, dass so viele tüchtige Landmesser angenommen werden möchten, als man bedarf, damit solche gegen billige Bezahlung die vorfallende Landaufmessungen verrichten könnten, ohne dafür eine gewisse Gage zu geniessen, so sind nun nachfolgende Personen von dem Professor Hee und dem Ober-Landmesser Bugge examiniret und zu gedachter Verrichtung geschickt befunden worden: Marcus Westerholdt, Friederich Flor, Henrich Lundt, Johann Cold Frimann, Iwar Andreas Roggert, Joachim Friederich Lütken, Johannes Schyt, Ole Munck, Arent Nicolai Aasheim und Peter Wiborg. Es wird derowegen zu Sr. Königl. Majt. Allergnädigsten Resolution verstellet, ob diesen Personen 1) Bestallungen bey der Rente-Cammer ertheilet, 2) ihnen für iede 14000 □ Ellen, die sie nach der Commission Anweisung

have det hele Regnskabs- og Kassevæsen, altsaa overtage ogsaa Forstkassen fra Weinschenck [1]. Imidlertid kom Eskildsen overeens med Bönderne först om Tienden og siden om Hovedgaardens Avling [2], og Commissionen tövede ikke med at overdrage dem begge, Naturaltienden den femtende Juni, den hele Höst paa Hovedgaardens Marker den sextende Juli 1771, Alt imod en bestemt Forpagtnings-Afgift deels i Penge, deels i Korn [3]. Derpaa blev Stutteriets Skjæbne afgjort: den tiende September fremlagdes i Commissionens Möde en Kabinetsordre fra Struensee, der befalede at ophæve Stutteriet paa Jægerspriis og aflevere dets Inventarium til Stutteriet paa Frederiksborg. Eskildsen skulde udföre denne Befaling; han overlagde derefter med Commissionen, hvorledes de forretningslöse

---

aufmessen werden, 12 β als einen Mittel-Preiss nach der Maasse, als die Arbeit grössere oder geringere Schwierigkeit mit sich führet, bezahlet, und endlich 3) ihnen freie Mess-Instrumenten zugestellet werden sollen, die sie aber, als Inventarien-Stücke, zu seiner Zeit wieder zurück zu liefern hätten. — (Med Kongens egen Haand: *Es sollen hiezu officiers genommen, ausser ihrer Gage Dieten Gelder oder Gratificationen gegeben u. deswegen an die Generalitet geschrieben werden. Chr.*) Dette blev dog senere forandret; thi d. 15 Juni blev Schyth udnævnt til Landmaaler.

[1] Amts-Registr. d. 31 Mai 1771. Höyer var ogsaa Commissionens Danske Secretair ligesom Carstens den Tydske.

[2] En Skriv. fra Eskildsen til Amtm. Gram af 1 August 1771 lærer, at han havde sluttet Accorderne om Tienden d. 21 Mai og om Hovedgaardsavlingen d. 21 Juni, egentl. undertegnet af 96 Gaardmænd d. 25 Juni.

[3] Amts-Registr. 1771, d. 15 Juni og 16 Juli. For Tienden gave de 9 Mark pr. Td. Hartkorn. Hovedgaardens Sæd overlodes til Höstning og lige Deling for 270 Td. 6 Skp. Rug, 48 Læs Langhalm, 110 Td. 2 Skp. Byg, 110 Td. 6 Skp. 1 Fdr. Havre, 82 Td. 4 Skp. 3 Fdkr. Boghvede, 115½ Læs Foderhalm; Höet af Krabbedam 34 Rd. 4 ʄ, af Leergravsmark 24 Rd., af Ballemose og Kongens Enghave 46 Rd. 1 ʄ og af yderste Hestekobbel 26 Rd. 4 ʄ.

Stutterifolk for Fremtiden skulde anvendes og lönnes[1]. Ogsaa Hollænderiet nedlagdes[2].

Landvæsens-Commissionen forsömte hellerikke at tage sig af Jægerspriis's store Skove og Fiskerier. Skovene bestyredes nærmest af Weinschenck og de ham underordnede Skovfogeder, af hvilke den ovennævnte Bierschenck var död i Sommerens Löb, og Commissionen sögte at værne om dem ved skjærpede Straffe for Skovtyverier[3]. Fiskeriet dreves baade i Stranden og i Dammene: hiint blev bortforpagtet til Skovfoged Ole Stær, men dette bestyredes for Kongens Regning, og den store Krabbedam, der havde Karper og Karudser, skulde i Efteraaret 1771 oprenses[4]. Færgebroen ved Jægers-

---

[1] Amts-Journ. d. 10 Sept. og 11 Octbr. 1771. Amts-Registr. d. 14 Septbr. 1771.

[2] Det var egentlig tilintetgjort ved Qvægsygen, og d. 14 Novbr. 1771 (Amts-Journ.) fremlagdes Ansögning fra Forpagtersken Anne Kirstine afg. David Jensens, om at den eneste Ko af det nedlagte Hollænderie maatte skjænkes hende og om en liden Pension. Fra den Tid af var der aldeles ingen Brug for Gaardens Hö til Hollænderiet, og det blev enten forpagtet til Bönderne eller solgt ved Auction.

[3] En Liste over Lönninger i Juli 1771 nævner fem Skovfogeder: Hans Jensen, Hans Caspar Graner, Bierschenck, Ole Hansen Stær og Christen Pedersen. See ovenf. S. 140 Not. 4. Kirkeb. *1771.*, *Dom. 9 p. Tr.* (21 Juli) *blev Joh. Adam Bierschenck, Skovfoged i Lundehuset, begravet, gl. 69 Aar. Denne er alene bekjendt for sit narriske Levnet, det han brugte hos Kongen og hver Mand til en skiden Fordeel, og hvormeget han end vandt derved til en Tid, döde i Usselhed, Armod og Elendighed.* Efter Bierschenck fulgte Joh. Jac Andersen. — Som Expl. paa haarde Straffe for Skovtyveri kan nævnes, at 1771 i Septbr. en Kone maatte staae i Gabestokken 1 Time ved hver af Amtets to Kirker, naar Folk gik ind, og med en Seddel paa Brystet, hvorpaa stod: „For Skovtyveri." En Bonde, som havde hugget en lille kroget Eg, skulde gaae to Timer i Spansk Kappe ved Draaby Kirke om Söndagen.

[4] Amts-Journ. 1771, 23 Octbr. og 1772, 13 Marts. Amts-

priis - Siden led til samme Tid meget ved Höivande og trængte til at istandsættes [1].

Skjöndt General-Landvæsens-Commissionen var kaldet til Virksomhed af Struensee, overlevede den dog hans Fald den syttende Januar 1772; men den mistede Öder, og dens Anseelse var kjendelig brudt. Den refererede vel umiddelbart for Kongen, og den modtog Beretninger fra Betjentene paa Jægerspriis; men nye indgribende Foranstaltninger befattede den sig ikke mere med. Den vidtlöftige Opmaaling af Godset var dengang saagodtsom fuldendt, især ved Landmaalerne Johannes Schyth og Frederik Ditlev Flor [2]. Eskildsen sögte at skaffe Bönderne Præmier for opsatte Steengjærder, forhandlede aarlig med dem om Tiendens og Hovedgaards-Avlingens Forpagtning og besörgede iövrigt det hele Regnskabsvæsen [3]. Weinschenck, der i samme Vinter giftede sig anden Gang [4],

---

Registr. 1771, 23 Novbr. Oprensningen af Krabbedam skeete först i næste Aar 1772.

[1] Amts-Journ. 1771, d. 2 Dcbr.

[2] Amts-Journ. 1772, 3 Jan. og 5 Marts: Regning fra Schyth for Opmaaling af Gierlöv, Landerslöv og Lyngerup; fra Flor for Draabyerne, Krabbedamsvang, Leergravsmarken, Kongens Enghave, Ballemose, en Deel af Torslöv, Indhegningen, Röddingen, Kulsviermarken og Kalve-Engen. Nu opmaalte de Skovene.

[3] Amts-Journ. 1772, 23 Jan. og 24 Juli. Bönderne fik Tienden for 9 Mk. af Td. H. K., men de fik ikke Avlen, der sattes til Auction. Amts-Registr. 1772, 15 Aug. og 1773, 6 Marts.

[4] Kirkeb. 1770, d. 3 April begravedes Weinschencks förste Kone (födt Petersen), med hvem han havde tre Döttre. I en Skriv. af 9 Marts 1772 undskyldte han sin Udeblivelse fra en Klapjagt, fordi han havde været i Soröe for at holde Bryllup. Han ægtede Alette Ovidia Wemmenhöy (saaledes kaldes hun i Draaby Kirkebog 1777 d. 22 Juli, da hun blev begravet, men Erslew III. 479 kalder hende Anna Margrete: eller er det maaskee to forskjellige?), udentvivl en Sösterdatter af Prof. Andr. Schytte, og havde d. 11 Dcbr. s. A. sin ældste Sön Geo. Frederik til Daaben.

forestod Skovningerne og Jagten, bortskjöd Rovfugle og leverede hver Uge Vildt deels til Hofholdningen, deels til Höyer, der paatog sig at sælge det[1]. Hofman skjöd ligeledes Rovfugle, dyrkede Fasanhaven og forædlede Frugttræer[2]; men da han i Efteraaret 1772 uden speciel Tilladelse havde gjort nogle Indkjöb for denne Have, dömte Höyer ham til selv at betale disse[3]. Paa lignende Maade maatte ogsaa Chirurg Hempel selv betale den til Bönderne brugte Medicin, naar den oversteg en forud anviist Sum[4]. Thi Commissionen holdt stræng Justits over Betjentene, og det var maaskee tildeels paa Grund deraf, at Weinschenck i Januar 1773 sögte Skovridertjenesten paa Frederiksborg, som han dog ikke erholdt[5]. Den synes overhovedet at have regnet paa sin Bestyrelses Varighed[6].

Men Höyer döde i Februar 1773, efterladende sig fra sin Bestyrelsestid en Gjæld paa meer end halvtrediétusinde Rigsdaler, som han havde modtaget deels af Plessens Bo, deels for solgt Vildt fra Jægerspriis,

---

[1] Amts-Journ. 1772, 15 Febr. og 1 August. Amts-Registr. 1773, 30 Januar.

[2] Amts-Journ. 1772, 15 Febr.

[3] Amts-Registr. 1772, 31 Octbr. Han havde kjöbt Lavendeler for 31 Rd. 1 ₰ 8 ß; men „*det blev for hans egen Regning og Commissionen aldeles uvedkommende.*"

[4] Amts-Registr. 1773, Marts. Hempel havde 100 Rd. aarlig at disponere over til Medicin; oversteg han dette, gik det for hans egen Regning.

[5] Amts-Journ. 1773, d. 9 Jan. fremlagdes i Mödet Weinschencks Ansögning, som blev anbefalet. Nyerup, Lit. Lex. S. 647, siger, at han siden blev Livtjener hos K. Frederik VI.

[6] Saaledes udtalte den endnu d. 9 Febr. 1773, da sex Gaarde skulde bortfæstes, meget stærkt sine Reform-Planer, og betingede sig i Fæstebrevene, at Bönderne skulde rette sig derefter. Eskildsen sendte Com. d. 5 Marts s. A. nitten nye Fæstebreve.

Antvorskov og de Vordingborgske Domæner[1], og et Par Maaneder efter ophævede Kongen hele General-Landvæsens-Commissionen og lagde Domænerne igjen under Rentekammeret. Commissionen underrettede selv den fireogtyvende April 1773 Eskildsen og Weinschenck derom[2] og befalede begge nogle Dage senere, at overlevere Godset til Rentekammerets Befuldmægtigede, Secretair og Revisor i Kammeret Rasmus Hansen og Inspectör over Colonierne paa Randbölhede Rasmus From[3]. Overleveringen skeete den ottende og niende Mai, og Overleverings-Acten blev undertegnet den förste Juni[4]. Men — da var Jægerspriis Gaard og Gods allerede ikke mere under Rentekammeret.

8. Hvad der nemlig siden General-Landvæsens-Commissionens Ophævelse udentvivl havde været paatænkt, det blev udfört den syttende Mai 1773[5], idet Kongen overdrog Jægerspriis Gaard og Gods til sin Broder Arveprinds Frederik paa dennes Livstid. Faa

---

[1] Amts-Registr. 1773. Den 10 April skrev Com. til Hof- og Stads-Retten, at Höyer skyldte 1500 Rd. som modtagne efter Plessen, og 1068 Rd. 62 β for solgt Vildt. Höyer döde d. 9 Febr. (Worm's Lex.), men var da netop udtraadt af Com. og faa Dage i Forveien udnævnt til Amtmand over Bövling og Lundenæs Amter i Ribe Stift.

[2] Amts-Registr. 1773, 24 April. Denne Skrivelse fra den ophævede Commission er undertegnet af Pflueg og Carstens og parapheret af Næsted.

[3] Denne Skrivelse af 29 April 1773 ender Amts-Registranten.

[4] Indenrigsm. Arch. har de ved denne Overlevering forfattede udförlige Acter, der igjen lagdes til Grund ved den fölgende Overlevering til Arveprindsen og give rige Materialier til Jægerspriis's daværende Statistik.

[5] Gavebrevet selv har jeg hidtil ikke seet, men denne dets Datum finder jeg i en senere Forestilling fra Rentekammeret af 4 Juni 1777, som nedenfor oftere vil blive benyttet.

Dage efter befalede Kongen derhos, at Slottet skulde sættes i fuldkommen Stand og tiltrædes den förste Juli[1]; men Overleveringen blev dog udsat til den sextende Juli, da Prindsens Kæmmerer, Geheimeraad Grev Jörgen Scheel, personlig indfandt sig paa Jægerspriis tilligemed Bygmester Anthon, der skulde gjöre Overslag til Bygningernes Istandsættelse[2]. Den gamle Forvalter Laurids Eskildsen overleverede nu Alting ganske efter den af ham og Skovrider Weinschenck nylig i Foraaret optagne Beskrivelse, der indeholdt en lærerig Skildring af Jægerspriis i topographisk og statistisk Henseende[3].

Denne Beskrivelse angik for det förste Hovedgaarden og hvad dertil hörte. Slottet selv bestod af trende Flöie med blaa Tagsteen og Jordbroer over Graven mod Syd og Vest. Den söndre Flöi, som K. Christian den Fjerde havde ladet opföre ved Oluf Bilde, og Frederik den Femte som Kronprinds senere havde prydet med to mindre Taarne[4], var indrettet nærmest for Hofetatens Herrer og

---

[1] Rescr. t. Cancelliet af 22 Mai ifölge samme Rentekammer-Forestilling.

[2] Rentek. Arch. har Overleverings-Forretningen, hvori det bl. a. hedder, at Arveprindsen skulde tiltræde d. 1 Juli 1773, at Eskildsen ved Skrivelser fra Kammeret af 9 Juni og fra Grev Scheel af 11 Juli var bemyndiget og opfordret til at forestaae Afleveringen, og at Scheel d. 16 Juli var tilstede, tilligemed den kongl. Bygmester. Grev Jörgen Scheel til Gammel-Estrup var en Sönnesöns Sön af Geheimeraad Christen Skeel, den saakaldte „rige Skeel." Hoffm. Dan. Ad. I. 46.

[3] Da denne Beskrivelse er den sidste, jeg har indtil den nyeste Tid, og da Arveprindsens Periode saa at sige afslutter de historiske Mærkværdigheder, skal jeg meddele et Uddrag deraf saa sammentrængt, som det har været muligt. Alt det fölgende er grundet paa denne Overlevering af 1773.

[4] See ovenf. I D. S. 102. II D. S. 119 Not. 2. En Afbildning af Slottet haves i Thurahs Vitruv. Tom. II Tab. 91. Texten dertil (S. 164—65) er uden Betydning.

Damer; den östre Flöi, bygget af K. Christian den Sjette [1], indeholdt i nederste Etage Kongens og Dronningens Gemakker med Udgang til Haven og i anden Etage Overhofmarschallens Leilighed med Rosen og Marschalstaffelet; den nordre Flöi bestod af en ældre og en nyere Deel: hiin, det gamle Abrahamstrup, tre Stokværk höi, med det store Taarn, havde mange Værelser for Herrernes og Damernes Betjente, for Pagerne og deres Hovmester; denne, opfört af K. Frederik den Femte [2], var oprindelig bestemt for Kronprindsen, men nu af Fugtighed ödelagt og ubeboelig. Öconomie- og Lade-Bygningerne laae udenfor de to Slotsbroer. Ligeoverfor den vestlige vare Kjökkenhuset, Bageriet, Conditoriet og deslige [3]; ligeoverfor den sydlige Bro var en stor Gaardsplads, indesluttet af Ladegaardens östlige, sydlige og vestlige Længer, hvori fandtes deels Boliger for adskillige Betjente, deels Stutteristalde, Tærskeloer og lignende [4]. Udenfor hele denne Slottets og Ladebygningernes Kreds laa vestenfor Kjökkenhuset en Ridebane og vestenfor Ladegaarden en af tre Længer bestaaende Hollænderigaard for Hollænderen, Qvæget og de dertil hörende Heste [5]; og rundtomkring fandtes en Deel særlige Huse,

---

[1] Ovenf. S. 88—89.

[2] Ovenf. S. 118—19. Denne Tilbygning bestod af 10 Fag imod den vestlige Ende.

[3] Kjökkenhuset var 15 Fag paa een Etage. Til samme var bygget 14 Fag Bindingsværk til Proviantkamre og Slagterhuus, og ved Kjökkenhusets söndre Ende var en Bygning paa 26 Fag Bindingsværk, hvori Bagerovn og Bolig for Bageren, Hofskriveren, Proviantskriveren, Conditoren, Hoffoureren og Kammerlaquaien.

[4] Den östlige Længe var 59 Fag ud imod Gaarden foruden Baghusene; den sydlige var 44 Fag med 22 Gulv, Tærskelo og Porte; den vestre var 58 Fag, i hvis nordre Ende den forrige Forpagterbolig.

[5] Hollænderigaardens ene Længe var 21 Fag med fire Rader til Qvæget (116 Höveder); nordre Længe var 23 Fag med Hestestald

hvori deels Thingstuen, deels enkelte Betjente, saasom Lægen, Birkeskriveren[1] og mange Pensionister, vare anbragte[2].

Hovedgaardens Have, Slotshaven, udbredte sig om Slottet mod Nord og Öst. Nærmest var den egentlig Lysthave med Alleer, to Damme og en Urtehave; længere ude mod Nord fulgte den i Prinds Carls Tid fra Nedredraaby indtagne Lystskov, Indhegningen kaldet[3], gjennemskaaren af Veie, og yderst mod Nord endelig den forrige Fasanhave, nu en Frugthave, hvorved Hofman var Gartner, samt en Skydebane.

Hovedgaardens Marker, alle sandige eller skarpe, tildeels med Kratskov og Mose, vare nu elleve i Tallet, nemlig de tre store, Krabbedamsmark, Leergravsmark og Kulsviermark med Röddingen, hver paa fiirsindstyve til hundrede Tönder Land; dernæst de trende forhenværende Stutterimarker, Rydekobbelet, Nyvangsmarken[4] og Hestekobbelet, hver lidt meer end halv saa stor som hine; fremdeles de tre store Græsnings- eller Höalsets-Marker,

---

og Remisser; vestre Længe 21 Fag med fire Porte ud til Markerne og en Beboelsesleilighed for den forrige Hollænderiforpagterske Mad. Jensen.

[1] See ovenf. S. 120 not. 1. Endnu var Jo. Melchior Hempel Chirurg siden 1758.

[2] Til denne Beskrivelse over Bygningerne sluttede sig en vidtlöftig Specification over Inventariet i alle Slottets og Ladegaardens Afdelinger, ja endog i Gierlöv og Draaby Kirker. Jeg tör ikke nærmere gaae ind derpaa og finder hellerikke Noget sær mærkeligt, medmindre det skulde være i Dronningens Forgemak „et Skilderi med forgyldt Ramme og Glas for, som Hendes Majestæt selv har gjort."

[3] Ovenf. S. 97. I Indhegningen fandtes to Iskjældere, hvoraf den ene var den 1744 opdagede Jættestue.

[4] Nyvangsmark blev for to Aar siden opbrudt og besaaet med Boghvede, og i sidste Aar med 40 Td. Rug samt $17\frac{1}{2}$ Td. Havre.

Kohaven, Stæren og Studehaverne [1], alle med nogen Engbund og Ellemose; endelig de to nye Marker, Ballemosen, der for tretten eller fjorten Aar siden var bleven indtaget, og et betydeligt Vænge, der for et Par Aar siden blev omdannet til en Rugmark [2]. Den aarlige Udsæd var gjerne firsindstyve til hundrede Tönder Rug, halvtredsindstyve Tönder Byg, tredsindstyve til halvfjerdsindstyve Tönder Havre, hvoraf Rugen i Almindelighed gav fire, Bygget og Havren tre Fold. Höavlen indbragte henved sextenhundrede Læs, men siden Qvægsygen havde Hollænderiet været aldeles ophævet.

Hovedgaardens Skove vare fornemmelig de tvende store Skovmasser: den anseelige Hornsved, ogsaa kaldet Nordskoven eller Fælledskoven, og Lundeskoven. Men dertil kom otte mindre Skove eller Plantager: först den nysnævnte Indhegning og Plantagen udenfor Slotshaven [3] paa begge Sider af Alleen; dernæst de tre fra Kohaven indtagne Plantager, Anders Stærs, Laurs Kaas's [4] og den

---

[1] Kohaven var for en stor Deel indtaget til Skovplantning. Stæren var fordetmeeste Enge og Moser. I Studehaverne stod en Hestestald paa 16 Fag og en Hingstestald paa tre Fag, som nu ikke brugtes.

[2] Ballemosen, ved Siden af Leergravsmarken, var optaget til Eng i Aarene 1761—63. Vænget var inddraget fra Fælledskoven 1771 og först besaaet med Boghvede, siden med Rug, og Hösten deraf overladt til Skovboligerne imod at svare „det fjerde Korn," d. e. det firdobbelte af Udsæden. — Alt dette Hovedgaardens umiddelbare Tilliggende stod for 113 Td. 3 Skp. 3 Fdk. Hartk. Ager og Eng, uden at regne de nitten forhen nedlagte Skovboliger med 39 Td. 3 Fdkr., Skovridergaarden med 14 Td. 4 Skp. 1 Alb. og Præstegaarden med 12 Td. 3 Skp.

[3] Her var plantet 300 Grantræer og 15000 unge Ege, alt indhegnet.

[4] I Anders Stærs Plantage fandtes Ege, Böge, Graner, Lærketræer, Ypern i smuk Væxt; den var gjennemskaaren af Alleer paa langs og tværs. I Laurs Kaas's Plantage var en mindre, kaldet

ny for to Aar siden anlagte; endelig de mindre Skovpartier i Koblerne, i Stæren og i Studehaverne. Saavel Skovene som Markerne vare allevegne indgjærdede, paa henved halvsyvende tusinde Favne med Steendiger, Resten endnu kun med Jordvolde [1].

Til Hovedgaardens Herligheder hörte de tvende Kirker i Gierlöv og Draaby [2]. Den eiede Möllen og Færgen [3], en Vildtbane og Fiskerier. Vildtbanen strakte sig uden Fællig over hele Godset, desuden for Kronvildt over noget af Svanholms og Overbergs Tilliggende, og som en Fælledsjagt, naar Herskabet selv var tilstede, over Skullelöv Mark [4]. Fiskerierne vare derimod ubetydelige: den oprensede Krabbedam havde igjen faaet Karudser, men de övrige Damme vare tilgroede, og Strandfiskeriet var deels bortforpagtet, deels frigivet for Godsets Bönder [5].

Kongens Plantage, anlagt 1744—45, med anseelige Ege. See ovenf. S 118 not. 3.

[1] Beskrivelsen angiver ganske bestemt 6396 Favne Steendiger. — Det hele Skovskylds-Hartkorn var 86 Td. 2 Fdk. 2 Alb.

[2] Tienderne vare saaledes matriculerede: Gjerlöv Kongetiende 44 Td. og Kirket. 46 Td. 1 Skp. Draaby Konget. 25 Td. 2 Skp. og Kirket. 25 Td. 2 Skp. Præsten havde for sin Livstid overladt sin Tiende til Jægerspriis for 3 Mark af Td. Hartkorn. Siden 1771, da der ingen Besætning var paa Gaarden, havde Bönderne havt Tienden, Konge- og Kirketienden for 5 Mark, Præstetienden for 3 Mark af Td. H. K., altsaa alle tre Tiender for 8 Mark, og i Aaret 1772 for 9 Mark.

[3] Færgegaarden bestod af 4 Længer, ialt 54 Fag; dens Vænge var ikke matriculeret. Den 600 Alen lange Bro vedligeholdtes af Jægerspriis, medens Broen paa den modsatte Side vedligeholdtes af Frederiksborg Amt.

[4] Vildtstanden ansloges til 400 Stykker meest Daavildt, foruden Harer og Fuglevildt.

[5] See ovenf. S. 156. De fire Fiskedamme vare: Krabbedam, Lille Krabbedam nordfor samme, Skovsöen i Fælledskoven og Andekjær udenfor Skovsöen. — Strandfiskeriet var især ved Alholm med et Bundgarns-Stade.

Beskrivelsens anden Deel skulde give Oplysning om Böndergodset; men den indskrænkede sig i Hovedsagen til en Jordebog, grundet paa den ældre fra 1733 med Tilföielse af de senere Forandringer, og den er mindre udförlig end de ovenfor meddeelte Efterretninger af denne Art [1]. Hovedgaardstaxten og Tienderne vare ganske som i de tidligere Jordeböger. Böndergodset bestod af de tvende Sogne, Draaby og Gierlöv. Til Draaby Annex-Sogn hörte Övre-Draaby og Nedre-Draaby samt de paa Hovedgaardstaxten anlagte Skovboliger og Möllen [2]. Övre-Draaby, indhegnet med totusind tohundrede og sexoghalvfemtsindstyve Favne Steendiger, havde tretten Gaarde, Præstens Annexgaard iberegnet, og nu atten Huse, hvortil Udstykningen af den forrige Degnejord [3] især havde bidraget. Nedre-Draaby, indhegnet med totusind tohundrede og toogtyve Favne Steendiger, havde sexten Gaarde og nitten Huse. Skovboligerne, afdeelte fra Fælledskoven ved firetusind femhundrede og nitten Favne Steendiger, bestode nu af treogtyve Gaarde [4], hvoraf Kulhuusgaarden paa sex Tönder Hartkorn, de övrige hver paa to eller halvtredie, og toogtyve Huse, hvoraf to havde Hartkorn; men Tienden var dem skjænket som Erstatning for den

---

[1] Man sammenligne Jordebögerne af 1680 S. 7 fg., af 1693 S. 29 og 1733 S. 97—98. Den sidstnævnte stemmer ret vel med denne, og man vil der finde Hartkornet m. m. angivet, som desaarsag her forbigaaes.

[2] De til samme Sogn hörende Krabbedamshuse (Skovfoged Hans Caspar Graners, Skoleholder Anders Möllers, Maler Lars Korendrups og Hofsmed Jens Hansens) vare ikke satte i Hartkorn, men svarede blot Arbeidspenge.

[3] Var, da Draaby Degnekald blev annecteret til Gierlöv, udlagt til sex nye Huse, der vare bortfæstede den 7 Octbr. 1763. Mads Kaare var nu Sognedegn i begge Sogne.

[4] Nemlig 5 ældre Skovboliger, 6 Slagelsegaarde, 3 Troldrækkegaarde, 3 Skaaningegaarde, 2 Hjortegaarde, 3 Bakkegaarde og Kulhuusgaarden.

Skade, som de lede af Vildtet. Veirmöllen stod for syv Skjæpper og et Fjerdingkar Hovedgaardstaxt[1]. Til Hovedsognet Gierlöv hörte Byerne Gierlöv, Törslöv, Landerslöv og Lyngerup. Gierlöv, indhegnet med fjortenhundredeogtyve Favne Steendiger, havde tretten Gaarde foruden Præstegaarden og det ikke skyldsatte Degnehuus. Törslöv, indhegnet med nittenhundrede og niogtredsindstyve Favne Steendiger, havde sexten Gaarde og nu sex Huse, hvoraf de tre stode for lidt Hartkorn. Landerslöv, indhegnet med totusind femhundrede og otteogfiirsindstyve Favne Steendiger, opförtes nu med tolv Gaarde og fem Huse[2]. Lyngerup, indhegnet med nihundredeogniogfyrgetyve Favne Steendiger, havde syv Gaarde og nu ti Huse, der tilhörte Jægerspriis, foruden en Deel Universitetet tilhörende Gaarde, hvoraf Jægerspriis alene nöd Tiende, ligesom nogle til Krogstrup Sogn hörende Gaarde svarede Tiende til Svanholm[3]. Alle Byerne havde hver tre Marker i Fælledsskab, hvoraf de to dyrkedes, den tredie laa til Fælled; thi Trevangsbrug var den almindelige Dyrkningsmaade. Alle græssede om Sommeren deres Qvæg paa Hovedgaardens Skov, indtil det efter Hösten kunde indtages paa Byens Mark og Enghave, forsaavidt den havde Eng. Bönderne havde ingen Skov og kun liden Törv.

Endelig overleveredes til Grev Scheel ogsaa Gaardens Archiv[4], hvis for Öieblikket vigtigste Stykke var det for tretten Aar siden givne Lönnings-Reglement, hvori vel

---

[1] Herefter bedes Trykfeilen rettet S. 30.

[2] Jordebogen af 1733 anförer 17 Gaarde og 6 Huse. Naar og hvorledes Antallet er blevet formindsket, har jeg ikke fundet.

[3] Universitetet eiede her 18 Td. 1 Skp. 1 Fdkr. H. K., som laa til Corpus Typographi, og Svanholm eiede Tienden af 16 Td. 4 Sk. 3 Fdkr. H. K., som laa under Krogstrup Sogn.

[4] Specificationen over Actstykkerne udgjorde 76 Noo., og er oftere i det Foregaaende anfört. Lönnings-Reglem. af 1760 ovenf. S. 139—40 not. 4.

nogle Udgifter vare bortfaldne, men nye traadte i deres Sted[1]. De hidtil værende Betjente forbleve alle i deres Stilling: Forvalter Eskildsen og hans adjungerede Sön Hans Henrik, Skovrideren Frederik Wilhelm Weinschenck, de to Gartnere Jörgen Frederik Povelsen og Christian Frederik Hofman samt en stor Mængde gifte og ugifte Tjenestefolk og Pensionister af begge Kjön. Schack August Steenberg var fremdeles Sognepræst, Stephen Bang Birkedommer[2], den unge Eskildsen Birkeskriver, Hempel Læge, Zacharias Artman Færgemand. Möllen var bortfæstet til Peder Andersen og Hustru Elisabeth Faye.

Strax efterat Scheel havde overtaget Jægerspriis, udgik til Rentekammeret den tyvende Juli 1773 angaaende Slottets Istandsættelse en ny Cabinetsordre, nu forøget med det Tillæg, at det ligeledes skulde möbleres[3]. Rentekammeret overdrog Omsorgen derfor til Stadsbygmester Rosenberg, der i August personlig kom til Jægerspriis og traf de forelöbige Foranstaltninger, hvis Udförelse vel maatte opsættes til Foraaret[4]. Men i Slutningen af Aaret,

---

[1] See ovenf. anf. St. Iflölge Eskildsens Opgivelse d. 31 Mai 1773 var i Perioden 1760—73 fölgende Udgifter komne til: 172 Rdlr., 6 Td. Rug, 6 Td. Byg, 10 Td. Havre, 4 Læs Hö, 6 Læs Halm og Græsning til 2 Köer. Derimod vare fölgende Udgifter bortfaldne: 520 Rd. 69 Skill., 12 Td. Rug, 11 Td. Byg, 20 Td. Havre, 36 Læs Hö, 55 Læs Halm, Græsning til 10 Heste og 14 Köer. — Blandt Udgifter anföres ogsaa under No. 37 den Erstatning, som var tillagt 16 Gaardmænd i Nedre-Draaby for den af Prinds Carl under Hovedgaarden lagte Indhegning (för Nedre-Draaby Stubbe), nemlig 32 Læs Hö à 16 Mark, i Alt 42 Rd. 64 Skilling aarlig. See ovenf. S. 97 not. 3.

[2] Stephen Bang var tillige Birkedommer i Svanholms og Egholms Birker og boede i Ordrup; men Eskildsen var Skriver alene ved Jægerspriis Birk.

[3] Cab. Ord. af 20 Juli 1773, atter gjentaget d. 21 Juli 1774, — iflölge en Rentek. Forest. af 4 Juni 1777.

[4] Rosenbergs Skr. t. Rentek. af 18 Aug. 1773: Han havde den 2 August været paa Jægerspriis, efterseet de af Hof-

den niende December, döde Laurids Eskildsen, toogfirsindstyve Aar gammel, efterat han, deels som sin Svigerfaders Medhjælper deels selv som Forvalter, i henved fireogtredive Aar havde bestyret Jægerspriis[1]; og da Arveprindsens Formælingsfest, som i det fölgende Aar især fængslede Opmærksomheden, feiredes den eenogtyvende October 1774, udtraadte ogsaa Grev Scheel af Arveprindsens Tjeneste[2]. Derved fjernedes de Hensyn, som ældre fortjente eller anseete Mænd kunde paabyde, hvis Arveprindsen vilde indföre nye og betydelige Forandringer i Godsets Bestyrelse. En ny Tid kunde begynde med nye Kræfter.

Og en ny Tid skulde begynde. Det var Arveprindsens eller hans Raadgiveres Hensigt paa Jægerspriis at udföre de Ideer, som besjelede de bedste Mænd i Landet: man vilde, om end paa en anden Maade, fortsætte de under almindeligt Bifald begyndte Reformer til Agerbrugets og Bondestandens Opkomst, og man vilde i Modsætning til den nærmest foregaaende Tid vække og styrke det danske Folks Agtelse for sig selv. Det var et dobbelt Öiemed, et landöconomisk og et nationalpatriotisk.

Til at gjennemföre de landöconomiske Reformer havde Arveprindsen allerede i Foraaret 1774 valgt Justitsraad Esaias Fleischer, der maaskee havde assisteret ved Godsets

---

bygm. Anthon foreslaaede Reparationer til en Sum af 7300 Rd. og befundet dem rigtige; men han fandt Alt forfaldet og ansaae det for rettest at nedrive de overflödige Bygninger for at kunne indrette de övrige til Arveprindsens Behag.

[1] Kirkeb. siger: *En tro Huusholder der baade i Guds Gjerning, Kongens Gjerning, sit eget Huus og mod hver Mand.* Han blev begravet i Draaby 15 Dcbr. 1773. Præsten Steenberg lod sin Ligtale trykke (Kbhvn. 1774. 8), men jeg har ikke kunnet faae den at see.

[2] Scheel blev da Overstaldmester hos Kongen og döde d. 5 Marts 1786 som Geheimeraad og Elefantridder.

Overlevering; den nye Hofchef, Kammerherre Carl Raben, tog liden eller ingen Deel deri. Fleischer blev derfor „Inspectör" [1]. Han var en Mand med videnskabelig Dannelse, Indsigt i Agerbruget og ualmindelig Virkelyst; men ligesom hans Character var noget uklar, saaledes var hans Mening om de Midler, hvorved Bondestanden kunde ophjælpes, forskjellig fra Öders, Pfluegs og den forrige General-Landvæsens-Commissions. Disse vilde löse Baandene og lade de frigjorte Kræfter selvstændig arbeide; men de nuværende Magthavere vilde efter Guldbergs Grundsætninger holde over de gamle Former og hjælpe Bonden ved et faderligt Formynderskab. Imidlertid lod Rentekammeret paa Kongens Bekostning alle Bygningerne istandsætte og udstyre ved Rosenberg: Slottet, Ladegaarden, Slotshaven med Iskjældere og Lysthuse [2], Fasangaarden, Chirurgens og Skovriderens Boliger og saa fremdeles, og Udgifterne dertil udgjorde ved Midten af Aaret 1776 over treogfyrgetyvetusinde Rigsdaler Dansk Courant [3].

---

[1] Rentek. Arch. har Concepten til en Forestilling, hvorpaa blev resolveret d. 18 April 1774. I denne Forestilling hedder det, at Jægerspriis, efterat det var Arveprindsen skjænket, blev overleveret af Kammeret, saaledes som det forhen var modtaget, til Justitar. Fleischer som Arveprindsens antagne Inspectör. Men ved Overleveringen d. 16 Juli 1773 finder jeg ikke Fleischer nævnet udtrykkelig, og selv siger han ogsaa i sit Levnet S. 49, at han först i Aaret 1774 blev Inspectör med en Gage af 200 Rd. samt 100 Rd. til Contoirudgifter og i det fölgende Aar et Tillæg af 100 Rd. foruden adskillige Natural-Indtægter. Jeg slutter altsaa, at han ved Overleveringen blot kunde have været med som en Slags Assistent fra Arveprindsens Side. — Fleischer med Familie boede nu paa Jægerspriis, og hans Kone (Ane Sophie Hald) nævnes i Kirkeb. 1775 d. 2 Juni som Fadder.

[2] Fleischer til Rentek. d. 1 Juni 1774, Begjering om at anvise 1402 Rd. 2 Mk. 2 Sk., som Plankeværket om Slotshaven med Porte og Materialhuse havde kostet at istandsætte.

[3] Forelöbig var Arbeidet udentvivl færdigt i Foraaret 1776; thi en Kgl. Resol. af 18 Mai 1776 tillagde Rosenberg, der ikke

Ligeledes lod Rentekammeret Færgen sætte istand ved Söetatens Tömmerfolk[1].

De landöconomiske Foranstaltninger i Fleischers Tid traf baade Hovedgaarden og Böndergodset. For hiin udförte han kun sine egne Planer, for dette ogsaa Planer, som tildeels af Andre vare udkastede. Den unge Eskildsen som Forvalter var til samme Tid nærmest indskrænket til Gods-Politiet samt Skatte- og Regnskabsvæsenet[2].

For Hovedgaardens Vedkommende henvendte Fleischer allerförst sin Opmærksomhed paa at gjenoprette Hollænderiet, og da Kongen paa Rentekammerets Forestilling

---

stod i Kongens men i Byens Tjeneste, en Doucör derfor af 400 Rd. Næste Foraar, d. 4 Juni 1777 indgik Rentekammeret med sin Forestilling om den hele samlede Udgift, der specificeredes saaledes: 29,523 Rd. 63 Sk. til Slottets Istandsættelse, 1682 Rd. 78 Sk. til Möbler, 9217 Rd. 55 Sk. til Ladegaardsbygningerne, Jagtporte, Iskjælder, tre Skoler, fem Lysthuse, 600 Rd. til Transport over Færgen, 1600 Rd. til Reparation af Fasangaarden, Chirurgens og Skovriderens Boliger og 400 Rd. til Rosenberg. Denne hele Udgift blev atter bevilget ved Kgl. Resol. af 12 Juni 1777.

[1] Fleischer til Rentek. d. 1 Juni 1774: Han havde correspondseret med Admiralitetet om Færgens Istandsættelse, og han spörger nu, om man skulde reparere eller anskaffe af Nyt. See nedenfor S. 173 not. 5.

[2] Rentek. Corresp. Journ. 1774 d. 2 Juli: Skrivelse til Eskildsen om at indlöse sine Quitteringer for Skatter. Det synes ikke at være skeet; thi Befalinger af samme Indhold gjentages d. 27 Mai 1775, d. 16 Mai 1776, d. 29 Dcbr. 1778 og d. 10 Aug. 1782. — Eskildsen giftede sig d. 1 Mai 1775 med sit Næstsöskendebarn Margrete Cathrine Rasch, Datter af Ot. Chr. Rasch, Regimentsskriver paa Kronborg. Denne Rasch havde förest været gift med hans Moders Söster, Sophie Hedev. Eller, og havde med hende en Datter, Charlotte Sophie, der ægtede Commandör H. Gerner; hans anden Hustru, Cathrine Margrete Scheffer, födte ham Datteren Sophie Hedevig, der ægtede Conferentsr. Chr. Frdr. Jacobi, og hans tredie Hustru Frederikke Christiane Torm (Dat. af Etatsr. Erik Jensen Torm, Broder til Eskildsens Bedstemoder Kirsten Torm) födte Margr. Cathrine Rasch. See ovenf. S. 68 not. 3.

den attende April 1774 havde samtykket i, at en Besætning maatte anskaffes for kongelig Regning, indkjöbte Fleischer hundredeogtredsindstyve Köer samt fem Tyre, der kostede totusindesexhundredeogfire Rigsdaler og otteogfyrgetyve Skilling[1]. En Hollænder, Caspar Hansen, blev strax antaget[2]. Til samme Tid forlangte Fleischer ogsaa sex Fölhopper til Fornyelse af Stutteriet; men dette kom dog förat flere Aar efter istand, da Hopperne leveredes til Raben fra Frederiksborg[3].

Fleischer sögte dernæst at indföre Biavl og Faareavl paa Jægerspriis[4]. Biavlen, som personlig interesserede ham og som han i et eget Skrift havde behandlet, vilde imidlertid ikke lykkes, hvorimod den af ham derved ansatte Opsynsmand Ole Johansen senere for egen Regning med Held lagde sig derefter[5]. Men Schæferiet havde

---

[1] Fleischers Skr. til Rentek. d. 5 Juli 1774, hvorved han sender Quitteringen for disse Penge i Henhold til ovennævnte Resol. af 18 April s. A.

[2] Kirkeb. 1774, d. 20 Mai, nævner Hollænder Casp. Hansen blandt Fadderne, da Fasanmester Hofman havde en Datter til Daaben. Uvist, om han var Forpagter eller Bestyrer af Hollænderiet; men Kirkeb. 1775 d. 14 April nævner rigtignok en „Forpagter Hansen" blandt Fadderne til Præsten Steenbergs Datter. 1776 d. 10 Octbr. havde Casp. Hansen en Datter Juliane Sophie Frederikke til Daaben.

[3] Rentek. Forestillingen, der foranledigede Resolutionen af 18 April 1774, lærer os, at Fleischer havde forlangt sex Fölhopper, da han forlangte Qvægbesætningen, og at Kongen bevilgede begge Dele; men först d. 15 Marts 1780 finder jeg en Cabinetsordre til Rentekammeret om at udlevere 4 Hopper til Arveprindsens Marschal Carl Raben og holde ham tilgode endnu 2 Hopper og 1 Beskeler.

[4] Es. Fleischers Levnet S. 52.

[5] Rentek. Arch. Huusmand Ole Johansen indgav, stöttende sig til denne sin tidligere Tjeneste, d. 3 Juli 1780 Ansögning om, at han, der havde omtrent 40 Bistader, maatte udsælge sin Miöd pægleviis i Egnen. Cancelliet forlangte derom Erklæring fra Amtm.

god Fremgang under Schæferen Frederik Wilhelm Hill[1], og de indførte spanske Væddere frembragte ved Parring med det sjellandske Faar en Race, hvis Uld solgtes til höie Priser og anvendtes til Klæde, som Herskabet selv brugte. Dette Herskab besögte gjerne hver Sommer Jægerspriis; saaledes ogsaa i August 1775, da Kongen selv der var sin Broders Gjæst[2].

Dyrkningen af Hovedgaardens Marker blev ligeledes under Fleischers Bestyrelse forbedret og udvidet. Navnlig optog han et strax udenfor Slotshaven liggende Vænge, der bestod næsten blot af Sand, og bragte det ved kyndig Behandling til at blive en særdeles god Kornmark. Han foreslog ogsaa at anlægge en heel ny Meierigaard paa Stæren og den store Studehave og lovede sig meget deraf; men deri fandt han Modstand og kunde ikke sætte sin Plan igjennem. Ellers savnede Fleischer hverken Indflydelse eller Anerkjendelse; i Aaret 1776 blev han virkelig Justitsraad og Eskildsen Kammerraad[3].

Levetzau paa Frederiksborg og denne igjen fra Eskildsen som Politimester paa Godset; men Eskildsen erklærede sig derimod d. 26 Aug. af Frygt for, at Krohold derved skulde opstaae, og Levetzau henholdt sig d. 9 Septbr. til denne Erklæring. Resultatet er formodentlig blevet efter Amtmandens Forestilling.

[1] Kirkeb. 1776, d. 23 Febr. Schæfer ved Jægerspriis Frdr. Wilh. Hill trolovet med Pigen Karen Tagesdatter. De bleve viede Dom. 3 p. Trin. (d. 23 Juni).

[2] Eskildsen t. Rentek. d. 29 Octbr. 1775: Da Kongen sidstafvigte August residerede paa Jægerspriis, blev der af Arveprindsens Beholdning leveret Havre og Hö til hans Heste, hvorfor udbedes i Betaling 139 Rd. 4 Mk. 11 Sk. (8 Mk. pr. Td. Havre og 20 Mk. p. Læs Hö). Fra dette Ophold haves (Rentek. Arch.) en egenhændig Billet, skrevet af Guldberg i Kongens Navn, dat. Jægerspriis d. 8 Aug. 1775, angaaende en Bonde i Steenlöse, hvem det paalægges Frederiksborg Amt at hjælpe til at blive ved Gaarden, hvis han er skikkelig og flittig.

[3] Es. Fleischers Levnet S. 52. 54. 55. Rang-Forhöielsen

Fremdeles oprettede Fleischer, skjöndt Mange fraraadede det, et Teglværk, der lykkedes vel og leverede Steen, som bleve meget sögte[1]. Harsdorff byggede med dem i Aaret 1777; Bugge forlangte dem 1778 til sit Observatorium; Huth brugte dem til Militair-Etatens Bygningsarbeider 1779, og Rentekammeret havde et betydeligt Oplag deraf paa Qvæsthuuspladsen[2]. Teglværket paa Jægerspriis brændte for en stor Deel ved Törv, hvilket kom Skovene tilgode.

Disse vare nemlig Gjenstand for megen Omhu, og Fleischer havde Ord for at være en duelig Forstmand. Han lod opföre mange Steengjærder til Skovenes Beskyttelse; han bragte den italienske Poppel til Jægerspriis, hvor den trivedes fortræffeligt; han anlagde en heel Bögeplantage paa Bakken ligeoverfor Færgehuset[3]. Dette Huus blev, efterat Færgen var istandsat[4], tilskjödet Zacharias Artman 1779, saaledes at Eftermanden mod en bestemt Sum

---

skeete den 10 April 1776. For Eskildsens Vedkommende har vel Svogerskabet med Gerner og Jacobi (see ovenf. S. 170 not. 2) bidraget noget til denne forholdsviis tidlige Forfremmelse.

[1] Fleischers Levnet S. 51—52. F. C. Hjort, Lunden ved Jægerspr. S. 11, besynger baade Teglværket og de mange Steengjærder, som bleve opsatte af Kampesteen, der toges deels paa Strandbredden, deels i Skoven og Marken.

[2] Rentek. Arch. Harsdorff forlangte d. 3 Juni fra Jægerspriis 50,000 Muursteen; Bugge bad d. 20 Mai om 23,000 bedste Jægerspriis Muursteen til Observatoriet; Huth forlangte den 12 Mai 72,500 af Jægerspriis röde Muursteen fra Oplaget paa Qvæsthuus-Pladsen, og Fleischer tilböd ham 300,000 fra Jægerspriis til Krudtmagazinets Opförelse.

[3] Fleischers Levnet S. 52—53.

[4] Kgl. Resol. 2 Sept. 1779: Ligesom Söetaten efter Resol. af 2 Juli 1778 havde faaet 1956 Rd. 24 Sk. for at levere en ny og istandsætte den gamle Pram (ovenfor S. 170), saaledes skulde den ogsaa have 170 Rd. 12 Sk. til den nye Prams Beklædning med Egeplanker, i Alt 2126 Rd. 36 Skill.

skulde indlöse det fra sin Forgjænger [1]. Iövrigt laa Skovculturen under Weinschenck, og da denne ved samme Tid blev Livtjener hos Kronprindsen [2], fik Fleischer ansat som Skovrider sin Svoger Holst, der efter hans Mening var duelig til at understötte og fortsætte Arbeiderne ved Skovenes Forbedring [3].

For Böndergodsets Vedkommende kunde de landöconomiske Foranstaltninger ikke blive af saa stor Betydenhed, da Arveprindsens Raadgivere ikke vilde bryde med Fortiden, og Fleischer altid var meget bange for, hvad han kaldte kostbare Projecter [4]. Imidlertid var man dog enig om, at ansee den Godserne paahvilende For-

---

[1] Rentek. Forestill. af 29 Sept. 1802 lærer os dette. Skjödet blev givet d. 6 Decbr. 1779 af Fleischer i Arveprindsens Navn. Artman havde desuden 84 Rd. til Inventarium, 14 Læs Brænde, Græs til 2 Heste og 2 Köer, taxtmæssige Færgepenge og Ret til at beværte de Reisende. — Han og hans Fader synes at have anvendt en Deel paa Færgegaardens Forskjönnelse og Forbedring. Hjort S. 14 bemærker dette og anförer pavnlig, at en fortræffelig Kilde (formodentlig den ovenf. S. 111 Not. 4 omtalte Raum-Kilde, der vel atter er den samme, der omtales hos Hjort S. 12—13 som K. Frederik Vs Yndlings-Opholdsted) ved Gravninger og Render var fört ind i Færgegaarden.

[2] Weinschenck havde i Sommeren 1777 mistet sin anden Hustru Alette Ovidia Wemmenhöi, 30 Aar gammel. Kirkeb. d. 22 Juli. Hun döde i Barselseng, efterladende ham syv umyndige Börn, hvoraf hun var Moder til de fire yngste. Weinschenck var endnu paa Jægerspriis d. 12 Marts 1779, da han nævnes som Fadder ved en Daab; men d. 21 Juli 1779 döde hans Söster, Johanne Gjertrud, Præsten Stenbergs Kone, 40 Aar gammel (ovenf. S. 141—42), og omtrent ved den Tid forlod han vel Jægerspriis.

[3] Fleischer S. 118 nævner ikke bestemt, naar det skeete, men at det var ved en Vacance, altsaa vistnok nu. Holst var der kun nogle faa Aar.

[4] Fleischers Levnet S. 50. 53—54, hvor han ret opholder sig ved at forsvare denne Anskuelse, idet han tillige vil ansees for at have sörget godt for Böndergodset.

pligtelse til at levere Soldater og de övrige deraf fölgende Ulemper for den værste Byrde, der trykkede Bönderne, og man rettede Opmærksomheden paa at finde et Middel til at fjerne eller lette denne Byrde [1]. Man troede at have fundet det ved at oprette paa mindre Lodder af Hovedgaardstaxten særlige Soldaterhuse, hvis Jord Bönderne da skulde dyrke imod selv aldeles at fritages fra Krigstjenesten, og hvis Beboere altid skulde være Soldater, der i Fredstiden maatte leve deels af det lidet Jordtillæg, deels af et eller andet simplere Haandværk, og i deres Alderdom maatte underholdes af Godset. Arveprindsen lod nu rundt om paa Godset opföre saadanne Soldaterhuse, og fra 1775 til 1780 bleve mange færdige og besatte med Soldater [2]. Men Planen var dog endnu ikke fuldkommen gjennemfört i Fleischers Tid, ligesom han, skjöndt han skulde iværksætte den, ikke synes at have havt megen Tillid til den [3].

---

[1] Wandall I. 6 indleder Fortællingen derom saaledes: *Denne Forsorg vil herefter gjöre Bonden sin Födestavn kjær. For at beholde ham der, skal ingen Tvang for Fremtiden bruges, ingen Tvang behöves.* Et characteristisk Forsvar for det System, der var modent til at falde! Den gode Behandling af Naade skulde forsone Bonden med Slaveriet; men Slaveriet selv, Stavnsbaandet m. m., skulde lovlig blive ved Magt!

[2] Kirkeb. nævner os af og til disse Soldater; saaledes 1775, Dom. 12 p. Trin. (3 Septbr.) Bertel Bentzen, Soldat, Indsidder og Skomager i Landerslöv; 1777, 5te Sönd. i Fasten, (16 Marts) Ole Jensen, Landsoldat og Indsidder i Lyngerup; 1778, Dom 17 p. Trin. (11 Oct.) Jacob Pedersen, Landsoldat, Huusmand og Indsidder i Törslöv; 1780 d. 6 Aug. Peder Rasmussen, Soldat og Indsidder i Landerslöv; 1781, Dom 1 p. Trin (17 Juni) Jacob Pedersen, Soldat og Indsidder i Gierlöv.

[3] Fleischer siger S. 54: *Den bekjendte Indretning med Soldater og Soldaterhuses Bygning skeete vel i min Tid; men jeg havde aldeles ingen videre Deel derudi, end at jeg handlede efter en mig befalet og forelagt Plan.* — Men man maa ikke glemme, at Fleischer

Ogsaa mindre Begunstigelser nöde de jægerspriisiske Bönder ved samme Tid som en Fölge deels af Arveprindsens Indflydelse, deels af hans velvillige Sind. Saaledes bleve de 1779 fritagne for det besværlige Veiarbeide under Anlæggelsen af de store Landeveie [1]; de bleve paa flere Maader opmuntrede til at dyrke Hör og lægge Vind paa Spinderi og anden Huusflid, og naar Bönderne saa artede sig vel, fik de som gode Börn Belönninger derfor, enten Penge eller et lille Stykke Sölvtöi med deres Herres Navn paa [2]. Det var nu smukt nok; sikkrere havde det dog været, at lade Arbeidet selv give Arbeideren den Lön, som ikke kunde beröves ham, naar den kjelende Faderhaand toges bort.

Fra en anden Side udmærkede Arveprindsen sin Besiddelsestid ved at give Jægerspriis et synligt Præg af den Agtelse for det danske Folks Historie og Sprog, som hans Lærer Guldberg tidlig havde indgydet ham. Ideen dertil, maaskee i Begyndelsen mindre klar, havde ved Tilfældet faaet en bestemtere Retning.

---

skrev saaledes, efterat et heelt nyt System med Kronprindsen havde gjort sig gjældende.

[1] Rentekammer-Forestill. af 13 Marts 1779 og derpaa følgende Kgl. Resol. af 19 April s. A. Spörgsmaalet var om de nye Landeveie paa Roskilde Amt. Men 1799 d. 3 April blev Jægerspriis paalagt at betale efter Repartition sit Bidrag til de nye Landeveies Istandsættelse efter Forordn. af 13 Decbr. 1793.

[2] Wandall I. 6. — Til Spinderiets Fremme tilböd Töifabrikör Gottlieb Weidemann i Kjöbenhavn d. 6 Novbr. 1777 Commerce-Collegiet at ville sende en Spindemester til Jægerspriis, naar Collegiet vilde lönne denne, da han derved selv haabede at erholde Garn til sin Fabriks Drift og at fremme Huusfliden paa Godset. Weidemann fik ogsaa Tilladelse til at anlægge et Spinderi paa Jægerspriis Gods og forlangte d. 25 Febr. 1778, at der maatte tillægges Eskildsen Ordre at understötte denne Sag. Disse Acter findes i Rentekam. Arch. Yderligere Oplysninger derom har jeg ikke seet.

Da nemlig Hoffet i Sommeren 1776 opholdt sig paa Jægerspriis[1], havde Arveprindsen ladet undersöge tre af de mangfoldige Oldtids-Gravhöie, som der fandtes, de tvende saakaldte Væverhöie mellem Draaby Kirke og Slottet, og den mere vestlig liggende Monses Hoi. Væverhöiene indsluttede kun hver et Gravkammer, som de sædvanlig ere; men Monses Höi gav et mærkeligere Udbytte. Ved Indgravning paa Höiens sydlige Side fandt man tre Alen fra Overfladen en steensat Muur og foran samme to sorte Leer-Urner med Aske, brændte Been og Kul. Derefter kom Dækstenene tilsyne, store flade Kampestene, der hvilede paa ligesaa store Sidestene, mellem hvilke Indgangen mod Syden var lukket med en stor flad Steen. Da denne var borttaget, fandt man en Hule fyldt med lös Jord, under denne en stor Deel Menneskebeen, hvoraf de överste og forreste vare brændte, de inderste ubrændte, og endelig det egentlige Gulv, sat med Smaasteen og Sandjord. Hulen selv var ikke mindre end tolv Alen lang, ved Indgangen og Enderne to, men i Midten tre Alen bred. I Fylden og mellem Benene opdagede man Redskaber baade af Steen og af Bronze; men disse sidste vare næsten ganske oplöste.

Denne Jættestue var een af de störste og mærkeligste, der hidtil i disse Lande vare udgravede. Guldberg skrev strax i Adressecontoirets Efterretninger en udförlig Forklaring over Fundet[2], og Arveprindsen besluttede at

---

[1] Ogsaa Kongen var der. Indenr. Arch. har en Skriv. af 2 Juli 1776 fra Admiralitetet, der beder Kammeret om, som altid havde været Skik, at skaffe Qvarteer for de tolv Chaluppe-Roere, der med det förste skulde komme til Jægerspriis for at bruges, naar Hs. Majestæt ankommer dertil.

[2] Adresse-Cont. Efterr. 1776, No. 132 for Tirsdagen den 13 August. Derefter er Historien om Udgravningerne ofte aftrykt paa andre Steder, saasom 1778 i den store Kjöbenhavnske Udgave af Snorro, Fort. p. VI—IX, baade paa Dansk og med latinsk Over-

gjöre Höien og dens Omgivelse til et stort fædrenelandsk Minde, der saa at sige skulde forene Oldtiden med Nutiden. En bred Vei gjennem en Linde-Allee blev anlagt fra Slottet til Höien; denne selv blev omgivet af et Stakitværk, og over Indgangen til Gravkamret anbragtes en Marmorsteen med fölgende Ord: „Julianehöi. Til den bedste Moders Minde helliges dette ældgamle Mindesmærke, fundet i Aaret MDCCLXXVI, af Arveprinds Frederik." Jordbeklædningen udenom Gravkammereret blev dannet i to Afsætninger, den ene ovenpaa den anden. En Trappe af Grönsvær förte fra Marken op paa den förste i Omkreds videre Afsætning, der endte i en Omgang, hvorpaa syv smaa runde Marmorstötter bleve opreiste til Minde om Oldtidens Konger Skjold, Frode, Dan, Harald Hildetan, Gorm, Harald Haarfager og Wittekind. Den anden og mindre Afsætning, der hvilede paa den förste, blev beplantet med Træer og Blomster, og ovenpaa den anbragtes Bord og Bænke, hvorfra man nöd den herlige Udsigt over Isefjorden mod Vest, de store Skove og Slottet mod Syd, Roeskildebugten mod Öst og en vid Slette mod Nord[1].

Under Omdannelsen af denne ældgamle Gravhöi og Opreisningen af Mindestenene paa samme, synes den Tanke först at være bleven vakt, at grundlægge paa Jægerspriis et Pantheon, bestaaende af Mindestötter for fortjente Danske, Nordmænd og Holstenere. Planen var

---

sættelse, 1783 hos Wandall I. S. 27—31, 1806 i Nyerups Middelald. IV. 44—46. Jeg har ikke villet igjen afskrive et saa bekjendt Stykke, men jeg har givet dets væsentligste Indhold.

[1] En Afbildning af den saaledes omdannede Julianehöi fik man allerede 1778 paa Titelbladet af Snorro II. Den kielske Professor, Justitsr. Hirschfeld, gav derpaa 1780 i sin Theorie der Gartenkunst III. 199—200 en kortere Beskrivelse af Julianehöi, og endelig fulgte 1783 hos Wandall den udförlige Efterretning med et större Prospect.

vistnok oprindelig Guldbergs; men Arveprindsen greb den med Iver, og Kongen, der i Sommeren 1777 selv var paa Jægerspriis[1], understöttede den ved at skjænke det fornödne Marmor dertil. Billedhuggeren Professor Wiedewelt gjorde Tegningerne og udförte dem. I dette Aar og i det fölgende 1778 udleverede Bygnings-Commissær Dajon fra den kongelige civile Materialgaard fiirsindstyve Stykker Agershusisk og sexten Stykker Lillienskjoldsk Marmor til Wiedewelt[2], og Arbeidet var i fuld Gang, da Enkedronningens Broder, den berömte Feldtherre Hertug Ferdinand af Brunsvig, i Sommeren 1778 besögte det Danske Hof, i hvilken Anledning ogsaa en Mindestötte blev opreist paa Jægerspriis[3]. I Aaret 1780 modtog Wiedewelt paany nioghalvfemtsindstyve Stykker Agershusisk Marmor[4], og saavel Haven som Indheg-

---

[1] Indenr. Arch. har en Skrivelse af 14 Juni 1777 fra Kongens Staldmester Hans Henrik Bülow (Suhms saml. Skr. XIV. 332) til Rentekammeret: Bülow beder, at der maatte være Hö i Forraad paa Jægerspriis, naar de Kgl. Herskaber „i denne Sommer, som sædvanligt, i nogen Tid vil residere paa Jægerspriis", og han formoder, at den fornödne Havre „nu som tilforn" kan leveres af Arveprindsens Beholdning. I Aaret 1778 lod Bülow oplægge 40 Læs Hö af det, som avledes paa Isle Mark (ved Rödovre), paa Jægerspriis. Man regnede 8 Læs Hö paa en Hest.

[2] Rentekammer-Forestilling af 3 Febr. 1781 indeholder de bedste historiske Oplysninger derom: ved Cabinetsordre af 14 April 1777 var det tilladt at levere Wiedewelt de Stykker, han udsögte. I samme Aar leveredes derpaa 40 Stykker Agershusisk og 6 Stykker Lillienskjoldsk til Værdi 2988 Rd. 17 Sk.; i Aaret 1778 leveredes 40 Stykker Agershusisk og 10 Stykker Lillienskjoldsk til Værdi 2719 Rd. 47⁵/₆ Sk., altsaa i Alt 5707 Rd. 64⁵/₆ Sk., hvilket ved Cabinetsordr. af 24 Febr. 1778, Kgl. Resol. af 16 Marts 1778 og 15 Febr. 1779, blev Arveprindsen skjænket.

[3] Wandall, S. 17. Men i dette Aar (1778) gjorde Hoffet iövrigt ikke noget Ophold paa Jægerspriis, som man seer af en Skrivelse fra Fleischer til Rentekammeret af 7 Juli 1778, hvorimod det ventedes at ville opholde sig der i næste Aar.

[4] Nysnævnte Rentek. Forest. af 3 Febr. 1781 lærer os ogsaa

ningen ved Jægerspriis var allerede prydet med mange Mindesmærker, da Baron Wolzogen i samme Efteraar besögte det og i tydske Vers udtalte sin Henrykkelse [1].

I dette Foretagende, der nu var nærved at drage Opmærksomheden fra alle de andre, havde Fleischer neppe nogen Deel; men hans öconomiske Foranstaltninger og hans Skrifter over Landbrug og Forstvæsen vedligeholdt hans Anseelse og erhvervede ham fremdeles nye Gunstbeviisninger [2]. I Begyndelsen af det forrige Aar var han bleven Etatsraad; i dette blev han til stor Misfornöielse for Overhofmester Geheimeraad Reitzenstein tillige Fortsinspectör i Soröe, og strax efter, den tredie Mai 1780, erholdt han Löfte om Antvorskov Amtmandskab [3]. Snart skulde han skilles fra Jægerspriis. Endnu i December var han Forlover ved Præsten Steenbergs andet Ægteskab [4]; men den femtende Januar 1781 udtraadte han af Arveprindsens Tjeneste som Conferentsraad og

---

dette, og ansloges denne Marmor-Levering til 2928 Rd. 73 Sk., som ligeledes ved Kgl. Resol. af 12 Febr. 1781 blev givet Arveprindsen. Saaledes udgjorde Værdien af det forærede Marmor nu i Alt 8636 Rd. 41⁵/₆ Skilling.

[1] Wandall S. 88, hvor Verset er aftrykt.

[2] Fleischers Levnet, S. 55. 57—58. Han udgav 1778 i Anl. af Arveprindsens Födselsdag et Skrift: om det Lands Lyksalighed, hvori Agerdyrkning blomstrer; blev Etatsraad d. 13 Januar 1779, efterat den famöse Sag imod Baden, der siden bragte ham saamange Ubehageligheder, var paadömt; skrev i samme Aar to Böger, en Agerdyrkningscatechismus og sin Underviisning om Skovvæsenet, dediceret til Kronprindsen.

[3] Anf. St. S. 75—87. Forstinspectör blev han d. 23 Jan. 1780.

[4] Kirkeb. 1780, d. 11 Dcbr. *Indgik jeg, Schack August Steenberg, i andet Ægteskab med Jomfru Ane Marie Petersen ved Copulation i Huset. Forlovere vare Hr. Etatsraad Fleischer, Kammerraad Eskildsen.* En Sön af dette Ægteskab blev döbt d. 4 Octbr. 1781, men döde i Januar 1782.

Amtmand over Antvorskov[1]. Hans Stjerne culminerede og — heldede til Nedgang[2].

Den locale Bestyrelse paa Jægerspriis blev nu af Arveprindsen lagt i andre Hænder. Kammerraad Eskildsen, hidtil Forvalter, blev tillige Inspectör, og om hans Virksomhed dreier sig nærmest Jægerspriis's Historie i Resten af de Aar, hvori Arveprindsen endnu besad Godset, skjöndt dennes Hofchef Kammerherre Adam Gottlob Lowzow, der til samme Tid aflöste Carl Raben, under Navn af Amtmand[3] förte et vist Overtilsyn. I denne Eskildsens Periode, der udstrakte sig gjennem sytten Aar, blev i Hovedsagen det samme System fulgt, som i Fleischers Tid; men efterat saamange Forandringer i faa Aar vare indförte, gik Alting en roligere Gang, og Eskildsen var, især i sine yngre Aar, mindre personlig fremtrædende, end hans Forgjænger havde været.

Lunden med Mindesmærkerne var allerede bragt saavidt, at ikke meget stod tilbage. Næsten alle Stötterne vare enten reiste eller i Arbeide, omtrent et halvt Hundrede foruden de smaa paa Julianehöi[4], og de voxede

---

[1] Fleischers Levnet S. 92—94. 98.

[2] Han blev afskediget d. 17 Aug. 1785. Den bekjendte Fleischerske Feide er en heel Samling af Smaaskrifter.

[3] Overkæmmerer-Posten hos Arveprindsen blev efter Grev Scheels Afgang derfra ubesat, indtil Guldberg ikke længe för Begivenhederne 1784 erholdt den, og vedblev at have den, efterat han var gaaet til Aarhuus; derimod var den paa Scheels Tid vacante Marschals-Post bleven besat med Kherre Carl Raben, og da han 1781 aflöste Reitzenstein som Overhofmester ved Soröe Academie, blev den hidtilværende Kammerjunker hos Arveprindsen, Ad. G. Lowzow, udnævnt til Arveprindsens Hofschef og Marschal.

[4] Jeg kjender ingen Angivelse af, naar de enkelte Stötter ere reiste, men jeg er paa anden Maade kommen til dette Resultat. Foruden Stötterne paa Julianehöi og Indskriften paa Frederik Vs Jættestue vare samtlige Stötter i Alt 54. Men da förste Bind af Wandall udkom 1783 eller blev skrevet (maaskee 1782), vare

aldrig meer end tre eller fire over dette Tal. I Efteraaret 1781 forlangte Wiedewelt derfor kun en ringe Deel Marmor til det jægerspriisiske Pantheon [1]. Men kort efter modtog Arveprindsen en anden Prydelse for sit Jægerspriis, nemlig en Runesteen, og denne fra Norge. Fogeden Samuel Thornsohn i Bamble og Nedre Thelemarken anmeldte nemlig den toogtyvende October 1781 for Rentekammeret, at der i en Höi paa Gaarden Steenstads Marker i Holden Præstegjæld var fundet adskillige Oldsager og deriblandt en rundagtig Steen med Runebogstaver, som han nöie aftegnede [2], og den treogtyvende Februar 1782

efter hans Fortegnelse opsatte 49 Stötter, hvoraf han gav Biographier til 18 og i Fortalens Slutning en Liste over 31. Fölgelig manglede der 5. Naar jeg nu sammenholder Wandalls Liste med den paa det her givne Kort over Lunden, maa jeg antage, at de fem sidste Stötter have været: 1. Luther, Ansgar, Bugenhagen (19), 2. Commandör Gerner (25), 3. Lövenhjelm, Meerheim, Schwanwede (40), 4. Arrebo, Bording. Kingo, Tullin, Ewald (41) og 5. Arn. Johnsen, Arne Magnussen (42).

[1] Rentek. Forestill. d. 2 Febr. 1782 om Confirmation paa en Cabinetsordre (der rimeligviis har været givet Aaret forud), at levere Wiedewelt 22 Stykker Agershusisk Marmor til Værdi 711 Rd. 77²/₃ Skill. Kongl. Resol. d. 11 Febr. s. A.

[2] Thornsohns Breve ere mig meddeelte af Hr. Kammerraad Herbst, Archivar ved det oldnordiske Museum. I det förste af 22 Octbr. 1781 hedder det: *Saa bruger ieg og den underdanigste frihed herved at anmelde det Höye Collegium, at der i en Höi paa Gaarden Steenstads Jorde i Holden Præstegield er opgravet og funden denne Sommer fölgende: 1) 4re stX glasserede Steenpotter af Forskjællig störrelse, som vare fulde af Aske, Been og Kull. 2) en Stöbt Gullering, som skal veie til 7 a 8 rd. 3) Een Rund Bötte af Træe med Mæssing hank udi, hvilken har været omsadt nogle Tynde og Smale Messing-giorder, men nu faldet fra hverandre. Bötten Synes at være Böye Træe. Der fandtes Tillige 4) Noget gammel Jern af en liden Kaarde samt Messing Töy til Kaarde-Balgen, hvorom ieg Slutter, gehenget har været hæftet. 5) i denne Höi fandtes og 1 alen Dybt liggende en Rundagtig Steen af en Besynderlig*

sendte han efter Kammerets Begjering disse Sager til Kjöbenhavn, hvor Runestenen blev skjænket til Arveprindsen, der lod den opsætte ovenpaa Julianehöi, fastgjort til en Söile af halvtredie Alens Höide. Runestenen, der paa det Tykkeste holdt

---

haard Materie, hvorpaa fölgende Runne-Bogstaver staaer udgravede: ᛁᚷᛁᛊᛟᚾᛂᚨᛚᚨᛉ. Det andet af 23 Februar 1782 lyder saaledes: *I underdanigst fölge det Höye Collegii Naadigste Befaling under 10de Novb. a. p. fremkommer herved 1) den Runde Steen, som ieg under 22 Octob. a. p. underdanigst anmeldte, var funden og Opgravet i en Höi paa Gaarden Steenstads Jorde i Holden Præstegield, hvorpaa de Bogstaver findes, som ieg da tillige underdanigst opgav. 2) Een Casse, hvorudi er lagt det videre forefundne sc: a. 1 Stöbt Guldring. b. Mæssinget og Jernet, som synes at have været paa en Kaarde og Dens Balg. c. 4 st. Glasserede Steenpotter af Forskjellig Störrelse og d. den Runde Træe Bötte med Hanken, hvilken ikke uden at Beskadige Bötten kunde aftages og Nedsendes med Posten. De 4re Glasserede Steenpotter, som vare fyldte med Aske, Been og Kull, Bruger ieg den friehed tillige at lade fölge. De have givet mig den formeening, at Höjen, hvorudi de fandtes, har været et Begravelses Stad for en Familie. Der findes ikke noget Betydeligt paa Dem, uden det skulle være paa den Mindste, som haver i Bunden et st. Sleben glass, hvilket forandrer Straalerne af et Tendt Lyss, naar mand seer derigjennem, og Giör, at de dreie sig, ligesom Mand dreier Potten omkring öyet. Jeg veed ellers intet videre at melde herom, uden at disse Potter med det mere fandtes en 2 all. Neden under den runde Steen i Höyen imellem 3de Flade Steene, hvoraf 2de stod ved Siderne og den 3die var layt oven paa. P. S. hermed fölger endvidere, som i forbemeldte Höy er funden, 4 st. Smaa Steenperler, og et hængse eller Spende af en Slags Metall.*

omtrent en Alen i alle Dimensioner og hvis Indskrift kun bestaaer i et Par Navne [1], har forresten blot den Mærkværdighed, at den fra det oprindelige Hjem langt oppe i Norge blev fört til Danmark, og at dens Runer nærmest hörte til den gotiske eller angelsachsiske Art, medens alle i det egentlige Danmark fundne Runestene med sammenhængende Indskrift have de saakaldte nordiske Runer [2]. I det samme Efteraar bleve endnu til Stötterne i Lunden otte Stykker Marmor leverede, maaskee de sidste i Arveprindsens Tid [3]. Dermed var formodentlig Rækken af Mindestötterne sluttet, og Lunden maatte derefter nöies med de Prydelser, som den unge Gartner Frederik Povelsen, til hvem Faderen 1783 afstod sin Tjeneste [4], var istand til at give den.

Men Arveprindsen havde ogsaa Midler til i en videre Kreds at forherlige det jægerspriisiske Anlæg ved de Videnskabsmænd, der i ham og hans Guldberg sögte og fandt Beskyttelse og Opmuntring. Lunden var endnu ikke færdig, da den Kielske Professor C. C. L. Hirschfeld i sit anseelige Værk om Havekunstens Theori 1780 indrykkede en prægtig Beskrivelse over den og lod flere

---

[1] Finn Magnusen (Vid. Selsk. Afh. VI. 393. 395) læste enten: Igi Son Halax, eller: Igi soa hölöm, og han giver Tab. XIII fig. 5 en Afbildning af Stenen. Rafn (Ann. f. N. Oldk. 1855 S. 371) læser: Ingi sun Hallar.

[2] Ovenstaaende er i Hovedsagen Indholdet af et kort Foredrag, som jeg holdt ved det Nord. Oldskrift-Selskabs Aarsmöde paa Christiansborg d. 29 April 1855 og hvoraf et Uddrag er meddeelt i Selskabets Antiqu. Tidsskr. S. 450—52.

[3] Rentek. Forest. d. 8 Febr. 1783 om Confirmation paa en Cabinetsordre (formodentlig fra forrige Aar) at udlevere otte Stykker Agershuusisk Marmor til en Værdi af 323 Rd. 51 $^{2}/_{3}$ Skill. Confirmeret ved Kgl. Resol. af 24 Febr. s. A.

[4] Indenr. Arch. Arveprindsens Bestalling for denne Frederik Povelsen af 17 Mai 1783. Faderen, Jörgen Frederik Povelsen, levede endnu sex Aar derefter. See nedenf. S. 189.

af Monumenterne afbilde [1]. Kort efter overdrog Arveprindsen selv Bibliothekaren ved det Kongelige Haandbibliothek, Peder Topp Wandall, at forfatte et stort biographisk Værk over alle de paa Jægerspriis hædrede Mænd med Afbildninger af Mindestenene, udförte af Clemens efter Wiedewelts Tegninger. Det skjönne Videnskabernes Selskab udsatte en Belönning for den bedste poetiske Beskrivelse over Lunden ved Jægerspriis, og enkelte Forfattere paatoge sig Monographier over en eller anden Deel deraf. Ditlev Ludvig Rogert lod Monumentet for Ferdinand af Brunsvig stikke i Kobber foran Biographien af denne Fyrste 1782 [2]; Wandall udgav 1783 det förste Bind af sit store Værk, og idetmindste to Forsög bleve gjorte paa at besynge Lunden og dens Mindesmærker [3]. Disse vare dog ikke af megen Betydenhed, og da Slotsbranden senere ödelagde de allerede stukne Kobberplader til Wandalls Værk [4] og han selv i

---

[1] Hirschfeld, Theorie der Gartenkunst, I—V. Leipz. 1779—85. 4to. I 3die Bind (1780) S. 197—209 findes Beskrivelsen over Jægerspriis med Kobbere af Absalons, Tyge Brahes, Colbjörnsens, Ulr. Frdr. Gyldenlöves, Frdr. Daneskjolds og Jo. Hartv. E. Bernstorffs Mindesmærker.

[2] Rogert, Hist. Skilderie af Hert. Ferdinand med Forklaring over Ærestötten. Kjöbenh. 1782. Paa Tydsk 1784.

[3] Frdr. Chr. Hjort (död 1821 som Præst i Jylland), Lunden ved Jægerspriis Færgegaard, et poetisk Forsög. Kbhvn 1784. Christen Lund (död 1833 som Præst p. Möen), Lunden ved Jægerspriis, et Digt 1783. Trykt i Rahbeks Minerva 1788, I. 189—219.

[4] Wandalls andet Bind udkom efter Slotsbranden d. 26 Febr. 1794, altsaa i det Hele uden Kobbere. Dog vare nogle faa Pröveaftryk tagne og existere endnu, og det er forsaavidt ikke rigtigt, naar Rentekammeret i en Betænkning til K. Frederik VI d. 13 Marts 1832 erklærede, „*at der til andet Bind er aldeles ingen Kobbere.*" Luxdorph eiede en fuldstændig Samling af alle Kobberne, som nu findes paa det St. Kgl. Bibl., men rigtignok er en stor

samme Aar döde, blev Hensigten dermed kun i ringere Grad opnaaet.

Anlæget af Soldaterhuse og Værnepligtens Overgang til disse var imidlertid saaledes fremmet, at man maatte tage Bestemmelser, der behövede Regjeringens Approbation, og Inspectören Kammerraad Eskildsen ansögte derom i Aaret 1782 [1]. Rentekammeret havde intet at bemærke ved de paa Soldaterhusene udstedede Fæstebreve, og det overlod til Generalitetet at afgjöre, hvorvidt den Soldaterhusenes Beboere paalagte Værnepligt kunde fritage alle Gaardmandssönner for Indrullering; men med Hensyn til Forholdet mellem Bönderne og Soldaterne stillede Kammeret den Fordring, at der burde gives nöiagtige Regler for, hvorofte og i hvilken Omgang Bönderne skulde plöie Soldaterhusenes Lodder, og at Tilsigelsen dertil burde skee ikke af Soldaterne, men fra Hovedgaarden. En saadan Bestemmelse ansaae Kammeret for nödvendig, eftersom Bönderne vel vare pligtige til at dyrke Soldaterhusene, da disse udgjorde Dele af Hovedgaardsmarken, men det dog var klart, at de samme mindre Lodder nu vilde fordre mere Dyrkning end hidtil og at Hoveriet saaledes vilde foröges [2]. En Overeenskomst blev da vistnok truffen med

---

Sjeldenhed. See Dansk Minerva 1816. III B. S. 21—24. Jeg tör derfor haabe, at de fölgende Afbildninger af samtlige Monumenter, skjöndt efter en meget ringere Maalestok end i hiint store paa Arveprindsens Bekostning begyndte Værk, skulle være et velkomment Tillæg til denne Beskrivelse. — Iövrigt findes enkelte af Mindestenene særlig udgivne f. Ex. Schimmelmanns, Frdr. Danneskjolds (hos Herm. Treschow) o. fl.

[1] Eskildsen henvendte sig derom til Cancelliet, og Arveprindsen selv tegnede paa Andragendet disse Ord: „*Hvad min Forvalter Kammerraad Eskildsen andrager, ville jeg, snart at blive expederet.*" Cancelliet sendte Sagen til Rentekammerets Erklæring d. 23 Febr. 1782, og af dets medfölgende Skrivelse seer jeg, hvad her er anfört; thi Eskildsens egen Skrivelse har jeg ikke truffet.

[2] Ovenstaaende er Indholdet af Rentekammerets til Cancelliet

Generalitetet om Værnepligten og med Rentekammeret om Hoveriet; men den hele Indretning af Soldaterhuse fik aldrig Tid til at udvikle sig. Kort efter begyndte nemlig over hele Riget et ganske nyt System i Landbovæsenet, der gjorde dem overflödige.

Af varigere Fölger bleve de övrige landöconomiske Foranstaltninger deels paa Hovedgaarden deels paa Godset, saasom Plantagerne, Udskiftningen og deslige. Skovplantningen maatte Skovrider Holst besörge, og i Efteraaret 1783 vilde Lowzow lade sætte femtusinde Birkeplanter paa en Bakke ved Jægerspriis[1]; men da Holst ikke længe efter fik Afsked og ingen ny Skovrider kom i hans Sted[2], maatte vel Gartneren have Tilsyn med Plantningerne, medens Skovpolitiet blev Eskildsens Sag. Udskiftningen, som Lowzow lod udföre ved Landinspectör Trojel, begyndte i Gierlöv med en Forhandling om Præstegaardsmarkernes Udlösning af Fælledsskabet med Bönderne, hvilket vistnok let bragtes til Ende; thi Steenberg var fuld af den dybeste Ærbödighed for alt, hvad der kom ovenfra, og betragtede et Besög af Arveprindsen i Præstegaarden den samme Sommer som en Begivenhed, der burde bevares i Kirkebogen selv for den fjerneste Efterslægt[3]. Ved Regjeringsforandringen i det næste Foraar

---

afgivne Betænkning efter en udateret Concept i Indenrigsmin. Arch., og den synes saa vel grundet, at Cancelliet vistnok i sit Svar vil have henholdt sig til denne.

[1] Indenr. Arch. Skrivelse fra Overforstmester Dan. Nic. Warnstedt til Rentekammeret den 1 Octbr. 1783, om han fra det förste Kronborgske District maatte levere Kherre Lowzow disse Birkeplanter efter Arveprindsens Önske.

[2] Fleischer skriver i Aaret 1785 (Levnet S. 118), at Holst nu er fra Jægerspriis, da Hs. Kgl. Höihed ingen Skovrider mere vil holde der.

[3] Dette Besög af Arveprindsen og Gemalinde skeete den 26 Juli 1783, og Beskrivelsen deraf m. m. læses foran i Gierlöv Kirke-

1784, da Kronprindsen indtraadte i Statsraadet, tabte vel Arveprindsen sin Indflydelse og Adgang til Statens Kasse, men Gierlöv blev dog udskiftet 1784 og Övre-Draaby 1785, ved hvilken Leilighed tre Gaarde i sidstnævnte By bleve nedlagte og deres Jorder fordeelte mellem de övrige udflyttede Gaarde [1], og fra Regjeringens Side nöd Arveprindsen endnu oftere Begunstigelser. Saaledes lod Rentekammeret i Sommeren 1786 Færgebroen istandsætte [2] og forstrakte Lowzow med Rug til Bönderne, der lede af en Misvæxts Fölger [3], og da Arveprindsen i den næste Sommer 1787 var paa Jægerspriis, tilbragte den svagelige Konge der nogen Tid hos ham [4].

Men Arveprindsens Foretagender paa Jægerspriis kunde ikke mere tildrage sig nogen særdeles Opmærksomhed; thi han virkede som privat Mand paa en ind-

---

bog. Steenberg havde dengang 10 Börn levende, alle af förste Ægteskab; 6 vare döde, 5 af förste og 1 af andet Ægteskab. Hjorts Digt S. 13 har foreviget den selvsamme Dag i Arveprindsens Historie paa Jægerspriis: Prindsen behagede at „Justere" nogle Timer i en vis Lövhytte!

[1] Indenr. Arch. har en Deel Documenter vedkommende denne ved Trojel foretagne Udskiftning i Gierlöv og Övredraaby, under Lowzows Overtilsyn.

[2] Admiralitetet forlanger d. 30 Novbr. 1786 af Rentekammeret 659 Rd. 50 Sk. for at have ladet Færgen reparere ved Holmens Folk.

[3] Skriv. fra Lowzow til Rentekam. d. 19 Juni 1786 om en Forstrækning med 150 Td. Rug.

[4] I Aaret 1786 fra 10—18 Juli var Arveprindsen paa Jægerspriis. (To Maaneder efter blev Pr. Christian födt paa Christiansborg Slot). Ligeledes 1787 ledsaget af Kongen; thi Staldm. Bülow forlangte, at Rentekammeret skulde sörge for Fourage til Kongens Heste i Beg. af Juli paa Jægerspriis, hvilket ogsaa Lowzow gjerne paatog sig mod Betaling. Ogsaa 1788 var Arveprindsen i Sommeren paa Jægerspriis. — Hvorledes Færgemand Zach. Artman fra Kitnæs eller fra Flaghöien signaliserede ved Prindsens Ankomst, see Hjort S. 13.

skrænket Skueplads med ringere Midler og under Indflydelse af de ældre Anskuelser, medens den unge Kronprinds over hele Riget med kongelig Magtfylde havde givet Lösenet til Reformer efter nye og gjennemgribende Ideer. Efter den berömmelige Forordning af tyvende Juni 1788 om Stavnsbaandets Lösning og Godseiernes Fritagelse for at stille Soldater, maatte den hele Indretning af sælige Soldaterhuse paa Jægerspriis tabe sin Betydning. Ogsaa de övrige Foranstaltninger paa Jægerspriis, overflöiede af den nye Tid, fremtraadte nu med et vist forældet Præg, og det syntes næsten, som det samme gjentog sig i Menneskelivet. De Ældre gik nu hurtigt bort og gave Plads for en yngre Slægt. Den gamle Hollænderiforpagterske Madam Jensen var död for nogle Aar siden [1]; nu afgik 1789 ligeledes i höi Alder den pensionerede Gartner Jörgen Frederik Povelsen og endelig 1793 den gamle Færgekone Madam Artman [2]. Præsten Steenberg hörte ogsaa til de Gamle: han havde faaet sine Jorder udskiftede, han havde oftere havt Biskop Balle til Visitats hos sig [3]; men han lod Præstegaarden forfalde, kom derved i Forlegenhed, da Syn skulde optages [4], og han fik 1794 sin Sön Niels Steenberg ansat

---

[1] Kirkeb. Begravet den 4 Mai 1785, 82 Aar gammel.

[2] Povelsen begravet den 7 Januar 1789. — Folk synes der at være blevne gamle. Draaby Kirkebog, som stundom angiver Alderen, viser dette: en Alder af nogle og halvfjerds til firsindstyve Aar er hyppig. Den 4 Dcbr. 1789 begravedes Folemester Thomas Madsen, vel bekjendt i sin Tid (see ovenf. S. 143 fgg.), 80 Aar gammel; Aar 1790 Dom. septuag. (31 Jan.) begravedes en Bonde Knud Thorsen af Skoven, 89 Aar gammel, og saaledes mange flere. I Aaret 1793 d. 25 Novbr. blev den gl. Mad. Artman, 75 Aar, begravet.

[3] Saasom d. 7 Mai 1786, d. 29 April 1792.

[4] Fogtm. Rescr. VI. 6 B. S. 467 fg. Rescr. af 15 Juni 1792. Fra den Tid af findes i Gierlöv Kirkebog aarlig en Synsforretning over Præstegaarden, underskreven af de udmeldte Mænd og Herredsprovsten. Om Gaardens Forfald — nedenfor.

hos sig som Capellan [1]. Endelig synes ogsaa Lowzow, om han end ikke ganske traadte ud af Arveprindsens Tjeneste, dog snart at ville söge et roligere Liv, hvorefter Kammerherre Engelke Henrik Bülow blev dennes Hofchef [2].

I Eftersommeren 1794 var Arveprindsen med sin Familie paa Jægerspriis og gav ved Höstens Slutning et Gilde for Godsets Bönder. Prindsessen havde klædt sig i Bondedragt, dandsede ikke med andre end Bönder og skjænkede hver, som havde nydt denne Ære, ved Dandsens Slutning en Ducat [3]. Det var en Forestilling i de fölsomme Hyrdedigtes Smag; men ogsaa denne var forældet. Alligevel var det godt meent, blev godt optaget og bevarede Sophie Frederikes Minde i Kjærlighed. Thi det blev hendes sidste Besög paa Jægerspriis. Hun döde i ung Alder samme Efteraar, den niogtyvende November.

Efter den Tid syntes Arveprindsen mindre at interessere sig for Jægerspriis. Han lod vel de begyndte Arbeider for en Deel fortsætte, saaledes at ogsaa Törslöv Bye 1796 blev udskiftet [4]; men den umiddelbare Drift af en saa stor Gaard var ikke alene besværlig, men tillige meget kostbar. Arveprindsen gjorde da det förste Skridt til en Forandring, idet han den förste Mai 1796 bortforpagtede Hovedgaardens Avling og Meieri paa tohundrede og fyrgetyve Köer for en Tid af fem Aar mod en aarlig

---

[1] Den 30 Mai 1794.

[2] Statskal. 1794 opförer Lowzow som Arveprindsens Marschal; men 1795 og fölgende findes Lowzow der ikke, hvorimod Bülow indtager hans Plads som Hofchef. Men efterat Kongen d. 1 Jan. 1798 havde overtaget Jægerspriis, var det ikke Bülow men Lowzow, der paa Arveprindsens Vegne sendte Gaardens Papirer til Rentekammeret, som vi nedenfor skulle see.

[3] Iversens Avis 1794 No 73 for den 11 September.

[4] Indenrigsm. Arch. har nogle Efterretninger derom.

Afgift af sextusinde tohundrede og tyve Rigsdaler til Cancellieraad Qvistgaard [1]. Skjöndt nu dette vistnok sparede mange Udgifter, blev Jægerspriis dog fremdeles et altfor dyrt Sommeropholdsted, da Arveprindsen ikke som tidligere kunde regne paa Tilskud og Eftergivelser fra Kongens Side, og selv de jægerspriisiske Embedsmænd eller Betjente synes at have forudseet, at dette förste Tilbageskridt vilde lede til det andet endmere afgjörende. De sögte derfor at benytte Öieblikket. Den gamle Præst Steenberg fik Löfte paa Gierlöv Præstekald for sin Sön og Capellan [2]; Möllerenken Elisabeth Faye, der siden sin Mands Peder Andersens Död i et Par Aar havde drevet Möllen ved den Afdödes Söstersön Jens Wilhelm Meyer, stræbte at sikkre denne Möllen efter sin Död [3], og da Færgemanden Zacharias Artman, der havde mistet sin Kone [4], ikke syntes at ville efterlade sig nogen Arving, som kunde træde i hans Sted, sögte og erholdt Skuespiller Knudsen af Arveprindsen Löfte om at skulle blive hans Eftermand [5]. Ogsaa enkelte mindre Betjente sörgede paa lignende Maade for sig.

---

[1] Forpagtnings-Contracten selv har jeg ikke seet; men det her anförte fremgaaer af Forhandlingerne i Novbr. 1800 og i Mai 1801 i Anledning af Forpagtningens Udlöb og Fornyelse d. 1 Mai 1801, hvorom nærmere i det Fölgende.

[2] Dette siges i den nedenfor anförte Kgl. Resol. af 22 Dcbr. 1797. Naar Löftet var givet, har jeg ikke seet.

[3] Mölleren Peder Andersen blev begravet d. 19 Januar 1795, 52 Aar gl. En Kgl. Resolution af 1 Mai 1816 i Anledning af Meyers Fratrædelse siger udtrykkelig, at Arveprindsen „efter Peder Andersens Död" havde givet Meyer Löfte paa Möllen, naar Enken döde.

[4] Kirkeb. Hun blev begravet d. 14 Januar 1794, nogle og fyrgetyve Aar gammel.

[5] Arveprindsens skriftlige Löfte til Knudsen givet d. 15 August 1795.

Imidlertid modnedes Arveprindsens Beslutning. Den trettende November 1797 indgav han Ansögning om, at Kongen mod et aarligt Vederlag i rede Penge vilde overtage hans Godser, Jægerspriis i Sjelland og Haneraa i Holsten [1]. Kongen sendte Ansögningen til Finantscollegiet, som den fjortende December erklærede sig derover: det forklarede, at Arveprindsen aarlig maatte udrede omtrent tyvetusinde Rigsdaler i Lönninger og Pensioner, over nitusinde Rigsdaler i Afdrag paa sin Gjæld til Kongen, foruden Afdrag paa anden Gjæld, og at han troede at kunne hjælpes, dersom Kongen som Vederlag for Godserne vilde aarlig tilstaae ham sextusinde Rigsdaler og eftergive hans Restancer [2]. Denne Ansögning blev bevilget den toogtyvende December næstefter, saaledes at Arveprinds Frederik imod at opgive Godserne skulde nyde ikke alene den af ham nævnte Erstatning i rede Penge, men ogsaa Brugen af Slottet til Sommerbolig og adskillige andre Fordele, ligesom og de af ham givne og ovenfor anförte Expectancebreve bleve confirmerede [3].

---

[1] Indenrigsm. Arch. har dette og de fölgende Documenter i Protocollen over Finantscollegiets Forestillinger og derpaa faldne Resolutioner.

[2] Finantscollegiet (Schimmelmann, Wendt, Ryge, Tetens) havde ved Undersögelse fundet, at Arveprindsen i Aarene 1794—96 egentlig kun havde havt en reen Indtægt af 4000 Rd. fra Jægerspriis, men at det ved bedre Bestyrelse vel kunde give 6 à 7000 Rd. foruden Skovene. (Haneraa gav aarlig 5527 Rd. 54 Sk. og ansloges til en Værdi af 138,189 Rd. foruden et Tilgodehavende af 3620 Rd.).

[3] Den Kongl. Resolution lyder for Jægerspriis's Vedkommende saaledes: Efterat de af Vores Elskelige Kjære Hr. Broder, Hans Kongelige Höihed Prinds Friderich, i Forbindelse med det Arrangement, Höisamme agter at foretage, yttrede Önsker ere blevne Os allerunderdanigst foredragne, have vi allernaadigst besluttet: 1. At overtage det Hans Kongl. Höihed paa Livstid overdragne Gods Jægerspriis imod en aarlig Erstatnings-Summa af 5000 Rd.,

Med Udgangen af Aaret 1797 sluttedes da Arveprinds Frederiks Besiddelse af Jægerspriis.

9. Af alle de Anlæg, som Arveprinds Frederik grundede paa Jægerspriis, blev intet saa varigt som det i Slotshaven og den tilstödende store Indhegning eller Lund skabte Pantheon for Mænd, der havde gjort sig fortjente af Fædrenelandet. Var end det afsides liggende Sted noget mindre heldigt, og kunde maaskee Valget af de saaledes hædrede Mænd stundom have været noget skarpere: Tanken selv var dog smuk, dens Udförelse fortjener en nærmere Betragtning, og det er vel Umagen værd at dvæle nogle Öieblikke ved de enkelte Minde-

---

saalænge Han er i Live, foruden de til dette Godses Underholdning allerede bevilgede 1000 Rd. aarlig, hvilke som en Deel af det for Hs. Kongl. Höihed bestemte Reglement fremdeles af Vores Kasse anvises. Godsets Administration overtages af Vort Rentekammer fra 1 Januar 1798, men den rene Indtægt af samme tilfalder Vores Kasse fra næstkommende 1 Mai, fra hvilken Tid af ogsaa bemeldte 5000 Rd. tage deres Begyndelse. Dog naar Hs. Kgl. Höihed vilde herefter nogen Tid af Aaret opholde Sig paa Jægerspriis, skal det staae Samme frit for at benytte Sig af de Bygninger, Hs. Kgl. Höihed hidtil har brugt for Sig og Hofholdning, ligesom Vi og i saadan Tid ville til Kjökkenet lade aarlig levere fornödent Brændsel indtil 12 Favne Brænde og 120 Tönder Kul. Træfrugterne i Haven forbeholdes ganske Hans Kongl. Höihed som hidindtil. Til Erstatning for det Vildt, Hs. Kongl. Höihed har havt af dette Gods, ville Vi aarlig fra Vores Vildtbane lade levere 12 Stykker Daadyr. Samtlige ved Jægerspriis værende Betjentes Lönninger, Pensioner, Refusioner m. v. med Indbegreb af de Præsten Steenberg og Skoleholder Schönbach tilstaaede 50 Rd. aarlig overtages, saaledes som de for nærværende Tid ere bestemte, fra næste Aars 1 Mai paa Vores Kasse. De af Vores kjære Broder givne Löfter paa Jægerspriis Kald, Skovfoged-Betjeningen og Möllen skulle ved indtræffende Tilfælde gaae i Opfyldelse, ligesom og det givne Löfte paa Færgemandens Plads ved Jægerspriis Færgested efter Omstændigheder skal komme i Betragtning. (2. Hanerau overtoges af Kongen for en Kjöbesum af 141,700 Rd.)

stötter for at opfriske Erindringer, der strax ved den förste Beskuelse knytte sig til dem.

Vi ville da först gjennemvandre den egentlige Slotshave, som den var i Arveprindsens Tid[1]. Traadte man fra Slottets östlige Flöi ud i denne, befandt man sig ligefor en stor Grönning, til hvis östlige Ende stödte en bred Vei, der deelte Haven i en sydlig og en nordlig Halvdeel. Ved Begyndelsen af denne Vei, paa dens söndre Side, havde man den förste Mindestötte.

Denne bærer Navnet Peder Tordenskjold (no. 1). Den erindrer os om Peder Jansen Wessel, Sön af en Borger i Throndhjem, födt 28 Oct. 1690 (1691). Som

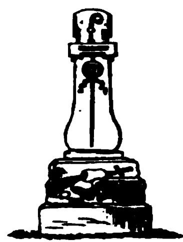
Dreng reiste han paa egen Haand til Kjöbenhavn, blev 1706 Lærling paa Holmen, 1709 Sökadet og ti Aar efter Vice-Admiral. I den store nordiske Krig under K. Frederik IV fik han nitten Aar gammel et lidet Skib at före, men blev snart Kongens og Folkets Yndling og Fjendens Skræk. Blandt hans eventyrlige Mods mangfoldige Bedrifter er Ödelæggelsen af en fjendtlig Transportflaade i Dynekilen d. 8 Juli 1716 vel den vigtigste; thi derved reddede han Norge fra den meest truende Fare. Den dristige Erobring af Fæstningen Carlsteen 1719 var hans sidste större Heltegjerning. Efter Freden blev han myrdet i en Duel den 12 Novbr. 1720.

Gaaer man omtrent hundrede Skridt videre frem paa Veien, seer man ligeledes paa dens söndre Side en Stötte, prydet med Absalons Navn, Bispestav og Sværd (no. 2). Asker Rygs Sön, Skjalm Hvides Sönnesön, födt

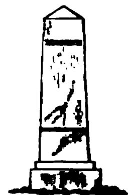
---

[1] Det vedföiede Kort over Lunden ved Jægerspriis, som under denne Vandring stadig maa haves for Öiet, er stukket af Hr. Kobberstikker E. Chr Möller efter et Hs. Maj. Kongen tilhörende Kort. Afbildningerne af Stötterne ere optagne paa Stedet af Hr. Magnus Petersen og xylographerede af Hr. W. Bigandt.

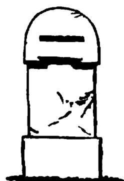
1128 (1130), blev 1158 Bisp i Roeskilde, 1178 tillige Erkebisp i Lund, en stor Krigsmand, stor Statsmand, Kongens trofaste Ven. Paa Valdemar Is Tid sikkrede han Riget mod de vendiske Sörövere, erobrede og christnede Rygen; under Knud VI forsvarede han Rigets Selvstændighed mod Keiserens Anmasselser og sikkrede dets Erobringer især ved den store Pindsedags-Seir 1184. Han lagde den förste Grund til Kjöbenhavn, og han skaffede Danmark dets förste store Historieskriver Saxo Grammaticus. Han döde 1201.

Vi böie fra Veien ved dens östlige Ende og vandre mod Syd ad en Gang langs med Havens östre Grændse: ved dens Ende staae vi for Snorre Sturlesens Mindesteen (no. 3). Han var en Sön af Sturle Thordsen, födt paa Island 1178 og blev der Lagmand 1213; hans Liv foruroligedes, især ved blodige Familiestridigheder, under hvilke han tilsatte Livet d. 22 Septbr. 1241, og hans Character var ikke ophöiet over al Dadel. Men han var Lærd, Lovkyndig, Mathematiker, Digter, Historieskriver, og hans norske Krönike fra de ældste Tider til Magnus Erlingsens Död er et af de herligste Værker, den hele ældre nordiske Literatur har at opvise.

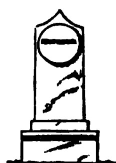

Vender man sig derfra mod Vesten og gaaer omtrent et hundrede Skridt frem, saa möder Öiet snart en Mindestötte for Mogens Göye (no. 4). Han var en Sön af Rigens Raad og Marsk Eskild Göye til Gunderslövholm og havde allerede havt Leilighed til at vise Kongerne Christian II og Frederik I væsentlige Tjenester; men det er især hans Virksomhed for Reformationens Indförelse og K. Christian IIIs Valg, der har bevaret hans Navn: han var tidlig Luthe-

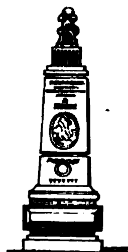

ranernes mægtigste Beskytter; han foranledigede det Möde, der 1534 valgte Christian III, og understöttede denne mod udvortes Fjender og indvortes Partier med Klogskab og Kraft; han stod i Spidsen for de Rigsraader, som d. 12 Aug. 1536 besluttede, at den catholske Bispemagt skulde ophöre og den lutherske Lære og Kirkeforfatning indföres. Han döde 1544.

Atter nogle Skridt i den samme Gang mod Nordvest, — og en ny Stötte frembyder os Navnet Ludvig Holberg (no. 5). Han var en Sön af Oberstlieut. Christian Holberg, född 1684.

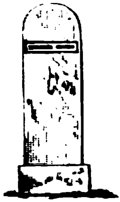

Forældrelös fra sit tiende Aar, fuldendte han dog sine Universitets-Studier, gjorde tre Udenlandsreiser, og begyndte derpaa 1711 som Alumnus paa Borchs Collegium den vidtlöftige Forfatterbane, paa hvilken han gjorde sig udödelig. I Aaret 1714 blev han Professor ved Universitetet. Han leverede nu sine berömte Vittighedsværker, Peder Paars og Komoedierne. Derpaa fulgte hans historiske Skrifter, Danmarks Beskrivelse og Historie, en Kirkehistorie, Helte- og Heltinde-Historier o. fl., hvis Række kun afbrödes ved hans Niels Klim. Endelig skrev han ogsaa moralske og philosophiske Skrifter, Epistler o. desl. Han anviiste vore Lærde til Brugen af Modersmaalet og indlagde sig derved udödelig Fortjeneste. Hans Stilling og Skrifter erhvervede ham Formue, som han anbragte i Jordegodser, hvilke han atter testamenterede til Soröe Academie. Han döde ugift d. 28 Jan. 1754.

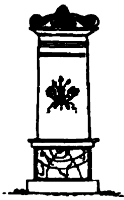
Endnu lidt længere frem mod Vesten i denne Gang findes den Stötte, som ovenfor er nævnet, for Hertug Ferdinand af Brunsvig, Arveprindsens Morbroder (no. 6). Han udmærkede sig som Feldtherre i den preussiske Syvaarskrig, men hörer ellers ikke til det fædrenelandske Pantheon i Jægerspriis's Lund.

Vi have nu gjennemgaaet Monumenterne i Slotshavens sydlige Deel; vi vende tilbage til Udgangspunctet, Tvær-Veiens Begyndelse, og vi skulle derefter ligeledes betragte Havens nordlige Deel. Vi see da först ligeoverfor Tordenskjolds Mindesteen en anden, som værdig staaer den ved Siden, Niels Juels (no. 7).

Han var en Sön af Rigsraad Erik Juel til Hundsbek, födt d. 8 Mai 1629, lærte Sövæsenet under Martin Tromp og Ruyter og udmærkede sig allerede saavel ved Kjöbenhavns Beleiring som ved Troppernes Landsætning i Fyen för Slaget ved Nyborg. Efter Freden og Statsforandringen skabte han som Holmens Chef med ringe Midler den Flaade, hvormed han i den skaanske Krig udförte sine glimrende Bedrifter: Gullands Erobring og Seiren ved Öland 1676, Seiren under Langeland og den udödelige Heltedaad i Kjögebugt d. 1 Juli 1677, Rygens Erobring 1678. Han hævede det nationaldanske Parti i Söetaten, og var höiligen elsket af sine Undergivne, der kaldte ham „den gode gamle Ridder." Han döde den 8 April 1697.

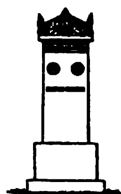
Fra dette Mindesmærke förte en Gang i nordlig Retning til Henrik Carl Schimmelmanns (no. 8).

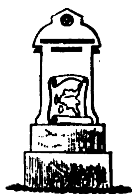
En Kjöbmandssön fra Pommern, födt d. 13 Juli 1724, havde han ved Leverancer under den schlesiske og syvaarige Krig, Acciseforpagtninger og deslige samlet sig en stor Formue, og traadte 1761 i Dansk Tjeneste, i hvilken han som Medlem af Overskattedirectionen snart blev eneraadig over Finantsvæsenet. Han solgte for Staten de kongelige Plantager i Vestindien og kjöbte dem selv for en ringe Sum, han bragte Banken og Tallotteriet under Regjeringen og sin egen Bestyrelse, han fremmede Skibsbyggeriet og handlede selv med Skibstömmer, han ordnede Anlæget af den holstenske Kanal og leverede selv Materialier dertil, han befordrede Op-

rettelsen af det vestindiske Compagnie og var selv Actionær deri. Staten blev ikke rig ved ham; men han samlede for sig selv paa den ottende Million, da han döde d. 23 Januar 1782.

Gik man derfra blot et halvthundrede Skridt mod Sydost, traf man Æresstötten for en Mand, hvis Fortjenester ingen Modsigelse taale, for Johan Rantzau (no. 9). Sön af Henrik Rantzau, födt 1492, dannet i Leiren og paa vidtlöftige Reiser, ledsagede han 1521 Prinds Christian (III) til Rigsdagen i Worms og blev indtaget for Reformationen. Efterat Frederik I var valgt til Konge, overvandt Rantzau Christian IIs Tilhængere, og under Grevefeiden befæstede han ligeledes K. Christian IIIs Throne: han seirede först i Jylland, siden ved Öxnebjerg i Fyen d. 11 Juni 1535, bevirkede Sjellands og Skaanes Overgivelse og underhandlede 1544 det Speierske Forlig med Keiseren. Han modsatte sig med Iver, skjöndt forgjeves, Delingen af Holsten og Slesvig, men han erobrede 1559 Ditmarsken. Han döde d. 12 Dcbr. 1565.

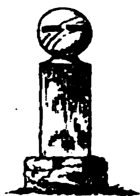

Henimod den östlige Grændse af denne Havens nordlige Deel staaer et Monument for den ældre Grev Bernstorff, Johan Hartvig Ernst (no. 10). Han var en Sön af Baron Joa. Engelke Bernstorff, födt d. 13 Mai 1712, og havde allerede som Dansk Gesandt ved Keiserens Hof bevirket Holstens Optagelse blandt de alternerende gamle Fyrstehuse, da han 1751 blev Udenrigsminister, Oversecretær i det tydske Cancellie og Medlem af Conseilet. Han erhvervede det Plönske for Kronen og Coadjutoratet i Lybek for Arveprinds Frederik 1756; han sluttede den provisoriske Mageskifte-Tractat med Rusland 1767, hvorved Grunden lagdes til hele Holstens Forening; han forberedte ved Tractater Danmarks vigtige Fragtfart paa Middelhavet,

og han befordrede Handel, Industri og Landvæsen. Afskediget 1770 döde han d. 19 Febr. 1772.

Gangen derfra mod Syd förte til den verdensberömte Tyge Brahes Mindesteen (no. 11). Han var en Sön

af Rigsraad Otto Brahe til Knudstrup, födt d. 14 Dcbr. 1546. En ubetvingelig Lyst drog ham tidlig til Astronomien og Chemien, som han studerede ved fremmede Universiteter, og hans Opdagelse af en forhen ubekjendt Stjerne 1572 skabte ham först et anseet Navn. Da derpaa K. Frederik II tillod ham for kongelig Regning at opföre Observatorium og anskaffe sig Instrumenter, lagdes 1576 paa Hveen Grundstenen til hans berömte Uranienborg. Her levede han i ti Aar, udtænkte 1582 sit Verdens-System, dannede mange udmærkede Disciple og modtog Besög af Konger, Fyrster og Lærde. Men misfornöiet med Regjeringen i Christian IVs Mindreaarighed forlod han Danmark 1597, og drog til Keiser Rudolph II, der gav ham et Observatorium paa Slottet Benach ved Prag, hvor han döde den 24 October 1601.

Vi have nu beskuet alle Mindesmærkerne i Slotshaven. Vi komme derefter til den store Slotshegning, der omgiver Haven mod Nord og Öst, og indtager et betydeligt Areal. Dette gjennemskjæres fra Vesten til Östen af „Stjerne-Stien", en Fortsættelse af Havens Tværvei, og fra Syden til Norden af den paa Stjernestien lodret staaende „Hoved-Vei", der adskiller det östlige Mosedrag, Langemoserne, Ridebanemose og Bolhuusmose, fra det vestlige Mosedrag, den Lille og Store Höimose. Slotshegningen kan saaledes oversees i trende Partier: det sydlige söndenfor Stjernestien, det östlige östenfor Hovedveien, det vestlige vestenfor samme. Hvert Parti er derhos gjennemskaaret af smallere Gange eller mindre Veie, ved hvilke ligeledes Mindesmærker ere anbragte. Vi skulle nu med Kortet i Haanden gjennemgaae disse tre Partier.

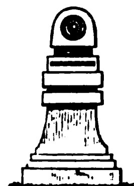
Det förste eller sydlige Parti af Slotshegningen er ved den brede Stjernesti forbundet med Haven, og ved Indtrædelsen i Stjernestien möder Öiet först et Mindesmærke for Hans Schack (no. 12). Han var en Sön af Christoffer Schack til Barsthorst, födt d. 28 Octbr. 1609. Indkaldt af K. Frederik III under den farlige svenske Krig 1657, blev han Feldtmarschal og Commandant i Kjöbenhavn, som han med Gyldenlöve og Ahlefeldt kjækt forsvarede under Beleiringen. I Efteraaret 1659 förte han Tropper fra Kiel til Kjerteminde, forenede sig med den fra Middelfart fremrykkende Eberstein og seirede i det afgjörende Slag ved Nyborg d. 14 Novbr. s. A. Ved Statsforandringen i det fölgende Aar viiste han ligeledes Kongen vigtige Tjenester. Han döde som Greve og Rigets Feldtherre den 27 Febr. 1676.

En kort Vandring ad Stjernestien mod Östen viser os derefter Mindestenen for Hans Nansen (no. 13), en Sön af Borgeren Evert Nansen i Flensborg, födt d. 28 Novbr. 1598. Efter mange Handelsreiser i de nordlige Lande nedsatte han sig som Kjöbmand i Kjöbenhavn og blev 1644 Borgemester. Hans personlige Dygtighed, Mod og Myndighed erhvervede ham den störste Indflydelse paa Borgerne og satte ham istand til paa den Kjöbenhavnske Rigsdag i Forbindelse med Biskop Svane og Andre at gjennemföre Statsforandringen af 1660. Han döde som Præsident i Kjöbenhavn samt Assessor i Statscollegiet d. 12 Novbr. 1667.

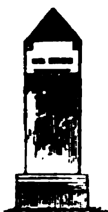

Endnu östligere ved Stjernestien henimod det Sted, hvor den skjæres af Hovedveien, see vi Christoffer Gabels Minde (no. 14). Han var en Sön af Proviantsforvalter Waldemar Gabel, födt 1617, havde allerede i Bremen tjent K. Frederik III, og blev efter dennes Thronbestigelse hans Secretær

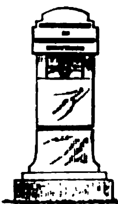

og Fortrolige. Under Kjöbenhavns Beleiring hentede han i det critiske Öieblik den hollandske Flaade, og under den Kjöbenhavnske Rigsdag var han Kongens hemmelige Underhandler med de Indviede i Geistligheden og Borgerstanden. Efter Souverainitetens Indförelse blev han Rentemester og Statholder i Kjöbenhavn. Han döde d. 13 Octbr. 1673.

Paa dette Sted udgaaer fra Stjernestien mod Sydvest en smallere Gang, der ligeledes er prydet med et Par Monumenter. Det förste nævner os Ole Worm (no. 15), Sön af Borgemester Willum Worm i Aarhuus, födt den 13 Mai 1588. Efter et mangeaarigt Studium af Medicin og Naturvidenskaber i Italien, Frankrig og England blev han 1613 Professor ved Universitetet. Hans Hovedfag var Lægekunsten; men ved Siden deraf studerede han nordiske Antiquiteter, gammel islandsk og dansk Literatur, og deri bröd han en ny Bane. Han var den förste og er hidtil den eneste, som samlede og forklarede alle danske Runemonumenter, den förste som her i Landet alvorlig vakte Opmærksomhed for Islands og Danmarks gamle Literatur, og hans mange Værker i disse Fag ere endnu ikke uden Betydning. Han döde d. 31 Aug. 1654.

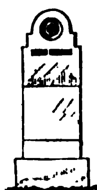

Et Par hundrede Alen endnu længere mod Sydvest ved samme Gang staaer en anden Stötte med Hans Rostgaards og Hustru Kirsten Pedersdatters Navne (no. 16). Hans Rostgaard, Sön af Gaardeier Ove Rostgaard, födt d. 15 April 1625, kom tidlig i en underordnet Stilling i K. Christian IVs Tjeneste og blev 1656 Ridefoged paa Kronborg Amt, hvorefter han ægtede Kirsten Pedersdatter og fik hendes Faders Gaard Kraagerup. Hans Troskab og Tjenester under Kjöbenhavns Beleiring grundede hans Berömmelse: han bragte K. Frederik III Efterretninger fra den hollandske Flaade og om Fjendens Foretagender, og han

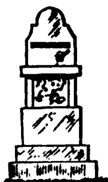

deeltog i Planen til Kronborgs Tilbageerobring. Da denne Plan var opdaget og han flygtet, vidste hans Hustru med Snildhed at føre Fjenden bag Lyset. Efter Freden udvidede Kongen hans Gaard og gjorde ham til Amtsforvalter over Kronborg Amt. Han døde d. 31 Dcbr. 1684.

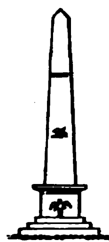
Vi vende nu tilbage til Stjernestien, og finde paa denne østenfor Hovedveien endnu tre Mindestötter. Den förste eller vestligste er reist til Ære for Hans Svane (no. 17), en Sön af den horsenske Borgemester Hans Riber og Anne Svane, födt d. 27 Marts 1606. Efter en langvarig Udenlandsreise blev han Professor ved Universitetet 1633 og Biskop i Sjelland 1655. I denne Stilling, som Geistlighedens Overhoved paa den Kjöbenhavnske Rigsdag 1660, blev han ved sin Klogskab og Veltalenhed den vigtigste Befordrer af Arve-Enevoldsregjeringens Indförelse. Derfra egentlig hans historiske Betydning. Kongen optog ham i Statscollegiet og gav ham Titel af Erkebiskop. Han döde d. 26 Juli 1668.

Omtrent hundrede Skridt östligere har Stjernestien dernæst et Monument for den yngre Christian Thomesen Sehested (no. 18), en Sönnesön af den ældre og en Sön af Axel Sehested til Stougaard. Han var födt d. 24 Aug. 1664, bestemte sig fra Ungdommen for Sövæsenet, besögte fremmede Lande og vendte tilbage med Kundskaber og Erfaringer. K. Frederik IV stillede ham i Spidsen for det nye Söcadet-Academie, og gav ham under Krigen Commando over en Flaade-Afdeling i Östersöen. Her udmærkede han sig fornemmelig ved sit rolige og besindige Mod. Hans meest glimrende Bedrift er den Seir, som han d. 24 og 25 Septbr. 1715 tilfægtede sig i sin egen og den preussiske Konges Paasyn ved Rygen, hvoraf Öens Erobring blev Fölgen. Sehested blev til Belönning Admiral, siden Over-Landdrost Oldenborg. Han döde d. 13 Septbr. 1736.

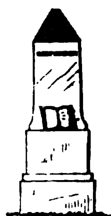
Atter et hundrede Alen fremad mod Östen — og vi see midt for Stjernestiens östlige Ende en höi tresidet Stötte, hvis överste Spidse oprindelig var prydet med en sexoddet Stjerne og hvis trende Sider bære Navnene, Ansgarius, Luther, Bugenhagen (no. 19). Den minder os altsaa om Christendommens förste Grundlæggelse i Danmark, om Reformationens Begyndelse i Tydskland og om dens endelige Gjennemförelse i Danmark. Ansgarius, födt 801, blev 826 som Munk i Ny-Corbei af Keiser Ludvig den Fromme sendt til Danmark med en Dansk Kongesön, der i Tydskland havde antaget Christendommen; han anlagde i Byen Slesvig eller Hedeby den förste christelige Skole i Danmark og döbte de förste danske Christne i Helligbæk; siden gik han ogsaa til Sverrig, og blev de nordiske Landes fælleds Apostel. Han döde som Erkebisp i Bremen 865. Men Christendommen var allerede meget afveget fra Christi egen ophöiede Lære, da den kom til Danmark, og en Reformation blev i Tiden nödvendig. Morten Luther, födt 1483, fremstod som Reformator i Tydskland 1517; indfödte Danske, der havde hört ham, forplantede Reformationen til Danmark, og da den her ganske havde seiret 1536, indviede Luthers Discipel Johannes Bugenhagen (födt 1485) de förste lutherske Bisper, kronede den förste lutherske Konge og havde i de fölgende sex Aar megen Indflydelse paa de Foranstaltninger, som Reformationen medförte ved Kirkeforfatningen, Universitetet og Skolerne. Luther döde 1546, Bugenhagen 1558, begge i Tydskland.

Det andet eller östlige Parti af Slotshegningen ligger mellem Slotshegningens östlige Grændse eller Gjerde og Hovedveien; det gjennemskjæres af tvende smalle Gange fra Syd til Nord, Gjerde-Veien og Skovrider-Stien, og af den bredere Fasan-Allee fra Sydvest til Nordost. Gaae vi tilbage til Sehesteds nylig forladte Mindesmærke, og

böie fra dette mod Nordvest ind i den Lille Tværsti, saa befinde vi os paa Gjerdeveien.

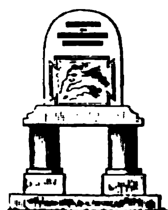
Og i samme Öieblik staae vi ved Mindestötten for den egentlige og rette indfödte danske Kirke-Reformator

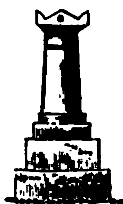
Hans Tausen (no. 20). Han var en fyensk Bondesön, födt i Aaret 1494 i Landsbyen Birkende mellem Odense og Kierteminde, gik i Odense og siden i Aarhuus Skole, blev derpaa optaget i Antvorskov Johanniterkloster, hvorfra han 1521 gik til Kjöbenhavns Universitet. Næste Aar reiste han udenlands, studerede i Löwen og Cöln og endelig paa andet Aar 1523—24 hos Luther i Wittenberg. Mistænkt derfor blev han uventet hjemkaldt, tog paa Veien Magistergraden i Rostok, og kom i Slutningen af Aaret 1524 til Antvorskov, hvor han strax blev sat i Fængsel. Derfra sendtes han i Begyndelsen af 1525 til Johanniterklosteret i Viborg. Men her prædikede han i selve Fængselet förste Gang aabenbart den lutherske Lære i Foraaret 1525. Prioren, som vilde forsöge mildere Midler, tillod ham ved Midten af Aaret at prædike i Klosterkirken; men derved vandt Tausen et stort Parti blandt Viborgs Borgere, hvorpaa han i Efteraaret 1526 aflagde sin Ordenskappe, udtraadte af Klosteret og den catholske Kirke, begav sig i en anseet Borgers Huus og blev d. 23 Octbr. 1526 udnævnt til Kong Frederik Is Capellan, med Tilladelse at forblive nogen Tid som Prædikant i Viborg. Her prædikede han nu förist i St. Hans Sognekirke og fra sammes Taarntrappe for Tilhörere under aaben Himmel, siden 1527 fra Beenhuset ved Graabrödre Kirke og i denne Kirke selv, en enkelt Gang vel endog i Domkirken, indtil Reformationen i Febr. 1529 kunde antages at have seiret i Viborg, da Tausen blev Præst ved Graabrödre Kirke. Samme Aar kaldte K. Frederik I Tausen til Præst ved Nicolai Kirke i Kjöbenhavn, hvor han forfattede de 42 Artikler, der bleve det samme for Danmark, som den

Augsborgske Confession for Tydskland. Efter Kongens Död blev han forsvaret af Kjöbenhavns Borgere, og da K. Christian III var befæstet paa Thronen 1536, havde Reformationen allerede ved egen Kraft seiret. Hans Tausen blev den anden lutherske Bisp i Ribe 1542, og döde der d. 11 Novbr. 1561.

Et Par hundrede Skridt mod Nord opad Gjerdeveien finde vi en Stötte for Grönlands Apostel Hans Egede (no. 21), en Sön af Sorenskriver Poul Egede, födt d. 31 Januar 1686. Som Præst i Vaagen opgav han sit Kald, og seilede med sin Hustru Giertrud Rasch og sine Börn til Grönland, hvor han steg i Land ved Baals Revier d. 3 Juni 1721. Han havde utrolige Vanskeligheder at overvinde; men hans egen christelige Iver, hans heltemodige Kone, hans klögtige Sön Poul Egede og nogen Understöttelse fra Kongen og Medvirkning af Herrnhuterne overvandt dem, og efter femten Aars Arbeide var Christendommen virkelig grundlagt blandt Grönlænderne. Giertrud Rasch döde 1735, og Aaret efter forlod Egede Grönland, hvor Sönnen Poul fortsatte Værket, medens han selv i Kjöbenhavn oprettede en grönlandsk Missions-Skole. Han döde d. 5 Nov. 1758.

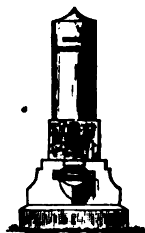

Vi fölge Gjerdeveien videre mod Nord, og snart see vi ligeledes paa höire Haand Mindesmærket for Petrus Palladius (no. 22). Han var en Sön af Esbern Jensen, Borger i Ribe, födt 1503, blev siden Rector ved Odense Skole, hvorfra han drog til Wittenberg og sluttede sig til Luther. Som Doctor Theologiæ vendte han hjem 1537 og blev Professor ved Universitetet samt förste lutherske Biskop i Sjelland. Hans Hovedfortjeneste er den fuldstændige Gjennemförelse af Reformations-Værket i Sjellands Stift: ved Prædikener, Skrifter og Colloquiet i Kjöbenhavn 1543 vandt han her

de sidste Catholiker. Han var Medarbeider i Bibel-Oversættelsen af 1550 og en heldig Forsvarer af det lutherske Lærebegreb under lærde Stridigheder. Han döde d. 3 Jan. 1560.

Under fortsat Vandring i samme Retning træffe vi paa det Sted, hvor Jættestue-Stien udgaaer fra Gjerdeveien, Mindesmærket for Frederik Danneskjold (no. 23), Grev Christian Gyldenlöves yngre Sön, födt d. 1 Novbr. 1703. Efter alvorlige Studier især af Sövæsen og Skibsbygningskunst i England, Holland og Frankrig, blev han 1735 Præses i Sö-Commissariatet. I denne Stilling skabte han uagtet megen Modstand ved sin Orden, Arbeidsomhed og Sparsomhed i Löbet af tolv Aar den största og skjönneste Flaade, Danmark nogensinde har eiet, og dertil Dokke, Arsenaler, Magaziner, Söbatterier o. s. v. Dette er hans störste Fortjeneste, ved Siden af mange andre.. K. Frederik V afskedigede ham og gjorde ham siden til Overhofmester i Soröe. Han var en streng Mand mod Andre og mod sig selv, en dansk Patriot blandt de bedste. Han döde d. 18 Juli 1770.

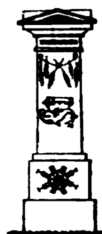

Videre nordpaa ad Gjerdeveien see vi en Mindestötte i Form af en nedskudt Fæstningsmuur, og læse derpaa Navnene: Hans, Peder og Anne Colbjörnsen (no. 24). De vare Söskende, Börn af Præsten Colbjörn Thorstensen i Agershuus Stift. Brödrene, Kjöbmænd i Frederikshald, Sösteren gift med Præsten Jonas Ramus i Nordrehoug, udmærkede sig under Carl XIIs Indfald i Norge. Ved det förste i Foraaret 1716 bidrog Anne Colbjörnsdatter ved Snildhed og Mod væsentlig til, at et svensk Corps paa Marschen mod Kongsberg i Marts blev adspredt og Sölvværket reddet; hendes Brödre bekjæmpede i Frederikshald med ringe Midler men höit Mod Kong Carl selv, nödte ham til at trække sig tilbage, og efter

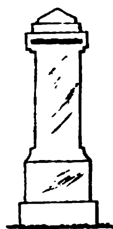

Slaget i Dynekilen at forlade Norge. Ved det andet Indfald 1718 og Frederikshalds fornyede Beleiring forsvarede Brödrene Colbjörnsen atter deres By, indtil K. Carl var falden i sine Löbegrave.

Omtrent hundrede Alen nordligere viser sig for os Mindestenen for den yngre Henrik Gerner (no. 25), en Sön af Commandörcapt. Andreas Gerner og Sönnesöns Sön af den berömmelige Præst i Birkeröd, som vi siden skulle omtale. Han er födt d. 5 Juli 1742, studerede som ung Officer Mathematik og Skibsbygningskunst i England og Frankrig, og blev 1772 Fabrikmester ved Holmen. I Löbet af de fölgende femten Aar byggede han 25 fortræffelige Orlogsskibe og Fregatter, forsynede Dokken med et kunstigt Pompeværk, anskaffede udmærkede Söbagger og udförte mange andre Værker, medens han til samme Tid virkede for det private Skibsbyggeri, Landhuusholdnings-Selskabet, Kanal-Commissionen og overhovedet ved alle större mechaniske Foretagender. Han döde d. 27 Dcbr. 1787. Söcadet-Academiet erindrer endnu aarlig ved en Fest hans store Fortjenester.

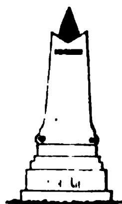

Vi gaae fremdeles videre paa Gjerdeveien, og vi finde atter en Stötte, der bærer et udödeligt Navn: Saxo Grammaticus (no. 26). Han nedstammer fra en hæderlig dansk Familie og er födt i Sjelland i den förste Halvdeel af det tolvte Aarhundrede. Dannet ved lærde Studier, formodentlig i Udlandet, blev han Erkebiskop Absalons Haandskriver, og paatog sig efter dennes Önske at skrive Fædrenelandets Historie. Saxo gik tilbage til den fjerneste Oldtid, benyttede de gamle Fabler og Sagn, og gav sit Værk al den Troværdighed, som disse have; men den anden Halvdeel af Værket er virkelig Historie, og bliver tilsidst en mesterlig Skildring af den store Tidsalder,

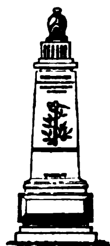

hvori han levede, udført paa en for den Tid ualmindelig god Latin. Han er den danske Histories Fader. Han døde 1204, og firehundrede Aar forløb, för han fandt en Efterfölger.

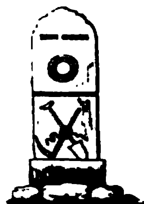
Efterfölgerens Mindesteen staaer omtrent hundrede Skridt nordligere paa den samme Vei ved Indgangen til Fasanhaven. Det var Arild Hvitfeld (no. 27), en Sön af Rigsraad Christoffer Hvitfeld til Berritsgaard, födt d. 11 Sept. 1546. Han fik efter Datidens Skik en lærd Opdragelse hjemme og i Udlandet, blev K. Frederik IIs Secretær, siden Rigsraad og Rigscantsler 1586 og Medlem af Regjeringsraadet 1596; han deeltog ofte og hæderlig i Forhandlinger udenlands. Men meget mere end disse höie Embeder har hans Danske Krönike gjort ham berömt; thi han fortsatte Saxo næsten lige til sin egen Levetid, et stort og kosteligt Værk, oplyst heelt igjennem ved Archiv-Documenter. I Foraaret 1609 nedlagde han Rigscantsler-Embedet og döde den 16 Decbr. s. A.

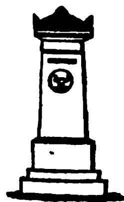
Vi have nu gjennemvandret hele Gjerdeveien indtil dens nordligste Ende ved Fasaneriet; vi böie om mod Vesten, og træde ind i den bredere Vei, der deler Fasaneriet i en nordlig og sydlig Halvdeel og streifer ind paa Nedre-Draaby Mark. I den yderste vestlige Ende af denne Vei see vi et mere fremragende Mindesmærke for Benedikt (no. 28), K. Svend Estridsens Sön, det ædle Exempel paa broderlig Kjærlighed. Da hans Broder K. Knud den Hellige, forfulgt af oprörske Undersaatter, havde sögt Frelse i St. Albani Kirke i Odense og selv der blev overfalden af dem, stillede hans Brödre Erik (siden K. Erik Eiegod) og denne Benedikt sig til hans Forsvar mod den overvældende Mængde, og Benedikt offrede Livet i denne blodige Kamp 1086.

Vende vi tilbage fra Fasaneri-Veiens östlige Ende og gaae mod Vesten igjen forbi Hvitfelds Mindestötte og omtrent hundrede Alen videre frem, da befinde vi os ved et Monument, der er prydet med simple Landbrugs-Redskaber og Navnet Niels Lembak (no. 29). Denne Mand, Sorenskriver i Nedre-Romerige, indlagde sig store Fortjenester af Agerbruget og Huusfliden i sin Egn. Hans största Lyst var at bringe udyrkede Jorder under Ploven og opmuntre Böndernes Flid i alle Retninger. Han blev selv en formuende Mand, kjöbte sig tre Gaarde i Feedt og to i Hölands Præstegjæld, og satte dem alle i god Stand; han digtede Viser til Bondestandens Roes, han uddeelte Ærestegn af Sölv til flittige Bönder, udsatte Præmier for skadelige Dyrs Udryddelse, afkjöbte fattige Landboere Producterne af deres Huusflid, udlaante Korn under en Misvæxt, og bortskjænkede endelig alle de fem indkjöbte Gaarde til fattige men flittige Bönderkarle. Frugterne af hans Bestræbelser sporedes i denne Egn længe efter hans Död i Aaret 1750.

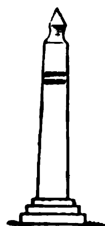

Fra denne Stötte förer en kort Gang lige mod Nord til en anden for Jesper Rasmussen Brochmand (no. 30). Han var en Sön af Borgemester Rasmus Sörensen Brochmand i Kjöge, födt d. 5 August 1585, studerede Philologie og Theologie, blev Professor ved Universitetet, Lærer hos den udvalgte Konge Prinds Christian og endelig ved Provsternes eenstemmige Valg 1639 Biskop i Sjelland. Berömt som Skribent, som Biskop og som Opdrager for mange udmærkede Mænd. Hans theologiske System og hans Postil brugtes over hundrede Aar af de Lærde og af Menigmand. Han udryddede de sidste Levninger af Catholicismen og indförte Orden i Præste-Embederne i sit Stift. Han dannede i sit Huus Lærde og Statsmænd som Hans

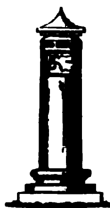

Svane, Griffenfeld, Hans Friis, Niels Trolle o. m. fl. Han döde d. 19 April 1652.

Forlade vi dette Sted, gjöre nogle Skridt mod Vesten og böie derpaa ind i den tilstödende Vei mod Sydvest saa træde vi ind i den omtrent syvhundrede Alen lange Fasan-Allee, der forbinder Fasaneriet med Slotshegningens Hovedvei. Efter en kort Vandring ned ad denne Allee finde vi lidt inde i Skoven paa venstre Haand eller mod Östen Mindesmærket for Helten Daniel Rantzau (no. 31). Han var en Sön af Godske Rantzau, født 1529, studerede ved flere Universiteter, og deeltog derefter i Ditmarskerkrigen under Jo. Rantzau, i Syvaarskrigen under Otto Krumpen og Grev Gynther, indtil han 1565 selv fik Overcommandoen over den Danske Hær. I det samme Efteraar, d. 20 October, vandt han med 4000 Mand den berömte Seier ved Svarteraa over 24000 Fjender. I det næste Aar trængte han fra Jönkjöbing gjennem den vestlige Huulvei langt ind i Östergothland, og gjorde derfra i Vinteren 1567—68 det mærkværdige Tilbagetog gjennem den östlige Huulvei til den Danske Grændse. Han faldt d. 11 Novbr. 1569.

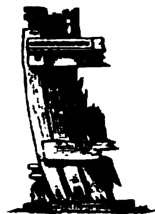

En halvandethundrede Alen videre frem mod Sydvest i Fasan-Alleen, hvor Store Korsvei og Ridebanestien skjære denne, see vi en Mindesteen for Ove Giedde (no. 32), en Sön af Brostrup Giedde til Tommerup, födt d. 17 Dcbr. 1594. Efter videnskabelige Studier i Soröe og udenlands, tjente han i Cancelliet, da K. Christian IV i Novbr. 1618 sendte ham med nogle Skibe til Indien, hvor han d. 25 Octbr. 1620 landede ved Tranquebar og d. 18 Novbr. s. A. sluttede en Tractat med Naiken af Tanschaur, der mod en aarlig Afgift overlod Kongen af Danmark Landsbyen Tranquebar med Omegn. Han anlagde nu Castellet Dansborg, og kom d. 4 Marts 1622 tilbage til Kjöbenhavn. Han blev

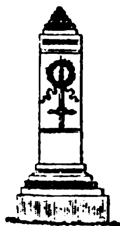

belönnet med Forlehninger, blev siden Rigsraad og Admiral, og döde d. 19 December 1660.

Træde vi blot firsindstyve Skridt videre i Alleen, see vi et Mindesmærke i Form af en Stump Skibsvrag, en Levning af Iver Hvitfelds Danebrog (no. 33). Han var en Sön af Tönne Hvitfeld, födt d. 5 Dcbr. 1665, lærte Sövæsenet i hollandsk Tjeneste, og steg til Commandör i Fædrenelandets. Slaget i Kjögebugt d. 4 October 1710 har foreviget hans Navn: den Danske Flaade under U. C. Gyldenlöve, der laa i Bugten, lettede Anker for at gaae den Svenske imöde, og Hvitfeld paa Danebrog hörte til dens Avantgarde. Under denne Opkrydsning blev han angreben med Overmagt og saae Ild udbryde paa sit eget Skib. Han kunde maaskee have reddet sig og Besætningen ved at lægge Roret op og holde ind paa grundt Vand; men han maatte da have passeret den Danske Flaade og kunde have udbredt Ilden til denne. Saaledes vilde han ikke kjöbe Livet. Han vedblev rolig at kjæmpe, og da Ilden naaede Krudtkammeret, gik han og hele Besætningen rolig i Döden.

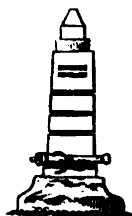

Omtrent et halvthundrede Skridt derfra stöde flere mindre Sidegange til Fasan-Alleen, nemlig Skovriderstien forenet med den Lille Korsvei imod Nordvest og Skovriderstien forenet med Jettestuestien mod Sydost. Midt paa denne Jettestuesti, der forbunden med Ridebanestien udmunder i Gjerdeveien ved Danneskjolds Mindesmærke, staaer et Monument for Peder Skram (no. 34). Han var en Sön af Christen Skram til Urupgaard, tjente med Berömmelse K. Christian II paa Togene i Sverrig 1518 og 1520, siden K. Frederik I under Kjöbenhavns Beleiring og i Norge. Men hans meest glimrende Bedrifter tilhöre Grevefeidens Tid, da han med den forenede Danske og Svenske Flaade

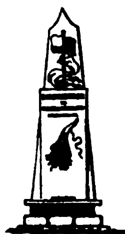

efter Slaget ved Öxnebjerg dækkede K. Christian IIIs Overgang til Fyen og Sjelland og derpaa fra Sösiden indsluttede 1535 det beleirede Kjöbenhavn, som næste Aar maatte overgive sig. Han boede i en fremrykket Alder paa sin Gaard; men ved Syvaarskrigens Udbrud kaldte K. Frederik II ham atter til Flaaden, hvormed han leverede et blodigt Slag under Öland, ligesom han og siden forsvarede Laholm Slot. Han döde d. 11 Juli 1581.

Vi vende tilbage til Fasan-Alleen og fölge denne til det Sted, hvor den træffes af en Sidevei fra Vesten. Der staaer et Mindesmærke for Ulrik Frederik Gyldenlöve (no. 35), en uægte Sön af K. Frederik III med Margrete Pape, födt d. 20 Juli 1638. Han tjente allerede 21 Aar gammel under Kjöbenhavns Beleiring, gik derpaa i spansk Tjeneste og kom hjem 1663. Under K. Christian V fik han Laurvig, byggede Charlottenborg og tog det Mothske og tydske Parti mod Griffenfeld; men som Statholder i Norge udmærkede han sig under den skaanske Krig ved overordentlig Tapperhed. Han indtog 1676 Venersborg og Strömstad, seirede ved Uddevalle, og belagde Gothenborg; han erobrede 1677 Marstrand med Carlsteen og faldt ind i Jæmteland. Han döde d. 17 April 1704.

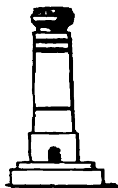

Omtrent hundrede Skridt derfra forener Fasan-Alleen sig med Hovedveien, og gaae vi nu mod Syd paa denne ligesaa langt, finde vi paa Hovedveiens vestlige Side, hvor Höimosestien stöder til, Monumentet for Herluf Trolle og Birgitte Göye (no. 36). Herluf Trolle, en Sön af Jacob Trolle, födt d. 14 Januar 1516, kom tidlig i Hoftjeneste hos K. Christian III og ægtede Birgitte Göye, den berömte Mogens Göyes Datter, der bragte ham Hillerödsholm, hvilket han 1560 afstod til K. Frederik II imod Skovkloster, som nu fik Navnet Herlufsholm. I Syvaarskrigen af-

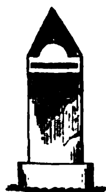

löste han Peder Skram, leverede 1564 d. 30 og 31 Mai de Svenske det store Söslag ved Öland, hvori han erobrede Admiralskibet Magelös, og i Eftersommeren et andet Söslag paa samme Sted; næste Aar, 1565 d. 4 Juni, blev han saaret i et Slag under Pommern og döde d. 25 Juni s. A. Han elskede Videnskaberne og stiftede i Forbindelse med sin Hustru Herlufsholm Skole under deres egen Bestyrelse. Efter hans Död opgav Fru Birgitte Godset, satte Skolen i fuldkommen Stand, bestyrede den selv i to Aar og overgav den derpaa til Rigsraadet. Hun döde d. 25 Juli 1574.

Endnu et Par hundrede Alen sydligere ved Hovedveien staaer en Mindesteen for Ulrik Christian Gyldenlöve (no. 37), en uægte Sön af K. Christian IV med Vibeke Kruse, födt d. 7 April 1630. Efter lærde Ungdomsstudier tjente han med Udmærkelse i den spanske Hær under Condé og Turenne, og siden 1657 med ligesaamegen Udmærkelse under Axel Urup i Skaane, hvorfra han efter flere Seire netop skulde forene sig med den norske Hær under Iver Krabbe, da Uheldene i Jylland kaldte ham til Fyen. Han laa syg i Odense, da Carl Gustav kom dertil. Efter Krigens Fornyelse var han det beleirede Kjöbenhavns kjækkeste Forsvarer: han förte det store Udfald d. 23 August 1658 og de to Udfald paa Amager, og han var ved sit Mod og sin Munterhed i Farens Dage bleven Kongens og Folkets Yndling, da han 29 Aar gammel bukkede under for de udstandne Anstrengelser d. 11 December 1658.

Gaaer man derfra omtrent hundrede Skridt fremad paa Hovedveien og böier derefter om til Venstre i den tilstödende Skovridersti, saa finder man strax ved denne en Mindestötte for Thormod Torfæus (no. 38), en Sön af Sysselmand Torfe Erlandsen, födt paa Island d. 27 Mai 1636. Som Student blev han 1660

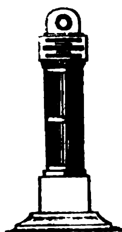
antaget af K. Frederik III til at oversætte gamle islandske Skrifter, siden til at hente saadanne fra Island, og endelig til at skrive den ældre Danske Historie efter disse Kilder, hvorpaa han udarbeidede Skriftet, den Danske Konge-Række, som var en heel ny Lærebygning. Under en Embeds-Ansættelse i Norge blev han en kort Tid Kongelig Antiquarius. Men K. Christian V udnævnte ham 1682 til Kongelig Historiograph for Norge, og han udarbeidede nu i sytten Aar dette Riges Historie indtil Dronning Margrethe, som er hans Hovedværk. Han döde d. 31 Januar 1719.

Vi fölge nu videre Skovriderstien mod Nord og træffe da efter en Vandring af henved et Par hundrede Alen en Mindestötte, der bærer trende berömte Navne: Holk, Adeler og Lövenörn (no. 39). Alle tre have fornemmelig i fremmede Lande grundlagt deres Berömmelse. Henrik Holk til Ravnholt, en Sön af Ditlev Holk, födt 1599, tjente först i den Nederlandske Frihedskrig under Morits og Frederik Henrik, men vendte under Trediveaarskrigen hjem og blev 1628 af K. Christian IV sendt med Undsætningen til det af Wallenstein beleirede Stralsund. Hans modige Forsvar af denne Stad er Glandspunctet i hans Bedrifter i Fædrenelandets Tjeneste. Efter Freden i Lybek gik han i keiserlig Tjeneste og blev efter Leipzigs Erobring ophöiet i Grevestanden 1633. Han döde d. 30 Aug. s. A. Cort Adeler, en Sön af den norske Saltværks-Forvalter Sivert Jensen, födt d. 16 Dcbr. 1622, lærte Sövæsenet under Martin Tromp og gik derpaa i Venetiansk Tjeneste, hvori han under Krigen med Tyrkerne indlagde sig de störste Fortjenester og steg til de höieste Værdigheder. Hjemkaldt af K. Frederik III og udnævnt til General-Admiral satte han Flaaden i god Stand efter hollandsk Mönster og förte den i Begyndelsen af den skaanske Krig; men han döde allerede d. 5 Novbr. 1675.

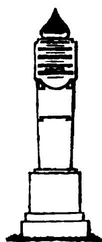
Poul Lövenörn, en Sön af Bedemand Vendelbo i Horsens, födt d. 5 April 1686, drog efter fuldendte Universitets-Studier til Rusland, indtraadte i Hæren og udmærkede sig saaledes i Peter den Stores Krig med Carl XII, navnlig i Slaget ved Pultava, at han blev Generaladjutant. Ikke længe efter sendtes han i et Erinde hjem til Danmark, hvor K. Frederik IV gav ham Navnet Lövenörn og snart tog ham i sin Tjeneste 1712. Han blev nu brugt i vigtige Forretninger baade som Kriger og Underhandler og steg under K. Christian VI til General. Han döde d. 27 Februar 1740.

Træder man igjen en firsindstyve Skridt videre frem mod Nord paa Skovriderstien, seer man atter en Stötte med tre Navne paa: Lövenhjelms, Meerheims og Schwanwedes (no. 40), alle berömte fra den skaanske Krig. Hans Lövenhjelm, en Sön af Herredsfoged Schröder i Angel, födt paa Löitgaard d. 28 Januar 1627, dannede sig i fremmed Tjeneste i Slutningen af Trediveaarskrigen, og fægtede derpaa med Ære under Kjöbenhavns Beleiring og i den fölgende Krig, saa at K. Frederik tillagde ham Navnet Lövenhjelm. Sendt af K. Christian V som Generalmajor til den norske Hær under Statholder Gyldenlöve udmærkede han sig i den skaanske Krig ved Bahuus's Erobring, Marstrands Beleiring og fornemmelig i Slaget ved Uddevalle; senere ved Rygens Erobring 1678 og ved mange andre Leiligheder. Han döde som Generallieutenant paa sin Gaard Veirup i Fyen d. 2 Marts 1699. — Hans Wilhelm Meerheim, Sön af en Saltværks-Embedsmand Henrik Meerheim i Halle, er födt d. 3 Dcbr. 1620. Efter Trediveaarskrigen, hvori han havde deeltaget, boede han paa sin Gaard Gnemer i Meklenborg, da K. Christian V ved Udbrudet af den skaanske Krig udnævnte ham til Generalmajor. Han udmærkede sig först i Tydskland ved Wismars Beleiring og som Anförer for Danske Re-

gimenter i den brandenborgske Hær, siden i Skaane, hvor han i to Slåg förte den höire Flöi og tappert forsvarede Christiansstad. Efter Freden vendte han snart tilbage til sin Gaard, hvor han döde d. 25 Dcbr. 1688. — Herman Frants Schwanwede, af en gammel bremisk Slægt, der tidligere havde været i Danmark, födt i Marts 1637, traadte ligeledes under den skaanske Krig i K. Christian Vs Tjeneste, og tildrog sig almindelig Opmærksomhed som den dristigste Partigjænger. Efter Slaget ved Lund 1676 blev især Omegnen af Landskrone Skueplads for hans eventyrlige Foretagender, der ofte voldte Fjenden følelige Tab. Som Generalmajor fægtede han i Slaget ved Landskrone 1677 paa den höire Flöi under Kongen selv, og han deeltog ligeledes i andre store Begivenheder; men mindre Angreb, forvovne Eventyr vare dog egentlig hans Element, og Sagnet fortæller, at han kunde pludselig forvandle sine Soldater til Siv og Sivet igjen til Soldater. Sine sidste Aar tilbragte han i Nörrejylland, hvor han eiede Nörre- og Sönder-Vosborg, og döde den 26 Januar 1697.

Hundrede Skridt nordligere bringe os til et Monument, der bærer fem Digteres Navne (no. 41). Den ældste

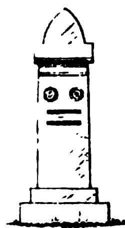

er Anders Arrebo, en Sön af Præsten Christen Andersen i Ærröeskjöbing, födt d. 2 Jan. 1587. Han blev först Præst paa Frederiksborg, siden ved Nicolai Kirke i Kjöbenhavn og endelig 1618 Biskop i Throndhjem, fra hvilket Embede han fire Aar efter blev afsat, men atter 1626 Præst i Vordingborg, hvor han döde d. 12 Marts 1637. Hans Digte om K. Christian IV i Calmarkrigen, ved Dr. Anne Cathrines Död, om Pesten, Davids Psalmer og det store Værk om Verdens förste Uges sex Dages Gjerning indeholde virkelig Poesi og hævede den nyere Danske Digtekunst til en ædlere og höiere Form, saa at han med Grund er kaldet den nyere Danske Digtekunst's Fader. — Derefter fölger Anders Bording, en Sön

af Lægen Christen Bording i Ribe, födt d. 21 Januar 1619. Han var först Lector Theologiæ i Ribe og Præst i Vester-Vedsted, men overtog siden i Kjöbenhavn Udgivelsen af en politisk Tidende paa Vers, den Danske Mercurius, der sysselsatte ham indtil hans Död, Christi Himmelfarts-Dag 1677. I digterisk Begavelse stod han maaskee under Arrebo, men hvad denne havde begyndt med Hensyn til Sprogets Uddannelse for ædlere digteriske Frembringelser, det bragte han videre og erhvervede sig derved afgjorte Fortjenester. — Den tredie er Thomas Kingo, en Sön af Væver Hans Kingo i Slangerup, födt d. 15 Dcbr. 1634, siden Præst i sin Födeby og derpaa Biskop i Odense, hvor han döde d. 14 Octbr. 1703. Besjelet af en for den Tid mærkelig Kjærlighed til Modersmaalet, var han ikke bange for at tale dets Sag mod den tydske Hoftone, og som dansk Digter overgik han langt alle sine Forgjængere. Det er især hans Psalmer, der have gjort ham udödelig: Psalmebogen, der udkom i Odense 1689, brugtes over hundrede Aar efter hans Död, bruges tildeels endnu og er i Kraft og Höihed neppe overtruffen af Nogen. — De to sidste Navne tilhöre det attende Aarhundrede. Christen Brauman Tullin, en Sön af Kjöbmand Guldbrand Hansen, födt i Christiania d. 6 Sept. 1728, studerede först ved Kjöbenhavns Universitet, men offrede sig senere til det practiske Liv, blev Raadmand i Christiania og endelig 1765 Tolddirectör. Han döde d. 21 Jan. s. A. Hans Levealder indtraf omtrent hundrede Aar efter de ovennævnte Digteres, og skjöndt dem neppe lig i poetiske Gaver, overgik han dem i dannet Smag og sproglig Lethed, saa at hans Digte endnu kunne læses uden synderlig Anstöd af forældet Tone. — Johannes Ewald, en Sön af Vaisenhuuspræsten Enevold Ewald, födt d. 18 Novbr. 1743, studerede först Theologie ved Universitetet; men hans Hoved og Hjerte vare fra den tidlige Alder fyldte med det Eventyrlige i alle Retninger og dreve ham til Deeltagelse i Syv-

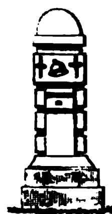
aarskrigen, hvorfra han dog 1760 igjen kom tilbage. Efterat hans Ungdoms Digte havde tildraget sig Opmærksomhed og han i nogen Tid ved alvorlige Studier havde understöttet sine medfödte Gaver, udkom 1770 hans Rolf Krake, derpaa flere Mesterværker og 1774 Balders Död. Men et uregelmæssigt Liv gjorde ham tidlig til Kröbling og bragte ham i den höieste Nöd, indtil nogle Venner af hans Muse toge sig af ham og pleiede ham i de sidste Aar. Han döde kun 37 Aar gammel d. 17 Marts 1781. Han forstod at afvinde Sproget Udtryk og Toner, som Ingen hidtil havde naaet; han skabte den danske Tragoedie og höie Poesie og bragte den selv til en forbausende Fuldkommenhed.

Vi forlade Digternes Æreminde og gaae firsindstyve Skridt videre mod Nord paa den samme Skovridersti til de tvende lærde Islænderes, Arngrim Johnsens og Arne Magnussens (no. 42). Arngrim Johnsen er födt paa en Gaard i Videdal, der gav hans Efterkommere Navnet Vidalin, i Aaret 1568. Han fik sin lærde Dannelse i Holum og hos Biskop Gudbrand Thorlaksen, siden ved Universitetet, og blev derpaa Rector i Holum og tillige Præst. Han indlagde sig Fortjenester baade som Samler af ældre Haandskrifter, hvilke han sendte til Danmark, og som Forfatter af vigtige Værker over Islands Historie og Tilstand, og han var den lærdeste Mand paa Island i sin Tid, anseet over hele Europa. Han döde 1648. — Arne Magnussen, en Sön af Præsten Magnus Johnsen, födt i Middal paa Island d. 13 Novbr. 1663, dimitteret fra Skalholt, blev först Amanuensis hos den yngre Th. Bartholin, for hvem han samlede Documenter paa Island, siden Professor ved Universitetet og Secretær ved Geheimearchivet. Under et tiaarigt Ophold paa Island 1702—12 som Medlem af Matricul-Commissionen samlede han et stort Forraad af gamle Haandskrifter, som han efterhaanden forögede

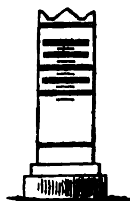

til den störste og sjeldneste Samling. som nogen Privatmand her havde eiet, og saavel denne som sin hele Formue skjænkede han ved sin Död til en Stiftelse, den Arnemagnæanske Stiftelse, der endnn bestaaer og har store Fortjenester af den oldnordiske Literatur. Han var selv en Mand af grundig Lærdom. Han döde som Professor, Archiv-Secretair og Universitetsbibliothekar den 7 Januar 1730.

Fortsætte vi Vandringen op ad Skovriderstien over Fasan-Alleen, som den skjærer, saa stöde vi paa tvende Gange, der paa venstre Haand eller mod Vesten stöde til den, först den Lille Korsvei og et Par hundrede Alen længere mod Nord den Store Korsvei. Fra Sammenstödspunctet med den Lille Korsvei seer man i en kort Afstand mod Vesten den S. 115—17 omtalte Jættestue og Stötten paa samme (no. 43); men ved Midten af begge Korsveie selv findes ogsaa Monumenter. Ved Store Korsvei staaer det for Niels Ebbesen (no. 44), Danmarks Befrier fra den Vanære og Undertrykkelse, hvoraf det led i förste Halvdeel af det fjortende Aarhundrede. Den holstenske Grev Geert, benyttende sig af Rigets ved indvortes Uroligheder svækkede Tilstand, vilde tilrive sig Fyen og Sönderjylland, paatvinge Resten af Riget en Konge; han oversvömmede Nörrejylland med tydske Leietropper, mishandlede Folket og krænkede dets bedste Mænd. Niels Ebbesen, en dansk Ridder, forkyndte efter den Tids Skik Voldsmanden en aaben Feide og stillede Forvovenhed mod Overmagten. I Natten mellem 31 Marts og 1 April 1340 kom han med nogle faa Folk til Randers, trængte ind i Grevens Huus og fældede ham. Denne dristige Gjerning blev Signalet til Fædrenelandets Befrielse: de Danske grebe allevegne til Vaaben og fik i Valdemar Atterdag en Konge af den gamle Stamme. Men under den fortsatte Kamp faldt Niels Ebbesen i et Slag ved Skanderborg.

Ved den Lille Korsvei staaer et Mindesmærke for fem lærde og höifortjente Mænd (no. 45). Den ældste af disse er Peder Resen, en Sön af Biskop Hans Hansen Resen, födt d. 17 Juni 1625. Efter grundige Studier hjemme og i Udlandet blev han 1657 Professor ved Universitetet, 1664 Borgemester i Kjöbenhavn, 1669 Assessor i Höiesteret og endelig 1672 Præsident i Kjöbenhavn. Han var Medarbeider paa K. Christian Vs Danske Lov, udgav Eddaerne og flere vigtige historiske og juridiske Skrifter, arbeidede paa et stort med kostbare Kobbere udstyret Atlas over Danmark, og han testamenterede til Universitetet sit berömte Bibliothek. Han döde d. 1 Juni 1688. — Den anden er Hans Gram, en Sön af Præsten Niels Hansen Gram, födt d. 28 October 1685. Han blev privat dimitteret af sin Fader, besögte heller ikke nogensinde fremmede Universiteter, men blev ved sine udmærkede Evner, ved Flid og gunstige Forhold den störste Lærde, Danmark har eiet. Han begyndte sin Embedsbane som Lærer ved Kjöbenhavns Skole, blev siden Professor i det græske Sprog. K. Christian VI gjorde ham strax til Historiograph, Bibliothekar ved det Kgl. Bibliothek og Archivsecretær, siden til Geheime-Archivarius og for en Tid Kronprindsens Lærer. Han skrev ikke mange större Værker, men mange Afhandlinger, og udbredte nyt Lys over Alt, hvad han foretog sig at behandle, fornemmelig over Fædrenelandets Historie. De berömteste Lærde sögte Raad og Veiledning hos ham, og for Landets egne Lærde var han næsten som et Orakel. Han döde d. 19 Febr. 1748. — Erik Pontoppidan, en Sön af Stiftsprovst Ludvig Pontoppidan i Aarhuus, födt d. 24 Aug. 1698, blev först Præst paa Als, siden Slotspræst, Hofprædikant, Biskop i Bergen og endelig 1755 Procantsler ved Universitetet. Han var en overordentlig flittig Samler og frugtbar Skribent: allerede paa Als udgav han en

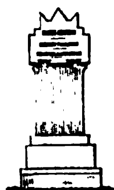

Danmarks Beskrivelse og en Dansk Reformations-Historie; siden fulgte de större Værker, saasom en Samling af Danske Mindesmærker især Kirke-Indskrifter, en Historie om Danskes Bedrifter i Udlandet, en udförlig Dansk Kirkehistorie, Norges Naturhistorie, Kjöbenhavns Historie og det berömte Værk, den Danske Atlas, som efter hans Död, d. 20 Dcbr. 1764, blev fortsat og fuldendt. — Jacob Langebek, en Sön af Præsten Frederik Langebek i Skjoldborg, född d. 23 Jan. 1710, blev tidlig Amanuensis hos Gram og ved det Kongl. Bibliothek, stiftede 1744 det endnu blomstrende Kongl. Danske Selskab for Fædrenelandets Historie og Sprog, og blev 1748 Grams Efterfölger som Geheimearchivarius. Han har store Fortjenester af den Danske Histories lærde Behandling, især ved Udgivelsen af det Danske Magazin og Samlingen af Middelalderens Forfattere til den Danske Historie. Han arbeidede derhos paa et Dansk Lexicon og et Diplomatarium, og han understöttede med Raad og Daad mange historiske Værker, som udkom paa hans Tid. Han döde d. 16 August 1775. — Gerhard Schöning, en Sön af Tiendeforpagter i Nordlandene Andreas Schöning, födt d. 2 Mai 1722, blev först Rector ved Throndhjem Skole 1751, derpaa Professor i Sorö 1765 og endelig efter Langebeks Död 1775 Geheimearchivarius. Med Suhm og Gunnerus stiftede han det throndhjemske Videnskabernes Selskab; med Suhm og Langebek dannede han det store Klöverblad i nordisk Historie. Han arbeidede fornemmelig i den norske Historie og leverede, foruden flere Afhandlinger, en Geographie af det gamle Norge, en Norges ældre Historie og begyndte den store Udgave af Snorre Sturlesen. Han döde d. 18 Juli 1780.

Det tredie eller vestlige Parti af Slotshegningen ligger mellem Hovedveien og Slotshegningens vestlige Grændse; det gjennemskjæres for en Deel af de smalle Gange Höimosestien med dens Fortsættelse Kongebögstien fra Syd til Nord, og den bredere Höimose Kongevei fra

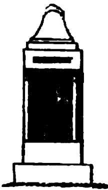
Sydvest til Nordost. Med denne sidstnævnte Vei ville vi begynde vor Vandring gjennem dette Parti af Lunden.

Træde vi da fra Vesten af ind paa Höimose Kongevei og gaae frem mod Östen, saa finde vi snart paa höire Haand et Mindesmærke, der bærer tre hæderlige Navne fra Reformationens Tidsalder (no. 46). Först Ove Bilde: han var en Sön af Peder Bilde til Svanholm, bestemte sig til den geistlige Stand og blev Prælat först i Viborg, siden i Roeskilde samt Cantsler hos K. Hans og Christian II. Han tjente Kongerne med Troskab og Duelighed, og bevarede sin Anseelse under K. Frederik I. Som catholsk Biskop modsatte han sig i Begyndelsen baade Reformationen og Christian IIIs Valg; men da han overbeviiste sig om, at Fædrenelandets Vel fordrede dette sidste, föiede han sig derefter, fremmede det i Nörrejylland og understöttede Kongen ved Kjöbenhavns Beleiring. Derfor blev ogsaa Ove Bilde ved Reformationens Indförelse behandlet med særlig Höiagtelse, fik Skovkloster for sin Livstid, antog tilsidst selv Reformationen og döde som en anseet Mand 1555. — Dernæst Hans Gaas: han nedstammede fra en anseelig fyensk Slægt, studerede paa Reformationstiden i Wittenberg, traadte derpaa i K. Frederik Is Tjeneste og levede i Svendborg, da Grevefeiden udbröd. Svendborgerne toge Partie med Lybekkerne, der havde megen Nytte af Byens Havn; men siden lykkedes det Hans Gaas at vinde Svendborgerne for den valgte Konge Christian III, og at tilbagedrive med betydeligt Tab den lybske Flaade, der efter Sædvane vilde löbe ind i Havnen. Christian III udnævnte Hans Gaas til förste lutherske Præst i Svendborg samt Provst i Sundsherred, siden 1549 til Biskop i Throndhjem. I sidstnævnte Stilling ordnede han Reformationen, istandsatte Domkirken, sörgede for Skoler og Kirker, og tjente Kongen med Mod og Troskab under Syvaarskrigen. Han döde d. 17 Septbr. 1578. —

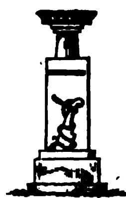
Endelig Peder Svave: han var en Sön af Gregers Svave, födt i Byen Stolpe, opoffrede sig i Ungdommen til lærde Studier, antog Reformationen og udbredte den i sin Födeby. Siden traadte han i Tjeneste hos K. Frederik I, der gjorde ham til Professor ved Universitetet og betroede ham vigtige udenrigske Forhandlinger samt en af sine Sönners Underviisning. K. Christian III udnævnte ham til Raad og Secretair, forærede ham Gjordslöv og brugte ham stedse ved Forhandlinger i Udlandet: Peder Svave sluttede Forbundet med Protestanterne i Tydskland og sikkrede Riget mod Keiseren og Christian IIs Svigersönner, indtil det Speierske Forlig istandbragte Freden fra den Side; han mæglede derpaa ogsaa mellem Keiseren og forskjellige Fyrster. Han döde 1552.

Et Par hundrede Skridt videre frem paa Höimose Kongevei findes Mindestenen for Tyge Krabbe (no. 47). Han var en Sön af Mogens Krabbe til Bustrup og udmærkede sig först i Slutningen af K. Hans's Regjering, idet han 1510 slog den svenske Hær under Aage Johansen ved Fante-Hulen og 1512 deeltog i den Malmöske Fred med Lybek. Under K. Frederik I overvandt han i Forbindelse med Johan Rantzau den bekjendte Sören Norby. I Grevefeidens Tid heldede han först til Christian IIs Parti; men da Christian III var valgt, traadte han som Lehnsmand paa Helsingborg snart i Spidsen for dennes Tilhængere og tvang de skaanske Stæder, navnlig Landskrone og Malmö, til Underkastelse, ligesom han ogsaa nu sluttede sig til Reformationen og 1536 virkede for dens Gjennemförelse. Han döde 1541.

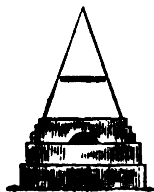
Gaae vi derfra atter omtrent ligesaalangt frem paa Höimose Kongevei, træffe vi et Monument paa venstre Haand og ligefor dette paa höire Haand en Sidegang, der böier sig mod Syd. Vi ville forelöbig forlade Monumentet og vandre ind i Sidegangen, Höimosestien, der et Par hundrede Skridt sydligere udmunder i Hovedveien.

Midt paa denne Höimosesti staaer et Mindesmærke for Mogens Heinesen (no. 48). Han var en Sön af Præsten Heine Havreke paa Færöerne, födt omtrent ved

Aaret 1545. Dannet fra Ungdommen af til en kjæk Sömand, blev han af K. Frederik II sat til at forsvare Norge og Færöerne mod engelske og franske Sörövere eller Snighandlere, hvilket han ogsaa udförte med Mod og Snildhed. Men hans vilde Liv, Drikfældighed og Udsvævelser gjorde ham ilde lidt paa Færöerne, og da Danmark havde Fred med alle Nationer, drog han med sit Skib til Nederlandene, hvor han tog Tjeneste hos den spanske Statholder for at krydse mod engelske Skibe. Han tillod sig nu efter Omstændighederne at bruge snart Dansk, snart Nederlandsk Flag, og under det sidste tog han et stort engelsk Skib, der blev priisdömt i Holland, solgt og bragt til Bergen. Dronning Elisabeth klagede derover hos den Danske Regjering i Mindreaarigheds-Tiden efter K. Frederik IIs Död, og en af Regjeringsherrerne, Christoffer Valkendorf, lod ham anklage for Söröveri, dömme og halshugge d. 8 Febr. 1589. Men i næste Aar erklærede en Herredag Dommen for ugyldig, idömte Valkendorf betydelige Böder og lod Mogens Heinesens Lig hæderlig begrave.

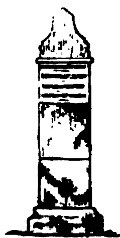
Vi fölge Höimosestien mod Syd, indtil den leder *os* ind paa Hovedveien i Nærheden af Herluf Trolles Mindesteen, og vandre derpaa en halvtredie hundrede Skridt

mod Nord op ad Hovedveien til det Sted, hvor den skjæres af Lille Korsvei: der staaer en Stötte i Pyramideform til Erindring om Hannibal Sehested (no. 49). Han var en Sön af Claus Maltesen Sehested til Höiriis, födt 1609. Dannet ved Universiteter og Hoffer, og Rigsraad i en Alder af omtrent 30 Aar og kort efter Statholder i Norge, ægtede han 1642 K. Christian IVs Datter Fröken Christiane, for-

svarede under den svenske Krig, „Hannibalsfeiden", Norge med Mod og Lykke og regjerede det med næsten kongelig Myndighed. Han forstod at böie sig under de forandrede Forhold efter K. Frederik IIIs Thronbestigelse, opgav Statholderskab og Godser i Norge, skaffede i Udlandet sine Talenter Anerkjendelse, vendte hjem under den svenske Krig og blev efter Freden mere anseet end nogensinde för. Han tog væsentlig Deel i de hemmelige Planer til Statsforandringen 1660, blev derfor rigelig belönnet og hyppigt brugt ved Gesandtskaber i fremmede Lande, hvor hans Statsmands-Dygtighed, hans fine Dannelse, Klögt eller Træskhed, hans Anstand, Pragt og Galanteri tildrog ham almindelig Opmærksomhed. Ludvig XIV ophöiede ham til Greve, og — han döde i Paris den 13 September 1666.

Hundrede Skridt nordligere paa Hovedveien see vi en Stötte til Ære for fire Mænd, der udmærkede sig i den svenske Krig under Frederik III: Lassen, Steenvinkel, Tuxen og Gerner (no. 50). Jens Lassen,

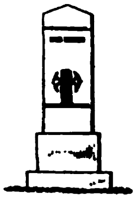

födt omtrent ved 1625 af en velhavende Familie, fik en mere practisk end lærd Dannelse, var i Begyndelsen af K. Frederik IIIs Regjering Skriver i Christianstad og blev derefter Renteskriver. Hvad der har bevaret hans Navn, er hans Udholdenhed og Patriotisme under den fornyede svenske Krig. Da Rygtet om Carl Xs Landgang ved Korsör d. 8 Aug. 1658 udbredte Forfærdelse i Hovedstaden, beholdt han Fatningen, skrev strax i Vagten foran Raadhuset en Proclamation til Borgerne, tilböd Kongen hele sin Formue og Credit, og underholdt selv 50 Mand; han befæstede Voldens svageste Steder, fyldte med Vand de udtörrede Grave, saugede Vaager i Isen om Staden, og palissaderede Natten för Hovedstormen d. 11 Febr. 1659 de meest truede Puncter. Han underholdt Forbindelsen med sin Svoger H. Rostgaard paa Kronborg, bragte flygtende

Möenske Skibe lykkelig til Kjöbenhavn, og havde Deel i Planen til Bornholms Befrielse. Efter Freden benyttede Kongen hans Klögt og Raad i Finantssager og belönnede hans Fortjenester: han blev Admiralitetsraad, Assessor i Höiesteret, Landsdommer i Fyen, og han fik betydelige Godser i Betaling for de Kongen forstrakte Penge, Dalum, St. Knuds Kloster, en Skov ved Antvorskov m. m. Efter Frederik IIIs Död havde han adskillig Modgang, og paadrog sig, maaskee ikke altid uden egen Bröde, mange Misundere, Fjender og Processer. Han döde, rimeligviis paa St. Knuds Kloster, 1706. — Ole Steenvinkel, en dansk Ingeniör-Officeer, blev af Carl X beordret til at istandsætte Fæstningsværkerne paa Kronborg ved Danske Bönder og Krigsfanger. Men sin retmæssige Konge og sit Fædreneland tro lagde han med Rostgaard, Tuxen, Gerner og flere Planen til at frarive Fjenden denne Fæstning. Planen blev röbet, Steenvinkel og andre Deeltagere grebne. Han udholdt Pinebænken uden at angive sine Medforbundne og blev henrettet d. 29 Juli 1659. — Lorents Tuxen, en Sön af Gaardeier Tyge Tuxen i Angel, födt 1600, tjente i Hæren under K. Christian IV, blev siden Dr. Sophie Amalies Forvalter paa Hörsholm og ydede i denne Stilling vigtige Tjenester under Krigen 1658 og 1659. Han skaffede sig og sendte sin i Hovedstaden indsluttede Konge Tegning af den svenske Leir; han bragte om Natten Efterretninger til det beleirede Kjöbenhavn; han anmeldte forud den forestaaende Hovedstorm i Februar 1659; han deeltog i Anslaget til Kronborgs Befrielse. Da dette var röbet, undkom han til Kjöbenhavn og stillede sig blandt dets Forsvarere. Efter Freden blev han Hof-Kæmmerer, Vicepræsident i Hofretten og Over-Zahlmester. Han döde 1682. — Henrik Gerner, en Sön af Renteskriver Thomas Thomesen Gerner, födt d. 9 Dcbr. 1629, blev efter fuldendte academiske Studier hjemme og i Oxford Præst i Birkeröd. Ogsaa han tog Deel i Planen til Kronborgs Befrielse

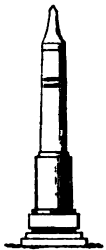
1659 og underholdt Forbindelsen med de deri indviede Englændere, som laae ved Helsingör. Da Planen opdagedes, lod Carl X ham lægge paa Pinebænk, og bestemte hans Henrettelse til d. 19 August 1659, men forandrede denne til et meget strengt Fængsel, indtil Freden var sluttet. Gerner indlagde sig ogsaa Fortjenester som Skribent og Digter. Han blev siden Provst i Lynge-Kronborg Herred og kort efter 1693 Bisp i Viborg, hvor han döde d. 14 Mai 1700.

Vandre vi fremdeles en halvtredie hundrede Skridt videre paa Hovedveien til det Sted, hvor den deler sig i tvende Arme, saa finde vi det nordligste af alle Mindesmærkerne i den jægerspriisiske Lund, det for Iver Lykke (no. 51). Nedstammende fra en gammel Dansk Slægt er han for sin Person kun bekjendt ved en enkelt Bedrift, men denne af desto större Betydning. Da nemlig de Svenske, endog Rigsmarsken og en Deel af Rigsraadet, misfornöiede med K. Albrechts tydske Regimente, 1388 hyldede Dronning Margrethe, saa udnævnte hun denne Iver Lykke af Egholm til Anförer for den Hær, som hun sendte til Sverrig; og han i Forbindelse med de misfornöiede Svenskes Hær overvandt og fangede Albrecht i Slaget ved Falkjöbing d. 24 Februar 1389. Fölgen af denne Seier blev de tre nordiske Rigers Forening under een Konge.

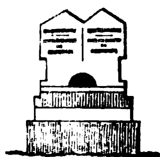

Vi ville derfra vende tilbage mod Syd, först et lidet Stykke paa selve Hovedveien og forbi den Store Korsvei, som skjærer samme, derefter ind i Kongebög-Stien, der mod Vesten stöder til Hovedveien i en meget spids Vinkel og löber næsten langs med den i sydlig Retning. Paa denne Kongebög-Sti, omtrent hundrede Skridt söndenfor Iver Lykkes Mindesmærke, see vi da en höi og smal Stötte opreist for Holger Rosenkrands (no. 52). Han var en Sön af Rigsraad Jörgen Rosenkrands til Rosenholm, födt d. 14 December 1574, tjente i sine yngre

Aar i forskjellige Stillinger og blev Rigsraad 1617. Men af Kjærlighed til Videnskaberne udtraadte han 1627 af Rigsraadet, og det er især hans private Liv, der erhvervede ham Roes som sin Tids ædleste og lærdeste Danske Adelsmand. I Theologie, Latin, Græsk og Hebraisk stod han ved Siden af de störste Lærde. Man kaldte ham „den lærde Holger." Hans Huus var som et Academie: der dannedes mangfoldige unge Mennesker, hvilke deels i höie Stats-Embeder deels som Lærde, Professorer og Bisper indlagde sig Fortjenester. Han döde d. 29 October 1642.

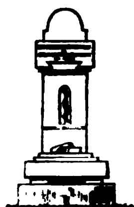

Atter omtrent hundrede Skridt sydligere paa Kongebög-Stien finde vi en lavere men bred Stötte, der minder om hele Rækken af Kongernes Cantslere gjennem et Seculum eller mere (no. 53). Det förste Navn er Johan Friis til Hesselager. Han var en Sön af Jesper Friis, födt d. 20 Febr. 1494, studerede i Odense, i Aarhuus under Morten Borup, tog Magistergraden i Cöln og blev 1520 ansat i K. Christian IIs Cancellie. Men siden reiste han igjen ud, gik til Wittenberg, sluttede sig nær til Melanchthon og blev en af Reformationens förste Befordrere i Danmark. Han var derpaa Kong Frederik Is Cantsler, og efterat han 1533 paa Stændernes Vegne havde tilbudt K. Christian III Danmarks Krone, blev han ved dennes Thronbestigelse ogsaa hans Cantsler, hvilket Embede han under K. Frederik II beklædte ligetil sin Död d. 5 Dcbr. 1570. Han var lærd og de Lærdes Beskytter; han tilraadede Kongen at oprette Communitetet og doterede selv af sine store Rigdomme Kirker, Skoler og Hospitaler. — Derefter fölger Niels Kaas til Torupgaard, en Sön af Niels Kaas til Starupgaard, födt 1534 efter Faderens Död. Han studerede i Viborg, i Kjöbenhavn hos Niels Hemmingsen og i Udlandet; han indtraadte 1560 i K. Frederik IIs Cancellie,

deeltog i de Stettinske Fredsforhandlinger og erholdt 1573 det siden Jo. Friis's Död ubesatte Cantsler-Embede. Fra den Tid af ledede han de vigtigste Statssager, navnlig den slesvigske Lehns-Strid, Successions-Spörgsmaalet efter Hert. Hans den Ældre, Delingen med Hert. Hans den Yngre o. desl., og var Medlem af Regjeringsraadet i K. Christian IVs Mindreaarighed indtil sin Död d. 29 Juni 1594. Ogsaa han var lærd, yndede lærde Mænd og nöd almindelig Höiagtelse blandt sine Samtidige. — Den tredie er Christian Friis til Borreby, en Brodersön af Joh. Friis og en Sön af Henrik Friis til Örbeklunde, födt d. 21 Dcbr. 1556. Han besögte Roeskilde Skole og adskillige fremmede Universiteter, hvorfra han i sit 25 Aar vendte hjem, beriget med Erfaring og lærde Kundskaber. Efter K. Frederik IIs Död blev han kaldet fra sit Throndhjemske Lehn til Antvorskov for at kunne benyttes ved vigtige Forhandlinger, og ved K. Christian IVs Kroning 1596 udnævntes han til Rigsraad og Kongens Cantsler. I tyve Aar beklædte han disse höie Embeder, fulgte ofte Kongen paa Reiser til Sverrig, Tydskland, England, og tog Deel i mange af de Foranstaltninger, der udmærkede denne hæderlige Periode i Danmarks Historie. Han döde den 29 Juli 1616. — Den fjerde er Christen Friis til Kragerup, en Sön af Rigsraad Jörgen Friis til Krastrup, födt d. 4 Novbr. 1581. Han studerede i Soröe og ved fremmede Universiteter, gjorde en kort Krigstjeneste i Prinds Morits's Hær og blev efter sin Hjemkomst Hofjunker hos K. Christian IV. Han deeltog i Calmarkrigen, var ved dens Slutning Statholder paa Ösel og ledsagede Kongen paa Reisen i England 1614. Derefter var han Hofmester hos den udvalgte Konge Prinds Christian, indtil han 1616 blev Rigsraad og Kongens Cantsler, forlehnet med St. Knuds Kloster. I dette Embede lykkedes det ham under Trediveaarskrigen ved den lybekske Fred 1629 at drage Riget ud af en betænkelig Stilling. Han var en retsindig, gudfrygtig Mand; han döde d. 1 October 1639.

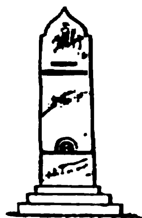
Fortsætte vi derfra videre Gangen mod Syd ad Kongebög-Stien omtrent firsindstyve Skridt, saa træffe vi först den mægtige gamle Kongebög ligeoverfor Lille Korsvei, og gaae vi derfra ligesaalangt frem i sydlig Retning, see vi Bartholinernes Mindestötte (no. 54).

Thomas Casparsen Bartholin, en Sön af Professor Caspar Bartholin, födt d. 20 Octbr. 1616, studerede först hjemme, derefter omtrent ni Aar i Nederlandene, Frankrig, Italien, Schweiz og Tydskland fornemmelig Medicin og Anatomie, og var allerede en meget anseet Lærd, da han kom hjem og 1647 blev ansat ved Universitetet. Her stiftede han det anatomiske Theater og vandt europæisk Berömmelse ved flere medicinske Opdagelser, ved sine mangfoldige Skrifter og ved en vidtlöftig Brevvexling med Samtidens störste Lærde. For at kunne hengive sig alene til sine Studier, opgav han 1661 Professoratet og flyttede til sin Gaard Hagested, hvor han udarbeidede mange fortræffelige Værker: men da hans Bibliothek her brændte 1670, traadte han atter i Embede som Livmedicus hos Kongen. Han döde d. 4 Dcbr. 1680. — Hans Sön Thomas Thomasen Bartholin, födt d. 29 Marts 1659, blev allerede atten Aar gammel Professor i Historie og Politik, reiste derpaa udenlands og blev efter sin Tilbagekomst udnævnt til Kongelig Antiqvarius, Secretair ved Geheimearchivet, Professor i Lovkyndigheden og Justitssecretair. Men han döde i en ung Alder d. 5 Novbr. 1690. Foruden nogle trykte Skrifter af historisk og antiqvarisk Indhold, efterlod han sig Forarbeider og Samlinger i mange Foliobind til et stort Værk, de nordiske Rigers Kirkehistorie, der endnu bevares og benyttes paa det kjöbenhavske Universitets-Bibliothek.

Omtrent hundrede Alen sydligere stöder Kongebög-Stien endelig til Höimose Kongevei, hvorfra vi begyndte vor Vandring i dette Parti af Lunden, og paa samme

Sted have vi endnu Monumentet for Peder Griffenfeld (no. 55), et af de mærkværdigste blandt dem alle.

Han var en Sön af Viinhandler Joa. Schumacher, födt d. 24 Aug. 1635, tog theologisk Attestats 1653 og reiste derpaa udenlands. K. Frederik III, som tidligere var bleven opmærksom paa hans Lærdom og Talenter, udnævnte ham 1663 til sin Geheimearchivar og Bibliothekar, betroede ham 1665 at concipere Kongeloven, valgte ham 1667 til sin Cabinets-Secretair og satte ham senere i de höie Stats-Collegier. K. Christian V, for end mere at kunne bruge hans udmærkede Duelighed og Troskab, ophöiede ham i Löbet af tre til fire Aar til Geheimeraad, Danebrogs- og Elefant-Ridder, Storkantsler og Greve, og overlod ham til samme Tid at ordne og styre hele den indre og ydre Politik. Griffenfeld organiserede det indre Regjeringsvæsen efter det nye System, navnlig Cancelliet og Höiesteret, forberedede den nugjældende Lovbog, sörgede for Finantsvæsen, Handel, Industri og Agerbrug, beskyttede Videnskaberne. Griffenfelds ydre Politik sögte at befæste Rigets Selvstændighed mere ved Statsklogskab end med Vaaben, og da han ikke kunde afværge den skaanske Krig, virkede hans Pen heldigere end Sværdet. Men Födsels-Adelens Skinsyge over Fortjenesternes Adel og den militaire Ringeagt for Statskunstens Betydning sammensvore sig med Kongens Maitresse og tydske eller brandenborg-preussiske Kabaler, og bedaarede Kongen saaledes, at han 1676 lod Griffenfeld sætte under Anklage ved en forskreven tydsk Advocat, dömme fra Livet og — benaade med evigt Fængsel. De som derefter fik Magten, forstode ikke at fortsætte og fuldende, hvad Griffenfelds Statsklogskab havde begyndt, og forspildte mangen Frugt af hans Arbeide, medens de vel forstode at fjerne ham fra Kongen, der savnede ham, og at holde ham i et 22aarigt Fængsel, hvorfra han först befriedes Aaret för sin Död. Han

döde d. 12 Marts 1699. — Arveprindsen reiste ham et Æreminde, og lod derpaa anbringe de betydningsfulde Bogstaver: C. A., d. e. Condemnatus — Absolutus, domfældet men frifunden. Det kan være til Tröst og Opmuntring for mishandlede danske Fædrenelandsvenner, men det erstatter ikke Fædrenelandet Tabet af dem.

Vi have dermed gjennemvandret det hele jægerspriisiske Pantheon i Have og Slotshegning, saaledes som Arveprinds Frederik havde anlagt det og som han igjen overleverede det til Kongen og Kronen.

10. Med denne Overlevering ender den lange Periode, hvori Jægerspriis næsten uafbrudt gik fra det ene Medlem af Kongehuset til det andet, og dermed tillige den Udmærkelse, som fulgte med et Kongeligt Herskab. En ny Epoche begynder, og i det fölgende halve Aarhundrede lige indtil vore Dage frembyder Jægerspriis's Historie ordentligviis ikke andre Begivenheder end de övrige Staten tilhörende og af Rentekammeret bestyrede Godsers. Det er alene Afvexlinger eller Forandringer i den öconomiske Benyttelse, der ligesom afdele disse sidste halvtredsindstyve Aar i mindre Afsnit. Det förste af dem omfatter et Tidsrum af ni Aar (1798—1807), i hvilke Forpagtningen fremdeles blev hos den af Arveprindsen antagne Cancellieraad Qvistgaard [1].

Kongens eller det kongelige Rentekammers Overtagelse af Jægerspriis regnedes fra Begyndelsen af Aaret 1798, skjöndt den fuldstændige Tiltrædelse skulde udsættes indtil den förste Mai. Men Bönderne, der ventede sig meget af Kronprindsens bekjendte Bondekjærlighed, havde ikke Taalmodighed til at oppebie dette Tidspunct. Saameget nemlig end Arveprindsen og hans Raadgivere havde stræbt at forsone dem med de gamle Landboforhold ved et mildt Regimente, saa ivrigt end tjenst-

[1] Nemlig siden d. 1 Mai 1796. See ovenf. S. 190—191.

villige Aander havde grebet Leiligheden til at lade Bönderne i kunstige Phraser og sceniske Optog forkynde deres uendelige Lykke under dette Regimente[1], saa havde dog det nye System og dets Gjennemförelse paa Frederiksborg og Kronborg Amter[2] aabnet Öinene for en ganske anden Tilstand end den hidtilværende. Jægerspriis's Bönder sagde med en vis Stolthed: „Vi ere nu igjen Kongens egne Bönder," og stöttende sig dertil indgave Gaardmændene i Gierlöv allerede den trettende Januar 1798 en Ansögning om at fritages fra Hoveri[3]. Dette

---

[1] For dog at give blot et Exempel derpaa, skal jeg igjen omtale det ovenfor S. 190 nævnte Höstgilde, da just en trykt Beskrivelse over dette er falden mig i Hænderne. Den hedder: Höstgilde paa Jægerspriis den 26 August 1794", trykt i Kjöbenhavn hos Schultz, 1 Ark 8vo. Festen aabnedes med en stor Parademarsch forbi Slottet af Musikanter, Söfolk, Bönderbörn, Bönderpiger, „Godsets Smed med sin Forhammer," Bönder med et Træ at plante for Prinds Ferdinand, Piger med Egekrandse, do. med Fiskekurve, do. med Malkebötter, Karle med Meieredskaber, alle Godsets Bönder og Koner, en Deel af Godsets Fattige. Derpaa sendtes nogle af Börnene, hvoriblandt Prinds Christian og Prindsesserne Juliane og Charlotte, op til Slottet for at invitere „det naadige Herskab". Da dette var kommen, maatte tre Bönderpiger, en Karl og en stakkels gammel Bonde hver for sig, een ad Gangen, i Solo-Numere af pæne Taler og Sange til Herskabet uddeclamere eller udsynge deres Fölelser af den Naade, de selv nöde, og den Lykke, de önskede Herskabet, og derefter fulgte en dialogiseret Idyl, hvori den gamle Faer Jacob, Zille, Anemoer, Grethe o. s. v. personlig spillede eller agerede i naivt ladende Tale og Sang den foreskrevne Henrykkelse! — Det Hele var en Forestilling fra Arcadien, der henlagt til vort Norden, blev alt andet end Natur — blev et tydsk Theaterstykke.

[2] Hansen (W. A.), Beskr. ov. de paa Frdr. og Kronb. Amter foretagne Indretn. Kbhvn. 1790. I Aarene 1784—88 var dette vigtige Arbeide udfört.

[3] Indenrigsm. Arch. har denne Ansögning af 13 Jan. 1798. Det heder deri bl. a., at Hoveriet var blevet utaaleligere efter Gaardens Bortforpagtning, end da den dreves for Arveprindsens Regning.

kunde dog umulig bevilges dem, saalænge Forpagtningen varede; men snart fulgte tvende nye Andragender, först fra samtlige Godsets Bönder, der besværede sig over, at Halvdelen af deres Græsning i Fælledskoven og deres Udviisning af Brændsel og Vogntömmer fra Skoven var dem berövet[1], og derpaa særlig fra Godsets Huusmænd, der klagede over, at Hoveri fordredes af dem istedenfor de bestemte Arbeidspenge[2]. Begge disse Klager bleve sendte til Inspectörens, Kammerraad Eskildsens, Betænkning, og bleve af ham den tolvte April og tiende Mai i en udförlig Fremstilling afviiste som aldeles grundlöse og som et Værk af Vinkelskriveres Agitationer[3]. Saa-

---

[1] Ansögn. af 15 Marts 1798. De havde, sige de, forhen havt Græsning i hele Fælledskoven; deraf var forlængst det Halve frataget dem og nu taltes der om at tage den anden Halvdeel; de begjere enten hele Fælledskoven eller i dens Sted Studehaven til Græsning. De havde ogsaa tabt den halve Udviisning, som de igjen forlange.

[2] Klagen selv kjender jeg kun af Rentek. sjell. Brevbog 1798 den 28 April, og af Eskildsens Erklæring over Klagen. De sagde, at der paalagdes dem Hoveri, skjöndt de efter Fæstebrevene kunde betale 4 Rd. aarligt derfor.

[3] Indenrigsm. Arch. Eskildsen oplyser: 1. om Græsningen, at Skoven var Hovedgaardstaxt, som nogle af Bönderne efter Bevilling brugte deels frit (Skovboerne) deels for Betaling; at de först d. 23 Sept. 1762 alle havde faaet den, men alene „som en Naade", og at i Aarene nogle og firsindstyve 300 Td. Land af Skoven var gjort til Hovmark, hvorfor Bönderne nu forlangte Studehaven, 800 Td. Land, til Erstatning. 2. om Udviisningen, at Bönderne indtil 1781 fik eet Læs Hjultömmer og eet Læs Brænde, 1782 et halvt Læs Hjultömmer og eet Læs Brænde, siden 1786 et halvt Læs Hjultömmer og istedenfor Brænde deels Grenene paa udviiste Træer deels Törv, hvilken Törv adskillige af dem aldrig havde skaaret. 3. om Huusmændenes Hoveri, at de var pligtige til at gjöre Naturalhoveri, „naar man det forlanger", at „Vinkelskriveren" efter Rygtet havde faaet 8 Skilling af hver Huusmand for at skrive Klagen. — Hvad Huusmændene angaaer, vil jeg dog bemærke, at af tre Fæstebreve, som Eskildsen indsendte, de to

danne Scener vare almindelige i Bondefrihedens förste Aar; men Kronprindsen fordömte ikke Frihedslysten, fordi den kunde misbruges, og hine Andragender bleve hellerikke uden Fölger.

Under disse forelöbige Forhandlinger med Bönderne nærmede sig Tiden for den endelige Overlevering. Arveprindsens Hofchef Kammerherre Lowzow havde den sexogtyvende Februar 1798 tilsendt Rentekammeret Jordebogen, Beskrivelsen over Bygningerne, Inventariet og Listen over Betjentenes Lönning; Kammeret havde den fjortende April gjennem Finantscollegiet forelagt Kongen Lönningerne og efter Overforstmester Linstows samt Overförster Clausens Önske andraget paa en Försters Udnævnelse istedenfor den forhen afskedigede Skovrider, og endelig havde Kongen den anden Mai 1798 approberet saavel Lönningerne som de Bönderne bestemte Præmier for Steengjærders Opsættelse, samt overtaget alle disse Udgifter fra den förste Mai af[1]. Samme förste Mai modtog Geheimeraad Henrik Levetzau, Amtmand paa Frederiksborg, og Capitain Hans Nicolai Arctander, Comiteret i Rentekammeret, af Lowzow alt hvad der hörte til Godsets fuldstændige Overlevering, og nedlagde umiddelbart derefter den hele locale Bestyrelse i Kammerraad Eskildsens

---

virkelig synes at tale for Huusmændenes Mening, at de selv havde Ret til at bestemme, om de vilde betale Pengene eller udföre Hoveriet i Natura

[1] Alle disse Actstykker: Lowzows Skrivelse af 26 Febr. (see ovenf. S. 190 Not. 2), to Skrivelser fra Rentekammeret til Finantscollegiet af 14 April, en Skrivelse fra Finantscollegiet til Rentekammeret, der meldte, at Kongen d. 2 Mai havde approberet Lönningerne, og en Skrivelse af 16 Jan. 1801 fra Eskildsen til Rentekammeret, hvori anföres, at Böndernes Præmier d. 2 Mai 1798 vare bestemte til 40 Skill. for en Favn dobbelt, 24 Skill for en Favn enkelt Steengjærde, — findes i Indenrigsm. Arch. Det er mærkeligt, at Finantscollegiet i disse Anliggender var Mellemmand mellem Kongen og Rentekammeret.

Haand[1]. Nogle Uger senere blev Frederik Carl Saust, hidtil Skovfoged i Ravnehuset paa det andet Kjöbenhavnske District, udnævnt til Förster paa Jægerspriis[2]. Saust forestod nu Skovvæsenet under Linstow og Clausen, ligesom Eskildsen forestod Godset under Levetzau, alt under Rentekammerets Overbestyrelse.

Eskildsen var egentlig Sjelen i denne nye Organisation. Som Inspectör, Forvalter eller Amtsforvalter havde han ikke alene sin faste Gage, men nöd derhos Tiendedelen af Fæstepengene, adskillige Emolumenter og Æres-Gaver[3]; som en Mand af Dannelse, Erfaring og Alvor besad han baade sine Undergivnes og sine Foresattes Agtelse. Han förte Tilsyn med Slottet og de mange dertil hörende Bygninger, der behövede stadige Reparationer. Vistnok besögte Kongen og Kronprindsen selv fra nu af sjeldnere og kun for faa Dage Jægerspriis, hvorfor ogsaa Rentekammeret ved Begyndelsen af Efteraaret lod Be-

---

[1] Indber. af Levetzau og Arctander til Rentekammeret d. 3 Mai 1798. — Denne Henrik Levetzau var i Aaret 1776 bleven naturaliseret og hörte til en yngre Linie end den i Aaret 1670 naturaliserede Hans Fredr. Levetzau til Oxholm og Restrup, der er Stamfader for de danske Levetzauer. Henrik Levetzaus Farfaders Fader, Jo. Didrik Levetzau til Misstorf og Markow i Meklenborg, var Broder til Hans Frdr. Levetzau.

[2] Kgl. Resolut. af 23 Mai 1798. Siden Holst's Afsked (ovenf. S. 187) havde der ingen Skovrider været paa Jægerspriis. Saust fik den jægerspriisiske Skovriderbolig Skovlyst, men Overförster Clausen boede paa Tokkekjöb.

[3] De nævnte Prædicater gaves Eskildsen i Flæng. En Skriv. fra Gen. Postamtet til Rentek. d. 13 Jan. 1801 tillægger ham Amtsforvalternes Portofrihed i Tjenestesager. — En Skriv. fra Lowzow til Rentekam. af 6 Sept. 1801 viser, at Arveprindsen havde tillagt Eskildsen som Emolument $^1/_{10}$ af Fæstepengene og Græsning for 12 Faar hos Forpagteren. — En Correspondance mellem Overförster Clausen og Hofjægerm. Grev Rantzau i Januar 1799 lærer, at Arveprindsen havde tilstaaet Eskildsen et Stykke Kron- eller Daavildt hver Juul eller Nytaar, hvilket fremdeles blev ydet ham.

holdningerne af Korn og Fourage sælge ved Auction[1]; men da Slottet var indrömmet Arveprindsen til Benyttelse, maatte saavel dette som dets Omgivelser holdes i sömmelig Stand, hvilket ogsaa hvert Aar blev iagttaget og hvert Aar kostede betydelige Summer[2]. Eskildsen forestod ligeledes det af Fleischer oprettede og fremdeles fortsatte Teglværk, og skjöndt dette aarlig fortærede omtrent halvandethundrede Favne Brænde af Jægerspriis's Skove, troede han dog at kunne beregne et Overskud derfra til Indtægt for Amts- eller Godskassen[3]. Ogsaa denne, ligesom Skattevæsenet og Regnskabet overhovedet, hörte til hans Bestyrelse. Eskildsen var for Bönderne baade en myndig Herre og en kraftig Forsvarer. Ligesom han strax havde erklæret sig imod deres urimelige Fordringer, saaledes straffede han dem ogsaa i den förste Sommer for deres modvillige Hoveriforsömmelser[4], fandt

[1] Rentek. sjell. Brevb. 1798 d. 25 Septbr.

[2] Foruden Kalk, Steen, Tömmer og Langhalm, der leveredes i Natura, kostede disse Reparationer 1798, 25 Juli: 149 Rd. 34 β, 1799, 17 April og 2 Aug. 756 Rd. 8 β og 383 Rd. 28 β, 1800, 8 Aug. og 3 Septbr. 1336 Rd. 9 β og 877 Rd. 27 β, 1801, 21 Octbr. 442 Rd. 39 β, 1803, 30 Marts: 1969 Rd. 43½ β (nærmest til Færgen) og d. 14 Dcbr. 1224 Rd. (til Spiret), 1804. 28 Novbr. 353 Rd. 56 β og 558 Rd. 39 β, 1805, 3 Juli: 215 Rd. 88 β. Paa Rentekammerets Vegne havde Arctander og Rawert nærmest Bestyrelsen af Bygningsforetagenderne.

[3] I Aaret 1799 solgtes 126,550 Stykker Muursteen for 1258 Rd. Eskildsen regnede 10 Rd. pro Mille, og Netto-Indtægten til 15 Mk. pro Mille. I en Beretning af 24 Febr. 1803 angiver han Indtægten for 1802 til 1841 Rd. 5 Mk. 14 Sk., Udgiften til 1415 Rd. 1 Mk. 9 Sk., altsaa Overskud 426 Rd. 4 Mk. 5 Sk. I Beretn. af 4 Marts 1806 beregnes Overskudet i Aaret 1805 til 376 Rd. 2 Mk. ½ Skill.

[4] Indenrigsm. Arch. har en Deel Klager fra Bönderne, Skrivelser fra Rentekammeret, Erklæringer fra Qvistgaard og Eskildsen i Anledn. af Böndernes Opsætsighed strax i den förste Sommer, efterat de vare komne igjen under Kronen. Bönderne i Lyngerup sögte d. 7 August 1798 Kronprindsen om Eftergivelse af en Mulkt

i det fölgende Aar ingen Grund til at anbefale dem til yderligere Fritagelse for de almindelige Bidrag til Landeveiene [1] og bekjæmpede endnu senere de Misforstaaelser, som en ufornuftig Mening om Kronprindsens Beskyttelse forledede dem til. Men paa den anden Side tog han sig af dem, hvor Ret og Billighed fordrede det: allerede i Mai 1798 havde han henvendt sig til Rentekammeret om at fuldföre sex Böndergaarde, hvis Udflytning Arveprindsen havde begyndt, men hvis Bygninger ikke vare færdige [2]; i Juli havde han hos Levetzau andraget paa Udskiftningen i Nedre-Draaby, som endnu i denne Henseende stod tilbage [3], og endelig havde han i September ved en Forestilling om al den Skade, Markerne lede af den altfor store Vildtstand, udvirket den Befaling, at over hundrede Stykker stort Vildt paa engang skulde bortskydes [4]. Paa samme Maade talte han ogsaa for Godsets ringere Bestillingsmænd, og Skolelærerne bleve i

---

og klagede over, at Qvistgaards Fuldmægtig (Lange) dristig sagde til dem: „Det er det samme, naar I faae höstet; Vores skal I passe." Qvistgaard erklærede i en Skrivelse fra sin Eiendomsgaard Vibygaard d. 9 Septbr. 1798, at Bönderne strax ved Tilsigelsen havde reent ud nægtet at komme, og at de betalte en Vinkelskriver for at fremföre de groveste Usandheder. Eskildsens Erklæring af 10 Sept. stemmer dermed, og Mulkten blev ikke eftergivet.

[1] Kongl. Resol. af 3 April 1799. See ovenf. S. 176 Not. 1.

[2] Eskildsen til Rentek. d. 29 Mai 1798. Det var fem Gaarde i Törslöv (hvoraf een var bortfæstet til Hans Knabe) og en paa Skoven. Han foreslog at give Bönderne en vis Sum Penge og Tömmer til hvert manglende Fag Huus, nemlig 3 Rd. pr. Fag.

[3] Eskildsen t. Levetzau d. 9 Juli 1798. Han bemærker, at Nedre-Draaby var den eneste By, der endnu ikke var udskiftet; at Bönderne forresten allerede havde vundet noget ved Kobbel-Inddelingen, og at Udskiftningen maatte helst skee, naar Forpagtningen var udlöben.

[4] Kgl. Resol. d. 5 Septbr. 1798. Saust fik Skydepengene, i Arveprindsens Tid 48 Skill., nu 32 Skill.

November 1799 med Hensyn til Brænde-Deputat aflagte paa samme Maade som deres Lige paa Frederiksborg og Kronborg Amter[1]. Baade Levetzau og Rentekammeret havde megen Tillid til Eskildsen og henholdt sig i Regelen til hans Forestillinger og Erklæringer. Uden saadan Stötte skulde han neppe have kunnet gjennemföre hiin for Hoffets Jagtelskere mindre behagelige Indskrænkning i Vildtstanden; sikkret ved denne kunde han ved flere Leiligheder optræde med den Rolighed og Selvstændighed, der var ham egen.

En lille ganske moersom Begivenhed, der indtraf ved samme Tid, gav ham Anledning til at vise dette. I Sommeren 1798 havde den bekjendte Fru Frederikke Brun faaet et Besög af sin Ven Carl Victor Bonstetten[2]. Hun vilde blandt andet vise ham Nordsjellands smukkeste Egne, og kom den förste September 1798[3] om Aftenen Klokken ni fra Frederiksværk til Færgen ved Frederikssund for at lade sig sætte over til Jægerspriis; men det blæste temmelig stærkt, og Færgemanden Zacharias Artman eller hans Folk kunde paa den modsatte Side ikke höre Raabet om at sætte over. Reiseselskabet maatte derfor overnatte i Frederikssund. Næste Morgen raabte de atter, uden at Færgen blev dem sendt, hvorpaa de

---

[1] Kgl. Resol. af 20 Novbr. 1799. Hver Skolelærer fik fem Favne Brænde. Som Skolelærere nævnes ved denne Tid Hornberg i Landerslöv, Sören Terkildsen, siden Peder Hansen, paa Skoven, Johannes Schönbach paa Jægerspriis o. a.

[2] Selmer, necrol. Saml. I. 273, i Biskop Neumanns Biographie.

[3] Saaledes angives Dagen i Bonstettens trykte Beretning, som vi strax nedenfor skulle omtale. Jeg skal imidlertid ikke lade ubemærket, at jeg i mine Optegnelser efter den nedenfor nævnte Klage har den 4 September. Men jeg kan muligen have seet feil, og det synes mig nu ikke Umagen værd for den Sags Skyld igjen at söge denne Klage, der ikke er i Geheimearchivet.

stege tilvogns og kjörte hjem til det Brunske Lyststed Sophienholm. Det var dem neppe meget om at gjöre at komme til Jægerspriis, og Sagen syntes glemt. Men i det fölgende Efteraar skrev Bonstetten sine Beretninger eller Betragtninger over Reisen [1], og det er rimeligt, at disse bleve oplæste og beundrede i den elegante Kreds af fornemme og literaire Notabiliteter, der samledes hos Fru Brun. Vist er det, at Sagen efter Forlöbet af fulde fire Maaneder blev optaget igjen, og at Fru Brun, Bonstetten og Huuslæreren Jac. Neuman den femte Januar 1799 indgave til Rentekammeret en Klage over Færgemanden. Neumann havde conciperet eller i det mindste skrevet denne Klage: han fortalte, hvorledes de om Aftenen havde raabt saa höit, at Hundene paa den anden Side tudede ad dem, hvorledes denne Duet mellem Fru Brun, Bonstetten og ham paa den ene Side og Færgemandens Hunde paa den anden blev gjentaget næste Morgen ligesaa forgjeves, uagtet Færgefolkene dog kunde see, at de vare Folk med Kareth og Holsteenskvogn; han endte med det pathetiske Udraab: „Vee den eensomme Fodgjænger, hvis Betaling er en Styver!" [2] Nu blev der et heelt Spectakel. Det kongelige Rentekammer forlangte af Geheimeraad Levetzau en Undersögelse anstillet; han skrev til Amtsforvalter Arentz paa Frederiksborg, denne atter til Artman, og Levetzau indmeldte den syvogtyvende

---

[1] Bonstetten, neue Schriften, I. (Copenh. 1799) S. 1—137: Bemerkungen auf einer Reise durch einen Theil von Seeland und auf der Küste von Schonen. Her findes S. 133—35 Fortællingen om Reiseselskabets Eventyr ved Jægerspriis Færge. — Neumann, Danskes Reiseiagttagelser (Kbhvn. 1799) I. 254 fg. II. 193 fg., have en dansk Oversættelse deraf og navnlig II. 278—79 det her nævnte Stykke.

[2] Indenrigsm. Arch. bevarer den originale Klage, skreven paa Dansk med Neumanns Haand og underskreven „Frederike Brun födt Münter, Carl von Bonstetten von Bern, Jacob Neumann."

April 1799 Resultatet af disse Undersögelser; men Kammeret var ikke dermed tilfreds, befalede en ny og grundigere Undersögelse, og Levetzau overdrog den til — Kammerraad Eskildsen. Men denne alvorlige Mand fandt vistnok, at det gik vel vidt, og han svarede ganske tört den tiende Juni, at det i Blæst var vanskeligt at höre et Raab, og at Ingen nogensinde for ham havde fört Klage over Artman. Levetzau indsendte denne Erklæring, der synes at have virket noget kjölende; thi det Kongelige Rentekammer sluttede nu den tredie August den vigtige Forhandling med en höflig Undskyldning til Fru Brun, „Hr. von Bonstetten von Bärn" og Hr. Neumann [1]. Elleve Maaneder vare da forlöbne siden den forskrækkelige Begivenhed ved Jægerspriis Færge, — og et mærkeligt Bidrag var givet til Historien af det fine Brunske Huus's Indflydelse paa den Tids Regjeringsmænd.

Eskildsen förte ogsaa paa Stedet Tilsyn med Gaardens Forpagter Cancellieraad Qvistgaard, understöttede hans Bedrift og forsvarede hans Rettigheder. Saaledes erholdt Qvistgaard i Mai 1800 efter Begjæring en af Tömmermester Hallander forfærdiget Tærskemaskine, dog imod at forrente den Sum, som den havde kostet [2]; ligeledes blev Qvistgaard ved Eskildsens Medvirkning tilsikkret den Ugedagstjeneste, som Huusmændene sögte at unddrage sig for [3]. Men derimod synes Eskildsen ikke

---

[1] Rentek. til Levetzau d. 19 Januar o. s. v. Alle disse Skrivelser i Indenr. Arch. Eskildsen erklærede, at Ingen havde klaget over Artman; men Bonstetten siger S. 134: *Jedermann klagte über ihn; Bauern erzählten uns, er hätte eine Stelle von 1200 Thalern Einkommen, er führe aber nur, wenn es ihm gefiel.*

[2] Qvistgaard havde allerede sögt derom i Sommeren 1798, og Kongen havde d. 22 August tilladt, at den maatte anskaffes for 660 Rd., imod at Forpagteren skulde forrente denne Sum med 6 p. C. og holde Maskinen vedlige. Nu blev den leveret.

[3] En af de ved denne Leilighed for Opsætsighed straffede

at have været tilböielig til at anbefale en Begjering, som Qvistgaard havde indgivet om Forpagtningens Forlængelse paa fire Aar, da han oftere havde Restance med sine Afgifter [1], og Kronprindsen eller Rentekammeret desuden tænkte paa en ny, for Bönderne gunstigere Plan, naar Forpagtningen var udlöben. Denne Plan, som den sexogtyvende November 1800 blev bifaldet af Kongen, gik ud paa at indskrænke Forpagtningen til sex Marker og to Enge, der laae nærmest ved Jægerspriis, at inddrage de övrige sex Marker deels til Skovplantning, deels til Fordeling i Huuslodder, deels til Udleie paa kortere Aaremaal, og endelig ifölge Böndernes tidligere Andragende at ophæve alt Natural-Hoveri mod toogtredive Rigsdaler af hver Gaard, hvori dog sex Rigsdaler skulde afgaae, dersom Böndernes Græsningsret i Skoven faldt bort [2]. Ved en kongelig Resolution af ellevte Marts 1801 blev Planen udfört: de sex Marker bleve overladte til Cancellieraad Qvistgaard paa tolv Aar fra förste Mai

---

Huusmænd skrev den 12 Juni 1800 en Klage til Kronprindsen, der bevares i Indenrigsm. Arch. Den begynder saaledes: *Hos Deres Kongelige Höihed som Bondestandens erklærede Ven og Beskytter haaber jeg underdanigst at finde Redning* o. s. v. Forresten er det af Sagen klart, at Huusmanden havde aabenbar Uret. See ovenf. S. 238.

[1] Qvistgaards förste Ansögning derom var af 26 August 1799. Men Eskildsen havde i disse Aar ofte gjort Indberetning om hans Restancer, og Rentekammeret vilde ikke indstille Ansögningen.

[2] Indenr. Arch. Rentekammerets Forestilling derom var af 18 Novbr. 1800, og Antallet af hoverigjörende Bönder ansloges til 88, saaat Hoveripengene vilde blive 2816 Rd., hiint eventuelle Fradrag medregnet. Den Kongl. Approbation tilföiede den Bestemmelse, at een Gaard skulde nedlægges og uddeles til Huusmænd. — Man seer, at der nu var 12 Marker, medens der 1773 kun var 11 (ovenf. S. 162); men vi vide (ovenf. S. 172), at Fleischer opdyrkede en ny Mark. — Efter den nye Plan vilde Jægerspriis Hovedgaard indbringe 5866 Rd. (neml. 2816 Hoveripenge, 1600 af Qvistgaard, 1450 for de udleiede Jorder), medens Qvistgaard hidtil havde betalt

1801 mod en Forpagtningsafgift af sextenhundrede Rigsdaler, dog saaledes at han efter Forlöbet af de fem förste Aar kunde opsiges med Aars Varsel [1], og Besætningen blev indskrænket til halvandethundrede Köer [2]; Bönderne bleve alle hoverifrie, og hele Nedredraaby skulde strax udskiftes, tildeels ogsaa udflyttes [3]. Dette sidste Arbeide under Tilsyn af Landinspectör Kynde sögte en vis Anders Björnsen om at maatte udföre som Landmaaler paa Jægerspriis [4]; men det blev overdraget til Landmaaler Buchhave, som begyndte det i October 1801 og fuldendte det ved Optagelse af Skjöde-Kort over alle Gaardene i det fölgende Aar. Syv Gaarde bleve udflyttede og mange Lettelser bleve den femte Mai 1802 tilstaaede Bönderne i Nedredraaby [5]. Derimod kom Skovboligerne

---

6220 Rd. De nationaloeconomiske Forbedringer kostede altsaa aarlig 354 Rd.

[1] Den fornyede Forpagtnings-Contract selv har jeg ikke havt; men saaledes angives dens Indhold i en senere Rentekammer-Forestilling af Aaret 1806, da Qvistgaards Forpagtning blev opsagt.

[2] Ved Auction paa Jægerspriis Thingstue solgtes d. 11 Mai 1801 et Antal af 90 Hollænderi-Köer for 1320 Rd. 5 Mk. 14 Skill., da Besætningen blev nedsat fra 240 til 150 Stykker.

[3] Saaledes opnaaede Bönderne nu den strax ved Godsets Tilbagevenden til Kronen ansögte Hoverifrihed (See ovenf. S. 233—34), der dog först skulde begynde med den 1 Mai 1802.

[4] Indenrigsm. Arch. har denne ganske mærkelige Ansögning af 12 Febr. 1801, hvori han selv fortæller sin Historie. Han var en Bondesön fra Godset, havde tjent Weinschenck, studeret hos Fleischer som Skriver, lært Landmaalingen practisk og siden informeret Mange deri. I en anden Memorial af samme Dato skriver han til Kronprindsen bl. a.: „I min spædeste Ungdom, da jeg först paa Fredensborg siden paa Jægerspriis saae Deres Kongl. Höihed med Hr. General Eichstedt, brændte mit Hjerte af Kjærlighed til Dem; jeg har holdt ved, og af Deres Hofmænd, som for Stunden ere om Dem, skal bevidnes, hvor inderlig jeg elsker Dem."

[5] Skriv. f. Eskildsen til Rentek. af 1 Octbr. 1801 viser, at Nedre-Draabys Udskiftning da var begyndt. Allerede d. 21 Octbr.

kort efter ved Forordningen af förste October samme Aar i en uheldig Stilling, da de som Brugere af fri Hovedgaardsjord bleve beskattede efter Tönde Land, og de maatte derfor senere hjælpes.

Omtrent ved denne Tid udkom en af Eskildsen et Par Aar iforveien forfattet statistisk Beskrivelse over Jægerspriis, der som et samtidigt Vidnesbyrd fra den sikkreste Haand ikke tör oversees[1]. Hovedgaardens Bygninger havde ikke undergaaet nogen Forandring; dens Haver vare en Lyst- og Kjökkenhave ved Slottet og en Frugthave ved Fasangaarden. Hovedgaardens Hartkorn var hundrede og tretten Tönder tre Skjæpper tre Fjerdingkar Ager og Eng paa et Areal af tusinde Tönder Land Ager, sexhundrede og halvfemtsindstyve Tönder Land Eng, og sexogfiirsindstyve Tönder to Fjerdingkar to Album Skovskyld paa et Areal af tretusinde Tönder Land, alt af temmelig sandet Beskaffenhed. Hovedgaarden havde ti Hovmarker samt fire Enghaver, og Markerne dreves indtil förste Mai 1801, i en fireaarig Rotation, saaledes at fire af dem dyrkedes og sex hvilede til Vinterbrak, Höslæt og Græsning, men efter förste Mai 1801, da kun sex Hovmarker og tre Enge bleve bortforpagtede, var det tilladt at dyrke Halvdelen, medens den anden Halvdeel hvilede, og Udsæden blev da i det höieste to-

fik Buchhave 122 Rd. 38 Sk. for optagne Kort, og en Kgl. Resol. af 5 Mai 1802 bevilgede det af Kynde udskiftede Nedre-Draaby, især de syv udflyttede Gaarde, de Begunstigelser, som vare tilstaaede Bönderne paa Frederiksborg og Kronborg Amter, og desuden en yderligere Penge-Understöttelse og to Aar længere Afgiftsfrihed for to Gaarde og to Huse, der bleve udflyttede paa de fjerneste Hovmarker eller Koblerne.

[1] Begtrup, Beskriv. ov. Agerd. II. 500—505. Eskildsens Efterretninger ere daterede: Jægerspriis den 11 Aug. 1801, og skulde egentlig have været optagne i Begtrups samme Aar begyndte Beskrivelse over Herregaardene; men da disse standsede med 2det Hefte, udkom de först 1803 i det nævnte Værk.

hundrede og firsindstyve Tönder af de tre Sædearter, Höslætten blev sex til ottehundrede Læs; Besætningen, der tilhörte Kongen, var halvandet hundrede Malkeköer og de fornödne Tyre. Hovedgaardens Forpagter svarede af de sex Hovmarker, tre Enge og Hollænderiet i det förste Aar fra förste Mai 1801 med Hoveri tretusinde sexhundrede Rigsdaler, men fra förste Mai 1802 uden Hoveri eettusinde sexhundrede Rigsdaler, foruden de betydelige Ydelser i Natura til Godsets Betjente eller Deputatister [1]; men fra Forpagtningen vare undtagne fire Hovmarker og een Eng, der forelöbig bleve bortleiede til Græsning og Höslæt, indtil Rentekammeret nærmere bestemte deres Anvendelse. Paa Hovedgaardens Grund laae Teglværket til fireogtyve eller tredive tusinde Muursteen, Möllen bortfæstet for enogtyve Tönder fem og en halv Skjæppe Rug aarlig, og sexogtredive med lidt Jord forsynede Huse, der deels uden Afgift deels mod en ringe Afgift vare overladte til Skovfogeder, Vangemænd, forhenværende Soldater og Andre. — Hovedgaarden eiede Kongetienden og Kirketienden af Gjerlöv og Draaby, hiin matrikuleret til niogtredsindstyve Tönder to Skjæpper, denne til enoghalvfjerdsindstyve Tönder tre Skjæpper Hartkorn; men Bönderne nöde selv disse Tiender mod at svare een Rigsdaler for hver Tönde af begge Slags [2].Böndergodset stod for firehundrede og eenoghalvfjerdsindstyve Tönder tre Skjæpper to Album contribuabelt Hartkorn og fireog-

---

[1] Nemlig Græsning for 10 Heste, 21 Köer og 12 Faar, 91 Læs Hö, 78 Læs Halm og 40 Læs Langhalm, hvilket sidste dog blev Forpagteren godtgjort. Dette var alt til Embedsmænd og Betjente under denne kostbare Bestyrelse.

[2] Herefter nævnes „Herlighederne" saaledes: a. jus patr. et voc. til Gjerlöv og Draaby, b. Skovene. c. *Jagt af Fuglevildt*; *Alt andet er bortskudt for Plantagernes Skyld.* d. Fiskeri i Roeskilde og Holbeks Fjorde. e. Törveskjær. — Den Artikel om Jagten synes ikke at være bogstavelig at forstaae.

halvfjerdsindstyve Tönder tre Fjerdingkar fri Hovedgaardstaxt, og der gik i Regelen syv eller otte Tönder Land paa en Tönde Hartkorn, da Jorden i det Hele var sandet. Böndergodset indbefattede niogfiirsindstyve Gaarde, alle udskiftede, syvogtyve tillige udflyttede og endnu ni bestemte til Udflytning, og halvfjerdsindstyve Huse paa det contribuable Hartkorn, der alle havde lidt Jord eller vilde faae den af en Gaard, der skulde nedlægges. Gaardenes Hoveri ophörte fra förste Mai 1802, hvorefter hver Gaard svarede aarlig toogtredive Rigsdaler i Hoveripenge. Jordebogs-Indtægten var hundrede og fire Tönder syv Skjæpper Rug, hundrede og een Tönde to Skjæpper Byg, fireogfiirsindstyve Lam, hundrede og syv Gjæs, tohundrede og tooghalvfjerdsindstyve Höns [1], firehundrede og otteoghalvtredsindstyve Rigsdaler en Mark og to Skilling i Penge foruden fireogfyrgetyve Rigsdaler af Annexjorder. Saaledes beskrev Eskildsen Tilstanden paa Jægerspriis.

Imidlertid foregik i disse Aar adskillige Forandringer blandt Embedsmændene eller Betjentene paa Jægerspriis Gods og Gaard. Den gamle Sognepræst Schack August Steenberg havde resigneret, og hans Sön Niels Steenberg, gift med Maren Hedevig Fanö, der ifölge et af Arveprindsen givet Löfte den ellevte Januar 1799 var bleven hans Efterfölger, paatog sig til Lettelse for ham at modtage den forfaldne Præstegaard, som den var, og selv at istandsætte den [2]. Den gamle Læge Jo. Melch.

---

[1] Her angives en Taxation i Penge, ifölge hvilken et Lam var 4 Mark, en Gaas 1 Mark, en Höne 8 Skilling.

[2] Synsforretn. ov. Gierlöv Pstgd. (see ovenf. S. 189 Not. 4) af 3 Octbr. 1799: *Hr. Niels Steenberg, som nu efter Accord med hans Fader havde modtaget Præstegaarden i den Stand, den befindes, med Vilkaar selv at bekoste den tilbörlig istandsat, lovede o. s. v.* — Jeg har iövrigt senere (jvfr. S. 191) seet, at det af Arveprindsen givne og af Kongen d. 22 Dcbr. 1797 confirmerede Löfte paa Kaldet oprindelig gjaldt Præsten Rönne i Tjæreby; men Niels Steenberg fik det.

Hempel blev 1801 entlediget og hans Eftermand Carl Frederik Trant fik 1802 frit Foder til en Hest, imod at han selv skulde befordre sig omkring paa Godset[1]. Birkedommeren Stephen Bang blev ved samme Tid aflöst af Peter Horrebow Rathenburg, tillige Byfoged og Byskriver i Slangerup og Frederikssund[2]. Försteren Frederik Carl Saust, der indlagde sig Fortjenester af Skovculturen navnlig ved at forbedre den fra Gierlöv Mark separerede Gierlöv Lund og sætte Draaby Lund under en egen Skovlöbers Tilsyn, erholdt i Aaret 1802 sin Bolig ombygget og Titel af Skovrider med dertil svarende Lön[3]; og til samme Tid forhandledes der om Opförelsen af de betydelige Steengjærder, der skulle indfrede Skoven imod Nord og Vest[4]. Gartner Hofman ved Fasanhaven döde, hvorpaa Fasanhaven blev forenet med Slotshaven under Gartneren Fre-

---

[1] Bevilget d. 23 Juli 1802.

[2] Jeg finder Rathenburg ved en Synsforretning af 19 August 1802. Fra hans Tid af var Byfogden i Frederikssund stedse tillige Herredsfoged i Hornsherred samt Birkedommer paa Jægerspriis.

[3] Skovplantningen i Gierlöv Lund omtales i en Skrivelse el. Erklæring af Eskildsen d. 15 Dcbr. 1801. Skovlöberhuset i Nedre-Draaby Lund anmeldtes at være opfört for 76 Rd. 12 Sk. den 21 Novbr. 1802. Den nye Bolig for Saust blev bevilget ved Kgl. Resol. af 26 Mai 1802 at opföres af Prof. Hofbygmester Magens efter Overslag paa 2638 Rd. foruden Tömmer af Skoven. Frdr. Saust fik d. 1 Octbr. 1802 Titel af Skovrider og et Lönnings-Tillæg paa 50 Rd. Denne Forfremmelse havde han tidligere (d. 14 Juli 1801) sögt, og Kirkebogen kalder ham allerede d. 6 Octbr. 1799 „Skovrider", som han vel kaldtes i daglig Tale.

[4] I denne Anledning oplyste Eskildsen i en Skrivelse af 2 Debr. 1801, at der i Arveprindsens Tid var ved ham besörget opfört henimod 12,000 Favne Steendiger om Hovedgaardens Marker og Enge samt de Slottet nærmestliggende Skovpartier, Indhegningen og Anders Stærs Plantage; at Kampestenene dertil vare fordetmeste ved Stude blevne tilförte fra de nærmeste Marker af Huusmænd eller Indsiddere, der fik 1 Mark 8 Skilling eller 1 Mark 6 Skilling for Favnen at opsætte, og at de Steen, som Bönderne tilförte, bleve betalte med 3 Mark eller 3 Mark 4 Skill. for Favnen.

derik Povelsen [1]. Möller-Enken Elisabeth Faye, der i Sommeren 1801 havde faaet Tilladelse til at opföre en Grubbe- og Perlegryns-Veirmölle, sögte i Begyndelsen af det næste Aar om et Laan dertil og overlod derpaa sin afdöde Mands, Peder Andersens, Sösterson Jens Wilhelm Meyer, der havde Löfte om at blive hendes Efterfölger, at bygge denne nye Mölle [2]. Endelig döde i Juli 1802 den ovennævnte Færgemand Zacharias Artman, hvis Post var lovet Skuespiller Knudsen [3].

Knudsen blev nu ogsaa virkelig den niogtyvende September 1802 Færgemand paa Jægerspriis paa samme Vilkaar som Artman og med Tilladelse eller Forpligtelse til at beværte Reisende, dog at han tillige skulde forblive ved Theatret [4]. Da han saaledes ikke personlig kunde

---

[1] Hofmans Död har jeg ikke bemærket; men han findes ikke mere i Stats-Kal. for 1801. At begge Haver bleve forenede, ville vi see nedenfor S. 250 Not. 2 ved Aaret 1804.

[2] Disse historiske Oplysninger om Möllen findes samlede i to Rentekammer-Forestillinger, der bleve approberede d. 1 Mai *1816* og d. 9 Marts 1836. Bevillingen til at opföre en ny hollandsk Veirmölle gaves d. 15 Juli 1801, saaledes at der ikke maatte være nogen Qværn til Grovmaling og at Möllen efter Meyers Afgang skulde tilhöre Kongen. Enkens Ansögninger om Laan til Möllens Opförelse först d. 31 Octbr. 1801 og siden i Beg. af Aaret 1802 vilde Eskildsen ikke anbefale, „da hun var i maadelig Tilstand, og Jens Meyer, der bestyrede Möllen, ikke var nogen god Huusholder." Meyer giftede sig d. 11 Novbr. 1798 med Birte Kirstine Hansdatter Knabe af Nedre-Draaby (see ovenf. S. 238, not. 2) og havde d. 2 Febr. 1800 en Sön Peter Christian til Daaben.

[3] Artman döde 1802 d. 6 Juli. Löftet til Knudsen af 15 Aug. 1795 var confirmeret af Kongen d. 22 Dcbr. 1797.

[4] Indenrigsm. Arch. Kgl. Resol. 29 Sep. 1802. Artman havde havt 84 Rd. til Inventarium og andre Begunstigelser, fik 14 Skovlæs Brændsel, Græs til to Heste og to Köer, og havde taxtmæssige Overfartspenge samt Tilladelse til at beværte Reisende. Saaledes nu Knudsen. En ny Instrux gaves ham d. 21 Juni 1803.

være tilstede, men maatte lade Tjenesten bestyre af en Anden, fik han til Brug for sig nogle Værelser i Sideflöien af Slottet, som Saust havde havt, indtil hans Bolig var færdig, ligesom det ogsaa blev ham tilladt at benytte Schweizerhuset paa Lundebakken til Gjestgiveri, naar Arveprindsen ikke opholdt sig paa Jægerspriis[1]. Knudsen begav sig efter Skuespillenes Ophör i Foraaret 1803 med sin Familie til Jægerspriis[2], modtog den eenogtyvende Juni s. A. sin Instrux og sögte paa flere Maader at hæve sin Stilling. Han fik Færgeprammen paa Bekostning deels af Artmans Bo, deels af Godskassen sat i forsvarlig Stand[3], og han anbragte adskillige Forskjönnelser paa de Steder, der stode i Forbindelse med hans Tjeneste. Navnlig opreiste han paa Bakken, omtrent femogtyve Skridt östenfor Schweitzerhuset, en Stötte af Sandsteen, to Alen höi, prydet med en Vase foroven og disse Ord paa den östlige Side: Hæders-Minde for d. 2 April 1801. Fra hans Tid er rimeligviis ogsaa en simpel i Schweizerhuset ophængt Træstavle, hvorpaa læses:

Her Fredrik ofte hos sin Mages Side
Af Jagtens Hede træt man hvile saae.
I stille Veemod nu hans Timer glide,
Thi, ak! Han sin Sophie savne maae[4].

Ifölge Arvefæstebrevet af 6 Dcbr. 1779 (ovenf. S. 173—74) skulde han betale Indlösnings-Sum til Artmans Bo.

[1] Anf. St. Bevilling af 8 Dcbr. 1802.

[2] Kirkeb. d. 9 Juni 1803. Færgemand Knudsen havde en Sön, Rise Riisbrigh, til Daaben.

[3] Resol. af 30 Marts 1803. Istandsættelsen udförtes af Skibsbygmester Larsen, som derfor d. 22 Novbr. 1803 fik udbetalt 1969 Rd. 43½ Sk.

[4] I Schweizerhusets store Værelse hængte denne Tavle paa den sydlige Væg d. 25 Juni 1856, da jeg under et Par Dages Ophold paa Jægerspriis tog Afskrift af den.

Dette var et Minde om Arveprindsen, hvem Skovhuset ligesom Slottet var forbeholdt til Benyttelse. Men han selv kom nu sjeldent eller aldrig til Jægerspriis, og man regnede derpaa. Ligesom Knudsen brugte Schweizerhuset, saaledes fik Inspectör Eskildsen, der i Januar 1803 var bleven udnævnt til Justitsraad [1], Tid efter anden Ordre til at anvende det tomme Slot paa en passende Maade. Först bleve da Sidebygningerne besatte med forskjellige Beboere; siden blev, efter indhentet Samtykke fra Arveprindsen, en Deel af Slottet selv overladt til Oberstlieutenant Bentzen ved det nordsjellandske Landeværn [2], og det syntes overhovedet, som om kun et vist Hensyn til den ældre Slægt, fornemmelig til Arveprindsen, stod i Veien for at tage en heel anden Bestemmelse saavel med Slottet som med dets Tilliggende. Allerede Betingelserne i den fornyede Forpagtnings-Contract havde tydet derpaa. Men denne Hindring maatte ifölge Naturens Orden efterhaanden svinde bort. Det kunde vel ikke betyde stort, at Gartner Frederik Povelsen og Maler Peter Flodin i Foraaret og Sommeren 1804 bleve aflöste, hiin af Broderen Hans Christian Povelsen, denne af Frederik Flodin [3]; vigtigere var det, at Geheimeraad

---

[1] Colleg. Tid. 1803 S. 31. Udnævnelse d. 7 Januar. Eskildsens Taksigelse til Rentek. af 23 Januar 1803 (Indenr. Arch.) viser, at han med det samme fik en Gratification af 300 Rd.

[2] Dette sees af flere Skrivelser fra Eskildsen til Rentek. i Aaret 1803 (Indenr. Arch.). Bentzen kom dertil i Septbr. 1803.

[3] Levetzau anmeldte d. 22 April 1804, at Gartneren ved Slotshaven og Fasanhaven (ovenf. S. 248 Not. 1) Frdr. Povelsen var död, og Rentekammeret indstillede efter Levetzaus og Eskildsens Anbefaling d. 24 April Hans Chr. Povelsen (födt 1754), der i syv Aar havde været Gartnersvend paa Jægerspriis, efterat han i 29 Aar havde tjent deels i Slotshaverne, deels i Holland. Kongen udnævnte ham d. 2 Mai til Gartner ved Slotshaven og Fasanhaven; han ægtede der d. 26 Octbr. s. A. Karen Kaare, Datter af Degnen Kaare (som döde i Juni 1806), og havde d. 16 Febr

Henrik Levetzau 1805 afgik fra Amtmandskabet paa Frederiksborg[1], og fik en yngre Mand, den ovennævnte Hans Nicolai Arctander, nu Justitsraad, til Efterfölger; men af stor Betydning blev fornemmelig Arveprinds Frederiks Död den syvende December 1805.

Dette Dödsfald löste de Baand, der endnu fra Fortiden hvilede paa Jægerspriis, og gjorde det muligt i kort Tid at give det en anden Bestemmelse. De Arveprindsen tilstaaede Leveringer fra Haven og Vildtbanen faldt naturligviis bort, og Amtmand Arctander udbad sig i denne Henseende nye Forholdsregler. Haven syntes imidlertid at være bleven forsömt af den nye Gartner, der ikke svarede til, hvad man af ham havde ventet[2]; endog Julianehöi kom i Forfald og maatte undergaae en betydelig Istandsættelse[3]; men Vildtbanen, der tjente til Hoffets Forlystelse, var vel bevaret og altid rig. Da nu Prinds Christians Formæling forestod, blev det i Anledning af hiin Forespörgsel fra Arctander og et Andragende fra Prindsens Hofchef, Kammerherre Engelke Henrik Bülow, resolveret den tredivte April 1806, at Havens Produkter skulde sælges, hvorimod der fra Vildtbanen aarlig maatte leveres tolv Dyr til Prindsens Kjökken[4]. Ogsaa

---

1806 en Sön Morten Jörgen Frederik til Daaben. — P. Flodin döde el. blev begravet d. 3 Aug. 1804 (Kirkeb.); Eftermanden Fr. Flodin var en gift Mand, der allerede d. 17 Novbr. 1799 havde havt en Datter til Daaben.

[1] Ghrd. Henrik Levetzau levede derefter endnu indtil 1820.

[2] Indenr. Arch. Arctander til Rentek. d. 2 Novbr. 1805 ifölge Klage fra Eskildsen d. 21 Octbr., at H. C. Povelsen forsömte at opelske Frugttræer til Slotshaven og til Böndernes Haver.

[3] Kongl. Resol. af 3 Juli 1805. Dertil anviistes 215 Rd. 88 Sk. foruden Tömmeret.

[4] Indenrigsm. Arch. Specielt nævnes Salget af Asparges og Frugt. Bevillingen gaves ogsaa Pr. Christian kun „indtil videre". Bülow, ovenf. S. 190 nævnet som Arveprinds Frederiks Hofchef, indtog nu samme Plads ved Prinds Christians Hof.

Knudsen synes at have tabt sin Interesse for Jægerspriis, efterhaanden som det tidligere Liv der ligesom döde hen, og den sextende Juni 1806 gav han Afkald paa den ham i Slottets Sidebygning indrömmede Leilighed[1]. Nogle af de for Godsets Bönder hidtil bestemte Præmier bleve ophævede den tredie October[2]; men Godsets Lægepost blev, efter Trants Död i samme Maaned, igjen besat med Ditlev Mentz Svendsen[3].

Da saaledes Forholdene indböde til en ny Organisation, henvendte Stutteri-Directionen[4] og den nylig som Overstutmester ved Frederiksborg ansatte Kammerherre Frederik Christian August Roepstorff[5] Opmærksomheden paa Jægerspriis som et Sted, der foruden andre Behageligheder vilde være beqvemt til Anlæggelsen af et stort Schæferi. Denne Plan vandt Kronprindsens Bifald, og den eenogtredivte October 1806 bestemte en kongelig Resolution, at Cancellieraad Qvistgaard skulde opsiges Forpagtningen til förste Mai 1807[6], og at samtlige Hovedgaardens Jorder, baade de som han havde drevet og de som i de sidste fem Aar havde været udleiede, skulde mod en aarlig Afgift paa tre eller halvfjerde tusinde

---

[1] Anf. St. Skriv. fra Knudsen til Rentek. af 16 Juni 1806.

[2] Dette lærer man af en Kgl. Resol. af 3 Sept. 1808, der ogsaa ophævede Præmierne for Steengjærder.

[3] Kirkeb. 1806, 20 Octbr. Svendsen nævnes som Fadder ved en Daab i April 1807.

[4] Dens Medlemmer 1807 vare: Statsminister Grev Chr. Ditl. Frdr. Reventlow til Christianssæde, Overhofmarschal Kherre Hauch, Generalmajor Dorrien og Prof. Erik Nissen Viborg.

[5] Han var en Sön af Gottfr. Christof. R. og Johanne Frederikke Göring, blev 1788 ansat ved Hestgarden, 1794 Hofstaldmester og 1805 Overstutmester for Stutteriet p. Frederiksborg.

[6] Den ovennævnte A. Lange (S. 237—38 not. 4), der bestyrede Avlingen for Qvistgaard, var ogsaa död paa Jægerspriis i August 1805.

Rigsdaler overlades Stutteri-Directionen til Oprettelse af et Schæferi i stor Maalestok for Stutteri-Kassens Regning [1].

11. Med denne Stutteri-Directionens Forpagtning af Hovedgaarden begyndte fra förste Mai 1807 et nyt Afsnit i Jægerspriis's Historie, der udstrakte sig til et Tidsrum af tretten Aar (1807—1820) og var af en ganske eiendommelig Beskaffenhed. Stutteri-Directionen havde det Hverv at virke for Landets Hesteavl navnlig ved det frederiksborgske Stutteri; nu paatog den sig tillige et andet Hverv, Oprettelsen af et stort Schæferi, der skulde virke til Faareavlens og Uldproductionens Opkomst uden directe Tilskud fra Statskassen alene ved Forpagtning af Jægerspriis mod en lempelig Forpagtnings-Afgift. Denne Plan kunde tage sig ret smukt ud, men erfarne Mænd vilde udentvivl strax have kunnet forudsige, at Udförelsen af den ikke vilde svare til det gode Forsæt; thi de som skulde udföre den, syntes ikke meget skikkede til at underordne sig Forpagteres eller Agerbrugeres strengere Pligter, og de fandt ikke i egen Fordeel den naturlige Spore til en sparsommere Nydelse af Livets tilvante Behageligheder.

De to fornemme Contrahenter, Rentekammeret som Eier og Stutteri-Directionen som Forpagter, toge fra Begyndelsen af Sagen noget let eller venskabeligt mellem sig [2]. Skjöndt nemlig den nye Orden indtraadte med

---

[1] Indenrigsm. Arch. Rentekammeret indstillede denne Sag; Stutteri-Directionen skulde svare 3000 Rd. i de förste 5 Aar, siden 3500 Rd., og vedligeholde alle Bygninger. Men den egentlige Contract blev först senere udfærdiget.

[2] Rentekammeret bestod 1807 af fölgende Medlemmer: Statsminister Grev Chr. Ditl. Fdr. Reventlow til Christianssæde, Khrre Grev Ot. Joa. Moltke, Conferentsr. Hoë, Conferentsr. Wormskjold,

förste Mai 1807, hengik der dog næsten et heelt Aar, inden den formelige Forpagtnings-Contract blev opsat. Det er muligt, at Krigs-Urolighederne have givet Roepstorff nok at bestille ved Stutteriet paa Frederiksborg, og at Istandsættelsen af den ham tilstaaede Leilighed paa Jægerspriis Slot krævede nogen Tid; men vist er det, at Contracten mellem Rentekammeret og Stutteri-Directionen först blev udfærdiget i Februar 1808 [1]. Fra samme Tid af turde vel de nye Indretninger antages at have været fuldkommen gjennemförte og Roepstorff med Familie at have taget sin faste Bolig paa Jægerspriis.

Den locale Bestyrelse her fremviiste nu en besynderlig Dobbelthed. Paa den ene Side stod Inspectören Justitsstitsraad Eskildsen, der som Rentekammerets eller Eierens Repræsentant maatte ansees for den förste: han havde hele Böndergodset, Regnskabsvæsenet, Bygningsvæsenet, Tilsynet med Forpagtnings-Contractens Efterlevelse, kort sagt, alt hvad Rentekammeret havde forbeholdt sig. Thi Rentekammeret bestyrede Jægerspriis ganske som andet Krongods; dets tidligere Egenskab af particulært Kammergods forsvandt, og K. Christian den Syvendes Död den trettende Marts 1808 var ogsaa af den Grund uden Betydning for Jægerspriis. Paa den anden Side stod en Forpagteri-Bestyrer, der var Kammerherre og Overstutmester, havde Adgang til Hoffet og de höiere Kredse og hvis Fuldmægtig ved Avlsvæsenet, Adolph Meyer, ogsaa förte Titelen Inspectör [2] og atter havde en For-

Etatsr. Fridsch. Reventlow var altsaa Præses baade i Rentekammeret og i Stutteri-Directionen, — og contraherede med sig selv.

[1] Indenrigsm. Arch. Vilkaarene vare foreskrevne i den ovennævnte Kgl. Resolut. af 31 Octbr. 1806. Reventlow havde underskrevet Contracten som Medlem af Stutteri-Directionen, men ikke som Medlem af Rentekammeret.

[2] Roepstorff skriver selv först i Febr. 1808: „min Fuldmægtig Avlsforvalter Meyer", men senere bruges stadig Titelen „Inspectör,"

valter Henrik Nicolai Dithmar under sig. Nu var vel Amtmand Arctander paa Frederiksborg en Slags Mellemmand mellem Eskildsen og Roepstorff, saa at de, skjöndt boende Dör om Dör med hinanden, egentlig kun igjennem ham traadte i Embeds-Forbindelse [1]; men Stillingen var dog efter menneskelige Svagheder i sig selv vanskelig og for den gamle Eskildsen vistnok ofte meget ubehagelig. Allerede i Begyndelsen af Aaret 1808 var det kommen til en heftig Strid. Da nemlig Roepstorff i Februar skulde levere en Deel Hö til et i Kyndby liggende Regiment og fik dette kasseret som slet og ubrugeligt, saa gav han Eskildsen Skyld derfor, idet han paastod, at Höet ikke vilde være bleven forkastet, hvis denne havde været tilstede ved Afleveringen, hvortil han formeentlig var forpligtet. Eskildsen benægtede dette sidste og paastod, at Höet virkelig havde været slet. Sagen gik tilsidst til Rentekammerets Afgjörelse, der efter Amtmandens Erklæring syntes at maatte falde ud til Eskildsens Fordeel [2].

---

baade af Roepstorff, Rentekammeret, Arctander og Kirkebögerne, undertiden tilföies: „ved Avlingen", el. „Avlings-Inspectör", ligesom til Forskjel paa den Kongelige Godsinspectör, Justitsraad Eskildsen. Ved allerh. Resolut. af 19 Jan. 1813 blev Meyer ogsaa formelig udnævnt til „Avlings-Inspectör" med en Lön af 50 Td. Rug og 50 Td. Byg at betale med Penge. Et forunderligt Arrangement, som skabte en Kongelig Embedsmand af Forpagterens Fuldmægtig.

[1] Det tager sig ganske besynderligt ud: naar Eskildsen havde Noget at meddele Roepstorff eller denne hiin, saa skreve de til Arctander paa Frederiksborg, der atter udvexlede Brevene mellem dem.

[2] Indenrigsm. Arch. har alle Acterne i denne Sag, der begyndte med en Skrivelse fra Oberstlieut. Gade til Eskildsen, dat. Svanholm d. 11 Febr. 1808, og endte med Arctanders Erklæring til Rentekammeret d. 9 Juni s. A. Spörgsmaalet dreiede sig i Hovedsagen om den rette Mening af Forord. 28 Juli 1784 § 10, og Amtmanden erklærede, at Eskildsen ikke kunde være forpligtet til hverken at modtage Fouragen eller at have Tilsyn med den, indtil den kom paa Afleveringsstedet, og at det altsaa vilde være gavnligt, om For-

Rimeligviis bleve derved tillige Foranstaltninger trufne til en bestemtere Begrændsning af de tvende locale Auctoriteters Forhold til hinanden, saa at hver af dem kunde blive ved sin Deel.

Den kongelige Godsinspectörs, altsaa for det förste Justitsraad Eskildsens, lader sig lettere forfölge i det Enkelte; thi han skulde aflægge offentligt Regnskab derfor. Dertil hörte saaledes Omsorgen for Hovedgaardens Bygninger, Haver, Inventarium, og skjöndt Jægerspriis saalænge havde havt et Kongeligt Herskab, var der dog stedse Noget at ombygge, tilbygge eller istandsætte. Allerede i Marts 1808 maatte Eskildsen lade Bygningsarbeider udföre for at skaffe Roepstorff bedre öconomiske Indretninger, i September for at udstyre hans Beboelses-Leilighed, og et Par Aar senere gjentog sig det samme [1]. Ligeledes maatte han sörge for Bevaringen af de i Haven og Lunden opreiste Mindestötter, og i Eftersommeren 1808 og i det fölgende Aar blev Professor Dajon i denne Anledning sendt til Jægerspriis [2]. Men Eskildsens vigtigste Forretninger angik dogBöndergodset. De store Reformer i Landbovæsenet lede vel allevegne nogen Stands-

---

pagteren medsendte en Tilsynsmand ved lignende Leverancer; han tilföiede, at Roepstorff blot önskede en afgjörende Bestemmelse for Fremtiden.

[1] Kongl. Resol. af 25 Marts og 30 Septbr. 1808. Ligeledes senere af 20 Febr. 1810. Samme 20 Febr. bevilgedes ogsaa 722 Rd. 40 Skill., som Eskildsen havde anvendt paa Istandsættelse af Slots-Taarnet.

[2] Rentekammeret havde d. 10 Septbr. 1808 bevilget, at Dajon maatte faae 19 Kubikfod Lillienskjoldsk og 20 Kubikfod Agershuusisk Marmor fra Materialgaarden, og d. 5 Aug. 1809, at han maatte faae 2 agershuusiske Marmorstene fra Frederikskirkens Plads til dette Brug. Den 8 Aug. 1810 bevilgede Kongen 685 Rd. 48 Skill., som i Aarene 1808—1809 vare medgaaede til at istandsætte og rense Monumenterne i Haven, Indhegningen og paa Julianehöi.

ning ved Krigen, saa at Kronens Bönder paa Jægerspriis fremdeles vare simple Livsfæstere, der endog i Aaret 1808 mistede de dem tidligere bestemte Præmier for Steengjærders Opsætning[1]; men ved given Leilighed stræbte Regjeringen dog endnu at anspore Bönderne til Virksomhed, og navnlig sögte den i disse Aar at opmuntre dem til Saltkogning af Tang, da Saltpriserne under Krigen stege og fremmed Salt ofte ikke var at erholde. Efterat et Par Smaaskrifter til Landalmuens Veiledning vare udkomne[2] og en kongelig Resolution af treogtyvende Marts 1809 havde bestemt visse Belönninger for denne Industri, sendte Rentekammeret i Juli en vis Carstensen til Jægerspriis for at undervise Bönderne, og endnu i samme Efteraar 1809 gjorde Justitsraad Eskildsen Indberetning om Saltkogningens Fremgang paa Godset[3]. Den Indtægt, som Bönderne derved vandt, var dog ubetydelig, og der sporedes overhovedet uagtet saamange Bestræbelser ikke nogen tiltagende Velstand iblandt dem; men dette var saameget mindre forunderligt, som ogsaa

---

[1] Kgl. Resolut. af 3 Sept. 1808, at den ved Resol. af 2 Mai 1798 bestemte Præmie for Steengjærders Opsættelse (see ovenf. S. 235) skulde falde bort fra 1 Januar 1809. Denne Præmie var nemlig endnu bleven tilbage efter Ophævelsen d. 3 Octbr. 1806, hvorom ovenf. S. 252. — Omtrent ved denne Tid (1808) afgik Rathenburg (S. 247). I Vacancen fungerede Procurator Lieut. Feilberg og 1809 blev Knud von Hadeln By- og Herredsfoged.

[2] Nemlig af Gr. Begtrup og Chr. Som. Münster, baade særlig udgivne og trykte i Olufsens Annaler 1808 S. 58—86.

[3] Indenr. Arch. har to Skrivelser fra Eskildsen til Arctander af 21 Octbr. og 7 Dcbr. 1809, hvori dette sees og Oplysning gives om Saltvirkningen paa Jægerspriis Gods. I Almindelighed erholdt Bönderne 1 Skjæppe Salt af hver Tönde Tang-Aske, og de fleeste bragte det ikke til at producere meer end een Skjæppe eller lidt over. Nogle vare dog heldigere, og en Huusmand i Skovboligerne, Hans Aagesen, havde kunnet sælge Salt baade til Eskildsen og Andre. See Thaarups Statist. 1825 S. 83—87.

Kronborg og Frederiksborg Amter, hvor langt vigtigere Reformer nu allerede vare henved en Snees Aar gamle, endnu langsomt kjæmpede sig frem til en bedre Tilstand. Disse to Amter formaaede ved denne Tid ikke at udrede de dem paahvilende Omkostninger til Vedligeholdelsen af Færgebroen paa Frederikssund-Siden og fik efter Arctanders Forslag den trettende November 1809 frit Tömmer fra Jægerspriis's Skove[1]. Færgen paa Jægerspriis-Siden vedligeholdtes af Hovedgaarden, og en halvandet Aar efter lod Eskildsen her anskaffe en ny Hængebro[2]. Imidlertid var dog Regjeringen stadig betænkt paa at fremkalde en bedre Tilstand paa Jægerspriis Gods, og den gjorde ogsaa i Begyndelsen af Aaret 1811 et vigtigt Skridt i denne Retning. Da bestemte nemlig en kongelig Resolution af femtende Januar, at alle Godsets Bönder skulde være Arvefæstere[3].

Men denne Resolution kom for det förste ikke til Udförelse. Fædrenelandets vanskelige Stilling optog alle Interesser, og Eskildsen var efterhaanden bleven gammel. Han havde i de sidste Aar havt en Fuldmægtig, Hans Jörgen Otzen[4], og han döde i October 1811, halvfjerd-

---

[1] Anf. St. Dette gjaldt dog kun for denne Gang. Hovedregelen for Broens Vedligeholdelse vedblev at være Resol. af 14 Octbr. 1749 (ovenf. S. 124—25), der ogsaa i den fölgende Tid, f. Ex. d. 8 April 1813, paaberaabtes i denne Anledning.

[2] Resol. af 26 Marts 1811 bevilgede efter Forslag af Eskildsen 136 Rd. 16 Skill. og det fornödne Tömmer til en ny „Hængebro" ved Færgen paa Jægerspriis Siden.

[3] Jeg har ikke bemærket, at denne Resolution i sin Tid blev formelig publiceret, men den omtales stundom som bekjendt, saaledes f. Ex. i den Rentekammer-Forestilling til Kongen (nedenf. S. 272—73), hvorefter Lowzow i Aaret 1826 blev beskikket til Inspectör.

[4] Naar Otzen er kommen til Eskildsen, skal jeg ikke kunne sige; men Roepstorff nævner under den ovenfor omtalte Strid i en Skrivelse af 2 Juni 1808 til Arctander „Eskildsens Fuldmægtig" uden

sindstyve Aar gammel. Han var ligesom Faderen en duelig og retskaffen Mand, og efterlod sine Regnskaber i en saadan Orden, at hans Arvinger endog havde Penge tilgode hos Regjeringen [1].

Efter Eskildsens Död lod Rentekammeret Inspectör-Posten henstaae ubesat i omtrent tre Fjerdingaar, i hvilken Tid den nysnævnte Hans Jörgen Otzen besörgede Inspectörens Forretninger [2]. Kort derpaa afstod Skuespiller Knudsen, som nylig havde faaet opfört et Vagthuus ved Jægerspriis-Siden [3], sin Tjeneste, og fik den sjette November 1811 udnævnt til Eftermand Torben Lange, hvem man först tillagde Prædikat af „Transportforvalter" [4]. I det næste Foraar 1812 blev det Otzen befalet at sælge de ved Teglværket producerede Muursteen for en bestemt

at navngive ham, og Kirkeb. 1810 d. 16 Novbr. anförer Fuldmægtig Otzen som Fadder til Möller Meyers Sön, Jens Wilhelm.

[1] Kirkeb. d. 10 Octbr. 1811, anförer Eskildsens Begravelse. — En Resol. af 24 Mai 1815 viser, at Eskildsens Bo havde tilgode 508 Rd. 58 Skill. for Udlæg paa Godset i Aarene 1805—1811.

[2] Min egentlige Kilde til denne Efterretning er en Skrivelse fra Otzens Kone, Susanne Henchell, til Rentekammeret af 11 April 1835, der haves i Indenrigsm. Archiv. Thi selve Constitutionen for Otzen har jeg ikke seet.

[3] Opfört 1810. Paa Frederikssund-Siden var allerede et saadant til Reisendes Bekvemmelighed. Reparation paa Broen 1810—11.

[4] Rentek. Forestill., hvorpaa der blev resolveret d. 21 Novbr. 1826, lærer os, at Lange d. 6 Novbr. havde paa lige Vilkaar faaet Knudsens Plads. Familien Lange synes at have havt tidligere Forbindelser paa Jægerspriis: en vis A. Lange var Avlsbestyrer for Cancellieraad Qvistgaard og döde paa Jægerspriis 1805 (ovenf. S. 252 not. 6); Kirkeb. 1810 d. 24 Januar anförer Farver Jörgen Lange i Frederikssund ægteviet til Jomfr. Sophie Knudsen i Jægerspriis Færgegaard, og den samme Farver Lange nævnes 1816 d. 26 Juli som Fadder til Transportforv. Torben Langes og Hustru Louise Fönss's Datter Henriette Louise. — Næste Aar d. 1 Mai 1812 tiltraadte Lange og d. 9 Mai blev det ham betydet at rette sig efter Færgemandens Instrux af 21 Juni 1803. Ovenf. S. 248 Not. 4.

Priis [1]. Iövrigt synes Otzens Bestyrelse at have indskrænket sig til de löbende Forretninger, da han ikke havde Udsigt til fast Ansættelse i den ledige Tjeneste. Rentekammeret sögte en dertil formeentlig mere skikket Mand.

En saadan troede man i Foraaret 1812 at have fundet i Capitain Engelbrecht Waager Knoph, der den attende Juni blev constitueret til Inspectör. Han havde i femten Aar været Lieutenant ved sjellandske Jægercorps, siden i sex Aar Landinspectör ved Afhændelsen af det beneficerede Gods i Norge [2], hvorefter han i det sidste Par Aar nöd en Pension og arbeidede i Matricul-Contoiret. Som constitueret Inspectör erholdt han syvhundrede Rigsdaler i Gage, tohundrede Rigsdaler til Contoirhold foruden de Embedet tillagte Indtægter og Ydelser i Natura [3]. Han ansaaes for en retsindig Mand, og kunde udentvivl noget bedre end Eskildsen komme tilrette med den herskabelige Forpagteri-Bestyrer paa Slottet og det jagtelskende Hof [4]; men i virkelig Dygtighed synes han at have staaet tilbage for denne, og han bevarede ikke længe et usvækket Helbred.

---

[1] Indenr. Arch. har en Fascikel ang. Jægerspriis Teglværk 1800—1814. Heri findes en Skrivelse fra Rentekammeret til Arctander af 18 April 1812, at Prisen paa Muursteen skulde sættes til 40 Rd. pro mille, hvilket Arctander havde at meddele „Fuldmægtig Otzen", der forestod Inspectör-Tjenesten.

[2] Nemlig fra 1 Februar 1804 indtil 1810, med en Gage af 600 Rd. aarlig, hvilke han beholdt som Pension, indtil han kom til Jægerspriis.

[3] Rentek. Forestill., der foranledigede den Kongl. Resol. af 29 April 1826, hvorved Knophs Constitution ophævedes, indeholder alle disse Personalia ham vedkommende.

[4] See ovenf. S. 238—39. Det var formodentlig ogsaa Jagtglæderne, der i Novbr. s. A. kaldte Prinds Christian til Jægerspriis, hvor han ifölge Kirkebogen d. 15 Novbr. 1812 stod Fadder til en lille Pige, Datter af Frants Johansen i Nedre-Draaby.

Knoph bosatte sig med Familie paa Jægerspriis i den samme Sommer [1] og begyndte strax at lade tage Copier af Kort over Godset [2]. I det fölgende Aar 1813 indrettede han sig bedre og beqvemmere, erholdt sine Embedsjorder indhegnede, en ny Vognremise og et Faarehuus [3]. Iövrigt indtraadte han ganske i den afdöde Eskildsens Forretninger og havde Bestyrelsen af alt det, der laa under offentlig eller Statens Control, i Modsætning til Forpagterens private Forhold. Böndergodset stod saaledes under Knoph, og Beboerne vare fremdeles simple Livsfæstere. Bestemmelsen om Arvefæstes Indförelse syntes forelöbig opsat, og Bönderne trængte endnu til Hjælp eller skaansom Behandling, fornemmelig Skovboerne. Disse, der nu udgjorde nitten Gaarde og fyrgetyve Huse, vare, som ovenfor bemærket, ved Reformen i Skattevæsenet behandlede som Brugere af Hovedgaardstaxt eller beskattede efter Tönde Land, ikke som andet Böndergods efter Tönde Hartkorn [4], og da de paa lidet Hartkorn havde et stort men slet Jordtilliggende, formaaede de ikke at udrede Skatterne. Knoph forestillede dette, og Rentekammeret fandt Forestillingen begrundet [5], men da det ikke vilde forandre Matriculen, udvirkede det en anden Lettelse: Skovboerne bleve aldeles tiendefrie, saaledes at den Tiende, der var betalt eller skulde have været betalt for Aarene 1813 og 1814, blev tilbagebetalt eller afregnet

---

[1] Thi d. 18 Aug. 1812 havde han der sin Datter Eugenie Wilhelmine til Daaben, baaren af Md. Holm fra Helsingör, med Faddere Hr. Holm, Faderen selv og Fru Reiersen.

[2] Efter Knophs Forslag bevilgedes for dette Arbeide d. 30 Jan. 1813 Udbetalingen af 183 Rd. 36½ Skill. Dan. Cour.

[3] Indenr. Arch. Dertil anviistes d. 9 Octbr. 1813 i Alt 361 Rbd. 53½ Skill. Navneværdi.

[4] See ovenf. S. 243—44.

[5] Knoph havde nemlig foreslaaet, at Skovboerne skulde behandles som Brugere af contribuabelt Hartkorn.

fra Restancerne, og al Tiende for Fremtiden blev eftergivet[1]. Stadig havde Knoph ligeledes Beskjeftigelse med at holde Inventariet og Bygningerne, der vare mange og vidtlöftige, i god Orden, og dette medtog store Summer af Godskassen. Han betalte saaledes 1814 omtrent femhundrede Rigsbankdaler for en ny Færgepram, 1815 en lignende Sum for Udgifter paa Godset, 1817 henved nitusinde Rigsbankdaler foruden Tömmer og Muursteen til Istandsættelse af Slottet og andre Bygninger samt til Opförelse af en ny Teglovn[2] og 1819 igjen over tretusinde Rigsbankdaler til en Reparation, der ligeledes fordrede Leverancer fra Skovene og Teglværket[3]. Dette Teglværk stod ogsaa under Knophs Tilsyn, og han besörgede Forhandlingen af dets Muursteen; men det synes i hans förste Aar at være gaaet tilbage, indtil det efter Teglovnens nysnævnte Ombygning atter saaledes hævede sig, at det i Aaret 1819 producerede omtrent treoghalvfjerdsindstyve tusinde Steen og gav et reent Overskud paa meer end firehundrede Rigsbankdaler[4].

---

[1] Kongl. Resol. af 24 Mai 1815. Den Tiende, der saaledes nu blev eftergivet, maa have været Kongetienden eller de to Kongen tilhörende Tiendeparter; thi som ovenf. S. 146 bemærket, var Præstetienden allerede tidligere ved Rescr. af 23 April 1762 ophævet og Yderne skjænket. Den dem tilbagebetalte eller afregnede Tiende for Aarene 1813 og 1814 udgjorde 167 Rbd. 80½ Skill. N. V.

[2] Indenrigsm. Arch. har alle disse Udgifts-Ordrer af 1 Marts 1814, 20 Septbr. 1815, 30 Juli og 8 Octbr. 1817.

[3] Anf. St. 1819 d. 21 Juli bevilgedes 2690 Rbd. 34 Skill. til Reparationer paa Slottet, Skolerne og Kirkerne, og derhos d. 28 Juli s. A. 267 Rbd. 57 Skill. til Oprensning af Slotsgraven og til Istandsættelse af den i Lunden ved Schweizerhuset værende Kilde.

[4] See ovenf. S. 260 Not. 1. I Aaret 1814 d. 25 Juni bestemte Rentekammeret Priserne for Muursteen til 34 Rbd. pr. mille, 10 Rbd. for 100 Tagsteen og 6 Rbd. pr. Td. Kalk; men Productionen var ringe. I Aaret 1819 var Prisen paa Muursteen 18 Rbd. pro mille

De övrige Kongens eller Rentekammerets Betjente paa Jægerspriis forbleve i disse Aar hver i sin tidligere Stilling undtagen Mölleren Jens Wilhelm Meyer. I Begyndelsen af Aaret 1816 havde Rentekammeret fundet alle tre Möllebygninger, Stubmöllen og Hestemöllen samt den hollandske Veirmölle [1], meget forfaldne, og da det havde lidet Haab om, at Meyer skulde bringe dem i bedre Tilstand, udaccorderede det ham mod en Erstatning af femtusinde Rigsbankdaler samt Livsfæste paa en Gaard, hvis Fæster atter maatte udkjöbes mod en Pengesum og aarlig otte Tönder Korn i Natura [2]. Derpaa blev Möllen den syvogtyvende Marts 1816 stillet til Bortforpagtning paa tyve Aar ved en Auction paa det Vilkaar, at Forpagteren aarlig skulde svare halvtredsindstyve Tönder Rug efter Capitelstaxten og de otte Tönder Korn til den udkjöbte Gaardmand. Kjöbmand Carl Ferdinand Munthe i Holbek böd den höieste Indfæstnings-Sum, titusinde og eethundrede Rigsbankdaler, hvoraf femtusinde og eettusinde medgik til den Meyer og Bonden tilsagte Godtgjörelse og Resten indbetaltes i Godskassen [3]. Munthe og hans Hustru Marie Bendtsen flyttede nu til Jægerspriis Mölle, hvor huuslige Tvistigheder især efter 1818 foruroligede deres Samliv.

Samtidigt med denne Jægerspriis's offentlige Bestyrelse ved de kongelige Inspectörer Justitsraad Eskildsen

---

og paa Kalk 6 Rbd. Totalindtægten var 1603 Rbd. 27 Skill. og Udgiften 1193 Rbd. 34 Skill.

[1] Denne, opfört ved Aarhundredets Begyndelse af Meyer selv som en Grubbe- og Perlegryns-Möller. Ovenf. S. 248.

[2] Möller Meyer fik saaledes en Bondegaard paa Jægerspriis Gods. To Sönner vare ham födte, medens han havde Möllen. Kirkeb. 1808 d. 20 Septbr., 1810 d. 16 Novbr.

[3] Rentek. Forestill., der foranledigede den Kgl. Resol. af 9 Marts 1836, indeholder alle disse Efterretninger om Begivenhederne i Aaret 1816 ved Jægerspriis Mölle.

og Capitain Knoph under Rentekammeret forestod Kammerherre Roepstorff fremdeles den af Stutteri-Directionen overtagne Forpagtning. Denne havde nærmest Characteren af et privat Foretagende [1], og netop derfor er Forpagtningens Historie ikke let at forfölge i det Enkelte; thi naar Stutteri-Directionen blot erlagde den bestemte Forpagtnings-Afgift, var alting overladt til den selv eller dens Avlings- og Schæferi-Bestyrer. Roepstorff synes at have levet et behageligt Herskabs-Liv paa Jægerspriis, hvor hans Sön blev confirmeret 1814 og hans Datter havde Bryllup 1818; Egnen var sund [2] og smuk, og hans Stilling sorgfri og saagodtsom uafhængig. Schæferiet blev ogsaa udvidet, da Stutteri-Directionen med Rentekammerets Samtykke nedsatte Hollænderi-Köernes Antal til firsindstyve og forögede Faarenes med tohundrede [3]. Men hvorvidt iövrigt dette Schæferi virkelig lykkedes og Avlsvæsenet overhovedet dreves med Held, er vanskeligt at sige af Mangel paa utvivlsomme offentlige Vidnesbyrd under de höflige og venskabelige Forhold, der bestode

---

[1] Den under Forpagtning værende Deel betragtedes saa at sige som en særlig Herregaard, der havde sine egne Byrder at udrede, efter det derpaa hvilende Hartkorn. En Rentek. Skriv. af 9 Juli 1808 havde saaledes paalagt Arctander at tilkjendegive saavel Roepstorff som Eskildsen, *at de til Forpagtning overladte Dele af Hovedgaarden skulde beregnes til Ager og Engs Hartk. 55 Td. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., og Skovskylds H. K. 41 Td. 3 Fdk. 2 Alb., hvoraf Directionen havde at svare de paabudne Natural-Leverancer.*

[2] Kirkeb. giver ogsaa ved denne Tid Exempel paa Folk, der opnaaede en ualmindelig höi Alder. Den ældste, jeg i disse Aar har bemærket, er Stine Skomagers (Enke efter Lars Skomager i Övre-Draaby), der döde d. 19 Jan. 1817 i en Alder af 101 Aar; men 1828 d. 4 Dcbr. döde en Aftægtsmand paa Skoven, Ahasverus Petersen, 102 Aar gammel.

[3] Rentek. Forestill., der blev approberet d. 17 Novbr. 1819, viser dette; thi Directionen, der havde modtaget 150 Köer, skulde kun aflevere 80 og erstatte de övrige 70 med 200 Faar.

mellem den höie Forpagter-Direction og den höie Eier-Repræsentation, Stutteri-Directionen og Rentekammeret. Vistnok ansaaes Roepstorffs Fuldmægtig, Inspectör Meyer, senere for en duelig Landmand; men Forholdene var da ganske anderledes. Resultatet i det Hele taler ikke til Gunst for Jægerspriis's Bestyrelse i denne Periode[1].

Det er nemlig vist, at Statens Kasse led betydeligt Tab derved. Uagtet Forpagtnings-Afgiften var lavt ansat og Forpagtnings-Vilkaarene meget billige, kunde Stutteri-Directionen dog ikke svare, hvad den skulde, men paadrog sig Restancer, der stadigen saaledes tiltoge, at den hele Anordning ikke mere kunde bestaae. Det gjaldt kun om at oplöse den med tilbörlig Anstand. I denne Hensigt skrev altsaa Stutteri-Directionen i Efteraaret 1819 til Rentekammeret, at den nu ved Indgröftning, Mergling og forbedret Drift havde sat Hovedgaardens Jorder i den bedste Stand, og at dens Schæferi ligeledes var ganske fortræffeligt: den havde altsaa opfyldt sit Hverv og önskede at fratræde til förste Mai næste Aar. Ved samme Tid tilböd Inspectör Meyer, der havde faaet en stor Familie[2] og ved Forandringen vilde komme ud af sin Stilling, at overtage hele Forpagtningen paa atten Aar mod en stigende Afgift for hvert sjette Aar[3]. Rente-

---

[1] Det kan dog derved erindres, at de sidste Aar af Directionens Forpagtningstid vare ugunstige for Landmændene ialmindelighed; men paa den anden Side havde den havt meget gode Aar, og den onde Tid begyndte egentlig förat fra 1818, altsaa Aaret för Directionen fratraadte.

[2] Han var gift med Cecilie Birgitte Jacobsen, der havde födt ham to Döttre og to Sönner. Kirkeb. 1815 d. 29 Novbr., 1816 d. 23 Novbr. 1817 d. 12 Dcbr., 1819 d. 23 Dcbr.

[3] Meyers Tilbud var for den Tid ikke ringe. Han vilde svare i de förste sex Aar 3000 Rbd. r. Sölv, i de næste sex 3500 Rbd. og i de sidste sex Aar 4000 Rbd. Man skal strax i det Fölgende see, at Forpagtningen ved Auctionen neppe bragtes saa höit.

kammeret kunde ikke andet end med Tilfredshed modtage Opsigelsen af en for Statskassen saa lidet fordeelagtig Forpagtning, men ansaae det for rigtigere at sætte Forpagtningen til offentlig Auction alternativt paa sex eller tolv Aar end at indlade sig paa det af Meyer underhaanden gjorte Tilbud, og Kongen bifaldt den syttende November 1819 den i Overeenstemmelse dermed indgivne Forestilling, dog saaledes at Langvadmosen skulde udgaae af Forpagtningen og overlades Godsets Bönder til Græsning [1]. Som en Fölge deraf holdtes den treogtyvende December en Forpagtnings-Auction paa Jægerspriis. Höistbydende blev Directionens Underforvalter Dithmar; men dens Inspectör Meyer blev Næstbydende, og Forskjellen mellem dem var ikke betydelig [2]. Rentekammeret indstillede da efter Arctanders og Roepstorffs Anbefaling Meyer til Forpagter paa et Tidsrum af tolv Aar fra den förste Mai næstkommende at regne mod en aarlig Afgift af tretusind eethundrede og fem Rigsbankdaler, og denne Indstilling blev den tolvte Januar 1820 af Kongen approberet [3].

Ved Maidag 1820 endte saaledes Stutteri-Directionens [4] Forpagtning af Jægerspriis Hovedgaards Av-

---

[1] Rentek. Forestill., der fremkaldte den Kongl. Resolution af 17 Novbr. 1819, er stöttet paa Stutteri-Directionens Forklaringer, idet den opsagde Forpagtningen, og indeholder alle de her meddeelte Oplysninger. Den bör altsaa læses med nogen Critik, naar det gjælder at bedömme Stutteri-Directionens Fortjenester af Jægerspriis.

[2] Dithmar böd for Forpagtning paa sex Aar 2550 Rbd., paa tolv Aar 3120 Rbd.; Meyer resp. 2500 og 3105 Rbd.

[3] Rentek. Forestill., der blev approberet d. 12 Jan. 1820, giver de meddeelte Oplysninger om Auctionen. Roepstorff tilböd for Meyer det Manglende af Cautionen.

[4] Dens Medlemmer 1820 vare: Overhofmarschal Geheimeconfr. Hauch, Statsminister Mösting, Generallieut. Grev Gotfr. Wilh. Chr. Schmettau og Etatsr. Prof. Er. Nissen Viborg.

ling og Roepstorffs Bestyrelse af samme, — men med en betydelig Gjæld til Kongens Kasse for resterende Afgifter, manglende Besætning og forfaldne Hegn, i Alt over halvnittende tusinde Rigsbankdaler. Denne Gjæld blev dog noget senere aldeles eftergivet[1], og Kammerherre Roepstorff beholdt som Staldmester og Overstutmester ved Frederiksborg Stutterie endnu i en Deel Aar Bolig for sig og Familie paa Jægerspriis Slot[2].

12. Det bedrövelige Udfald af alle de under Regjeringens Auspicier med saa store Opoffrelser og saa megen Skuffelse gjorte Forsög synes endelig at have helbredet for Lysten til at gaae videre i denne Retning. Man anvendte fra nu af lige til vore Dage den simple og naturlige Brugsmaade, at bortforpagte Jægerspriis's Hovedgaardsjorder til private Landmænd, der alene levede og arbeidede for deres Forpagtning og hvem det var en Velfærds Sag at drive denne paa bedste Maade, og dette viiste sig at være det fordeelagtigste paa alle Sider. Det er den sidste Periode af Jægerspriis's Historie. Den er eensformig som andre Krongodsers, der benyttes paa samme Viis, og den frembyder ikke andre Hvilepuncter end Skifterne af Eier eller Bruger. Vi ville da först holde os til de nitten Aar (1820—1839), i hvilke Kong Frederik den Sjette endnu sad paa Thronen.

---

[1] Indenr. Arch. I Aaret 1822 opgav Knoph Directionens Gjæld til 16,146 Rbd. 54 Skill. for resterende Forpagtnings-Afgifter, 1564 Rbd. 64 Sk. for manglende Besætning og 935 Rbd. 24 Skill. for nedfaldne Hegn, altsaa i Alt 18,646 Rbd. 46 Skill. Stutteri-Directionen sögte om Eftergivelse, Rentekammeret anbefalede dette d. 7 Jan. 1823, og Kongen bevilgede Eftergivelsen den 15 Jan. næstefter. See desuden nedenf. S. 269 Not. 3.

[2] Endnu d. 6 Marts 1833 bemærkes ved de aarlige Reparationer paa Slottet udtrykkeligt, at nogle Værelser og en Stald benyttedes af Geheimeraad Staldmester Roepstorff.

Denne Konge syntes ikke personlig at interessere sig for Opholdet paa Jægerspriis. Roepstorff kunde derfor desto lettere blive i sin Bolig paa Slottet[1]; men han repræsenterede ikke mere der noget Slags Herskab. Forholdene lede herved en kjendelig Forandring. Den constituerede Inspectör Capitain Knoph, der correspondeerede med Rentekammeret, deels directe deels gjennem Amtmand Arctander, indtog virkelig blandt Auctoriteterne paa Stedet den förste Plads, skjöndt han fra samme Tid af begyndte at blive svagelig; Skovrider Saust modtog Kammerets Befalinger gjennem Geheimeraad Overförster Linstow eller Kammerjunker Overförster Poulsen; Hans Christian Povelsen forestod fremdeles Slotshaven og Fasanhaven, Torben Lange var Transportforvalter og Svendsen Chirurg. Jægerspriis's Sognepræst Niels Steenberg i Gjerlöv og Draaby, og dets Birkedommer Knud von Hadeln i Frederikssund bleve uberörte af de foregaaende Forandringer. Forpagteren Adolph Meyer, der i daglig Tale almindelig kaldtes med den ham i Stutteri-Directionens Tid officielt givne Inspectör-Titel[2], var

[1] Hvorlænge Roepstorff havde Bolig paa Jægerspriis, skal jeg ikke kunne sige; jeg har ikke fundet ham nævnt i de af mig gjennemgaaede Documenter senere end i Aaret 1833, som nylig anfört. — Iövrigt nævnes han, hvad Jægerspriis's Historie angaaer, kun i Anledning af en Strid med Transportforvalter Lange. Det var nemlig denne i August 1820 paalagt, frit at overföre Roepstorff for egen Person og Eqvipage, naar han reiste i „Embeds-Erinde." Lange fordrede nu Forklaring af ham, om han reiste i Embeds-Erinde eller privat, og da han ikke fik en saadan, fordrede han Transportpenge af Roepstorff. Denne klagede derover. Lange besvarede Klagen d. 21 Febr. 1822, idet han bemærkede, „at han ikke vidste og neppe troede, at Kammerherren nu, da Schæferiet var nedlagt, havde et eneste offentligt Erinde til Jægerspriis, men vel mange private, da han eiede to Böndergaarde paa Godset." Roepstorff kunde dog med Grund mene, at hans Reiser fra Jægerspriis til Stutteriet paa Frederiksborg vare Embeds-Reiser.

[2] Stutteri-Directionen vilde paa Grund af den Kongl. Resolut.

indenfor Forpagtnings-Contractens Bestemmelser selv Herre over Gaardens Drift.

Capitain Knoph som Godseierens, Kongens eller Rentekammerets, Befuldmægtigede havde Bestyrelsen af det, som Eieren under Forpagtningen havde forbeholdt sig, Bygningsvæsenet, Regnskaberne, Böndergodset, Teglværket. Vedligeholdelsen af de vidtlöftige Bygninger krævede for det förste et stadigt Tilsyn og betydelige Udgifter, skjöndt det egentlig var Meyer paalagt at holde de af ham benyttede Huse i ordentlig Stand. Allerede i Aaret 1820 kostede Reparationer paa Slotsbygningen omtrent firetusinde Rigsbankdaler [1] foruden Tömmer og Steen, hvormed Inspectören altid maatte være forsynet. Tömmeret leveredes fra Skovene eller kjöbtes; navnlig kjöbte man 1823 en Deel Fyrreplanker, som Roepstorff endnu havde liggende paa Stedet [2]. Muursteen toges fra Teglværket, der dreves for Godskassens Regning og i Aaret 1824 gav et Overskud af henved halvsyvende hundrede Rigsbankdaler. Men det gik med Bygningsvæsenet her som andetsteds; Overslagene kunde ikke holdes, og 1824 maatte Godskassen paa een Gang udrede over sextusinde firehundrede Rigsbankdaler, der resterede fra tidligere Aar, især fra Stutteri-Directionens Tid [3]. Desuagtet vare Byg-

---

af 19 Jan. 1813 have Meyer betragtet som Kongelig Embedsmand paa Vartpenge, og indstillede ham d. 25 Januar 1821 til at nyde Vartpenge lige med andre Kgl. Embedsmænd, indtil han igjen blev ansat i Kongl. Tjeneste. See ovenf. S. 254—55 Not. 2.

[1] Kongl. Bevill. 28 Juni 1820. Bygnings-Commissær Meyer forestod denne Reparation, der ogsaa tildeels udstrakte sig til Kirkerne og Skolerne.

[2] Rentek. Forestill., approb. d. 10 Dcbr. 1823. Der betaltes Roepstorff 349 Rbd. 16 Skill.

[3] Tvende Kgl. Bevill. af 15 Sept. 1824, den ene paa 6429 Rbd. $19^{21}/_{25}$ Skill., hvormed Overslagene 1812—1823 vare overskredne; den anden paa 1352 Rbd. 14 Skill. for Aaret 1824.

ningerne saa lidet sikkre, at en Decemberstorm ikke længe efter næsten ganske ödelagde ikke alene Stubmöllen men ogsaa den af Forpagteren benyttede saakaldte Herskabs-Stald; og skjöndt Brugerne skulde sörge for Istandsættelsen, maatte dog Godskassen skyde betydeligt til [1].

I disse Aar bortrev Döden flere af Jægerspriis's ældre Betjente. Svendsen döde i April 1823 [2] og fik til Eftermand Johan Henrik Volkersen. Gartner Povelsen döde i Marts 1824, og blandt de mange Ansögere om hans Plads blev Rasmus Eriksen den lykkelige. Han havde lært hos Holböll og Lindegaard, havde siden som Gartner paa Hegnsholt hos Overhofmarschal Hauch vundet Landhuusholdnings-Selskabets Sölvbæger for Anlæg af Humlehaver; han giftede sig nu med en Pige paa Jægerspriis og oprettede strax i Efteraaret en Planteskole og Humlehave paa halvanden Tönde Land i det nordostlige Hjörne af Slotshaven [3]. I det næste Aar, i Marts 1825, döde ogsaa Maleren Flodin.

Den som i disse Aar synes at have arbeidet med meest Iver og Standhaftighed, var Forpagter eller Inspectör Meyer. Han maatte anstrenge sig af yderste Magt for at kunne bestaae; thi han havde i en haard Tid overtaget Forpagtningen. Landproducterne vare i ussel Priis, fornemmelig Kornet, der stod saa lavt, at

---

[1] Rentek. Forestill., approb. d. 14 Septbr. 1825, angaaende Tömmer og Pengehjælp til Staldens Istandsættelse, og Rentek. Forestill., approb. d. 30 Marts 1831, angaaende en ny Mölle, nævne tillige den ödelæggende Storm d. 20 Dcbr. 1824.

[2] Kirkeb. 1823 d. 30 April.

[3] Kirkeb. 1824 d. 5 Marts. Rentek. Forestill., approb. d. 25 Mai 1824, indeholder de anförte Oplysninger om Eriksen. Blandt dennes Concurrenter var ogssa Skovrider Saust, der vilde være Gartner tillige. Kirkeb. d. 14 Aug. 1824, Eriksens Bryllup med Henriette Johannesdatter. Til Planteskolen og Humlehaven bevilgedes d. 8 Septbr. 1824 en Sum af 160 Rbd. 40 Skill.

det neppe kunde dække Arbeids-Omkostningerne. Meyer følte sig derved opfordret til at lægge destomere Vind paa Hollænderiet og Schæferiet, og allerede 1822 havde han forøget Besætningen til hundrede og fyrgetyve Köer og femhundrede Faar [1]. Rentekammeret erkjendte Mandens Driftighed og understöttede den: i det samme Aar tilstod det ham over totusinde Rigsbankdaler foruden Tömmeret til et nyt Faarehuus, der blev bygget paa Udmarkerne, og henved syvhundrede Rigsbankdaler til Oprensning af Vandledningen i Stæren og Langvadmosen, til Istandsættelse af en Steenkiste og Stærbroen, samt til Opförelse af tvende Sluseværker [2]. Med al sin Flid kunde Meyer dog endnu ikke opfylde sine Forpligtelser, og hans Restancer stege i Aaret 1824 til meer end halvfjerdetusinde Rigsbankdaler; men han havde tillige nu en Besætning af hundrede og halvfjerdsindstyve Köer og ellevehundrede og firsindstyve Faar, og han søgte den femogtyvende Juni om at maatte afgjöre sin Gjæld ved at overdrage en Deel af denne Besætning til Gaarden. Da Stutmester Nielsen og Professor Viborg havde taget Qvæget i Öiesyn og Rentekammeret efter deres Erklæring havde anbefalet hiint Andragende, samtykkede ogsaa Kongen den ellevte Mai 1825 i at modtage tolv Köer samt tohundrede- og fireogtyve Faar for totusinde sex hundrede og sexogtredsindstyve Rigsbankdaler til Afdrag paa Restancen, hvilket Qvæg derefter skulde regnes til Jægerspriis's faste Besætning og i sin Tid afleveres med denne [3]. I

---

[1] Han havde kun modtaget 100 Köer og 200 Faar til en Gaard paa 1600 Td. Land.

[2] Tvende Rentek. Forestill., begge approberede af Kongen d. 12 Juni 1822. Forpagteren skulde selv lade Arbeidet udföre, men til Faarestalden bevilgedes ham 2018 Rbd. 48 ß og Tömmeret, til det Övrige efter et Overslag af Capt. og Landinsp. Leschly, 673 Rbd.

[3] Rentek. Forestill., approb. d. 11 Mai 1825, giver alle disse

samme Efteraar bevilgede Kongen ligeledes baade Tömmer og Pengehjælp til den af Stormen ödelagte Herskabs-Stald, skjöndt Meyer ellers selv skulde vedligeholde Bygningerne [1].

Den constituerede Inspectör Capt. Knoph havde ved velvillige Erklæringer understöttet Meyer, men i sin egen Tjeneste var han ikke heldig. Han begyndte alt i Aaret 1819 at blive svagelig, maatte snart holde sig en Fuldmægtig ved Navn Nehring og formaaede dog ikke at besörge sine Regnskaber. Da endelig det for 1824 ved Mulktering blev ham afpresset i Begyndelsen af Aaret 1826 og endte med en contant Beholdning paa henved femtusinde Rigsbankdaler, som han ikke var istand til at indbetale paa Frederiksborg Amtstue, saa sögte han i April samme Aar om Entledigelse med Pension for sig, Hustru og fire Börn. Rentekammeret nedlagde da Forestilling [2] om hans Afsked og androg tillige paa Udnævnelsen af en anden Inspectör med den Bemærkning, at en saadan vilde blive nödvendig, selv om Bönderne bleve Arvefæstere, fordi Frederiksborg Amtstue ikke kunde overkomme et större District. Kongen ophævede derpaa den niogtyvende April 1826 Knophs Constitution som Inspectör paa Jægerspriis, og tilstod ham en Pension af sexhundrede Rigsbankdaler samt et Aars Frist til Opgjörelse af de tilbagestaaende Regnskaber [3].

Oplysninger. Meyers Restance var 3536 Rbd. $14^{5}/_{8}$ Skill. Nielsen og Viborg optoge Syn d. 9 Febr. 1825. Gaardens Besætning blev saaledes nu 100 + 12 Köer, og 200 + 224 Faar.

[1] See ovenf. p. 270 Not. 1.

[2] Denne med Kgl. Resol. af 29 April 1826 er Kilden til Alt, hvad her anföres. Knoph havde selv angivet sin Beholdning til 4940 Rbd. 92 Skill. S. o. T., som han ikke kunde gjöre Rede for; men Rentekammeret gav ham dog det Vidnesbyrd, at han i Grunden var en retsindig og tro Mand.

[3] Knoph havde för sin Constitution paa Jægerspriis netop

Samme Dag blev Kammerjunker Hans Georg Krog Lowzow beskikket til Godsinspectör og Slotsforvalter paa Jægerspriis med Forpligtelse til at aflægge Regnskab fra förste Januar og at overtage i sin Tid tillige Forvalter-Tjenesten paa Overberg og Pagterold, alt mod en fast Lön af sexhundrede Rigsbankdaler foruden Regnskabsducör og Godtgjörelse til Contoirhold og Slottets Reenholdelse, samt fri Bolig og betydelige Emolumenter i Natura. Lowzow havde ligesom Knoph i sine yngre Aar været Militær, var afgaaet formedelst Svagelighed, men havde gjenvundet sit Helbred[1]. Hans Forhold til Rentekammeret og til Amtmanden paa Frederiksborg, hvor Arctander et Aarstid efter afløstes af Herman Gerhard Treschow, blev det samme som hans Formænds, hans Embedsforretninger ligeledes, og han holdt disse i den bedste Orden. Men Udgifterne vare stedse meget betydelige, fornemmelig til de evige Bygningsarbeider eller Reparationer, der slugte Penge i Tusindviis[2]. Aarsagen dertil var de mangfoldige Bygninger, som tidligere vare

---

havt en Pension paa 600 Rbd. Men at aflægge sit Regnskab naaede han neppe nogensinde. Han fik d. 22 Juli 1828 fornyet Henstand og hans Pension nedsattes til 300 Rbd.; atter d. 20 Octbr. 1829, da han boede i Udesundby, to Aars Henstand; endvidere d. 17 Septbr. 1831 en ny Henstand indtil Juni 1833.

[1] Lowzow havde för sin Ansættelse paa Jægerspriis en Pension paa 300 Rbd. De ham nu tillagte Emolumenter i Natura vare foruden fri Bolig 52 Td. Havre, 36 Læs Hö, 32 Læs Halm, Græsning til 4 Heste og 6 Köer, 40 Læs Törv og 6 Favne Brænde. — Tretten Ansögninger havde været indgivne om den ledige Inspectör-Post.

[2] Saaledes 1827 d. 20 Marts, 15 Aug. og 12 Dcbr. 411 Rbd. 75½ Sk., 8388 Rbd. 93 Sk. og 2874 Rbd. 19 Sk. 1828 d. 9 April, 10 og 17 Septbr. 340 Rbd. 80 Sk., 295 Rbd. 8 Sk. og 6418 Rbd. 16½ Sk. 1829 d. 29 Mai og 15 Juli 2600 Rbd. og 123 Rbd. 47 Skill. 1830 d. 4 og 7 Juli, 4 Aug. og 31 Dcbr. 297 Rbd., 3425 Rbd., 355 Rbd. 64 Sk. (efter en Ildebrand i Lowzows Bolig) og 465 Rbd. (Skovlyst). 1831 d. 6 April: 3099 Rbd. 48 Sk.

opförte, og den store Mængde af nuværende eller forhenværende Betjente, der i disse havde frie Boliger[1], som skulde ei alene holdes vedlige, men stundom endog decoreres[2]. Ogsaa de Bygninger eller Anlæg, hvis Vedligeholdelse heelt eller tildeels var Brugernes Pligt, forfaldt efterhaanden og krævede saa Bistand fra Godskassen, saasom Færgen, Möllen og enkelte Embedsboliger. Færgen medtog uagtet de idelig foretagne Reparationer endnu bestandig store Summer[3], og Transportforvalterens Forhold til Jægerspriis's Beboere foranledigede ofte Bryderier, der ligeledes kunde medföre Udgifter for Godskassen. En offentlig Anke[4] over Færgens Tilstand i Slutningen af Marts 1827, der tildrog sig Regjeringens særdeles Opmærksomhed, bevægede den til at indhente mangfoldige Erklæringer, og Byfogeden i Frederikssund Knud Hadeln oplyste da[5], at Færgen virkelig var saa slet, at der i Aarets elleve förste Thingdage kun to Gange havde kunnet föres over, uagtet Lange i alle Maader gjorde sin Pligt. En allerede forud befalet Reparation blev da udfört, en ny blev foretaget 1828[6], og den

---

[1] Et af disse mange mindre Huse, kaldet Krabbedamshuset eller Lottehuset, der laae i Nærheden af Indkjörselen til Jægerspriis, blev det d. 23 Dcbr. 1829 befalet at nedbryde, hvorved Landeveien kunde blive bredere mellem Færgestederne og Kulhuset og en Gymnastikplads indvindes til Krabbedams Skole.

[2] Bevillingen af 6 April 1831 nævner udtrykkeligt dette, ogsaa endnu i den Geheimer. Roepstorff overladte Leilighed.

[3] Indenrigsm. Arch. har en meget betydelig Samling af Actstykker vedkommende Færgen og dens Reparationer fra 1806 til 1840. Deraf ere de fölgende Oplysninger hentede.

[4] Politivennen 1837 no. 587 af 31 Marts S. 198—99: *Önske om sikker Overfart fra Jægerspriis til Frederikssund.*

[5] Skriv. fra Hadeln (ovenf. S. 257) til Amtm. Treschow af 21 Mai 1827. Han fremhæver, at Transportforvalteren er uden Skyld.

[6] Kongl. Resol. af 21 Novbr. 1826 havde befalet, at Rentekammeret skulde lade Skibsbygger Petersen ved Fredensborg bygge

vestre Færgehavn blev Aaret efter opmudret; men det kom endnu ikke til nogen Hovedreparation. Til samme Tid havde Transportforvalter Lange Stridigheder med Inspectör Meyer og Skovrider Ulrich, der efter hans Mening misbrugte den dem tilstaaede frie Overfart, og da han ved Dom imod Meyer fik sin Mening bekræftet, maatte Godskassen betale Forpagteren de denne saaledes paadragne Udgifter [1]. Lange, som var kjed af disse Forhold, gjentog 1831 forgjeves et tidligere Forsög paa at trække sig ud af dem paa en ikke altfor ufordeelagtig Maade for sig og Familie [2], og Færgen undergik samme Aar en Reparation paa den östlige Broes nordlige Brohoved [3], uden at den dog derved endnu kom i tilbörlig Stand. Möller Munthe, hvis Restancer 1826 bleve ordnede paa successive Afdrag [4], havde allerede for et Pa Aar siden seet Stubmöllen ödelagt ved en Storm og lod de andre Möller saaledes forfalde, at Opförelsen af nye blev nödvendig, hvorpaa den Kongen tilhörende saakaldte Holtens Mölle ved Nykjöbing i Odsherred med en Bekostning af over halvsjette tusinde Rigsbankdaler 1830 blev flyttet til Jægerspriis [5]; i det næste Aar fik ogsaa

en ny Pram. En anden af 19 Novbr. 1828 bevilgede 157 Rbd. 74 Skill. til en Hængebro eller Hævebro.

[1] Lange paastod, at han efter sin Instrux ikke skulde frit overföre Forpagterens Kreaturer, og en Dom af 22 Marts 1830 gav ham Medhold. Om Erstatningen, der gaves Meyer, nedenf. S. 280 Not. 3. Striden med Ulrich blev afgjort af Rentekammeret.

[2] Han havde 1819 sögt om, at Tjenesten maatte overdrages til hans Arvinger, 1829 om at maatte afstaae den til en Anden, og nu 1831 om Afsked, men med Pension for sig og sin eventuelle Enke.

[3] Kongl. Resol. af 8 April 1831; men Bekostningen derved, 1189 Rbd., skulde udredes af Frederiksborg og Kronborg Amter.

[4] Kongl. Resolut. af 29 Dcbr. 1826.

[5] Bygmester Koch foreslog at flytte denne Mölle, som Kongen 1824 havde overtaget blandt andre faste Eiendomme efter afg. Kam-

Munthe sit förste Ægteskab endelig oplöst, og giftede sig 1832 med Charlotte Wilhelmine Flint, som han længe havde havt hos sig i Möllen [1]. Med Skovridergaarden gik det paa samme Maade; da Saust var död i April 1827, hans Kone nogle Uger efter [2], og Just Sigismund Ulrich, hidtil Skovrider paa Hvededal, var bleven hans Efterfölger, maatte Skovlyst strax 1828 sættes istand, og et Par Aar senere, 1830, endnu undergaae en Hovedreparation, hvorefter det blev Ulrich paalagt selv for Fremtiden at vedligeholde samme [3]. Gartnerboligen, som efter Rasmus Eriksens Död 1831 tilfaldt hans Eftermand Marx Ditlev Clausen, trængte ligeledes til Forbedring og Udvidelse [4]. Endelig begyndte nu ogsaa Monumenterne

---

merraad Aschlund, Inspectör ved de odsherredske Godser, for 8610 Rbd. Men denne saakaldte Holtens Mölle svarede ikke Regning, fordi tre andre Möller laae i Nærheden. Kongen approberede Forslaget d. 5 Aug. 1829, og Möllen, der efter en Rentek. Forestill., approb. d. 9 Marts 1836, havde en Grovqværn, en Brækqværn med Sigteværk og to Skalqværne, blev flyttet 1830 med den nævnte Bekostning, der först (d. 28 Juli 1829) var calculeret til 4190 Rbd. 24 Skill., men hvortil d. 30 Marts 1831 maatte endnu föies 1322 Rbd. 64 Sk.

[1] Kirkeb. 1820 d. 4 Juli, 1824 d. 18 Aug. og 1825 d. 23 Dcbr., 1831 d. 7 Septbr. og 1832 d. 16 Januar. — Ligel. 1831 d. 3 Dcbr. og 1832 d. 2 Marts, Tillysning og Bryllup.

[2] Anf. St. Saust döde d. 11 April 1827, i en Alder af 67 Aar, og hans Enke Karen Saust d. 29 Mai s. A. 62 Aar gammel.

[3] Rentek. Forestill., approb. d. 29 Mai 1827. Ulrich fik 300 Rbd. i Lön, 100 Rbd. til en Skytte, 8 Favne Brænde, 6 Favne Fagot, 4 Læs Ærteriis, fri Bolig med Jord og Procent af Skov-Auctioner. Ulrich var gift med Maren (Marie) Sophie Jessen, der næste Aar (4 Juni 1828) födte ham en Sön, Georg Herman Julius og 1834 d. 1 Juli en anden, Ludvig Edvard Emil. D. 17 Dcbr. 1828 bevilgedes 246 Rbd. 72 Skill. til Reparation af Skovlyst, og d. 31 Dcbr. 1830 endvidere 465 Rbd., hvormed den tidligere Bevilling var overskredet; fra nu af skulde Ulrich selv bekoste Reparationerne.

[4] Eriksen död d. 27 April. Clausen udnævnt d. 7 Aug. 1831.

i Lunden at gjöre Krav paa Godskassen. Materialet, hvoraf de vare forfærdigede, kunde ikke alt udholde den fugtige Skovlufts Paavirkning, og Billedhuggeren Professor Freund, som 1831 fik Tilsyn med dem, beregnede Aaret efter henved halvtredie tusinde Rigsbankdaler til en forelöbig Reparation[1]. Mindre Udgifter toges det derhos ikke saa nöie med, hvor Kongen selv var Godseier: efter Præsten Niels Steenbergs Död 1830, fik hans Enke en Fribolig i det saakaldte Sölvkammer-Huus[2], og hans Efterfölger, Janus Balthazar Krarup, foreslog 1831 at oprette et Sognebibliothek for Bönderne, hvortil ogsaa Penge af Godskassen anviistes[3].

Endnu kostbarere end alt dette var et Project, som i denne Tid udgik fra Hofjægermester Grev Carl Schimmelmann, Jægermester i de nordsjellandske Districter. Efterat han i Begyndelsen af Aaret 1828 havde truffet Foranstaltninger til at sikkre Vildtstanden paa Jægerspriis mod de store Skoves Rovfugle[4], lagde han Planen til et anseeligt Fasaneri paa samme Sted. Strax blev en Bömer Anton Schafraneck indkaldt som Fasanmester, en Sum af trettenhundrede og fireogtredive Rigsbankdaler anviist til den förste Indretning, siden trehundrede Rigsbankdaler aarlig i fire Aar til löbende Udgifter[5], og

[1] Kongl. Resolut. af 27 Aug. 1831, at det skulde overdrages til Freund. Rentek. Bet. af 13 Marts 1832 foreslog 2400 Rbd. anvendte paa Reparationen, hvorom nedenfor S. 283—84.

[2] Kirkeb. Steenberg döde d. 13 Jan. 1830, 61¼ Aar gammel; i Januar 1831 fik hans Enke Maren Hedevig Steenberg den nævnte Fribolig. Hans Faders Enke, Anne Marie födt Petersen, levede endnu indtil den 14 April 1838.

[3] Krarups Forslag af 27 Novbr. 1831, bevilget i Januar 1832 og tilstaaet 100 Rbd.

[4] Schimmelmanns Forslag af 28 Jan. 1828, at anskaffe 30 Högebure til at fange Rovfugle i, blev bevilget, og d. 24 Dcbr. 1830 anmeldtes, at der i sidste Aar var fanget 23 Hönsehöge.

[5] Kgl. Bevilling af 19 Juli 1828, at hente en udlært Fasan-

allerede i Aaret 1829 leverede Fasaneriet toogtredsindstyve Fasaner til Kongens og Prinds Christians Kjökken[1]. Efter saadan en Pröve fremtraadte Schimmelmann 1830 med sin egentlige Plan: han vilde have opfört en heel ny Bygning til Fasaneriet, der anlagt paa at sælge aarlig femhundrede Fasaner til fem Rigsbankdaler Parret, blot skulde behöve et „Laan" af Statskassen, hvilket det godt kunde forrente og afbetale. Kongen gik den syttende April 1830 ind derpaa og tilstod over tretusinde syvhundrede Rigsbankdaler til Anlæget, dog efter Statsminister Möstings Raad ikke i den illusoriske Form af Laan, men som en ligefrem Bevilling, hvorefter da Fasaneriets Overskud skulde tilfalde Statskassen[2]. Derimod lykkedes det ikke Schimmelmann at berige Lovgivningen med et nyt Forbud imod at fange hans tilkommende unge Fasaner[3]. Schafraneck, der antog den lutherske Troesbekjendelse og giftede sig[4], forestod nu Indretningen af dette store

---

mester hertil med 300 Rbd. Lön og Emolumenter; d. 23 Aug. 1828 at hæve 1334 Rbd. 8½ Skill. til det förste Anlæg. Rentekam. Forestill., approb. d. 17 April 1830, nævner Fasaneriets Udbytte i Aaret 1829.

[1] Rentek. Forestill., approb. d. 27 Marts 1833 (hvorom nærmere nedenfor), omtaler denne Bevilling af 24 Marts 1829.

[2] Rentek. Henstill., som foranledigede den Kgl. Resol. af 17 April 1830, indeholder hele denne Schimmelmanns Plan.

[3] To Gange, d. 16 Septbr. og 24 Dcbr. 1830, androg Schimmelmann paa en saadan Lov; men Rentekammeret meente, at Jagtforordn. af 18 April 1732 § 15—16 og 25, samt Forbudet af 14 Aug. 1742 gav Sikkerhed nok.

[4] Kirkeb. 1830 d. 20 Septbr. Schafranecks Overgang til den lutherske Kirke, hvorover Biskoppens Erklæring var afgivet d. 31 Aug., skeete i Overværelse af Ulrich og Volkersen. D. 12 Octbr. s. A. hans Bryllup med Jomfr. Karen Jessen, der var i Ulrichs Huus. Hun födte ham d. 10 Juli 1832 (Kirkeb. 1832 d. 22 Aug.) en Datter Laura Henriette Jacobine, og d. 4 Novbr. 1834 en Sön Claus Anton Vincents.

Fasaneri, Skovrider Ulrich havde Tilsynet med Bygningsarbeiderne, og da Bygningerne næste Sommer 1831 ved et nyt Tilskud fra Statskassen vare færdige [1], skulde det vise sig, hvorledes Beregningen vilde slaae til. Men Schimmelmanns snart fölgende Afgang forbeholdt denne Erfaring for hans Efterfölger. Resultatet vil man formodentlig let kunne gjætte.

Lowzow, som Godsinspectör, synes ikke directe at have havt nogen Deel i dette Fasaneri-Anlæg, hvorimod han til samme Tid var betænkt paa at hæve en af de Indretninger, der stode under hans Bestyrelse, nemlig Teglværket. Kort efter sin Udnævnelse havde han foreslaaet at nedsætte Arbeidslönnen derved [2], for at kunne levere Stenene til billigere Priis, og i Aaret 1828 foreslog han at opföre et nyt Teglværk med tidsvarende Forbedringer efter Mönsteret af Dithmers betydelige Værker ved Flensborg. Denne Plan blev billiget, en Sum af tolvhundrede og sexogtredive Rigsbankdaler anviistes dertil, Muurmester Klein blev 1831 sendt til Dithmer for at tage hans Anlæg i Öiesyn [3], og Jægerspriis fik et

---

[1] Bevilling af 1 Juni 1831, at der af Finantserne endnu maatte betales 482 Rbd. 78 Skill., hvormed Opförelsen af Fasaneriet havde overskredet Bevillingen af 17 April 1830, ligeledes hvad der endvidere behövedes til Bygningens Udstyr og endelig en Gratification af 150 Rbd. til Ulrich for hans Tilsyn med Bygnings-Arbeiderne.

[2] Lowzows Forslag 1826 d. 21 Octbr. at nedsætte Arbeidslönnen fra 6 Rbd. til 23 Mark for 1000 Steen. I samme Aar gav Teglværket et Overskud af 355 Rbd. 83 Skill.

[3] Kgl. Bevilling af 22 Octbr. 1828 paa 1236 Rbd. 32 Skill. til et nyt Teglværk. Det gamle Teglværk, der dreves, indtil det nye blev færdigt (1834), leverede i Aaret 1833: 53050 Muursteen, 2000 Kiilsteen, 2102 Gulvfliser, 2453 röde Tagsteen, 110 glasserede do., 192 Dæksteen; men Overskudet ansloges kun til 170 Rbd. 8 Skill.

Par Aar efter et Teglværk, der formeentlig bedre skulde svare til Hensigten.

Men Jægerspriis Hovedgaards vigtigste Indtægtskilde var dog Bortforpagtningen af dens Avling og Hollænderi, og Meyer, som i de förste vanskelige Aar kun ved Regjeringens Billighed holdt sig oppe, begyndte nu at höste Frugten af sit Arbeide. Han havde i Aaret 1826 en Besætning af hundrede og fiirsindstyve Köer og sextenhundrede Faar, han dyrkede Markerne langt bedre, end de nogensinde forhen havde været dyrkede, og han kunde nu baade leve vel med sin voxende Familie[1] og til rette Tid svare sin Forpagtningsafgift. Derfor nöd han ogsaa fra Regjeringens Side velvillig Imödekommen. Da saaledes Schæferiet ikke mere kunde rummes i den nye for fire Aar siden paa Udmarkerne opförte Faarestald og i den ældre paa Hovedgaarden, saa blev denne sidste 1826 aldeles nedlagt, og en anden ny Faarestald bygget paa Udmarkerne[2]. Ligeledes fik Meyer fuld Erstatning for det Tab, han havde lidt i hiin Sag med Transportforvalter Lange, hvem han nu ifölge Rettens Kjendelse maatte betale Overfarten for sine Folk og Kreaturer[3]. Men den vigtigste Gunst, der viistes ham, var dog Fornyelsen af hans Forpagtnings-Contract. Da nemlig Ud-

---

[1] Kirkeb. 1827 d. 31 Aug., 1830 d. 24 Juni, 1832 d. 14 Septbr.

[2] Bevilling d. 31 Mai 1826 af Pengene til Opförelsen af denne anden Faarestald. See ovenf. S. 271 Not. 2. Endvidere d. 8 Febr. 1832 bevilgedes 230 Rbd. til et Steengjærde ved samme Faarestald.

[3] Rentek. Forestill., approb. d. 25 Jan. 1832. Forpagtnings-Contracten havde uforsigtig tillagt Meyer fri Overfart for ham selv, hans Folk og Kreaturer, og man maatte nu godtgjöre ham deels 654 Rbd. 76 Skill., som han havde betalt, deels ligeledes liquidere i hans Afgift. hvad han i Fremtiden skulde betale for Overfart indtil Forpagtningens Udlöb.

löbet af denne nærmede sig, bevilgede Kongen den otteogtyvende September 1831, at den maatte forlænges paa ti Aar fra förste Mai 1832 af at regne mod en aarlig Afgift af tretusinde femhundrede Rigsbankdaler, og Sikkerhed i den Forpagteren tilhörende Deel af Besætningen og Schæferiet. Meyer erholdt nu derhos ogsaa den saakaldte Langvadsmose med Undtagelse af en Snees Tönder Land, der overlodes Forstvæsenet [1].

Saaledes begyndte da med förste Mai 1832 en ny Forpagtnings-Periode, der varede ud over K. Frederik den Sjettes Levetid. I disse Aar sporedes ogsaa paa Jægerspriis den tiltagende Velstand, som dengang begyndte at udvikle sig overalt i Landet, og det er kun en enkelt tilfældig Begivenhed, der giver denne Tid noget Eiendommeligt; men Bestyrelsesmaaden blev uforandret og under almindelige Forhold vare Lowzow og Meyer Hovedmændene.

Lowzow havde fremdeles Kassevæsenet og store Udbetalinger, fornemmelig til Bygnings-Reparationer [2], og Færgen var da, som sædvanligt, den kostbare Gjenstand. Efterat Cancellieraad Hadeln, der saa ligefrem havde tilstaaet dens elendige Forfatning, i August 1831 var afgaaet, og Embedet som Byfoged i Frederikssund og Herredsfoged i Hornsherred med Jægerspriis Birk næsten et heelt Aar havde været besörget ved Constitution, blev Kammerjunker hos Prindsesse Wilhelmine, Carl Emil Bardenfleth, den tiende August 1832 udnævnt til hans Efterfölger [3]; Transportforvalter Lange blev ligeledes af-

---

[1] Indenrigsm. Arch. har den Kongl. Resolution af anförte Datum.

[2] Lowzow havde ved denne Tid en Fuldmægtig Laurids Reistrup, der 1834 kom af Dage paa en ulykkelig Maade. Kirkeb. 1834 d. 24 Febr.

[3] Medens Embedet var vacant, fungerede Jansen som consti-

löst af Carl Ludvig Becker, og en gunstigere Tid for Færgen syntes at nærme sig. I Aaret 1833 blev nemlig, efter Forslag af Havne- og Fyrinspectör Capitain Leth, en stor Hovedreparation udfört paa Færgens Broer til begge Sider for en Sum af omtrent femtusinde Rigsbankdaler [1]. Det saakaldte Vagthuus paa Jægerspriis-Siden blev istandsat i det næste Aar [2], et af Transportforvalter Becker anskaffet Gangspil til Færgetougets Indhaling gjorde god Nytte, og den vestlige Færgehavn blev i Eftersommeren 1835 atter opmudret [3]. Borgerne i Frederikssund, hvis Fordeel saa meget var knyttet til Færgens gode Tilstand, gik i deres Önsker endnu et stort Skridt videre, idet de den tiende Mai 1836 indgave et Forslag til Anlæggelsen af en heel fast Bro over Sundet, og Forslaget blev Gjenstand for Overveielse saavel i General-Postdirectionen som i Rentekammeret, dog uden at lede til det forönskede Maal [4]. Jægerspriis, der maatte have taget sin gode Part i dette Broarbeide, havde ogsaa

---

tueret By- og Herredsfoged. Hadelns Forflyttelse til Hilleröd og Bardenfleths Udnævnelse, Colleg. Tid. 1831 S. 656, 1832 S. 552.

[1] Indenrigsm. Arch., den ovennævnte Samling ang. Færgen. Leths Forslag af 13 December 1832 androg 4500 Rbd., men da det 1833 var udfört, havde det kostet 4871 Rbd. 71 Skill. foruden en Gratification til ham af 300 Rbd. Bygnings-Summen udrededes for en Deel fra Frederiksborg Amtstue, ifölge tidligere Bestemmelser for denne Færges Vedligeholdelse. See ovenf. S. 124—25.

[2] Der var et Vagthuus til Beqvemmelighed for de Reisende paa begge Sider. Det ved Jægerspriis var opfört 1810 i Knudsens Tid, men det ved Frederikssund var ældre. Reparationen kostede nu (1834) Godskassen 207 Rbd. 46 Skill. foruden Tömmeret.

[3] Indenrigsm. Arch. Den aarlige Færge-Inspections Beretning.

[4] Ideen dertil var allerede nævnet i Leths Forslag af 13 Dcbr. 1832, og han anslog Bekostningen til 140,000 Rbd. General-Postdirectionen corresponderede d. 28 Mai 1836 med Rentekammeret om det Frederikssundske Project.

nok med at udrede de sædvanlige Bygnings-Omkostninger. Foruden de almindelige paa Tag og Fag, kunde ogsaa stundom ulykkelige Tilfælde foröge disse Udgifter, f. E. 1835, da en Storm ödelagde Studestalden. Saaledes medgik gjerne aarlig et Par tusinde Rigsdaler eller mere til dette Brug [1]. Monumenterne i Lunden skulde nu eftersees af Freund; han havde fundet otte af dem, nemlig Tordenskjolds, Schimmelmanns, Jo. Rantzaus, Ansgars, Brochmands, Arngrim Johnsens, Jo. Friis's og Ove Bildes, saa forfaldne, at i det mindste de sex förste maatte ombyttes med nye, og han havde foreslaaet at give disse en værdigere Form og at udföre dem enten i italiensk Marmor eller i bornholmsk Granit. Kongen anviiste dertil totusinde firehundrede Rigsbankdaler [2], men Arbeidet skred

[1] Der anviistes 1832 d. 11 Juli og 19 Septbr. 2302 Rbd. 11 Sk. og (til Færgen) 218 Rbd. 1833 d. 20 Febr., 6 Marts, 5 Juni, 11 Septbr. og 20 Octbr. 126 Rbd. 92 Sk., 5 Rbd. 22 Sk., 110 Rbd. 89 Sk., 255 Rbd. 58 Sk. for Roepstorffs Leilighed og Stald, 1308 Rbd. 44 Sk., 530 Rbd. 84 Sk., 354 Rbd. 39 Sk., 149 Rbd. 68 Sk., 240 Rbd. og desuden i samme Aar en Reparation paa Færgen til begge Sider ved Fyr-Inspectör Capt. Leth, som derfor d. 5 Marts 1834 fik et Gratiale af 300 Rbd., men Halvdelen af denne Reparation maatte udredes af Frederiksborg og Kronborg Amt. 1834 d. 9 April, 9 Juli, 6 Aug. og 6 Septbr. 1506 Rbd., 227 Rbd., 676 Rbd. 55 Sk. og 39 Rbd. 35 Sk. 1835 d. 15 og 22 April, 6 Mai, 6 Juni og 29 Juli 1325 Rbd., 401 Rbd. 42 Sk., 472 Rbd. 48 Sk., 185 Rbd., 1339 Rbd. 36 Sk. 1836 d. 3 Juni, 2, 6 og 30 Novbr. 719 Rbd. 29 Sk., 200 Rbd., 600 Rbd., 139 Rbd. til Gravenes Rensning og Steensætningerne, og 150 Rbd. til et Taarnuhr. 1837, d. 10 Marts, 31 Mai og 14 Juli 94 Rbd. 20 Sk., 2200 Rbd. 21 Sk., 1024 Rbd., 178 Rbd. 1838 d. 28 Mai og 28 Novbr. 2090 Rbd. 5 Sk. og 1809 Rbd. 16 Sk. De egentlige Reparationer fra 1830—38 beregnedes efter Overslagene at have udgjort 18712 Rbd., men stege i Virkeligheden meget höiere. For 1839 d. 23 April 1612 Rbd. 63 Sk.

[2] Rentek. Forestill. af 13 Marts, approb. d. 21 Marts 1832, indeholder alle disse Oplysninger. De bevilgede 2400 Rbd. skulde

langsomt frem og först fire Aar senere, i Aaret 1836, blev Tordenskjolds nye Mindestötte færdig [1]. Ogsaa det nye Teglværk, som Muurmester Klein opförte efter Dithmers System, kostede omtrent tretusinde Rigsbankdaler [2], og da det to Aar derefter 1836 virkelig gav et noget större Overskud, saa bestemte man sig 1837 til at forðge de mangfoldige Betjent-Boliger med en ny for Teglbrænderen [3].

Lowzow interesserede sig ogsaa for, at Bönderne, der endnu fremdeles vare Livsfæstere, nöde den Understöttelse, de behövede. Saaledes fik for det förste de nye Fæstere af de saakaldte Skovjorder 1832 en tiaarig Moderation i deres Jordebogs-Afgifter [4]. Endvidere beregnede Lowzow for Soldaterhusene kun Afgift af deres saakaldte nye Jord eller det Jordtillæg, som de senere, efter Arveprindsens Tid, ved Reguleringen af Fredskovens Grændse havde erholdt, hvilket dog 1834 blev forandret derhen, at baade den gamle og den nye Jord skulde sættes

---

fordeles paa sex Aar; det Monument, der skulde gjöres for Tordenskjold, bestemtes at skulle være af poleret Granit og af samme Form som det oprindelige; det blev derhos bevilget, at der til Afpudsning af samtlige Monumenter aarlig maatte anvendes 12 Rbd. for hvert, indtil alle vare afpudsede. See ovenf. S. 277.

[1] Bevilling af 2 Novbr. 1836, at betale Prof. Freund et Honorar af 200 Rbd. for Tordenskjolds nye Monument, der havde kostet 600 Rbd., og at der nu skulde begyndes paa de övrige.

[2] Kongl. Resol. af 26 Febr. 1834, at det nye Teglværk, hvortil der d. 22 Octbr. 1828 var anviist 1236 Rbd. 32 Skill., skulde gives et forðget Omfang iſölge Kleins efter Overlæg med Dithmer forfattede Overslag paa 2911 Rbd. 50 Skill.

[3] Teglværkets Overskud for 1836 beregnedes til 567 Rbd. 33 Skill., og d. 14 Juli 1837 bleve 1024 Rbd. bevilgede til en ny Bolig for Teglbrænderen.

[4] Kongl. Resol. af 26 Septbr. 1832. Lettelsen skulde beregnes fra 1 Januar 1831 til 31 Dcbr. 1840, og blev senere forlænget, hvorom videre nedenfor.

til Hartkorn og Skat [1]. Fremdeles sögte man at sætte Godsets Bönder istand til, at drage Fordeel af det Opsving, som Danmarks Kornhandel dengang begyndte at tage, og da Handelen nu fordrede reent og vægtigt Korn, anskaffede man i Begyndelsen af Aaret 1835 tvende Kornrensnings-Maskiner til Brug for Godsets Bönder [2]. Kort efter talte Lowzow for Bönderne med Hensyn til den Skade, som de lede af Vildtet. Da nemlig en Deel Bönder i Nedre-Draaby klagede derover, tog han sig ligesaa kraftigt som Eskildsen tidligere af deres Sag og bemærkede i en Erklæring af niogtyvende Mai 1835, at selv Forstvæsenet, som dog kunde nedskyde Vildtet, var nödsaget til at indhegne ethvert til Skovcultur indtaget Stykke Land, samt at den hundrede Aar gamle Jagtlov ikke mere passede med de nyere Forhold [3]. Ligeledes sörgede han for, at Bönderne under ulykkelige Tilfælde, navnlig Ildsvaade, erholdt den fornödne Hjælp for igjen at komme i Virksomhed [4].

---

[1] Rentek. Skriv. til Amtm. Treschow af 5 April 1834. Landinspectör Buchhave havde d. 18 Octbr. 1802 beregnet samtlige disse Huses Jorder, baade „de gamle" (d. e. som vare udlagte i Arveprindsens Tid) og „de nye" (d. e. som 1802 vare faldne udenfor Skovens Grændselinie og tillagte Soldaterhusene) til 14 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 4/5 Alb. Hartkorn, og der svaredes 2 Rbd. af hver Tönde Land til Taxten 24. Men fra 1816 af var man afveget fra denne Beregning og havde kun indfört det Hartkorn, der faldt paa den „nye Jord." Saaledes gjorde ogsaa Lowzow. Men nu bestemte Rentekammeret, at Buchhaves Beregning skulde fölges, efterhaanden som Husene bleve fæsteledige.

[2] Dertil anviistes d. 4 Febr. 1835 en Sum af 162 Rbd.

[3] Bönderne indgave deres Klage til Lindholm, som dengang var constitueret Amtmand paa Frederiksborg. Lowzows meget kraftige Erklæring af 29 Mai 1835 ender med en forkastende Dom over den da gjældende Jagtforordn. af 18 April 1732.

[4] Kongl. Resol. af 31 Aug. 1836, at understötte de Bönder, 4 Gaardmænd og 1 Huusmand, for hvilke det var brændt d. 3 Juni

Ved Siden af Lowzow havde Fasaneriet i disse Aar sin egen Bestyrelse; men Schimmelmanns Beregninger sloge saa lidet til, at Statskassen istedenfor Indtægt deraf havde i Aaret 1832 en Underbalance af omtrent totusinde Rigsbankdaler [1]. Overförsteren i Kjöbenhavns, Jægerspriis's og Odsherreds Districter, Hofjægermester Baron Eggert Christoffer Frederik Lövenskjold, fremkom derfor i Foraaret 1833 med en ny Plan. Han paastod, at Fasaneriets heldige Fremgang beroede paa Tillæg ved Opdræts-Fasaner, eller Fasaner, der udrugedes af Kalkuner, bragtes i det Frie indtil deres fulde Befjedring, udsattes i Skoven og igjen indfangedes om Efteraaret for at overvintre i Fasangaarden. Han foreslog altsaa, at fyrgetyve til halvtredsindstyve Kalkuner skulde anskaffes til Udrugning, at en fast Stamme paa halvandet til to hundrede Fasaner maatte efter Hösten söge Föde paa Nedre-Draaby Mark [2] og om Vinteren fodres deels i Fasangaarden, deels vilde i Skoven, at Fasanjægeren skulde have en Assistent, og at Skovrider Ulrich skulde nyde et fast Gage-Tillæg for sit Tilsyn [3]; han beregnede den

---

s. A. Ligl. blev der d. 24 Januar 1838 tilstaaet 9 andre Gaardmænd og 10 Huusmænd 446 Rbd. 40 Sk. til deres Boligers Istandsættelse.

[1] Rentek. Forestill., approb. d. 27 Marts 1833 (see ovenf. S. 278 Not. 1), indeholder disse Oplysninger. Lövenskjold havde meldt, at de bevilgede 300 Rbd. aarlig i 4 Aar vare overskredne med 436 Rbd. 27½ Skill. foruden Udgifter til Fange-Saxe, Gjærders Reparation, Skydepenge samt en Gratification til Ulrich, i Alt 604 Rbd. 34½ Skill. Rentekammeret selv föiede dertil, at der fra Finantserne var udbetalt i samme 4 Aar (1829—32) for Fasaneriet 3989 Rbd. 48 Sk., men at de solgte Fasaner og den tilbageværende Rest blot kunde anslaaes til 2021 Rbd., saa at der blev et Tab for Statskassen af omtr. 1968 Rbd.

[2] Imod en Erstatning til Fæsterne af to Læs Qvas aarlig til hver.

[3] Aarlig 150 eller 200 Rbdr.

aarlige Bekostning til omtrent fjortenhundrede og firsindstyve Rigsbankdaler[1], men Udbyttet til halvfemtehundrede Fasaner, der vilde have en Værdi af attenhundrede Rigsbankdaler, saa at Fasaneriet fölgelig skulde give et aarligt Overskud. Denne Plan blev approberet af Kongen den syvogtyvende Marts 1833, og derefter lagt til Grund for Bestyrelsen af Fasaneriet i den fölgende Tid[2].

Aaret efter havde Jægerspriis for en kort Tid et mærkeligt Besög, idet Prinds Frederik, nu Hans Majestæt K. Frederik den Syvende, opholdt sig der fra den ellevte Marts til den femte April 1834. Prindsen benyttede Leiligheden til antiqvariske Undersögelser i de Gravhöie, som den jægerspriisiske Halvöe er saa rig paa, og valgte, efter et forelöbigt Oversyn af omtrent hundrede, et Antal af tyve til Udgravning[3]. Næsten i dem alle fandtes överst nogle Tommer under Jordskorpen fritstaaende men af Fugtighed ödelagte Gravurner med brændte Been, samt Knapper, Pincetter, Naale og Knive af Bronce, og i nogle af dem fandtes derhos dybere i Jorden et lille een Fod bredt og et Par Fod langt Steenkammer ligeledes med brændte Been enten löst henlagte eller samlede i en Urne. Særlig mærkelige vare to Gravhöie i Troldrækken, een i Sværtebæksbakken og to ved Skaaningegaardene. Af de to Troldrække-Höie havde nemlig den ene, den sydlige og störste, tvende Gravkamre, et mindre med to Skeletter og et större med ni Skeletter,

---

[1] Der kom nemlig mange Udgifter til: Assistenten skulde have en Gage af 130 Rbd. foruden Emolumenter og Skydepenge, Fasanjægeren 48 Sk. i Skydepenge for hver Fasan, for en Ræv 48 Skill., en Skovkat 24 Skill. og aarlig 500 Rbd. til löbende Udgifter ved Fasaneriet.

[2] Alt efter den under 27 Marts 1833 approberede udförlige Forestilling fra Rentekammeret.

[3] Ogsaa Julianehöi blev nöiere undersögt, da man formodede, at den kunde indeholde flere Gravkamre end det i Arveprinds Frederiks Tid opdagede; men denne Formodning blev ikke stadfæstet.

Flinteknive, en Slibesteen og en Steen-Væverskyttel[1]; den anden bestod af en Hob sammenkastede mindre Stene, under hvilke en lille Steenkiste med en Urne. Gravhöien i Sværtebæksbakken gjemte ikke mindre end sexten Urner med Knapper, Naale, Knive og Ringe af Bronce, og en af Urnerne var smuk og stor[2]. Ved Skaaningegaardene laa den största Gravhöi i hele Omegnen; överst i denne fandtes nogle Urner og ved den östlige Side ligeledes en sort Urne, hvori femogtyve blaa Glasperler og nogle Spiralstumper af Bronce; men ogsaa denne Höi var dannet af sammenkastede Stene, i hvis Midte en Steenkiste med brændte Been. Et Bösseskud fra denne store Höi fandtes tre mindre, hvoraf een, som blev udgravet, havde nogle Urner i den överste Deel, men i Midten en Steenkiste, som gjemte en ganske udmærket tretten Tommer lang Broncedolk med Haandgreb, noget Birkebark, Haar af en Skindklædning, grovt uldent Töi[3] og brændte Been. Disse fem Höie vare de anseeligste, der bleve undersögte; men ogsaa i adskillige andre saavelsom ved Plöining paa Markerne gjordes interessante Opdagelser, saasom en kölleformig Slibesteen af femten Tommers Længde, den största man hidtil kjendte, en halvmaanedannet Steensaug, en meget stor Bronce-Celt med Ösken, en Bronce-Ring og deslige. I de förste Dage af April sluttede Prindsen disse Undersögelser[4]. Den

---

[1] Denne var af rödlig qvartsig Sandsteen og den förste, der var fundet i hedenske Gravhöie af denne Art.

[2] Sværtebæksbakkerne ligge i Kohaven. Den smukkeste af de fundne Urner er afbildet i Nord. Tidskr. f. Oldk. III. 302, og har en Störrelse af 12 Tommers Diameter.

[3] Tidligere var saadant grovt vævet Uldtöi kun fundet paa et eneste Sted, nemlig i den mærkelige Höi ved Bjolderup ved Haderslev.

[4] Nord. Tidskr. f. Oldk. III. 299—306 har en udförligere Beretning om alle disse Undersögelser, og den ligger til Grund for

femte April kjörte han fra Jægerspriis til Fredensborg; her tog han næste Dag Afsked med sin Fader og gik ved Humlebæk ombord paa et Orlogsskib for at gjöre et Sötogt til Island, hvorfra han i Midten af September vendte tilbage til Fredericia.

Forpagteren Inspectör Meyer havde imidlertid i disse Aar en gunstig Periode, da Kornpriserne og overhovedet alle Landproducter stege. Som en fornuftig og duelig Mand benyttede han sine forögede Indtægter til at udvide sit Agerbrug og foröge sin Besætning. Af det betydelige Areal, der laa til Hovedgaarden, blev stedse mere bragt under Ploven, og snart syntes Markerne af en saadan Omfang, at de burde deles og en Afbyggergaard anlægges. Hollænderiet var i Aaret 1833 voxet til halvtrediehundrede Köer, det störste Antal, der nogensinde var holdt paa Jægerspriis, hvorfor ogsaa hiin ældre aflagte Faarestald paa Hovedgaarden, som de to nye Schæferistalde paa Udmarkerne havde gjort overflödig, nu blev ombygget til en Kostald, ligesom og en ny Lude blev opfört for Mælkestuen til Mælkens bedre Bevaring i Sommertiden[1]. Disse Bygnings-Arbeider udförtes tildeels paa Godskassens Bekostning, og Kongen eller Rentekammeret understöttede overhovedet med Velvillie den driftige Forpagter. Saaledes blev 1835 den af

---

det her meddeelte. — Prindsen skjænkede de fundne Oldsager til det Kongl. Museum for Nord. Oldsager, i hvis Cataloger de ere indförte under no. 3018—3065. Samme Museum eier ogsaa en paa Jægerspriis funden Dobbelt-Knap af Bronce med en lang fra Oversidens Midte fremstaaende Spids og belagt paa Oversiden med en tynd Guldplade. Dette Stykke blev kjöbt efter Oberst Sommer († 1828) og har i Cataloget no. 12,387.

[1] De to nye Faarestalde af 1822 og 1826 ovenf. S. 271 og 280. Bevilling af 5 Juni 1833 at forandre af anförte Grund den nedlagte Faarestald til en Kostald. Luden foran Mælkestuen bevilget med 240 Rbd. d. 20 Octbr. 1833.

Stormen næsten ödelagte Studestald saagodtsom opfört af ny[1]; saaledes fik Meyer 1837 Erstatning for sine Omkostninger paa Steengjærder samt et nyt Vognhuus, og Aaret efter anvendtes paa een Gang omtrent atten hundrede Rigsbankdaler til Forbedring af de Meyer overladte Bygninger[2].

Blandt de övrige Jægerspriis's Betjente og Embedsmænd foregik til samme Tid ikke betydelige Forandringer. Transportforvalter Becker, der giftede sig med Enken Madam Hebert, som han nogle Aar efter igjen tabte ved Döden[3], fik den vestlige Færgehavn ved gjentagne Opmudringer betydelig forbedret, og var 1839 beskjeftiget med aldeles at ombygge Færgegaarden, hvortil Regjeringen leverede en Deel Materialier og forstrakte ham med et Pengelaan[4]. Da Lægen Volkersen i Aaret 1833 var död, blev chirurgisk Candidat Bunde i Frederikssund constitueret i hans Sted, indtil Christian An-

---

[1] Kgl. Resol. af 29 Juli 1835, at der istedenfor den gamle isoleret staaende Studestald, der var nedblæst i Natten 16—17 Jan. s. A., (ovenf. S. 283) skulde opföres en ny grundmuret Stald som en Tværbygning ved den lille Meierigaard med en Bekostning af 1339 Rbd. 36 Skill. Samme Aar d. 6 Mai blev der anvendt 472 Rbd. 48 Skill. til Ladebygningens Istandsættelse, og 1836 d. 3 Juni 719 Rbd. 26 Skill. til Reparation af Meyers Bolig.

[2] Bevilling d. 11 Febr. 1837 af en Godtgjörelse paa 153 Rbd. 64 Skill. for Steengjærder; d. 10 Marts s. A. 94 Rbd. 20 Skill. til et Vognskuur; d. 28 Novbr. 1838 til en almindelig Reparation paa de Meyer overladte Bygninger 1809 Rbd. 16 Skill.

[3] Kirkeb. 1834 d. 13 Juni, Beckers Ægteskab med Kristine Hebert födt Rasch, Enke efter Havnefoged Hebert i Humlebek. Hun fødte ham den 27 April 1837 en Sön Georg Ludvig, men döde d. 2 Octbr. s. A. 33 Aar gammel.

[4] Opmudringerne 1835 og 1838. Ombygningen af Færgegaarden var under Forhandling med Bygnings-Inspectör Friis 1838, og denne leverede Tegningen, som Becker paatog sig at udföre imod den nævnte Understöttelse. Men Gaarden var endnu ikke ved lovligt Syn erklæret for færdig, da Frederik VI döde.

dreas Sihm blev udnævnt til Godsets Læge; men denne afgik allerede Aaret derpaa 1835, og blev efterfulgt af Frands Dorph [1]. Gartner Clausen, der roestes som en meget duelig Mand, fik 1833 sin Bolig udvidet, da den var for indskrænket for hans voxende Familie [2], og Skovrider Ulrich erholdt paa ny 1835 en stor Deel Bygningsarbeide udført paa Skovlyst, hvorhos det dog blev gjentaget, at han selv for Fremtiden skulde sörge for Gaardens Vedligeholdelse [3]. Jægerspriis's Politi-Övrighed, Kammerjunker Bardenfleth, blev i Foraaret 1837 aflöst af Justitsraad Carl Gotfred Krüger [4]. Möller Munthes Forpagtning udlöb 1836, men blev heldigviis igjen fornyet paa tyve Aar, og da han döde 1838, efterladende sig ganske smaae Börn [5], kunde saaledes hans Enke endnu der finde Underholdning. Skovbetjentenes Antal blev imid-

---

[1] Volkersen, Kirkeb. 1833 d. 7 Juni. Bunde nævnes i samme Maaned som constitueret i Anledning af Processen mellem Meyer og Transportforvalteren. Sihm findes som Fadder ved en Daab den 25 Febr. 1834, men hans Död anföres i Kirkeb. 1835 d. 28 Marts.

[2] Han var gift med Henriette Cathrine Moss, der d. 25 Febr. 1834 födte ham en Sön, Georg Nicolai (Kirkeb. 1834 d. 28 Juni). Men d. 5 Juli 1839 lystes der til Ægteskab for hans 26aarige Datter Amalie Magdalene Kristine og Gartner Fedor Petrowisch Michelsen paa Christiansholm paa Laaland.

[3] Bevilget blev den 22 April 1835 en Sum af 401 Rbd. 42 Skill. til en Indkjörsels-Stakitport, to Kamre i Udhusene, til de af Ulrich selv opfört Brændeskuur, Vognskuur og Stakskur, og til Afhjælpning af andre Mangler.

[4] Colleg. Tid. 1837 S. 424. Vacancen mellem d. 25 Marts og d. 2 Mai udfyldtes ved en Constitution af B. Thronsen.

[5] Kirkeb. 1834 d. 28 Novbr., en Sön Georg Rosenkrands födt d. 1 April s. A. Kgl. Resol. af 9 Marts 1836 forlængede Mölleforpagtningen mod den tidligere Afgift og saaledes, at der opförtes et nyt Vaaningshuus, en ny Hestemölle og to Udhuuslænger for 4343 Rbd. 70 Skill., som Munthe i Löbet af 20 Aar skulde tilbagebetale med $1/20$ aarlig. Kirkeb. 1838: d. 21 August födtes hans Datter Fernanda Victoria, og d. 30 Sept. s. A. döde Munthe.

lertid forøget: efterat en ny Skovløber 1836 var ansat ved Alledragsporten[1], blev Nordskoven ved Skovfoged Peder Christensens Død 1839 deelt i to Districter, Fælledskoven og Studehaverne med Langvads-Plantage, og en Skovløber ansat ved Anders Aagesens Led[2]. Dette hører til de sidste Foranstaltninger paa Jægerspriis i Kong Frederik den Sjettes Tid. Han døde et Par Maaneder efter, den tredie December 1839.

13. Den nyeste Tid tör vel siges dermed at begynde. Den er altfor nærliggende til at være Historien fuldkommen hjemfalden[3] og dog altfor vigtig til ganske at kunne forbigaaes. Et kort Overblik skal da meddele Resultaterne af det, som i Fortiden var indledet.

Kong Christian den Ottende bekræftede ogsaa for Jægerspriis alle Embedsmænd og Betjente i deres Stillinger. Kammerjunker Lowzow vedblev at forestaae Godsinspectoratet under Amtmand Grev Knuth og Rentekammeret; Skovrider Ulrich, Gartner Clausen og Fasanmester Schafraneck havde fremdeles Skovenes, Havens og Fasaneriets Bestyrelse. Munthes Enke kunde endnu i sexten Aar beholde sin Mölle-Forpagtning, og Transport-

---

[1] Kongl. Resol. af 6 Jan. 1836, efter et Forslag af Løvenskjold, der dog gik meget videre, idet han vilde have Rödsteenshuset nedrevet, et Skovfogedhuus bygget i Skoven og en Skovlöber strax ansat ogsaa ved Anders Aagesens Huus.

[2] Resolut. af 11 Sept. 1839 om Delingen af Nordskoven i to Skovfoged-Districter, om Opförelse af en Skovfogedbolig i Fælledskoven for 1682 Rbd. 52 Skill. med 3 Td. L. af Horsemose, om Hoppestaldhusets Overladelse til Skovfogeden i Studehaverne og om Skovlöberens Ansættelse. Den 24 Sept. næstefter bleve Forstcand. Jo. Henr. Dörr og Opsynsmand Niels Mortensen udnævnte til de to Skovfoged-Tjenester.

[3] Ogsaa henligge de vedkommende Actstykker endnu for en stor Deel i Expeditions-Contoirerne, og ere ikke saa let tilgjængelige, för de leveres til Archiverne og der ordnes.

forvalter Becker var nylig bleven færdig med Ombygningen af Færgegaarden, der i Januar 1840 ved Syn blev ham overleveret [1]. Kongen selv havde en naturlig Interesse for Jægerspriis, der bevarede saa mange Minder fra hans Faders Tid og hans egen förste Barndom; han havde som Prinds gjerne besögt det, lod nu som Konge strax i Foraaret 1840 en betydelig Reparation udföre paa Slottet [2], og deeltog i Almindelighed i de aarlige store Jagtpartier paa dette Sted. Hans Sands for Naturens og Kunstens Værker fandt ogsaa der Tilfredsstillelse, og han lod et Par af de mægtige ældgamle Ege i Nordskoven tegne og lithographere [3]; men hans Omsorg for Mindestötterne i Lunden standsede nogen Tid ved Professor Freunds Död i samme Sommer. Paa sin Kroningsdag den otteogtyvende Juni 1840 udnævnte han Lowzow til Kammerherre; i det fölgende Aar gav han den gamle Sognepræst, Provst Krarup, en Capellan i hans Sön, og beskikkede efter Dorphs Befordring Jörgen Kjeldahl til Godsets Læge.

Inspectör Meyer havde endnu Hovedgaarden i Forpagtning og benyttede den for Landmændene gunstige Tid. Han opdyrkede meget, som hidtil havde henligget næsten ubenyttet, og begyndte efterhaanden at gjöre noget

---

[1] Der var leveret Becker 32,000 Muursteen fra Teglværket og udbetalt ham 4750 Rbdr., hvoraf han skulde forrente de 4000 Rbd. De nye Bygninger vare d. 11 Octbr. 1839 assurerede for 5800 Rbd.

[2] Kongl. Resol. af 29 Apr. 1840, at der maatte anvendes 1443 Rbd. 40 Skill. paa Slottets Gemakker og Kjælder, Sölvkammerbygningen, Inspectör-Boligen m. m. D. 20 Novbr. s. A. bevilgedes Opförelsen af nyt Vangemands-Huus i Enghaven ud mod Övredraabys Mark.

[3] Jeg har seet to saadanne efter K. Christian VIIIs Befaling tagne Afbildninger af „tusindaarige Ege ved Jægerspriis", 20 Alen i Omfang, men huule, begge tegnede af Gurlitt, lithographerede af Bærentzen.

betydeligere ud af de paa de fjernere Marker byggede store Faarestalde, der bleve til en Schæferigaard, som indeholdt Spiren til en selvstændig Avlsgaard. Flere Bygninger opförtes, navnlig 1840 en stor Lade [1], og Meyer önskede at see Forpagtningen, der med næste Foraar vilde udlöbe, atter fornyet paa billige Vilkaar.

Men Rentekammeret havde ogsaa den Hensigt at benytte Leiligheden til at forskaffe Statskassen nogen Erstatning for de store Opoffrelser, som Jægerspriis havde foranlediget. Det haabede at opnaae Hensigten ved at dele det store Areal, hvis Dyrkning oversteg Meyers og syntes overhovedet at overstige et enkelt Agerbrugs Kræfter, mellem tvende Gaarde, saaledes at Schæferigaarden blev en egen ny Afbyggergaard, og det begyndte derfor 1841 at forøge de tidligere Bygninger, den östlige og vestlige Schæferi-Længe og det gamle Huus nordenfor Laden, med de for det tilsigtede Öiemed nödvendige Bygninger, et grundmuret Beboelses-Huus, en ny Lade med Maskinhuus og en Længe til Meieri, Bryggers, Törve- og Svinehuus [2]. I Eftersommeren 1841 blev da Hart-

---

[1] Forpagtnings-Auctionens Conditioner, opsatte d. 30 Septbr. 1841, nævne i Art. 2 de Bygninger, som dengang vare deels færdige, deels under Arbeide: Stuelængen, Laden, Meieriet og de ældre Bygninger. — Gaardens förste Oprindelse er de ovenfor omtalte til Meyers Brug 1822 og 1826 opförte tvende Faarestalde. See ovenfor S. 271 og S. 280.

[2] Anf. St. hedder det, at Forpagteren modtager alle til Schæfergaarden henhörende Bygninger, nemlig 1. den 1841 opförte grundmurede Stue-Længe, 2. den 1841 opförte Ladelænge med Maskinhuus, 3. det 1841 opförte Meieri, Bryggers, Törve- og Svinehuus, 4. den östre Længe med Hestestald, Kostald og Karlekamre, 5. den vestre Længe til Schæferi, 6. den gamle Længe nordenfor Laden til Bage- og Bryggehuus, Vognremise o. desl. Men det synes at fremgaae af det Fölgende S. 299, at nogle af de Bygninger, der siges opförte 1841, egentlig vare lidt ældre og maaskee nu fuldendtes, og at andre af dem förat nu bleve begyndte og senere fuldendte.

korns-Fordelingen gjort til Gjenstand for nærmere Undersögelse, navnlig for at komme til Vished om, hvilke Jorder der faldt paa det Kongen forbeholdte, hvilke paa det Forpagteren tillagte Hartkorn [1], og til samme Tid arbeidede Kammerherre Lowzow, Justitsraad Richter og Kammerraad Madsen paa en passende Fordeling af Jægerspriis's Marker og Enge mellem to Gaarde, Jægerspriis's gamle Hovedgaard og den nye Schæfergaard. Disse Mænd udkastede i September 1841 Auctions-Conditionerne til begge Gaardes Bortforpagtning paa tolv Aar: Jægerspriis Hovedgaard fik tolv store Marker, hvoraf de sex maatte dyrkes, medens de andre sex hvilede efter foreskreven Orden, og tre store Enge, i alt nihundrede og otteogtredsindstyve Tönder Land, dertil de ældre Bygninger, en Besætning af hundrede og tredive Köer, toogfyrgetyve Qvier og fire Tyre, det fornödne Inventarium, Brændsel, Huusmandsarbeide for tusinde Dage og fire Huusmands-Reiser, hvorimod Forpagteren skulde udrede alle Skatter og Byrder af det Gaarden tillagte Hartkorn, tooghalvtredsindstyve Tönder een Skjæppe eet Fjerdingkar og to en Fjerdedeel Album, holde to Cavalleriheste, levere et vist Qvantum af Hö, Halm og Græsning til Deputatisterne og af Gjödning til Haven og endelig svare den Forpagtnings-Afgift, som han paa Auctionen maatte have budt [2];

[1] Ved Rentek. Skr. af 29 Juli 1820 havde Kongen forbeholdt sig af Jægerspriis Hovedgaards Hartkorn 25 Td. 1 Fdkr. 2 Alb. og overladt Forpagteren 90 Td. 1 Skp., uden at det udtrykkelig var udtalt, hvilke Jorder der laae til hver Deel. Capt. Leschly, der skulde udföre Fordelingen, gjættede, at det Kongen forbeholdte Hartkorn maatte beregnes for Slotsgrund, Have, Lund, Skovbetjentenes Huse, Lægeboligen, Möllen og nogle Huuslodder. Forpagter Meyer var ved Forpagtningen 1820 bleven forpligtet til at udrede alle Skatter og Afgifter af 84 Td. 5 Skp. Hartkorn, og derhos for Langvadsmosen 5 Td. 4 Skp. H. K. i Alt 90 Td. 1 Skp.

[2] Domæne-Dir. Exped. Cont. har disse Auctions-Conditioner for begge Gaarde, hvoraf jeg har gjort et kort Uddrag. Con-

Schæfergaarden fik ligeledes tolv store Marker, hvoraf efter den foreskrevne Driftsplan de fem maatte dyrkes, medens de övrige hvilede, og een stor Eng, tilsammen syvhundrede og halvfjerdsindstyve Tönder Land, Brugen af de ældre og de i samme Aar begyndte nye Bygninger, en Besætning af tolv Heste, tredsindstyve Köer, en Tyr, femhundrede spanske Faar med tolv Væddere, det fornödne Inventarium, Brændsel, Huusmandsarbeide for tusinde Dage, fire Huusmands-Reiser, hvorimod Forpagteren skulde bære alle Skatter og Byrder af Schæfergaardens Hartkorn, sexogtredive Tönder fem Skjæpper eet Fjerdingkar og en Fjerdedeel Album, holde een Cavallerihest og erlægge den Forpagtnings-Afgift, han maatte byde for en tolvaarig eller fireogtyveaarig Forpagtning, hvoraf der dog, da Gaarden egentlig nu först skulde opdrives, i de förste to Aar kun skulde svares det Halve og i de næste to Aar de to Trediedele[1].

Forpagtnings-Auctionen holdtes paa Jægerspriis den tolvte November 1841. Regjeringen betingede sig Ret til at vælge mellem de to höieste Bud. Paa den gamle Hovedgaard for tolv Aar blev Forvalter Kolding af Horsens Höistbydende med firetusinde femhundrede og halvtredsindstyve Rigsbankdaler, Forvalter Helmers af Bonderup den Næstbydende med halvtredsindstyve Rigsbankdaler mindre. Paa Schæfergaarden, der opraabtes alternativt paa tolv og fireogtyve Aar, blev Forvalter Knirsch af Kjöbenhavn den Höistbydende, Forvalter Popp af Knapstrup den Næstbydende, og navnlig for tolv Aar hiin med totusind nihundrede, denne med femogtyve Rigsbankdaler mindre[2]. Dagen efter yttrede Kolding det Önske

---

ditionerne for den gamle Hovedgaard ere affattede i 30 Artikler. Forpagteren skulde stille en Caution af 2500 Rbd.

[1] Conditionerne for Schæfergaarden ere samlede i 28 Artikler. Forpagterens Caution var ogsaa her 2500 Rbd.

[2] Dom. Dir. Exp. Cont. har den udförlige Beretning om

at fratræde sit Bud; men den femogtyvende November antog Kongen Johan Frederik Helmers til Forpagter af den gamle Hovedgaard og overlod Rentekammeret at vælge mellem Knirsch og Popp til Forpagter paa tolv Aar af Schæfergaarden. Kammeret valgte Henrik Molrath Christian Popp [1].

Ikke længe efter fik den nye Afbyggergaard, Schæfergaarden, et nyt Navn. Lowzow foreslog nemlig at opkalde den efter Kongen Christiansminde, og dette blev bifaldet den eenogtyvende December 1841 [2]. I det næste Foraar blev en Synsforretning optaget over Gaardens Bygninger, Marker, Besætning og Inventarium, og den blev nogle Dage efter Justitsraad Krügers Afgang thinglæst den sexogtyvende April 1842 af Hans Henrik Müller [3], der var constitueret i hans Embede, indtil Justitsraad Christian Ehlers Hertz i den fölgende Sommer blev beskikket til Byfoged i Frederikssund og Herredsfoged i

---

Auctionen i en Skrivelse af 15 Novbr. 1841 fra Amtm. Grev Knuth til Rentekammeret, ledsaget af Udskrift af Auctions-Protocollen d. 12 Novbr. 1841 og en Beretning fra Lowzow og Madsen af 14 Novbr. 1841. Auctionen holdtes af Ex. jur. H. H. Müller som const. Auctionsdirectör i Justitsr. Krügers Fraværelse.

[1] Anf. St. Koldings Skrivelse til Rentek. af 13 Novbr. er tillige en Begjering om, at Helmers's Bud maatte antages. Den nævnte Kgl. Resolution stötter sig til Rentekammerets Forestilling af 20 Novbr.

[2] Lowzow til Knuth, dat. Jægerspriis d. 19 Novbr. 1841: *Da Schæfergaarden nu særskilt bliver bortforpagtet, giver jeg mig den ærbödige Frihed at indstille om Tilladelse til, at denne Gaard for Fremtiden maa kaldes Christiansminde.* Knuth indstillede dette Forslag til Rentekammeret d. 1 Decbr. 1841, hvorefter fulgte den Kongl. Resolution, som anfört. Rentekammeret communicerede Amtm. Knuth denne under 8 Januar 1842 til fornöden Foranstaltning efter Pl. af 11 April 1821, med Tilföiende, at der var meddeelt Generalquarteermesteren den tilbörlige Underretning.

[3] Domæne-Dir. Exp. Cont. Thingsvidnet indeholder selve Synsforretningen, som er et meget udförligt Document.

Hornsherred[1]. Men den förste Mai 1842 forlod Inspectör Meyer Jægerspriis, og nu tiltraadte de nye Forpagtere hver sin Gaard[2].

Jægerspriis gamle Hovedgaard var vistnok den betydeligste af disse, men dens Historie har ikke meget Nyt at opvise. Helmers ansaaes vel for en særdeles duelig Landmand, der med Indsigt og Held fortsatte, hvad Meyer havde begyndt; men denne Gaard var nu engang i Drift, og skjöndt noget indskrænket i Areal, bragte den Statskassen större Indtægt end forhen, ligesom ogsaa frugtbare Aar og höie Kornpriser lönnede Forpagterens Duelighed og Arbeide.

Det nye Christiansminde var for det förste mere af Navn end i Virkeligheden en ordentlig Avlsgaard. Regjeringen eller Rentekammeret havde forbundet sig til at komme den virksomme Mand, der som Forpagter skulde skabe Gaarden, til Hjælp, efterhaanden som den fremskridende Opdyrkning fordrede Forögelse af Bygninger og Besætning. Selve Forpagtnings-Contracten indeholdt Löfter, som lidt efter lidt skulde opfyldes, og modtog senere Tillæg og nöiere Bestemmelser. Christiansminde havde endnu et fremherskende Præg af dets förste Anlæg som Schæfergaard, og Schæferiet, der forelöbig skulde ligesom bære det Hele, var ogsaa strax Gjenstand for Rentekammerets og Forpagterens særdeles Opmærksomhed. Allerede i Juni Maaned blev det overdraget Landvæsenscommissær Michelsen paa Regjeringens Vegne at före Tilsyn med samme[3], og kort efter blev Faare-Be-

---

[1] Justitsr. Krüger afgik efter Ansögning d. 24 April 1842. Derpaa var Müller constitueret, indtil Hertz, hidtil Herredsfoged i Nörre- og Bölling-Herreder, Ringkjöbing Amt, d. 23 Aug. 1842 blev udnævnt.

[2] Meyer gik som Forpagter til Börglumkloster.

[3] Kongl. Resol. af 18 Juni 1842. Michelsen havde for en

sætningen ved Indkjöb af hundrede spanske Faar bragt til det contractmæssige Tal, femhundrede. I August var ogsaa Qvægbesætningen paa tredsindstyve Köer fuldstændig leveret og en Fortegnelse blev optagen over den. Regjeringen tog den dygtige og flittige Forpagter under Armene og forundte ham den Hjælp og Opmuntring, han kunde behöve og fortjene: Opförelsen af en ny Stald blev begyndt i det fölgende Aar 1843, og den tolvte Juli 1844 fik Popp Löfte ikke alene om flere nye Staldbygninger imod at forrente den Sum, som de vilde koste, men ogsaa om Forpagtningens Fornyelse mod en passende forhöiet Afgift, naar den förste tolvaarige Rotation var udlöben. Kort efter samlede Inspectören Kammerherre Lowzow alle de senere Bestemmelser og Tillæg til Contracten i et eget Document, som den tredie August 1844 blev underskrevet af ham og Popp [1]. Bygningsarbeiderne paa Christiansminde bleve fuldendte i dette og det fölgende Aar 1845 med en Bekostning af henved halvniende tusinde Rigsbankdaler, hvorefter en Synsforretning blev optagen og den tredivte Juni 1846 thinglæst over samtlige siden Forpagtningens Begyndelse opförte nye Bygninger, nemlig den östre og vestre Længe, Huset nordenfor den store Tærskelade og Staldene [2]. Derhos lod Rentekammeret endnu i denne Sommer for syvhundrede og tyve Rigsbankdaler indkjöbe tyve Köer og samme overlevere til Popp, hvis Besætning derved steg til fiir-

---

halv Snees Aar siden forestaaet Grev Lerches store Schæferier, og var personlig kjendt af Kongen.

[1] Dom. Dir. Exp. Cont. har dette Document, hvori alle de ovennævnte Efterretninger findes, og endnu mange flere, som synes for ubetydelige til her at anföres.

[2] Thingsv. af Hornsherredsthing i Frederikssund d. 30 Juni 1846 ved Hertz nævner disse Bygninger eller Tilbygninger som opförte efter Aaret 1842. See ovenf. S. 294 Not. 2.

sindstyve Malkeköer [1]. Forpagteren af Christiansminde maatte regne paa, at Fremtiden skulde bringe ham Lön for hans Arbeide med Opdyrkningen af de raae Jorder, og det var ham derfor af Vigtighed, at Löftet om Forpagtningens Forlængelse snarest muligt blev nærmere bestemt ved at fastsætte den da indtrædende forhöiede Afgift. Han ansögte derfor i Eftersommeren 1846, at denne Forhöielse allerede nu, skjöndt der var otte Aar tilbage af hans förste Forpagtningstid, maatte blive bestemt til tretusinde eethundrede og halvtredsindstyve Rigsbankdaler, som han ved Auctionen havde budt for en fireogtyveaarig Forpagtning, og dertil Renten af den Sum, der var medgaaet til Bygningernes og Besætningens Forögelse, noget over nitusinde Rigsbankdaler; og efterat Rentekammeret derom havde hört Justitsraad Richters Mening, erholdt Popp den attende Februar 1847 et yderligere beroligende Tilsagn [2]. Da endelig Lowzow ifölge Rentekammerets Ordre havde samlet ogsaa alle de senere Foranstaltninger og Overeenskomster i en særlig Declaration, der den niogtyvende October 1847 blev underskreven af ham og Popp, den trettende November ratificeret af Rentekammeret og den treogtyvende samme Maaned thinglæst paa Hornsherreds Thing [3], saa vare Forholdene paa Chri-

---

[1] Thingsvidne af 2 Febr. 1847 over Syn paa disse 20 nye Köer, der vare leverede ifölge Rentekammerets Bestemmelse af 27 Juni 1846, hvilket udtrykkelig siges i den her strax nedenfor anförte Declaration af 29 Octbr. 1847.

[2] Rentekammerskr. til Richter af 3 Octbr. 1846 er Kilden til det her meddeelte. Deri nævnes det tidligere, d. 12 Juli 1844, Popp givne Löfte. Den Sum, som Popp særlig skulde forrente, var 8418 Rbd. 30 Skill. for nye Bygninger, navnlig en Faarestald, og omtrent 800 Rbd. for Besætningens Forögelse. Rigsdagstid. 1853, Anh. Sp. 512 lærer, at der blev givet Popp det anförte Löfte.

[3] Dom. Dir. Exp. Cont. har denne Declaration, hvorved Popp ifölge Rentekam. Skr. af 10 Aug. 1847 erklærer: 1. at Over-

stiansminde bragte saaledes i Orden, at baade Gaarden og Forpagteren kunde see en lykkeligere Fremtid imöde.

Ved Siden af disse Bestræbelser for at skabe en i Tiden indbringende ny Afbyggergaard, synes de övrige Foretagender og Begivenheder paa selve Hovedgaarden lidet betydelige. De indskrænke sig næsten alene til en jægerspriisisk Personalhistorie. Præstens Capellan fandt 1842 sin Hustru i Præstegaarden; Lægen Kjeldahl ægtede 1843 Henriette Sommer, og Transportforvalter Beckers Eftermand, Capitain Peter Christian Simmelkjær, ægtede 1844 Lægens Söster, Marie Sophie Kjeldahl[1]. I det fölgende Aar 1845 mistede Jægerspriis sin Gartner og sin Skovrider. Gartner Clausen döde, og hans Efterfölger Adolph Michael Svendsen erholdt den samme Tilladelse til at drive Gjestgiveri i Gartnerboligen, som han havde havt. Forstraad Ulrich blev forflyttet til Christianshöi og hans Efterfölger Joachim Godske Nyholm fik strax det Hverv at sörge ogsaa for Skovenes Forskjönnelse. Professor Freund var död for fem Aar siden under sine Arbeider til Mindestötternes Restauration; men Arbeiderne selv vare fortsatte under Kamp baade med Tidens og

---

leveringen nu var rigtig, 2. at alle Mangler ved Bygningerne i Aarene 1844—45 vare afhjulpne og Syn derover d. 30 Juni 1846 optaget, hvorfor han skulde forrente de dertil anvendte 8418 Rbd., 3. at Besætningen efter Coll. Resol. af 27 Juni 1846 var foröget med 20 Köer, der kostede 720 Rbd., som han ligeledes skulde forrente. Ved Ratificationen af denne Declaration gjentog Rentekammeret atter det ifölge Kgl. Resol. af 12 Juli 1844 Popp givne Löfte om Forpagtningens Forlængelse paa 12 Aar fra 1 Mai 1854 mod en billig Forhöielse af Forpagtnings-Afgiften.

[1] Kirkeb. 1842, d. 17 Juni: Capellan Frdr. Foss Stampe Krarup viet d. 18 Juni til Jomfr. Frederikke Krarup i Gjerlöv Pstgd. Kgl. Resol. af 4 Sept. 1843, at Færgegaarden maa bortforpagtes til Simmelkjær paa Livstid efter Instrux af 21 Juni 1803 (see nedenfor Skjödet af 21 April 1854 § 5). Kirkeb. d. 4 Mai 1844 (Bryllup).

Menneskenes Angreb paa disse temmelig skröbelige Prydelser [1], og saavel Kongen som Dronningen, der i Sommeren 1845 besögte Jægerspriis, interesserede sig for deres værdigere Behandling. I det næste Foraar 1846 overdrog Rentekammeret Slotsgartner Rothe at gjöre Forslag til Anordning af Pladserne om Mindesmærkerne; men da denne desuden fremkom med den Plan at unddrage Minde-Lunden fra Forstvæsenets Bestyrelse og henlægge et Areal af tredsindstyve Tönder Land til kunstnerisk Behandling [2], saa vakte dette Forstvæsenets Utilfredshed og foranledigede i Foraaret 1847 fra dets Side et Forskjönnelses-Forslag, der i Aarets Löb blev Gjenstand for yderligere Forhandlinger uden dog at lede til noget Resultat [3].

Derimod forberededes og foregik i disse Aar vigtige Reformer paa Jægerspriis's Böndergods. Omtrent tredive Aar vare forlöbne siden hiin Kongelige Resolution om Arvefæstes Indförelse, uden at noget Afgjörende endnu

---

[1] I Aarene 1843—45 blev der saaledes anstillet Forhör og dicteret Straf over to Bönderkarle, som efterat have beruset sig i Gartner Clausens Krostue, ödelagde Mindesmærket for Luther, der saaledes to Gange var Gjenstand for disse Voldsomheder. Gartner Clausen blev mulkteret og berövet den ham under 3 Aug. 1837 givne Bevilling til Gjestgiveri, men döde mod Slutningen af samme Aar. Den ham fratagne Bevilling blev tilbagegivet til hans Eftermand, Svendsen, og nogle Aar senere, d. 10 Juni 1848, blev det ved Bevilling ad mandatum tilladt Gaardfæster Christen Christensen at holde Værtshuus for Reisende, der benyttede Kulhusets Færgested.

[2] Rentek. til Rothe d. 20 Mai 1846. Rothes Svar d. 14 Octbr. 1846.

[3] Lövenskjold til Rentek. d. 4 Febr. og 1 Juni 1847; med den sidste fulgte et Forskjönnelses-Forslag af Skovrider Nyholm af 20 Mai s. Aar. Dette blev d. 26 Juni 1847 sendt til Rothes Erklæring, som d. 7 August 1847 indgik til Rentekammeret. Sagen synes at være standset ved Kongens Död.

var foretaget[1]; men Önsket om en mere uafhængig Stilling for Bondestanden var i den sidste Tid blevet levende og havde fremkaldt saamegen Bevægelse, at Regjeringen nu alvorlig tænkte paa at komme dette Önske imöde, hvor det ikke stödte paa for store Vanskeligheder. Efterat den nye Matrikel var traadt i Kraft fra förste Januar 1844, overdrog Rentekammeret Justitsraad Richter, hvis Indsigt og Erfaring ved denne Tid ogsaa blev benyttet ved Bestyrelsen af Jægerspriis, at udkaste en ny Afgiftsplan for dette Gods, og da denne i Juli var leveret, paalagde det i November samme Aar Kammerherre Lowzow at gjöre Forslag til en Fordeling af Gammelskatten og Hartkornet mellem Jægerspriis Hovedgaard selv og de mange Böndergaarde og Huse, der i Tidens Löb vare byggede paa Hovedgaardstaxten, men bortfæstede som andet Böndergods[2]. Lowzow fandt, vistnok ikke uden Grund, den ham stillede Opgave meget vanskelig, hvorfor ogsaa Rentekammeret, efterat en Kongelig Resolution af förste Juli 1846 imidlertid havde bestemt Indförelsen af Arvefæste paa alle Domænerne[3], nedsatte en Commission bestaaende af ham, Richter og Kammerraad Balslöv, der skulde afgive Betænkning om hiin Fordeling. Lowzow saae sig derpaa istand til at udföre Kammerets Befaling[4], medens Richter undersögte andre Godset ved-

---

[1] Neml. Resol. af 15 Jan. 1811. See ovenfor S. 258.

[2] Richter indsendte sit Forslag til en ny Afgifts-Plan d. 27 Juli 1844. Rentekammerets Befaling til Lowzow d. 23 Novbr. 1844, gjentaget d. 5 April, 29 Novbr. 1845, og 14 Marts 1846 i Skrivelser til Amtm. Knuth.

[3] Ny Colleg. Tid. VI. 523—527 læses Resolutionen, nærmest fremkaldt ved den Roeskildske Stænderforsamlings Petition om Hartkornets Egalisering og Selveiendoms Fremme. — Ligel. i Ussings Rescr. Saml. 1846 S. 166—167.

[4] Rentek. Skriv. d. 25 Juli 1846 til Richter, at möde paa Jægerspriis med Balslöv for at hjælpe Lowzow i denne Anledning,

kommende Spörgsmaal, navnlig om Forlængelsen af den Skovboerne indrömmede Skattemoderation, om Lettelse i Huusmændenes Ugedagsarbeide og Udförelsen af den ved ham for et Par Aar siden udkastede Afgiftsplan[1].

I det næste Foraar 1847 indkom ikke alene fra Gaardmændene paa Jægerspriis Gods, men ogsaa fra mange af Huusmændene Begjæring om Arvefæste[2]. For Gaardmændenes Vedkommende var der ingen Vanskelighed efter hiin Kongelige Resolution af forrige Aar. Med Hensyn til Huusmændene fandt Rentekammeret derimod större Betænkelighed, da Huusmandsarbeide var begge Forpagterne tilsagt og da de begge erklærede, at dette var nödvendigt, medmindre man vilde opföre nye jordlöse Huse, idet man gav Arvefæste paa de med Jord forsynede. Dette Middel turde Amtmanden ikke tilraade. Rentekammeret forhandlede derefter indtil hen i Efteraaret 1847 denne Sag med Richter[3], og den henstod

---

og Rentek. Skr. af 3 Octbr. 1846 til Amtm. Knuth, at Lowzow nu havde erklæret sig istand til at opfylde den givne Befaling.

[1] Tre Rentek. Skr. til Richter af 12 Sept. 1846. Ved Resol. af 26 Sept. 1832 havde de nye Fæstere af Skovjorderne faaet en Moderation i deres Jordebogs-Afgifter paa 10 Aar fra 1831 til 1840 (ovenf. S. 284 Not. 4); den var forlænget for 1841—45. Men Rentekammeret vilde höre Richter, om ikke hans Afgiftsplan af 27 Juli 1844 nu kunde anvendes paa disse Fæstere og lægges til Grund for Overdragelsen til Arvefæste efter nysnævnte Kongl. Resol. af 1 Juli 1846.

[2] Dom. Dir. Exp. Cont. har flere Lister over disse Ansögninger om Arvefæste, saaledes af 22 Mai 1847 fra 25 Gaardmænd, af 19 Juni 1847 fra 16 Gaardmænd. D. 4 Sept. og 2 Octbr. sendte Rentekammeret en stor Deel Ansögninger fra Huusmænd til Richters Betænkning.

[3] Rentekammeret forlangte Amtmandens og denne atter Forpagternes Betænkning over Huusmændenes Ansögninger, og til denne henholdt Amtmanden sig i Skrivelse til Rentek. af 22 Mai 1847. Derefter sendte Rentek. d. 5 Juni denne Sag til Richters

endnu uafgjort, da Kong Christian den Ottende döde den tyvende Januar 1848.

14. Kong Frederik den Syvende fandt saaledes i det Mindre som i det Större vanskelige Opgaver at löse. Men midt under det holstenske Oprör og tydske Overfald arbeidede Regjeringen med Kraft ogsaa paa indre Reformer.

Forhandlingerne angaaende de Jægerspriisiske Huusmænd bleve fortsatte, og strax i Foraaret 1848 tilböd Regjeringen forelöbig og som til en Pröve fem Huusmænd Arvefæste for en meget ringe Kjöbesum af omtrent et Par hundrede Rigsbankdaler [1]. Kort efter, den syvogtyvende Mai, udkom en almindelig Kongelig Forordning om mindelig Aflösning af Huusmændenes Ugedagstjeneste, hvorved det navnlig blev forbudt i Fremtiden ved Huses Overladelse at betinge Pligtarbeide [2], og fire Uger senere fik Justitsraad Richter og Forstraad Wellendorf det Hverv at tilveiebringe en Overeenskomst med begge Forpagterne og Gartneren ved Slotshaven om Erstatning for de dem tilstaaede Ugedage, og med Bönderne om Vilkaarene for Arbeidets Eftergivelse [3]. Ogsaa Provst Krarup handlede

Erklæring; ligeledes d. 24 Septbr. og 2 Octbr. en Deel indkomne Ansögninger fra Huusmænd.

[1] Rentek. t. Richter d. 13 Mai 1848: Kammeret havde tilbudt dem Arvefæste paa Husene for resp. 160, 190, 210, 250, 260 Rbd. Naar det viiste sig, at de vilde gaae ind paa de stillede Vilkaar, skulde de övrige Huusmænds Ansögninger komme under Overveielse.

[2] Dep. Tid. I. 145—53, 308—16, 321—34. Forordningen var som Udkast allerede behandlet i Stænderforsamlingen 1846. Omtrent samtidig (d. 30 Mai) skrev Rentekammeret til Richter i Anledning af, at Huusmændene allerede strax forud havde gjort Vanskeligheder ved at udföre det dem paahvilende Arbeide.

[3] Rentek. Skr. af 24 Juni 1848.

med en Deel af Bönderne om et fast Vederlag for Præstetiende og Smaaredsel [1]. Godsinspectören Kammerherre Lowzow indsendte den ellevte August 1848 en Fortegnelse over Ugedagene tilligemed Beregning over Godtgjörelse for deres Aflösning [2], og Forhandlingerne vare endnu ikke sluttede, da Jægerspriis efter Justitsraad Hertz's Befordring til Aarhuus og en Vacance af henved tre Maaneder fik en ny Politimester i Cancellieraad Peter Feddersen [3].

Ministerierne bleve imidlertid fuldkommen organiserede. Indenrigsministeriet traadte i Rentekammerets Sted, og Bang sögte först som Minister siden som Domænedirectör at ordne Landboforholdene i Almindelighed og paa Domænerne i Særdeleshed. Herved benyttede han fornemmelig Richter, hvem alle Jægerspriisiske Sager gaves til Betænkning, medens Lowzow bestyrede Godset som sædvanlig og ved Midten af Aaret 1849 udarbeidede en Jordebog, der endnu viiste samme i dets fulde Omfang [4].

---

[1] Dom. Dir. Exp. Cont. har disse Forhandlinger mellem Krarup og 48 Jordbrugere i Juli Maaned 1848.

[2] Lowzow opgav Ugedagstjenesten saaledes: 1. Til Jægerspriis 1652 Dage, Godtgjörelse 201 Rbd. 32 Skill., 2. til Christiansminde 1048 Dage, Godtgjörelse 112 Rbd. 64 Skill. 3. til Slotshaven 720 Dage à 8 Skill. Höstarbeidet var for Jægerspriis 7 Td. Land, for Christiansminde 20½ Td. Land.

[3] Dep. Tid. I. 367, 663. Hertz afgik fra Frederikssund d. 8 Juli; i Vacancen var Marcussen constitueret; den 30 Sept. 1848 blev Feddersen udnævnt til Byfoged i Frederikssund m. m.

[4] Denne Jordebog af 11 Juni 1849 er mig meddeelt fra Domæne-Directoratets Expeditions-Contoir, og ligesom jeg udtogsviis har optaget ældre Jordeböger fra forskjellig Tid, saaledes skal jeg ogsaa give et Uddrag af denne, saameget mere som det maa interessere at overskue det hele samlede Gods kort för dets Oplösning og derhos Skyldsætningen efter den nye Matrikul, der indförtes med 1 Januar 1844.

Ifölge denne Jordebog stod Jægerspriis gamle Hovedgaard for enoghalvfemtsindstyve Tönder syv Skjæpper, og Christiansminde for tredsindstyve Tönder fem Skjæpper to Fjerdingkar og halvandet Album Ager og Engs Hartkorn. Til Bondebrug var overladt hundrede og otteogtyve Tönder syv Skjæpper et Fjerdingkar og halvtredie Album af den frie Hovedgaardstaxt[1]. Skovene stode for sexogfiirsindstyve Tönder to Fjerdingkar to Album frit og elleve Tönder tre Fjerdingkar et Album ufrit Skovskylds-Hartkorn. Præstegaarden i Gjerlöv var skyldsat for ni Tönder sex Skjæpper eet Fjerdingkar og to tre Fjerdedeel Album Ager og Eng. Det egentlige Böndergods bestod af de oftere nævnte sex Byer, der alle tilsammen havde firehundrede og femten Tönder to Skjæpper eet Fjerdingkar og eet en Fjerdedeel Album contribuabelt Hartkorn, nemlig: Nedredraaby med Kobbelgaarde[2] otte og halvfjerdsindstyve Tönder to Skjæpper og halvandet Album, Övredraaby med Annexgaarden og den forrige Degnelod halvtredsindstyve Tönder fem Skjæp-

---

[1] Dette var fordeelt til Brugerne paa fölgende Maade: 1. De nitten Huses (ovenf. S. 48, 54, 97, 123) Hartkorn, forhen 38 Td. 4 Skp., nu 56 Td. 7 Sk. 1 Fdk. 1/2 Alb., der brugtes af 11 Gaardmænd (3 Slagelsegde, 3 Trollegde, 2 Hjortegde, 3 Skaaningegde) og 10 Parcellister. 2. Skovboligernes Hartk., forhen 13 Td. 6 Skp., nu 19 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 1 1/2 Alb., der brugtes af 2 Nygaarde, 4 Bakkegaarde, Tangberglodden under Kobbelgaarde og Nedredraaby, og Jægerspriis Mölle. 3. Skovridergaardens H. K., forhen 14 Td. 4 Skp. 1 Alb., nu 12 Td 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. 4. Stærgaardens H. K., forhen 5 Td. 5 Skp., nu 3 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 3/4 Alb. 5. Det af Betjente og tre Huusmænd brugte Hartkorn, 13 Td. 5 Skp. 2 1/4 Alb. 6. Kobbelgaardens Engs-Hartkorn, 1 Td. 4 Skp. 2 3/4 Alb. 7. To Huse under Nygaarde og Smedehuse, Skovskolen, Huse under Skaaningegde og Bakkegde samt en Baraque, 20 Td. 1 Skp. 3 Fdkr. 2 Alb. 8. Henhörende under Gjerlöv, 6 Skp. 1 Fdkr. 3/4 Alb.

[2] Kobbelgaarde for sig, 9 Td. 7 Skp. 1 Fdkr. 1/2 Alb. H. K.; Resten for Nedre-Draaby.

per to Fjerdingkar og to en Fjerdedeel Album, Gjerlöv med sexogfiirsindstyve Tönder sex Skjæpper to Fjerdingkar to en Fjerdedeel Album[1], Töralöv med halvfemtsindstyve Tönder sex Skjæpper tre Fjerdingkar og tre Fjerdedele Album, Landerslöv med enogtredsindstyve Tönder fem Skjæpper og halvandet Album, og Lyngerup samt to Gaarde i Krogstrup med sexogfyrgetyve Tönder syv Skjæpper tre Fjerdingkar og to Album[2]. Tienderne, som hörte til Jægerspriis, vare for de to Sogne: Matriculeret Kongetiende niogtredsindstyve Tönder to Skjæpper, Kirketiende enoghalvfjerdsindstyve Tönder tre Skjæpper[3], tiendeydende Kongetiende firehundrede og sexten Tönder fem Skjæpper fem Ottendedeel Album og Kirketiende ligesaameget[4], hvortil og hörte alle tre Tiender af Præstens Annexgaard i Övredraaby, tre Tönder fem Skjæpper tre Fjerdingkar og et tre Fjerdedeel Album. Dette som en Oversigt over det endnu samlede Gods, der snart skulde oplöses.

Men denne Oplösning syntes dog Bönderne at skride for langsomt frem. Tiden var fuld af Gjæring og Uro. Bönderne paa Jægerspriis gjorde urimelige Fordringer paa Nedsættelse af deres Afgifter, vare overhovedet utilfredse med Overbestyrelsen, klagede over denne til Overbestyrelsen selv og synes at have fundet Medhold, hvor

---

[1] Fordeelt saaledes: 1. Ti Gaardmænd, Arvefæstegaarden Egelund og en til Huusmænd udparcelleret Gaard, 84 Td. 4 Skp. 1 Fdkr. 2 1/4 Alb. 2. Sognepræsten for Ödejorder m. m., 1 Td. 3 Skp. 2 Fdkr. 1 Alb. 3. Gjerlöv Skole, 6 Skp. 2 Fdkr. 2 Alb.

[2] De to Gaarde i Krogstrup for sig, 13 Td. 5 Skp. 2 Fdkr. 1/2 Alb.

[3] Mat. Konget. Gjerlöv 44 Td., Draaby 25 Td. 2 Skp. Mat. Kirket. Gjerlöv 46 Td. 1 Skp., Draaby 25 Td. 2 Skp.

[4] Tiendeyd. Hartk. Gjerlöv 286 Td. 6 Skp. 1/2 Alb. af de to Tiendeparter, Draaby 126 Td. 1 Skp. 1 3/4 Alb. af de to Tiendeparter.

Regjeringen mindst ventede det[1]. Ikkedestomindre stræbte Regjeringen paa samme Tid mere umiddelbart end nogensinde för imod det bestemte Maal, Arvefæstes Indförelse. Hvad Huusmændene angik, fik Lowzow den fjortende Juli 1849 Ordre at kalde dem til sig og afæske dem bestemt Erklæring, om de önskede Arvefæste efter de i den Kongelige Resolution af förste Juli 1846 udtalte Grundsætninger, saaledes at Arvefæsteafgiften af et almindeligt Huus med tre til fire Tönder Land vilde blive sex til otte Rigsbankdaler og to til tre Tönder Korn, og at Kjöbesummen skulde bestemmes efter Husets virkelige Værdi med Fradrag af en til Afgiften svarende Capital, hvorefter der atter skulde skjænkes Kjöberen en Tredie-deel og dertil endnu en Godtgjörelse efter Fæsterens Alder eller den Tid, Fæstet havde varet. Ifölge dette Tilbud mældte sig strax femogtyve Huusmænd som Kjöbere[2]. Hvad Gaardmændene angik, forfattede Lowzow den attende September 1849 en Fortegnelse over sexogfyrgetyve Gaarde, der skulde gaae over til Arvefæste, saaledes at Jordebogs-Afgiften blev ansat til halvsjette, sex, otte eller ti Tönder af de tre Kornsorter, Kjöbesummen til femtenhundrede, attenhundrede eller totusinde Rigsbankdaler og Tiende-Vederlaget til otte eller ti Tönder Byg, alt efter Gaardenes Beskaffenhed, hvorved Kjöbe-

---

[1] Rentek. Skr. til Amtm. Knuth af 7 Juli 1849, at en Fuldmægtig paa Godsinspectörens Contoir conciperede Klager for Bönderne mod Overbestyrelsen og urimelige Ansögninger om Nedsættelse i Afgifterne.

[2] Dom. Dir. Exp. Cont. Reglerne vare altsaa fölgende: 1. Huset taxeres som afgiftsfrit efter Auctionspriis. 2. Fra denne Priis drages en Kapital, hvis Rente svarer til Afgiften. 3. Fra Differents-Summen drages en Trediedeel, der eftergives Kjöberen, hvem ogsaa 4. tilstaaes endnu en Godtgjörelse, fordi Kjöbesummen erlægges, förend Huset er fæsteledigt, hvilken Godtgjörelse bestemmes deels efter den Tid, hvori Fæstet har bestaaet, deels efter Fæsterens Leve-Alder.

summen for disse sexogfyrgetyve Gaarde vilde blive otteoghalvfjerdsindstyvetusinde sexhundrede og halvtredsindstyve Rigsbankdaler [1].

Den fuldstændige Udförelse af denne Arvefæste-Plan led imidlertid nogen Standsning deels ved den anstrengende Krig, deels ved Böndernes Fordringer paa endnu fordeelagtigere Vilkaar, deels ved den större Reform i Landboforholdene, som beskjeftigede Regjeringen og Rigsdagen. Istedenfor Arvefæste vilde man nemlig nu skaffe Fæstebönderne fuldkommen Eiendomsret til deres Gaarde, og Domænerne gik atter foran. En Lov af ottende April 1851 bestemte, at Domænernes Böndergods, som var bortfæstet til Gaardmænd eller Huusmænd, skulde blive Selveiendom for Fæsteren, naar denne derfor vilde give det femogtyvedobbelte af den Afgift, som Stedet ved Fæsteledighed skulde have svaret, og derhos et Tillæg for Indfæstning og stigende Værdie, hvilken Kjöbesum maatte henstaae i Stedet uopsigelig for den förste Kjöber [2]. Ved denne Lov, der endnu indeholdt flere for Bönderne gunstige Bestemmelser, blev Grunden lagt til ganske at adskille fra Jægerspriis Hovedgaard alt det egentlige Böndergods med Bondejord eller ufrit Hartkorn.

Men til Jægerspriis hörte ogsaa, som i det Foregaaende ofte er omtalt, en stor Deel bortfæstede Gaarde, Boelsteder og Huse, som vare anlagte paa selve Hovedgaardstaxtens Grund [3]. Paa disse kunde fölgelig Loven

---

[1] Anf. St. Men disse 46 Gaarde bleve dog ikke alle Arvefæstere, — af nedenfor anförte Grunde. Arvefæstere bleve i det Hele kun 11 Gaarde og Parceller med 1 Td. H. K. og derover, tilsammen omtrent 64 Td. H. K. og 23 Huse eller Steder under 1 Td. H. K., tilsammen omtr. 5 Td. H. K.

[2] Dep. Tid. IV. 385—86. Lovforslaget fremkom i Folkethinget (Rigsd. Tid. 1850 2 Sess. Sp. 350—51. 752 fg.) og fandt Regjeringens Understöttelse.

[3] Efter den nylig anförte Jordebog af 1849 (ovenf. S. 307 not. 1) udgjorde dette ikke mindre end henved 130 Td. H. K.

af ottende April 1851 ikke finde Anvendelse: de fulgte endnu med selve Hovedgaarden. Og skjöndt Finantsbestyrelsen, under hvilke nu Domænerne vare henlagte, mod Slutningen af Aaret tænkte paa at sælge blandt andet ogsaa selve Jægerspriis Slot med Tilliggende[1], kom denne Idee dog for det förste ikke til Udförelse. Derimod fik Loven af ottende April 1851 i Begyndelsen af det fölgende Aar en Udvidelse, idet en ny Lov af syvogtyvende Januar 1852 tillod Finantsministeren underhaanden at afhænde bortfæstede eller bortleiede Boelsteder og Huse paa forhenværende Hovedgaardstaxts Grund efter de før Salget afBöndergods gjældende Regler[2]. Efter denne Lov kunde da ogsaa de paa Jægerspriis's Hovedgaards-Marker anlagte Boelsteder og Huse skilles fra Hovedgaarden, hvorimod Loven ikke ligefrem kunde anvendes paa Gaardene.

Omtrent samtidig med denne sidstnævnte Lov tilböd en rig Privatmand at ville kjöbe Jægerspriis Slot med begge Avlsgaarde og et passende Skovareal for halvtredie hundrede tusinde Rigsbankdaler. Forhandlingerne derom standsede imidlertid, da Kjöberen traadte tilbage[3], og Aaret hengik uden anden Mærkelighed i Jægerspriis's Historie end den, at den gamle Sognepræst, Provst Krarup, döde den tiende Juli og blev den sjette November 1852 efterfulgt af Hans Peter Bisted[4]. Men i det næste Aar 1853 optog Finantsministeriet igjen Spörgsmaalet om at sælge Jægerspriis, og efterat have den sexogtyvende August yderligere forsikkret Forpagter Popp om en Forlængelse af hans Forpagtning for en ny Rotation paa

---

[1] Rigsd. Tid. Landsth. 3 Sess. 1851 Sp. 555—56.

[2] Dep. Tid. V. 114—15. Lovforslaget udgik fra Regjeringen (Rigsd. Tid. 1851. Landsth. Sp. 157) og blev vedtaget af Rigsdagen. Det var Lovens § 4, som kunde anvendes paa Jægerspriis.

[3] Rigsd. Tid. 5 Sess. 1853. Anhang, Lovf. Sp. 511, 512.

[4] Kirkeb. 1852 d. 17 Juli. Dep. Tid. V. 886.

tolv Aar, naar hans nuværende Forpagtningstid var udlöben[1], arbeidede man i Ministeriet paa et Lovforslag om Afhændelsen af Jægerspriis Slot og de til samme henhörende Avlsgaarde og andre umiddelbare Eiendomme. Da meldte sig Hans Majestæt Kongen Selv som Kjöber.

Kong Frederik den Syvende maatte af mange Grunde have Interesse for Jægerspriis. Dets mangfoldige Mindesmærker fra Hedenold havde siden hans Oldefaders K. Frederik den Femtes Tid tildraget sig Opmærksomhed; dets nye Pantheon var et Værk af hans Bedstefader, der i saa mange Aar havde besiddet dette Gods. Han selv havde en lige Agtelse for fædrenelandske Mindesmærker og fædrenelandske Fortjenester i ældre og nyere Tid, og han havde i yngre Aar personlig undersögt hine og gjort sig bekjendt med disse. Det store og vel afsluttede Jagt-Revier maatte efter de nye liberale Jagtlove have en særdeles Værdi, og de udstrakte Skove med mægtige gamle Træer burde baade af landöconomiske Hensyn og for deres egen Skjönheds Skyld[2] behandles med Omhu. Da det nu fra Statens Side ansaaes for rigtigst at afhænde Jægerspriis, og da den nye Grundlov havde draget en Grændse mellem Statens og Kongens Formue og gjort det muligt for Danmarks Konger at eie nogen privat Formue, saa lod Kongen den ottende October 1853 Finantsministeren tilkjendegive, at han vilde bifalde et Lovforslag om Salget af Jægerspriis, men vilde da ogsaa tage under Overveielse, hvorvidt han maaskee Selv vilde indtræde som Kjöber, og at han derfor fra Finantsmini-

---

[1] Ifölge Skjödebrevet af 21 April 1854 i Henhold til tidligere Löfter af 12 Juli 1844 og 18 Febr. 1847.

[2] Ogsaa K. Frederik VII lod enkelte af disse sjeldne ældgamle Egetræer aftegne og lithographere (Jfr. ovenf. S. 293 Not. 3). Jeg har seet et saadant Blad, forestillende en tusindaarig Eg i Nordskoven, 27 Alen i Omfang og endnu ikke huul. Det er tegnet af Messmann og lithographeret af Tegner.

steren vilde modtage de Oplysninger, der kunde lede til en endelig Beslutning. Finantsministeriet forklarede da, at det vilde ansee det rimeligt, at ogsaa Gaardmændene paa Jægerspriis's Hovedgaardstaxt, der stode for fireogfiirsindstyve Tönder, fire Skjæpper og to Album Hartkorn, bleve Selveiere og altsaa undtagne fra Salget, at Slottet og dets övrige tilliggende Jorder formeentlig havde en Værdi af halvtrediehundrede tusinde, Skovene en Værdi af halvfjerdehundrede tusinde Rigsbankdaler, altsaa det Hele sexhundretusinde Rigsbankdaler. Efterat have modtaget disse Oplysninger tilböd Kongen at ville kjöbe Slottet, de to Hovedgaarde, Möllen, Færgen, Teglværket og de övrige til Slottet hörende Eiendomme med samtlige Skove for den beregnede Værdi [1].

Finantsministeren forelagde derpaa den förste December 1853 Folkethinget et Lovforslag, bestaaende af tvende Stykker: först at Jægerspriis Slot med Have, Lystskov, alle Bygninger paa Slotsgrunden, den gamle Hovedgaard med tilliggende Huse, det nye Christiansminde ligeledes med dets Huse, Veirmöllen, Færgegaarden, Teglværket og samtlige Skove, nemlig Slotshegnet, Færgelunden, Kohaven, Langvadsplantagen og Nordskoven, maatte sælges for sexhundredetusinde Rigsbankdaler; dernæst at Loven af syvogtyvende Januar 1852 maatte anvendes ogsaa paa den Deel af Jægerspriis's Hovedgaardstaxts Grund, der var bortfæstet til Gaardmænd, saaledes at disse bleve Selveiere, dog at Jagtretten saavel paa disse Gaarde som paa Boelstederne og Husene paa Hovedgaardstaxtens Grund forbeholdtes for den nu regjerende Konges Livstid. Dette Lovforslag blev med en aldeles

---

[1] Rigsd. Tid. 5 Sess. 1853. Anh. Lovf. Sp. 512—13. Finantsministeren havde ladet Gaardens Værdi undersöge af Sagkyndige, og det var efter disses Beregninger, at han anslog de to Hovedgaarde med deres Tilliggende til en Værdi af 250,000 Rbd., og Skovene til en Værdi af 350,000 Rbd.

ubetydelig Ændring eenstemmig vedtaget af Folkethinget den trettende Januar, af Landsthinget den femogtyvende Januar 1854, og af Kongen stadfæstet den ottende Februar [1].

I Kraft af denne Lov udstedede Finantsministeren den eenogtyvende April 1854 et Skjöde, hvorved Statskassen afhændede og overdrog Kong Frederik den Syvende som personlig Eiendom Jægerspriis Slot, Hovedgaarde, Skove og övrige Tilliggende, som ovenfor anfört, fra förste Mai 1854, med alle dets Indtægter og Udgifter, Rettigheder og Pligter fra samme Dag [2]. Skjödet anförte derhos de nærmere Betingelser for Afhændelsen i ni Artikler af fölgende Indhold: 1. Med Jægerspriis Slot fölge alle dertil hörende Bygninger, Betjentboliger, Gartnerboligen, Haven, Monumenterne, en Gruusgrav og en lille Egeskov, tilsammen omtrent tretten Tönder Land; ligeledes alle i Slottet værende Inventariigjenstande og nagelfast Tilbehör. Gartneren, der havde Slotshaven i Forpagtning [3] og en personlig Bevilling paa Gjestgiveri, var opsagt til förste Mai 1855; Inspectör-Boligen skulde fraflyttes inden förste Mai 1854; Districtslægen beholder sin Bolig for Embedstid eller indtil den nye Eier anviser ham en anden af lige Værdi, men Stats-

[1] Forslaget kom til Forhandling i Folkethinget d. 3 Dcbr. 1853, til förste Behandling d. 5 Dcbr., gik d. 6 Dcbr. til et Udvalg, (der anslog Gaardene til 302,500 Rd., Skovene til 300,000 Rd.), til anden Behandling d. 9 Januar 1854 og blev med en ubetydelig Ændring eenstemmig vedtaget den 13 Januar. I Landsthinget anmeldtes det d. 14 Januar 1854, foretoges d. 16 og var til de tre Behandlinger d. 18, 21 og 25 Jan., da det ogsaa der eenstemmig blev vedtaget. Loven selv findes i Algreen-Ussings Lovsamling 1854 S. 343—344.

[2] Bankheftelsen, for hvilken Actier i sin Tid vare modtagne, fulgte ikke med i Salget.

[3] Denne Contract med Gartner Svendsen var af 20 Marts 1850. Den til Gartnerboligen hörende Grund var under Matr. No. 1 U skyldsat for Gammelskat 8 Skill. og Hartkorn $^1/_4$ Album.

kassen udreder hans Gage og Emolumenter[1]; Opsynsmands-Boligen og Sölvkammerboligen vare bortleiede, men nu opsagte. Sex smaae særlig skyldsatte Boliger[2], der vare overladte til forskjellig Brug, saa og Lönningerne for nogle simple Betjente overtages af Kjöberen, indtil de opsiges; ligeledes overtager denne en Sognepræsten tilkommende Refusion paa tredive Rigsdaler aarlig og fire Legater for Fattige til et Belöb af fireogfyrgetyve Rigsdaler aarlig[3]. 2. Til Jægerspriis's saakaldte gamle Hovedgaard höre dens Bygninger, en Deel af Slottets Tilbygninger, og dens Jordtilliggende, skyldsat for trehundrede og fireoghalvfjerdsindstyve Rigsdaler sexogtyve Skilling Gammelskat, og otteogfiirsindstyve Tönder to Skjæpper et Fjerdingkar og to Album Hartkorn, samt Godsinspectörens Embedsjord og en lille Jordlod i Krabbedam[4], alt tilsammen nihundrede og otteoghalvfemtsinds-

---

[1] Til Lægeboligen laa omtrent 1 Tönde Land, skyldsat under Matr. No. 1 S. for Gammelskat 60 Skill. og Hartkorn 1 Skp. 2 Alb.

[2] Neml. 1. Matr. no. 1 X og Y, Gammelsk. 8 Sk., Hartkorn 2 Alb. 2. Matr. no. 1 V, Gammelsk. 7 Skill., Hartkorn $1^1/_2$ Alb. 3. Matr. no. 1 Z, Gammelsk. 5 Sk., Hartk. 1 Alb. 4. Matr. no. 1 T, Gammelsk. 22 Sk., Hartk. 1 Fdkr. $2^1/_2$ Alb. 5. Matr. no. 1 P, Gammelsk. 7 Sk., Hartkorn $1^3/_4$ Alb. 6. Matr. no. 1 O, Gammelsk. 12 Sk., Hartk. 1 Fdkr.

[3] Disse Legater nævnes i Skjödet saaledes: 1. „Luxdorphs Legat" paa 200 Rd. à 5 pC. 2. „Wissings Legat" paa 200 Rdlr. à 5 pC. 3. „Eskildsens Legat" paa 100 Rd. à 4 pC. og 4. den „gamle Kongelige Gave til de Fattige," aarlig 20 Rdlr. Men Udtrykkene synes mindre correcte eller i al Fald ikke let forstaaelige. Ved Luxdorphs Legat menes et Legat, stiftet af den i Jægerspriis's Historie noksom bekjendte Christen Bollesen, Luxdorphernes Stamfader. Wissings Legat bör hedde Sören Pedersen Wissingklosters Legat, og Stifteren er da den i det foregaaende ofte omtalte Forpagter paa Jægerspriis. Hofman (Fund. VII. 488) har paa en næsten comisk Maade forquaklet Navnet til „*S. P. Wissing, Closter-Forpagter paa Jægerspriis.*"

[4] Godsinsp. Embedsjord under Matr. No. 1 A. b. stod for Gam-

tyve Tönder Land. Forpagteren fraflytter denne Gaard den förste Mai 1854, da Kjöberen overtager Bygningerne med alt Tilbehör, Besætning, Inventarium, Fourage og Sæd efter Forpagtnings-Contracten. 3. Til Afbyggergaarden Christiansminde höre dens Bygninger og et Areal af syvhundrede og halvfjerdsindstyve Tönder Land, skyldsat for Gammelskat tohundrede og sexoghalvtredsindstyve Rigsdaler fireogtyve Skilling og Hartkorn tredsindstyve Tönder tre Skjæpper to Fjerdingkar to Album. Forpagtningen er ifölge Kongelig Resolution af sexogtyvende August 1853 fornyet paa tolv Aar, efter hvis Forlöb Kjöberen modtager Bygningerne med Tilbehör, Besætning, Inventarium, Fourage og Sæd efter Contracten [1]. 4. Med Veirmöllen fölger et Areal af omtrent ti Tönder Land, tildeels Parcel af Annexgaardens Jorder i Övredraaby; men da Möllen selv, ikke Vaaningshuset, var afbrændt omtrent fire Uger för Udstedelsen af Skjödet, træder Assurance-Summen i dens Sted [2]. Kjöberen overtager alle Statskassens Rettigheder og oppebærer saaledes Restbelöbet af den Sum, som var anvendt til Möllegaardens Opförelse og som aarlig refunderes af Mölleforpagteren med en Tyvendedeel, indtil Forpagtningen udlöber den

---

melskat 10 Rd. 75 Sk. og Hartkorn 2 Td. 4 Skp. 1 Fdkr. 1¼ Alb. Jordlodden i Krabbedam under Matr. No. 1 A g for Gammelskat 80 Sk., Hartkorn 1 Skp. 2 Fdkr. ¾ Alb.

[1] Men naar i sin Tid Forpagteren fratræder, udreder Eieren den Godtgjörelse, der tilkommer ham for den af ham opförte Schæferbolig, hvis den ikke bortföres. Ligeledes overtager Kjöberen Udredelsen af den Forpagteren efter hans Contract tilkommende Godtgjörelse for Mærgling af Gaardens Andeel i Stærengen.

[2] Möllens Jorder under Matr. no. 1 N stode for Gammelskat 6 Rdr. 18½ Sk. og Hartkorn 3 Skp. 3 Fdkr. ¾ Alb., og Matr. No. 32 (Parcel af Annexgaarden) for Gammelskat 7 Rdr. 46 Sk., Hartkorn 5 Skp. 1 Fdkr. Möllen selv, bygget 1830 (see ovenf. S. 275), en Veirmölle med Hestemölle, brændte i Natten mellem 6 og 7 Marts 1854.

förste Mai 1856. 5. Til Færgegaarden ligge de tvende Jordlodder med et Areal af omtrent eenogtyve Tönder Land[1]; dermed fölge Pramme, Vagthuset paa den vestlige Fjordbred, Pramhuset ved Frederikssund og sammes Grund samt övrige Inventarium. Gaarden med Privilegium til Gjestgiveri og Færgefart var bortforpagtet paa den nuværende Transportforvalters Livstid, hvis Forpagtnings-Afgift Kjöberen modtager, men da ogsaa vedligeholder Brohovedet og Pramhuset paa Frederikssund-Siden, lader Færgehavnen opmudre og leverer Tömmer til Færgeprammenes Reparation. 6. Med Teglværket fölger en Jordlod paa omtrent elleve Tönder Land[2] samt Værkets Inventarium, og Kjöberen indtræder i den med Teglbrænderen afsluttede Contract, der dog nu var opsagt. 7. Med Jægerspriis fölge ti Huse med tilhörende smaae Jordlodder, beliggende deels ved Hovedgaarden, deels ved Christiansminde, Teglværket, Kulhuset og Slagelsegaarde, alle bortfæstede eller bortleiede paa Opsigelse[3]. 8. Skovene ere: Færgelunden trehundrede og ni

---

[1] Neml. Matr. No. 16 af Gjerlöv, skyldsat den ene for Gammelskat 2 Rdr. 68 Sk., Hartkorn 5 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb., den anden for Gammelskat 1 Rdr. 71 Sk. og Hartkorn 2 Skp. 1 Fdkr. 2¼ Alb.

[2] Matr. No. 1 G, staaende for Gammelskat 4 Rdr. 4 Sk. og Hartkorn 7 Skp. 2 Fdkr. 1½ Alb.

[3] Disse ti Huse vare: 1. Under Jægerspriis Matr. no. 1 A. e. med Gl. Sk. 1 Rdr. 15 Skill., H. K. 2 Skp. 2 Alb. 2. Matr. no. 1 A. f., Gl. Sk. 1 Rdr. 3 Skill., H. K. 1 Skp. 3 Fdkr. 2¼ Alb. 3. Matr. no. 1 M., Gl. Sk. 4 Rdr. 11 Skill., H. K. 7 Skp. 3 Fdk. ¼ Alb. 4. Matr. no. 1 Æ, Gl. Sk. 1 Rdr. 34 Skill., H. K. 2 Sk. 2 Fdkr. ¾ Alb. 5. Under Christiansminde Matr. no. 1 A. d., Gl. Sk. 1 Rdr. 51 Skill., H. K. 1 Skp. 3 Fdkr. 2½ Alb. 6. Under Teglværket Matr. no. 1 H., Gl. Sk. 92 Skill., H. K. 1 Skp. 3 Fdkr. ¾ Alb. 7. Ved Kulhuse-Veien Matr. no. 1 K., Gl. Sk. 82 Skill., H. K. 1 Skp. 2 Fdkr. 1¼ Alb. 8. Matr. no. 1 L., Gl. Sk. 53 Skill., H. K. 1 Skp. ½ Alb. 9. Af Slagelsegaarde No. 12, Gl. Sk. 15 Skill., H. K. 1 Fdkr. ½ Alb. 10. No. 13, Gl. Sk. 7 Skill., H. K. 1¾ Alb.

Tönder Land, Slotshegnet med Planteskolen og Kohaven omtrent femhundrede og toogtredive Tönder, Langvadsplantagen omtrent enogtyve Tönder og den store Nordskov totusind tohundrede og otteogfiirsindstyve Tönder, tilsammen omtrent tretusind ethundrede og halvtredsindstyve Tönder Land, skyldsat til syvoghalvfemtsindstyve Tönder en Skjæppe og to Fjerdingkar Skovskyld. Dertil hörer Skovriderboligen, Schweizerhuset, tre Skovfogedboliger, sex Skovlöberhuse, to andre Huse, to gamle Huuspladse, Oxenholmen, Frömagazinet, Törrehuset og Tömmermagazinet; endvidere Fasaneriet med Tilhörende, fire Bundgarnssteder i Fjordene nemlig ved Kongens Enghave, Rödsteen, Dyrnits og Kibnits, og Træerne paa Stærgaardens Jorder. Af disse mindre under Skoven henhörende Eiendomme, der tilsammen have et Areal af omtrent hundrede Tönder Land, vare elleve særlig skyldsatte[1]. Men med Skovene overtager Kjöberen ogsaa de paa samme hvilende Brændselsdeputater og Understöttelsesforpligtelser.

9. Med Jægerspriis fölger endelig for den nuregjerende Konges Levetid Jagtret paa den Deel af Jægerspriis's forrige Hovedgaardstaxt, der er bortfæstet eller benyttet

---

[1] Nemlig: 1. Matr. no. 1. A. h. Oxenholm, Gl. Sk. 2 Rdr. 37 Skill., H. K. 4 Skp. 2 Fdkr. 1/4 Alb. 2. Matr. No. 1 C Skovfogedlod, Gl. Sk. 7 Rdr. 15 Skill., H. K. 1 Td. 5 Skp. 2 Fdkr 1/4 Alb. 3. Matr. no. 1 D Skovriderlod, Gl. Sk. 18 Rdr. 33 Skill., H. K. 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 1/2 Alb. 4. Matr. no. 1 F Skovfogedlod, Gl. Sk. 6 Rdr. 90 Skill., H. K. 1 Td. 5 Skp. 1 1/4 Alb. 5. Matr. no. 1 I Vangemandslod ved Langvadsplantagen, Gl. Sk. 12 Skill., H. K. 2 3/4 Alb. 6. Matr. no. 2 B Fasanhaven, Gl. Sk. 1 Rdr. 94 Skill., H. K. 3 Skp. 2 Fdkr. 2 1/2 Alb. 7. Matr. no. 2 C Fasanhaven, Gl. Sk. 32 Skill., H. K. 2 Fdkr. 1 1/2 Alb. 8. Matr. no. 3 B Skovfogedlod, Gl. Sk. 5 Rdr. 26 Skill., H. K. 1 Td. 1 Skp. 3 Fdkr. 2 1/4 Alb. 9. Matr. no. 3 C. Rödsteenshuus, Gl. Sk. 3 Rdr. 21 Skill., H. K. 6 Skp. 3/4 Alb. 10. Matr. no. 38 b. en gl. Huusplads i Færgelanden, H. K. 2 Skp. 1 1/4 Alb. 11. Matr. no. 44 b. en anden sammesteds, H. K. 2 Fdkr. 1/2 Alb.

af Gaardmænd, Boelsmænd og Huusmænd, uanseet Jordernes Overgang til Selveiendom [1]. Samtlige Contracter og de Documenter, som findes hos Skov- og Gods-Bestyrelsen, overleveres til Kjöberen; men denne afholder alle af Salget fölgende lovlige Udgifter. Af Kjöbesummen betalte Hans Majestæt Kongen strax tredsindstyve tusinde Rigsdaler og udstedede til Statskassen en Panteobligation for Resten, femhundrede og fyrgetyvetusinde Rigsdaler, hvorved samtlige i Skjödet nævnte Eiendomme bleve Hans Majestæts personlige Eiendom [2]. Skjödet blev læst inden Hornsherreds ordinære Ret den anden Mai 1854.

Ligesom Jægerspriis Slot med alt dets umiddelbare Tilliggende ved dette Salg blev afhændet fra Statskassen og blev en privat personlig Eiendom for Hans Majestæt Kong Frederik den Syvende, saaledes blev ogsaa alt det under Jægerspriis liggende Fæstegods, saavel den egentlige Bondejord som den bortfæstede Deel af Hovedgaardsjorden, paa lige Maade Böndernes virkelige Eiendom, — dog under forskjellig Form. I Kong Christian den Ottendes Tid gik nemlig Regjeringen her ikke videre end til Arvefæstes Indförelse, og ifölge Loven af förste Juli 1846 bleve, som ovenfor anfört, kun elleve Gaarde og treogtyve Boelsteder eller Huse af det jægers-

---

[1] Dette Parti bestaaer væsentlig af Slagelsegaardene, Trollegaardene, Skaaningegaardene, Bakkegaardene lige op til Kulhuusgaarden, eller en næsten sammenhængende Strækning langs med den jægerspriisiske Halvöes vestlige Side mellem Isefjorden og Nordskoven. Uden dette Parti vilde Jægerspriis's Vildtbane, aaben mod Vesten, være af en langt ringere Værdi, end den nu er.

[2] Ovenstaaende er uddraget af selve Skjödet, hvoraf Hs. Majestæt har ladet mig levere en Afskrift. Jeg har, saavidt muligt, sögt at gjöre Indholdet læseligt og derfor henlagt under Texten en Deel af den specielleste Detail, der saaledes ogsaa findes optaget i Skjödet selv. — Ved Thinglæsningens Paategnelse af Feddersen er bemærket, at samme er protocolleret i No. 8 fol. 453 fg. Gebyhret alene beløb sig til 3604 Rd. 53 Skill.

priisiske Böndergods med omtrent niogtredsindstyve Tönder Hartkorn saaledes Arvefæste-Eiendom; dermed standsede man[1]. Men under Kong Frederik den Syvende satte Regjeringen sig Udbredelse af den fulde Selveiendom blandt Bönderne til Maal, og gik selv foran: ifölge Lovene af ottende April 1851, syvogtyvende Januar 1852 og ottende Februar 1854 blev i kort Tid al den övrige jægerspriisiske Bondejord og bortfæstede eller udleiede Hovedgaardsjord Brugernes fuldkomne Eiendom, nemlig femoghalvfjerdsindstyve Gaarde og hundrede og syvogtredive Huse med firehundrede og tooghalvtredsindstyve Tönder Hartkorn[2].

Med denne Afhændelse baade af Hovedgaard og af alt Fæstegods til privat Eiendom staae vi ved Enden af disse historiske Efterretninger. En ny Tid er netop begyndt. Bönderne, som Eiere af den Jord, de dyrke, ville arbeide med Selvfölelse og freidigt Mod, sikkre i deres Stilling og forsikkrede den fulde Frugt af deres Arbeide. Det höie Herskab har med Smag og Indsigt omdannet Slottet og staaer i Begreb med at reise en ny tredie Hovedgaard paa forhen næsten ubenyttede Marker[3]. Slot

---

[1] See ovenf. S. 310 Not. 1. Standsningen udgik ikke fra Regjeringen, men fra Bönderne selv, der deels ikke syntes at foretrække Arvefæstet for de milde Fæste-Vilkaar, under hvilke de levede, deels fandt de meget billige Betingelser for strænge og ventede paa endnu större Begunstigelser.

[2] Naar man sammenlægger den fulde Eiendom med Arvefæstet, der i Virkeligheden ogsaa var Eiendom med en ligeledes for Efterfölgerne uopsigelig Prioritet, saa overseer man den hele Masse af jægerspriisisk Böndergods, der nu gik over til Eiendom: 86 Gaarde og 160 Huse med omtrent 521 Td. Hartk.

[3] Derom har Hr. Forvalter Lützow paa Jægerspriis været saa god at meddele mig fölgende Efterretning: Til Jægerspriis Hovedgaard hörte en Eng, som kaldtes Stær-Engen; af denne Eng, som er 220 Td. L. stor, og som, efterat Hs. Majestæt har overtaget Jægerspriis, for den væsentlige Deel er opdyrket, samt af en Bonde-

og Böndergods tilsammen give her ligesom et sammentrængt og let overskueligt Billede af vort foryngede Fædreneland: Kongens Huus omgivet af lutter frie Mænd. Men de frigjorte Kræfter ere först i Færd med at udfolde deres Virksomhed, hvis lykkelige Fölger det vil være Fremtidens Lod at opleve og beskrive.

TILLÆG.

De Materialier, som ved Omarbeidelsen af Manuskriptet til denne Bog ere benyttede, maatte næsten alle hentes af utrykte Kilder. Dette er en meget seen Vei, som har opholdt Trykningen af „Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie" for 1855 og 1856, hvortil Bogen hörer og hvis Aarstal den derfor maatte have, skjöndt den er trykt noget senere. Det er derhos en Vei, paa hvilken endnu Adskilligt kunde være at opsamle, da Forfatteren i Hovedsagen har maattet indskrænke sig til, hvad der havdes i Geheime-Archivet eller blev ham leveret fra Regjerings-Departementernes Archiver. Skjöndt saaledes en rigere Efterslæt maaskee engang kunde gives, f. E. af de gamle Rigens Regnskaber og andre Samlinger, skal man dog her strax i al Korthed meddele enkelte Notitser, som nu haves ved Haanden, men ere fremkomne for silde til at kunne benyttes paa rette Sted.

---

gaard, kaldet Stærgaarden, der i Aaret 1856 blev kjöbt af Hs. Maj. Kongen, er dannet en Afbyggergaard, som kaldes Louiseholm, men som endnu drives samlet med Hovedgaarden. Paa Louiseholm er 1855 opfört en Længe til Hestestald, 1857 en Længe til Kostald og skal i Aaret 1858 opföres en Længe til Lade.

I Deel, S. 19. Efterat Dronning Margrete i Aarene 1396—1400 havde indlöst Abrahamstrup og erhvervet for Kronen en stor Deel Gods i Draabyerne, Gjerlöv og Landerslöv, satte hun en vis Sölve til Hövedsmand eller Lehnsmand paa Abrahamstrup. I Dan. Selsk. Saml. haves nemlig et Pergaments-Brev af 23 Novbr. 1401, hvorved Margrete Pedersdatter, Enke efter Hr. Johan Moltke af Torbenfeld, skjænkede St. Claræ Nonnekloster i Roeskilde 20 Mark Sölv for sin Faders Sjel: for de 15 Mark af denne Gave havde Dronning Margrete og Siluester, capitaneus Abramstorp, udstedet en Forskrivning til Klosterets Provisor, Peder Nielsen Present af Vollerup, og for de övrige 5 Mark pantsatte Margrete Pedersdatter selv et Sölvbæger. Efter denne Sölve nævnes i Aaret 1419 Fikke Vitzen som Lehnsmand paa Abrahamstrup, i Adels-Lex. II. 357.

I D. S. 40. At Trud Anderssön endnu 1492 var Hövedsmand paa Abrahamstrup, seer man af tvende Breve i Elline Göyes Jordebog, hvoraf en Afskrift haves i Dan. Selsk. Saml. Disse Breve, dat. Ourö d. 7 Jan. og Abrahamstrup d. 10 Aug. 1492, vise, at Eiler Hak til Egholm pantsatte Trud Anderssön 3 Gaarde i Veilby, som han maatte udlöse fra Hr. Engelbret (Albrechtsen Bydelsbach), der havde dem i Pant.

I D. S. 51—52. Af Beholdningen paa Abrahamstrup 1514 befalede K. Christian II Peder Mortensen at sende en Deel Lam og Höns til Kjöbenhavn ved Pindsen 1514; men Bispens Bönder i Hornsherred nægtede at levere dette udenfor Herredet og bragte derved Kongens Bönder, der forud havde været villige til at kjöre det til Kjöbenhavn, ligeledes til at nægte det. I den Anledning skrev Peder Mortensen den 1 Juni 1514 umiddelbart til K. Christian II selv og spurgte, om Kongen vilde underrette Bispen derom, eller om Kongens Foged skulde forbyde Bönderne Brugen af Skoven, indtil de udförte hine Ægter, da det var for deres „Skovkjöb", at de skulde

yde, hvad Kongen havde befalet. Dette Peder Mortensens Brev haves i Geh. Arch. Dan. Saml. no. 635 a.

I D. S. 54, Not. 1 Lin. 11: xij tr. malt, *læs:* xij lester malt.

I D. S. 62 og Not. 3. I Begyndelsen af September 1541 vare K. Christian III og en Deel Rigsraader samlede paa Abrahamstrup. Thi den Dom, der anföres i Nyerups Skildr. I. 374—5 og i Rosenvinges gl. Dan. Domme I. Fort. xxx, er afsagt paa Abrahamstrup Söndagen efter Ægidii Dag 1541 af Kongen og Rigens Raad. (Eft. Medd. af Cand. H. Rördam findes i Consist. Arch. Fasc. 145 af denne Dom en Afskrift, som Joh. Friis 1555 sendte Petr. Palladius, og som viser, at Dommen er af 1541, ikke af 1546).

I D. S. 63. Fru Ide Munk lod henimod den Tid, da hun igjen skulde tilbagelevere Abrahamstrup „til Kongens eget Behov", optage Syn over Gaarden med Skove og alt Tilliggende ved Jens Rosengaard til Hagerupgaard og Iver Lunge, Kongens Hofsinder, hvilke Mandagen i Paaske (d. 26 April) 1546 paa Abrahamstrup selv udstedede et Brev, hvori de vidnede, at de havde fundet alt i fuld Hævd og god Stand, samt meget forbedret, siden Oluf Rosenkrands i K. Frederik Is Tid havde modtaget det. Copie af dette Brev haves i Klevenfeldts Samlinger, Fam. Munk.

I D. S. 66. I de sidste Aar af Peder Godskes og maaskee i det förste Aar af Povel Hvitfelds Forlehningstid opholdt K. Christian III sig et Par Gange paa Abrahamstrup, hvor nogle af Universitetets Professorer sögte ham. Thi i Universitets-Regnskabet, Mich. 1554 til Paaske 1555, læses efter Medd. af Hr. Rördam: *Gaff ieg* (d. e. Knud Pedersen Skriver, Univ. Qvæstor) *fergependinge wedt Swundtby ferge oc Jep Schriffuers pige i gerlöff drichependinge, ther D. professores wore hoes kon. Matt. paa Abromstroppe, j mark;* og i Regnskabet, Paaske 1555 til St. Hansdag 1556: *Jep Schriffuer . . . holt D.*

professores for sit gesterj, ther the wore hoes kon. mutt. paa Abromstruppe.

I D. S. 83. I Borchard Pappenheims förste toaarige Forlehningstid indfaldt et stort Mageskifte, der meget indskrænkede Kronens Besiddelser under Abrahamstrup Lehn. K. Frederik II sluttede nemlig den 20 April 1561 et Mageskifte med Hr. Laurids Atzersen, Prior Vicariorum, og menige Vicarier i Roeskilde, hvorved disse overlode en stor Mængde Strögods rundt om i Sjelland til Kongen, og denne paa den anden Side til dem ligeledes en tilsvarende Deel Gods, deriblandt ikke mindre end 23 Gaarde i Skiby, 1 i Landerslöv og 1 i Lyngerup. Mageskiftebrevet læses i Reg. ov. a. L. Tom. VII fol. 341—44. Saaledes kom hele den anseelige Landsby Skiby fra Abrahamstrup Lehn.

I D. S. 84. Medens Mads Skeel som Foged forestod Abrahamstrup Lehn, blev en Klokke stöbt for Draaby Kirke 1564 (Hoffm. Fund. VII. 481), og Lehnet blev forögct med 7 Gaarde i Törslöv og 2 Gaarde i Ferslöv, der hörte til Frue Kloster i Roeskilde. K. Frederik II befalede nemlig Mads Skeel den 27 Februar 1566 at indtage disse til Abrahamstrup. Tegn. ov. a. L. Tom. VIII fol. 493 b.

I D. S. 116. I Peder Munds Tid fik Draaby Kirke sin anden Klokke i Aaret 1600 (Hoffm. Fund. a. St.). — Jeg har efter Indskriften paa den Rosenborgske Pokal, som denne Indskrift læses hos Hoffman, anfört, at Pokalen var gjort for Peder Munds og Albert Skeels Böder; men Hoffman har givet Indskriften urigtigt. Da den tiende Linie lyder saaledes: „*Men de, som sidst beskreffvit staar*" (H. Holk, Konst-Kam. og Rosenborg Slot, S. 121. Fr. Stouenberg, Rosenb. Slot, S. 19), saa bliver det Anders Sinklar og Apits Grönneberg, der tabte Væddemaalet og maatte betale Pengene.

I D. S. 138. Paa Frederik Urnes Tid 1631 blev Altertavlen opsat i Gjerlöv Kirke og Prædikestolen med

hans Vaaben i Draaby Kirke. Hoffmans Fund. VII. 481.

I D. S. 158—59. Efter Hans Ulrik Gyldenlöves Död, endnu för Regisse Grubbe havde afleveret Lehnet, der' egentlig forvaltedes af Johan Bögvad som Kongens Foged, tillod K. Christian IV ved aabent Brev af 21 Febr. 1645 (Sjell. Indlæg 1662, med K. Frederik III Confirmat. af 18 Juni 1662), at Præster og Degne i Hornsherred maatte ligesom hidtil nyde fri Olden til deres Sviin og fri Græsning til deres Qvæg i Hornsved Skov, dog at dette ikke misbrugtes; ligeledes at hver Præst maatte udvises 60 Læs Brænde og hver Degn 30 Læs Brænde, som hidtil, af samme Skov.

I D. S. 184. Christen Bollesen efterlod sig et Minde om sin Virksomhed paa Abrahamstrup, idet han stiftede et Legat paa 200 Rdlr., hvoraf Renten skulde tilfalde de Fattige paa Abrahamstrup Gods. Anledningen dertil var, at han selv reddede Livet, da engang, medens han kjörte i Skoven, en Lynstraale slog ned og dræbte „Hustruen" og Kudsken. Hvad Aar Legatet er stiftet, vides ikke, men det bestaaer endnu. (Hoffm. Fund. VII. 488).

I D. S. 199 Not. 2. Samme Dag, da Kong Frederik III sendte Rentemesteren Fortegnelse over det Gods, som Meulengracht önskede i Pant, den 23 Octbr. 1660, indgav denne til Kongen en Ansögning om, at Skovene maatte i Rentekammeret blive taxerede til Penge, som han da tilböd at betale, ligesom ogsaa at forskyde den Sum, der ifölge Bygmesterens, Albert Matthiessens, Overslag medgik til en nödvendig Reparation. Sjell. Indlæg 1660 Lit. B.

I D. S. 214. Netop da Kongen i Begyndelsen af Aaret 1665 var i Begreb med at indlöse Abrahamstrup fra Meulengracht, afhændede han en Deel af det gamle Abrahamstrupske Gods paa Ourö til Rasm. Env. Randulf, Landsdommer paa Laaland. Dan. Selsk. Saml. have et Pergamentsbrev af 2 Marts 1665, hvorved K. Frederik III tilskjöder ham 4 Gaarde paa Ourö, hvoraf en var

öde, foruden endeel Gods andetsteds, dog alt med Forbehold af Reluition.

I D. S. 222—23. Den Forestilling fra Env. Parsberg, der fremkaldte Kongens Befaling til ham af 11 Septbr. 1666, var af 1 Septbr. næstforegaaende og haves endnu i Sjell. Indl. 1666 B. Ligeledes haves smstds. 1667 A en Skrivelse fra Meulengracht af 1 Marts 1667 til Oversecretær Erik Krag, der foranledigede den Kongl. Befaling af 6 Marts s. A. til Parsberg.

I D. S. 264. Et andet samtidigt Vidnesbyrd om Hahn bör dog ogsaa her erindres, da det netop staaer i en vis Forbindelse med Abrahamstrup. I Universitets-Bibliothekets Manuskript-Samling (Additam. in fol. no. 160) findes et Bind med satiriske Skrifter af den bekjendte Jacob Worm, og det fjerde i Rækken, S. 38—42, kaldes: „Visio Abrahami, Meteora eller et synderligt og selsomt Syn, dog vist og sandfærdigt, som er seet paa Himlen i Skyttens og Skorpionens Tegn over Abrahamstrup og Svanholm, St. Francisci Nat Ao. 1678." Skriftet bestaaer af to Dele, hvoraf den förste i ubunden Stiil beskriver Synet, den anden i bunden Stiil gaaer lös paa Datidens ikke meget yndede Hof-Camarilla. De Personer, som der især sigtes til, ere Hahn, Otto Skeel, Stöcken, Wind, Arenstorff, Brandt, Schult, og den förstnævnte faaer sin gode Deel, navnlig ogsaa med Hensyn til Erhvervelsen af Abrahamstrup, og den „for intet kjöbte Hornsved." See S. 239. — Satiren er iövrigt mere grov end vittig. Det förste prosaiske Stykke fortæller, at der blandt guldglimrende og sölvfarvede Skyer dannede sig over Abrahamstrup og Svanholm (der tilhörte Arenstorff) en Regnbue, hvorpaa en stor forfærdelig kalkunsk *Hane* udbredte sig, ridende i persisk Dragt en ungersk Hest, med Jægerhornet ved Siden og mange af Rigets Diamanter hængende under Næbet, flagrende med Vingerne og knæbrende med Næbet, som om den blæste i et Jægerhorn; at bag ved *Hanen* stod et hæsligt Dyr som en

Parder, der havde *otte Skeel*-Öine; at derpaa en halvdöd *Griff* slap ud af en Fuglefængers Buur, strakte sin ene Vinge mod Abrahamstrup (Hahn), den anden mod Svanholm (Arenstorff), og stirrede paa det „paltede Sölv-*Stykke*"; at en Engel i Messesærk aabenbarede *Hanens* Forræderi for Fyrsten, idet den holdt sig fast ved de troe norske *Bjælker* og vogtede sig for *Hanens* hykkelske Galen, *Stykkes* svigfulde Skin, den *Skultede* Skytte og *Brandens* Blus, hvilke alle havde over sig en Konge i Forræderen *Narrensdorff*; at endelig *Vinden* dæmpedes, *Hanen* mistede sine Vinger, *Branden* sluktes, og den lösladte *Griff* svingede sig i Luften og lod fra sit Viisdoms-Næb nedfalde et Brev mellem Abrahamstrup og Svanholm. — Det andet versificerede Stykke er dette Brev i 16 Vers, hvoraf enhver af de nævnte Personer faaer et eller to, og dertil et Postskriptum i 3 Vers. Som Exempel det förste og tredie Vers:

Saa blæser Veir og *Vind* saalænge paa vort Rige,
Til Guld og Gods fly'er bort, den *Vind* mon' alle sige,
En Sydost-Nordost-*Vind* udpuster Storm og Slud
Og blæser Guld til sig, Vor Velfærd blæs den ud.

Hör paa det *Hane*-Gal, al Verden han forförer,
For Kongen gal han saa, at han ei Sandhed hörer,
Den tydske Kykleky han klukker efter Guld,
Hans pengegraadig Næb Gud stoppe selv med Muld!

II D. S. 67. Et Minde, som Sören Pedersen Vissingkloster selv har efterladt sig, er endnu tilbage, nemlig et Legat paa 200 Rdlr., hvis Rente skulde tilfalde Draaby Sogns Fattige. Naar Legatet er stiftet, vides ikke, da man ikke har nogen Fundats, men Capitalen er endnu til. Sec ovenfor S. 315 og Hoffmans Fund. VII. 488. Af Sören Pedersen haves (i Sjell. Indlæg 1711 Lit. A) et egenhændigt Brev af 8 Februar 1711, altsaa skrevet ganske kort för hans Död, hvori han bestemte, at det

hans tvende Döttre givne Udstyr ikke skulde afkortes i den Arv, der ellers ved hans Död kunde tilfalde dem efter Loven. Seglet viser en Fisk i Skjoldet og en væbnet Arm svingende et Sværd paa Hjelmen, samt Bogstaverne S. P. WK. over Skjoldets Hoved.

II D. S. 88. Efterat Kronprinds Christian (VI) havde begyndt sine Bygningsarbeider paa Jægerspriis, navnlig Opförelsen af den östlige Længe, synes han ikke saa sjeldent at have besögt det fra Hirschholm af. En Samling af hans Breve (Geh. Arch. Dan. Kong. Histor. no. 387 b) lærer os saaledes, at han d. 24 August 1730 reiste fra Hirschholm til Jægerspriis, hvor han opholdt sig endnu den 27 August, og at han ligeledes i Begyndelsen af September tog fra Hirschholm til Jægerspriis, hvor han var i det mindste den 4de, 10de og 11 Septbr.

II D. S. 101. I Justitsraad Terkelsens sidste Aar paa Jægerspriis falder den Kongelige Bevilling af 22 Septbr. 1735: at en Tavle hver Söndag og Helligdag maatte ombæres i Gjerlöv og Draaby Kirker, og det Indkomne deels strax gives til de Fattige efter Kirketjenesten, deels anvendes til at kjöbe Bibler for Menighederne, hvorhos det ligeledes blev befalet, at saavel disse Bibler som andre, der tidligere vare kjöbte og skjænkede, altid skulde blive ved Gaardene for Efterkommerne. Hoffm. Fund. VII. 488.

II D. S. 137. Dron. Juliane Marie skal for Afstaaelsen af Jægerspriis 1759 have modtaget af Particulær-Kammeret den Summa 44,000 Rdlr. Dette omtales i den strax nedenfor nævnte Skrivelse fra von der Lühe af Dcbr. 1766.

II D. S. 149. De iövrigt ufuldstændige Actstykker, der haves angaaende den unge Kong Christian VIIs förste Planer til Forandring i Jægerspriis's Bestyrelse, synes at vise, at det var Kongens Hensigt efter Statsminister Ghrd. Grev Ditlev Reventlous Forslag at lægge Jægerspriis under Rentekammerets Bestyrelse. Derpaa tyder en Skrivelse i Dcbr. 1766 fra Over-Kammerjunker Ghrd. Vol-

rath Aug. v. d. Lühe til Kongen (Geh. Arch. Dan. Saml. no. 358 b), der viser, at Particulær-Kammeret siden Christian VIs Tid ikke havde havt Bestyrelsen af Godset, men at Indtægterne deraf dog tilflöde samme, og at Particulær-Kammeret derfor ikke gjerne saae Godset overgivet til Rentekammeret. — At Kongen fornemmelig var bleven indtaget af Ghrd. V. Chr. Plessens Stutteri paa Jægerspriis, synes at fremgaae af en Skrivelse fra Plessen til Kongen af 18 Dcbr. 1766 (Geh. Arch. Dan. Saml. no. 654); thi man lærer deraf, at Kongen absolut vilde have ogsaa det store Stutteri paa Frederiksborg underlagt Plessens Bestyrelse, hvilket denne i nævnte Skrivelse söger at afværge af Hensyn baade til sin Alder og til den Krænkelse, som det vilde være for Amtmand Gram paa Frederiksborg, ligesom han hellerikke önskede at indtræde i den Afhængighed, hvori Bestyrelsen af Frederiksborg Stutteri var stillet til Amtmanden og Rentekammeret.

II D. S. 187. I Præsten Schack August Steenbergs Tid, Aaret efter hiint Besög af Arveprindsen i Gjerlöv Præstegaard, skeete et Indbrud i Draaby Kirke, hvorved den af Hahn skjænkede Kalk (see I D. S. 248 Not. 2) blev stjaalen. I Berl. Tid. 1784 No. 94 (Tillæg til Avertissements) læses herom en Bekjendtgjörelse, dateret Jægerspriis den 14 Novbr. 1784. Det hedder deri, at der formodentlig den foregaaende Nat var gjort Indbrud i Kirken af et Par omreisende Personer, en Tydsker og en Dansk, som udgave sig for Gartner og Skytte, der skulde være paa en Reise fra Helsingör til Rygaard; at de havde opbrudt Fattigblokken og taget de heri værende Penge; ligeledes opbrudt en Kiste i Sacristiet og deraf bortrövet et Sölv-Döbefad af Störrelse som en stor dyb Tallerken, samt en sölvforgyldt Kalk med Indskrift: Oberjægermester Hahn. Bekjendtgjörelsen opfordrer til at anholde disse Personer og derom underrette Kammerraad Eskildsen, der da vilde betale Omkostningerne. — Jeg har ikke erfaret, at dette Avertissement havde den tilsigtede

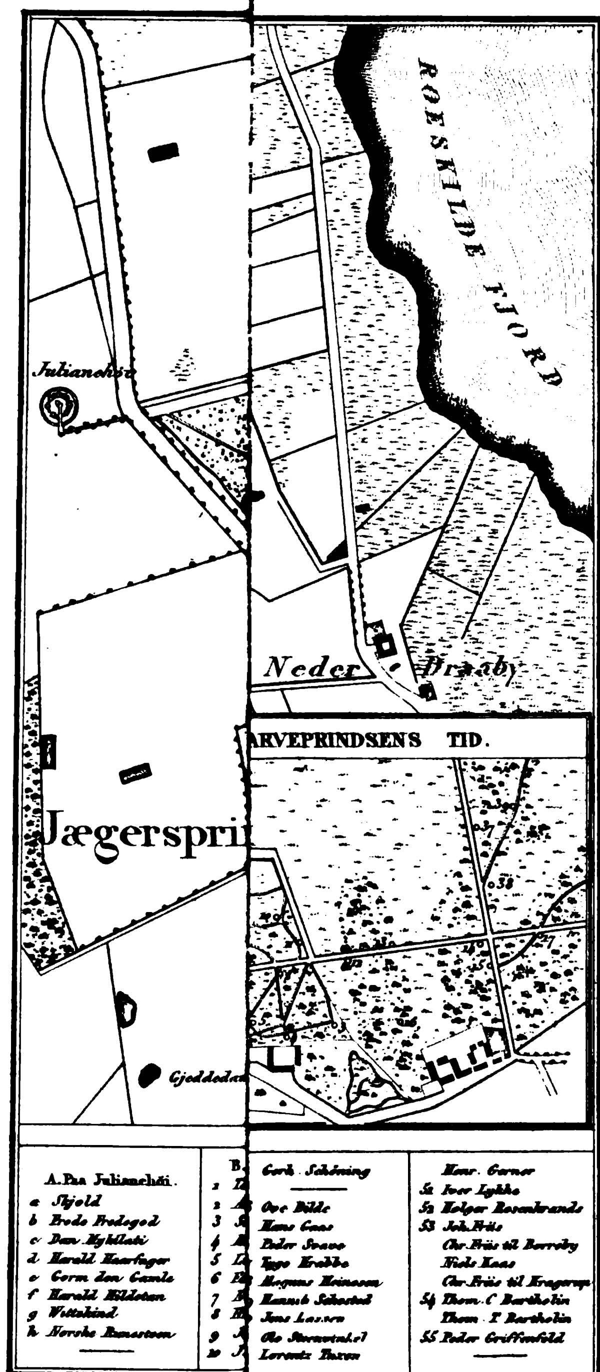
Fölge eller skaffede Kirken de bortstjaalne Sager igjen.

II D. S. 198. Schimmelmann döde d. 16 Febr. Hösts Clio, I 2. 27, angiver Dödsdagen urigtigt. — I Luxdorphs Almanak 1782, d. 27 Aug., læses: *Bang* (Ol. Lundt B., siden Conferentsr. og Justitiarius i Hof- og Stads-Retten, en af Commissarierne i Schimmelmanns Bo) *fortalte, at Schimmelmanns Bo belöber sig i alt kun til* $3^1/_2$ *Million.*

II D. S. 208, Lin. 24 og 26, skal læses: *Östen* og *östlige* istedenfor Vesten — vestlige.

II D. S. 224. Mogens Heinesens Dödsdag angives forskjelligt. Det Nyeste, som haves om ham, Antiqv. Tidsskr. 1849—1851 S. 169, har den 8 Februar; Slange I. 48 og Marm. Dan. II. 218 have den 18 Februar. Men de gamle Optegnelser i Adels-Magaz. I. 98 anföre *den 18 Januar paa en Löverdag*, og denne Angivelse synes vel at fortjene meest Tiltro.

II D. S. 225. Jens Lassen nedstammede fra en jordegen Bondefamilie i Jylland, og hans Fædrenegaard var Vestergaard (Lundenæs Lehn, Nörrebork Sogn), som han i Aaret 1655 fik fri for Landgilde og Arbeide (men ikke Skat) i 200 Aar, hvilket dog efter nærmere Forhandling strax derpaa blev indskrænket til 50 Aar. Alt ifölge Jydske Tegnelser Tom. XIII. fol. 336, Jydske Indlæg af 5 Aug. 1655 og Jydske Registre Tom. XII. fol. 347 b—348. Da han siden eiede Grubbesholm i samme Sogn, kunde denne Gaard muligviis ved Sammenlægning med andet Gods være dannet af den her omtalte Vestergaard.

I. Chr. Møller sculp.

REGISTER.

Anm. t. II D. S. 165. Præstens Annexgaard blev senere ved Overeenskomst og Kongl. Resolut. af 17 Juli 1795 overladt til Arvepr. Frederik og Jægerspriis's fölgende Eiere imod en aarlig Skadeslösholdelse af 24 Rdr. til Sognepræsten.